Italo Calvino

Atalarımız

İkiye Bölünen Vikont
Ağaca Tüneyen Baron
Varolmayan Şövalye

ROMAN

Çevirenler: Rekin Teksoy, Filiz Özdem, Neyyire Gül Işık

YKY
Yapı Kredi
Yayınları

ATALARIMIZ

İkiye Bölünen Vikont
Ağaca Tüneyen Baron
Varolmayan Şövalye

Italo Calvino 1923'te Küba'da İtalyan bir ailenin çocuğu olarak doğdu. Oğulları iki yaşındayken, Calvino ailesi İtalya'ya döndü ve San Remo'ya yerleşti. Savaş sırasında Direniş hareketine katılan Calvino savaştan sonra Komünist Parti'ye girdi. Yirmili yaşlarında, Einaudi Yayınevi için çalışan antifaşist entelektüellerle, özellikle de Cesare Pavese ile ilişki kurdu. Daha sonra 1945 yılında, *Aretusa* isimli dergide onun ilk öykülerinden birini yayımlatan Pavese olmuştur. Yazarlığın yanı sıra gazetecilik yapan, editör olarak çalışan Calvino, çeşitli gazete ve dergilerde yayımlanan yazılarıyla savaş sonrası İtalyan edebiyatının önemli isimlerinden biri haline geldi. 1972 yılında, İtalya'nın en prestijli edebiyat ödüllerinden biri olan Feltrinelli Ödülü'nü kazandı. Calvino, 1985 yılında geçirdiği beyin kanaması sonucu Siena'da öldü.

Başlıca Yapıtları: *Ağaca Tüneyen Baron* (1957), *Varolmayan Şövalye* (1959), *Marcovaldo ya da Kentte Mevsimler* (1963), *Kozmokomik Öyküler* (1965), *Görünmez Kentler* (1972), *Kesişen Yazgılar Şatosu* (1973), *Bir Kış Gecesi Eğer Bir Yolcu* (1979), *Palomar* (1983), *Amerika Dersleri* (1988).

Italo Calvino'nun eserleri, YKY tarafından bir külliyat olarak yayımlanmaktadır.

Italo Calvino'nun
YKY'deki kitapları:

Görünmez Kentler *(2002)*
Palomar *(2003)*
Marcovaldo ya da Kentte Mevsimler *(2004)*
Paris'te Münzevi *(2005)*
Sandık Gözlemcisinin Uzun Günü *(2005)*
Öyküler - Arjantinkarıncası, Emlak Vurgunu,
Kirli Hava Bulutu ve diğerleri *(2007)*
Jaguar Güneş Altında *(2007)*
Amerika Dersleri *(2007)*
Bütün Kozmokomik Öyküler -
Sıfır Zaman ve Yayımlanmış Yayımlanmamış
Bütün Kozmokomikler *(2007)*
Kesişen Yazgılar Şatosu *(2007)*
Örümceklerin Yuvalandığı Patika *(2007)*
Sen "Alo" Demeden Önce *(2007)*
Bir Kış Gecesi Eğer Bir Yolcu *(2008)*
Atalarımız *(2008)*
Klasikleri Niçin Okumalı? *(2008)*
San Giovanni Yolu *(2008)*
Kum Koleksiyonu *(2008)*
Yeni Bir Sayfa *(2008)*

Doğan Kardeş serisinden çıkan kitapları:

Dere Tepe Ters *(2009)*
İkiye Bölünen Vikont *(2009)*
Ağaca Tüneyen Baron *(2009)*
Varolmayan Şövalye *(2009)*

ITALO CALVINO

Atalarımız

İkiye Bölünen Vikont
Ağaca Tüneyen Baron
Varolmayan Şövalye

Çevirenler:
Rekin Teksoy - Filiz Özdem - Neyyire Gül Işık

Roman

YKY
Yapı Kredi Yayınları

Yapı Kredi Yayınları - 2665
Edebiyat - 814

Atalarımız
İkiye Bölünen Vikont - Ağaca Tüneyen Baron - Varolmayan Şövalye / Italo Calvino
Özgün adı: I nostri antenati
Çevirenler: Rekin Teksoy, Filiz Özdem, Neyyire Gül Işık

Kitap editörü: Filiz Özdem
Düzelti: Filiz Özkan

Kapak tasarımı: Nahide Dikel
Kapak fotoğrafı: Metehan Özcan

Baskı: Pasifik Ofset
Cihangir Mah. Güvercin Cad. No: 3/1
Baha İş Merkezi A Blok Haramidere- Avcılar / İstanbul
Telefon: (0 212) 412 17 77
Sertifika No: 12027

Çeviriye temel alınan baskı: I nostri antenati, Oscar Mondadori
1. baskı: İstanbul, Mart 2008
3. baskı: İstanbul, Ocak 2013
ISBN 978-975-08-1392-4

© Yapı Kredi Kültür Sanat Yayıncılık Ticaret ve Sanayi A.Ş. 2008
Sertifika No: 12334
I NOSTRI ANTENATI
Copyright © The Estate of Italo Calvino, 2002

Bütün yayın hakları saklıdır.
Kaynak gösterilerek tanıtım için yapılacak kısa alıntılar dışında
yayıncının yazılı izni olmaksızın hiçbir yolla çoğaltılamaz.

Yapı Kredi Kültür Sanat Yayıncılık Ticaret ve Sanayi A.Ş.
Yapı Kredi Kültür Merkezi
İstiklal Caddesi No. 161 Beyoğlu 34433 İstanbul
Telefon: (0 212) 252 47 00 (pbx) Faks: (0 212) 293 07 23
http://www.ykykultur.com.tr
e-posta: ykykultur@ykykultur.com.tr
İnternet satış adresi: http://alisveris.yapikredi.com.tr

İÇİNDEKİLER

İkiye Bölünen Vikont • 7
Ağaca Tüneyen Baron • 83
Varolmayan Şövalye • 313

Yayın Notu

Bu baskıda yer alan *İkiye Bölünen Vikont* (Can Yay., 1991, çev: Rekin Teksoy), *Ağaca Tüneyen Baron* (E Yay., 1971; Can Yay., 1990, İngilizceden çeviren: Aydın Emeç) ve *Varolmayan Şövalye* (Can Yay., 1997, çev: Neyyire Gül Işık) daha önce bağımsız birer kitap olarak yayımlanmıştı. Fakat YKY, Italo Calvino'nun sağlığında yaptığı son düzenlemeye sadık kalarak, yazarın *Atalarımız* başlığı altında topladığı bu üç kitabını bir arada basmıştır. *Atalarımız*'da, daha önce özgün dilinden yapılan çeviriler gözden geçirilmiş halleriyle yer almaktadır. *Ağaca Tüneyen Baron* ise özgün dilinden Filiz Özdem tarafından yeniden çevrilmiştir.

İKİYE BÖLÜNEN VİKONT

ÇEVİREN:
Rekin Teksoy

1

Türklerle savaş vardı. Dayım, Terralbalı Medardo vikontu Bohemya Ovası'nda Hıristiyanların ordugâhına doğru at sürüyordu. Peşinden de emir eri Curzio gidiyordu.

Leylekler alçaktan uçuyor, beyaz sürüler oluşturarak, donuk, dingin havayı yarıyorlardı.

"Niye bu kadar çok leylek var?" diye sordu Medardo, Curzio'ya. "Nereye gidiyorlar?"

Savaşa katılmış olan komşu dükleri hoşnut etmek için henüz gönüllü yazılmış olan dayım, daha acemiydi. Hıristiyanların elindeki son kaleden bir atla, bir emir eri sağlamış, İmparator'un karargâhına gidiyordu.

"Savaş alanına gidiyorlar," diye kestirip attı emir eri. "Yol boyunca bize eşlik edecekler."

Vikont Medardo, o yörede uçan leylek görmenin iyiye işaret olduğunu öğrenmişti, leylek gördüğü için sevinmeye çalışıyordu. Ama elinde olmadan, kaygılı hissediyordu kendini.

"Bu çöp bacaklı kuşları savaş alanına çeken ne acaba, Curzio?" diye sordu.

"Kıtlık tarlaları perişan ettikten, kuraklık ırmakları kuruttuktan bu yana," diye karşılık verdi emir eri, "artık onlar da insan eti yiyorlar. Ölülerin bulunduğu yerlerde kargalarla akbabaların yerini leylekler, turnalar, flamankuşları aldı."

O sıralarda dayım ilkgençliğini sürüyordu; duyguların karışık bir coşku halinde olduğu, iyi ile kötünün daha ortaya çık-

madığı çağı, ölümcül, kıyıcı bile olsa, her yeni deneyimin etkileyici, yaşam sevgisi dolu olduğu çağı.

"Peki, kargalar, akbabalar, öbür yırtıcı kuşlar nereye gittiler?" diye sordu. Yüzü sararmıştı, ama gözleri ışıyordu.

Emir eri, esmer, bıyıklı, gözlerini yerden kaldırmayan bir askerdi.

"Vebadan ölenleri yiye yiye onlar da vebaya yakalandılar," dedi, mızrağıyla karaçalıları göstererek. Daha dikkatle bakınca, bunların çalı olmayıp yırtıcı kuşların tüyleri ya da kurumuş bacakları olduğu anlaşılıyordu.

"Kuşun mu, yoksa insanın mı daha önce öldüğü, hangisinin karnını doyurmak için ötekinin üstüne atladığı bilinmiyor," dedi Curzio.

İnsanları kırıp geçiren vebadan kaçmak için, toplu olarak kırlara göçmüşler, ama burada da can vermişlerdi. Çıplak ovaya serpişmiş, yaralardan yüzleri biçimini yitirmiş, iskelet yumakları halinde çıplak erkek ve kadın cesetleri görülüyordu. Üstelik, nedendir bilinmez, telekleri vardı, cılız kollarından, bağırlarından sanki telekler, kanatlar çıkmıştı. Bunlar, kalıntılarına karışmış akbaba leşleriydi.

Arazide, çarpışma izleri giderek artıyordu. Atların ikisi de, yana kaçarak, şaha kalkarak duraksadıklarından, daha ağır yol alıyorlardı.

"Atlara ne oluyor?" diye sordu Medardo, emir erine.

"Efendim," diye yanıt verdi emir eri, "atlar kendi bağırsaklarının kokusundan hoşlanmazlar hiç."

Gerçekten de, geçtikleri düzlük bölge, kimisi sırtüstü yatmış, nallarını gökyüzüne dikmiş, kimisi yüzü toprağa gömülmüş, yan yatmış at leşleriyle doluydu.

"Niye bu kadar at ölmüş burada, Curzio?" diye sordu Medardo.

"At, karnının deşildiğini hissedince, bağırsaklarını tutmaya çalışır," diye açıklama getirdi Curzio. "Kimisi yüzükoyun uzanır, kimisi ise bağırsakları dökülmesin diye sırtüstü yatar. Ama iki durumda da, çok geçmeden ölüm gelip çatar."

"Öyleyse, bu savaşta en çok atlar mı ölüyor?"

"Türklerin palaları, sanki bir vuruşta, onların karınla-

rını deşmek için yapılmış. Az ileride insan ölüleriyle karşılaşacaksınız. Önce atlar, sonra atlılar vurulmuş. Bakın geldik, ordugâh orada."

Ufukta, en yüksek çadırların tepeleri, İmparator'un ordusunun sancakları ve bir duman yükseliyordu.

İleriye doğru yol alırken, son çarpışmada ölenlerin hemen tümünün, kaldırılıp gömülmüş olduğunu gördüler. Sadece, arada samanların üstüne bırakılmış organlar, özellikle de parmaklar görülüyordu.

"Bazen, bize yolu gösteren bir parmak var," dedi Medardo Dayım. "Ne demek oluyor bu?"

"Tanrı günahlarını bağışlasın, yüzükleri almak için, diriler ölülerin parmaklarını kesiyorlar."

"Kim var orada?" dedi, kaputu, kuzeye dönük bir ağacın gövdesi gibi küf, yosun kaplı bir nöbetçi.

"Yaşasın Kutsal İmparatorluk tacı!" diye bağırdı Curzio.

"Kahrolsun Sultan," diye karşılık verdi nöbetçi. "N'olursunuz, komutanlığa gidince, söyleyin de nöbeti devir alacak birini göndersinler, yoksa burada toprağa kök salacağım."

Pislik yığınları üstünde vızıldayarak her yeri kaplayan sinek bulutundan kaçmak için, atlar şimdi hızlı koşuyorlardı.

"Birçok yiğidin dün deşilen iç organları henüz yerde, ama kendileri gökyüzünde," diye bir belirleme yaptı Curzio, sonra da ıstavroz çıkardı.

Ordugâhın girişinde, altında kıvırcık saçlı, irikıyım, pilili uzun ipek giysiler giymiş, göğüsleri ortada kadınların, kendilerini çığlıklar, gıcıklayıcı kahkahalar atarak karşıladıkları bir dizi sayvanın yanından geçtiler.

"Saray kadınlarının çadırları," dedi Curzio. "Başka hiçbir orduda böyle güzel çadır göremezsiniz."

Dayım kadınlara bakmak için, atını yüzü geriye dönük olarak sürüyordu.

"Aman dikkat edin efendim," diye ekledi emir eri, "hepsi hem kir pas içinde hem de vebalı. Türkler bile savaş ganimeti olarak el sürmez bunlara. Üstlerinde sadece hamamböceği, tahtakurusu, bit yok, akreplerle, kertenkeleler de yuvalanıyor sırtlarında."

Sahra toplarının önünden geçtiler. Topçu erleri, suyla şalgamdan oluşan tayınlarını, gün boyunca ateş edip kızışan tunçtan karabinaların, topların üstünde ısıtıyorlardı.

Arabalar dolusu toprak getiriliyor, topçular toprağı elekten geçiriyorlardı.

"Barut azalmaya başladı," diye açıklama yaptı Curzio, "ama çarpışmaların yapıldığı yerde, toprağa o kadar çok karışmış ki, eleyerek birkaç atımlık barut elde edilebiliyor."

Daha sonra süvarilerin ahırları geliyordu. Burada sinekten geçilmiyor, baytarlar, hepsi kişneyen, kendilerine çifte atan dört ayaklıların derilerini dikişle, sargıyla, kaynar katran bulamacıyla iyileştirmeye çalışıyorlardı.

Ardından da, uzun süre piyade çadırları birbirini izliyordu. Akşam olmuştu. Her çadırın önünde, çıplak ayaklarını ılık su dolu leğenlere sokmuş askerler oturuyordu. Gece de, gündüz de aniden silah başı yapıldığı için, ayak dinlendirme molasında bile başlarından miğferlerini çıkarmıyor, ellerinden mızraklarını bırakmıyorlardı. Daha yüksek, köşklerde olduğu gibi kumaş döşeli çadırlarda ise, subaylar koltukaltlarını pudralıyor, kıl yelpazelerle yelleniyorlardı.

"Kadınlara öykünmüyorlar," dedi Curzio, "askerlik yaşamının zorluğuna karşın, keyiflerinin yerinde olduğunu göstermek istiyorlar."

Terralba Vikontu hemen İmparator'un huzuruna çıkarıldı. Halılarla kaplanmış, armalarla süslenmiş çadırında, İmparator haritalar üzerinde, ertesi günkü çarpışmaların planlarını inceliyordu. Masaların üstüne haritalar yayılmıştı, İmparator mareşallerinden birinin uzattığı iğnedenlikten aldığı iğneleri haritalara saplıyordu. Haritalar o kadar çok iğneyle dolmuştu ki, artık hiçbir şey anlaşılmaz olmuştu, bir yere bakmak için iğneleri çıkarmak, sonra tekrar yerlerine takmak gerekiyordu. Bu çıkarmalar, takınalar sırasında, İmparator da, mareşalleri de, elleri boş kalsın diye iğneleri dudaklarının arasına yerleştiriyorlar, ancak homurdanarak konuşabiliyorlardı.

Önünde eğilen genç adamı görünce İmparator soru sorar gibi bir homurtu çıkardı ve hemen ağzındaki iğneleri aldı.

"İtalya'dan henüz gelen bir şövalye, Majesteleri," diye tanıt-

tılar genç adamı, "Terralba Vikontu, Cenova bölgesinin en soylu ailelerinden."

"Teğmen rütbesi verilsin hemen kendisine."

Dayım mahmuzlarını birbirine vurup hazır ola geçerken, İmparator krallara özgü okkalı bir selam verdi ve bütün haritalar birbirleri üzerine kıvrılarak, yere düştü.

Yorgun olduğu halde, Medardo o gece geç uyudu. Çadırının yanında ileriye, geriye yürüyor, nöbetçilerin seslenmelerini, atların kişnemelerini, kimi askerlerin uykuda sayıklamalarını işitiyordu. Gökyüzünde Bohemya yıldızlarına bakıyor, yeni rütbesini, yarınki çarpışmayı, uzaktaki anayurdunu, çavlanlardaki sazların hışırtısını düşünüyordu. Yüreğinde ne özlem, ne kuşku ne de kaygı vardı. Onun için henüz her şey bütün halindeydi ve tartışılmazdı; kendisi de öyleydi. Kendisini bekleyen korkunç yazgıyı kestirebilseydi, olanca acısına karşın, belki onu da doğal ve kaçınılmaz sayacaktı. Bakışlarını, düşmanın konakladığını bildiği, gece ufkunun sınırına yöneltiyordu, kollarını üst üste kavuşturmuş, uzak ve değişik gerçekliklerle, bunların arasında kendi varlığının yer almasının hoşnutluğu içinde, elleriyle omuzlarını sıkıyordu. Yeryüzünün binbir kıyısına yayılan bu acımasız savaşın kanının kendisine dek ulaştığını hissediyordu, öfke ya da acıma duymaksızın, kanın vücudunu yalamasına izin veriyordu.

2

Savaş ertesi sabah tam onda başladı. Teğmen Medardo eyerinin üstünden, saldırıya hazır Hıristiyan birliklerinin yayılışını izliyor, yüzünü, sanki tozlu bir harman yerinden başak kokusu getiren Bohemya rüzgârına çeviriyordu.

"Sakın arkanıza bakmayın, efendim," diye bağırdı, yanı başında çavuş rütbesiyle yer alan Curzio. Sonra, bu uyarıyı doğrulamak için, alçak sesle ekledi: "Savaştan önce, uğursuzluk getirirmiş."

Aslında, vikontun Hıristiyan ordusunun sadece mevzilenen askerlerden, yedek kuvvetlerin de, ayakları mecalsiz birkaç piyade müfrezesinden oluştuğunu görüp cesaretinin kırılmasını istemiyordu.

Ama dayım uzaklara, ufukta yaklaşan buluta bakıyor ve şöyle düşünüyordu: "İşte bu bulut Türkler, gerçek Türkler, yanı başımda tütün tükürenler ise Hıristiyan savaşçıları, şimdi çalan boru da hücum borusu, yaşamımın ilk hücum borusu, kulakları sağır eden bu gürültü, bu sarsıntı, savaşçılarla atların büyük bir sıkıntıyla baktıkları, toprağa gömülen göktaşı ise bir top güllesi, karşılaştığım ilk düşman güllesi. 'Bu son gülle,' diyeceğim günün, hiç gelmemesini dilerim."

Kılıcını çekmiş, gözlerini dumanlar içinde bir kaybolup bir ortaya çıkan Imparatorluk bayrağına dikmiş, düzlükte dörtnala yol alırken, dost topların atışları gökyüzünde başının üstünde dolanıyor, düşman atışları ise daha şimdiden Hıristiyan cephesinde gedikler açıyor, aniden toprağı şemsiye gibi havalandı-

rıyordu. "Türkleri göreceğim! Türkleri göreceğim!" diye düşünüyordu. Düşman sahibi olmak, sonra da bunların kafalarında tasarladıkları gibi olup olmadıklarını görmek kadar keyifli bir şey yoktu insanlar için.

Gördü Türkleri. İki tanesi tam karşıdan geliyordu. Atları örtülüydü, küçük değirmi kalkanları deridendi, ceketleri siyah ve safran çizgiliydi. Sarıkları, toprak rengine çalan yüzleri ve bıyıkları, Terralba'da 'Türk Miche' diye bilinen birininki gibiydi. Türklerden biri öldü, öbürüyse birini öldürdü. Ama kim bilir daha kaç tanesi geliyordu, artık teke tek dövüş başlamıştı. İki Türkü görmüş olmak, hepsini görmüş olmak gibiydi. Onlar da askerdi, bütün donanımları ordunun malıydı. Yüzleri köylülerinki gibi kavruk ve inatçıydı. Medardo görmesine görmüştü artık onları; bir an önce Bıldırcın Geçidi'nden bize, Terralba'ya dönebilirdi. Ama gönüllü yazılmıştı bir kez. Yatağan darbelerinden korunarak koşuyordu. Sonunda kısa boylu, yaya bir Türk bulup öldürdü. Öldürmeyi öğrenince, bu kez uzun boylu bir atlının karşısına çıktı, ama hata yaptı. Çünkü ufak tefekler daha tehlikeliydiler. Atların altlarına sokuluyor, yatağanla hayvanların karınlarını deşiyorlardı.

Medardo'nun atı bacaklarını açıp durdu.

"Ne yapıyorsun?" dedi vikont. Hemen yetişen Curzio, alt tarafı göstererek: "Baksanıza şuraya," dedi. Hayvanın bütün iç organları yere dökülmüştü. Zavallı hayvan yukarıya, sahibine baktı, sonra sanki bağırsaklarını derlemek ister gibi başını eğdi, ama sadece bir yiğitlik gösterisi oldu bu; kendinden geçti, öldü. Terralbalı Medardo yaya kalmıştı.

"Benim atımı alın teğmenim," dedi Curzio. Ama atını durduramadı, bir Türk okuyla vurulup eyerden düştü, hayvan da uzaklaşıp gitti.

"Curzio!" diye bağırdı vikont, sonra yerde inildeyen emir erinin yanına yaklaştı.

"Beni düşünmeyin efendim," dedi emir eri. "Hastanede erik rakısı olsun yeter. Her yaralıya bir kâse düşüyor."

Medardo Dayım kalabalığa karıştı. Savaşın gidişi belli değildi. O kargaşa içinde, kazananların sanki Hıristiyanlar olduğu sanılıyordu. Türklerin saflarını yarmışlar, kimi mevzilerin

çevresini kuşatmışlardı. Dayım, başka yiğitlerle birlikte düşman topçularına dek sokulmuştu; Türkler de, Hıristiyanları ateş altında tutabilmek için topların yerlerini değiştiriyorlardı. İki Türk topçusu, tekerlekli bir topu döndürüyordu. Ağır davranışları, sakalları, ayaklarına inen pelerinleriyle iki gökbilimciyi andırıyorlardı. Dayım: "Şimdi gelip topun nasıl çevrildiğini gösteririm size," dedi. Coşkulu, deneyimsiz olduğu için, toplara sadece yandan ya da kama tarafından yaklaşılması gerektiğini bilmiyordu. Kılıcını çekip namlunun karşısına geçti, o iki gök bilginini korkutacağını sanıyordu. Korkmak bir yana, adamlar tam göğsüne ateş ettiler. Terralbalı Medardo havaya uçtu.

Akşam, çarpışmalara ara verildi. İki araba savaş alanındaki Hıristiyanları toplamaya başladı. Arabalardan biri yaralılar, öbürü de ölüler içindi. İlk seçim savaş alanında yapılıyordu. "Bunu ben alıyorum, şunu da sen al." Kurtarılabilecek bir şeyleri olduğu izlenimi uyandıranları yaralılar arabasına koyuyorlardı; sadece parça, kalıntı haline gelmiş olanlar kutsanarak gömülmek üzere ölüler arabasına yükleniyordu; ceset denecek durumda bile olmayanlarsa yem olarak leyleklere bırakılıyordu. O günlerde kayıplar arttığı için, bol yaralı derlenmesi talimatı verilmişti. Bu nedenle Medardo'nun kalıntıları da yaralı sayılmış, yaralılar arabasına konulmuştu.

İkinci seçim hastanede yapılıyordu. Çarpışmalardan sonra sahra hastanesi, çarpışmaların kendilerinden de ürkütücü bir görünüme bürünüyordu. Yerde, içinde kurbanların bulunduğu sedyeler sıralanıyor, bunların çevresinde, ellerinde penseler, keskiler, iğneler, kesilmiş organlar, sicim yumakları taşıyan, burunlarından soluyan doktorlar yer alıyordu. Ölmüş bile olsa, her cesedi yeniden yaşama döndürmek için ellerinden geleni yapıyorlardı. Bir yeri testereliyorlar, bir yeri dikiyorlar, akıntılara tampon koyuyorlar, damarları eldiven gibi tersyüz edip yerlerine yerleştiriyorlar, içine kandan çok sicim koyuyorlar, ama yamayıp her şeyi kapatıyorlardı. Bir hasta ölünce, işe yarar nesi varsa gereksinimi olan bir başkasında kullanılıyordu. İşleri en çok karıştıran bağırsaklar oluyordu; bir kez dağılınca, yerlerine nasıl yerleştirileceği bilinemiyordu.

Çarşaf kaldırılınca vikontun vücudunun ürkütücü bir biçimde parçalanmış olduğu görüldü. Sadece bir kolu ile bir bacağı eksik değildi, o kolla o bacak arasında yer alan göğüs ve karın bölümleri de, tam isabet sağlayan mermi tarafından yok edilmişti, tuzla buz olmuştu. Başta, bir göz, bir kulak, bir yanak, yarım burun, yarım ağız, yarım çene, yarım alın vardı; başın öbür yarısından geriye bir lapa kalmıştı. Kısaca söylemek gerekirse, sadece yarısı, sağ tarafı kurtulmuştu, üstelik olduğu gibi kalmıştı, paramparça olan sol tarafı ayıran büyük oyuk bir yana bırakılacak olursa, üstünde tek bir çizik bile yoktu.

Doktorlar çok hoşnuttular. "Aman, ne güzel yaralı!" diyorlardı. Bu arada ölmeyecek olursa, kurtarmayı deneyebilirlerdi. Hemen çevresini sardılar, bu sırada koluna ok saplanmış zavallı askerler kan zehirlenmesinden ölüyorlardı. Diktiler, yerleştirdiler, yoğurdular; kim bilir daha neler yaptılar. Bilinen, ertesi gün dayımın tek gözünü, yarım ağzını açtığı, burun deliğini şişirip soluk aldığı. Terralbalıların güçlü mayası dayanıklı çıkmıştı. Artık yaşıyordu ve ikiye bölünmüştü.

3

Dayım Terralba'ya döndüğünde, yedi sekiz yaşlarındaydım. Akşam geldi, hava kararmıştı, aylardan ekimdi, gökyüzü kapalıydı. Gün boyunca üzüm toplamıştık, salkımlar arasından da, karaya çalan denizde, İmparatorluğun bandırasını taşıyan bir geminin yelkenlerinin yaklaşmakta olduğunu görmüştük. O sıralarda her gördüğümüz gemiye: "Mastro* Medardo bu gemiyle dönüyor," derdik, dönmesi için sabırsızlandığımızdan değil, bir şeyler bekliyor olmak için yapardık bunu. O kez, dediğimiz doğru çıkmıştı, o akşam Fiorfiero adındaki bir delikanlı, kazanda üzüm ezerken "Gelenler var!" diye bağırınca buna inandık, ortalık neredeyse kapkaranlıktı, vadinin dibinde katırcıların yaktıkları meşaleleri gördük; sonra köprüden geçtiklerinde, elle taşınan bir sedye seçtik. Hiç kuşku yoktu; vikont savaştan dönüyordu.

Haber hemen vadiye yayıldı; şatonun avlusunda dostlar, akrabalar, bağcılar, çobanlar, silahşörler toplandı. Sadece artık avluya bile inmeyen Medardo'nun babası, benim de dedem, yaşlı Vikont Aiolfo eksikti. Dünya işlerinden bıktığı için, sanından, savaşa gitmeden önce oğlu adına vazgeçmişti. Şu aralar, şatonun büyük kuşhanesinde beslediği kuşlara tutkusu büsbütün artmıştı, yatağını da taşıtıp kuşhaneye kapanmıştı, ne gündüz çıkıyordu oradan ne de gece. Yemeklerini, kuşların yemleriyle birlikte, kuşhanenin parmaklıkları arasından veriyorlardı, Aiolfo her şeyini bu yaratıklarla bölüşüyordu. Oğlunun savaş-

* Efendi, bey, patron. (Çev. N.)

tan dönmesini beklerken, saatlerini sülünlerin, kumruların sırtlarını okşayarak geçiriyordu.

Şatomuzun avlusunda hiç bu kadar insan görmemiştim, başkalarından dinlediğim şenlik ve savaş dönemleri geride kalmıştı. İlk kez surların ve kulelerin nasıl bakımsız, keçileri otlatıp domuzlara su içirttiğimiz avlunun nasıl çamurlu olduğunu fark ettim. Beklerken herkes Vikont Medardo'nun nasıl döneceğini tartışıyordu; Türkler tarafından ağır biçimde yaralandığı haberi çoktan ulaşmıştı, ama sakat mıydı, aksak mıydı, yoksa yüzü gözü yara bere içinde miydi, kimse bu konuda kesin bir bilgiye sahip değildi; sedye görmek, daha da kötü sonuçları akla getiriyordu.

Sonunda sedye yere bırakıldı, kara gölgenin tam orta yerinde bir gözbebeğinin ışıltısı görüldü. İriyarı, yaşlı sütnine Sebastiana yaklaşmak istedi, ama gölgeden, kesin bir karşı çıkış anlamı içeren bir el kalktı. Sonra sedyedeki vücudun yoğun bir çabayla çırpınarak devindiği görüldü, Terralbalı Medardo, gözlerimizin önünde, bir koltuk değneğine tutunarak ayağa fırladı. Külahlı kara bir cüppe, başından yere dek uzanıyordu; arkaya atılmış sağ tarafı, yüzün ve değneğe tutunan kişinin yarısının görülmesini sağlıyordu, sol tarafta ise her şey, sanki kumaşın bolluklarının, pililerinin altında kalmış, gizlenmişti.

Durup, çevresindeki bizlere baktı, kimsenin ağzından tek söz çıkmadı, zaten belki de o, sabit gözüyle bize bakmıyor, sadece kendisinden uzaklaştırmak istiyordu.

Denizden bir rüzgâr kalktı, bir incir ağacının tepesinde kırılan bir dalın çıtırtısı duyuldu. Dayımın cüppesi dalgalandı, rüzgâr cüppeyi şişiriyor, bir yelken gibi yayıyor, sanki vücudun içinden geçiyordu, hatta sanki hiç vücut yoktu da, cüppe bir hayaletinki gibi bomboştu. Sonra daha iyi bakınca, direğe çekilmiş bir bayrak gibi durduğunu gördük; direk omuzdan, koldan, böğürden, koltuk değneğine abanan ne varsa ondan oluşuyordu, gerisi yoktu.

Her biri ayrı bir yöne dönük, neredeyse birbirine bitişik sırtları dik açılı garip bir çizim oluşturan keçiler, vikontu sabit, anlamsız bakışlarla süzüyorlardı. Daha duyarlı, uyanık domuzlar çığlıklar atıp kaçışırken, göbekleri birbirine tosladı, sonunda

bizler de korkumuzu gizleyemez olduk. "Oğlum," diye bağıran sütnine Sebastiana kollarını kaldırdı. "Felaket!"

Bizde böyle bir izlenim uyandırmış olmanın öfkesi içindeki dayım, koltuk değneğinin ucunu öne sürdü, bir pergel gibi devinerek şatonun girişine doğru itti kendini. Ama giriş merdivenlerine, bacak bacak üstüne atarak, sedye taşıyıcıları oturmuşlardı; altın küpeli, usturayla kazılı kafalarında saç ibikleri ya da kuyrukları bitmiş, üstleri başları dökülen insanlardı bunlar. Ayağa kalktılar, reisleri olduğu anlaşılan saçı örgülüsü: "Ücretimizi bekliyoruz *señor*," dedi.

"Kaç para?" diye sordu Medardo, sanki gülüyordu.

Saçı örgülü adam: "Sedye ile insan taşımanın ücretinin ne olduğunu bilirsiniz," dedi.

Dayım kemerinden bir kese çıkarıp şıkırdattıktan sonra hamalın ayaklarının dibine attı. Adam keseyi eliyle tarttıktan sonra: "Ama bu, anlaştığımız fiyattan çok az, *señor*."

Rüzgâr cüppesinin eteğini havalandırırken, Medardo, "Yarısı," dedi. Hamalın yanından geçti, tek ayağıyla sıçraya sıçraya basamaklardan çıktı, şatonun içine açılan, yarı aralık büyük kapıdan girdi, iki ağır kanadı koltuk değneğiyle iterek gürültüyle kapattı, en sonunda da, açık kalmış olan küçük kapıyı çarparak görünmez oldu.

İçeriden, özel dairesinin bulunduğu şato kanadına giden koridorda yol alan ayağıyla değneğinin dönüşümlü tıkırtılarını, açılıp kapanan kapıların seslerini duymaya devam ediyorduk.

Kuşhanenin parmaklıklarının ardında, babası ayakta bekliyordu onu. Medardo babasına bir merhaba bile demeye gitmedi; tek başına odasına kapandı, kimseye görünmek, yanıt vermek istemiyordu, uzun süre kapısını çalıp özür dilemek isteyen sütnine Sebastiana ile bile konuşmadı.

Koca Sebastiana karalar giyen, tülle örtülü yüzünde, gözlerinin gizledikleri dışında tek bir kırışıklık bulunmayan, iriyarı bir kadındı; Terralba ailesinin bütün delikanlılarını emzirmiş, daha büyüklerin hepsiyle yatmış, bütün ölenlerin gözlerini kapatmıştı. Şimdi, iki gönüllü mahpusun odaları arasında mekik dokuyor, onlara nasıl yardımcı olabileceğini bilemiyordu.

Ertesi sabah, Medardo bir yaşam belirtisi göstermeme-

yi sürdürünce, bağbozumuna koyulduk biz de, ama kimsenin keyfi yoktu, bağlarda, Medardo'nun başına gelenlerin dışında bir şey konuşulmuyordu, onu çok sevdiğimizden değil, konunun ilginç ve karanlık olmasmdandı bu. Sadece sütnine Sebastiana şatoda kalmış, her gürültüyü büyük bir dikkatle değerlendiriyordu.

Oğlunun böyle kederli ve yabanıl bir biçimde döneceğini sanki kestirmiş olan yaşlı Aiolfo, en sevdiği hayvanlarından birini, bir saksağanı bir süredir eğitmiş, kuşa şatonun, o sırada boş olan Medardo'nun dairesinin bulunduğu kanadına dek uçmayı, odanın penceresinden içeri girmeyi öğretmişti. O sabah yaşlı adam saksağanın kafesini açtı, oğlunun penceresine dek uçuşunu izledi, sonra da ötüşlerini öykünerek, saksağanlara, baştankaralara yem vermeye koyuldu.

Çok geçmeden kafeslere çarpan bir nesnenin çıkardığı sesi duydu. Dışarı seyirtti. Tellerin üstünde saksağanın ölüsü vardı. Yaşlı adam kuşun ölüsünü avuçlarının içine aldı, bir kanadın kopartılmak istenerek parçalanmış, bir ayağın sanki iki parmak tarafından sıkılarak kırılmış, bir gözün oyulmuş olduğunu gördü. Yaşlı adam saksağanı göğsüne bastırdı, ağlamaya koyuldu.

Aynı gün yatağa düştü, akrabaları, kuşhanenin parmaklıklarının ardından çok hasta olduğunu görüyorlardı. Ama kimse gidip yardımcı olamıyordu, çünkü içeriye kapanmış, anahtarları da saklamıştı. Yatağının çevresinde kuşlar uçuşuyordu. Yatalı beri uçuşmaya başlamışlardı, ne bir yere konuyorlar ne de kanat çırpmaktan vazgeçiyorlardı.

Ertesi sabah, kuşhaneden içeri bakan sütnine, Vikont Aiolfo'nun ölmüş olduğunu gördü. Bütün kuşlar, denizin ortasında dalgalanan bir kütüğe tüner gibi, yatağın üstüne konmuşlardı.

4

Babasının ölümünden sonra Medardo şatodan çıkmaya başladı. Bunu ilk kez fark eden, bir sabah kapıları aralık, odaları bomboş bulan sütnine Sebastiana oldu yine. Vikontun peşinden gitmeleri için, uşaklar salındı kırlara. Uşaklar koşarken, daha akşam ham meyve yüklü olarak gördükleri bir armut ağacının altından geçtiler. Uşaklardan biri: "Yukarıya bakın," deyince, ağaran güne karşı salınan armutları gördüler, görünce de korkuya kapıldılar. Çünkü armutlar tam değildi, her biri uzunlamasına kesilmiş, hâlâ sapına asılı yarım armuttu, ama her armudun sadece sağ yarısı vardı (bakılan yere göre, sol yarı da olabiliyordu, ama hepsi aynı taraftaydı), öbür yarı yok olmuştu, kesilmişti, belki de ısırılmıştı.

Uşaklar, "Vikont buradan geçmiş," dediler. O kadar gün boyunca aç kalınca, belli ki o gece acıkmıştı, ilk ağaca tırmanıp armutları yemişti.

Yol boyunca uşaklar, bir taşın üstünde, kurbağaların özelliği nedeniyle zıplamakta olan, hâlâ canlı bir yarım kurbağaya rastladılar. "Doğru yoldayız!" deyip ilerlemeye devam ettiler. Yapraklar arasındaki yarım kavunu göremedikleri için bir ara yolu şaşırdılar, ama geri dönüp kavunu buldular.

Böylece çayırlardan ormana ulaştılar, ikiye bölünmüş bir mantar, bir taşmantarı, sonra bir başkasını, zehirli bir kırmızı mantar gördüler, ormanda yol aldıkça, zaman zaman yerden tek ayaklı olarak biten, şemsiyelerinin sadece yarısı açık mantarlarla karşılaştılar. Sanki keskin bir bıçakla ikiye bölünmüş-

lerdi, öbür yarılarından tek bir spor bile kalmamıştı geriye. Kurt mantarı, altın mantar, çayır mantarı gibi çeşitli türlerde mantarlardı bunlar, zehirli olanların sayısı da neredeyse zehirsizlerinki kadardı.

Bu dağınık izlerin peşinden giden uşaklar, 'rahibeler' adını taşıyan ve otların arasında bir bataklık bulunan çayıra geldiler. Şafak söküyordu, bataklığın kıyısında, cüppesine sarılmış Medardo'nun çelimsiz görüntüsü, beyaz, sarı ya da toprak rengi mantarların yüzdüğü suya yansıyordu. Şimdi bu saydam yüzeye serpiştirilmiş olan mantarlar, Medardo'nun yarısını götürdüğü mantarlardı. Suyun üstünde bütünmüş izlenimi uyandırıyorlar, vikont da onlara bakıyordu. Uşaklar bataklığın öbür kıyısına saklandılar, bir şey demek cesaretini gösteremediler, onlar da yüzen mantarlara bakmaya koyuldular, hepsinin de yenilebilir olduğunu fark ettiler. Peki, zehirliler ne olmuştu? Bataklığa atmadığına göre, ne yapmıştı onları? Uşaklar yeniden ormanda koşmaya başladılar. Çok uzağa gitmelerine gerek kalmadı, çünkü patikada, elinde sepet bir çocuğa rastladılar, bütün zehirli mantarlar sepetin içindeydi.

O çocuk, bendim. Gece tek başıma Rahibeler Çayırı'nda birden ağaçların arasından fırlayıp kendimi korkutmaya çalışırken, ay ışığında çayırda tek ayağı üzerinde seken, koluna bir sepet geçirmiş dayıma rastladım.

"Merhaba dayı!" diye bağırdım. İlk kez bunu demeyi başarıyordum.

Beni gördüğüne çok sevinmiş gibiydi. "Mantar topluyorum," diye açıklamada bulundu.

"Çok topladın mı?"

"Bak," dedi dayım; bataklığın kıyısına oturduk. Mantarları seçiyor, kimisini suya atıyor, kimisini sepette bırakıyordu.

"Sen," dedi, seçtiği mantarları içeren sepeti bana vererek, "bunları kızartırsın."

Sepetin içindeki mantarların neden yarım olduklarını sormayı düşündüm, ama bu sorunun yakışık almayacağını anlayıp teşekkür ettikten sonra koşarak uzaklaştım. Mantarları kızartmaya giderken, tanıdıklara rastlayıp hepsinin de zehirli olduğunu öğrendim.

Bu olay kendisine aktarılınca, sütnine Sebastiana: "Medardo'nun kötü tarafı geri dönmüş," dedi. "Bakalım duruşma ne olacak, bugün."

Bir gün önce şatonun bekçileri tarafından yakalanan bir haydut çetesinin duruşması yapılacaktı o sabah. Haydutlar bizim arazimizin adamlarıydı, bu nedenle kendilerini vikont yargılayacaktı. Duruşma başladı, Medardo iskemlesinde olanca çarpıklığıyla oturuyor, bir tırnağını kemiriyordu. Haydutlar zincirli olarak getirildiler; çetenin başı, üzüm toplarken sedyeyi ilk gören Fiorfiero adındaki delikanlıydı. Şikâyetçiler Provenza'ya gitmekte olan Toskanalı şövalyelerdi. Bizim ormandan geçerken Fiorfiero ile çetesinin saldırısına uğramış, soyulmuşlardı. Fiorfiero bu şövalyelerin topraklarımıza kaçak olarak avlanmak amacıyla gelmiş olduklarını, bekçilerin görevlerini yerine getirmemeleri üzerine, kaçak avcıları durdurup silahlarını aldığını söyleyerek kendini savundu. O yıllarda yol kesmenin çok yaygın bir etkinlik olduğunu, bu nedenle yasaların oldukça yumuşak hükümler içerdiğini belirtmek gerekir. Üstelik bizim oralar bu işlere son derece elverişliydi, nitekim özellikle kargaşa dönemlerinde, ailemizin kimi bireyleri haydut çetelerine katılırdı. Kaçak avlanma ise, akla gelebilecek en hafif suçtu.

Ama sütnine Sebastiana'nın değerlendirmesi yersiz değildi. Medardo, Fiorfiero ile bütün çetesini, gasp suçlusu bularak, asılarak ölmeye mahkûm etti. Saldırıya uğrayanlar da kaçak olarak avlandıklarından darağacını boyladılar. İşe çok geç el koyan, yasak avlananlara da, soyguncuların da engel olamayan bekçileri cezalandırmak için, onlara da ölüm cezası verdi.

Hepsi yirmiye yakın insandı. Bu acımasız karar, hepimizde üzüntü ve acı doğurmuştu, o zamana dek yüzlerini görmemiş olduğumuz Toskanalı soylulardan çok, hepimizin sevdiği bekçilerle haydutlar için üzülüyorduk. Saraç ve dülger Pietrochiodo Usta, darağacım kurmakla görevlendirildi, işini ciddiye alan, yaptığı her şeye özenen, okur yazar bir işçiydi. Büyük bir üzüntüyle, çünkü hükümlülerden ikisi akrabasıydı, ağaç gibi dalları olan, ipleri tek bir bocurgatla yukarı çekilen bir darağacı yaptı, öyle büyük, öyle iyi tasarlanmış bir düzenekti ki, bir se-

ferde, hüküm giyenlerden daha fazla kişiyi bile asabilirdi; nitekim vikont bundan yararlanarak, iki suçlunun arasına bir kedi yerleştirip on tane de kedi astırdı. Kuruyan cesetlerle kedilerin leşleri üç gün boyunca sallanıp durdu, önceleri kimsenin yüreği kaldırmıyordu onlara bakmayı. Ama çok geçmeden görkemli bir görüntü oluşturdukları fark edildi, düşüncelerimiz birbirleriyle uyumsuz duygulara bölünmeye başladı, öyle ki, cesetlerin indirilmesi, büyük düzeneğin sökülmesi üzülmemize bile yol açtı.

5

O sıralar benim en mutlu dönemimdi, hep Doktor Trelawney ile birlikte ormana gidip taşlaşmış deniz kabuklusu arardık. Doktor Trelawney İngilizdi. Batan bir gemiden, güvertedeki bir fıçıya tutunarak kurtulup kıyılarımıza ulaşmıştı. Ömrü boyunca gemilerde doktorluk yapmış, aralarında Kaptan Cook'unkiler de bulunan uzun ve tehlikeli yolculuklara katılmış, ama hep güverte altında pişti oynadığından, dünyanın hiçbir yerini görememişti. Gemisi batıp da bizim buralara sığınınca, bölgenin en sert, en tortulu şarabı 'cancarone'ye alışmış, onsuz edemez olmuş, öyle ki, boynunda içi şarap dolu bir matara taşımaya başlamıştı. Terralba'da kalmış, doktorumuz olmuştu, ama hastalarla ilgilenmiyor, gece gündüz kendisini –bu arada beni– kırlara, ormanlara sürükleyen bilimsel buluşlar peşinde koşuyordu. Önce bir cırcırböceği hastalığıyla ilgilendi; bin böcekte bir böceği etkileyen, varlığı ile yokluğu belli olmayan bir hastalıktı, hiçbir zararı da dokunmuyordu, Doktor Trelawney hastalığa yakalanan bütün böcekleri arayıp gerekli tedaviyi uygulamak istiyordu. Sonra, topraklarımızın denizle kaplı olduğu dönemin izlerine merak sardı, bunun üzerine, doktorun vaktiyle balık olduklarını söylediği çakıllar, silisler toplamaya başladık. Nihayet son tutkusu, mezarlıklarda geceleri görülen hafif parıltılar oldu. Bunları yakalayıp saklamanın yolunu bulmak istiyordu, bu amaçla geceleri mezarlıkta koşuşturmakla geçirmeye başlamıştık. Toprak ve ot mezarlar arasından, o belli belirsiz parıltılardan birinin ışımasını bekliyor, sonra onu üstümüze çekmeye

uğraşıyor, peşinden koşmaya, sönmeden yakalamaya, torba, şişe, damacana, hasırlı şişe, küp, süzgeç gibi deney kaplarımızın içine sokmaya çalışıyorduk. Doktor Trelawney, mezarlığa yakın bir kayayı kendine mesken edinmişti. Burası, bu iş için ayrı bir görevli bulundurmanın gerekli sayıldığı gösteriş, savaş ve salgın hastalık günlerinde, mezar kazıcısının evi olmuştu. Işıkları şişeleyebilecek her türlü şişeyle, onları yakalayabilecek balık ağı gibi ağlardan oluşan laboratuvarını buraya yerleştirmişti, sanki o soluk alevler onlardan çıkıyormuş gibi mezarlık topraklarını, ceset kalıntılarını incelediği imbiklerle tekneler de vardı. Ama uzun süre kapanıp kendini incelemeye verecek insanlardan değildi, çok geçmeden çalışmaya ara verip çıkıyordu, birlikte yeni doğa olaylarının peşinde koşmaya başlıyorduk.

Ben hava gibi özgürdüm, çünkü anam babam yoktu, üstelik ne köleler kategorisine giriyordum ne de efendilerinkine. Sadece geç bir tanıma sonucunda Terralba ailesine katılmıştım, ama onların soyadını taşımıyordum, beni eğitmekle yükümlü kimse de yoktu. Zavallı anam Vikont Aiolfo'nun kızı, Medardo'nun ablasıydı, daha sonra babam olacak bir kaçak avcı ile kaçarak, ailenin onurunu lekelemişti. Ben, ormanın ötesindeki çorak topraklarda, kaçak avcının kulübesinde dünyaya gelmiştim, çok geçmeden de babam bir kavgada öldürülmüştü, pellagra salgını sona erdiğinde, anam o derme çatma kulübede tek başına kalmıştı. Aiolfo dedemin yüreği dayanamayınca şatoya kabul edildim, sütnine Sebastiana büyüttü beni. Medardo daha çocuk, ben de birkaç yaşındaydım, sanki eşit konumlardaymışız gibi, bazen oyunlarına benim de katılınama izin verdiğini anımsıyorum, sonra aramızdaki mesafe büyüdü, ben uşakların düzeyinde kaldım. Ama şimdi Doktor Trelawney'de, daha önce hiç görmediğim bir dost bulmuştum.

Doktor altmış yaşındaydı, ama boyu benimki kadardı, üç köşeli şapkasıyla, perukasının altında, kuru bir kestane gibi kırış kırış bir yüzü vardı, baldırların yarısına kadar tozlukların sardığı bacaklar, attığı uzun adımların da etkisiyle, daha uzun görünüyor, bir cırcırböceğininkiler gibi, orantısızlaşıyordu; kahverengi, kırmızı süslemeli, kuyruklu bir giysi giyiyor, boynuna da 'cancarone' şarabı matarasını geçiriyordu.

Mezarlık ışıklarına tutkusu, kimi kez, bizim kendi haline bırakılmış mezarlığımızdakilerden daha güzel renkli, daha büyük parıltıların görüldüğü, komşu köylerin mezarlıklarına yaptığımız uzun gece yolculuklarına yöneltiyordu bizi. Eğer köylüler fark ederlerse işler karışıyordu, bir keresinde bizi mezar soyguncusu sanmışlar, ellerinde bağ bıçakları, yabalarla peşimize düşmüşlerdi.

Arazi sarp ve sulaktı; doktorla ben tabanları yağlamış kayaların üzerinde sekiyorduk, ama peşimizdeki öfkeli köylülerin de yaklaşmakta olduklarını seziyorduk. Ghigna Çavlanı denilen yerde, derin bir uçurumun üstünde, kütüklerden bir köprü vardı. Köprüden geçecek yerde, soluklarını ensemizde hissettiğimiz köylüleri atlatıp tam uçurumun kenarındaki bir kaya basamağına gizlendik doktorla. Bizi görmediler. "Nereye gitti bu piçler?" diye bağırarak, doğru köprüye koştular. Bir kırılma sesi duyuldu, çığlıklar atarak, hepsi dipte akmakta olan çavlana döküldü.

Atlattığımız tehlike, benle Trelawney'de önce bir rahatlama yarattı, ama sonra, peşimize düşenlerin karşılaştıkları korkunç son, yeniden korkuya boğdu bizi. Biraz eğilerek, köylülerin kayboldukları karanlığa bir göz attık. Gözlerimizi kaldırınca köprünün kalıntısını gördük, kütükler hâlâ sağlamdı, ne var ki, sanki testerelenmiş gibi ortadan ikiye bölünmüştü, koca gövdenin nasıl böyle düzgün bir biçimde bölündüğünü açıklayamıyorduk. Doktor Trelawney:

"Kimin işi olduğu belli," dedi. Ben de anlamıştım.

Nitekim çok geçmeden, hızlı nal sesleri duyuldu, uçurumun kenarında bir atla, kara bir cüppeye yarı sarılı bir atlı belirdi. Vikont Medardo'ydu, yüzünde üç köşeli soğuk bir gülümsemeyle, belki kendisi için de hesapta olmayan bir sonuç veren tuzağın, yürekler acısı başarısını izliyordu, belli ki bizim ikimizi öldürmek istemiş, ne var ki yaşamlarımızı kurtarmıştı. Titreyerek, kayaların üstünden bir keçi yavrusu gibi seken cılız atının üzerinde uzaklaşmasına baktık.

O sıralarda dayım hep atla dolaşmaya çıkıyordu. Saraç Pietrochiodo'ya özel bir eyer yaptırmıştı, eyerin üzengilerinden

birine kayışla bağlanıyor, öbür üzengiye ise bir denkleştirme ağırlığı yerleştiriliyordu. Eyerin yanında bir kılıçla, bir koltuk değneği asılıydı. Böylece vikont, başında, hep havalanan cüppesinin bir kanadı altında yarısı kaybolan, geniş kenarlıklı tüylü bir şapkayla at sürüyordu. Atının nal sesleri duyulur duyulmaz, herkes cüzamlı Galateo'nun geçmesi sırasındakinden bile büyük bir süratle kaçışıyor, çocukları, hayvanları götürüyordu, akılları bitkilerinde kalıyordu, çünkü vikontun kötülükleri hiçbir şeyi esirgemiyor, en beklenmedik anlarda, en kestirilemeyen, en anlaşılmayan eylemlere yönelebiliyordu.

Hiç hastalanmamıştı, bu nedenle Doktor Trelawney'in bakımına gereksinme duymamıştı, dayımla karşılaşmamak, hatta adını bile duymamak için elinden geleni yapan doktorun, böyle bir durumda işin içinden nasıl sıyrılacağı bilinmiyordu. Vikonttan ve zalimliğinden söz edildiğinde, Doktor Trelawney başını sallayıp dudaklarını büzerek, yakışıksız bir konuşma karşısında yaptığı gibi, "Ah, ah, ah!.. Şşt, şşt, şşt!" diye homurdanırdı. Sözü değiştirmek için de, Kaptan Cook'un gezilerini anlatmaya koyulurdu. Bir keresinde, dayımın böyle sakat olarak nasıl yaşayabildiğini sormaya kalkışacak oldum, İngiliz yine yalnızca: "Ah, ah, ah!.. Şşt, şşt, şşt!"ten başka bir şey diyemedi. Dayımın durumu, tıp açısından doktorda hiçbir ilgi uyandırmıyor gibiydi, ama ben yavaş yavaş onun, sadece ailesinin isteği ya da saygınlık nedeniyle doktor olduğunu, bu bilime hiçbir önem vermediğini düşünmeye başlamıştım. Belki de gemi doktorluğu, pişti oynamadaki ustalığının bir sonucuydu sadece, bu nedenle en ünlü gemiciler, hepsinden önce de Kaptan Cook, onu oyun arkadaşı edinmişlerdi.

Bir gece Doktor Trelawney bizim eski mezarlıkta, ağla mezarlık parıltısı yakalamaya çalışırken, karşısında mezarlar arasında atını otlatmakta olan Terralbalı Medardo'yu buldu. Doktor, çok şaşırmıştı, çekinmişti, ama vikont yanına geldi, yarım ağzının bozuk söyleyişiyle: "Gece kelebeği mi arıyorsunuz, Doktor?" diye sordu.

"Ah Lordum," diye yanıt verdi alçak sesle Doktor, "tam kelebek değil, Lordum... Mezarlık parıltısı... Biliyorsunuz değil mi mezarlık parıltılarını..."

"Elbette. Hep sormuşumdur kendi kendime, nasıl oluyor bunlar diye."

"Bir süredir çalışmalarımı bu konuya yönelttim, Lordum," dedi Trelawney, bu yumuşak sesten biraz rahatlamıştı.

Medardo, derisi kafatasınınki gibi gergin, köşeli, yarım ağzını gülümseyerek yaydı. "Araştırmacı olarak, her türlü yardıma hak kazanıyorsunuz siz," dedi. "Ne yazık ki, bu terk edilmiş mezarlık, mezarlık parıltıları için elverişli bir alan değil. Söz veriyorum, yarından tezi yok, elimden gelen yardımı yapacağım size."

Ertesi gün adalet dağıtma günüydü. Vikont on kadar köylüyü ölüm cezasına çarptırdı, çünkü hesaplarına göre, şatoya vermeleri gereken ürün payının tümünü vermemişlerdi. Ölüler ortak mezarlara gömüldüler, mezarlıkta her gece kocaman ışık parıltıları görüldü. Doktor Trelawney, çalışmaları için son derecede yararlı bulmakla birlikte bu yardımdan korkmuştu.

Bu yürekler acısı gelişmeler sırasında Pietrochiodo Usta darağacı yapma sanatını çok geliştirmişti. Artık her biri gerçek bir marangozluk ve makinecilik başyapıtıydı; sadece darağaçları değil, Vikont Medardo'nun sanıkları itiraf ettirmesini sağlayan işkence sehpaları, bocurgatlar ve benzeri işkence aletleri de öyleydi. Ben sık sık Pietrochiodo'nun dükkânına gidiyordum, çünkü onu büyük bir ustalıkla ve tutkuyla çalışırken görmek çok keyif veriyordu. Ne var ki dülgerin yüreğinde hep bir acı vardı. Yaptığı darağaçları suçsuz insanlar içindi. "Ne yapsam da, bu kadar ustalıkla, ama başka bir amaca yönelik başka bir sipariş alsam," diye düşünüyordu. "Daha büyük istekle yapabileceğim düzenekler, neler olabilir acaba?" Ama karşılık bulamayınca, bu soruları kafasından kovmaya çalışıyor, elinden gelen en güzel, en usta düzenekleri yapmaya veriyordu kendini.

"Hizmet ettikleri amacı unut," diyordu bana da. "Sadece düzenek olarak gör onları. Ne kadar güzeller değil mi?"

O dikilen direklere, inip çıkan iplere, bocurgatlarla makaraların bağlantılarına bakıyor, üzerlerinde sallanan cesetleri görmemeye çalışıyordum, ama çalıştıkça daha fazla bu konuyu düşünüyor, Pietrochiodo'ya: "Peki, ama nasıl unutayım?" diyordum.

"Ya ben nasıl unutayım evlat," diye karşılık veriyordu bana. "Ben nasıl unutayım?"

Üzüntülerine, korkularına karşın sevinçli yanları da vardı o günlerin. En güzel saat, güneş yükselip deniz altın gibi ışıdıktan sonra, yumurtlayan tavuklar öterken, patikadan cüzamlının borusu duyulduğunda başlardı. Cüzamlı her sabah geçerek, kader yoldaşları için dilenirdi. Adı Galateo idi, boynunda bir av borusu taşır, borunun sesi daha uzaktayken gelişini haber verirdi. Kadınlar boruyu duyunca duvar diplerinde yumurta, kabak ya da domates, kimi kez de derisi yüzülmüş küçük bir tavşan bırakırlardı. Sonra çocukları kaptıkları gibi koşup saklanırlardı, çünkü cüzamlı geçerken sokakta hiç kimsenin olmaması gerekiyordu; cüzam uzaktan bile bulaşabilirdi, cüzamlı görmek bile tehlikeliydi. Galateo borusunu öttüre öttüre, elinde kocaman asası, sırtında yere kadar inen lime lime ceketi, boşalan dar sokaklarda ağır ağır ilerlerdi. Uzun, dalgalı, sarı saçları, cüzamın biraz buruşturduğu yuvarlak, beyaz bir yüzü vardı. Bağışları toplar, küfesine doldurur, araya hep gülünecek ya da art niyetli anıştırmalar katarak, dokunaklı sesiyle, saklanan köylülerin evlerine doğru teşekkürler ederdi.

O yıllarda denize yakın bölgelerde, cüzam yaygın bir hastalıktı; yakınımızda, sadece cüzamlıların oturduğu Pratofungo adında bir köy vardı. Biz bu köydeki cüzamlılara bağışta bulunmak zorundaydık, bağışlarımızı Galateo toplardı. Bir denizci ya da köylü cüzama yakalanınca, akrabalarını, arkadaşlarını bırakır, hastalık tarafından kemirilmeyi bekleyerek yaşamının geri kalan bölümünü yaşamak üzere Pratofungo'ya giderdi. Her yeni geleni karşılamak için büyük şenlikler düzenlendiğinden söz edilirdi, uzaktan cüzamlıların evlerinden geceye dek yükselen çalgı, şarkı sesleri duyulurdu.

Sağlığı yerinde olanlardan hiç kimse adımını atmadığı halde, Pratofungo ile ilgili birçok şey anlatılırdı, söylenenlerin hepsi de, orada yaşamın sürekli bir eğlence olduğunda birleşirdi. Köy, cüzamlılar yerleşmeden önce, her ırktan, her dinden gemicinin geldiği bir orospular barınağı olmuştu; kadınların hâlâ o dönemin serbest davranışları içinde oldukları söyleniyordu. Cü-

zamlılar, posasından elde edilen şurubun, yıl boyunca kendilerine tatlı bir esriklik sağladığı iri bir üzüm bağcılığı dışında, toprağı işlemezlerdi. En büyük etkinlikleri, harpın tellerine bir sürü çan asarak yaptıkları, kendi icatları garip çalgıyı çalmak, tiz perdeden şarkı söylemek, sanki hep paskalya imiş gibi, her renkten boya ile yumurtaları boyamaktı. Böylece tatlı ezgiler söyleyerek, biçimi bozulan yüzlerinin çevresine yasemin taçları takarak, hastalığın kendilerini ayırmış olduğu insan topluluğunu unuturlardı.

Bizim doktorlardan hiçbiri, cüzamlılara bakmaya yanaşmamıştı, ama Trelawney aramıza yerleşince, bilgisini bölgemizin bu yarasını iyileştirmeye adayacağını düşünenler oldu. Ben de çocuk dünyamda bu umudu paylaşıyordum. Uzun süredir Pratofungo'ya dek gidip cüzamlıların şenliklerine katılmayı çok istiyordum; doktor, ilaçlarını bu mutsuz insanlar üzerinde denemeye kalkışacak olursa, belki kimi kez benim de kendisiyle oraya gitmeme izin verirdi. Ama bunların hiçbiri gerçekleşmedi. Galateo'nun borusunu duyar duymaz, Doktor Trelawney, kalktığı gibi kaçıyordu, hastalıktan ondan fazla korkan yoktu sanki. Bazen bu hastalığın yapısı konusunda ona soru sormayı denerdim, ama o hep, 'cüzam' sözcüğü rahatını kaçırmaya yetercesine, kaçamak, anlamsız yanıtlar verirdi.

Aslında niye onu bir doktor sayınada inat ettiğimizi bilmiyorum; hayvanlarla, özellikle küçük hayvanlarla, taşlarla, doğal olaylarla yakından ilgileniyordu, ama insanlar ve hastalıkları onda tiksinti, şaşkınlık uyandırıyordu. Kandan nefret ediyordu, hastalara sadece parmaklarının uçlarıyla dokunuyor, ağır hastalar karşısında, sirkeye batırılmış ipek bir mendille burnunu tıkıyordu. Bir kız çocuğu gibi utangaçtı, çıplak vücut görünce kıpkırmızı oluyordu, hele bir kadın söz konusuysa, gözlerini indiriyor, kekeliyordu, okyanuslarda yaptığı uzun geziler boyunca, hiç kadın tanımadığı anlaşılıyordu. Bereket o sıralarda bizde doğumları doktorlar değil, ebeler yaptırıyordu, böyle olmasaydı, kim bilir nasıl çıkardı bu işin içinden.

Dayıma yangın çıkarma tutkusu gelmişti. Gece ansızın yoksul bir köylünün samanlığı, sobalık bir ağaç ya da bütün bir

koru tutuşuveriyordu. Böyle durumlarda, alevleri söndürmek için sabaha dek elden ele su kovalarını aktarıyorduk. Kurbanlar hep, vikontun gittikçe daha sert, daha insafsız olan emirlerine ya da bir kat artırdığı vergilere karşı çıkan zavallı köylüler oluyordu. Malları yakınakla yetinmiyor, konutları da ateşe veriyordu. Gece gelip damlara tutuşturulmuş kundaklar attığı, sonra atla kaçtığı söyleniyordu, ama hiç suçüstü yakalanmıyordu. Bir keresinde iki yaşlı öldü, bir keresinde de bir çocuğun kafasının derisi yüzüldü. Biz köylüler, ondan gittikçe daha fazla nefret ediyorduk. En amansız düşmanları, Gerbido Geçidi'ndeki döküntü evlerde oturan Kalvin mezhebinden ailelerdi. Burada, yangınları önlemek için geceleri erkekler sırayla nöbet tutuyorlardı.

Hiçbir gerekçe olmaksızın, bir gece, Pratofungo'nun damları samandan evlerinin dibine dek gidip damlara ziftle, ateş attı. Cüzamlıların bir özelliği vardır, yanarken acı duymazlar, uykudayken yangın çıkacak olursa, hiç kuşkusuz bir daha uyanamazlar. Ama vikont atını sürerken, köyden bir keman sesi yükseldiğini duydu; Pratofungo oturanları uyanıktılar, kendilerini eğlenceye vermişlerdi. Hepsinin ötesi berisi yandı, ama hiç acı duymadılar, kendilerine göre eğlendiler. Yangını kısa sürede söndürdüler, evlerini kurtardılar, cüzama yakalanmış oldukları için alevlerden az zararla kurtuldular.

Medardo'nun kötülüğü, kendi malvarlığına, şatoya da yöneldi. Yangın, uşakların oturmakta oldukları kanattan çıktı, alevler içinde tutsak kalanların çığlıkları arasında genişledi, bu sırada vikont açık arazide at sürerken görüldü. Sütninesi ve analığı Sebastiana'ya kurduğu bir tuzaktı bu. Kadınların, çocukluğunu bildikleri kimseler üzerinde sahip olduklarını iddia ettikleri inatçı otoriteyle, Sebastiana, her kötü davranışından sonra vikonta çıkışmayı ihmal etmiyordu, oysa herkes vikontun yapısının düzelmez, sağlıksız bir acımasızlığa büründüğünde görüş birliği içindeydi. Sebastiana kavrulan duvarların arasından bin güçlükle kurtarılmış, yanıklarının geçmesi için günlerce yatmak zorunda kalmıştı.

Bir gece yattığı odanın kapısı aralandı, yatağının ucunda vikont belirdi.

"Yüzünüzdeki bu lekeler de ne, sütnine?" dedi Medardo, yanıkları göstererek.

"Günahlarının izleri evladım," dedi yaşlı kadın, sakin bir biçimde.

"Cildiniz alacalı bulacalı, üstelik çizikler içinde, bu haliniz ne sütnine?"

"Eğer pişmanlık getirmeyecek olursan, cehennemde seni bekleyenlerin yanında hiçbir şey bunlar, oğlum."

"Bir an önce iyileşin, bu durumda olduğunuzun duyulmasını istemem..."

"Kocaya varacak değilim ki, yüzümün güzelliğini önemseyeyim. Vicdanımın rahat olması yetiyor bana. Sen de aynı şeyleri söyleyebilir misin?"

"Ama, kocanız sizi bekliyor, birlikte götürecek sizi, bilmiyor musunuz?"

"Benim gibi yaşlı bir kadınla alay etme oğlum, unutma, senin de zor bir gençliğin oldu."

"Alay etmiyorum ki! Dinleyin sütnine, nişanlınız pencerenizin altında çalıyor..."

Sebastiana kulaklarını kabarttı, şatonun dışından gelen cüzamlının borusunun sesini duydu.

Ertesi sabah Medardo, Doktor Trelawney'i çağırttı.

"Yaşlı bir hizmetkârımızın yüzünde, nedeni bilinmeyen lekeler ortaya çıktı," dedi doktora. "Cüzam olmasından korkuyoruz. Bilginizin ışığına emanet ediyoruz kendimizi."

Trelawney, eğilerek kekeledi:

"Görevim Lordum... Her zaman hizmetinizdeyim Lordum..."

Geri dönüp çıktı, şatodan uzaklaştı, yanma bir küçük fıçı 'cancarone' şarabı alıp ormanda kayboldu. Bir hafta boyunca kendisini gören olmadı. Döndüğünde, sütnine Sebastiana cüzamlılar köyüne gönderilmişti.

Bir akşam güneş batarken, karalar giymiş, başını bağlamış, kolunda giysi bohçası şatoyu terk etmişti. Yazgısının çizilmiş olduğunu biliyordu; Pratofungo'nun yolunu tutacaktı. O zamana dek kendisini içinde tuttukları odayı terk etti, koridorlarda da, merdivenlerde de hiç kimse yoktu. İndi, avludan geçti, kır-

lara çıktı; her taraf ıssızdı, geçtiğini gören herkes çekilip gizleniyordu. Sadece iki notaya dayalı bir hava çalmakta olan bir av borusu işitti; ileride, patikada, çalgısının ağzını gökyüzüne çevirmiş Galateo duruyordu. Sütnine ağır adımlarla ilerledi, patika, batan güneşe doğru gidiyordu. Galateo, oldukça önünde yürüyordu, arada sırada sanki yaprakların arasında vızıldayan eşekarılarına bakmak için duraksıyor, borusunu kaldırıp hüzünlü sesler çıkarıyordu. Sütnine, geride bıraktığı bostanlara, kıyılara bakıyor, çalıların ardında kendisinden uzaklaşan insanların varlığını hissediyor, yoluna devam ediyordu. Tek başına, Galateo'yu uzaktan izleyerek Pratofungo'ya vardı, köyün kapıları ardından kapanınca, harpların, kemanların çalmaya başladıkları duyuldu.

Doktor Trelawney, beni çok düş kırıklığına uğratmıştı. Lekelerinin cüzam olmadığını bildiği halde, yaşlı Sebastiana'nın cüzamlılar köyüne gönderilmemesi için parmağını bile kıpırdatmamış olması, alçaklık belirtisiydi; ilk kez doktora karşı bir tiksinti duyuyordum. Üstelik, sincap avlamada, ağaç çileği aramada kendisine ne denli yararlı olacağımı bildiği halde, ormana kaçtığında beni yanında götürmemişti. Onunla mezarlık parıltısı aramaya gitmek, artık eskisi gibi hoşuma gitmiyordu, çoğu kez tek başıma dolaşarak, yeni dostluklar arıyordum.

Şimdi ilgimi en çok çeken insanlar, Gerbido Geçidi'nde oturan Kalvincilerdi. Bu dini izleyen herkesi Kral'ın paramparça ettirdiği Fransa'dan kaçıp gelmişlerdi. Dağlardan geçerken kitaplarını, kutsal eşyalarını yitirmişlerdi, bu nedenle şimdi ne okuyacak İncilleri, ne söylenecek ayinleri, ilahileri, ne de yapılacak duaları vardı. Kovuşturmaya uğrayan ve başka inançtan insanlarla bir arada oturan herkes gibi, ne bir din kitabı edinmek istemişlerdi ne de ayinlerini nasıl yapmaları gerektiği konusunda verilen öğütleri dinlemişlerdi. Birisi çıkıp gelip de kendisinin de Kalvinci bir din kardeşi olduğunu söyleyecek olursa, Papa'nın gönderdiği, kılık değiştirmiş özel bir görevli olmasından kuşkulanıyorlar, ağızlarını açmıyorlardı. Böylece Gerbido Geçidi'nin sarp topraklarını ekip biçmeye başlamışlardı. Gündoğumundan günbatımına dek, kadın, erkek bir arada çalışıyor,

Tanrı'nın kendilerine yol göstermesini bekliyorlardı. Günahın ne olduğunu doğru dürüst bilmediklerinden, yanılgıya düşmemek için yasakların sayısını artırıyorlar, küçücük bir davranışın bir suçluluk niyeti içerip içermediğini belirlemek için, sürekli olarak sert bakışlarla birbirlerini gözlüyorlardı. Kiliselerinin kavgasını bulanık bir biçimde anımsadıklarından, saygısızlık yapabiliriz korkusuyla, Tanrı'nın adını da, kutsal başka adları da ağızlarına almaktan kaçınıyorlardı. Böylece, hiçbir din kuralı izlemiyorlar, hatta hep ciddi bir biçimde bu konuyu düşündükleri izlenimini verseler de, büyük olasılıkla inançla ilgili düşünce geliştirmeye bile cesaret edemiyorlardı. Buna karşılık çetin tarım kuralları, zamanla dinsel buyruklarınkine eşit bir değer kazanmıştı, uymak zorunda oldukları tutumluluk alışkanlığıyla, kadınların ev işleri konusunda da durum böyleydi.

Bir sürü torunları, gelinleri olan, hepsi uzun boylu, sağlam yapılı büyük bir aile oluşturuyorlardı. Toprağı işlerken hep düğmeleri ilikli kara bayramlıklarını, erkekler geniş kenarları aşağıya inik şapkalarını, kadınlarsa beyaz başlıklarını giyerlerdi. Erkeklerin uzun sakalları vardı, av tüfekleri hep omuzlarında dolaşırlardı, ama serçeler dışında, hiçbir şeye ateş ettikleri görülmemişti, çünkü kuralları yasaklıyordu avlanmayı.

Binbir zorlukla birkaç çelimsiz asmanın, biraz buğdayın yetiştiği kireçli düzlüklerden, beyaz keçi sakalını titretip huni biçimindeki şapkasının altında gözlerini döndürerek, yumrukları gökyüzüne doğru sıkılı yaşlı Ezechiele'nin sürekli bağırdığı duyulurdu. Eğilmiş çalışan aile bireylerine: "Hastalık, kuraklık! Hastalık, kuraklık!" diye bağırırdı. "Vur o çapayı, Giona! Otları yol, Susanna! Tobia, gübreyi yay!" gibi, binbir emir verir, azarlardı, yeteneksiz, beceriksiz bir toplulukla konuşan birinin öfkesiyle. Ürünün zarar görmemesi için yapmaları gereken bin türlü şeyi bağırarak söyledikten sonra, bunları kendisi de yapmaya koyulur, başkalarını yanından kovar, yine hep "Hastalık, kuraklık!" diye bağırırdı.

Karısı ise hiç bağırmazdı, başkalarının tersine, en ufak ayrıntıları bile belirlenmiş gizli bir dine inandığı izlenimini verir, ama bundan kimseye söz etmezdi. Aile bireylerinin yüzlerinde seyrek rastlanan gülümsemelerin yok olması, ağır, sıkıcı ifade-

lerin takınılması için, iri gözbebeklerini dikip dudaklarını gererek: "Sırası mı şimdi, Rachele bacı? Sırası mı şimdi, Aronne kardeş?" demesi yeterdi.

Bir akşam Kalvinciler dua ederlerken, Gerbido Geçidi'ne gittim. Ne ağızlarından bir sözcük çıkıyordu ne de ellerini kavuşturmuşlar ya da diz çökmüşlerdi; erkekler bir yanda, kadınlar bir yanda bağda sıraya dizilmişlerdi, dipte de sakalı göğsünde yaşlı Ezechiele duruyordu. Boğumlu uzun kollarından sarkan yumruklarını sıkmışlar, önlerine bakıyorlardı. Dalmış oldukları izlenimi uyandırmakla birlikte, çevrelerini algılamayı sürdürüyorlardı, Tobia bir elini uzatarak, bir asmanın üstündeki tırtılı kaldırdı, Rachele çivili topuğuyla bir salyangozu ezdi, Ezechiele bile, buğday başaklarına konan serçeleri korkutmak için bir ara birden şapkasını çıkardı başından.

Sonra bir ilahi söylemeye koyuldular. Sözcüklerini değil sadece ezgiyi anımsıyorlardı, onu da doğru dürüst anımsayamıyorlardı, sık sık birisi falso yapıyordu, belki de hepsi baştan sona falso yapıyordu, ama hiç ara vermiyorlardı, bir kıta biter bitmez, hemen bir sonrakine geçiyorlar, sözcükleri hiç söylemiyorlardı.

Birinin kolumu çektiğini fark ettim. Küçük Esaù ses çıkarmamamı, kendisiyle birlikte gitmemi işaret ediyordu. Esaù benimle yaşıttı; yaşlı Ezechiele'nin son oğluydu, ailesinin sadece sert, gergin yüz ifadesini almıştı, yüzünde ayrıca muzip bir afacanlık vardı. Ellerimizin de üzerinde sürünerek bağdan uzaklaşırken bana: "Yarım saat sürer, çekilmez!" dedi. "Gel sığınağını göstereyim sana."

Esaù'nun sığınağı gizliydi. Anası babası kendisini bulup da, keçileri otlatmaya ya da bostandaki salyangozları toplamaya göndermesinler diye burada saklanıyordu. Babası kırlarda bağırarak onu ararken o bütün gün tembellik ediyordu burada.

Esaù'nun tütünü vardı, bir duvarda, pişmiş topraktan iki uzun pipo asılıydı. Birini doldurup içmemi istedi. Nasıl yakılacağını öğretti bana, bir çocukta hiç görmediğim bir doymazlıkla, büyük nefesler çekmeye başladı. Ben ilk kez tütün içiyordum, hemen fenalaşınca, içmeye ara verdim. Susuzluğumu gidermek için, Esaù bir şişe erik rakısı çıkarıp bir bardağa dol-

durdu, rakı beni öksürttü, bağırsaklarını burdu. Kendisi, sanki suymuş gibi içiyordu.

"Sarhoş olmak için çok içmem gerek daha," dedi.

"Sığınaktaki bu şeyleri nereden buldun?" diye sordum.

Esaù parmaklarını tırmanır gibi devindirdi: "Arakladım."

Çevredeki tarlaları soyan Katolik çocukların kurduğu bir çetenin başına geçmişti; sadece ağaçlardaki meyveleri toplamıyorlar, evlere, kümeslere de giriyorlardı. Pietrochiodo Usta'dan bile daha okkalı, daha sık küfrediyorlardı. Katolik ve Kalvinci küfürlerin hepsini biliyorlar, birbirlerine ediyorlardı.

"Daha bir sürü günah işliyorum," diye açıklama getirdi. "Yalancı tanıklık ediyorum, fasulyeleri sulamayı unutuyorum, anamın babamın sözünü dinlemiyorum, akşam eve geç dönüyorum. Yeryüzündeki bütün günahları işlemek istiyorum artık, küçük olduğum için anlayamayacağımı söylediklerini bile."

"Bütün günahları mı?" diye sordum. "Adam da öldürür müsün?"

Omuzlarını silkti: "Adam öldürmek şu ara işime gelmez, bir işime yaramaz."

"Ama benim dayım keyif için adam öldürüyor, adam öldürtüyor," dedim, Esaù'ya karşı çıkacak bir şeyler demiş olmak için.

Esaù tükürdü. "Ahmakça bir zevk," dedi.

Sonra gök gürledi, sığınağın dışında yağmur yağmaya başladı.

"Evdekiler seni ararlar," dedim Esaù'ya. Beni kimsenin aradığı olmazdı, ama öbür çocukları, özellikle kötü havalarda, analarının babalarının aradığını görüyordum, bunun önemli bir şey olduğunu sanıyordum.

"Yağmurun dinmesini burada bekleyelim," dedi Esaù, "beklerken zar atarız."

Zarlarla bir tomar para çıkardı. Benim param yoktu; düdüklerimi, bıçaklarımı, sapanlarımı koydum ortaya, ütüldüm.

"Sıkma canını," dedi sonunda Esaù, "hile yaptım ben."

Dışarıda gök gürültüleri, şimşekler, yağmur sürüyordu. Esaù'nun sığınağı su içinde kalmaya başlamıştı. Tütünle öbür eşyalarını güvenceye almaya çalışırken:

"Bütün gece yağacak," dedi, "en iyisi koşup eve gitmek."

Yaşlı Ezechiele'nin dökülen evine vardığımızda, sırılsıklam kesmiş, çamura bulanmıştık. Kalvinciler bir masanın çevresine oturmuşlar, bir kandilin ışığında İncil'den kimi bölümler anımsamaya çalışıyorlar, bunları bir zamanlar okumuş oldukları, güvenilmez anlamlar, gerçeklikler içeren şeyler gibi anlatmaya özen gösteriyorlardı.

Oğlu Esaù, benimle birlikte kapının eşiğinde görününce, yaşlı Ezechiele, "Hastalık, kuraklık!" diye bağırarak yumruğunu masaya indirdi, kandili söndürdü.

Benim dişlerim birbirine vurmaya başladı. Esaù omuzlarını silkti. Dışarıda, sanki bütün gök gürültüleri, şimşekler Gerbido Geçidi'ni hedef alıyordu. Kandili yeniden yakarlarken, yumrukları havaya kalkık ihtiyar, oğlunun günahlarını sayıyor, bunların bir insanın işleyebileceği en aşağılık günahlar olduğunu belirtiyordu, ama aslında günahların sadece küçük bir bölümünü biliyordu. Ananın sesi çıkmıyordu, bütün öbür çocuklar, damatlar, gelinler, torunlar çeneleri göğüslerine eğik, yüzleri ellerinin arasında saklı olarak dinliyorlardı. Esaù, bu tatsız tuzsuz sözler kendisini ilgilendirmiyormuş gibi, bir elmayı dişliyordu.

Gök gürültüleri ile Ezechiele'nin sesi arasında, bir saz gibi titriyordum ben.

Kafalarına çuval geçirmiş, yağmurdan sırılsıklam olmuş erkeklerin nöbetten dönmesiyle, bağırma kesildi. Artık düşmanlığını gizlemeyen vikontun hain saldırılarından korunmak için, Kalvinciler filintalarını, budama bıçaklarını, ot direnlerini kuşanıp bütün gece sırayla nöbet tutuyorlardı. Gelen Kalvinciler:

"Ezechiele Baba," dediler, "dondurucu bir ayaz var. Topal gelmez. Eve girebilir miyiz, baba?"

"Etrafta Çolak'ın izi yok mu?" diye sordu Ezechiele.

"Yıldırımların yanık kokusu dışında bir şey yok, baba. Tekgöz'e göre gece değil, bu gece."

"Öyleyse eve girip üstünüzü başınızı değiştirin. Fırtına, Yansız'a da, bize de huzur getirsin."

Topal, Çolak, Tekgöz, Yansız, Kalvincilerin dayıma verdikleri sıfatların bir kısmıydı, onu gerçek adıyla andıklarını hiç duymamıştım. Böyle konuşmakla, sanki hakkında çok şey biliyorlarmış, çok eski bir düşmanmış gibi, bir tür yakınlık ku-

ruyorlardı onunla. Medardo'nun anlaşılmaz çılgınlıkları sanki kendileri için anlaşılırmış, kestirilirmiş gibi, göz kırpmalarının, küçük kahkahaların eşlik ettiği küçük cümleler söylüyorlardı: "Ha, ha Çolak... Tam öyle, Yarı Sağır..."

Böyle konuşurlarken, fırtına arasında kapıya vurulduğu duyuldu. "Kim çalıyor kapıyı, bu havada?" dedi Ezechiele. "Hemen açın."

Açtılar, eşikte, suları süzüle kara cüppesine sarılmış, tüylü şapkası yağmurdan sırılsıklam, tek ayağı üzerinde duran vikont vardı.

"Atımı, ahırınıza bağladım," dedi. "Beni de konuk edin, n'olursunuz. Yolculuğa çok elverişsiz gece."

Herkes Ezechiele'ye baktı. Düşman evlerine gittiğini dayım anlamasın diye, ben masanın altına gizlenmiştim.

"Ateşin yanına buyurun," dedi Ezechiele. "Bu evin kapısı konuklara açıktır hep."

Eşiğin yanında, zeytin toplamak için ağaçların altına serilen bir yığın çarşaf vardı, Medardo bunların üstüne uzanıp uykuya daldı.

Karanlıkta, Kalvinciler, Ezechiele'nin çevresine toplandılar. "Topal avucumuzun içinde, baba!" diye mırıldandılar. "Elimizden kaçıracak mıyız? Masum insanlara karşı başka suçlar işlemesine izin mi vereceğiz? Yarım kıçlının cezasını çekmesinin zamanı gelmedi mi?"

İhtiyar yumruklarını tavana doğru kaldırdı: "Hastalık, kuraklık!" diye bağırdı, hemen hiç ses çıkarmadan, ama olanca gücüyle konuşan biri bağırmış sayılırsa, o da bağırıyordu. "Bu evde hiçbir konuğa zarar verilmedi. Rahat uyuması için gidip başında ben nöbet tutacağım."

Filintasını boynuna geçirip yatmakta olan vikontun başında dikildi. Medardo'nun gözü açıldı. "Ne yapıyorsunuz burada, Mastro Ezechiele?"

"Uykunuzu koruyorum, konuğum. Sevmeyeniniz çok."

"Biliyorum," dedi vikont, "uşakların uykuda öldürmesinden çekindiğim için, şatodayken uyumuyorum."

"Bizim evde de sizi sevmeyiz, Mastro Medardo. Ama bu gece saygılı davranacağız."

Vikont bir süre suskun kaldı, sonra: "Ezechiele," dedi, "ben de sizin dininizi benimsemek istiyorum."

İhtiyar bir şey demedi.

"Çevrem inançsız insanlarla çevrili," diye sürdürdü Medardo. "Hepsinden kurtulmak, Kalvincileri şatoya çağırmak istiyorum. Siz Mastro Ezechiele, benim bakanım olacaksınız. Terralba'yı Kalvincilerin toprağı ilan edip Katolik prenslere savaş açacağım. Siz ve aileniz öncülük edeceksiniz. Kabul mü, Ezechiele? Beni dininize kabul edecek misiniz?"

İhtiyar, iri göğsünde silahıyla, devinimsiz, dimdik duruyordu. "Dinimizin o kadar çok şeyini unuttum ki," dedi, "bir başkasını dinimize kabul etme düşüncesizliğini gösteremem. Ben kendi toprağımda, kendi vicdanımla baş başa kalacağım. Siz de kendi toprağınızda, kendi vicdanınızla kalın."

Vikont, dirseği üzerinde doğruldu: "Topraklarımda sapkınların bulunduğunu, henüz Engizisyon'a bildirmediğimi biliyor musunuz, Ezechiele? Ya da kellelerinizi bizim piskoposa armağan diye gönderecek olursam, kilisenin beni hemen bağışlayacağını?"

"Kellelerimiz henüz omuzlarımızın üstünde efendim," dedi ihtiyar, "ama kopartılması kellelerimizden zor olan bir şey daha var."

Medardo ayağa fırlayıp kapıyı açtı. "Şu karşıdaki meşenin altında, düşmanlarının evinden daha rahat ederim," deyip yağmurun altında dışarı fırladı.

İhtiyar ötekileri çağırdı: "Evlatlarım, önce Topal'ın ziyaretimize gelmesi yazılmıştı alnımıza. Şimdi çıkıp gitti, evimizin yolu açıldı, umudunuzu yitirmeyin evlatlarım, belki bir gün daha iyi bir yolcu gelir."

Bütün sakallı Kalvincilerle, başları örtülü kadınlar başlarını eğdiler.

"Kimse gelmese de," diye ekledi Ezechiele'nin karısı, "yerimizde kalacağız biz."

Bu sırada çakan bir şimşek gökyüzünü sanki yırttı, gürültüsü duvarın tuğlalarını, taşlarını sarstı. Tobia bağırdı: "Yıldırım meşeye düştü! Yanıyor şimdi."

Ellerinde fenerlerle dışarıya koştular, koca ağacın tepesin-

den köklerine dek, yarısının kömür kesmiş olduğunu gördüler, öbür yarısına bir şey olmamıştı. Uzaktan, yağmur altında bir atın nal seslerini duydular, bir şimşek çakınca da, çelimsiz atlının görüntüsünü seçtiler.

"Bizi sen kurtardın, baba," dediler Kalvinciler. "Sağ ol Ezechiele."

Gökyüzü doğuda aydınlandı, şafak söküyordu.

Esaù beni bir kenara çağırdı. "Bak ne kadar akıllıyım," dedi alçak sesle, "ışıyan bir avuç şey gösterdi. Eyerin altın pulları. At ahırda bağlıyken aldım. Bizim salakların akıllarına bile gelmedi."

Esaù'nun bu tür davranışlarından hoşlanmıyordum, ailesininkileri ise doğru buluyordum. Bu nedenle tek başıma kalmayı yeğliyor, deniz kıyısına inip kabuklu salyangoz topluyor, yengeç yakalıyordum. Bir kayanın üstünde, küçük bir yengeci yuvasından çıkarmaya çalışırken, başımın üstünde duran bir kılıcın sudaki gölgesini gördüm, korkudan denize düştüm.

"Tut şunu," dedi dayım, arkama yaklaşmış olan oydu. "Kılıcının keskin tarafını tutmamı istiyordu."

"İstemez, kendim çıkarım," dedim, kıyının geri kalan bölümünden bir kulaçlık suyla ayrılan bir çıkıntıya tırmandım.

"Yengeç mi arıyorsun?" dedi Medardo, "Ben ahtapot avlıyorum." Avladığı ahtapotları gösterdi. Kocaman, koyu renkli ya da beyaz ahtapotlardı. Bir kılıç vuruşuyla ikiye bölünmüşlerdi, ama dokunaçlarını oynatmayı sürdürüyorlardı.

"Bütün olan her şey böyle ortadan bölünebilecek olsa," dedi, kayalara dizdiği, çırpınan yarım ahtapotları okşayan dayım, "herkes körelmiş, cahil bütünlüğünden sıyrılırdı. Bütünken, her şey doğal, bulanık, hava gibi saçmaydı benim için; her şeyi gördüğümü sanıyordum, oysa gördüğüm kabuktu sadece. Sen de bir gün kendinin yarısı olursan, ki olmanı dilerim evladım, tam beyinlerin sıradan akıllarının ötesinde neler bulunduğunu anlarsın. Kendinin, dünyanın yarısını yitirmiş olacaksın, ama kalan yarı, bin kez daha derin, daha değerli olacak. O zaman sen de, her şeyin kendin gibi bölünmesini, parçalanmasını

isteyeceksin, çünkü güzellik de, bilgi de, adalet de ancak parçalara bölünmüş olanda vardır."

"Of, of," diyordum ben, "ne çok yengeç var burada!" Dayımın kılıcının uzağında kalabilmek için, sadece avlanmakla ilgileniyormuş izlenimi uyandırmaya çalışıyordum. O ahtapotlarıyla uzaklaşmadan önce kıyıya dönmedim. Ama söyledikleri beni rahatsız etmeyi sürdürüyordu, ikiye bölme tutkusundan kendimi nasıl koruyacağımı bilemiyordum. Ne tarafa dönsem, Trelawney, Pietrochiodo, Kalvinciler, cüzamlılar, hepimiz ikiye bölünen adamın etkisi altındaydık, efendimiz oydu, onun hizmetindeydik, ondan kurtulamıyorduk.

6

Seke seke giden atının eyerine bağlı Terralbalı Medardo, sabahın erken saatinde, yamaçlara tırmanıp iniyor, yırtıcı gözlerle çevreyi tarayarak vadiye dalıyordu. Çayırın orta yerinde keçilerini otlatan çoban Pamela kızı gördü.

Vikont kendi kendine şöyle dedi: "Bilenmiş duygularımın içinde, bütünlerin adına sevda dedikleri duyguya karşılık olabilecek hiçbir şey yok. Böyle aptalca bir duygu, onlar için bunca önemli olduğuna göre, bendeki karşılığı kim bilir ne denli parlak ve korkunç olur." Bunun üzerine, sırtında basit pembe bir entari, otların üzerine uzanmış, yarı uykulu, keçilerle söyleşen, çiçekleri koklayan, yalınayak, etine dolgun Pamela'ya sevdalanmaya karar verdi.

Ama soğukkanlı bir biçimde geliştirdiği bu düşüncenin bizi yanıltmaması gerekir. Pamela'yı görünce, Medardo uzun bir süredir karşılaşmadığı bir şeyle karşılaşmış, kanında belli belirsiz bir devinim hissetmişti, korkuyla karışık bir aceleyle bu düşünceleri geçirmişti aklından.

Öğleyin dönerken, Pamela çayırlardaki bütün papatyaların taç yapraklarının sadece yarısının kalmış, öbür yarısının yolunmuş olduğunu gördü. "Eyvah," dedi, "vadide bunca kız varken, bana ını rastlayacaktı!" Vikontun kendisine sevdalandığını anlamıştı. Bütün yarım papatyaları derledi, eve götürüp ayin kitabının sayfaları arasına koydu.

Öğleden sonra, ördekleri otlatıp bataklıkta yüzdürmek için Rahibeler Çayırı'na gitti. Çayır beyaz yabanturpu doluydu,

ama bunların da başına papatyaların başına gelen gelmişti, her birinin yarısı sanki bir makasla kesilmişti. "Eyvah," dedi kendi kendine, "besbelli, beni istiyor!" Konsolun aynasının çerçevesine yerleştirmek için, bir demet yarım yabanturpu topladı.

Sonra bunları düşünmedi, örgülü saçlarını başının çevresine doladı, entarisini çıkardı, ördeklerle birlikte gölde yıkandı.

Akşam eve dönerken, çayırlar 'körük' de denen otlarla doluydu. Pamela, hepsinin de, sanki birisi yere uzanmış da, ağzının sadece yarısıyla bir taraftan üflemiş gibi, bir taraftaki tüylerinin dökülmüş olduğunu gördü. Pamela bu beyaz yarım yuvarların birkaçını eline aldı, üzerlerine üfleyince, yumuşacık tüyleri uzaklara uçuştu. "Eyvah!" dedi kendi kendine, "beni istiyor. Ne olacak bu işin sonu?"

Pamela'nın derme çatma evi öyle küçüktü ki, keçileri birinci kata, ördekleri zemin kata soktuktan sonra, yer kalmıyordu. Evin çevresi arı doluydu, çünkü kovanları da vardı. Bodrum ise karınca yuvasıydı, elinizi rastgele bir yere koyup da çekince, üstünün kapkara karınca kaynadığını görürdünüz. Bu durumda Pamela'nın anası samanlıkta yatıyordu, babası da boş bir fıçının içinde. Pamela ise bir incir ağacıyla bir zeytine gerili hamakta uyuyordu.

Pamela eşikte durdu. Ölü bir kelebek vardı. Bir kanadıyla, vücudunun yarısı bir taşla ezilmişti. Pamela bir çığlık atıp anasını babasını çağırdı.

"Kim geldi buraya?" dedi Pamela.

"Az önce vikont geçti," dediler anasıyla babası, "kendisini sokan bir kelebeği kovalıyormuş."

"Kelebekler ne zamandan beri insanları sokuyor?" dedi Pamela.

"Biz de duymamıştık hiç."

"Gerçek şu ki," dedi Pamela, "vikont bana sevdalandı, daha da kötü şeylere hazırlıklı olmalıyız."

"Ah, ah, sinirlenme, abartıyorsun," diye yanıt verdiler ihtiyarlar, gençlerden fırsat bulduklarında, ihtiyarların yanıt vermeye alışık oldukları biçimde.

Ertesi sabah, keçileri otlatırken oturduğu kayanın yanına vardığında, Pamela bir çığlık attı. Korkunç leşler kayayı pis-

letmişti. Bir yarasanın yarısıyla, bir denizanasının yarısıydı, biri kara kan damlatıyordu, öbürü yapışkan madde, birinin kanadı açıktı, öbürünün yumuşak, jelatinli saçakları. Çoban kız kendisine bir haber iletildiğini anladı. Bu akşam deniz kıyısına gel, deniyordu. Pamela cesaretini toplayıp gitti.

Deniz kıyısında çakıllara oturup beyaz dalgaların hışırtısını dinlemeye koyuldu. Sonra çakılların üstünde nal sesleri duyuldu, Medardo kıyıda at sürüyordu. Durdu, bağlarını çözdü, eyerden indi.

"Ben, sana sevdalanmaya karar verdim, Pamela," dedi ona.

"Bunun için mi," diye hemen karşılık verdi Pamela, "doğadaki bütün canlıları boğazlıyorsunuz?"

"Pamela," diye içini çekti vikont, "bunun dışında konuşacak ortak bir dilimiz yok ki. Yeryüzünde karşılaşan iki varlık, hep birbirlerinin gözlerini oyarlar. Benimle gel, bu kötülüğü iyi biliyorum ben, yanımda, başka hiç kimseyle olamayacağın kadar güvencede olacaksın, ben de herkes gibi kötülük yapıyorum, ama başkalarından farkım, elimin keskin olması."

"Beni de papatyalar ya da denizanaları gibi parçalayacak mısınız?"

"Seni ne yapacağımı bilmiyorum daha. Kuşkusuz sana sahip olmak, aklımın ucundan bile geçmeyen şeylerin gerçekleşmesini sağlayacak. Seni şatoya götürüp orada tutacağım, benden başkası görmeyecek, ne yapmamız gerektiğini anlamak, birlikte olmamızı sağlayacak yeni yöntemler icat etmek için günlerimiz, aylarımız olacak."

Pamela çakıllı kumlara uzanmıştı, Medardo da yanında diz çökmüştü. Konuşurken, ona nerdeyse değecek gibi devinimler yapıyor, ama hiç dokunmuyordu.

"Her şeyden önce, bana ne yapacağınızı bilmek isterim. Hatta bunun örneğini şimdi gösterirseniz, şatoya gelip gelmemeye karar veririm.

Vikont ince, kıvrık elini Pamela'nın yanağına yaklaştırdı. El titriyordu, okşamak için mi yoksa tokat atmak için mi uzatıldığı anlaşılmıyordu. Ama eli daha ona dokunmadan, birden geri çekti, ayağa kalktı.

"Şatoda istiyorum seni," dedi ata binerken, "gidip kalacağın

kuleyi hazırlayacağım. Düşünmek için sana bir gün daha izin, sonra kararını ver."

Böyle dedikten sonra o kıyılardan uzaklaştı.

Ertesi sabah Pamela, dut toplamak için her zaman yaptığı gibi dut ağacına çıktı, bağırıldığını duydu, dalların titreştiğini gördü. Az kalsın korkudan yere düşüyordu. Yüksek bir dala kanatlarından bir tavuk bağlanmıştı; tüylü, mavi, kocaman tırtıllar parçalıyorlardı tavuğu, tam ibiğine, köknarlarda yaşayan zararlı ayın böceklerinin yuvası yerleştirilmişti.

Hiç kuşkusuz vikontun korkunç haberlerinden biriydi bu. Pamela şöyle yorumladı: "Yarın şafakta ormanda görüşelim."

Bir çuval kozalak toplamak bahanesiyle Pamela ormana doğru tırmandı, Medardo, koltuk değneğine dayanarak, bir ağaç gövdesinin arkasından çıkıverdi.

"Karar verdin mi," dedi Pamela'ya, "benimle şatoya gelmeye?"

Pamela çamların iğnelerinin üstüne uzanmıştı.

"Gelmemeye karar verdim," dedi hafif dönerek. "Beni istiyorsanız, gelip burada, ormanda bulun."

"Şatoya geleceksin. Oturacağın kule hazırlandı, tek sahibi sen olacaksın."

"Siz beni tutsak etmek, sonra da belki tutuşturup yakmak ya da farelere kemirtmek istiyorsunuz. Hayır. Size dedim, isterseniz sizin olurum, ama burada, çamların iğnelerinin üstünde."

Vikont, kızın başının yanına çömelmişti. Elinde bir çam iğnesi vardı, boynuna yaklaştırdı, çevresine dokundurdu. Pamela tüylerinin diken diken olduğunu hissetti, ama öyle durdu. Üzerine eğilmiş vikontun yüzünü görüyordu, karşıdan da bakıldığında profil gibi duran profilini, makas gibi bir gülüşün ortaya çıkardığı yarım dişleri görüyordu. Ayağa kalktı. "Senin şatoya kapanmanı istiyorum, şatoya kapanmanı!"

Pamela tehlikeyi göze alabileceğini anlamıştı, ayakkabısız ayaklarını havada oynatarak şöyle dedi: "Burada ormanda hayır demiyorum, ama kapanmak mı, ölürüm daha iyi."

"Ben seni götürmesini bilirim," dedi Medardo, sanki oradan bir rastlantı sonucu geçiyormuş gibi yaklaşan atın sağrısına elini koyarak. Üzengiye bastı, orman yollarına doğru mahmuzladı atını.

Pamela o gece zeytin ağacıyla incir arasında gerili hamağında uyudu. Sabah korkunç bir şey oldu, kucağında kanlar içinde bir hayvan leşi buldu. Yarım bir sincaptı, her zamanki gibi uzunlamasına kesilmişti, ama kızıla çalan kuyruğuna dokunulmamıştı.

"Nedir bu başıma gelen," dedi anasına babasına, "bu vikont yaşama hakkı tanımıyor bana."

Anasıyla babası sincabın ölüsünü elden ele geçirdiler.

"Ama," dedi babası, "kuyruğu olduğu gibi bırakmış. Belki iyi bir işarettir..."

"Belki iyileşmeye başlıyor..." dedi anası.

"Her şeyi hep ikiye bölerdi," dedi babası, "ama sincabın en güzel yerine, kuyruğuna dokunmamış..."

"Bu haber belki şu demek," dedi anası, "iyi, güzel yanlarına dokunmayacak senin..."

Pamela ellerini saçlarının üstüne koydu. "Neler duyuyorum, anamdan, babamdan! Dilinizin altında bir şeyler var, vikont sizinle konuşmuş..."

"Konuşmak denmez," dedi baba, "ama gelip bizi görmek istediği, yoksulluğumuzla ilgilendiği konusunda haber saldı."

"Gelip seninle konuşacak olursa, kovanları açıp arıları üstüne sal, baba."

"Mastro Medardo belki iyi yürekli oluyordur kızım..." dedi yaşlı kadın.

"Eğer gelip sizinle konuşursa, bağlayıp karıncaların oraya bırakın onu ana."

O gece, anasının uyuduğu samanlık ateş aldı, babasının uyuduğu fıçı kırıldı. Ertesi sabah iki ihtiyar bu felaketin kalıntılarına bakarlarken, vikont çıkageldi.

"Bu gece sizleri korkuttuğum için bağışlayın," dedi, "ama konuya nasıl gireceğimi bilemiyordum. Olay şu, kızınız Pamela'dan hoşlanıyorum, onu şatoya götürmek istiyorum. Bu nedenle kızınızı istiyorum sizden. Bütün yaşamı değişecek, elbette sizinki de."

"Bizim bu işe nasıl sevineceğimizi anlarsınız efendimiz," dedi yaşlı erkek. "Ama kızımın huyunun nasıl olduğunu bir

bilseniz! Düşünebiliyor musunuz, kovandaki arıları size saldırtmamızı istedi..."

"Bakın efendim..." dedi, ana, "sizi bağlayıp karıncalığa atmamızı istedi..."

Bereket o gün Pamela eve erken döndü. Anasını babasını bağlanmış, birini kovanlarda, birini karıncalıkta ağızları tıkalı olarak buldu. Neyse ki arılar yaşlı adamı tanıyorlardı, karıncalar da yaşlı kadını sokacak yerde başka işler yapmışlardı. Böylece ikisini de kurtarabildi.

"Vikontun ne kadar iyi olduğunu gördünüz değil mi?" dedi Pamela.

Ama iki ihtiyarın niyeti başkaydı. Ertesi sabah Pamela'yı bağlayıp hayvanlarla birlikte eve kapattılar, şatoya gidip vikonta, eğer isterse adam gönderip kızlarını aldırtabileceğini, kızı vermeye hazır olduklarını söylediler.

Ama Pamela hayvanlarla konuşmayı biliyordu. Ördekler gagalarıyla ipleri çözdüler, keçiler boynuzlarıyla kapıyı kırdılar. Pamela en sevdiği keçiyle ördeği alıp dışarı fırladı, ormanda yaşamaya gitti. Sadece kendisinin, bir de yiyecek, haber getiren bir çocuğun bildiği bir mağarada oturuyordu.

O çocuk bendim. Pamela ile ormanda yaşamak çok güzeldi. Ona meyve, peynir, kızarmış balık götürüyordum, o da karşılığında bana birkaç bardak keçi sütüyle, birkaç ördek yumurtası veriyordu. Sularda, ırmaklarda yıkandığında, kimse görmesin diye gözcülük yapıyordum.

Bazen dayım ormandan geçiyordu, kendisine özgü üzücü biçimlerde varlığını belli etse de, uzaklarda dolaşıyordu. Bazen Pamela'yı, hayvanlarını, çakıllarını yalayıp geçtiği oluyordu, bazen dayandığı bir çam ağacı, dibi baltalandığı için yıkılıveriyordu, kimi kez bir su kaynağının öldürülmüş hayvan leşleriyle kirletildiği oluyordu.

Dayım, tek koluyla kullanabildiği oluklu bir okla avlanma âdeti edinmişti. Ama vücudunun kalıntısını sanki yeni acılar kemiriyormuş gibi, çok daha hüzünlenmiş, incelmişti.

Bir gün Doktor Trelawney benimle çayırda dolaşırken, vikont çıktı karşımıza atıyla. Neredeyse doktoru ezerek, yere düşürdü. At, nalları İngilizin göğsünde durdu, dayım dedi ki:

"Bir açıklama istiyorum doktor, olmayan bacağımın çok yürümek nedeniyle ağrıdığı gibi bir duyguya kapılıyorum. Ne olabilir bu?"

Trelawney her zamanki gibi şaşırıp kekeledi, vikont atını uzaklaştırdı. Ama sorusu, kafasını ellerinin arasına alıp düşünmeye koyulan doktoru etkilemişti. İnsan sağlığıyla ilgili bir konuya bu denli ilgi gösterdiğini daha önce hiç görmemiştim.

7

Pratofungo'nun çevresinde acı nane çalılıkları, biberiye çitleri yetişiyordu, kendiliklerinden mi bittikleri yoksa kokulu bitki ekimi mi yapıldığı anlaşılmıyordu. Buralarda göğsümü tatlı bir havayla doldurup geziniyor, yaşlı sütninem Sebastiana'ya ulaşmanın yolunu arıyordum.

Sebastiana cüzamlılar köyüne giden patikada gözden kaybolalı beri yetimliğimi daha sık anımsar olmuştum. Ondan hiçbir haber alamamış olmak üzüyordu beni, Galateo geçerken bir ağacın tepesine tırmanıp bağırarak sütninemden haber soruyordum, ama Galateo, ağaçların tepesinden üstüne zaman zaman canlı kertenkele atan çocuklara düşmandı, titrek, çınlayan sesiyle alaylı, anlaşılmaz yanıtlar veriyordu. Artık Pratofungo'yu görme merakıma, bir de yaşlı sütninemi bulabilmek eklenmişti, durup dinlenmeden kokulu otların arasında dolaşıp duruyordum.

Bir keresinde, bir kekik çalılığından açık renk giysili, başı hasır şapkalı birisi kalktı, köye doğru yola koyuldu. Yaşlı bir cüzamlıydı, sütninemi sormak istedim ona, bağırmadan sesimi duyurabilecek kadar yaklaşınca: "Hey, cüzamlı amca," dedim.

Ama o sırada, belki de sözlerimin uyandırdığı başka biri, tam yanı başımda doğrulup oturdu, gerinmeye başladı. Kurumuş bir ağaç kabuğu gibi pul pul yüzü seyrek, pamuk gibi ak bir sakalı vardı. Cebinden bir düdük çıkarıp alay edercesine bana doğru çaldı. O zaman öğle sonrası güneşinin, çalılara uzanmış, saklanmış cüzamlılarla dolu olduğunu, açık renkli abalarıyla şimdi ağır ağır doğrulduklarını, ellerinde tuttukla-

rı çalgıları, bahçe aletlerini tıngırdatarak, ışığa karşı Pratofungo'ya doğru yola koyulduklarını fark ettim. Sakallı adamdan uzaklaşmak için geri çekilmiştim, ama bu kez de, bir defnenin dalları arasında saçlarını tarayan burunsuz bir cüzamlıyla burun buruna gelmiştim. Çalıların arasında ne tarafa gidersem gideyim, hep başka cüzamlılarla karşılaşıyordum, attığım adımların da hep, çiçekli uçurtmalarla süslü saman damları artık yaklaşmış olan, yokuşun dibindeki Pratofungo'ya doğru olduğunu fark ediyordum.

Cüzamlılar arada sırada göz atarak ya da çalgılarını tıngırdatarak benimle ilgileniyorlardı, ama bana öyle geliyordu ki, yürüyüşün orta yerinde ben vardım, beni yakalanmış bir hayvan gibi Pratofungo'ya götürüyorlardı. Köyde evlerin duvarları leylak rengine boyanmıştı, bir pencerede, yüzü, göğsü leylak lekeli, yarı giyinik bir kadın, lir çalarak bağırdı: "Bahçıvanlar dönüyor!" Sonra lir çalınayı sürdürdü. Pencerelere, taraçalara başka kadınlar çıkıp çıngırak çalarak şarkı söylemeye koyuldular: "Hoş geldiniz bahçıvanlar!"

Daracık yolun ortasından gitmeye, kimseye değmemeye çalışıyordum; sanki bir dörtyol ağzmdaydım, dört bir yanım, evlerinin önüne oturmuş, yırtık, rengi atmış abalarının altından hıyarcıklar, edep yerleri seçilen, saçlarına alıçlar, Manisa laleleri takılı, erkekli kadınlı cüzamlılarla çevriliydi.

Cüzamlılar, benim onuruma olduğunu sandığım küçük bir konser veriyorlardı. Bazıları yayı abartılı bir biçimde gererek kemanı bana doğru eğiyor, bazıları, kendilerine bakar bakmaz kurbağa sesi çıkartyor, bazıları da teller üzerinde inip çıkan tuhaf kuklalar gösteriyorlardı bana. Küçük konser böylesine karışık ve uyumsuz davranışlardan, seslerden oluşuyordu, ama arada bir yineledikleri bir tür nakarat vardı: "Lekesiz civciv dut ağacına tırmanıp lekelendi."

"Sütninemi arıyorum," dedim hızlı, "Sebastiana nineyi, nerede olduğunu biliyor musunuz?"

O bilgiç, fesat halleriyle kahkahayla gülmeye koyuldular.

"Sebastiana!" diye bağırdım, "Sebastiana! Neredesin?"

"Burada evlat," dedi bir cüzamlı, "güzel evlat," sonra bir kapıyı gösterdi.

Kapı açıldı, zeytin rengine çalan, belki de Kuzey Afrika Müslümanı, yarı çıplak, dövmeli, sırtında uçurtma kuyrukları, bir kadın çıktı, açık saçık bir dans yapmaya koyuldu. Daha sonra neler olduğunu pek anlamadım, erkeklerle kadınlar birbirlerine girdiler, sonradan eğlence âlemi olduğunu öğrendiğim şeyi başlattılar.

Olduğum yerde büzülmüştüm ki, birden yaşlı Sebastiana bu halkayı yardı.

"Sizi gidi pisler," dedi. "Hiç olmazsa bu masumu rahat bırakın."

Elimden tutup beni çekti. Bu sırada ötekiler şarkı söylüyorlardı: "Lekesiz civciv dut ağacına tırmanıp lekelendi!"

Sebastiana, neredeyse rahibelerinki gibi açık mor bir giysi giymişti, çizgisiz yanaklarını şimdiden lekeler çirkinleştirmişti. Sütninemi bulduğum için mutluydum, ama elimi tutup hiç kuşkusuz cüzam bulaştırdığı için umutsuzluğa kapılmıştım. Ona söyledim bunu.

"Korkma," diye yanıt verdi Sebastiana, "babam korsandı, dedem de keşiş. Hem bizim hastalıklarımıza, hem Mağriplilerin bulaştırdıkları hastalıklara karşı şifalı otlar biliyorum. Onlar, mercanköşkle, ebegümeciyle ovarlar kendilerini, bense hatmi, tereotu kaynatırım ağır ağır, yaşadığım sürece cüzam yanıma bile uğramayacak."

"Peki yüzündeki lekeler ne, sütnine?" diye sordum. Biraz rahatlamıştım, ama bütünüyle aklım kesmemişti.

"Reçine. Benim de cüzama yakalandığımı sanmaları için. Gel bize gidelim, kaynattığım otlardan sıcak sıcak iç, buralarda dolaşırken, sakınımı elden bırakmamalı."

Beni evine götürdü. Biraz sapa yerde bir kulübeydi, tertemizdi, düzenliydi, konuşmaya koyulduk.

"Peki Medardo'dan, Medardo'dan ne haber?" diye sordu bana, ama ağzımı açtığımda hep sözümü kesiyordu. "Vay haydut vay! Vay serseri vay! Sevdalanmış mı? Vah zavallı kız, vah! Ya burada olup bitenler, aklınızın ucundan bile geçiremezsiniz! Öyle bir israf var ki! Boğazımızdan kesip Galateo'ya verdiklerimiz var ya, biliyor musun ne yapıyorlar burada? Zaten Galateo'nun iyilik uğramamış yanına. Kötü adam, bir sürü kötü

var daha! Geceleri neler yapıyorlar! Yalnız geceleri değil, gündüzleri de! Hele kadınlar, böyle yüzsüz şeyler görülmemiştir! Bari giyinip kuşanmayı bilseler! Ne gezer! Pasaklılar, pisler! Yüzlerine de söyledim zaten... Ne karşılık verdiler bana, biliyor musun?"

Sütnineme yaptığım ziyaretten çok memnun kalmıştım, ertesi sabah yılanbalığı tutmaya gittim.

Çavlanın göllerinden birine oltamı attım, beklerken uyuyakalmışım. Ne kadar uyuduğumu bilmiyorum, bir gürültüye uyandım. Gözlerimi açtım, başımın üstünde kalkmış bir el, elin üstünde de tüylü, kırmızı bir örümcek gördüm. Döndüm, kara cüppesi içinde dayımdı.

Korkuyla sıçradım, tam o sırada örümcek dayımın elini ısırdı, hızla kayboldu. Dayım elini dudaklarına götürdü, yarayı hafifçe emdi: "Sen uyurken," dedi, "şu daldan boynuna zehirli bir örümceğin sarktığını gördüm, elimi koyunca önüne, soktu."

Dediklerinin tek sözcüğüne bile inanmadım, en azından üç kez, benzer yöntemlerle canıma kıymaya kalkmıştı. Ne var ki örümcek gerçekten de elini sokmuştu, eli şişiyordu.

"Sen benim yeğenimsin," dedi Medardo.

"Evet," diye yanıt verdim biraz şaşırarak, çünkü ilk kez beni tanıdığını belli ediyordu.

"Hemen tanıdım seni," dedi, sonra ekledi, "pis örümcek! Tek elim var, onu da zehirlemeye kalkıyorsun! Ama bu çocuğun boynu yerine benim elimi sokman daha doğru elbette."

Dayımın böyle konuştuğunu hiç duymamıştım. Dediklerinin gerçeği yansıttığı, aniden iyi yürekli kesildiği kuşkusu düştü içime, ama hemen kovdum bu düşünceyi, ikiyüzlülük, sahtecilik olağandı onun için. Belki de ısırığın etkisiyle çok değişmiş görünüyordu, gergin, ürkütücü görünüşü yumuşamış, gevşemişti. Ama toz içinde, her zamankinden biraz değişik üstü başı da katkıda bulunuyordu bu izlenimin uyanmasına; kara cüppesi, eteklerine yapışan çamurlarla, dikenli kestane kabuklarıyla sarkıyordu; giysisi her zamanki kadife giysi değildi, rengi atmış, tüyü dökülmüş dimidendi, ayağında da yüksek deri çizme yerine, mavi, beyaz çizgili yün bir çorap vardı.

Kendisiyle ilgilenmediğimi göstermek için, gidip oltama bir yılanbalığı takılıp takılmadığına baktım. Yılanbalığı yoktu, ama iğneye geçmiş elmaslı bir altın yüzük pırıl pırıl ışıyordu. Yüzüğü çıkardım, taşın üstünde Terralbaların arması vardı.

Vikont bakışlarıyla beni izliyordu. "Şaşırma," dedi. "Buradan geçerken, oltaya yakalanmış bir yılanbalığının çırpınmakta olduğunu gördüm, öyle dokundu ki bana, özgürlüğüne kavuşturdum, sonra bu davranışının balıkçıya verdiği zararı düşününce, elimde kalan son değerli şey olan yüzüğümle bu zararı gidermek istedim."

Ağzım açık kalmıştı. Medardo konuşmayı sürdürdü: "Avlananın sen olduğunu bilmiyordum daha. Sonra seni otlar arasında uyurken gördüm, ama seni görme zevki, üstüne sarkmakta olan örümcek nedeniyle kaygıya dönüştü. Gerisini sen de biliyorsun." Bunları derken, şişip moraran eline baktı, üzüntülü bir biçimde.

Bunların hepsi acımasız bir aldatmaca olabilirdi, ama ben, duygularının aniden değişmesinin ne kadar güzel olacağını, Sebastiana'yı, Pamela'yı, acımasızlığından yaka silken herkesi ne kadar sevindireceğini düşünüyordum.

"Dayı," dedim Medardo'ya, "burada bekle beni. Otları tanıyan Sebastiana sütnineye gidip örümcek ısırmasına iyi gelen otu alıp getireyim."

"Sütnine Sebastiana..." dedi, eli göğsünün üzerinde, uzanmış olan vikont. "Nasıl acaba?"

Sebastiana'nın cüzama yakalanmamış olduğunu söylemek istemedim: "Şöyle böyle," demekle yetindim. Bu garip olaylar konusunda ne düşündüğünü Sebastiana'ya sormak isteğiyle fırlayıp koşmaya başladım.

Sütnineyi kulübesinde buldum. Koştuğum, sabırsızlandığım için soluk soluğaydım, olayları karışık bir biçimde aktarabildim, ama yaşlı kadın, Medardo'nun iyiliksever davranışlarından çok, örümcek ısırmasıyla ilgilendi.

"Kırmızı bir örümcek mi dedin? Hangi otun iyi geldiğini biliyorum... Bir oduncunun kolu şişmişti bir keresinde... İyi yürekli mi olmuş diyorsun? Ne söyleyeyim bilmiyorum ki, zaten hep öyle bir çocuktu, huyunu bilip ona göre davranmak gerek...

Nereye koydum o otu? Bir paket yeter... Çocukluğundan beri ele avuca sığmazdı Medardo... Otu buldum, bir küçük torba ayırmışım... Hep böyleydi, bir yerini acıtınca, sütninesine gelir ağlardı... Isırık derin mi?"

"Sol eli, böyle şiş," dedim.

"Çok yaşa sen çocuk..." diye güldü, sütninem. "Sol eliymiş... Mastro Medardo'nun sol eli var mı? Bohemya'da Türklere bırakmadı mı, şeytan görsün suratlarını, vücudunun sol yarısını bıraktı orada..."

"Doğru," dedim, "ama... o oradaydı, ben de böyle duruyordum, elini şöyle uzatmıştı... Nasıl olur peki?"

"Artık sağla solu ayırt edemiyor musun?" dedi sütninem. "Oysa beş yaşındayken öğrenmiştin sağını, solunu..."

Kafamı toparlayamıyordum bir türlü. Kuşkusuz Sebastiana'nın hakkı vardı, ama ben de tam tersini anımsıyordum.

"Hadi, ona şu otu götür şimdi," dedi sütninem. Koşarak fırladım.

Soluk soluğa çavlana geldiğimde dayım yoktu. Çevredeki her yere baktım; şişmiş, zehirlenmiş eliyle ortadan yok olmuştu.

Akşam oluyordu, zeytin ağaçlarının arasında dolaşıyordum. Birden, bir kıyıda, kara cüppesiyle, ayakta bir kütüğe dayanmış gördüm onu. Sırtı bana dönüktü, denize bakıyordu. Korkmaya başladığımı hissettim, zorlukla, alçak sesle: "Dayı, ısırık için otu getirdim," demeyi başardım.

Yabanıl bir bakış takınmış yarım yüzünü hemen geri döndürdü.

"Ne otu, ne ısırığı?" diye bağırdı.

"Şifalı ot..." dedim. Önceki yumuşak bakış kaybolmuştu, geçip gitmişti; gergin gülümseyişiyle, ağır ağır eski haline dönüyordu, belli ki ikiyüzlülük etmişti.

"Peki... aferin... şu kütüğün oyuğuna koy... sonra alırım..." dedi.

Sözünü dinleyip elimi oyuğa soktum. İçi eşekarısı yuvasıymış. Hepsi üstüme doğru uçmaya başladı. Peşimde sürü koşmaya başladım, kendimi çavlana attım. Suyun dibinden yüzerek eşekarılarından kurtulmayı başardım. Başımı kaldırınca, uzaklaşan vikontun ürkütücü kahkahasını duydum.

Bir kez daha bizi aldatmayı başarmıştı. Ama bir sürü şeyi anlayamıyordum, bu konuda konuşmak için Doktor Trelawney'e gittim. İngiliz, mezarcının evinde, bir küçük kandilin ışığında, insan anatomisiyle ilgili bir kitabın üstüne eğilmişti, az rastlanır bir durumdu.

"Doktor, kızıl örümceğin soktuğu bir insana hiçbir şey olmayabilir mi?" diye sordum.

"Kızıl örümcek mi dedin?" diye doktor yerinden fırladı. "Kimi, kızıl örümcek soktu yine?"

"Vikont dayımı," dedim. "Sütninemin verdiği şifalı otu götürdüm, ama iyileşir gibi olan yüreği yine kötüleşmişti, otu almadı."

"Vikontun, kızıl örümceğin ısırdığı eline az önce baktım," dedi Trelawney.

"Söylesenize doktor, vikont iyi yürekli gibi mi geldi size, yoksa kötü yürekli mi?"

Bunun üzerine doktor olup bitenleri anlattı.

Ben vikontu şişmiş eliyle, otlara uzanmış olarak bıraktığımda, oradan Doktor Trelawney geçmiş. Vikontu görmüş, her zaman olduğu gibi korkuya kapılarak, ağaçların arasında gizlenmeye çalışmış. Ama ayak sesleri duyan Medardo yerinden kalkıp bağırmış: "Hey, kim var orada?" İngiliz, 'Saklananın ben olduğumu anlayacak olursa, kim bilir neler yapar bana,' diye düşünmüş, tanınmamak için kaçmış. Ama ayağı takılmış, çavlanın küçük gölüne düşmüş. Yaşamı gemilerde geçmiş olmakla birlikte Doktor Trelawney yüzme bilmiyormuş. Gölün orta yerinde çırpınmaya başlamış, imdat istemiş. Bunun üzerine vikont: "Dur, bekle," demiş. Kıyıya gitmiş, acıyan eliyle sarkan bir ağaç köküne asılarak suya inmiş, doktorun ayağını tutabilmesini sağlayacak kadar sarkmış. İnce, uzun olduğu için doktoru kıyıya çıkaran bir ip görevi görmüş.

İkisi de kurtulunca doktor: "Ah ah, Lordum... sağ olun, gerçekten de Lordum... nasıl teşekkür..." diye kekelemiş, sonra da, soğuk aldığı için, dayımın yüzüne hapşırmış.

Medardo: "Çok yaşayın, sarılın şuna," diyerek cüppesini doktorun omuzlarına koymuş.

Her zamankinden de şaşkın bir durumda olan doktor yerinde sıçramış, vikont ise: "Alın sizin olsun," demiş.

Bu sırada Trelawney, Medardo'nun elinin şişmiş olduğunu görmüş.

"Hangi hayvan ısırdı?"

"Bir kızıl örümcek."

"Hemen geçiririm Lordum."

Vikontu mezarcının evine götürmüş, elini ilaçlayıp sarmış. Bu arada vikont kendisiyle insancıl duygularla dolu olarak, çok nazik bir biçimde konuşmuş. Dostluklarını pekiştirmek için ilk fırsatta tekrar buluşmak üzere ayrılmışlar.

"Doktor," dedim anlattıklarını dinledikten sonra, "iyileştirdiğiniz vikont bir süre sonra her zamanki çılgınlığına büründü, elimi bir eşekarısı yuvasına sokturttu."

"Benim iyileştirdiğim o değil," dedi doktor, sonra gözlerini kırptı.

"Ne demek istiyorsunuz doktor?"

"Zamanı gelince öğrenirsin. Şimdilik kimseye bir şey deme. Beni bırak çalışayım, önümüzde zor günler var."

Doktor Trelawney artık benimle ilgilenmedi; alışılmadık biçimde, kendini yine insan anatomisi kitabını okumaya verdi. Kafasında bir şeyler tasarladığı belliydi.

Dört bir yandan, Medardo'nun iki yanına ilişkin haberler geliyordu. Ormanda kaybolan çocukların korku dolu bakışları içinde yanlarına gelen koltuk değnekli yarım adam, onları ellerinden tutup evlerine götürüyor, çörek, börek veriyordu, çalı çırpı taşıyan yoksul dullara yardım ediyordu, engereklerin soktuğu köpeklere bakılıyor, yoksullar pencerelerinin, kapılarının önünde, kimin bıraktığı bilinmeyen armağanlar buluyorlar, rüzgârın söktüğü bir ağaç, daha sahibi burnunu kapıdan dışarı çıkarmadan önce yeniden yerine dikiliyordu.

Ama kara cüppesine yarı bürünmüş vikontun görünüşü üzücü olaylara da yol açıyordu, çocuklar çalınıyor, sonra ağzı taşla örülerek kapatılmış mağaralarda bulunuyorlardı, yeni olgunlaşmaya başlayan balkabakları, sırf kötülük olsun diye parçalanıyordu.

Vikontun oluklu oku bir süredir hep kırlangıçları vuruyordu, ama kuşları öldürmeyip yalnızca yaralıyor, sakat bırakıyordu. Buna karşılık gökyüzünde, ayakları sarılarak, destek verici sopalara bağlanmış, kanatları yapıştırılmış ya da tafta geçirilmiş kırlangıçlar da görülüyordu; bu sarılıp sarmalanmış kırlangıçlar neredeyse bir sürü oluşturuyorlar, hep birlikte, sanki bir kuş hastanesinin iyileşme yolundaki hastaları gibi, büyük bir sakınımla uçuyorlardı; olacak şey değil, ama hastanenin doktorunun da Medardo'nun kendisi olduğu söyleniyordu.

Bir keresinde Pamela, ekilmemiş, uzak bir arazide, keçisi, ördeğiyle birlikte fırtınaya yakalandı. Yakında küçük, kayanın içini ancak oyabilmiş bir mağara olduğunu bildiğinden, oraya doğru yöneldi. Mağaradan eskimiş, yamalı bir çizmenin çıktığını, içeride ise, kara cüppeye sarılmış yarım vücudun büzülmüş olduğunu gördü. Kaçmaya kalkıştı, ama vikont onu görmüştü, bardaktan boşanır gibi yağan yağmura çıkıp:

"Gel hanım kız, buraya sığın," dedi.

"Nasıl sığınayım," dedi Pamela, "bir kişi zor sığıyor oraya, ezmek mi istiyorsunuz yoksa beni?"

"Korkma," dedi vikont. "Ben dışarıda dururum, sen keçinle, ördeğinle istediğin gibi kalırsın içeride."

"Keçiyle ördek yağmurda da durabilirler."

"Göreceksin, onlar da sığacak içeriye."

Vikontun acayip iyilikleri konusunda anlatılanları dinlemiş olan Pamela, kendi kendine: "Dur bakalım hele," dedi, iki hayvana sarılarak, mağarada tortop oldu. Ön tarafta ayakta duran vikont, ördekle keçinin de ıslanmamaları için cüppesini bir perde gibi tutuyordu. Pamela, vikontun cüppeyi tutan eline baktı, bir süre düşünceye daldı, ardından kendi ellerine bakmaya koyuldu, bir elini öbür eliyle karşılaştırdı, sonra kahkahayla gülmeye başladı.

"Neşelendiğine sevindim hanım kız," dedi vikont, "ama neye gülüyorsun, söyleyebilir misin?"

"Bütün köylülerin aklını karıştıran şeyi anladım da ona gülüyorum."

"Neyi?"

"Siz biraz iyisiniz, biraz da kötü. Her şey doğal şimdi."

"Niye?"

"Çünkü, sizin öbür yarı olduğunuzu anladım. Şatoda yaşayan vikont, kötü vikont, bir yarı. Siz ise, savaşta kaybolduğu sanılan, ama şimdi geri gelen öbür yarısınız. İyi yarısınız."

"Çok naziksin. Sağ ol."

"Gerçeği söylüyorum."

Pamela'nm o gece öğrendiği Medardo'nun öyküsü şöyle. Top güllesi, sanıldığı gibi vücudunun öbür yarısını paramparça etmemiş, vücudu iki yarıya ayrılmış, bir yarı, ordunun yaralı toplayıcıları tarafından bulunmuş, öbür yarı Hıristiyanlarla Türklerin kalıntılarının oluşturduğu bir piramidin altında kaldığı için görülmemiş. Gece yarısı, savaş alanından, hak yolunda mı oldukları, yoksa büyücülük mü yaptıkları bilinmeyen iki keşiş geçmiş, savaşta birçok kişinin başına geldiği gibi, iki tarafın arasındaki sahipsiz arazide yaşamak zorundaymışlar, hatta şimdi denildiğine göre, hem Hıristiyanlığın üçlemini hem de Muhammed'in Allah'ını birlikte benimsemeye çalışıyorlarmış. Garip bir sofuluk içindeki bu keşişler, Medardo'nun ikiye bölünmüş vücudunu bulmuşlar, mağaralarına götürmüşler, orada kendi elleriyle hazırladıkları merhemlerle, ilaçlarla sağaltıp kurtarmışlar. Yaralı gücünü kuvvetini toplar toplamaz, kurtarıcılarından izin istemiş, şatosuna dönmek için, koltuk değneğinin yardımıyla aylar, yıllar boyunca Hıristiyan topraklarında yol almış, karşısına çıkan insanları, iyilikseverliğiyle şaşkınlığa uğratmış.

Başından geçenleri Pamela'ya anlattıktan sonra, iyi yarım vikont, çoban kızın da kendisine yaşamöyküsünü anlatmasını istedi. Bunun üzerine Pamela, kötü Medardo'nun nasıl kendisini tuzağa düşürmek istediğini, nasıl evinden kaçıp ormanda saklanmak zorunda kaldığını anlattı.

Pamela'nın anlattıkları, iyi Medardo'yu duygulandırdı. Sevecenliğini çoban kızın saldırıya uğrayan erdemleri, kötü Medardo'nun bir benzeri olmayan hüznü ve Pamela'nın yoksul ana babasının yalnızlıkları arasında paylaştırdı.

"Anam babam," dedi Pamela, "eskiden eşkıyalık yaparlardı. Onlar için tasalanmanıza gerek yok."

"Ama düşünsene Pamela, şu saatte evlerinde ne kadar üzülüyorlardır, ne kendilerine bakacak ne de tarladaki, ahırdaki işleri görecek biri var."

"Ahırları başlarına yıkılsın," dedi Pamela. "Biraz fazla yufka yürekli olduğunuzu anlamaya başlıyorum, yaptığı kötülükler yüzünden öbür yarınıza kızacak yerde, sanki ona da acıyorsunuz."

"Nasıl acımam? Bir insanın yarısı olmanın ne demek olduğunu biliyorum, acımamam mümkün değil."

"Siz farklısınız, sizin de tuhaf bir yanınız var, ama iyisiniz."

Bunun üzerine iyi Medardo şöyle dedi: "İkiye bölünmüş olmanın iyi tarafı şu ki Pamela, yeryüzündeki her erkeğin, her kadının, her şeyin kendi eksikliği konusunda duyduğu acıyı anlıyorsun. Bütünken anlamıyordum, dört bir yana ekilen acıların, yaraların arasında, bütün olmayan birinin inanma yürekliliğini gösterebileceği bir ortamda sağır, iletişimsiz deviniyordum. Sadece ben değil Pamela, ben bölünmüş, parçalanmış bir varlığım, ama sen de, herkes de. Artık ben daha önce, bütünken tanımadığım bir kardeşliğe sahibim, yeryüzündeki bütün sakatlıklarla, eksikliklerle kardeşim. Benimle gelecek olursan Pamela, herkesin derdinin acısını çekmeyi, başkalarının derdini giderirken kendi derdini gidermenin yolunu öğrenirsin."

"Çok güzel bütün bunlar," dedi Pamela, "ama benim başım öbür yarınızla dertte, beni seviyor, bana ne yapmak istediğini bilen yok."

Dayım cüppesini elinden bıraktı, çünkü fırtına dinmişti.

"Ben de seni seviyorum Pamela."

Pamela mağaradan dışarıya attı kendisini.

"Ne güzel! Hem gökyüzünde ebemkuşağı var, hem kendime yeni bir sevgili buldum. Bu da yarım, ama iyi ruhlu."

Çamurlu patikada, hâlâ yağmur damlalarının damladığı dalların altında yürüyorlardı. Vikontun yarım ağzı, tatlı, yarım bir gülümsemeyle yayılıyordu.

"Ne yapacağız şimdi?" dedi Pamela.

"Bana sorarsan, zavallı anana babana gidip işlerinde yardımcı olalım biraz."

"İstiyorsan, sen git," dedi Pamela.

"İstediğimden eminim güzelim," dedi vikont.

"Ben burada kalırım öyleyse," diyen Pamela, ördekle, keçiyle durdu.

"Birlikte iyilik yapmak, birbirimizi sevmenin tek yolu."

"Yazık, ben başka yollar da olduğunu sanıyordum."

"Tanrı'ya emanet ol güzelim. Sana elmalı tart getiririm." Koltuk değneğini sürüyerek patikada uzaklaştı.

"Ne diyorsun bu işe keçi? Ne diyorsun bu işe ördek?" dedi Pamela, hayvanlarıyla yalnız kalınca. "Hep böyleleri mi rastlayacak bana?"

8

Vikontun öbür yarısının, ilk yarısı ne kadar kötüyse, o kadar iyi yarısının döndüğünü herkes öğrenince, Terralba'da yaşam bambaşka oldu.

Sabahları, hastaları ziyarete giden Doktor Trelawney'e eşlik ediyordum, çünkü doktor, yavaş yavaş mesleğini uygulamaya başlamış, insanlarımızın neler çektiğini görmüştü, yaşanılan kıtlık yılları, herkesi güçten, kuvvetten düşürmüş, hiçbir bakım uygulanmamıştı.

Köy yollarında gidiyor, dayımın bizden önce geçtiğine ilişkin işaretleri görüyorduk. Dayım da, iyisi demek istiyorum, her sabah sadece hastalara değil, ama yoksullara, yaşlılara, yardım gereksinimi duyan herkese gidiyordu.

Bacciccia'nın bostanında nar ağacının olgun meyvelerinin her birinin çevresine bir mendil sarılmıştı. Demek Bacciccia dişlerinden rahatsızdı. Dayım narları sararak, yarılmalarını, kopmalarını önlüyordu, çünkü rahatsızlık mal sahibinin çıkıp narları toplamasını engelliyordu, ayrıca Doktor Trelawney'in hastayı ziyaret etmesi, kerpeten getirmesi için de bir işaret oluyordu.

Duacı Cecco'nun balkonunda bir ayçiçeği vardı, hiç çiçek açmazdı. O sabah parmaklığa bağlı üç tavuğun olanca hızlarıyla yem yediklerini, ayçiçeğinin saksısına beyaz dışkılarını yaptıklarını gördük. Demek ki duacı ishal olmuştu. Dayım tavukları toprağı gübrelemek için bağlamıştı, ama bu acil durumu da haber vermek istemişti.

Yaşlı Giromina kadının merdiveninde, kapıya doğru tırmanan bir dizi salyangoz gördük, hemen pişirip yenecek irilikte salyangozlardı. Dayımın ormandan Giromina'ya getirdiği bir armağandı bunlar, ama aynı zamanda yaşlı kadının kalp rahatsızlığının arttığını, doktorun, kadını korkutmamak için girerken gürültü etmemesi gerektiğini de haber veriyorlardı.

Bütün bu iletişim işaretlerini, iyi yürekli Medardo, hastaların doktorun hiç beklenmedik bir tedavisi karşısında telaşa kapılmamaları için uyguladığı gibi, Trelawney de bir eve girmeden önce neyin söz konusu olduğunu öğreniyor, böylece başkalarının evine girme, neleri olduğunu bilmediği hastalara yaklaşma çekingenliğinden kurtuluyordu.

Birden vadiye tehlike haberi ulaştı: "Tasalı! Tasalı geliyor!"

Dayımın tasalı yarısı oralarda at sürerken görülmüştü. Herkes saklanmak için koşuşuyordu, başta da, peşinde ben olduğum halde, Doktor Trelawney.

Giromina'nın evinin önünden geçerken, ezilmiş, sümükler içinde, kabuklarından fırlamış bir sürü salyangoz gördük.

"Buradan geçmiş! Kaçalım!"

Duacı Cecco'nun balkonunda tavuklar kafese kapatılıp bağlanmışlar, domatesleri gagalıyorlar, Tanrı'nın bu nimetini berbat ediyorlardı.

"Kaçalım!"

Bacciccia'nın bostanında, narlar hep yere dökülmüştü, dallardan boş mendiller sarkıyordu.

"Kaçalım!"

Böylece yaşamımız iyilikle kötülük arasında geçip gidiyordu. İyi (dayımın sol yanı böyle adlandırılıyordu, Tasalı'nın, öbür yarının karşıtını oluşturuyordu) artık neredeyse aziz sayılıyordu. Sakatlar, yoksullar, aldatılan kadınlar, derdi olan herkes ona koşuyordu. Bu durumdan yararlanıp vikont o olabilirdi. Ama o avareliği, yırtık kara cüppesine yarı sarılarak, yamalı mavi beyaz çoraplarıyla, koltuk değneğine tutunarak dolaşmayı sürdürüyor, kendisinden yardım isteyenlere olduğu gibi, kendisini kovanlara da yar-

dım ediyordu. Vadide bir koyun ayağını mı incitti, bir sarhoş meyhanede bıçağını mı çekti, gece yarısı evli bir kadın âşığına mı gitmeye kalktı, sanki gökten inmiş gibi, yüzünde gülümsemesiyle, karalar içinde, ipince onu buluyorlardı karşılarında, yardım ediyor, doğru öğütler veriyor, şiddetin, günahın önüne geçmeye çalışıyordu.

Pamela hep ormanda kalıyordu. İki çamın arasına salıncak kurmuş, sonra keçi için daha sağlam, ördek için daha hafif bir salıncak yapmıştı, zamanını hayvanlarıyla birlikte sallanarak geçiriyordu. Ama belirli bir saatte, çamların arasında, omzuna vurduğu yükle zorlukla yürüyen İyi geliyordu. Dilencilerden, yetimlerden, kimsesiz hastalardan topladığı kirli çamaşırları getiriyordu, bunları Pamela'ya yıkatarak, ona da iyilik etme olanağı sağlıyordu. Hep ormanda olmaktan sıkılan Pamela çamaşırları ırmakta yıkarken, o da yardım ediyordu. Sonra, Pamela her şeyi salıncakların iplerine asarak kurutuyordu, bir taşın üstüne oturan İyi ise, *Kurtarılmış Kudüs*'ü* okuyordu.

Okunanlar Pamela'nın hiç ilgisini çekmiyordu, otların üstüne uzanıp bitlerini ayıklıyordu (ormanda yaşadığı için bayağı bitlenmişti), kıçısıran denen bir bitkiyle kaşınıyor, esniyor, ayakkabısız ayaklarıyla çakılları havalandırıyor, pembe, yeterince tombul bacaklarına bakıyordu. İyi, köylü kızın alışkanlıklarını törpülemek amacıyla, gözlerini kaldırmadan, sekiz dizelik koşukları peş peşe okuyordu.

Okunanları izleyemeyip sıkılan kız, yavaş yavaş keçiyi İyi'nin yarım suratını yalamaya, ördeği de kitabın üstüne konmaya isteklendirdi. İyi, bir adım geri sıçrayarak, kitabı havaya kaldırdı, kitap kapandı, ama tam o sırada Tasalı, dörtnala ağaçlar arasından fırladı, İyi'ye doğru yöneltilmiş büyük bir tırpan sallıyordu elinde. Tırpanın ağzı kitaba çarptı, kitabı uzunlamasına iki eşit parçaya böldü. Sırt tarafı İyi'nin elinde kaldı, kesilen taraf, binbir yarım sayfa halinde havaya uçuştu. Tasalı dörtnala gözden kayboldu, hiç kuşkusuz İyi'nin kafasını tırpanla kesmek istemiş, ama iki hayvan tam zamanında araya girmişlerdi. Tasso'nun, kenarları beyaz, dizeleri ikiye bölünmüş sayfaları, rüzgârla sürüklenerek çamların dallarına, otlara, çavlanların

* Torquato Tasso'nun (1544-1595) yirmi bölümlük destanı. (Çev. N.)

sularına kondular. Pamela bir tepenin yamacından uçuşan beyazlıkları gördü, "Ne güzel," dedi.

Doktor Trelawney ile benim geçmekte olduğumuz patikaya da birkaç yarım kâğıt geldi. Doktor uçmakta olan bir kâğıdı yakaladı, evirdi, çevirdi, başı sonu olmayan dizeleri çözmeye çalıştı, sonra başını salladı: "Hiçbir şey anlaşılmıyor... Şşt... şşt..."

Iyi'nin ünü Kalvinciler arasında da yayılmıştı, yaşlı Ezechiele sık sık sarı bağın en yüksek noktasına gidiyor, vadiden tırmanan çakıllı keçi yoluna bakıyordu.

"Baba," dedi oğullarından biri, "sanki birinin gelmesini bekler gibi vadiye bakıyorsunuz hep."

"İnsan bekliyorum," diye yanıt verdi Ezechiele, "hakbilir insanı, güvenle bekliyorum; haksızlık edeniyse korkuyla."

"Beklediğiniz, Öbür-Ayaklı-Topal mı, baba?"

"Sen de mi duydun, ondan söz edildiğini?"

"Vadide Solak-Aksak'tan başka bir şeyin sözü edilmiyor ki. Bizim bu yukarılara gelir mi dersiniz?"

"Burada iyi insanlar yaşıyorsa, o da iyi insansa, gelmemesi için hiçbir neden yok."

"Koltuk değneğiyle çıkmaya kalkışacaklar için, keçiyolu çok dik, ama."

"Vaktiyle bir başka Ayaksız, buraya çıkmak için bir at bulmuştu."

Ezechiele'nin konuştuğunu duyan öbür Kalvinciler, sıralardan çıkarak, çevrelerinde kümelenmişlerdi. Vikonttan söz edildiğinde sessizce titreşiyorlardı.

"Ezechiele babamız," dediler, "Cılız'ın geldiği, yıldırımın meşenin yarısını yaktığı gece, belki bir gün daha iyi bir yolcu ziyaretimize gelir demiştiniz."

Ezechiele, sakalını göğsüne dek indirerek onayladı.

"Şimdi sözü edilen Topal, hem vücudu, hem ruhu ötekinin tam eşiti ve karşıtı, öteki ne kadar acımasızsa, bu o kadar sevecen. Sözlerinizin haber verdiği ziyaretçi bu olmasın?"

"Her sokaktaki, her yolcu olabilir," dedi Ezechiele, "elbette o da olabilir."

"Öyleyse hepimiz onun olmasını dileyelim," dediler Kalvinciler.

Ezechiele'nin karısı, sürekli önüne bakarak, bağ çubuğu yüklü bir el arabasını ite ite geldi.

"Hep iyi şeyler diliyoruz," dedi, "ama bu tepelerde seke seke dolaşacak kişi, iyi yürekli bir savaş sakatı da olsa, kötü yürekli de olsa, biz her gün adalete uygun bir biçimde davranmak, topraklarımızı işlemek zorundayız."

"Elbette," diye karşılık verdiler Kalvinciler, "buna ters düşecek bir şey mi söyledik yoksa?"

"Madem görüş birliği içindeyiz," dedi kadın, "hepimiz kazmalarımızın, çapalarımızın başına dönebiliriz."

"Hastalık, kuraklık!" diye parladı Ezechiele. "Çapalamaya ara verin diyen mi oldu?"

Kalvinciler dağılarak, ekeneklerde bıraktıkları aletlerinin yanına gittiler, ama tam bu sırada, babasının dalgınlıkla incir ağacına tırmanıp ham meyveleri yemeye başladığını gören Esaù bağırdı: "Katırla tırmanan kim?"

Gerçekten de, semerinin üstüne yarım bir adam bağlı bir katır, yokuş yukarı geliyordu. İyi idi, bir deri bir kemik kaldığı için kasaplık olmaktan da çıkmış bu yaşlı, uyuz hayvanı boğulsun diye çavlana atarlarken satın almıştı.

"Nasıl olsa ben yarım insan ağırlığındayım," demişti kendi kendine, "yaşlı katır dayanabilir bana. Altımda bir binek hayvanı olunca, iyilik yapmak için daha uzaklara gidebilirim." Böylece ilk olarak Kalvincileri ziyarete geliyordu.

Kalvinciler, dimdik, sıraya dizilip bir ilahi okuyarak karşıladılar onu. Sonra ihtiyar yanına gidip kardeşiymiş gibi selamladı. İyi, katırdan indi, bu karşılamaya büyük bir nezaketle karşılık verdi, asık yüzlü, hırçın görünen Ezechiele'nin karısının elini öptü, herkesin sağlığı konusunda bilgi edindi, Esaù'nun kıvırcık saçlarını okşamak için elini uzattı, ama çocuk kafasını geri çekti, herkesin derdiyle ilgilendi, uğradıkları saldırıyı anlattırıp heyecanlandı, acı acı söylendi. İster istemez, üzerinde fazla durmadan, din tartışmalarına da değindiler, bunun insanlığın genel kötülüklerinden kaynaklanan yıkımların bir uzantısı olduğunu belirttiler. Medardo, kıyıcılığın kendisinin bağlı

olduğu kiliseden geldiğini vurguladı, buna karşılık Kalvinciler Tanrıbilim açısından hataya düşme korkusunun da etkisiyle, inançla ilgili açıklamalar getirmediler. Böylece, her türlü şiddeti, aşırılığı onaylamayan, dağınık, iyiliksever konuşmalar yaptılar. Görüş birliği içindeydiler, ama arada bir soğukluk vardı.

İyi, daha sonra tarlaları gezdi, verimin düşüklüğüne üzüldü, ama hiç olmazsa çavdarın bu yıl bereketli olmasına sevindi.

"Kaça satıyorsunuz?" diye sordu onlara.

"Kilosunu üç eküye," dedi Ezechiele.

"Kilosu üç ekü mü? Terralbalı yoksullar açlıktan ölüyorlar öyleyse, bir avuç çavdar bile alamazlar. Dolunun vadide çavdar tarlalarını yıkıma uğrattığını, bir sürü aileyi ancak sizin açlığın pençesinden kurtarabileceğinizi belki bilmiyorsunuz?"

"Biliyoruz," dedi Ezechiele, "bunun için yüksek fiyat istiyoruz..."

"Çavdarın fiyatını düşürecek olursanız, o yoksulların nasıl sevineceklerini düşünsenize... Yapabileceğiniz iyiliği düşünsenize..."

Yaşlı Ezechiele, kollarını kavuşturarak İyi'nin önünde durdu, bütün Kalvinciler de onun gibi yaptılar.

"İyilik etmek," dedi, "fiyat kırmak anlamına gelmez kardeşim."

İyi, tarlaları geziyor, bir deri bir kemik kalmış Kalvincilerin güneş altında toprağı çapaladıklarını görüyordu.

"Kötü görünüyorsunuz," dedi, çok uzun olduğu için sakalını da çapalamakta olan bir yaşlıya, "iyi hissetmiyor musunuz yoksa kendinizi?"

"Karnında yabanturpu çorbasıyla, on saat çapa sallayan yetmiş yaşında biri kendini ne kadar iyi hissedebilirse."

"Amca oğlum Adamo," dedi Ezechiele, "bulunmaz bir işçidir."

"İyi dinlenip iyi beslenmeniz gerek sizin, yaşlısınız," diyecek oldu İyi, ama Ezechiele birden sürükleyip götürdü onu.

"Burada hepimiz ekmeğimizi büyük zorluklarla kazanıyoruz kardeşim," dedi karşılık kabul etmeyen sert bir tonla.

İyi, daha önce, katırdan iner inmez, hayvanını kendisi bağlamış, hayvanın yokuşun yorgunluğunu giderebilmesi için de

bir torba yulaf istemişti. Ezechiele ile karısı birbirlerine bakmışlardı, çünkü onlara göre böyle bir katıra bir avuç yaban hindiba yeterdi, ne var ki, konuğu coşkuyla karşılamakta oldukları için yulafı getirtmişlerdi. Ama şimdi düşündükçe, yaşlı Ezechiele bu katır iskeletinin ellerinde kalan son yulafı yemesini kabullenemiyordu, Esaù'yu çağırıp konuğa duyurmadan:

"Esaù," dedi, "yavaşça katırın yanına git, yulaf torbasını çıkar, başka bir şey ver."

"Astım otu olur mu?"

"Mısır eşeleği, nohut kabuğu, ne bulursan."

Esaù gidip katırın torbasını çıkardı, ama katırdan öyle bir çifte yedi ki, bir süre topallayarak dolaştı.

Bunun acısını çıkarmak için, kalan yulafı, kendi hesabına satmak amacıyla sakladı, katırın hepsini bitirmiş olduğunu söyledi.

Gün batıyordu. İyi, Kalvincilerle birlikte tarlalardaydı, artık birbirlerine ne diyeceklerini bilmiyorlardı.

"Daha bir saat çalışacağız biz, konuğumuz," dedi Ezechiele' nin karısı.

"Öyleyse ben gideyim."

"Yolunuz açık olsun, konuğumuz."

İyi Medardo katırının başına döndü.

"Zavallı bir savaş sakatı," dedi, o gittikten sonra kadın. "Daha bir sürü var bu bölgede! Zavallılar!"

"Zavallılar!" diye herkes onayladı.

"Hastalık, kuraklık!" diye bağırıyordu yaşlı Ezechiele, yumruklarını kaldırarak sağlıksız işçilerin, kuraklığın verdiği zararların önünden geçerken. "Hastalık, kuraklık!"

9

Sabahları çoğu kez Pietrochiodo'nun dükkânına gidiyor, bu becerikli ustanın yaptığı makinelere bakıyordum. Dülger bir süredir gittikçe artan sıkıntılar, pişmanlıklar içindeydi, İyi, geceleri geliyor, yaptığı icatların yol açtığı acılar nedeniyle çıkışıyor, kötülük tutkusuna hizmet etmeyecek, iyilik tarafından harekete geçirilebilecek düzenekler yapmasını öneriyordu.

"Peki nasıl makineler yapmam lazım, Mastro Medardo," diye soruyordu Pietrochiodo.

"Bak anlatayım sana, diyelim ki..." İyi, öbür yarısının yerine vikont olsaydı sipariş edeceği makineyi anlatmaya koyuluyor, açıklamalarını desteklemek için anlaşılmaz resimler de çiziyordu.

İlkin Pietrochiodo bu makinenin bir org, tuşlarından tatlı ezgiler yükselen dev bir org olması gerektiğini sanmış, ses boruları için uygun kereste aramaya koyulmuştu ki, İyi ile yaptığı bir başka konuşma sonrasında kafası karıştı, çünkü borulardan hava değil, un geçmesi isteniyordu. Kısacası hem org olacaktı hem de yoksullara un öğüten bir değirmen, hatta olabilirse, börek pişirilebilecek bir fırın. İyi, her gün düşüncesini geliştiriyor, kâğıt üstüne kâğıt karalıyordu; Pietrochiodo ona yetişemez olmuştu, çünkü bu org-değirmen-fırın, aynı zamanda kuyulardan su çekerek eşekleri bu işten kurtaracak, tekerleklerle her köye gidebilecek, üstelik bayram günlerinde havalanıp çevresindeki ağla kelebek avlayacaktı.

Dülger, iyi makine yapmanın insanın yetenek sınırının ötesinde kaldığı kuşkusuna düşmeye başlamıştı, kolayca, hiç aksamadan çalışabilen makineler, sanki sadece darağaçları, işkence aletleriydi. Gerçekten de Tasalı, Pietrochiodo'ya yeni bir öneri getirdiğinde, hemen ustanın aklına bunu gerçekleştirmenin yolu geliyor, işe koyuluyordu, her ayrıntıyı vazgeçilmez, kusursuz buluyordu, alet tamamlandığında, bir teknik ve yetenek başyapıtı oluşturuyordu.

Ustanın içi içini yiyordu: "Sadece kıyıcı makineler yapmayı başarabilmem, yoksa ruhumun kötülüğünden mi kaynaklanıyor?" Ama yine de büyük bir çaba ve ustalıkla, yeni işkence aletleri geliştirmeyi sürdürüyordu.

Bir gün onu, acayip bir darağacı yaparken gördüm, beyaz bir çatal, kara tahtadan bir yüzeyi çerçeveliyor, yine beyaz olan ip de, tam hareketli düğümün olduğu yerde, yüzeyin üstündeki iki delikten geçiyordu.

"Ne makinesi bu, usta?" diye sordum.

"Yandan asmak için darağacı," dedi.

"Kimin için yaptınız?"

"Hüküm veren, ama kendisi de hükümlü yalnız bir adam için. Kafasının yarısıyla kendisini ölüme mahkûm ediyor, öbür yarısıyla düğümün altına girip son soluğunu veriyor. Keşke ikisi birbirine karışabilse."

Kendisinin iyi yanının saygınlığının arttığını duyan Tasalı'nın, en kısa sürede onu ortadan kaldırmaya karar verdiğini anladım.

Gerçekte de bekçileri çağırıp şöyle dedi:

"Kötü niyetli bir serseri, ayrık otları ekerek bir süredir topraklarımızı berbat ediyor. Yarından tezi yok, bu haini yakalayıp sallandırın."

"Baş üstüne efendimiz," deyip gittiler bekçiler. Tek gözlü olduğu için, Tasalı bekçilerin yanıt verirken birbirlerine göz kırptıklarını görmemişti.

O günlerde şatoda bir ayaklanma hazırlığı yapıldığını, bekçilerin de işin içinde olduklarını belirtmek gerekir. Şimdiki yarım vikontu tutuklayıp ortadan kaldırmak, şatoyu ve sanını öbür yarıya teslim etmek söz konusuydu. Ama öbür yarının

hiçbir şeyden haberi yoktu. Oturduğu ot ambarında, gece çevresini saran bekçiler tarafından uyandırıldı.

"Korkmayın," dedi bekçibaşı, "vikont bizi sizi öldürmeye gönderdi, ama acımasız zorbalığından bıktığımız için, onu öldürüp yerine sizi geçirmeye karar verdik."

"Ne biçim sözler bunlar? Yoksa öldürdünüz mü onu? Vikontu demek istiyorum, öldürdünüz mü?"

"Öldürmedik, ama gün doğunca mutlaka öldüreceğiz."

"Tanrıya şükürler olsun! Sakın, elinizi kana bulamayın, gereğinden fazla kan döküldü zaten. Bir cinayetle kurulacak beylikten, hayır gelir mi?"

"Öyleyse kuleye kapatır, kurtuluruz ondan."

"Ne ona el kaldırın ne de bir başkasına, sakın! Vikontun zorbalığı beni de üzüyor, ama tek çare, soylu, erdemli davranarak ona iyi örnek olmak."

"Öyleyse sizi öldürmek zorunda kalacağız."

"Yo! Kimseyi öldürmeyeceksiniz demedim mi size?"

"Peki, ama nasıl olur, vikontu ortadan kaldırmazsak dediklerini yapmak zorunda olmaz mıyız?"

"Şu şişeyi alın. Bohemyalı keşişlerin beni iyileştirdikleri merhemden kalmış biraz içinde, hava değişikliklerinde yara yerleri ağrıdıkça çok iyi geliyordu. Vikonta götürün, sadece, damarların ucunun bir tıkaçla kapanmasının ne demek olduğunu çok iyi bilen birinin armağanı, deyin."

Bekçiler şişeyi vikonta götürdüler, vikont hepsini ölüm cezasına çarptırdı. Bekçileri kurtarmak için, öbür isyancılar başkaldırmaya karar verdiler. Beceriksiz oldukları için ele geçtiler, isyan kanla bastırıldı. İyi, mezarlara çiçekler götürdü, dulları, yetimleri teselli etti.

İyi'nin iyiliklerinden heyecanlanmayan tek kişi, yaşlı Sebastiana idi. Coşkuyla işine giderken, İyi, çoğu kez sütninenin kulübesine uğrayarak onu ziyaret ediyor, hep saygılı, nazik davranıyordu. Kadınsa her seferinde uzun uzadıya öğüt veriyordu. Belki ayrım gözetmeyen analık sevgisi, belki de yaşlılığın zihnini bulandırmaya başlaması nedeniyle, sütnine, Medardo'nun ikiye bölünmüş olduğunu pek dikkate almıyor-

du; bir yarıyı, öbür yarının kötülükleri için azarlıyor; birine, ancak ötekinin yerine getirebileceği öğütler veriyordu.

"Bilgin ninenin horozunun kafasını niye kestin, bir tek o horozu vardı zavallı kadının. Koskoca adam oldun ama, elinden..."

"Niye bana söylüyorsun sütnine? Sen de biliyorsun ki ben yapmadım..."

"Bakın da şuna! Söyle öyleyse, kim yaptı?"

"Ben. Ama..."

"Gördün mü?"

"Ama buradaki ben değil..."

"Yaşlandım diye, bunadım mı sanıyorsun beni? Kulağıma bir kötülük çalındığında, hemen senin yapıp yapmadığını anlıyorum. Kendi kendime, bu işte Medardo'nun parmağı olduğuna yemin ederim, diyorum..."

"Ama hep yanılıyorsunuz..."

"Yanılıyor muyum?.. Siz gençler, biz yaşlılara hep yanıldığımızı söylersiniz... Peki siz? Koltuk değneğini yaşlı Isidoro'ya hediye etmişsin..."

"Evet, verdim..."

"Övünüyor musun bununla? Karısını dövüyor şimdi değnekle, zavallı kadını..."

"Damla hastalığı olduğu için yürüyemediğini söylemişti bana."

"Numara yapmış... Sen de hemen koltuk değneğini verdin... Değnek kadının sırtında parçalandı, sen de çatallı bir dala dayanarak yürüyorsun şimdi... Kafan yok senin! Hep kafasızdın! Peki Bernardo'nun boğasını içkiyle sarhoş etmene ne demeli?.."

"Ben yapmadım..."

"Sen yaptın! Herkes diyor, vikont yaptı diyorlar!"

İyi'nin Pratofungo'yu sık sık ziyaret etmesi, sütnineye duyduğu evlatlık bağının yanı sıra, o sıralarda kendini yoksul cüzamlıların bakımına adamış olmasından kaynaklanıyordu. Hastalığa karşı bağışıklık kazanmış olduğu için (keşişlerin gizemli tedavisi sonucunda, hem de sürekli olduğu sanılan bir bağışıklık kazanmıştı), köyde dolaşıp herkesin neye gereksin-

mesi olduğunu iyice öğreniyor, onlar için elinden geleni yapmadıkça, kimseyi rahat bırakmıyordu. Katır sırtında Pratofungo ile Doktor Trelawney'in evi arasında mekik dokuyor, doktordan öğüt alıyor, ilaç istiyordu. Doktor artık cüzamlılara yaklaşabilme yürekliliğine kavuşmuş değildi, ama iyi Medardo'nun aracılığıyla, onlarla ilgilenmeye başladığı görülüyordu.

Ama dayım tasarılarını daha da ileri götürüyordu, cüzamlıların sadece vücutlarını değil, ruhlarını da sağaltmak istiyordu. Hep onlarla birlikte oluyor, öğütler veriyor, işlerine burnunu sokuyor, hayretlere düştüğü oluyor, vaaz veriyordu. Cüzamlılar dayanamıyorlardı ona. Pratofungo için düzensiz, mutlu günler sona ermişti. Tek bacağı üzerinde dikilen, kara giysili, ciddi, ahkâm kesen bu küçük adam oldukça, kimse tatsızlıklara, itişip kakışmalara varan azarlanmaları göze almaksızın istediğini yapamaz olmuştu. Yararsız, kösnül, iyi duygulara aykırı olduğu eleştirisini dinleye dinleye, müziği de sevmez olmuşlardı, garip çalgılarını tozlar kaplamıştı. Âlem yapmak olanağından yoksun kalan cüzamlı kadınlar, birden hastalıklarıyla baş başa kalmışlardı, geceleri ağlayarak, umutsuzluğa kapılarak geçiriyorlardı.

İki yarıdan, İyi, Tasalı'dan daha kötü, denmeye başlamıştı Pratofungo'da.

Ama İyi'ye duyulan hayranlık sadece cüzamlılar arasında azalmıştı.

"Bereket, gülle sadece ikiye ayırmış," diyordu herkes, "ya üç parça yapsaydı, kim bilir daha neler gelirdi başımıza."

Kalvinciler artık, sırayla ona karşı da nöbet tutuyorlardı, ona gelince, her türlü saygıyı bir yana bırakmış, saat başı çıkıp geliyor, ambarlarında kaç çuval olduğunu gözetliyor, fiyatların yüksekliğini eleştiriyor, sonra da edindiği bilgileri çevreye yayarak satışları baltalıyordu.

Terralba'da günler böyle geçiyordu. Duygularımız renksizleşiyor, köreliyordu, çünkü kendimizi kötülükle erdem arasında yitip gitmiş hissediyorduk, ikisi de insan doğasına aykırıydı.

10

Kötü ruhlarda sapık düşüncelerin bir yılan sürüsü gibi çöreklenmediği, erdemli ruhlarda ise dünya nimetlerine sırt çevirmenin, özverinin çiçek açmadığı ay ışıklı bir gece yoktur. Medardo'nun iki yarısı da, Terralba'nın sarp bayırlarında, karşıt tutkularla kıvranarak dolaşıyorlardı.

Her biri, aldığı kararı uygulamak için, ertesi sabah harekete geçti.

Pamela'nın anası kuyudan su çekmeye giderken, kapana yakalandı, kuyuya düştü. Bir ipe sarılarak "İmdat!" diye bağırırken, kuyunun ağzında, gökyüzüne karşı Tasalı'ın gölgesini gördü. Tasalı:

"Size diyeceklerim var," dedi. "Bakın ne düşünüyorum. Kızınız Pamela sık sık yarım bir serseriyle dolaşıyor. Kızınızla evlenmesini sağlayın. Kızı lekeledi, namuslu erkekse temizlesin yaptığı işi. Böyle düşünüyorum, başka açıklama istemeyin benden."

Pamela'nın babası, cendereye kendi zeytinliğinden bir çuval zeytin götürüyordu, ama çuvalın deliği vardı, yol boyunca ardında zeytinden bir iz oluşuyordu. Yükünün hafiflediğini hisseden baba, çuvalı omzundan indirdi, neredeyse boş olduğunu fark etti. Ama peşinden İyi'nin gelmekte olduğunu gördü, zeytinleri teker teker topluyor, cüppesine koyuyordu.

"Sizinle konuşmak için peşinizden geliyordum, böylece zeytinlerinizi kurtarmak olanağını da buldum. Yüreğimin içini açacağım size. Yardımcı olmaya çalıştığım insanların mutsuzluklarının, belki de benim varlığımdan kaynaklandığını düşü-

nüyorum, bir süredir. Terralba'dan gitmeye karar verdim. Ama gidişim iki kişiye esenlik getirsin istiyorum; biri, kendini soylu bir yazgı beklerken, bir hayvan ininde uyumakta olan kızınız, öteki de, böylece yalnızlıktan kurtulacak olan benim mutlu sağ yarım. Pamela ile vikont evlenecekler."

Güya kozalak toplamaya gittiğini söyleyen anasına rastladığında, Pamela bir sincabı eğitiyordu.

"Pamela," dedi anası. "İyi denen o serserinin, artık seninle evlenmesinin zamanı geldi."

"Bu da nereden çıktı?" dedi Pamela.

"Seni lekelemiş, evlensin seninle. Öyle soylu ki, sen böyle bir şey istersen, hayır diyemez."

"Kim soktu bütün bunları kafana?"

"Kes sesini, kimden öğrendiğimi söylersem, bu kadar soru sormazsın. Tasalı'nın kendisi anlattı, sayın vikontumuz!"

"Kahrolasıca!" dedi Pamela, sincabı kucağına koyarak, "kim bilir ne tuzak hazırlıyor yine."

Az sonra, elleri arasına bir ot yaprağı alarak öttürmeye çalışırken, güya odun kesmeye gittiğini söyleyen babasına rastladı.

"Pamela," dedi babası, Vikont Tasalı'ya evet demenin zamanı geldi, tabii kilisede nikâh kıydırması koşuluyla."

"Bu senin fikrin mi, yoksa bir başkası mı dedi sana?"

"Vikont karısı olmak hoşuna gitmiyor mu?"

"Sen sorduğuma yanıt ver."

"Doğrusunu istersen, yeryüzündeki en iyi niyetli insan dedi, İyi dedikleri serseri."

"Bir daha böyle bir şeye kalkışamayacak. Onun başına ne çorap öreceğimi göreceksin!"

Cılız atıyla çalılıklar arasında giderken Tasalı, kurnazlığıyla övünüyordu. Pamela, İyi ile evlenirse, yasalara göre Terralbalı Medardo'nun karısı olacaktı, yani kendi karısı. Bu hakka kavuşunca, Tasalı, her şeyi kabul eden, savaşmaktan kaçman rakibinin elinden kızı kolayca alabilecekti.

Ama karşısına Pamela çıktı: "Vikont," dedi, "eğer kabul ederseniz, sizinle evlenmeye karar verdim."

"Kiminle?" dedi vikont.

"Sizinle, şatoya gelip vikont karısı olacağım."

Tasalı bunu beklemiyordu, "Bu durumda, onu yarımla evlendirme oyununu oynamaya gerek yok, artık, kendim evlenirim, olur biter," diye düşündü.

"Kabul," dedi.

"Öyleyse babamla anlaşın," dedi Pamela da.

Bir süre sonra Pamela, katırı üstünde giden İyi ile karşılaştı.

"Medardo," dedi, "seni sevdiğimi anladım, beni mutlu etmek istiyorsan, evlen benimle."

Kızın iyiliği için onca özveride bulunmuş olan zavallı adam, şaşırıp kaldı. "Benimle evlenince mutlu olacaksa, ötekiyle evlendiremem artık onu," diye düşündü.

"Gidip, tören için ne gerekliyse hazırlığa başlayacağım hemen," dedi.

"Anamın iznini almayı sakın unutma," dedi Pamela.

Pamela'nın evleneceği duyulunca bütün Terralba birbirine girdi. Bazıları bir yarıyla evlenecek, bazıları da öbür yarıyla evlenecek diyorlardı. Kızın ana babası da, bu karışıklığı artırmak için sanki ellerinden geleni yapıyorlardı. Bu arada şatoda, bayram hazırlığı yapılır gibi her yer cilalanıyor, süsleniyordu. Vikont da kendine, biri kol ağzında biri de pantolonda olmak üzere, iki kabarıklık bulunan siyah kadifeden yeni bir giysi yaptırmıştı. Ama öbürkü de katırı tımar ettirmiş, dirseğini, dizini yamamıştı. Ne olur ne olmaz diye, kilisedeki bütün şamdanlar parlatılmıştı.

Pamela, ormandan düğün yapılırken çıkacağını söylüyordu. Ben çeyizi için istediklerini sağlıyordum. Kendine, uzun duvaklı, uzun kuyruklu, beyaz bir gelinlik dikti, lavanta çiçeği dikenlerinden taç, kemer yaptı. Birkaç metre tül arttığı için, keçiye bir düğün giysisi, ördeğe bir düğün giysisi dikti, sonra peşinde hayvanlar, duvağı dallara takılıp kalıncaya, etek kuyruğuna yerlerde kurumakta olan bütün çam iğneleriyle, atkestaneleri takılıncaya dek ormanda koştu.

Ama nikâhtan önceki gece biraz düşünceliydi, biraz da kor-

kuyordu. Çıplak bir yükseltinin tepesine oturmuş, etek kuyruğunu ayaklarına dolamış, lavanta çiçeği tacını yan yatırmış, çenesi bir eline dayalı, iç çekerek çevredeki ağaçlara bakıyordu.

Ben hep onunla birlikteydim, çünkü törende, Esaù ile birlikte eteği tutacaktık, ama Esaù pek gelip gitmiyordu.

"Kiminle evleneceksin Pamela?" diye sordum ona.

"Bilmiyorum," dedi, "ne olacağını bilmiyorum. İyi mi olacak? Kötü mü olacak?"

Ormandan, genizden gelen bir tür çığlık, bir iç çekme yükseliyordu. İki yarım adaydı bunlar, nikâh öncesinin heyecanına kurban olmuşlar, kara giysilerini kuşanıp biri cılız atıyla, öbürü tüyleri dökülmüş katırıyla ormanın bayırlarında, çukurlarında dolaşıyorlar, yüreklerini daraltan düşlerin etkisiyle homurdanıyor, iç çekiyorlardı. At, çukurlarda, yükseklikliklerde sekiyor, katır bayırlardan, yamaçlardan tırmanıyor, ama iki binici hiç karşı karşıya gelmiyorlardı.

Sonunda, gün ağarırken, dörtnala giden at, bir koyakta ayağını sakatladı, Tasalı nikâha zamanında yetişemedi. Katır ise ağır ağır, güvenle yol alıyordu, İyi kiliseye vaktinde, tam gelin gelirken vardı, gelinin eteğini benle Esaù tutuyorduk, ama Esaü eteği yere sürdürüyordu.

Damat olarak sadece, koltuk değneğine dayanarak gelen İyi'yi gören halk biraz düş kırıklığına uğradı. Ama nikâh kurallara uygun olarak kıyıldı, taraflar evet dediler, birbirlerine yüzük taktılar, rahip de: "Terralbalı Medardo ile Pamela Marcolfi'yi karı koca ilan ediyorum," dedi.

Bu sırada sahanlığın dibinden, koltuk değneğine dayanarak, kabarık yeni kadife giysisi sular, yırtıklar içinde vikont girdi. "Terralbalı Medardo benim," dedi, "Pamela benim karımdır."

İyi, bozulmuştu: "Hayır, Pamela ile evlenen Medardo benim."

Tasalı, koltuk değneğini fırlatıp elini kılıcına attı. İyi için de aynı şeyi yapmaktan başka çare kalmamıştı.

"Koru kendini!"

Tasalı, kılıcı saplamak üzere atıldı, İyi savunmaya geçti, ama ikisi de kendilerini yere yuvarlanmış buldular.

Tek ayak üzerinde dengede durarak dövüşmenin olanaksız olduğunda karar kıldılar. Daha iyi hazırlanmak için düelloyu ertelemek gerekiyordu.

"Ben de ne yapacağım biliyor musunuz," dedi Pamela, "ormana döneceğim."

Koşarak kiliseden fırladı, artık eteklerini tutan kimse yoktu. Köprüde, kendisini beklemekte olan keçiyle ördeği buldu, hayvanlar pıtı pıtı yürüyerek yanına geldiler.

Düellonun, ertesi gün şafakta Rahibeler Çayırı'nda yapılması kararlaştırıldı. Pietrochiodo Usta, bir çeşit pergel bacağı icat etti, yarım adamların kemerlerine bağlanınca, durmak için toprağa saplanan ucu sabit olmadığından, ayakta durmayı, yürümeyi, hatta öne arkaya eğilmeyi sağlıyordu. Sağlıklıyken soylu olan cüzamlı Galateo hakem oldu; Pamela'nın babasıyla bekçibaşı Tasalı'nın, iki Kalvinci de İyi'nin tanıkları oldular. Doktor Trelawney sağlık hizmetlerini üstlendi, sanki savaşa gidiyormuş gibi, bir balya sargı, bir fıçı merhemle geldi. Benim için iyi oldu, bütün bunları taşımak için ona yardım ettiğimden, düelloyu seyredebildim.

Yeşile çalan bir şafak söküyordu; çayırda, karalar giymiş, iki çelimsiz düellocu, kılıçlarını çekmiş duruyorlardı. Cüzamlı borusunu öttürdü, işaretti bu; gökyüzü gerilmiş bir zar gibi titreşti, yedi uyuklayanlar mağaralarında tırnaklarını toprağa geçirdiler, saksağanlar kafalarını kuyruklarının altından çıkarmaksızın, koltukaltlarından bir tüy kopartıp canlarını yaktılar ve engerek kendini dişledi ve eşekarısı iğnesini taşta kırdı ve her şey kendisine karşı çıkmaya başladı, su birikintilerinin kıraığısı buz tuttu, likenler taş kesildiler, taşlar liken oldu, kuru yaprak toprağa dönüştü, yoğun ve sert bir zamk ağaçları ayrım gözetmeden öldürmeye başladı. İnsan, iki elinde de bir kılıç, kendi kendisiyle çatışıyordu.

Pietrochiodo bir kez daha ustalığını göstermişti; pergeller çayırda daireler çiziyor, dövüşçüler savunmada olsun aldatmacada olsun, sert, canlı hamleler yapıyorlardı. Ama birbirlerine değemiyorlardı. Her ileri çıkışta, kılıcın ucu sanki kesinlikle rakibin havalanan cüppesine doğru yöneliyordu, ikisi de ade-

ta, bir şey olmayan tarafa, yani kendisinin bulunması gereken tarafa saldırmada inat ediyordu. Hiç kuşkusuz, yarım düellocu yerine tam düellocu olsalardı, kim bilir kaç yara almış olurlardı. Tasalı, öfkeli bir yabanıllıkla dövüşüyor, ama vuruşları bir türlü düşmanının tam olarak bulunduğu noktayı tutturamıyordu; İyi, solakların dürüst ustalığına sahipti, ama vikontun cüppesinde delik açmaktan başka bir şey yapamıyordu.

Bir ara, kabzaları tam karşı karşıya geldi; pergellerin uçları tarla sürgüsü gibi toprağa saplanmıştı. Tasalı sıçrayarak kendini kurtardı, ama dengesini yitirip yere düşecekken, rakibin sırtını olmasa da, neredeyse sırtını, kılıcının keskin yüzüyle biçti; İyi'nin vücudunu yarıya ayıran çizgiye koşut bir vuruş oldu, öylesine yakından sıyırmıştı ki çizgiyi, bir süre İyi'nin ne olduğunu anlayamadık. Çok geçmeden cüppenin altında, başından bacak bağlantısına dek kanlar içinde vücudunu görünce, kuşkumuz dağıldı. İyi, yere yığıldı, ama düşerken, güçlü ve neredeyse isteksiz bir devinimle, o da kılıcını yanı başındaki rakibine, başından karnına dek, Tasalı'nın vücudunun olmadığı noktayla, vücudun olmaya başladığı noktanın arasına indirdi. Şimdi Tasalı'nın vücudundan da, eski kocaman yarık boyunca kan fışkırıyordu. Her birinin vuruşu, yeniden bütün damarları kesmiş, ikisini yarıya ayıran yarayı yeniden açmıştı. Şimdi sırtüstü yatıyorlar, vaktiyle bir arada olan kanları, çayırda yine birbirine karışıyordu.

Bu ürkütücü görünüşe kendimi kaptırdığım için, Trelawney'e dikkat etmemiştim, doktorun cırcırböceği bacaklarının üstünde zıp zıp zıpladığını, ellerini çırparak bağırdığını duydum: "Kurtulacak! Kurtulacak! Bana bırakın."

Yarım saat sonra şatoya, bir sedye içinde tek bir yaralı götürdük. Tasalı ile İyi, bir arada sıkı sıkıya sarılmışlardı, doktor iki yarının da iç organlarını, damarlarını yan yana getirmeye çalışmıştı, sonra bir kilometrelik sargıyla öyle sıkıca sarmıştı ki onları, bir yaralıdan çok, mumyalanmış eski bir ölüyü andırıyorlardı.

Dayım günlerce ölümle yaşam arasında gitti geldi. Bir sabah, kırmızı bir çizginin alından çeneye kadar indiği, sonra boyuna doğru devam ettiği yüzüne bakarken, sütnine Sebastiana: "Kıpırdadı," dedi.

Gerçekten de dayımın yüz hatlarında bir canlanma görünüyordu, doktor canlanmanın bir yanaktan öbür yanağa geçtiğini görünce sevinçten ağladı.

Sonunda Medardo gözlerini açtı, dudaklarını oynattı; başlangıçta görünüşü gergindi, bir gözü öfkeliydi, öbürü yakarıyordu, bir tarafı çatık olan alnın öbür tarafı rahattı, ağzın bir tarafı gülümsüyor, öbür tarafı dişlerini gıcırdatıyordu. Sonra yavaş yavaş bakışımlı oldu.

Doktor Trelawney: "Artık iyileşti," dedi.

Pamela da haykırdı: "Sonunda benim de, doğru dürüst bir kocam olacak."

Böylece Medardo Dayım yeniden tam bir insan oldu, ne kötüydü, ne iyi, kötüyle iyi karışımıydı, yani görünüşe göre, ikiye bölünmeden önceki halinden farksızdı. Ama, bir araya getirilen iki yarının deneyimlerine sahip olduğu için, çok olgunlaşmış olmalıydı. Mutlu bir yaşam sürdü, çok çocuğu oldu, ülkesini iyi yönetti. Bizim yaşamımız da değişip iyileşti. Vikont geri dönünce, benzersiz bir mutluluk döneminin başlayacağını bekledik belki, ama her şeyin eksiksiz olması için eksiksiz bir vikontun yeterli olmayacağı açıktı.

Bu arada Pietrochiodo artık darağacı değil, değirmen yapıyordu; Trelawney de, mezarlık parıltısı yerine kızamıkla, yılancıkla ilgileniyordu. Bense, bu bütünlük coşkusu içinde kendimi hep daha hüzünlü, daha kusurlu hissediyordum. Bazen insan kendini eksik sanır, oysa sadece gençtir.

Yeniyetmeliğin eşiğine ulaşmıştım, ama hâlâ ormandaki büyük ağaçların kökleri arasında saklanıp kendime masallar anlatıyordum. Bir çam iğnesi benim için bir atlı, bir saray kadını ya da bir soytarı yerine geçebiliyordu; onu gözlerimin önünde devindiriyor, sonu gelmez masallar anlatarak kendimden geçiyordum. Sonra bu düşlerden utanıyor, kaçıyordum oradan.

Doktor Trelawney'in beni terk ettiği gün de geldi çattı. Bir sabah limanımıza bayraklarla donanmış, İngiliz bandıralı bir savaş filosu girip koya demirledi. Bütün Terralba gemilere bakmak için kıyıya gitti, bir ben yoktum, çünkü haberim olmamıştı. Güvertelerin korkuluklarında, direklerde, ananaslar, kaplum-

bağalar gösteren, üzerinde Latince ile İngilizce özdeyişler yazılı kâğıtlar sallayan bir sürü denizci vardı. Kıç güvertede, üç köşeli şapkalı, perukalı subaylar arasında, Kaptan Cook dürbünle kıyıyı tarıyordu, Doktor Trelawney'i görür görmez, kendisine bayrakla, "Doktor hemen gemiye gelin, yarım kalan piştiyi bitirelim," haberinin iletilmesi komutunu verdi.

Doktor bütün Terralbalılarla vedalaşıp bizi terk etti. Gemiciler "Ey, Avustralya!" diye bir şarkı söylediler, doktor bir 'cancarone' şarabı fıçısının üstünde ayaklarını iki yana sarkıtmış olarak güverteye çekildi. Sonra da gemiler demir aldılar.

Bense hiçbir şey görmemiştim. Kendime masallar anlatmak için ormanda saklanmıştım. Haberi çok sonra aldığımda "Doktor! Doktor Trelawney! Beni de götürün! Beni burada bırakamazsınız doktor!" diye bağırarak deniz kıyısına koştum.

Ama gemiler ufukta kaybolmak üzereydi, ben burada, sorumlulukla, mezarlık parıltılarının bol olduğu bizim dünyamızda kalmıştım.

AĞACA TÜNEYEN BARON

ÇEVİREN:
Filiz Özdem

1

15 Haziran 1767, ağabeyim Cosimo Piovasco di Rondò'nun, aramızda oturduğu son gün oldu. Dün gibi hatırlıyorum. Ombrosa'daki villamızın yemek odasındaydık, pencereler korudaki büyük pırnalın sık dallarını çerçeveliyordu. Tam öğle vaktiydi, eski bir geleneği sürdüren ailemiz o saatte sofraya otururdu; pek erkenci olmayan Fransa Sarayı'ndan gelen, bütün soylular arasında yaygın olan öğünü ikindiye kaydırma modasına uyulmazdı. Rüzgârın denizden estiğini hatırlıyorum, yapraklar kımıldıyordu. Cosimo, "İstemiyorum dedim, istemiyorum!" diyerek salyangoz yemeği tabağını itti. Böylesi bir itaatsizlik hiç görülmemişti.

Babamız Baron Arminio Piovasco di Rondò, pek çok şeyi gibi modası geçmiş, kulaklarına dek inen XIV. Louis perukası kafasında, başköşedeydi. Ağabeyimle benim aramda, ailemizin rahibi, bizim öğretmenimiz Rahip Fauchelafleur oturuyordu. Karşımızda da annemiz, Bayan General Corradina di Rondò ve evin rahibesi ablamız Battista vardı. Masanın diğer ucunda, babamızın karşısında, çiftliklerimizin yöneticisi ve su işlerine bakan, Türk usulü giyinmiş Şövalye Avukat Enea Silvio Carrega yer alıyordu, babamızın gayri meşru kardeşi olsa da bizim öz amcamızdı.

Cosimo on iki, bense sekiz yaşını henüz tamamlamıştık, aile büyüklerimizin topluca yemek yediği masaya birkaç aydır kabul ediliyorduk; zamanından önce, ağabeyimle aynı terfiden yararlanmıştım, çünkü tek başıma yemek yememe gönülleri

razı olmamıştı. Yararlanmayı lafın gelişi söylüyorum: Aslında Cosimo ile benim için keyif çatılan günlerin sonu gelmişti, Rahip Fauchelafleur'le baş başa geçirdiğimiz öğünlerin yokluğunu hissediyorduk. Rahip, kabuğunda kurumuş, buruş buruş bir ihtiyarcıktı, Jansenist diye bilinirdi, gerçekten de Engizisyon'un bir davasından kurtulmak için doğup büyüdüğü topraklardan, Dauphine'den kaçmıştı. Ama genellikle herkesin pek övdüğü katı kişiliği, kendine ve başkalarına kabul ettirmeye çalıştığı yaradılış sertliği günden güne yumuşuyordu, umursamazlığa, boşvermeye doğal bir eğilimi vardı, gözlerini boşluğa dikip o uzun düşünceye dalmalar, büyük bir sıkıntı ve isteksizlikten başka bir şeye yaramamıştı, küçücük de olsa her zorlukta bile karşı koymanın gerek olmadığı bir kadercilik görürdü. Rahiple birlikte yediğimiz yemekler uzun söylevlerden sonra başlardı, kaşığı doğru düzgün kullanmalıydık, törensel bir tavırla, sessizlik içinde, gözünü tabağından ayıranın ya da çorbasını içerken ağzını şapırdatanın vay haline; ama çorbanın sonuna geldiğinde rahip zaten yorulmuş olurdu, sıkıntıyla gözlerini boşluğa diker, şarabından aldığı her yudumda dilini şaklatırdı, sanki en yüzeysel ve zayıf duyumlar ona ulaşmayı becerebilir gibiydi; ikinci yemeği ellerimizle yemeye koyulmuş olurduk böylece, yemeğin sonunda armut koçanlarını birbirimize atarken, rahip arada bir, kayıtsızca "Oooo, *Bien*!.. Oooo *Alors*"*larından birini koyuverirdi.

Herkesin yemek yediği masada yer aldığımızdan beri, çocukluğun acı bölümü, aileye kinlenmeler açığa çıkıyordu. Babamız ve annemiz gözlerini üzerimizden ayırmıyorlardı, tavuk yerken çatal bıçak kullanma adabından "dik dur"lara, "dirseklerini masadan çek"lere kadar hiç bitmeyen tembihler! Sevimsiz ablamız Battista da cabası. Azarlamalar, inatlaşmalar, cezalar, ayak diremeler, Cosimo'nun salyangoz yemeyi reddedip kaderini bizimkinden ayırmaya karar verdiği güne kadar sürdü.

Bu hınç birikiminin ne olduğunu sonradan anladım: Henüz sekiz yaşındaydım, her şey bana oyun gibi geliyordu, büyüklere karşı verdiğimiz savaş bütün çocuklarınkinin aynıydı, ağabeyimin ayak diremesinin çok daha derinde bir şeyi gizlediğini anlamıyordum.

* Eeee tamam, hadi. (Çev. N.)

Babamız Baron, kötü değilse de sıkıcı bir adamdı, bu kesindi: Sıkıcıydı, çünkü hayatı, geçiş dönemlerinde olduğu gibi, artık geçerliliği kalmamış düşünceler tarafından yönetiliyordu. Onların çağındaki çalkantılar, pek çoklarına da hareket geçme gereksinimi aşılar, ama tümüyle tersine, doğru yolun dışına: Böylece babamız, bazı dolaplar çeviriyor, Ombrosa Dükalığı'nda hakkı olduğunu söyleyerek şişiniyor, soy sop, haleflik, çekişme ve yakın ya da uzak ülkelerle ittifak sorunları dışında hiçbir şey düşünmüyordu.

Bu nedenle, evimizde sürekli, sanki bir Saray çağrısının davetine katılınacak da onun hazırlığı yapılıyormuş gibi yaşanırdı, ama Avusturya İmparatoriçesi'nin mi, Kral Louis'nin mi ya da belki de Torinolu dağlıların çağrısı mı bilmiyorum. Diyelim ki masaya hindi geldi, babamız, hindiyi kraliyet kurallarına göre kesip kesmediğimizi, yiyip yemediğimizi gözünün ucuyla izlerdi, rahip bir kusur işlerken yakalanır korkusuyla yemekten bir iki lokma ya alır ya almazdı, o, babamızın bütün azarlamalarında şakşakçılık etmek zorundaydı. Şövalye Avukat Carrega'ya gelince, onun nasıl sahtekâr biri olduğunu keşfetmiştik, bağda gizlenip keyfince löp löp yutmak üzere, koca koca butları Türk işi cüppesinin altına gizliyordu, her ne kadar eli çok çabuk olduğu için onu suçüstü yakalayamadıksa da, sofraya gelirken cebine sıyrılmış kemik parçaları doldurduğuna yemin edebilirdik, löp etli hindi butlarıyla bunları değiştirirdi. Bayan General annemizin hesaba katıldığı yoktu, çünkü sofrada bile askerce, sert tavırları sürdürdü, "*So! Noch ein wenig! Gut!*"* Kimse karşı çıkamazdı; bizimle yemek yerken belki törensel davranışlara aldırdığı yoktu, ama disipline çok önem verirdi ve talim alanlarına özgü emirlerle Baron'un yardımına koşardı: "*Sitz ruhig!*** Ağzını sil!" Onun hışmına uğramayan tek kişi evimizin rahibesi Battista'ydı, yalnızca kendisinde bulunan, cerrah aletlerine benzeyen keskin, sivri uçlu bıçaklarla besili piliçleri özenle, dikkatle lif lif parçalara ayırırdı. Onu bize örnek göstermesi gereken Baron bile Battista'ya bakmaya kalkışmazdı, çünkü kolalı rahibe başlığının altında yuvaların-

* Peki! Bir parça daha ister misin? (Çev. N.)
** Uslu uslu otur. (Çev. N.)

dan fırlamış gözleri, boz, faremsi suratındaki sıkılmış dişleriyle babamızı bile korkuturdu. Anlaşılacağı üzere, yemek masası aramızdaki bütün uyuşmazlıkların, anlaşmazlıkların ve hatta bütün deliliklerimizin, ikiyüzlülüklerimizin açığa çıktığı yerdi; Cosimo'nun isyanı da masada patlak verdi. Lafı uzattığımın farkındayım, ama sebebi şu: Ağabeyimi bir daha kurulu bir sofrada görmeyeceğiz, bundan emin olabilirsiniz.

Yemek masası, büyüklerle bir arada bulunduğumuz tek yerdi. Günün geri kalan bölümünde annemiz odalardan birine çekilmiş dantel örüyor, nakış işliyor olurdu, çünkü Bayan General, geleneksel birer kadın uğraşı olan bu tür şeyleri yapmayı bilirdi ancak ve bunlarda savaş tutkusunu dışa vururdu. Dantellerde, nakışlarda çoğunlukla haritalar işlerdi; yastık ya da halıların üstüne gerili, annemizin ezbere bildiği Avusturya Taht Savaşları için çarpışma yapılan alanları gösteren yerler, iğne ve küçük bayraklarla doluydu. Bazen de, namlularından değişik açılarla farklı hedeflere gülle atan toplar işlerdi, topçuluk konusunda pek bilgi sahibiydi, general babasının bütün kütüphanesi, savaş sanatı bölümleri, muharebe planları ve atlaslar onun emrine amadeydi. Annemiz Konradine, Von Kurtewitz'in soyundandı, bundan yirmi yıl önce, Avusturya İmparatoriçesi Maria Theresia'nın ordularının başında topraklarımızı işgal eden General von Kurtewitz'in kızıydı. General, annesi öldüğünden kızını da yanında sefere götürürdü, bunda romanlara konu edilecek bir yan yok, en iyi donanımla seyahat ederler, en iyi şatolarda kalırlar, emirlerinde bir hizmetçi ordusu olur, annem günlerini tepeciklerde nakış işleyerek geçirirdi; annemin de at tepesinde savaşlara katıldığı anlatılır, ama hikâyedir bu; her zaman, tıpkı bizim aklımızda kaldığı gibi pembe tenli, ufak tefek, burnu havada bir kadın olmuştur, ama babadan kalma askerlik merakını da, belki kocasına karşı gelmiş olmak için korumuştur.

Babamız savaş sırasında, bölgede İmparatorluk tarafını tutan nadir soylulardandı, General von Kurtewitz'i malikânesinde kollarını iki yana açarak karşılamış, adamlarını onun emrine vermişti, İmparatorluğa bağlılığını göstermek için Konradine ile evlenmişti, bütün bunları bir gün Dük olabilmek umu-

duyla yapıyordu, ama bu kez de, her zamanki gibi işler kötüye gitti, İmparatorluk askerleri kısa sürede geri çekildiler, Cenovalılar da babamızı vergi yüküne boğdular. Yine de babası Provence Seferi'nde şehit olduktan ve Maria Theresia, Şam ipeklisinden yastık üstünde altın bir boyunluk gönderdikten sonra Bayan General diye anılmaya başlanan iyi bir eş kazanmıştı; annem ordugâhlarda büyüdüğünden, sürekli ordu ve muharebe düşleriyle yatıp kalkıp kocasını talihi yaver gitmeyen bir dalavereciden başka bir şey olmamakla payladıysa da, babam hemen her zaman iyi geçindi onunla.

Aslına bakılacak olursa, annem kafasında topçu birlikleri, babam da soyağacıyla, ikisi de Avusturya Taht Savaşları zamanında kalmışlardı; annem biz oğulları için orduda subaylık düşlerdi, rütbesinin önemi yoktu, babam ise İmparatorluk seçiminde oy kullanabilecek bir grandüşesle evlenmemizi... Bütün bunlara karşın iyi birer ana babaydılar, ama öylesine dalgındılar ki, ikimiz de neredeyse kendi halimize bırakılmış olarak büyüdük. Bu kötü mü oldu, iyi mi? Buna kim, ne cevap verebilir? Cosimo'nun hayatı çok olağandışı geçti, benimki gayet düzenli ve alçakgönüllü, oysa çocukluğumuz birlikte geçti, yetişkinlerin öfkelerine her ikimiz de aldırmazdık, kendimize insanların atışmalarının dışında bir yol arardık.

Ağaçlara çıkardık (bu ilk masum oyunlar, şimdiden baktığım zaman, anılarımda yalnızca bir sırrın aydınlığa kavuşması, bir kehanet gibi; ama o zaman kimin aklına gelirdi ki?), bir kayadan öbürüne zıplayarak akıntıların üstünden atlardık, deniz kıyısındaki mağaraları keşfederdik, villlanın mermer merdiven tırabzanından kayardık. Bu kaymalardan biri, Cosimo'nun büyüklerimizle arasındaki en ciddi çatışma nedenlerinden biri oldu, haksız yere cezalandırıldığını düşündü ve o günden sonra aileye (belki de topluma, hatta genel olarak dünyaya) karşı, daha sonra 15 Haziran'daki kararında açığa çıkacak kini için için besledi.

Aslına bakılacak olursa merdivenin mermer tırabzanlarından kaymamamız konusunda çoktan ihtar almıştık, kolumuzu bacağımızı kırarız endişesiyle değil, annemizin babamızın hiç böyle vesveseleri olmadı, bana göre, belki de bu nedenle zaten

hiçbir yerimizi kırmadık; boyca ve kiloca geliştiğimizden, babamız her merdiven sahanlığındaki küçük sütunlara koyduruğu atalarımızın heykellerini düşürmemizden korkuyordu. Cosimo, bir keresinde, üç kuşak önceki dedelerimizden bir piskoposun heykelini başlığı ve geri kalanıyla devirmişti; cezalandırılınca da, sahanlığa varmadan hemen önce hızını kesip heykele beş kala aşağı atlamayı öğrenmişti. Ben de öğrenmiştim, o ne yapıyorsa aynını yapıyordum, ama her zaman daha alçakgönüllü ve tedbirli olduğumdan yarı yolda atlıyor ya da sürekli hız keserek bölük pörçük kayıyordum. Bir gün Cosimo tırabzandan ok gibi kayarken, merdivenden kim çıksa beğenirsiniz? Elinde dua kitabı açık, boşluğa dikili tavuk gibi sabit bakışlarıyla aylak aylak basamakları tırmanan Rahip Fauchelafleur. Her zamanki gibi yarı uyur halde olsaydı bari! Yok, o bile bazen aşırı uyanık, her şeye dikkat kesilmiş halde olabiliyordu. Cosimo'yu gördü ve şöyle düşündü: Tırabzan, heykel, şimdi çarpacak, ben de hemen azar işiteceğim (çünkü yaptığımız her yaramazlıkta, niye bize gözkulak olmadı diye o da paylanırdı); ağabeyimi tutmak için tırabzana atıldı, Cosimo hızını kesemedi ve gelip rahibe çarptı, zaten bir deri bir kemik olan ihtiyarcığı da tırabzan boyunca kendisiyle birlikte sürükledi, Haçlı Seferi'ne katılıp Kutsal Topraklara kadar varan atamız Avcısavaşçı Piovasco'nun heykeline hızının iki katıyla bindirdi: Parçalanan Haçlı savaşçısı (alçıdandı), rahip ve Cosimo, hepsi birden basamakların dibini buldu. Ardından, bitip tükenmek bilmeyen azarlar, kamçı cezaları, ceza ödevleri, kuru ekmeğe ve soğuk çorbaya talim etmeler geldi. Kabahati kendinde değil rahipte bulan Cosimo amansızca saydı döktü: "Yedi ceddiniz vız gelir tırıs gider, sayın pederim!" Başkaldırma eğilimi daha o zamandan boy gösteriyordu.

Ablamıza gelince, özünde Cosimo'ya benziyordu. Marki della Mela hikâyesinden sonra babamın zorlamasıyla köşesine çekilmiş olsa da, o da her zaman dikbaşlı ve yalnız bir insan olmuştu. Genç markiyle bir vakitler aralarında ne geçtiği asla tam olarak öğrenilemedi. Bize düşman bir ailenin oğlu olmakla birlikte nasıl olmuştu da evimize sokulabilmişti? Amacı neydi? Aileler arasında çıkan sonu gelmez didişmede, ablamızı baştan

çıkarmak için olduğu söylendi, hatta, tecavüz etmek için dendi. Ama o çilli ahmağı bir tecavüzcü olarak gözümüzün önüne getiremedik, hele de ablamızın karşısında! Battista ondan çok daha güçlüydü, seyislerle bilek güreşi yapıp onları yenmesiyle nam saldı uzun yıllar. Hem sonra, işitilen neden markinin çığlığıydı? Nasıl olmuştu da, babamla birlikte koşan uşaklar, onu sanki giysileri bir kaplanın pençeleri tarafından parçalanmış halde bulmuşlardı? Mela ailesi, hiçbir zaman oğullarının, Battista'nın namusunu lekelediğini kabul etmeye yanaşmadı ve evliliğe razı olmadı. Böylece ablamızın sonu, kuşku uyandıran eğilimi göz önünde tutularak, rahibelik yemini bile ettirilmeden, rahibe kılığında eve gömülmek oldu.

Kötücüllüğü özellikle mutfakta açığa çıkıyordu. Yemek pişirmekte pek maharetliydi, her iyi aşçının başlıca nitelikleri olan özen ve yaratıcılıktan yoksun değildi, yemeğe o el attı mı sofrada ne sürprizlerin beklediği kestirilemezdi: Bir keresinde bize köfte kızartmıştı, çok lezzetli olduğunu söyleyip afiyetle yutarken değil de bitirdiğimiz zaman bize işin aslını, köfteleri fare ciğerinden yaptığını söylemişti; bir turtanın üstüne mozaik gibi döşediği çekirge bacakları, hem de çok sert ve tırtıklı arka bacakları ve simit gibi yuvarlayıp ızgarada pişirdiği domuz kuyrukları da cabası; bir keresinde de bize bütün bir kirpiyi pişirmişti, bütün dikenleri üstündeydi, neden mi, kim bilir, belki yalnızca kapağı kaldırdığında nasıl irkildiğimizi görmek için, ama pişirdiği her şeyi kendisi de yediği halde bunun tadına bakmak istemedi, pembecik, körpecik bir yavru kirpi olsa da. Aslında, dehşet verici yemeklerinin çoğu başkalarını etkilemek amacı güdüyordu, tüyler ürpertici şeyleri tattırmak gibi bir hevesi yoktu. Battista'nın servis tabaklarındaki bu yemekler, hayvan ya da bitkinin bir kuyumcu titizliğiyle işlenmişiydi: Tavşan derisinden bir halkanın üstüne tavşan kulağıyla süslenmiş karnabaharlar dizilir; bir domuz kafasından sanki hayvanın dili sarkmış gibi kıpkırmızı bir ıstakoz fırlar, ıstakoz da kıskaçlarıyla domuzun dilini koparırmışçasına kıstırırdı. Bir de salyangoz yemeği vardı: Kim bilir kaç salyangozun kafasını keserdi, bu kafaların her birini, bu yumuşacık küçük at kafalarını, sanırım kürdanla, bir börek parçasının üstüne saplardı, yemek sofraya

getirildiğinde herkes minnacık kuğulardan oluşmuş bir sürüyle karşılaşmış duygusuna kapılırdı. Bu el emeği göz nuruyla hazırlanmış yemeklerin görünüşünü etkili kılan, Battista'nın bunları hazırlarken gösterdiği aşırı gayretkeş azınını düşünmemiz, onu o incecik elleriyle hayvan gövdeleriyle uğraşırken gözümüzün önüne getirmemizdi.

Salyangozların ablamızın ürkünç hayal gücünü kışkırtması, ağabeyimle beni, hor davranılan bu zavallı hayvancıklarla dayanışmadan, onların tadına duyulan tiksintiden, her şeye ve herkese duyulan öfkeden oluşan bir başkaldırmaya itti, Cosimo'nun böyle böyle gelişen ve ardından gelen tepkisinin kökeninde bu başkaldırma varsa şaşmamak gerekir.

Bir plan yapmıştık. Şövalye Avukat, eve bir sepet dolusu salyangoz getirdiğinde, bunlar bir fıçı içinde mahzene konuyor, içleri temizlensin diye aç bırakılıyor, yalnızca kepekle besleniyorlardı. Fıçının kapağı kaldırıldığında bir tür cehennemle karşılaşılırdı, salyangozlar fıçının tahtasında, salya pıhtılarından mat şeritlere ve renkli dışkılarına –açık havada ve çayırlarda geçirilen günlerin anısı– karışan kepek kalıntıları arasında, can çekişmenin habercisi olan ağır hareketlerle yukarı tırmanırlardı. Bazıları kafalarını dikip boyunlarını uzatarak kabuklarından çıkmış olurdu, bazıları da kabuklarına büzülüp yalnızca güvensiz antenlerini uzatırdı; bir bölümü geveze kadınlar gibi bir araya toplanır, kimi kapanıp uykuya dalar kimi de kabuğundan çıkıp ölürdü. Onları uğursuz aşçı kadınla karşılaşmaktan kurtarmak, kendimizi de onun kurduğu sofradan korumak için fıçının dibinde bir delik açtık, bala bulanmış ot parçalarıyla mahzendeki diğer şişelerin ve araç gerecin arkasından dolanan, salyangozlara kaçış yolunu gösteren olabildiğince gizli bir yol çizdik, buradan bakımsız ve çalılarla kaplı bir tarha açılan bir pencereciğe varılıyordu.

Ertesi gün, planımızın sonuçlarını görmek için mahzene indik, mum ışığında duvarları, koridorları inceledik, "Burada bir tane var!.. Şurada da!", "Şuna bak, nereye kadar gitmiş!" Çizdiğimiz yol boyunca, aralarında çok mesafe olmayan bir salyangoz dizisi fıçıdan küçük pencereye kadar yer ve duvar boyunca belli bir yol katetmişti. Onların ağır ağır ilerlediğini, mahzenin

pürüzlü duvarında oluşan kabarıklıklar, küfler ve kabuklanmalar yüzünden tembel tembel yol değiştirip işi uzattıklarını gördükçe, "Haydi sümüklüler çabuk! Hemen kaçın!" demekten kendimizi alamıyorduk; ama mahzen karanlık, tıklım tıkış, engebelerle dolu olduğundan onları kimsenin bulamayacağını ve hepsinin kaçıp gidecek zaman bulacağını umuyorduk.

Gel gör ki, ruhu huzursuz ablamız Battista, geceleri elinde şamdan, kolunun altında tüfek, fare avlamak için evi dört dönüyordu. O gece mahzenden geçti, şamdanın ışığı yolunu şaşırıp tavana çıkan bir salyangoza, ardında bıraktığı gümüşi ize vurdu. Bir el ateş edildi. Hepimiz yataklarımızdan sıçradık, sonra da evimizin rahibesinin gece avlarına alışkın olduğumuzdan gerisingeri yattık. Ama salyangozu yok eden ve o gereksiz tüfek atışıyla tavandan bir sıva parçası kopartan Battista tiz sesiyle bağırmaya başladı: "Yetişin! Hepsi kaçıyor! Yetişin!" Yarı çıplak uşaklar, elinde kılıcıyla babamız, perukasını takmadan fırlamış rahip koştular, Şövalye Avukat ise ne olduğunu anlamadan, belaya bulaşmak istemediğinden kırlara koştu, bir saman yığınının arasına kıvrılıp yattı.

Mahzende, meşalelerin ışığında hepsi salyangoz avlamaya koyuldu, aslında kimsenin buna niyeti yoktu, ama madem uyanmışlardı, boşu boşuna yataklarından kaldırılmış olmayı kendilerine yediremiyorlardı. Fıçıdaki deliği buldular ve hemen bizim yaptığımızı anladılar. Babamız, elinde arabacının kamçısıyla gelip bizi yataklarımızdan kaldırdı. Sırtımız, kaba etlerimiz, bacaklarımız mor izlerle dolu, kasvetli küçük odada hapsedilmiş bulduk kendimizi.

Üç gün orada tutulduk, ekmek, su, salata, inek derisi ve pirinçli soğuk sebze çorbası (neyse ki bunu seviyorduk) verildi bize. Sonra, sanki hiçbir şey olmamış gibi, 15 Haziran öğlenine denk gelen gün, ilk aile yemeğine çıkarıldık. Ne hazırlamıştı bakalım bizim aşçıbaşı ablacığımız? Salyangoz çorbası ve ardından salyangoz yemeği. Cosimo bir tek salyangoza bile dokunmadı. "Yiyeceksiniz, yoksa yine hapis cezası var!" Ben boyun eğdim ve yumuşakçaları mideye indirmeye koyuldum. (Alçaklık etmiştim, böylece ağabeyim kendini daha yalnız hissetti, gidişinde bana karşı da bir protesto vardı, onu düş kırıklığına

uğratmıştım; ama henüz sekiz yaşındaydım, irade gücümü, o yaşta olabilecek irade gücümü, ağabeyimin bütün hayatını belirleyecek insanüstü direnmeyle karşılaştırmak neye yarar?)

"Evet..." dedi babamız Cosimo'ya.

"Hayır, yine de hayır!" dedi Cosimo tabağını iterek.

"Kalk bu masadan!"

Cosimo hepimize sırtını dönmüş, yemek odasından çıkıyordu bile.

"Nereye gidiyorsun?"

Camlı kapıdan, girişteki vestiyerden üç köşeli şapkasını ve küçük kılıcını aldığını gördük.

"Ben bilirim nereye gideceğimi!" dedi ve bahçeye koştu.

Bir süre sonra, pencereden, pırnala tırınandığını gördük. Babamız sofraya otururken, on iki yaşında olmasına karşın nasıl giyinip kuşanmasını istiyorsa, öyle hazırlanmıştı: Saçlar pudralı ve arkadan kurdeleli tek örgüyle sarkıtılmış, üç köşeli şapka, dantel boyun bağı, kuyruklu yeşil tören ceketi, eflatun pantolon, küçük kılıç ve kır hayatında verilmiş tek ödün sayılan, dizkapaklarının üstüne çıkan beyaz deri tozluklar. (Henüz sekiz yaşında olan ben, özel günler dışında saçlarımı pudralamak ve kılıç taşımak zorunda değildim, oysa kılıç takabilsem ne kadar sevinirdim.) Uzun denemelerimiz sonucunda kazanmış olduğu ustalık ve çabuklukla, dalların arasında kollarını bacaklarını oynatarak budaklı ağaca tırmanıyordu.

Söylediğim gibi, ağaçların üstünde uzun saatler geçirirdik, ama birçok erkek çocuk gibi, yalnızca meyve ya da kuş yuvası bulmak benzeri yararcı amaçlarımız yoktu, en güç yerleri ve çatalları aşmak, olabildiğince yükseğe çıkmak, yerleşecek uygun köşeler bulup oradan altımızdaki dünyaya bakmak, aşağıdan gelen geçene bağırıp maskaralık etmek uğruna yapardık bunu. Evdekilerin haksız yüklenmeleri karşısında Cosimo'nun ilk aklına gelenin bizim çok aşina olduğumuz pırnala çıkmak olması bana doğal geldi, yemek odasının pencereleriyle aynı yükseklikte olan dallarından, aile üyelerine, onları hor gören, hiçe sayan tavrını zorla seyrettirebilirdi.

"*Vorsicht! Vorsicht!**" Düşecek zavallı!" diye kaygıyla bağırdı,

* Dikkat! Dikkat! (Çev. N.)

bizi top atışı saldırısı altında gönüllü seyredecek olan, ama her oyunumuzda kahrolan annemiz.

Cosimo, rahatça yerleşebileceği koca bir dalın çatalına kadar tırmandı, üç köşeli şapkası alnına düşmüş, başı omuzlarına gömülü, elleri koltukaltlarında, bacaklarını sarkıtarak oraya oturdu.

Babamız pencerenin pervazından sarktı. "Elbet orada oturmaktan yorulup fikrini değiştireceksin!" diye bağırdı.

"Asla değiştirmeyeceğim!" diye karşılık verdi ağabeyim dalın tepesinden.

"Gününü göstereceğim sana, hele bir aşağı in!"

"Bir daha aşağı inmeyeceğim!" Ve sözünü tuttu.

2

Cosimo pırnalın tepesindeydi. Yerin çok yükseğindeki köprüler, dallar oynaşıyordu. Hafif bir rüzgâr esiyor, güneş yaprakların arasından parıldıyordu. Güneş yaprakların arasındaydı ve Cosimo'yu görmek için ellerimizi alnımıza siper etmemiz gerekiyordu. Cosimo, ağacın tepesinden dünyaya bakıyordu: Yukarıdan bakılınca her şey değişikti, bu bile başlı başına bir eğlenceydi. Ağaçlıklı yol bambaşka bir açıdan görülüyordu, çiçek tarhları, ortancalar, kamelyalar, bahçede kahve içildiğinde kullanılan demir masa da. Daha ötelerde ağaçlar gitgide seyreliyordu, sebze bahçeleri, yerlerini taş duvarlardan destek alan küçük taraçalara bırakıyordu, zeytinlik olan yamaç daha koyu renkliydi ve hemen arkada Ombrosa kasabası, solmuş kiremitli ve kurşunrengi damlarını gözler önüne seriyordu, oradan yük gemilerinin direkleri seçiliyordu, daha aşağıda liman vardı. Dipte, deniz ufka doğru uzanıyor, ağır ağır bir yelkenli süzülüyordu.

İşte, Baron ve Bayan General, kahvelerini içtikten sonra bahçeye çıkıyorlardı. Cosimo'ya hiç dikkat etmez görünüp bir gül fidanına bakıyorlardı. Kol kola giriyor, ama hemen tartışmak üzere ayrılıyor, ellerini kollarını sallıyorlardı. Bense oyun oynuyormuş gibi yapıp pırnalın altına gittim, ama aslında Cosimo'nun dikkatini çekmek istiyordum; oysa o bana hâlâ öfkeliydi ve gözlerini uzaklara dikmiş yukarıda duruyordu. Dikkatini çekmekten vazgeçtim ve görünmeden onu gözetleyebilmek için bir bankın arkasına çömeldim.

Ağabeyim sanki gözcülük yapıyordu. Her şeye bakıyordu ve her şey bir hiçten ibaretti. Limon ağaçlarının arasından sepetiyle bir kadın geçiyordu. Bir katırcı, katırının kuyruğuna yapışmış, yokuştan çıkıyordu. Birbirlerini görmemişlerdi, kadın nal seslerini duyup döndü ve yola doğru eğildi, ama geç kalmıştı. Bunu anlayınca şarkı söylemeye başladı, ama katırcı sapağı dönmüştü, sese kulak verdi, kamçısını şaklattı ve "Deeeh!" dedi katırına. Her şey bu kadarla son buldu. Cosimo her ikisini de görüyordu.

Rahip Fauchelafleur elinde dua kitabı açık, ağaçlıklı yoldan geçti. Cosimo daldan bir şey aldı ve rahibin tepesine attı; ne olduğunu anlamadım, belki örümcekti, belki de ağaç kabuğu; ama hedefini tutturamadı. Cosimo küçük kılıcını bir deliğe sokup kurcalamaya başladı. Delikten öfkeli bir eşekarısı çıktı, üç köşeli şapkasını sallayarak arıyı kovaladı ve bir balkabağı sarmaşığının arasına girip gizlenene kadar arıyı gözleriyle izledi. Şövalye Avukat her zamanki gibi pürtelaş evden fırladı, bahçe basamaklarına yöneldi ve üzüm bağındaki baranların arasında kayboldu; Cosimo, nereye gittiğini görmek için bir üstteki dala tırmandı. Yaprakların arasından bir hışırtı duyuldu ve bir karatavuk havalandı. Cosimo tepeye tünediği bütün bu süre içinde bir şey fark etmediği için bozulmuştu. Güneşe sırtını dönerek yaprakların arasında başka kuş olup olmadığını inceledi. Hayır, başka yoktu.

Pırnal, bir karaağacın yakınındaydı; yaprakları neredeyse birbirine değiyordu. Karaağacın bir dalı yarım metre arayla ötekinin üstünden geçiyordu; ağabeyim için burayı aşmak çocuk oyuncağıydı ve böylece karaağacın tepesini de ele geçirdi, ağacın çıplak gövdesi çok uzun olduğu için yerden tırmanmaya pek elverişli değildi, bu yüzden ağaca tırmanmaya kalkışmamıştık bile. Karaağaçtan, komşu bir dal bulmak suretiyle başka bir ağaca, bir keçiboynuzuna, oradan dut ağacına geçmek mümkündü. Böylece Cosimo'yu daldan dala ilerleyerek bahçenin üstünde asılmış gezerken görüyordum.

Büyük dut ağacının bazı dalları villamızı çevreleyen duvara erişiyor, oradan d'Ondarivaların bahçesine taşıyordu. Komşu olmakla birlikte Ombrosa'nın soylularından Marki d'Ondariva

hakkında hiçbir şey bilmiyorduk, babamızın hak iddia ettiği bazı feodal ayrıcalıklardan birkaç kuşaktan beri yararlandıkları için karşılıklı bir hınç iki aileyi bölüyor, babamın mı yoksa markinin mi yaptırdığını bilmediğim kale burcu gibi yüksek bir duvar, villalarımızı birbirinden ayırıyordu. Buna, d'Ondarivaların bahçelerini kimsenin bilmediği nadide bitkilerle doldurduklarının söylenmesiyle bir de kıskançlık ekleniyordu. Linneaus'un öğrencisi olduğu söylenen şimdiki markinin babası, Fransa ve İngiltere saraylarındaki hısım akrabası sayılan bütün tanışlarını, sömürgelerdeki nadir bulunan en değerli bahçe bitkilerini getirtmek için harekete geçirmiş, yıllar boyu yük gemileri Ombrosa'ya çuvallarla tohum, demet demet aşı çeliği, saksıda fidanlar, hatta kökleri kesekli koca ağaçlar indirmişti; ta ki bu bahçede Hindistan ve Amerikan ormanları, dahası Yeni Hollanda ormanları birbirine karışır hale gelene kadar, öyle diyorlardı.

Duvar boyunca bizim bütün görebildiğimiz, Amerika'nın sömürgelerinden yeni getirilen koyu yapraklı bir ağaç, manolyaydı, kara dallarında beyaz, etli çiçekler veriyordu. Cosimo, dut ağacımızdan duvarın üstüne geçti, gayet dengeli biçimde birkaç adım attı, sonra elleriyle duvara tutunup kendini sarkıtarak manolyanın yapraklarına, çiçeklerine doğru atladı. Sonra onu göremez oldum; şimdi anlatacaklarım, onun hayatına dair pek çok şey gibi bana sonradan Cosimo tarafından anlatılmıştır ya da ben bölük pörçük tanık olduklarımı bir araya getirerek bir sonuca varmışımdır.

Cosimo, manolyanın tepesindeydi. Bu ağacın çok sık dalları olsa da, ağabeyim gibi çeşit çeşit ağacın üstünde deneyim kazanmış bir çocuğa göre rahatça üstünde gezinebilecek gibiydi; dallar çok kalın değilse de onun cüssesini kaldırıyordu, Cosimo'nun pabuçlarının ucu narin dalları sıyırıyor, ağacın kara kabuğunda beyaz yaralar açıyordu; çocuğu yaprakların taze kokusu sarıp sarmalıyor, rüzgâr oynattıkça sanki bir donuk, bir parlak yeşil sayfalar çevriliyordu.

Bütün bahçe mis gibi kokuyordu ve Cosimo henüz bu dağınık yoğunluğu gözleriyle seçemese de koku alma duyusuyla keşifte bulunuyor, değişik türleri sezmeye çalışıyordu; rüzgârla bahçemize gelen, komşu evin sırlarıyla yüklü bu kokulara ne

de olsa önceden aşinaydı. Sonra yeşermiş dallara bakıyor, yeni yeni yapraklar görüyordu, kimi geniş ve sanki sudan bir zarla kaplıymış gibi parlak, kimi de ufacık, dikenliydi ve hepsinin gövdesi kaygan ya da kabukluydu.

Her yer sessizliğe bürünmüştü. Yalnızca miniminnacık çalıkuşları ötüşerek havalandı. Derken incecik bir sesin söylediği şarkı duyuldu: "O lay lay lay! *La ba-lan-çoire*!"* Cosimo aşağıya baktı. Yakındaki büyük bir ağacın dalına kurulu salıncakta on yaşlarında bir kız sallanıyordu.

Sarışın bir kızdı, saçları o yaşta bir çocuk için gülünç sayılabilecek biçimde kabartılmıştı, mavi elbisesi de hiç yaşına göre değildi ve salıncağın her hareketinde dantelli etekliği havalanıyordu. Gözleri aralık, burnu havada, hanımefendiliğe pek alışkındı sanki; her ısırışta salıncağın ipinden kuvvet alarak başını elindeki elmaya uzatıyordu, salıncağın çizdiği eğri en alçak noktasına geldiği her seferinde pabuçlarının ucuyla yere dokunarak itiyordu, ağzına gelen meyve kabuklarını dudaklarının ucuyla üflüyor ve o şarkıyı mırıldanıyordu: "O lay lay lay! *La ba-lan-çoire*!" Aslında artık hiçbir şey umurunda olmayan bir küçük kız gibiydi, ne salıncak ne şarkı ne de (hatta daha fazla) elma; sanki kafasında çok daha başka şeyler vardı.

Cosimo, manolyanın tepesinden en alt dallara inmiş, çatal dalın birine bir ayağını, diğerine ötekini dayamış duruyordu, dizleriyle de hemen önündeki bir dala korkuluk niyetine abanmıştı. Salıncak her havalandığında kız tam da burnunun dibine geliyordu.

Kız dalgındı ve onu fark etmemişti. Birden Cosimo'nun üç köşeli şapkası ve tozluklarıyla ağacın üstünde dikildiğini gördü. "Ay!" dedi.

Elma elinden düştü, manolyanın dibine yuvarlandı. Cosimo kılıcını çekti, en alt dala indi, kılıcının ucuyla meyveye ulaştı, sapladı, bu arada bir gidiş dönüş yapıp aynı yere varan kıza uzattı. "Buyurunuz," dedi, "kirlenmemiş, yalnızca bir tarafı örselenmiş."

Sarışın kız, manolya ağacının dibinde bitiveren yabancı küçük bey karşısında nasıl afalladığını bu kadar belli ettiğine piş-

* Salıncak. (Çev. N.)

man olmuştu bile, yine o ağırbaşlı, burnu havada görünümüne büründü. "Siz hırsız mısınız?" diye sordu.

"Hırsız mı?" dedi Cosimo alınmış; sonra biraz düşündü: Bu fikir hoşuna gitti. "Evet," dedi üç köşeli şapkasını alnından iterek, "bir sakıncası mı var?"

"Peki ne çalmaya geldiniz?"

Cosimo, kılıcının ucuna sapladığı elmaya baktı, sofrada hiçbir şeye el sürmediği ve acıktığı aklına geldi. "Bu elmayı," dedi, ailesinin bütün yasaklamalarına karşın her zaman bilettiği kılıcıyla meyveyi alıp soymaya koyuldu.

"O halde siz meyve hırsızısınız?"

Ağabeyim, meyvelikleri yağmalamak için duvarları, çitleri aşan yoksul çocuk çetelerini hatırladı, bu soysuz çocukları hor görmeleri, onlardan uzak durmaları belletilmişti; ilk kez bu hayatın ne kadar özgür, ne kadar imrenilesi olduğunu düşündü. İşte, bundan böyle onlardan biri olabilirdi, öyle yaşayabilirdi. "Evet," dedi. Elmayı dilimlemiş, yemeye koyulmuştu.

Sarışın kız bir kahkaha attı, kahkahası salıncağın gidiş dönüşü boyunca sürdü. "Hadi canım! Ben tanırım o meyve hırsızlarını! Hepsi arkadaşımdır! Yalınayak, sırtlarında bir gömlekle gezerler, saçları başları darmadağınıktır, ne tozlukları vardır ne de perukaları!"

Ağabeyim, elmanın kabuğu gibi kıpkırmızı oldu. Yalnızca hiç hoşlanmadığı pudralanmış saçları yüzünden değil, çok sevdiği tozluklarıyla dalga geçilmesine, dış görünüşünün bir meyve hırsızınınkiyle karşılaştırılıp beğenilmemesine, en önemlisi de, d'Ondarivaların bahçesinin sahibesi havalarındaki bu küçük hanımın, kendisinin değil, bütün meyve hırsızlarının arkadaşı olmasına bozulmuş, bunların hepsi içini öfke, utanç ve kıskançlıkla doldurmuştu.

"O lay lay lay... Tozluklar ve perukaaa!" diye alay ederek, küçük kız salıncakta şarkı söylüyordu.

Gururuyla oynandığını hissetti, "Ben sizin bildiğiniz hırsızlara benzemem!" diye bağırdı Cosimo. "Hatta hırsız falan da değilim! Öylesine söyledim, sizi ürkütmek için, çünkü gerçekte kim olduğumu bir bilseniz korkudan ölürdünüz. Ben bir haydutum. Korkunç bir haydut!"

Küçük kız burnunun dikine dikine havalanmaya devam ediyordu, sanki pabuçlarının ucuyla Cosimo'ya dokunmak ister gibiydi. "Hadi canım! Ya tüfeğiniz nerede? Her haydutun tüfeği olur! Ya sapanınız! Ben gördüm onları. Şatodan Ombrosa'ya giderken beş kere arabamızın yolunu kestiler!"

"Ama reislerini tanımıyorsunuz! Ben reisleriyim! Haydutların reisinin tüfeği olmaz! Yalnızca kılıcı olur," dedi ve küçük kılıcını öne doğru uzattı.

Küçük kız omuz silkti. "Haydutların reisinin adı Gian dei Brughi'dir," diye açıkladı, "Noel ve Paskalya'da bize hep hediyeler getirir!"

"Ya!" diye bağırdı Cosimo di Rondò, aileler arasındaki düşmanlığı dipten gelen bir dalga gibi hissederek, "Öyleyse babam, Marki d'Ondariva'nın bölgedeki bütün çapulculuk ve kaçakçılığın koruyucusu olduğunu söylemekte haklıymış."

Küçük kız yere yakın geçiyordu, hız alacağı yerde ayağını yere sürterek birden durdu ve aşağı atladı. Boş salıncak havada, iplerinin ucunda zıpladı. "Hemen aşağı inin! Nasıl oluyor da topraklarımıza girme hakkını buluyorsunuz kendinizde?" dedi küçük kız, delikanlıya işaretparmağını kötü kötü sallayarak.

"Topraklarınıza girmedim ve inmeyeceğim," dedi Cosimo aynı hararetle. "Topraklarınıza ayak basmadım ve dünyanın bütün altınlarını verseler de basmam!"

Bunun üzerine küçük kız, büyük bir soğukkanlılıkla hasır bir koltuğun üstünde duran yelpazeyi aldı, hava hiç de sıcak olmadığı halde yelpazeyi sallaya sallaya bir ileri bir geri gidip gelmeye başladı. "Şimdi," dedi bütün sakinliğiyle, "uşakları çağıracağım, sizi indirtip sopalatacağım. Topraklarımıza girmek ne demekmiş, o zaman anlarsınız." Bu küçük kız her defasında sesinin tonunu değiştiriyordu, ağabeyim de her defasında şaşıp kalıyordu.

Cosimo, "Ayağımı bastığım yer toprak değil, üstelik sizin de değil!" diye açıkladı, içinden şunları da söylemek geldi: "Hem sonra, ben Ombrosa düküyüm, bütün bu toprakların efendisiyim!" Ama kendini tuttu, çünkü babasının durmadan ettiği lakırdıları tekrar ediyor olmak, hem de onunla kavga edip sofrasını terk ettiği şu ara, hiç hoşuna gitmiyordu; yalnızca hoşuna

gitmiyor değil, doğru da bulmuyordu, bu düklük iddiaları ona her zaman saçma gelmişti; Cosimo'nun da düklükle böbürlenmesinin sırası mıydı şimdi? Kendi kendini yalanlamak istemediğinden, aklma estiği gibi konuşmayı sürdürdü. "Burası sizin değil," diye tekrar etti, çünkü sizinki toprak, ayağını basarsam topraklarınıza geçmiş olurum. Ama yukarıda böyle bir şey söz konusu değil, burada canım nereye isterse oraya giderim."

"Öyleyse yukarılar senin mi?"

"Elbette. Yukarıda ne varsa kişisel malımdır," diyerek dallara, ışık almayan yapraklara, göğe doğru belirsiz bir hareket yaptı. "Bütün ağaç dalları benim arazimdir. Söyle de gelip yakalasınlar bakalım beni, yakalayabiliyorlarsa!"

Bütün bu palavralardan sonra, onunla kim bilir nasıl alay edeceğini düşünüyordu. Oysa küçük kız umulmadık bir ilgi gösterdi: "Yaaa! Peki senin bu arazin nereye kadar uzanıyor?"

"Ağaçların üstünden nereye kadar gidilebilirse oraya kadar, buraya, şuraya, duvarın ötesine, zeytinliğe, tepeye, tepenin ardına, ormana, Piskopos'un topraklarına kadar..."

"Fransa'ya kadar da mı?"

"Polonya'ya, Saksonya'ya kadar," dedi Cosimo, coğrafya konusunda Taht Savaşları vesilesiyle annemizden duyduğu yerlerden başkasını bilmiyordu. "Ama ben senin gibi bencil değilim. Seni kendi bölgeme davet ediyorum." Birbirleriyle senli benli olmuşlardı, ama önce kız başlatmıştı.

"Peki salıncak kimin?" diye sordu kız, elinde açık yelpazesiyle otururken.

"Salıncak senin," diye buyurdu Cosimo, "ama bu dala asılı olduğundan bana da bağlı. Salıncağa bindiğinde ayağın yere değiyorsa kendi toprağındasın, ama havalandığında benimkindesin."

Kız iyice hız aldı, elleri sıkı sıkıya ipe yapışmış, havalandı. Cosimo manolya ağacından salıncağın kurulduğu büyük dala atladı, ipleri yakalayarak kızı sallamaya başladı. Salıncak gitgide daha çok havalanıyordu.

"Korkuyor musun?"

"Ben mi, hayır. Senin adın ne?"

"Cosimo... Senin?"

"Violante, ama Viola derler."

"Bana da Mino derler, çünkü Cosimo ihtiyar adı."

"Hoşuma gitmedi."

"Cosimo mu?"

"Hayır, Mino."

"Eh, o zaman Cosimo diyebilirsin."

"Asla! Bak, seninle açık seçik anlaşmalar yapmamız lazım."

"Ne demek istiyorsun?" Cosimo, her defasında fena halde kalakalıyordu.

"Diyorum ki, şeref misafiri olarak senin arazine çıkabilirim, tamam mı? İstediğim zaman girip çıkarım. Sen ise ancak burada onaylanmış ve dokunulmazsın, kendi arazinde, ama ne zaman ki ayağını bahçemin toprağına basarsın, o saat kölem olursun ve zincire vurulursun."

"Yok, ben ne kendi bahçeme ne de seninkine inerim. Bunların hepsi benim için düşman topraklardır. Sen yukarıya gelirsin, hatta meyve hırsızı arkadaşların da gelebilirler, biraz ödlek olsa da belki kardeşim Biagio'yu da kabul ederim, ağaçlarda ordu kurar, yeryüzünü ve orada yaşayanları hale yola sokarız."

"Yok yok, ben istemem öyle. Dur anlatayım sana nasıl olacağını. Sen ağaçların efendisisin, tamam mı? Ama ayağının ucu bile yere değerse, bütün krallığını kaybedersin ve hep köle kalırsın. Anladın mı? Bir dal kırılıp yere düşecek olursan, her şeyi kaybedersin."

"Hayatımda bir kere bile ağaçtan düşmedim."

"Tamam, ama ya düşecek olursan, o zaman kül olursun ve rüzgâr seni istediği yere savurur."

"Laf bunlar. İnmem yere, istemiyorum."

"Öf, ne kadar sıkıcısın."

"Tamam, tamam, oyuna devam. Peki sen hep salıncakta kalabilir misin?"

"Sen ayağın yere değmeden salıncakta sallanmayı becerebilirsen, ben de kalırım."

Viola'nın salıncağının yanında, aynı dala kurulmuş bir salıncak daha vardı, birbirlerine çarpmasınlar diye birer düğüm atılıp ipleri kısaltılmıştı. Cosimo iplerden biri boyunca kayarak aşağı indi, annemiz bizi halata o kadar çok çalıştırmıştı

ki, idmanlı olduğundan gayet başarılıydı, düğüme geldi, çözdü, salıncakta ayağa kalktı, hız almak için dizlerini kırıp öne doğru kaykılarak ağırlık merkezini değiştirdi. Böylece gitgide daha çok havalandı. Ters yöne doğru sallanan salıncaklar artık aynı yüksekliğe çıkıyor, yarı yolda birbirlerinin yanından geçiyordu.

"Oturup ayaklarınla hız almayı denersen daha çok havaya kalkarsın," diye Viola ağabeyimi sinsice uyardı.

Cosimo'yu alaya alıyordu.

"Hadiii, n'olur gel beni it," dedi uslu, kibar gülümseyerek.

Cosimo tam faka basmak üzereydi, "Yooo, ne pahasına olursa olsun inmemem gerektiğine göre..."

"Hadi biraz nazik ol ama."

"Hayır."

"Hah ha! Az kalsın tuzağa düşüyordun. Ayağını yere bassaydın her şeyini kaybederdin." Viola yere inip usul usul Cosimo'nun salıncağını itmeye başladı. "Hah!" Birden ağabeyimin üstüne dikildiği salıncak oturağını tuttuğu gibi tersine çevirmişti. Neyse ki Cosimo iplere sıkı sıkı yapışmıştı! Yoksa armut gibi yere düşecekti.

"Kalleş!" diye bağırıp yapıştığı iplerden yukarı tırmandı, ama çıkış inişten daha zordu, hele kötücül damarı kabarmış sarı kız aşağıdan ipleri sallayıp dururken.

Sonunda Cosimo kalın dala erişti ve ata biner gibi oturdu. Dantel kravatıyla yüzünün terini sildi. "Hah ha, beceremedin işte!"

"Kıl payıyla!"

"Ben de seni dost sanmıştım!"

"Gerçekten mi!" diyerek yelpazesini sallamaya koyuldu.

"Violante!" diye seslenen tiz bir kadın sesi o ânı böldü. "Kiminle konuşuyorsun?"

Villanın beyaz basamaklarının ucunda bir hanım belirmişti: Saplı gözlüğü, geniş etekliğiyle ince uzun bir kadın. Cosimo ürkerek yaprakların arasında kayboldu.

"Bir gençle teyzeciğim," diye cevap verdi kız, "ağaç tepesinde doğmuş, bir büyü yüzünden yere ayak basamıyor."

Kıpkırmızı kesilen Cosimo, kızın böyle konuşarak teyze-

sinin önünde kendisiyle mi dalga geçtiğini, yoksa bir olup teyzesiyle mi dalga geçtiklerini, yoksa yalnızca oyunu sürdürme gayretinde mi olduğunu anlayamadı, belki de ne kendisi, ne teyzesi ne de oyun umurundaydı; bu arada, garip bir papağanı incelemek istercesine saplı gözlüğünün ardından süzerek, kadının ağaca doğru yaklaştığının farkındaydı.

*"Aa, mais c'est un des Piovasques, ce jeune homme, je crois. Viens, Violante."**

Cosimo aşağılanmış olmaktan dolayı kıpkırmızı kesilmişti: Orada ne yaptığını bile sormadan, pek olağan bir şeymiş gibi onu kabul edivermişlerdi ve kararlı, ama sert olmayan bir çağrı, uysal Viola'nın arkasına dönüp bakmadan teyzesinin sözünü dinlemesine yetmişti; her şey onun üç kuruşluk hükmü olmadığını gösteriyordu, varlığı da yokluğu da birdi. O olağanüstü öğle sonrası bir utanç sisi içinde dibe batıyordu.

İşte, kız teyzesine bir işaret yapıyor, teyze başını öne eğiyor, kız onun kulağına bir şeyler söylüyor. Kadın yeniden saplı gözlüğüyle Cosimo'ya bakıyor. "Küçük bey," diyor, "bir fincan sıcak kakao ikram etmemizi kabul eder miydiniz? Böylece tanışmış olurduk," Viola'ya yandan yandan bakarak, "hem madem aile dostusunuz..."

Cosimo, gözlerini kocaman açarak teyzeyle yeğene bakakaldı. Kalbi küt küt çarpıyordu. Yörenin en kibirli ailesi Ombrosalı d'Ondarivaların çağrılısıydı, az önce duyduğu aşağılanma duygusu, şimdi yerini babasından öç alma duygusuna bırakıyordu, her zaman tepeden bakan hasımları misafirperver davranmışlardı ve Viola onun için araya girmişti, artık resmen kabul edilmişti ve hiçbir bahçeye benzemeyen bu bahçede onunla oynayabilecekti. Cosimo bütün bunları bir çırpıda düşündü, aynı zamanda da belli belirsiz, karşıt bir duygu doğuyordu: Çekingenlik, övünç, tek başınalık, dikkafalılık karışımı bir şey; bu duygu karmaşası içinde ağabeyim tepesindeki dalı yakaladığı gibi tırmandı, yaprakların en sık olduğu tarafa gitti, oradan bir başka ağaca geçti ve gözden kayboldu.

* Aaa, ama sanıyorum ki Piovascolardan biri, bu genç adam. Haydi gel bakalım Violante. (Çev. N.)

3

O gün, bitmek bilmedi. Cumburlop diye düşen bir şey, bir hışırtı, bahçelerde sıklıkla duyulan bu sesleri her işitmemizde sesin ondan geldiğini sanarak dışarı fırlıyorduk, ola ki inmeye karar vermiştir diye. Ne gezer, beyaz çiçekli manolyanın tepesi sallanmış ve Cosimo duvarın öte yanında belirmiş, atlayıp bizim tarafa geçmişti, görmüştüm işte.

Onu karşılamak için dut ağacına tırmandım. Beni görür görmez terslendi, hâlâ kızgındı. Benimkinden daha yüksekte bir dala oturdu, konuşmaya hiç niyeti yokmuş gibi küçük kılıcıyla dalı çentmeye koyuldu.

"Duta çıkmak kolaymış," dedim yalnızca laf olsun diye, "daha önce hiç çıkmamıştık..."

Dalı çentmeye devam etti, sonra buruk bir sesle, "Hoşuna gitti mi salyangoz yemeği?" dedi.

Ona bir sepet uzattım: "Sana biraz kuru incirle turta getirdim..."

"*Onlar* mı gönderdi seni?" diye sordu soğuk bir sesle, ama bir yandan da sepete bakıp yutkunuyordu.

"Yoo, biliyor musun rahipten gizli kaçınam gerekti," dedim çabuk çabuk. "Seninle konuşmaya gelirim diye bütün akşamı ders çalışarak geçirmemi istediler, ama ihtiyar uyukladı! Annem üzülüyor, düşmenden korkuyor, seni bulmalarını istiyor, ama babam seni pırnalda görmeyeli beri aşağı indiğini, kötü davranışın üzerine düşünmek için bir köşeye saklandığını, korkulacak bir durum olmadığını söylüyor."

"Hiç inmedim aşağıya!" dedi ağabeyim.

"Ondarivaların bahçesinde miydin?"

"Evet, ama o ağaçtan bu ağaca geçerek, ayağımı yere basmadan!"

"Niye?" diye sordum kuralından habersiz, ilk kez duyuyordum bunu, ama o sanki daha önce aramızda kararlaştırmışız da, bu kuralı çiğnemeyeceğinden emin olmamı istermiş gibi konuşmuştu, ben de soruma uzun uzadıya açıklama yapması için diretmedim.

"Biliyor musun," dedi bana cevap vereceğine, "Ondarivaların bir bahçesi var, tamamını keşfetmek günler sürer! Amerika ormanlarından gelme ağaçlar var, bir görsen!" Sonra aramızın bozuk olduğu, kendi keşiflerini benimle paylaşmak zevkinden kendini alıkoyması gerektiği aklına geldi. Birden kısa kesti: "Neyse, zaten seni oraya götürmeyeceğim. Bundan böyle gezintilerini Battista'yla ya da Şövalye Avukat'la yaparsın!"

"Mino, n'olur beni de götür," dedim, "salyangozlar yüzünden bana kızma, berbattı zaten, ama onların bağırıp çağırmasına dayanamadım."

Bu arada turtayla kursağını dolduruyordu. "Seni sınayacağım," dedi, "benim tarafımda mı onların tarafında mı olduğunu kanıtlaman gerek."

"Ne yapmamı istiyorsun, söyle."

"Bana ip bulmalısın, şöyle sağlam ve uzunundan, bazı geçişler yapmak için kendimi bağlamam gerek; sonra bir makara ve çengeller, şu büyüklerinden çivi..."

"Ne yapacaksın? Vinç mi?"

"Buraya çok şey lazım, sonra bakalım göreceğiz; tahta, kamış..."

"Ağacın üstünde kulübe mi yapacaksın! Nereye?"

"Olursa. Yerini seçeriz. Şimdilik adresim pırnaldaki kovuk. Sepeti iple sallarım, neye ihtiyacım olursa doldurursun içine."

"İyi de niye? Sanki uzun süre burada saklanmak gerekliymiş gibi konuşuyorsun... Seni bağışlamazlar mı sanıyorsun."

Kıpkırmızı bir suratla bana döndü. "Bana ne bağışlayıp bağışlamayacaklarından? Hem ben saklanmıyorum ve de kimseden korkum yok! Ya sen, bana yardım etmekten çekiniyor musun?"

Ağabeyimin aşağıya inmeyi reddettiğini anlamıyor değildim, ama onu bir açıklama yapmaya zorluyordum, ne bileyim "İkindiye kadar burada kalmak istiyorum" ya da "günbatımına kadar kalacağım," "akşam yemeğine kadar," "karanlık çökene kadar buradayım," desin, kısacası bu protestosunun sınırını, ölçüsünü belirtsin istiyordum. Ama böyle bir şey söylemiyor ve ben de yavaş yavaş korkmaya başlıyordum.

Aşağıdan biri seslendi. "Cosimo! Cosimo!" diye bağıran babam, onun cevap vermeyeceğinden emin olunca, "Biagio! Biagio!" diye bana seslenmeye başladı.

"Gidip hemen ne istediklerine bakayım. Sonra gelir sana anlatırım," dedim çabucak. Ağabeyimi haberdar etme konusundaki aceleciliğimin, oradan tüyme telaşıyla birleştiğini itiraf etmeliyim, dut ağacının tepesinde onunla fısıl fısıl konuşurken yakalanmak ve tabii ki, onu bekleyen cezayı paylaşmaktan korkuyordum. Ama Cosimo, suratımda beliren ödlekliği görmezden geldi: Babamızın kendisine söyleyeceklerinin umurunda olmadığını belirtir bir hareketle omuz silktiğini göstermeyi ihmal etmeden gitmeme izin verdi.

Geri döndüğümde hâlâ oradaydı, budanmış bir dalın üstünde kendine oturacak rahat bir yer bulmuştu, çenesini dizlerine dayamış, kollarını bacaklarının altından geçirmişti.

"Mino! Mino!" diye seslendim, soluk soluğa yanma tırmanırken. "Seni affettiler! Bizi bekliyorlar! Annemle babam ikindi kahvaltısına oturdular bile, tabaklarınıza da turta dilimlerini koydular. Pasta var, kremalı ve çikolatalı pasta, hem de pastayı yapan Battista değil biliyor musun! Battista sinirden alı al, moru mor olmuş halde odasına kapandı herhalde! Annemle babam başımı okşayıp, 'Git zavallı Mino'yu bul, gelsin de barışalım ve bu konuyu kapatalım, dediğimizi söyle!' dediler. Hadi, hemen gidelim!"

Cosimo ağzında yaprak çiğniyordu. Kımıldamadı.

"Hadi," dedi, "bana örtünecek bir şeyler bulmaya git, görünmeden getir. Gece, burada soğuk geçeceğe benziyor."

"Geceyi ağaçlarda geçirmeyi düşünmüyorsun herhalde!"

Cevap vermiyordu, çenesi dizlerinde, yaprak çiğneyerek önüne bakıyordu. D'Ondarivaların bahçe duvarına doğru, be-

yaz çiçeğiyle manolyanın olduğu yere yönelen bakışını izledim, az ileride bir uçurtma süzülüyordu.

Akşam oldu. Uşaklar sofrayı kurmak için gidip geliyorlardı; yemek odasında şamdanlar yakılmıştı bile. Cosimo, ağacın tepesinden her şeyi görüyor olmalıydı, Baron Arminio pencereden gölgelere doğru seslendi: "İstiyorsan kal orada, açlıktan ölürsün, bunu da bil!"

O akşam ilk kez, Cosimo'suz yemeğe oturduk. Cosimo pırnalın tepesindeki dallarından birine ata biner gibi oturmuştu, kenarından bacaklarının sarktığını görüyorduk yalnızca. Görüyorduk diyorum, eğer pencerenin pervazından karanlığa sarkarsak görüyorduk, çünkü oda aydınlıktı ve dışarısı kapkaranlıktı.

Şövalye Avukat bile dışarıya sarkıp bir şeyler söylemek zorunda hissetti kendini, ama her zamanki gibi sorunla ilgili bir yargıda bulunmamayı başardı. "Oooh... Çok sağlam ağaç... Yüz yıl dayanır..." dedi, sonra Türkçe bir iki kelime etti, belki de pırnal dedi, Cosimo'yla değil de ağaçla konuşur gibiydi.

Ablamız Battista ise Cosimo'ya karşı bir tür çekemezlik içindeydi, çılgınlıklarıyla bütün aileyi soluğunu tutmuş halde bekletmeye alışkındı, sanki şimdi birisi onu geçmişti; durmadan tırnaklarını kemiriyordu (tırnaklarını yerken parmağını ağzına götürerek değil, ama başını eğerek, dirseği havada, elini tersine çevirmiş olarak).

Bayan General'in aklına bir karargâhta ağaçlara gözcü askerler yerleştirildiği geldi, ama Slovenya mıydı orası yoksa Pomeranya mıydı bilemedi, gözcüler düşmanı görüp olası bir baskını önlemişlerdi. Bu anı, birden onun analara özgü kuruntularının kaybolmasını sağladı, Bayan General'i çok sevdiği askerlik havalarına soktu, sanki oğlunun davranışının nedenlerini anlayabilmişti, rahatladı ve neredeyse kıvanç bile duydu. Rahip Fauchelafleur dışında kimsenin ona kulak astığı yoktu, annemin savaş hikâyesiyle bu olay arasında kurduğu bağlantıyı ciddi ciddi onaylıyordu; zaten rahip her görüşe dört elle sarılırdı, yeter ki olan biteni doğal bulmasını sağlasın ve başından her türlü sorumluluğu ve endişeyi savsın.

Yemekten sonra erkenden yatmaya giderdik, o akşam da âdetimizi değiştirmedik. Büyükler, Cosimo'yu bütün dikkatin kendisine yöneldiği zevkinden mahrum bırakmayı kararlaştırdılar; yorgunluk, rahatsızlık ve gecenin soğuğu elbet onu oradan indirmesini bilirdi. Herkes odasına çekildi, evin yüzünde, pencerelerin çerçevelediği yanık mumlar altın gözlerini açıyordu. Geceyi açıkta geçiren ağabeyimde, bu yanı başında duran ve aşina olduğu ev, kim bilir nasıl bir özlem ve sıcaklık duygusu uyandırıyordu! Odamızın penceresinden baktım, pırnalın bir girintisinde, bir dalıyla gövde arasında büzülmüş gölgesini seçtim, yorgana sarınmış ve düşmemek için kendini sımsıkı bağlamış olmalıydı.

Ay geç vakit çıkmış, dalların üstünde parıldıyordu. Baştankaralar, yuvalarında onun gibi tortop olmuş uyuyorlardı. Açık havadaki gecede, sayısız hışırtı ve uzak yankılar korunun sessizliğini delip geçiyordu ve rüzgâr geçip gidiyordu. Zaman zaman uzak bir uğultu bize kadar ulaşıyordu: Denizin uğultusu. Penceremden bu kesik kesik duyulan soluğa kulak veriyordum, tamamen bırakılmış az ötedeki kendi evinin, bildik yatağının dışında bu sesi duymanın; yalnızca geceyle çevrili, sarılabileceği yegâne dostun, içinde kurtçukların uyuduğu, sonu gelmeyen incecik galerilerle delik deşik sert kabuktan gövdesiyle bir ağaç dalı olmasının nasıl bir şey olduğunu anlamaya çalışıyordum.

Yatağa girdim, ama mumu söndürmek istemedim. Belki odasının penceresinden süzülen ışık ona yoldaşlık ederdi. Odamız ortaktı, hâlâ iki tane çocuk yatağı vardı. Onun bozulmamış yatağına, pencereden de onun içinde durduğu karanlığa bakıyordum; yorganın içinde dönüp dururken, ilk kez beyaz, sıcak bir yatakta soyunuk, çıplak ayaklarla yatmanın sevincini duyuyordum, aynı zamanda yukarıda tüylü battaniyesine sarınmış, bacakları sımsıkı tozlukların içinde, sağa sola dönemeyen, kemikleri batan ağabeyimin sıkıntısını hissediyordum. O geceden sonra bir yatağa, temiz çarşaflara, yumuşak bir şilteye sahip olma şansının bilinci yakamı bırakmadı. Bu duyguyla birlikte düşüncelerim, saatlerdir çektiğimiz sıkıntının kaynağı olan kişiye yöneldikten sonra kendi üstüme kapandı ve uyudum.

4

Kitaplarda okuduklarımız doğru mudur, değil midir bilemem, bir zamanlar bir maymun Roma'dan yola çıkıp hiç yere inmeden ağaçtan ağaca atlayarak İspanya'ya varmış, öyle yazıyordu. Benim zamanımda yalnızca Ombrosa* Körfezi'ni bir ucundan ötekine kaplayan ve tepelerin doruklarına kadar yükselen vadisinin böyle sık ağaçları vardı; bölgemiz adını bu özelliğine borçluydu.

Artık bu bölge tanınmaz halde. Fransızlar geldiği zaman, her yıl biçilen çayırlar gibi ormanlık arazideki ağaçlar da kesilmeye başlandı, ertesi yıl çayırlar yeniden bitiyordu, ama ağaçlar yeniden bitmedi. O zamanlar ormanların yok oluşunun savaşlara, Napoleon'a bağlı olduğu sanılırdı, ama ağaç kesimi durmak bilmedi. Şimdi sırtlar öylesine çıplak ki, vaktiyle nasıl olduğunu bilen bizler, içlenerek bakıyoruz.

Eskiden nereye gitsek, gökyüzüyle aramızda dallar, yapraklar olurdu. Yeşilliklerin en alçak olduğu bölge, limon ağaçları olan yerdi, üstelik oradan buradan incir ağaçları yükselirdi, tepeye doğru, ağır yaprakların oluşturduğu kubbelerle bostanların üstünü örterlerdi, incir yoksa, koyu yapraklarıyla kiraz ağaçları, daha narin ayva ağaçları, şeftali ağaçları, badem ağaçları, körpe armut ağaçları, bol meyve veren erik ağaçları, sonra üvez ağaçları, keçiboynuzları, dut ağacı yoksa yaşlı bir ceviz ağacı bulunurdu. Bostanların ötesinde zeytinlikler başlardı, kıyının yarısına kümelenen gümüşsü gri bir bulut. Aşağıdaki

* Ombrosa: Gölgeli. (Çev. N.)

limanla yüksekteki kale arasındaki çukurda yığılmış kasaba bulunurdu; orada da, damların arasından ağaçların tepeleri uç verirdi: Pırnalların, çınarların, hatta bodur meşelerin oluşturduğu, kendiliğinden serpilen bir bitki örtüsü, soyluların villalarını yaptırdıkları ve bahçelerini telle çevirdikleri kesimlerde daha düzenli boy verirdi.

Zeytinliklerin üstünde orman başlardı. Eskiden çamlar bölgede hüküm sürmüş olmalıydı, hâlâ yeşillik dalgaları halinde yamaçlardan sahile kadar iniyordu, karaçamlar da öyle. Bodur meşeler, bugün olmadığı kadar fazla ve sıktı, orman kıyımının ilk ve en değerli kurbanları oldu onlar. Daha yükseklerde, çamlar yerini kestane ağaçlarına bırakırdı, orman dağa doğru tırmandığından sınırı kestirilemezdi. Ortasında yaşadığımız canlılık evreni buydu işte, biz Ombrosalılar bunun farkında bile değildik.

Bütün bunlara ilk aklı basan Cosimo oldu. Böylesine sık bir bitki örtüsünün ortasında, yere basmak gereği olmadan, bir daldan diğerine geçerek epey mesafe alabileceğini anladı. Bazen çıplak bir toprak parçası onu oldukça dolaşmak zorunda bırakıyordu, ama kısa sürede bütün zorunlu güzergâhları öğrendi, uzaklıkları bizim ölçülerimizle değil, hep kafasından, dallarının üstünde izlemek zorunda olduğu dolambaçlı yola göre hesaplıyordu. Atlayarak bile en yakın dala ulaşılamayan yerde bazı kurnazlıklara başvuruyordu; ama bunları daha sonra anlatacağım; henüz, onun gözlerini açtığında kendini bir pırnalın tepesinde bulduğu, sığırcıkların şakımaları arasında, soğuk çiyle ıslanmış, uyuşmuş, kemikleri ağrıyarak, bacaklarında ve kollarında karıncalanmalarla uyanıp mutluluk içinde yeni evrenini incelemeye koyulduğu tan vaktindeyiz.

Korunun son ağacına vardı, bir çınardı bu. Aşağıda çakıl taşı yığınları gibi tümseklerin arkasına gizlenmiş ev kümelerinin bazılarının kurşunrengi damlarından yükselen duman ve sisten çelenkle kaplı gökyüzünün altında vadi uzanıyordu; incir ve kiraz ağaçları yapraklarından oluşan bir gökyüzü; daha aşağılarda erik ve şeftali ağaçları tıknaz dalları ayırıyordu; her şey, yamalı bohça gibi çayırlar bile görülüyordu, ama toprağın rengini görmek mümkün değildi, her yer tembel tembel yayı-

lan balkabağı yapraklarıyla ya da fidanlıklardaki marul ve lahana sıralarıyla doluydu ve böyle böyle vadinin her iki yakası da deniz seviyesinden yüksekte huni biçiminde açılıyordu.

Bu manzaradan, görünmese de, arada sırada işitilen, ama işitilir işitilmez de endişe yaratmaya yeten, dalga gibi bir anda patlayan tiz çığlıklar, sonra sanki bir şeylerin düşmesinden kaynaklanan bir gümbürtü, belki de kırılan bir dal çatırtısı, yine çığlıklar, ama daha değişik, tiz çığlıkların ilk duyulduğu yere doğru yönelen öfkeli bağırtılar. Sonra hiçbir şey, bir hiçlik duygusu, bir şeyin akıp gidişi gibi, beklenecek bir şeyler varmış da yeri orası değilmiş gibi ve gerçekte gürültülerle sesler yeniden işitilirse, burası her zaman kiraz ağaçlarının tırtıklı küçük yapraklarının rüzgârda sallandığının görüldüğü yerler olurdu. Cosimo, aklının hayallere dalıp giden yanıyla –oysa diğer yanı her şeyi önceden görüyor, anlıyordu– şu fikre kapıldı: Kiraz ağaçları konuşuyordu.

En yakın kiraz ağacına, daha doğrusu kara kirazlarla dolu yemyeşil yapraklı bir dizi kiraz ağacına yöneldi, ama ağabeyim dalların arasında ne olup olmadığını anlayacak kadar beceri kazanmamıştı henüz. Orada kaldı, az önce duyulan patırtı kesilmişti. Cosimo daha alçak dalların üstündeydi, tepesindeki bütün kirazları sırtında hissediyordu, nedenini anlayamadan, ona yaklaştıklarını hissediyordu, sanki bu bir kiraz ağacı değil de göz ağacıydı. Cosimo başını kaldırınca fazla olgun bir kiraz şak diye alnına düştü. Gözlerini kısarak ışığın geldiği yere, yukarıya baktı (güneş yükseliyordu) ve hem o ağacın hem de komşu ağaçların üstünün tünemiş çocuklarla dolu olduğunu gördü.

Görüldüklerini anlayınca sessizliklerini bozup tiz seslerini kısarak, "Şuna bak, ne güzel," dediklerini duyar gibi oldu ve her biri önündeki yaprakları aralayarak üç köşeli şapkalı çocuğa doğru, bulunduğu daldan bir alttakine indi. Başları açıktı ya da kenarları tiftikli hasır şapkalar takmışlardı, bazıları kukuleta gibi çuval geçirmişti kafasına; üstlerinde hırpani gömlekler ve poturlar vardı; yalınayak olmayanlar ayaklarına çaputlar sarmıştı ve kimisi ağaca tırmanırken takunyalarını boynuna asmıştı; ailenin uyarılarına uyarak Cosimo ile her zaman uzak durduğumuz meyve hırsızı çetelerindendi bunlar. Oysa o sabah

ağabeyim, ne niyetle olduğunu bilmeksizin onları aramaya çıkmış gibiydi.

Onlar alçak sesle sertçe, "Ne işi var bunun burada?" gibisinden laflar atarak aşağı inerlerken, kımıldamadan bekledi, bir yandan da kiraz çekirdeklerini Cosimo'nun suratına tükürüyor, çürük ya da karatavukların gagaladığı meyveleri seri bir hareketle havada çevirerek sapanla atar gibi savuruyorlardı.

"Aman," dediler birden. Arkasında asılı küçük kılıcı görmüşlerdi. "Nesi de varmış öyle?" derken gülmeye başlamışlardı bile, "Kıç tokacı."

Sonra yine sessizliğe gömüldüler, gülüşmeyi kesmişlerdi, çünkü deliler gibi eğlenecekleri bir şeye hazırlanıyorlardı: Bu küçük haydutlardan ikisi, Cosimo'nun tam tepesindeki bir dala sessizce tünemiş, ona doğru ağzı açık bir çuval indiriyorlardı (şu içine ganimetlerini doldurdukları ve kullanmadıkları zaman da tepelerine geçirdikleri, omuzlarına sarkan pis çuvallardan biri). Az sonra ağabeyim, nasıl olduğunu anlamadan kendini çuvalın içinde sucuk gibi bağlanmış, itilip kakılırken bulacaktı.

Cosimo tehlikeyi sezdi, belki de hiçbir şey sezmedi de, küçük kılıcıyla alay edildiğini hissedip onurunu korumak için kılıcını çekmek istedi. Kılıcı havaya kaldırdı, ucu değince de çuvalı gördü ve kılıcına doladığı gibi kötü hırsızların elinden alıp fırlatıp attı.

Çok iyi bir iş kıvırmıştı. Ötekiler hayal kırıklığı ve şaşkınlık içinde "Aa" dediler ve çuvalı kaptıran iki kafadar okkalı hakaretler işittiler: *"Cuiasse! Belinui!"*

Cosimo başarısının tadını çıkaracak zaman bulamadı. Bir öfke dalgası koptu, ama bu aşağıdan geliyordu; köpekler havlıyor, taşlar atılıyor, bağırılıyordu: "Bu sefer kaçamazsınız elimizden, piç kuruları, hırsızlar!" ve yabaların sivri uçları havadaydı. Dalların üstündeki hırsızların arasında büzülen büzülene, bacağını ve dirseğini kaçıran kaçıranaydı. Cosimo'nun etrafında kopan patırtı, tetikte bekleyen çiftçileri alarma geçirmiş olmalıydı.

Saldırıya güç birliği içinde hazırlanmışlardı. Meyveleri olgunlaştıkça çaldırmaktan bıkıp usanan vadideki bazı küçük toprak sahipleri ve yarıcılar birleşmişlerdi; haylazların taktiği

hep birlikte bir meyveliğe dalmak, yağmalamak ve uzağa kaçmak ve orada aynı harekete girişmekti, onlara benzer bir taktikle karşılık vermekten başka yol yoktu: Yani er ya da geç gelecekleri bir meyvelikte nöbet tutmak ve çepeçevre kuşatmakla. Salıverilen köpekler, ürkütücü ağızlarıyla dişlerini gösterip kiraz ağaçlarının gövdesine tırmanır gibi dayanmış havlıyor, yabaların çatalları havada sallanıyordu. Hırsızlardan üçü dördü kendilerini yere attılar, tam zamanlama! Sırtlarını yabaların sivri uçlarıyla deldirip pantolonlarının kıçlarını köpeklerin ağzında bıraktılar ve haykırarak koşmaya başladılar ve bağların çitlerini kafa atarak devirip kaçtılar. Böylece başka kimse ağaçtan inmeye yeltenmedi: Cosimo dahil hepsi dalların tepesinde kaygı içinde bekleşti. Çiftçiler kiraz ağaçlarına merdivenleri dayayarak, önde yabalarının sivri uçları, tırmanmaya başlamışlardı bile.

Kısa süren bir şaşkınlıktan sonra, Cosimo, sırf bu serseri sürüsü apışıp kaldı diye kendisinin de şaşkınlığa düşmesinin gereksiz olduğunu anladı, onlar pek maharetliydiler de o değil miydi, böyle sanmak da akıl kârı değildi, kanıtı da hepsinin sersem sersem oldukları yerde durmalarıydı: Komşu ağaçlara kaçmak için daha ne bekliyorlardı? Ağabeyim oraya nasıl geldiyse, öyle geri dönebilirdi: Üç köşeli şapkasını kafasına iyice yerleştirdi, kendisine köprü olan dalı aradı, son kiraz ağacından bir keçiboynuzu ağacına, oradan sarkıp sallanarak bir erik ağacına geçti ve böylece yol aldı. Ötekiler, köy meydanında yürür gibi onun daldan dala geçtiğini görünce, hemen peşine düşmek gerektiğini anladılar, yoksa onun izini bulana kadar vay hallerineydi ve sessizce onu izlediler, elleriyle ayaklarıyla bu dolambaçlı yola düştüler. Bu arada Cosimo bir incir ağacına tırmanıyordu, bostanın çitini aşıyor, oradan incecik dalları yüzünden tek seferde geçmek gereken şeftali ağacına atlıyordu. Şeftali ağacı, bir duvarın boyunu aşan eğri büğrü bir zeytin ağacına tutunmasını sağlıyordu; zeytin ağacından bir sıçrayışta deli deli akan ırmağın üstüne dayanıklı bir dalını uzatan bodur meşeye geçiliyordu ve öte yakadaki ağaçlara ulaşılmış oluyordu.

Adamlar, ellerinde yabalarla artık meyve hırsızlarını yakaladıklarını sanırlarken bir de baktılar ki bunlar kuş olup uçu-

yorlar. Yanlarındaki köpekler havlarken birlikte koşmaya başladılar, çiti geçtiler, duvarı da, ama üstünde bir köprüsü olup onlara yol vermediğinden, ırmağın kenarında kalakaldılar, geçebilecekleri sığ bir yer arayarak zaman kaybettiler, bu arada haylazlar kirişi kırınıştı bile.

Ayakları yerde, âdemoğulları gibi koşuyorlardı. Dalların üstünde yalnızca ağabeyim kalmıştı. Artık onu önlerinde görmediklerinden, "Şu tozluklu kuyrukkakan nereye kayboldu?" diye soruyorlardı birbirlerine. Başlarını kaldırdılar, yukarıdaydı, zeytin ağaçlarına tırmanıyordu. "Hey, sen, in aşağı, bundan böyle bizi yakalayamazlar." Ama o inmedi, daldan dala sıçrayarak bir zeytin ağacından ötekine geçti, gümüşsü sık yaprakların arasında gözden kayboldu.

Küçük serseri sürüsü, çuvalları kafalarına kukuleta gibi geçirmiş, ellerinde kamışlarla, vadinin ucundaki kiraz ağaçlarını yağmalıyorlardı şimdi. Düzenli çalışıyor, bir dalı indirdikten sonra ötekine geçiyorlardı; birden, en yüksek ağacın tepesine bağdaş kurup tünemiş, iki parmağıyla her kirazın sapını koparıp dizlerinin arasına sıkıştırdığı üç köşeli şapkasına dolduran kimi görseler beğenirsiniz? Tozluklu çocuğu! "Hey, nereden çıktın?" diye sordular burunlarından kıl aldırmaz bir edayla. Ama bozulmuşlardı, öteki sanki uçup da gelmişti.

Ağabeyim, şapkasındaki kirazları birer birer, sanki şekerleme yer gibi ağzına atıyordu. Sonra, dudaklarını büzüp çekirdekleri ağzından atarken yeleğini lekelememeye özen gösteriyordu.

"Bu şekerleme düşkününün derdi ne bizimle?" dedi içlerinden birisi. "Ne demeye ayağımıza dolanıp duruyor? Ne diye kendi bahçesindeki kirazları zıkkımlanmıyor?" Yine de biraz gözleri korkmuştu, ağaçların üstünde hepsinden becerikli olduğu gün gibi ortadaydı.

"Şekerleme düşkünleri arasında, ara sıra yanlışlıkla öbürlerinden daha iyi olanı çıkar: Bak, Fettan Hanım..."

Bu gizemli adı duyunca Cosimo kulak kabarttı, nedenini kendi bile kestiremeden kızardı.

"Fettan Hanım bizi kandırdı!" dedi bir başkası.

"Ama, bir şekerleme düşkünü olsa da becerikliydi, sabah buralarda olup borusunu çalarak bizi uyarsaydı yakalanmazdık."

"Yeter ki bizim tarafımızı tutsun, bir şekerleme düşkünü de aramıza katılabilir."

(Cosimo o zaman, *şekerleme düşkünü* diyerek neyi kastettiklerini anladı: Bu, kentli, soylu, yüksek zümreden biri demekti.)

"Bak," dedi içlerinden biri, "açık konuşalım: Bize katılmak istiyorsan bizimle seferlere çıkarsın ve bildiğin bütün yolları öğretirsin."

"Ve babanın meyve bahçelerine de sokarsın," dedi bir diğeri. "Bir keresinde beni kurusıkıyla kovalamışlardı."

Cosimo, kafasında tek bir düşünce, durmuş onları dinliyordu. "İyi de," dedi, "kim bu Fettan Hanım?"

Yaprakların arasındaki hırpani kılıklılar öyle bir gülmeye başladılar ki neredeyse çatlayacaklardı, bazıları az kalsın ağaçtan düşecekti, bazısı kendini arkaya atıp bacakları dalda asılı halde, bazısı da elleriyle dala asılıp dur durak bilmeden haykırıp dalga geçiyorlardı. Tabii, böyle bir şamatanın ardından peşlerine düşenler izlerini buldular. Hem de bir köpek mangasıyla oralara çok yakında olmalıydılar, çünkü havlamalar yükseldi, yabaların yine ortaya çıktığı görüldü. Ama bu kez, az önceki gibi mat olmamaya kararlıydılar; merdivenleri dayayıp çevrelerindeki ağaçlara tırmanmakla işe başladılar; küçük serseriler havaya kalkmış yabalar ve tırmıklarla kuşatılmışlardı. Yalnız, ağaçlara yayılmış adamları gören köpekler, ne tarafa saldıracaklarını bilemediler, sağa sola dağılmış, burunlarını havaya dikerek havlamakla yetindiler. Böylece meyve hırsızları kendilerini çabucak yere atmaya fırsat buldular, ne yapacağını şaşıran köpeklerin arasından her biri bir yana kaçtı, bazıları baldırından bir ısırık, bazıları taş ya da sopa darbesi alsa da, sağ salim orayı terk ettiler.

Cosimo ağacın tepesinde kaldı. "İn!" diye bağırıyorlardı öbürleri kaçarken. "Ne yapıyorsun? Uyuyor musun? Yol açıkken atla!" Ama o, dalı bacaklarıyla sıkıca kavrayarak kılıcını kınından çekti. Çiftçiler ona erişmek için sırıkların ucuna bağladıkları yabaları çevredeki ağaçlardan uzatıyorlardı ve Cosimo

kılıcını fırıl fırıl döndürerek sırıkları savuşturuyordu, ta ki göğsüne bir yaba dayanıp onu ağacın gövdesine mıhlayana kadar.

"Dur!" diye bağırdı biri. "Bu genç Piovasco Baronu'dur. Efendim, ağacın tepesinde ne işiniz var? Nasıl oldu da itin kopuğun arasına karıştınız?"

Cosimo, babamızın rençberlerinden biri olan Giuà della Vasca'yı tanıdı.

Yabalar geri çekildi. Mangadakilerin çoğu şapkasını çıkardı. Ağabeyim de şapkasını kaldırıp eğildi.

"Hey, yerdekiler, köpekleri bağlayın!" diye seslendi birileri. "Yardım edin de aşağı insin! Inebilirsiniz efendim, ama aman dikkat, ağaç çok yüksek! Bekleyin, bir merdiven dayayalım! Sonra size eve kadar ben eşlik ederim!"

"Hayır hayır, teşekkür ederim," dedi ağabeyim. "Hiç rahatsız olmayın, yolu biliyorum, kendi başıma bulabilirim!"

Ağaç gövdesinin ardında kayboldu ve yeniden başka bir dalın üstünde göründü, yine gövdenin ardında kayboldu ve tepedeki sık yaprakların arasından, daha yüksekteki bir daldan yalnızca ayakları görünür oldu, sonra ayaklar da kayboldu ve hiçbir şey görünmez oldu.

"Nereye gitti?" diye soruyorlardı birbirlerine ve yukarı mı baksınlar yoksa aşağıya mı bir türlü kestiremiyorlardı.

"İşte, orada!" Uzaktaki bir başka yüksek ağacın tepesindeydi, yine yok oldu.

"İşte, orada!" Yine bir başka yüksek ağacın tepesindeydi, rüzgârla sürüklenmişçesine sallanıyordu ve atladı.

"Düştü mü? Yok, yok! Şurada!" Göğe doğru yükselen yeşilliklerin tepesinde şapkasından ve kurdelesinden başka şey görünmüyordu.

Çiftçiler, "Ne biçim bir efendin var senin?" diye sordular Giuà della Vasca'ya, "İnsan mıdır, yabani hayvan mıdır belli değil! Şeytan mı girmiş içine, nedir?"

Giuà della Vasca'nın sesi soluğu çıkmaz olmuştu. İstavroz çıkardı.

Cosimo'nun şarkı söylediği duyuldu, nağmeli bir bağırtı.

"Aah! Fet-taaan Haaa-nıım..."

5

Fettan Hanım... Cosimo, meyve hırsızlarının konuşmalarından, azıcık şundan birazcık bundan derken onun hakkında çok şey öğrendi. Onlar, kır bodur atıyla gezen, villalarda oturan ve hırpani kılıklı çocuklarla ahbaplık eden, hatta bir süre kendilerini koruyan ve otoriter biri olduğundan onları yönetmiş bile olan küçük bir kıza bu adı vermişlerdi. Atını yollarda, patikalarda koşturuyor, bekçisiz bir meyve bahçesinde olgun meyveler gördüğünde hemen onları haberdar ediyordu, baskınları sırasında atının üstünde bir subay gibi onlara eşlik ediyordu. Boynunda bir av borusu asılıydı; onlar badem ya da armut ağaçlarını yağmalarlarken kasabaya hâkim yüksek kayalıklar boyunca tur atıyor ve çiftçilerin ya da köylülerin onları fark edip enselerinde bitebilecekleri kuşkulu bir durum sezecek olursa hemen borusunu üflüyordu. Bu sesi duyan haylazlar ağaçlardan atladıkları gibi sıvışıyorlardı, dolayısıyla kız yanlarında olduğu sürece hiç yakalanmamışlardı.

Sonradan ne olduğunu anlamak daha zordu: Fettan Hanım'ın "ihanet"i onların zararına işlemişti, meyve yesinler diye çocukların aklını çelip kendi villalarına çekmiş, sonra da onları uşaklara dövdürtmüştü sözde; içlerinden birine, Bel-Lore adında bir oğlana yüz vermişti, bu yüzden hâlâ onunla dalga geçiliyordu, aynı zamanda Ugasso'ya ilgi göstermiş, ikisini birbirine düşürmüştü güya; öyle ki, uşakların sopa atma hikâyesinin belki meyve hırsızlığıyla ilgisi yoktu da, kıza karşı birleşen iki kıskanç âşığın orayı basmasının sonucuydu; hatta kaç kere vereceğine yemin edip sonunda içine hintyağı koyarak çocuklara

sunduğu tartlar yüzünden bir hafta karın ağrısı çektikleri de anlatılıyordu. Bu olaylardan biri ya da aynı türde bir başkası, belki hepsi birden Fettan Hanım'la çete arasında kopmaya yol açmıştı ve şimdi çocuklar onu kinle, ama aynı zamanda yokluğunu hissederek anıyorlardı.

Cosimo, kendisine malum olan, sanki ufak ufak ortaya çıkıyormuş gibi kulak kesilmişti, sonunda sormaya karar verdi: "Şu Fettan Hanım, hangi villada oturuyor?"

"Ne yani! Onu tanımıyor olamazsın! Komşusunuz ya! D'Ondarivaların Fettan Hanım."

Cosimo'nun, serserilerin söz ettikleri kızla Viola'nın aynı kişi olduğunu anlaması için bu onaya ihtiyacı yoktu elbette. Kız zaten çevredeki bütün meyve hırsızlarını tanıdığını söylediği için, bence o hemen bir çete aramaya koyulmuştu. Ama, Cosimo'da beliren huzursuzluk, hep değişiklik gösteriyorduysa da, o andan sonra iyice şiddetlendi. Bir çetenin başına geçip d'Ondariva villasının bahçesini yağmalamaya gitmeyi, bir küçük kızın emrine girip çeteye karşı gelmeyi düşünüyordu, gerekirse sonradan kızı koruyabilmek için onları Viola'nın canını sıkmak amacıyla kışkırtabilirdi, bazen de nasıl olsa dolaylı yoldan kızın kulağına gidecek başarılar düşlüyordu; bu düşüncelerle dolup taşarak, artan bir bitkinlikle çeteyi izliyor, onlar ağaçlardan indiklerinde bir başına kalıyor, güneşi örten bir bulut gibi yüzünü bir hüzün dalgası kaplıyordu.

Sonra birden kedi gibi çevik bir hamleyle fırlayarak dallara tırmanıyor, meyveliklerin ve bahçelerin üstünden geçiyor, dişlerinin arasından kim bilir neden, sinirli, neredeyse sessizce şarkı söylüyor, sabit gözlerle hiçbir şey görmezcesine önüne bakıyor ve sanki kedilere özgü bir içgüdüyle dengesini sağlıyordu.

Birkaç kez, böyle içine şeytan girmiş gibi, onu bahçemizdeki dallardan geçerken gördük. "Orada! Orada!" diye bar bar bağırıyorduk, çünkü hâlâ, neyle uğraşmaya çalışırsak çalışalım, aklımız ondaydı, ağaçların üstünde geçirdiği saatleri, günleri sayıyorduk ve babamız: "Deli bu! Cin çarpmış!" diyordu ve Rahip Fauchelafleur'e çatıyordu: "Bu cinleri çıkarmak lazım bundan! Ne bekliyorsunuz, size söylüyorum, *l'abbe**, ne bekli-

* Rahip. (Çev. N.)

yorsunuz kollarınızı kavuşturup? Oğlumun içine şeytan girdi, anladınız mı, *sacre nom de Dieu*!"*

Rahip birden silkeleniyor, "şeytan" sözü kafasında belirgin bir düşünce silsilesi yaratmış görünüyor ve şeytanın varlığının doğru yorumu üzerine çok karışık bir Tanrıbilimsel nutuğa başlıyor, babama karşı mı çıkmak istiyor, yoksa öylesine ortaya mı konuşuyor anlaşılmıyordu: Sonuçta şeytanla ağabeyim arasında bir ilişkinin mümkün olabilmesi ya da önsel olarak bunun reddedilmesi konusunda bir fikir telaffuz etmiyordu.

Baronun sabrı taşıyor, rahip ipin ucunu kaçırıyor, benimse canım sıkılıyordu. Annemizdeyse, her şeye bulaşıp hâkim olan analık kaygısı pekişmiş, bütün duygularında gösterdiği eğilim gibi, sonraları pratik kararlar ve duruma uygun araçların araştırılması biçiminde somutlaşmıştı sanki; bir generalin endişelerinin de böyle çözümlenmesi gerekirdi zaten. Uç ayaklı, uzun bir dürbün bulmuştu; villanın terasında saatlerce gözünü dürbüne yapıştırıp yaprakların arasındaki oğlunu yakalamak için sürekli mercekleri ayarlıyordu, üstelik görüş alanından çıktığı konusunda yeminler etsek bile.

"Onu hâlâ görüyor musun?" diye soruyordu babamız bahçeden, ağaçların altında bir aşağı bir yukarı gidip geldiğinden Cosimo'yu asla seçemiyor, ancak tepesinden geçerken fark edebiliyordu. Bayan General gördüğünü belli eden bir işaret yapıp sessiz olmamız için bizi uyarıyor, onu rahatsız etmemizi istemiyordu, bakan da bir tepeden birlikleri izlediğini sanırdı. Bazen, hiçbir şey görmediği belli olsa da, kim bilir niye, şurada değil de burada görüneceğine karar verdiğinden dürbünü oraya doğrultuyordu. Yine de arada sırada yanıldığını kabul etmesi gerekiyordu, o zaman mercekten gözünü ayırıyor, kucağına yaydığı bir kadastro haritasını incelemeye koyuluyor, bir elini düşünceli düşünceli ağzına dayıyor, diğeriyle oğlunun vardığını sandığı yeri bulana dek haritanın hiyerogliflerini izliyordu ve açıları hesaplıyor, o yaprak denizi içindeki herhangi bir ağacın tepesine dürbünü yöneltiyor ve ağır ağır mercekleri ayarlıyordu ve ne zaman ki dudaklarında bir gülümseme belirirse o zaman onu gördüğünü, onun gerçekten orada olduğunu anlıyorduk.

* Ulu Tanrı adına! (Çev. N.)

O an, taburesinin yanındaki renkli küçük bayraklardan birkaçını kaptığı gibi sanki iki taraf arasında uzlaşılmış bir dilin iletilerini verircesine kararlı, ritmik hareketlerle bayrakları birbiri ardına sallardı. (Ben biraz kırılmıştım, çünkü annemin bayrakları olduğunu ve bunları kullanabildiğini bilmiyordum, tabii bayraklarla oynamayı bize küçükken ve henüz birlikteyken öğretmiş olsaydı ne güzel olurdu; ama annemiz hiçbir şeyi oyun olsun diye yapmazdı ve artık bunu umut edecek bir durum yoktu.)

Bütün bu savaş avadanlığı, sıkışan yüreği, avcunda kırışan mendiliyle onun yine bir anne olarak kaldığını söylemem gerekir, fakat şunu da eklemek gerekir ki, generalcilik oynamak onu dinlendiriyordu ya da bütün bu tasalı dönemi, sıradan bir anne gibi giyinerek geçireceğine general giysileri donanarak geçirmek daha çok parçalanmasına engel oluyordu, temelde duyarlı bir kadındı ve tek savunması Von Kurtewitz'ten ona miras kalan bu askerce huydu.

Orada bir yandan dürbünle bakıp bir yandan küçük bayraklarını salladığı bir gün, birden yüzü aydınlandı ve güldü. Cosimo'nun ona cevap verdiğini anladık. Nasıl cevap verdiğini bilmiyorum, belki şapkasını sallayarak ya da bir dalı kımıldatarak. Kuşkusuz o andan sonra annemiz değişti, önceki kaygısı uçtu gitti; madem diğer bütün analardan böylesine farklıydı kaderi, madem böylesine garip, olağan duygusal hayatı elinin tersiyle iten bir oğul sahibiydi, o zaman Cosimo'nun bu garipliğini hepimizden önce o kabul edecekti, o günden sonra zaman zaman, beklenmedik bir biçimde birbirlerine gönderdikleri o selamlarla, o sessiz mesajlarla yetinmeyi bildi.

Ne şaşılaşacak şey ki, kendisine bir selam yolladı diye Cosimo'nun kaçışına son verip aramıza döneceği hayaline bir an bile kapılmadı: Babamız ise sürekli bu umutla yaşıyordu, Cosimo'nun davranışlarındaki küçücük bir değişiklik bile hemen heveslenmesine neden oluyordu: "Ah, evet! Bakın! Dönecek işte!" Ama, belki de Cosimo'ya en uzak kişi olan annemiz, belki de buna bir anlam veremediği için, onu olduğu gibi kabul edebilen tek kişi görünüyordu.

Yine ilk selamlaşmaya dönelim. Annemizin ardında birden Battista belirdi, o âna kadar hiç ortalıkta görünmemişti ve şirin

bir edayla, ne olduğu belirsiz bir bulamaçla dolu tabağı uzattı ve kaşığını sallayarak: "Cosimo... İster misin?" diye sordu. Babamızdan bir tokat yediği gibi içeri girdi. Kim bilir nasıl bir köpek yalı hazırlamıştı! Kardeşimizse gözden kaybolmuştu.

O baldırı çıplaklar çetesiyle seferlere çıktığını bildiğimden beri onu izlemek için yanıp tutuşuyordum, öyle sanıyordum ki, artık o güven vermeyen korkaklığıma aldırmaksızın, ortak bir coşkuyla yeni bir krallığın kapılarını açıyordu sanki bana. Ağaçların tepesini süzebileceğim teras ile tavan arasındaki pencere arasında mekik dokuyordum, oradan, çetenin bahçelere dalarken kopardığı gürültü patırtıyı işitmekten çok, gözlerimle izleyebiliyordum; kiraz ağaçlarının tepelerinin sallandığını görüyordum, ara sıra yoklayan, koparan bir el ya da saçları karmakarışık ya da çuval geçirilmiş bir kafa beliriyordu ve seslerin arasından Cosimo'nunki de seçiliyordu, "Ama nasıl o kadar aşağıya varır? Daha az önce korudaydı! Şimdiden çeviklikte sincapları geçti mi?" diye kendime sormadan edemiyordum.

Büyük Havuz'un üstüne sarkan kırmızı erik ağaçlarının tepesinde olduklarını hatırlıyorum, tam o sırada boru çalınmıştı. Ben de duymuştum, ama niye çalındığını bilmediğimden aldırmamıştım. Kardeşimin anlattığına göre onlar suspus olmuşlardı, boru sesini yeniden duymanın şaşkınlığıyla bunun bir tehlike işareti olduğunu unutmuşlardı sanki, yalnızca birbirlerine iyi duyup duymadıklarını soruyorlardı, onları uyarmak için bodur atıyla yolları arşınlayan Fettan Hanım mıydı bu? Birden koşmaya başladılar, ama kaçmak için koşmuyorlardı, kızı aramak ya da ona yetişmek için koşuyorlardı.

Orada yalnızca Cosimo kaldı, yüzü alev alev yanıyordu. Haylazları koşarken görünce, onların kıza doğru gittiklerini anlar anlamaz, her sıçrayışta boynunu kırma pahasına daldan dala atlamaya koyuldu.

Viola, dik bir yolun dönemecinde, bir elini atının yelesine dayamış, öteki elinde kırbacıyla duruyordu. Kamçısının ucunu kemirerek yukarıdan aşağıya çocukları süzüyordu. Üstünde mavi bir elbise vardı, yaldızlı borusu kısa bir zincirle boynuna asılıydı. Çocuklar hep beraber durmuş, onlar da bir şeyler kemiriyorlardı: Bir eriği ya da parmaklarını, ellerindeki koll-

larındaki bir yara izini ya da çuvallarının bir ucunu... Ve usul usul, bütün bu kemirgen ağızlardan, gerçek duygulardan kaynaklanmayan, sadece tedirginlikten kurtulmak için, kandırılıp kandırılmadıklarını anlamak arzusuyla, ağızlardan döküldüğü an bir şarkıya dönüşen mırıl mırıl cümleler çıkmaya başladı: "Orada... Ne yapıyorsun Fettan Hanım?.. Geri dön çabuk... Sen artık... Bizim dostumuz değilsin... Ah, ah, ah... Ah, hain..."

Dallardan bir hışırtı yükseldi ve işte yüksek incir ağacının tepesinde Cosimo'nun başı yaprakların arasından göründü, soluk soluğa kalmıştı. Kız, kamçısı ağzında, onu ve diğer çocukları aynı ezici bakışla yukarıdan aşağıya süzüyordu. Cosimo dayanamadı, dili hâlâ dışarıda, kelimeler ağzından döküldü: "Biliyor musun, geçen görüşmemizden beri ağaçlardan inmedim!"

İçten gelen bir inada bağlı başarıların sessizlik içinde ve karanlıkta kalması gerekir; bunlar açıklanacak olursa ya da bunlarla böbürlenmeye kalkışılırsa yavanlaşır, anlamsız hale gelir, bayağılaşır. Ağabeyim de bunu hissetti, o kelimeler ağzından çıkar çıkmaz asla söylememiş olmayı istedi, artık her şey önemini yitirmişti, o an aşağıya inmek ve bu oyuna bir son vermek isteğiyle doldu. Viola usulca kırbacını ağzından çekip sevimli bir edayla:

"Ya, öyle mi? Ahmak, aferin sana!" deyince, daha beter oldu.

O bitlilerin ağzından bir böğürtü gibi dökülen kahkaha, ağızlarını açmalarıyla kapatmaları arasında çatlarcasına bir ulumaya dönüştü ve incir ağacının üstündeki Cosimo öfkeyle öyle bir sıçradı ki, ağacın insanı yanıltan esnekliği daha fazla dayanamadı ve ayaklarının altındaki dal kırıldı. Cosimo taş gibi düştü.

Kolları açık, tutunamadan düştü. Doğruyu söylemek gerekirse, ağaçlarda yaşadığı sürede, bir yere tutunma niyeti ve içgüdüsü taşımadığı tek andı bu. Frakının kuyruğunun ucu alçak bir dala takılınca Cosimo yerden dört karış yukarıda, baş aşağı takılı kaldı.

Yüzüne hücum eden kan, kendini utançtan kızarmış gibi hissetmesine neden oldu. Gözleri fal taşı gibi açılmış, uluyan çocukları uçurumun tepesinde tersine çevrilmiş, teker teker

olağan duruşlarına dönecek taklalar atarlarken ve şahlanan atının üstünde uçan sarışın kızı görünce aklına ilk gelen düşünce şu oldu: Bu, ağaçların üstündeki yaşamından ilk ve aynı zamanda son kez söz edişi olacaktı.

Sallanarak dala yapıştı ve ata biner gibi çıkıp oturdu. Atını sakinleştiren Viola, az önceki olay sanki hiç olmamış gibi aldırmaz görünüyordu. Cosimo hemen şaşkınlığını unuttu. Kız, borusunu ağzına götürdü ve tehlike işareti olan en boğuk sesi çıkardı. Bu sesle haylazlar (Cosimo'nun daha sonra fark ettiği üzere, Viola'nın varlığı, mehtabın tavşanlar üzerindeki tuhaf etkisi gibi bir heyecan duygusu uyandırıyordu üzerlerinde) kaçmaya başladılar. Kızın bunu oyun olsun diye yaptığını bildikleri halde, onlar da düşünmeden, oyun olsun diye koşuyor, boru sesini taklit edip, önlerinde kısa bacaklı atın üstünde dörtnala giden Viola'yı izleyerek tepeden iniyorlardı.

Öylesine paldır küldür, körlemesine gidiyorlardı ki, bazen bir bakıyorlardı, Viola'yı gözden kaybetmişler. Viola aniden yön değiştirmiş, onları ekerek yoldan ayrılmıştı. Nereye gitmek içindi peki bu? Hafif eğimli kırlarda, vadiye inen zeytinlikler arasında dörtnala gidiyor, Cosimo'nun yaylandığı ağacı arıyor, dörtnala çevresinde dönüyor ve sonra çekip gidiyordu. Ağabeyimin dallarında sallandığı bir başka zeytin ağacının dibinde yeniden beliriyordu. Böylece zeytin ağaçlarının dalları kadar karmaşık yollar izleyerek vadiyi birlikte aştılar.

Meyve hırsızları ikisinin daldan yere ne fırıldak çevirdiklerini anladıklarında, bunları alaya almak niyetiyle hep bir ağızdan ıslık çalmaya başladılar. Var güçleriyle ıslık çalarak Porta Capperi yönünde inmeye devam ettiler.

Kız ile ağabeyim, zeytinlikte yalnız başlarına kalmış, birbirlerini kovalamaya koyulmuşlardı, ama Cosimo düş kırıklığı içinde, ayaktakımı ortalıktan kaybolduktan sonra Viola'nın keyfinin kaçtığını, canının sıkılmak üzere olduğunu fark etti. Kızın, her şeyi, yalnızca ötekileri kızdırmak için yaptığı kuşkusuna kapıldı, ama aynı zamanda kendisini kızdırmak için de oyunu sürdürdüğü umudu doğdu içinde: Kesin olan, kendini kıymetli kılmak için her zaman birilerini kızdırma ihtiyacı duyduğuydu. (Tabii, bir çocuk olan Cosimo'nun yeni yeni algıladığı

duygulardı bunlar: Aslında, sert ağaç kabukları boyunca hiçbir şey anlamadan tırmanıp duruyordu, bir peçelibaykuştan farkı yoktu sanırım.)

Sırtlarını dönmeleriyle çakıl tepeciğinin üstünden şiddetli bir küçük taş sağanağı başladı. Kız, atının boynunun arkasına sinerek kaçtı; dirsek yapan bir dalda hedefte görünen ağabeyim taş yağmuru altında kaldı. Fakat taşlar, yukarı varıncaya kadar zarar verici etkisini kaybediyordu, yine de alnından ve kulaklarından birkaç darbe aldı. Kudurganlar, ıslık çalıyor, gülüyor ve bağırıyorlardı: "Fet-tan Ha-nım pek fe-na..." deyip kaçtılar.

Haylazlar şimdi, sur dipleri yemyeşil gebreotu dallarıyla dolu Porta Capperi'ye varmışlardı. Çevredeki derme çatma evlerden anaların bağırtıları geliyordu. Bu tür çocuklara, akşamları artık eve girsinler diye seslenilmezdi, ama eve döndükleri için bağırılırdı, niye yemeğe geldiler diye, niye sağda solda ziftlenecek bir şey bulamadılar diye azarlanırlardı. Porto Capperi çevresinde, ahşap barakaların ve kulübelerin, yan yatmış arabaların, çadırların içine Ombrosa'nın en yoksul insanları yığılmıştı; uzak ülkelerden toplanıp gelen, bütün ülkelere yayılan kıtlık ve sefaletin kovaladığı bu ahali öylesine fukaraydı ki, kasabanın uzağına, kentin surlarının dışına atılmıştı. Günbatımıydı, saçları taranmamış, emzikte bebeleri olan kadınlar tüten ocaklarını yelliyorlardı, serin bir yere yayılan dilenciler sargılarını açıyorlardı, kimi de kesik kesik çığlıklar koyuvererek barbut atıyordu. Kafadar meyve hırsızları, şimdi bu kızartma dumanına ve ağız dalaşına katılıyorlardı, analarından okkalı birer tokat yiyorlar, birbirleriyle dalaşarak tozun toprağın içinde yuvarlanıyorlardı. Hırpani giysileri şimdiden bütün öbür partalların rengini almış, bu insan atığı tarafından avlanan kuşlarınkini andırır neşelerinin tadı tuzu kaçmıştı. Dörtnala gelen sarışın küçük kız ve ağaçtan ağaca geçen Cosimo göründüğünde, ürkek gözleriyle ancak şöyle bir bakıp geri çekildiler, tozun toprağın, ocaklardan yükselen dumanın arasında kaybolmaya çalıştılar, sanki iki çocuk ile onlar arasında aniden bir duvar örülmüştü.

Bütün bunlar göz açıp kapayıncaya kadar olup bitmişti. Viola, akşam alacasına karışan barakalardan yükselen dumanı

ve kadınlarla çocukların feryatlarını geride bırakmış, sahildeki çamların arasında ilerlemeye başlamıştı bile.

Deniz yanı başındaydı. Çakılların yuvarlandığı işitiliyordu. Karanlıktı. Daha da baskın bir gürültü, atın koşarken çakılların üstünde kıvılcımlar saçan nallarından çıkıyordu. Alçak ve eğri büğrü bir çamın üstündeki ağabeyim, sahili kateden sarışın kızın belirgin karaltısına bakıyordu. Simsiyah denizden yükselen bir dalga, kıvrılarak dikildi, işte, bembeyaz sahile doğru geliyordu, dağılıyordu, at ile kızın gölgesi burnunun dibine kadar geldi ve sıçrayan tuzlu suyla çamın üstündeki Cosimo'nun yüzü ıslandı.

6

Cosimo'nun ağaçların üstünde geçirdiği o ilk günlerin belli bir amacı, düzeni yoktu, yalnızca kendi krallığını tanıma ve ona sahip çıkma arzusuna bağlıydı. En uç noktalara kadar arayıp taramak, kendisine sunduğu bütün olanakları incelemek, ağaç ağaç, dal dal keşfetmek isterdi. İsterdi diyorum: Gerçekte gizlendikleri zaman hareketsiz kaldıklarında bile hep ileriye atılmaya hazır vahşi hayvanların o hep meşgul ve her zaman atik edasıyla, sürekli bizim tepemizde gezinmekten başka bir şey yaptığı yoktu çünkü.

Neden bizim koruya dönüyordu? Annemizin dürbününün görüş alanında, bir çınardan pırnala dönüp durduğunu gördükçe asıl derdinin hâlâ bizimle yaşadığı tartışma olduğu, bu yüzden bizi cezalandırmaya ya da kudurtmaya çalıştığı sanılabilirdi. (Biz diyorum, çünkü hakkımda ne düşündüğünü anlayabilmiş değilim: Bir şeye ihtiyacı olduğunda benimle birlik olduğu asla su götürmezdi; başka vakitlerse tepemden geçip gidiyor, beni görmüyordu bile.)

Aslında bizim bahçe yalnızca bir geçiş yoluydu. Onu çeken, manolya ağacının yanındaki duvardı, her zaman o duvarın tepesinde kaybolduğunu görüyorduk, daha küçük sarışın kız kalkmadan orada bitiyordu ya da hizmetçi ve teyze sürüsü tarafından kız içeri girmeye zorlandığında bile beklemeye devam ediyordu. D'Ondarivaların bahçesinde dallar, olağandışı hayvanların hortumları gibi uzanıyordu, sürüngenlerin yeşil derisinden kopmuş gibi görünen yapraklar toprakta yıldız şeklinde açılmış-

tı, sarı ve hafif bambular kâğıt gibi hışırdayarak dalgalanıyordu. Cosimo, o farklı yeşilin, o değişik ışığın, o benzersiz sessizliğin tadını çıkarmak için yanıp tutuşuyor, kendisini en yüksek ağacın tepesinden baş aşağı sarkıtıyor ve tersten, bahçe bir orman oluyordu, yeryüzü ormanı değil de, yepyeni bir dünya.

Sonra Viola ortaya çıkıyordu. Cosimo onu birden, salıncağına hız verirken ya da bodur atının eyerinde görüyordu veya bahçenin derinliklerinden av borusunun boğuk sesi işitiliyordu.

D'Ondarivalar, küçük kızın at gezilerini hiç merak etmemişlerdi. Ama yerde bir adım atacak olsa bütün teyzeleri peşine düşerlerdi; eyerine atlar atlamaz kuş gibi özgürdü, teyzeleri ata binmeyi bilmediklerinden nereye gittiğini de öğrenemezlerdi. Hem sonra, kızın o serserilerle sıkı fıkı olabileceği öylesine inanılmaz bir fikirdi ki, akıllarının ucundan bile geçmemişti. Ama dalların arasına sinen Küçük Baron hemen dikkatlerini çekmişti, ona karşı pek önemsemezlermiş gibi bir hava takınsalar da hepsi tetikteydi.

Babamız ise, Cosimo'nun itaatsizliğinin yarattığı buruklukla, d'Ondarivalara beslediği düşmanlığı birbirine karıştırıyordu, her şeyin onların yüzünden olduğuna inanacaktı neredeyse, sanki oğlunu bahçelerine çeken onlardı, sanki onu davet etmişlerdi, sanki onu bu isyankâr tavrı sürdürmesi için yüreklendirmişlerdi. Bir gün, Cosimo'yu yakalamak için sürek avı yapmaya karar verdi, bunu bizim topraklarımızda değil, d'Ondarivaların bahçesindeyken yapacaktı. Komşularımıza yönelik bu saldırganca niyeti belirtmek için, seferi kendisinin düzenlemesinin ve d'Ondarivalardan oğlunu teslim etmelerini bizzat istemesinin, bu istek haklı olmasa da, soylu kişilere yaraşır kibar bir ilişki kurulmasını sağlamaya yol açabileceğini düşündüğünden, Avukat Enea Silvio Carrega komutasında bir alay uşak gönderdi.

Uşaklar, tahta merdivenler ve iplerle donanmış vaziyette d'Ondarivaların demir kapısına dayandılar. Avukat, sırtında cüppesi, başında fesiyle homurdanarak özürler sıralayıp içeri alınmalarını rica etti. D'Ondarivaların hizmetçileri, kapıdakileri, bizim bahçeden onlarınkine sarkan bazı ağaçların budanması için gelen adamlar sandılar: Sonra Avukat'ın, "Yakalaya-

cağız... Yakalayacağız..." deyip ağzını havaya dikmiş ağaçlara bakarak bir öyle bir böyle koşturup durduğunu görünce: "İyi ama, kaçan ne? Papağan mı?" diye sordular.

"Bizim oğlan, ilk evlat, çocuk," dedi Avukat telaş içinde ve bir atkestanesinin altına merdiveni dayayarak tırmanmaya başladı. Dalların arasında, hiçbir şey olmamış gibi oturmuş ayaklarını sallayan Cosimo seçiliyordu. Viola da, hiçbir şey olmamış gibi bahçede çember çeviriyordu. Uşaklar, kim bilir nasıl kullanırlarsa ağabeyimi yakalayacakları ipleri Avukat'a uzatıyorlardı. Ama Avukat daha merdivenin yarısına varmadan Cosimo bir başka ağacın tepesine geçmişti bile. Avukat, merdivenin yerini değiştirdi, dört beş derken ve her defasında çiçek tarhlarını ezerek tekrarlandı bu, Cosimo ise iki hamleyle yandaki ağaca geçiyordu. Viola birden teyzeler ve teyzelerinin yardımcılarıyla çevrildiğini gördü, bu gürültü patırtıdan uzaklaştırılmak için eve götürülüyordu. Cosimo bir dal kırdı ve havada ıslık çaldırarak bir iki kere salladı.

"İyi de, bu avı kendi geniş korunuzda sürdüremez misiniz sevgili beyler?" diye sordu, üstünde sabahlığı, kafasında garip bir biçimde Avukat'a benzemesine yol açan takkesiyle villanın basamaklarında görkemli bir biçimde beliren Marki d'Ondariva. "Piovasco di Rondò ailesi! Sizlere sesleniyorum!" diyerek koluyla ağaçtaki Küçük Baron'u, amcamızı, uşakları, duvarın öte tarafını, bize ait olabilecek her şeyi gösteren geniş bir hareket yaptı.

Bunun üzerine Enea Silvio Carrega ses tonunu değiştirdi. Hızlı adımlarla Marki'ye yaklaştı, homurdanırken, bir şey olmamış gibi önlerindeki havuzdan fışkıran suyun oyunlarından söz etmeye başladı, aklına bir fikir gelmişti, daha yüksek bir fıskiye takılacak olursa, hem daha etkili olurmuş hem de bir dişlisi değiştirilecek olursa, aynı zamanda çimenleri de sulamaya yararmış. Böylelikle, amcamızın ne kadar önceden kestirilemeyen işler yapan, nasıl güvenilmez mizaçta bir insan olduğu bir kere daha anlaşılıyordu: Baron tarafından oraya belli bir görevle, açıkça komşularımızla kararlı biçimde tartışmaya gönderilmişti; şimdi gözüne girmek ister gibi Marki'yle dostça sohbete girişmesinin ne gereği vardı? Üstelik Avukat,

hatiplik yeteneğini, yalnızca keyfi yerinde olduğunda ve özellikle de yabani kişiliğini güvence altında hissettiği zamanlarda ortaya dökerdi. En güzeli de Marki'nin ona hak vermesi, sorular yöneltınesi ve bahçedeki bütün havuzlarla fıskiyeleri göstermeye götürmesi oldu, üstlerinde benzer giysiler, uzun, geniş kaftanlar, hangisinin hangisi olduğunu karıştırmaya neden olabilecek birbirine yakın boylarıyla yan yana yürüyorlardı, arkalarından bazıları merdivenleri sırtlamış, ne yapacağını kestiremeyen, bizimkilerden ve onlarınkilerden oluşan bir alay uşak izliyordu.

Bu arada Cosimo, gayet rahat bir biçimde, villanın pencerelerine yakın ağaçlarda birinden ötekine atlıyor, perdelerin ardına bakıp Viola'nm kapatıldığı odayı keşfetmeye çalışıyordu. Sonunda buldu ve bir yemiş fırlattı.

Pencere açıldı, küçük sarışın kızın yüzü göründü.

"Senin yüzünden bu deliğe tıkıldım," dedi, pencereyi kapattı, perdeyi çekti.

Cosimo bir an kendini çok çaresiz hissetti.

Ağabeyim öfkeye kapıldığında, gerçekten telaşlanmak gerekirdi. Koştuğunu görüyorduk, (eğer, yeryüzünden koparılmış, düzensiz dayanakların ve değişik yüksekliklerin olduğu bir dünyada, boşluğa sallandırılmış gibi yol almaya koşmak denirse), her an ayağının takılacağını, düşeceğini sanıyorduk, ama başına hiç böyle bir şey gelmedi. Atlıyor, eğik bir dal üstünde hızlı adımlarla ilerliyor, birden yüksek bir dala asılıp sıçrıyor, böyle tehlikeli dört beş zikzaktan sonra kayboluveriyordu.

Nereye gidiyordu? O sefer, koştu koştu, pırnallardan zeytin ağaçlarına, kayınlara geçti ve ormanda buldu kendini. Soluk soluğa durdu. Bulunduğu yerin altında bir çayırlık uzanıyordu. Alçaktan esen rüzgâr, sık otlarda açıktan koyuya yeşil bir dalgalanma yaratıyordu. Elle tutulamayan karahindiba pamukçukları uçuşuyordu havada. Ortada, kocaman kozalaklarla dolu, erişilmez bir çam ağacı duruyordu tek başına. Çok atik kuşlar olan kahverengi benekli tırmaşıkkuşları, iğne yapraklı dallara yanlamasına, bazen de gagaları aşağıda, kuyrukları yukarıda baş aşağı konarak tırtılları ve kozalakları gagalıyorlardı.

O, hâkim olması çok güç bir ortama girme ihtiyacı ağabeyimin ağaçların üstünde izlediği yolu katetmesine neden oluyor, hâlâ içini kemiriyor, bir türlü doymak bilmiyordu ve en ufacık ayrıntıya girmek için yanıp tutuşuyordu, öyle bir bağ kurulsun istiyordu ki, onu her yaprağa, her kıymığa, her tüye, her kanat çırpışına bağlasın. Avcının, yaşayan her şeye karşı duyduğu ve namlusunu yöneltmekten başka türlü belirtemediği aşkına benziyordu bu; henüz bu aşkı tanımayan Cosimo, ancak incelemelerini sürdürerek eksikliğini dışa vuruyordu.

Sık bir ormandı, yol vermez gibiydi. Cosimo, kılıcıyla kendine yol açmak zorundaydı, adım adım karşısına çıkan sorunlar ve aşina olduğu yerlerden fazlasıyla uzaklaşması yüzünden kapıldığı (kabul etmek istemediği, ama var olan) korkuyla yavaş yavaş saplantılarını unutuyordu. Böyle dalların arasında ilerlerken, birden yaprakların içinde, tam karşısında kendine dikilmiş bir çift sarı göz gördü. Cosimo, kılıcını ileri uzatıp bir dalı iteledi, sonra bıraktı. Rahat bir nefes aldı, korkuya kapılmış olmasına güldü; bunlar yalnızca bir kedinin gözleriydi.

Dalı itelediğinde kediyi şöyle bir görmüştü, ama görüntüsü açık açık zihnine kazınmıştı, aradan bir dakika bile geçmeden yine korkuyla titremeye başladı. O kedi, bildik kedilere benzemesine karşın ürkütücüydü, tüyler ürperticiydi, insanı bir görüşte korkudan bağırtacak bir hayvandı. Niye tüyler ürpertici olduğunu açıklamak güçtü: Olağanüstü irilikte bir tür ala kediydi, tabii bu önemli değildi, kirpi dikenleri gibi dikilmiş bıyıkları, çengel gibi iki sıra sivri dişin arasından çıkan ve işitilmekten çok sanki görülen soluğu; aldatıcı bir yumuşaklıktaki tüylerle kaplı ve gerilim hattından çıkan alevler gibi sipsivri kulakları; tüylerinin hepsi ayağa kalkmış sarı bir halkayla çevrili boynundan yanlarına doğru uzayan, birbirini okşamak istercesine oynaşan çizgileri; hiç oynamazmış duygusu uyandıran sırık gibi dikili kuyruğu korkunçtu: Hemen bıraktığı dalın ardından Cosimo'nun bir saniye süreyle görebildiği bütün bunlara, görecek zaman bulamadığı, ama hayalinde canlandırdığı daha başka şeyler de ekleniyordu: Ayaklarında, üstüne atılmaya hazır pençelerindeki saldırgan gücü gizleyen uzun tüyler; yaprakların arasında hâlâ ona bakan kara gözbebeklerini çev-

releyen sarı gözleri; duymakta olduğu, gitgide boğuklaşan ve güçlenen homurtu; bütün bunlar, ormandaki en vahşi kediyle karşı karşıya olduğunu anlamasına yetiyordu.

Bütün cıvıltılar ve hışırtılar kesilmişti. Yabankedisi fırladı, ama çocuğun üstüne değil, Cosimo'yu korkutmaktan çok afallatan, neredeyse dikine bir sıçramaydı. Korku, daha sonra, yırtıcı hayvanın tam tepesindeki dalda olduğunu anlayınca geldi. Kaskatı duruyordu orada, neredeyse bembeyaz uzun tüylü karnını, tırnaklarını ağaca geçirdiği pençelerini, açıkça üstüne atlamaya hazırlanıp kıhh diye sesler çıkarırken kamburlaşan sırtını görüyordu. Cosimo, tamamen içgüdüsel, kusursuz bir hareketle, bir alt dala geçti. Yabankedisi kıhh, kıhhh diye soludu, her kıhlayışında bir sağa, bir sola sıçrayarak Cosimo'nun tepesindeki dala geldi. Ağabeyim yine geri çekildi, ama sonunda kendini kayın ağacının en alt dalında ata binmiş gibi otururken buldu. Yüksekçe bir son atlayışıyla kendini yerde bulabilirdi, ama yere atlamak da, hayvanın insana eziyet eden bu hırıltıyla miyavlama arası sesini keser kesmez ne yapacağını beklemek de yeğ tutulacak gibi değildi.

Cosimo aşağı atlamak için ayaklandı, ama sanki içinde iki içgüdü çarpışıyordu, –biri doğal olarak atlayıp kendini kurtarmak isteğiydi, diğeri hayatı pahasına da olsa yere ayağını değdirmeyi inatla reddetme– o anda kollarıyla bacaklarıyla dala sarıldı; çocuğu öyle sallanır gören kedi, atılmanın tam sırası olduğuna karar verdi; bir tüy, fırlak tırnak ve hırıltı yumağı çocuğun üstüne uçtu; Cosimo gözlerini kapatıp kılıcını öne uzatmaktan başka yapacak şey bulamadı, budalaca bir şeydi belki, kedi kolayca bu hamleyi savuşturup çocuğu yere devireceğinden emin tepesine çöktü. Cosimo yanağından bir tırmık darbesi aldı, ama düşeceğine bacaklarıyla sımsıkı yapıştığı dalda arka üstü bıraktı kendini. Kedi tam tersini beklerken yana savruldu ve düşen o oldu. Tutunmak, tırnaklarını dala geçirmek isteğiyle havada bir dönüş yaptı; bu bir saniye, büyük bir zafer atılımıyla Cosimo'nun hücum etmesine yetti, kılıcını hayvanın karnına saplamasıyla şişlenen kedi miyavladı.

Kan revan içinde kalsa da kurtulmuştu, yabani hayvan kılıcının ucunda şişe geçirilmiş gibi kalakalmıştı ve Cosimo'nun

gözünün altından yanağı boyunca çenesine kadar uzanan üçlü bir tırmık izi oluşmuştu. İlk kez zafer kazananın umutsuzluğuyla, kazanmanın da bir eziyet olduğunu anlamış, artık seçtiği yolda devam etmekle yükümlü olduğunu, başaramadığında bir kaçış yolu olmayacağını bilerek dalı, kılıcını, kedi ölüsünü sıkı sıkı kucaklamış, aklı başından gitmiş halde acıyla ve zaferle haykırıyordu.

Onu ağaçların arasından, yeleğine kadar kan içinde, şekilsiz şapkasının altında saçı çözülmüş, ancak şimdi kediye benzeyen yabani hayvan leşini kuyruğundan tutmuş gelirken gördüm.

Koşarak gidip taraçada Bayan General'i buldum. "Muhterem validem," diye bağırdım, "yaralanmış."

"*Was?** Nasıl yaralı?" derken dürbünü doğrultmaya koyulmuştu bile.

"İşte, yaralı gibi yaralı!" dedim, Bayan General benim tanımlamamı yerinde bulmuş olmalı ki, Cosimo'nun her zamankinden daha çevik hareketlerle yaptığı sıçrayışlarını izlerken dürbünün arkasından başıyla onayladı: "*Das stimmt.*"**

Taburun cankurtaran arabasına yetişmek zorundaymış gibi hemen gazlı bez, bant ve merhem hazırlayıp ona götürmem için elime tutuşturdu, tedavi edilmek için eve dönmeye karar verebileceğine dair küçücük bir umuda bile kapılmamıştı. Ben, pansuman paketiyle koruya koştum ve onu d'Ondarivaların duvarına en yakın dut ağacında beklemeye koyuldum, çünkü manolyanın altında kaybolmuştu.

D'Ondarivaların bahçesinde, elinde öldürdüğü hayvan, muzaffer bir edayla ortaya çıktı. Villanın önündeki açık alanda ne görse beğenirsiniz? Bir araba harekete hazırdı, uşaklar arabanın üstüne bavulları yüklüyorlardı, hizmetçilerden ve kapkara giysiler içinde gayet ciddi teyzelerden oluşan bir kalabalığın ortasında, üstünde seyahat giysileriyle Viola, Marki ve Markiz'le kucaklaşıyordu.

"Viola!" diye bağırdı Cosimo, kuyruğundan tuttuğu kediyi havaya kaldırdı. "Nereye gidiyorsun?"

* Ne? (Çev. N.)
** Öyle. (Çev. N.)

Arabanın çevresindekiler başlarını kaldırıp dallara baktılar, onu yırtık pırtık giysileri, kan revan içinde kalmış, elinde ölü hayvanla deli gibi görünce birden dehşete kapıldılar. *"De nouveau ici! Et arrangé de quelle façon!"** diyerek, teyzelerinin hepsi birden kızı arabanın içine doğru itekliediler.

Viola döndü, burnu havada, küskün bir edayla, ailesine olabileceği gibi Cosimo'ya da yönelik olabilecek bunalmış ve kibirli bir küskünlükle, (elbette onun sorusuna cevaben) "Yatılı okula gönderiyorlar beni!" dedi üzerine basa basa ve arabaya yöneldi. Ne Cosimo'yu ne de avını bir bakışla onurlandırma gereği duymuştu.

Kapı kapanmış, arabacı yerine oturmuştu ve bu gidişi hâlâ kabul edemeyen Cosimo, onun dikkatini çekmeye, bu kanlı zaferi ona adadığını anlatmaya çalışıyordu, derdini nasıl dile getireceğini bilemediğinden haykırdı: "Bir kediyi yendim!"

Teyzelerin mendilleri uçuşurken kırbaç şakladı ve araba hareket etti, kapının ardından Viola'nın sesi yükseldi: "Aferin sana!" Cosimo bunun hayranlık mı küçümseme mi belirttiğini anlayamadı.

Vedalaşmaları böyle oldu. Cosimo'nun gerginliği, tırmık izlerinin yol açtığı acı, zaferiyle ilgili hevesinin kursağında kalması, o ani ayrılığın yarattığı büyük üzüntü, hepsi birden boğazını tıkadı ve haykırışlarla, dal çatırtılarına karışan göz yaşlarıyla patlak verdi.

*"Hors d'ici! Hors d'ici! Polisson sauvage! Hors de Notre jardin!"*** diye bağırıyordu teyzeler ve bütün d'Ondariva ailesi ellerinde sopalarla koşuyor, taş atarak onu kovalıyorlardı.

Cosimo hıçkırıp haykırarak, artık aşağıdakilerden kimin üstüne düşerse, ölü kediyi fırlatıp attı. Uşaklar hayvanı kuyruğundan tutup gübreliğe attılar.

Komşu kızımızın gittiğini öğrenince, Cosimo'nun yere ineceğini umut ettim bir süre. Neden bilmem, ama ağabeyimin ağaçlarda yaşama kararının bu kızla bir ilgisi olduğunu düşünüyordum.

* Yine burada. Nasıl bu hale gelmiş! (Çev. N.)

** Çık buradan, çık buradan! Vahşi çocuk! Defol bahçemizden! (Çev. N.)

Oysa bu konu üzerine hiç konuşmadık bile. Ona pansuman malzemesini vermek için ağaca tırmandım, yüzündeki ve kollarındaki sıyrıkları kendisi temizledi. Sonra ucunda kanca bulunan bir olta istedi. D'Ondarivalarm gübreliğinin üstüne gelen bir zeytin ağacından kedi ölüsünü avlamak için kullandı bunu. Hayvanın derisini yüzdü, elinden geldiğince deriyi tabakladı ve kendine bir kalpak yaptı. Hayatı boyunca kafasında göreceğimiz kürk kalpakların ilkiydi bu.

7

Cosimo'yu son yakalama girişimine ablamız Battista kalkıştı. Tabii bunu kimseye danışmadan, bütün işlerinde olduğu gibi gizlice yaptı. Gece vakti, bir tencere ökseotu ve tahta bir merdivenle çıkıp keçiboynuzu ağaçlarından birini baştan aşağı ökseye buladı. Cosimo her sabah bu ağaca tünerdi.

Sabahleyin, keçiboynuzu ağacının üstüne yapışmış kanat çırpan sakalar, tepeden tırnağa ökseye bulanmış çalıkuşları, gece kelebekleri, rüzgârın getirdiği yapraklar, bir sincap kuyruğu, hatta Cosimo'nun frakından kopmuş bir parça bulduk. Kim bilir, belki bir dalın üstüne tüneyip sonra kurtulmayı becermişti ya da büyük olasılıkla, –epeydir frakını üstünde görmüyordum– o kumaş parçasını bizimle alay etmek için koymuştu. Her neyse, ağaç iğrenç bir biçimde ökseotuna bulanmış olarak kaldı ve sonra kurudu.

Babamız da dahil olmak üzere hepimiz Cosimo'nun bir daha aşağı inmeyeceğine kendimizi inandırmaya başladık. Ağabeyim Ombrosa topraklarındaki bütün ağaçların üstünde atlayıp zıplamaya başladığından beri, Baron, düklük saygınlığının zedeleneceğinden korktuğu için ortalıkta görünmeye çekiniyordu. Her gün biraz daha solgunlaşan yüzü iyice ortaya çıkıyordu, bunda babalık ve hanedanlık endişelerinin payı nedir bilemiyorum: Ama belli ki, iki dert birleşiyordu, çünkü Cosimo ilk oğluydu, unvanı ona geçecekti, her ne kadar bir Baron'un çilkuşu gibi ağaçtan ağaca sektiğini görmek zorsa da, çocuk bile olsa bir Dük'ün bunları yaptığını kabullenmek daha beterdi ve

bizimki gibi tartışmalı bir unvan için vârisin bu davranışı destek bulacak gibi bir konu değildi.

Yersiz kaygılar tabii, çünkü bütün Omrosalılar babamın bu boş arzusuna gülüp geçiyorlar; çevredeki villalarda yaşayan soylular onu deli yerine koyuyorlardı. Soylular, o sıralar, derebeyi şatolarında oturmaktansa böyle hoş yerlerde yapılan villalarda oturmayı âdet edinmişlerdi, bu bile onların sıradan insanlar gibi yaşayıp dertten tasadan kaçma eğilimlerini ortaya koyuyordu. Eski Ombrosa Dükalığı kimin umurundaydı? Ombrosa'nm güzelliği, buranın herkesin ve hiç kimsenin toprağı olmasından geliyordu: Hemen hemen bütün toprakların sahibi olan d'Ondariva Markilerine karşı birtakım yükümlülükler vardı, ama burası çoktandır Cenova Cumhuriyeti'ne vergi ödeyen özgür bir beldeydi, bize miras kalan ve gırtlağına kadar vergi borcuna batmış beldeden yok pahasına satın aldığımız topraklarda rahat rahat yaşayabilirdik. Daha ne isterdi ki insan? Çevrede villaları, koruları, meyve bahçeleriyle denize kadar uzanan küçük bir soylular topluluğu vardı; birbirlerini ziyaret ederek, avlanarak mutlu mesut yaşayıp gidiyorlardı, hayat pahalı değildi; kraliyet soyundan gelen bir ailenin düşünmek zorunda olduğu sermayeydi, politikaydı gibi sıkıntı, yükümlülük ve masraflarımız olmaksızın Saray'a yakın kişilerin ayrıcalıklarına sahiptik. Babamıza gelince, o bunların tadını çıkaracağına, devrik bir hükümdar gibi hissediyordu kendini, çevredeki soylularla bütün bağlarını koparmıştı (annemiz yabancı olduğundan zaten başından beri bu ilişkileri kurmamıştı); bunun yararları da vardı, kimseyi konuk etmeyince pek çok masraftan kurtulmuş oluyor, yaşadığımız para sıkıntısını böylece gizleyebiliyorduk.

Ombrosa halkıyla iyi ilişkilerimiz olduğunu söylemek zor; Ombrosalıların nasıl insanlar olduklarını bilirsiniz, pek cimri, yalnızca kendi kervanlarının yürümesine bakan insanlardır; o zamanlar zengin sınıf arasında limonata pek revaçta olduğundan limon iyi para eder olmuştu; her yere limon ağaçları dikilmiş, çok zaman önce korsanlar tarafından zarar verilen liman onarılmştı. Cenova Cumhuriyeti, Sardunya Kralı'na bağlı topraklar, Fransa Krallığı ve Piskoposluk arazisi arasında kalan

Ombrosalılar herkesle ticaret yapıyor, kimseyi takmıyorlardı, ah bir de şu her yıl büyük zorluklarla Cenova'ya ödemek zorunda oldukları, ödeme vakti geldiğinde vergi memurlarına karşı isyan etmelerine neden olan vergiler de olmasaydı!

Baron di Rondò, vergi yüzünden çıkan bu isyanlar her patlak verişinde, gelip kendine dükalık tacını sunacaklarını sanıyordu. O zamanlarda alana iniyor, Ombrosalıların karşısına koruyucu olarak çıkıyor, ama her defasında işin sonu çürük limon yağmuruna tutulup bir an önce oradan kaçmaya varıyordu. Bu işin içinde her zamanki gibi Cizvitlerin parmağı olduğunu, kendisine komplo hazırlandığını söylüyordu. Cizvitlerle arasında ölümüne bir savaş olduğunu kafaya takınıştı bir kere, Birlik'in ona zarar vermekten başka şey düşündüğü yoktu. Gerçekten de, ailemizle İsa'nın Birliği arasında bir bostanın mülkiyetiyle ilgili anlaşmazlık çıkmıştı; sonunda dava açılmış ve Piskopos'la arası iyi olan Baron, bölge papazını Piskoposluk topraklarından uzaklaştırmayı başarmıştı. Bu olaydan beri babamız, Birlik'in hayatına kastetmek, haklarını elinden almak için adam yolladığından emindi; diğer yandan Cizvitlerin eline tutsak düştüğünü düşündüğü Piskopos'u kurtarmak için güvenilir adamlardan bir milis kuvveti oluşturmaya çalışıyordu; Cizvitlerin kendilerine musallat olduğundan şikâyet edenleri himaye ediyor, kayırıyordu; böylece bize de ruhsal anlamda babalık edecek o aklı bir karış havada yarı Jansenisti hoca olarak seçmişti.

Tek bir kişiye güvenirdi babam, o da Şövalye Avukat'tı. Baron'un kardeşine karşı bir zaafı vardı, onu biricik ve bahtsız oğlu olarak görüyordu; o zamanlar bunun farkında mıydık bilmem, ama Carrega'yı nasıl değerlendirdiğimize bakılacak olursa onu biraz kıskanıyorduk, çünkü babamız bu ellilik kardeşi biz çocuklarına yeğ tutuyordu. Ayrıca bu duygularımızda yalnız değildik: Bayan General ve Battista da ona saygı duyarmış gibi davranıyorlar, ama aslında varlığına katlanamıyorlardı; o da baş eğmiş görünüşünün altından her şeyle, herkesle dalga geçiyor, çok şey borçlu olduğu Baron dahil olmak üzere belki hepimizden nefret ediyordu. Şövalye Avukat az konuşurdu, gören de onu sağır-dilsiz ya da yabancı sanabilirdi: Bir vakitler

kim bilir nasıl avukatlık yapmıştı, Türklerle ilişki kurmadan önce de böyle tuhaf mıydı? Belki de Türklerden, artık yapabildiği yegâne iş olan ve bunun sayesinde babamızdan abartılı övgüler aldığı sulama bilimini öğrenmekle akıllılık etmişti. Hiçbir zaman tam olarak geçmişini öğrenemedim, ne annesi kimdi, ne gençliğinde büyükbabamla nasıl ilişkileri olmuştu (avukatlık tahsili almasını sağladığına, Şövalye unvanını verdiğine göre kuşkusuz büyükbabam da onu sevmişti) ne de nasıl olmuş da kendini Türkiye* topraklarında bulmuştu. Uzun süre kaldığı yerin aslında Türkiye olup olmadığı da tam olarak bilinmiyordu, belki de Berberîlerin bulunduğu yerlerdi, Tunus, Cezayir olabilirdi, ama kesin olarak bilinen Müslüman bir ülkede yaşadığıydı, hatta onun da Müslüman olduğu söyleniyordu. Onun hakkında pek çok şey anlatılırdı: Önemli görevlerde bulunmuştu, Sultan'ın yanında makam sahibi olmuştu, Divan'ın sulama uzmanı ya da buna benzer bir şey ve ardından, bir saray entrikası, kadın meselesinden kaynaklanan bir kıskançlık ya da kumar borcu yüzünden gözden düşmüş ve köle olarak satılmıştı. Venediklilerin ele geçirdiği bir Osmanlı kadırgasında zincire vurulmuş, kürek çeken kölelerin arasında bulunduğu ve özgür bırakıldığı bilinirdi. Venedik'te aşağı yukarı dilenci gibi yaşamış, sonunda sebebini bilmediğim, karıştığı bir kavga yüzünden (böyle sıkılgan bir adam gidip kime dalaşırdı, Tanrı bilir) yine zincire vurulmuştu. Babamız, Cenova Cumhuriyeti'nin araya girmesiyle para ödeyerek onu kurtardı; kabak kafalı, kara sakallı, perişan halde, dilsiz sayılabilecek bu ufak tefek adam, kendisine ait olmayan bol giysiler içinde aramıza katıldı (henüz çocuktum, ama o akşama ait bu sahne zihnime kazınmıştır). Babamız, onu yetkili bir kişi olarak herkese kabul ettirdi, çiftliğimizin yöneticisi yaptı, ona bir çalışma odası verdi, bu oda gitgide tıklım tıkış kâğıtlarla dolan bir yer haline geldi. Şövalye Avukat'ın sırtında cüppe, başında fes olurdu, o günlerde pek çok soylu ve burjuvanın çalışma

* Calvino'nun Türkiye derken kastettiği, Osmanlı topraklarını işaret eden coğrafyadır. İleride geçecek, hem Türkçe hem de Frank dilinde konuştukları söylenen aynı korsan grubunu nitelerken kullandığı Arap, Müslüman, Berberî, Mağribi vs gibi adlar da aynı şekilde "Osmanlı" uyruklarını niteler. (Çev. N.)

odalarında giydikleri şeylerdi bunlar; ama o çalışma odasında doğru düzgün oturmuyordu bile ve dışarıda, bağlık bahçelik yerlerde bu kılıkta dolaşmaya başladı. Sonunda sofraya da bu Türk işi giysilerle geldi, işin garibi, kurallara sıkı sıkıya bağlı babamızın ona son derece hoşgörülü davranmasıydı.

Yönetici olmakla birlikte, çekingen yaradılışı ve konuşmakta güçlük çekmesi yüzünden, Şövalye Avukat kâhyalarla, yarıcılarla ve rençberlerle hiçbir şey konuşmuyordu; verilecek emirler, çalışanların denetlenmesi gibi bütün sorunlar babamızın üzerine kalmıştı. Enea Silvio Carrega muhasebe işlerine bakıyordu, hesaplara o baktığı için mi işlerimiz kötüye gidiyordu, yoksa işlerimizin gidişatından dolayı mı onun hesapları güçleşiyordu, bilmiyorum. Bazı sulama hesapları ve tesisat çizimleri de yapıyor, kocaman bir tahtayı çizgiler, rakamlar ve Türkçe kelimelerle dolduruyordu. Zaman zaman babamız onunla çalışma odasına saatlerce kapanıyor (Avukat'ın çalışma odasında kaldığı en uzun sürelerdi bunlar) ve bir süre sonra kapalı kapının ardından Baron'un öfkeli sesi, alçalıp yükselen bir tartışma işitilir, ama Şövalye'nin sesi neredeyse çıkmazdı. Ardından kapı açılır, kafasında sivri fesi, hızlı hızlı attığı adımlardan ayakları cüppesinin eteklerine dolanarak, Şövalye Avukat çıkar, balkon kapılarının birinden fırlayıp koruya, bağlara bahçelere doğru giderdi. "Enea Silvio! Enea Silvio!" diye bağıran babamız peşinden koşar, ama kardeşi çoktan üzüm bağının baranlarına ya da limon bahçesinin ortasına varmış olur, yaprakların arasından yalnızca inatla ilerleyen kırmızı fesi seçilirdi. Babamız ona seslenerek izini sürerdi, bir süre sonra Baron elini kolunu sallayıp hâlâ didişerek, Şövalye yanında ufacık, kamburu çıkmış, sıkılı yumrukları cüppesinin ceplerinde, birlikte geri döndüklerini görürdük.

8

O günlerde Cosimo yerdekilere meydan okuyor, bu yolla kendi niyetini, ustalığını sınıyor, böylelikle gücünün sınırlarını da görüp ağaçların tepesinde ne yapıp ne yapamayacağını anlıyordu. Bir gün haylazlara yere inmeden atlayıp sıçramada meydan okudu. Porto Capperi yakınlarında, yoksullarla serserilerin barakalarının arasındaydılar. Yaprakları dökülmüş, yarı kuru bir pırnalın üstünde oynarken, uzun boylu, hafif kamburu çıkmış, sırtında kara mantolu bir adamın at üstünde yaklaştığını gördü. Babasını tanıdı. Ayaktakımı ortalıktan yok oldu; derme çatma evlerinin eşiğinden kadınlar seyre koyuldular.

Baron Arminio atını ağacın altına kadar getirdi. Günbatımının kızıllığı vuruyordu. Cosimo çıplak dalların arasındaydı. Birbirlerine baktılar. Salyangoz yemeğinden sonra ilk kez böyle karşı karşıya geliyorlardı. Olayın üstünden günler geçmiş, her şey değişmişti, ikisi de artık işin ne salyangozlarla ne de oğulların itaat etmesiyle ya da babaların otoritesiyle bir ilgisi kalmadığının farkındaydılar; mantıklı, sağduyulu sözler etmek yersiz kaçacaktı, yine de birbirlerine bir şey söylemeleri gerekiyordu.

"Pek soylu bir biçimde kendinizi ortaya koyuyorsunuz!" diye acı bir sesle başladı babam. "Kibar bir beyefendiye yaraşır bir davranış!" (Sizli bizli konuşuyordu, tıpkı ağır serzenişlerde bulunurken yaptığı gibi, ama şimdi bu mesafenin, ayrılığın belirtisiydi.)

"Muhterem pederim, beyefendi her yerde beyefendidir, yerde de ağaç tepesinde de değişmez bu," diye cevap verdi Cosimo ve hemen ekledi, "doğruluktan ayrılmadığı sürece."

"Pek veciz sözleriniz var," diye onayladı Baron ciddi ciddi, "lakin az önce bir kiracının bahçesinden erik çalmaktan imtina etmediniz."

Doğruydu. Ağabeyim suçüstü yakalanmıştı. Ne diyebilirdi ki? Gülümsedi, ama küstahlık ya da umursamazlıkla değil: Utangaç bir gülümsemeydi, yüzü kızardı.

Babam da gülümsedi, üzüntülü bir ifadeyle ve kim bilir neden, o da kızardı. "En beter soysuzlarla, dilencilerle işbirliği yapıyorsunuz," diye ekledi.

"Hayır muhterem pederim, ben kendi hesabıma iş görüyorum, herkes kendi hesabına," dedi hiç kımıldamadan.

"Sizi aşağı inmeye davet ediyorum," dedi Baron, sakin ve neredeyse sönük bir sesle, "durumunuzun gerektirdiği görevlere yeniden başlamaya çağırıyorum."

"Size itaat etmek niyetinde değilim muhterem pederim, bu beni üzse de."

İkisi de tedirginlik içindeydi, canları sıkılmıştı. Birbirlerinin ne diyeceklerini biliyorlardı. "Ama ya öğreniminiz! Ya bir Hıristiyan olarak ödevleriniz!" dedi babam. "Amerika'daki vahşiler gibi mi yetişmek istiyorsunuz?"

Cosimo sustu. Bunlar henüz düşünmediği konulardı, düşünmeye de hevesli değildi. "Birkaç metre yüksekteyim diye yararlı bilgilerin bana ulaşmayacağını mı sanıyorsunuz?"

Kıvrak bir cevaptı, ama şimdiden davranışının sonuçlarını hafifletiyordu: Dolayısıyla bir zayıflık belirtisiydi.

Babam bunu fark etti ve iyice üzerine gitti: "İsyan, ölçüye gelmez. Birkaç karışlık yolculuğun bile geri dönüşü olmayabilir."

Ağabeyim bir başka soylu cevap verebilir, hatta Latince bir özdeyiş bile patlatabilirdi, şimdi aklıma hiçbiri gelmese de, o zamanlar bir sürüsünü ezbere biliyorduk. Bu merasimden bunalmıştı, dilini çıkardı ve bağırdı: "Ama ben ağaçların tepesinden herkesten daha uzağa işiyorum." Pek yersiz bir cümle olmakla beraber tartışmayı bıçak gibi kesen bir cevaptı.

Porta Capperi'deki haytalar bu cümleyi duymuşlar gibi bir haykırıştır kopardılar. Baron di Rondò'nun atı şahlandı, Baron koşumlara asıldı ve oradan ayrılmaya hazırlanır gibi mantosunun yakalarını tuttu. Ama döndü, mantosundan bir kolunu çı-

karıp yaklaşmakta olan kara bulutları göstererek bağırdı: "Dikkat et evlat, hepimizin üstüne işemeye muktedir biri var," dedi ve atını mahmuzladı.

Tarlaların nicedir beklediği yağmur tek tük iri damlalar halinde yağmaya başladı. Derme çatma evlerin arasında kafalarına çuval geçirmiş çocuklar kaçışırken *"Ciéuve! Ciéuve! L'aiga va pe euve!"* diye şarkı söylüyorlardı. Cosimo yaprakların arasında kaybolurken üzeri suyla kaplanan yapraklara değdikçe iyice ıslanıyordu.

Yağmurun yağdığını fark edince, ağabeyim için endişeye kapıldım. Onu sırılsıklam, yandan vuran yağmurdan kaçamadan bir ağaç gövdesine sarılırken hayal ediyordum. Ama bir fırtınanın onu eve döndürmeye yetmeyeceğini biliyordum. Annemizin yanına koştum: "Yağmur yağıyor! Cosimo ne yapacak muhterem validem?"

Bayan General perdeyi aralayıp yağmura baktı. Gayet sakindi. "Yağmurun en büyük sakıncası yerlerin çamur içinde kalmasıdır. Yukarıda olduğuna göre onu etkilemez."

"Ama ağaçların arasında nereye sığınacak?"

"Kışlık yerine çekilecektir."

"Hangi kışlık yerine?"

"Zamanında kendine kışlık bir yer hazırlamayı düşünmüştür."

"Sizce ona bir şemsiye götürsem daha yerinde olmaz mı?"

Bu şemsiye sözü onu hemen gözlem yerinden kopardı ve analık kaygılarının içine attı, *"Ja, ganz gewiss!"** demeye koyuldu Bayan General, "Yanına bir şişe de sıcak elma şurubu al, yün çoraba sar! Bir de muşamba parçası al, nemden korunmak için dalların üstüne sersin... Ama iyi de, zavallım, neredesin kim bilir şimdi... Dilerim onu bulursun..."

Kolumun altında paketler, üstümde kocaman yeşil bir şemsiye, elimde Cosimo'ya götürdüğüm bir başka kapalı şemsiyeyle yağmurun altında yola koyuldum.

Şifreli ıslığımızı çalıyordum, bana yağmurun durmadan ağaçları döven sesi cevap veriyordu yalnızca. Karanlıktı; bah-

* Evet, kesinlikle. (Çev. N.)

çenin dışında nereye gideceğimi bilmiyordum, kaygan taşlar üstünde, çamura batan çayırlarda, su birikintileri arasında ıslık çalarak rastgele adımlar atıyordum ve ıslığımı duyurmak için şemsiyeyi arkaya devirdiğimde su yüzüme vuruyor, ıslığımı dudaklarımın arasında boğuyordu. Yüksek ağaçlarla kaplı, kamuya ait belli yerlere doğru gitmek istiyordum, orada toplu sığınaklar olabileceğini düşünüyordum, ama karanlıkta yolumu kaybettim. Paketleri ve şemsiyeleri kucaklamış halde, orada öylece kalakaldım, yün çoraba sarılı sıcak şurup şişesi azıcık ısıtıyordu beni.

Derken tam tepemde, ağaçların arasında bir pırıltı gördüm, ne ay ışığı olabilirdi bu ne de yıldızlardan gelen bir ışık. Sanki ıslıklarıma cevap veriyordu.

"Cooosimo!"

"Biaaagio!" diye seslendi biri ağacın tepesinden, yağmurun içinden.

"Neredesin?"

"Burada... Sana doğru geliyorum, ama elini çabuk tut, ıslanıyorum."

Birbirimizi bulduk. Cosimo, battaniyeye sarınmış olarak, birbirine geçmiş dalların arasından, ışığın geldiği yüksek gövdeli kayın ağacına nasıl çıkılacağını göstermek için bir söğüdün en alt çatalına kadar indi. Hemen ona şemsiyeyi ve paketlerden birkaçını verdim, elimizde açık şemsiyelerle tırmanmaya çalıştık, ama mümkün değildi, şemsiye yokmuş gibi ıslandık yine de. Beni götürdüğü yere vardık, çadır bezinden sızan ışığın dışında hiçbir şey görmedim.

Cosimo, çadırın bir kanadını kaldırdı, beni içeri aldı. Fenerin ışığında, her yanı perde ve halılarla kaplı küçük bir oda gördüm, kayın ağacının gövdesi ortasından geçiyordu, kalın dallar üstüne zemin niyetine kalaslar konmuştu. Bir saraya girmişim gibi hissettim kendimi, ama bu sarayın ne kadar oynak olduğunu anlamakta gecikmedim, çünkü ikimizin ağırlığı dengesini bozuyordu ve Cosimo çöken, yıkılan yerleri tamir etmeye koyulmuştu bile. Şemsiyeleri açıp tavandaki iki deliği örtmek için çadırın üstüne yerleştirdi; ama başka bir sürü delikten su akmaya devam ediyordu ve ikimiz de sırılsıklam olmuştuk, içe-

risi de dışarısı kadar soğuktu. Yine de Cosimo buraya o kadar çok örtü ve battaniye yığmıştı ki, yalnızca başı dışarıda kalarak altına gömülebilirdi insan. Fenerin sallanan, titrek ışığında, dallar ve yapraklar, bu tuhaf yapının tavanında ve duvarlarında iç içe geçmiş gölgeler yansıtıyordu. Cosimo, elma şurubunu koca yudumlarla içerken, bir yandan da: "Ooh! Oh!" diyordu.

"Güzel bir ev," dedim.

"Henüz bitmedi ama," diye çabucak cevapladı. "Daha yapılacak çok iş var."

"Her şeyi sen mi yaptın?"

"Ya kim yapacaktı? Hem burası gizli bir yer."

"Ben gelebilir miyim?"

"Olmaz, başkalarına yol gösterirsin."

"Babam, seni artık aramayacağını söyledi."

"Olsun, yine de gizli kalması gerekiyor bu evin."

"O hırsız çocuklar yüzünden mi? Onlar senin arkadaşın değil mi?"

"Bazen öyle, bazen değil."

"Ya küçük atlı kız?"

"Sana ne bundan?"

"Yani arkadaşın mı senin, onu merak ettim, birlikte oyun oynuyor musunuz?"

"Bazen öyle, bazen değil."

"Niye bazen arkadaşın değil?"

"Bazen ben istemiyorum çünkü, bazen de o."

"Peki buraya getirir misin onu?"

Cosimo, suratı asık, dallardan birinde dertop olan hasırı düzeltmeye çalışıyordu, "Gelse, getirirdim," dedi ciddi ciddi.

"Gelmez mi?"

Cosimo uzandığı yerden atladı, "Gitti," dedi.

"Söylesene," dedim alçak sesle, "nişanlın mı o?"

"Hayır," diye cevap verdi ağabeyim ve derin bir sessizliğe gömüldü.

Ertesi gün hava güzel olduğundan, Cosimo'nun Rahip Fauchelafleur ile derslerine yeniden başlamasına karar verildi. Derslerin nasıl yapılacağına dair bir şey söylenmedi. Yalnızca,

Baron biraz sertçe rahibi çağırdı ("*L'Abbe**, orada durup sinek avlayacağınıza..." diyerek), gidip ağabeyimi aramasını ve ona biraz Vergilius çevirisi yaptırmasını söyledi. Sonra, rahibi çok güç bir durumda bırakmış olmaktan korktu ve onun görevini hafifletmek için bana, "Git ağabeyine yarım saat içinde Latince dersi için bahçede hazır olmasını söyle," dedi. Bunu, elinden gelen en doğal ses tonuyla söylemeye çalıştı, bundan sonra bu tavrını sürdürmek istiyordu: Cosimo ağaçların üstünde yaşayacak idiyse de her şey eskiden nasılsa yine öyle devam etmek zorundaydı.

Ders yapıldı. Ağabeyim bir karaağaç dalına ata biner gibi oturmuş, bacaklarını sarkıtmış bir halde, rahip de aşağıda, çayırların üstünde bir tabureye oturmuş, bir ağızdan dizeleri tekrarlıyorlardı. Ben çevrelerinde oynuyordum, derken bir an ortalıktan kayboldum; döndüğümde rahip de ağaca çıkmıştı; siyah çoraplı uzun, cılız bacaklarıyla bir çatala asılmaya çalışıyor, Cosimo dirseğinden tutarak ona yardım ediyordu. İhtiyara uygun bir oturma şekli buldular, kitabın üstüne eğilip zor bir bölümü heceleye heceleye birlikte okudular. Ağabeyim dikkat kesilmiş görünüyordu.

Sonra nasıl oldu bilmiyorum, öğrenci kaçtı, belki de rahibin orada her zamanki gibi gözlerini bön bön boşluğa dikerek dalıp gitmesi yüzünden; böylelikle ihtiyar kara rahip, dizinde açık kitap, beyaz bir kelebeğin uçuşunu ağzı açık izlerken dalda bir başına kaldı. Kelebek gözden yittiğinde, ağacın üstünde olduğunu fark eden rahip korkuya kapıldı. Ağacın gövdesine yapıştığı gibi, birileri merdivenle gelene kadar: *"Au secours! Au secours!"*** diye bağırmaya başladı, bir süre sonra sakinleşip inebildi.

* Rahip. (Çev. N.)
** Yetişin! Yetişin! (Çev. N.)

9

Kısacası, Cosimo, meşhur kaçışına rağmen yanı başımızda ve neredeyse eskisi gibi yaşıyordu. İnsanlardan kaçmayan bir münzeviydi. Hatta insanlara yüreği açık olduğu söylenebilirdi. Çiftçilerin tarla çapaladıkları, gübre havalandırdıkları, ot biçtikleri yerlerde durur, kibarca onları selamlardı. Çiftçiler şaşkınlıkla başlarını kaldırıp bakınır, o da hemen bulunduğu yeri söylerdi, çünkü daha *önceleri* birlikte sık sık yaptığımız gibi aşağıdan geleni geçeni korkutma âdetinden vazgeçmişti. İlk zamanlar, dalların üstünde bunca yolu aştığını gören çiftçiler, durumu idrak edememişler, beylere yapıldığı gibi şapkalarını çıkarıp selamlasınlar mı, yoksa onu yaramaz bir çocuk gibi azarlasınlar mı bilememişlerdi. Sonraları alıştılar, onunla hoşbeş etmeye, işlerden, hava durumundan konuşmaya başladılar, hatta onun ağaçlarının üstünde sürdürdüğü, zenginlerin oynadıklarını gördükleri oyunlardan ne daha iyi ne de daha kötü olan oyununu takdir bile etmeye başladılar.

Cosimo, çiftçilerin çalışmalarına bakmak için saatlerce kıpırdamadan ağaçlarda oturuyor, gübre ve tohumlar üzerine sorular soruyor, yerde yaşarken köylüler ve uşaklarla iki kelime etmesini hep engelleyen çekingenliği yüzünden yapma fırsatı bulamadığı şeyleri yapıyordu. Kimi kere saban sürerlerken iz eğri giderse onları uyarıyor, çevredeki bostanlarda domateslerin olgunlaştığını haber veriyor, bazen de orakçının karısına adamın biley taşına ihtiyacı olduğunu söylemek ya da bostanın su yolunun değişmesi konusunda uyarmak gibi ufak tefek iş-

lerde köylülere yardımcı oluyordu. Çiftçiler için bu tür görevleri yerine getirmek üzere harekete geçtiğinde, yolu serçelerin istila ettiği bir buğday tarlasından geçecek olsa, gürültü patırtı edip şapkasını çıkararak kuşları kovalıyordu.

Ormanda tek başına yaptığı geziler sırasında nadiren de olsa insanlarla karşılaşırdı; bunlar bizim karşılaşmadığımız türden kişiler olur ve onu derinden etkilerdi. O zamanlar, bir sürü yoksul göçebe ormanlarda yaşıyordu: Açlık yüzünden kendi topraklarından uzaklara sürüklenen, ekmeklerini kömürcülük, kazancılık, camcılık gibi geçici işlerden kazanan ailelerdi bunlar. İşliklerini açık havada kuruyor, çalı çırpıdan çattıkları kulübelerde yaşıyorlardı. Ağaçlarda yaşayan bu kürklü çocuğu ilk gördüklerinde korkmuşlardı, özellikle kadınların, hortlak mıdır cin midir bu diye ödleri patlamıştı; ama sonradan Cosimo onlarla ahbap olup yanlarından saatlerce ayrılmaz olmuş, oturup çalışmalarını seyretmiş, akşamları ateş yakıp başına geçtiklerinde yakınlarındaki bir ağaca gelip anlattıkları hikâyeleri dinler olmuştu.

Külrengi araziyi kaplayanların içinde en kalabalık olanlar kömürcülerdi. "*Hura! Hota!*" diye bağırıyorlardı, Bergamolu olduklarından dedikleri anlaşılmıyordu. En güçlü, en içine kapalı, en birbirine bağlı olanlar onlardı: Hısım akrabalıkla, ilişkilerle, hırgürle bir topluluk ormanlara yayılıyordu. Cosimo, bazen bir grupla öteki arasında aracılık ediyor, haber getirip götürüyor, görevler üstleniyordu.

"Rovera Rossa'nın alt tarafındakiler size şunu söylememi istediler: *Hanfa la Hapa Hota 'l Hoc!*"

"De ki onlara: *Hegn Hobet Hò de Hot!*"

Genizden gelen tuhaf seslerini aklında tutmak için tekrarlayıp duruyordu, onu her sabah uyandıran kuşların cıvıltısını taklit ettiği gibi.

Baron di Rondò'nun oğlunun aylardır ağaçların tepesinden inmediğinin dedikodusu çevrede kulaktan kulağa dolaşsa da babamız yine de bunu sağda solda karşılaştığı insanlardan bir sır gibi saklıyordu. Toulon Körfezi'nde toprakları olan Estomac Kontları, Fransa'ya giderken bizde konaklamak istediler. Bu işin

altında ne gibi bir çıkar vardı bilmiyorum: Bazı mallar üstünde hak mı iddia ediyordu ya da oğullarından biri piskopostu, onun bir yere atanması söz konusuydu da Baron di Rondò'nun desteğine mi ihtiyacı vardı? Babam da, Ombrosa'daki hanedanlık iddiaları için devasa tasarılar üretmeyi sürdürüyordu bu birleşmeyi düşünerek.

Bir ziyafet verildi, herkes birbirinin önünde öylesine el pençe divan duruyordu ki, az kalsın sıkıntıdan patlayacaktım, hele bir de misafirlerin perukalı çıtkırıldım bir oğulları vardı, evlere şenlik! Baron, oğullarını, yani yalnızca beni takdim etti, sonra şöyle devam etti: "Biçare kızım Battista'yı görebilecek misiniz bilmem, öyle her şeyden elini eteğini çekmiş ve sofu bir hayat sürer ki..." der demez o alık ortaya çıkmaz mı, hem de ne halde, başında rahibe başlığı, ama her yanı kurdeleler ve süslerle dolu, yüzü pudralı, ellerinde yarım eldivenler. E onu da anlamak lazım, Marki della Mela olayından beri, hizmetkârlar ve köylüler dışında genç bir erkek görmemişti. Genç Estomac Kontu, hemen önünde eğilip kalkmaya koyuldu, Battista da isterik kahkahalarla ona karşılık veriyordu. Kızıyla ilgili hayaller kurmaktan çoktan vazgeçmiş olan Baron'un kafasında olası yeni fikirler vızır vızır dönmeye başladı.

Kont ise olan bitenin farkında değilmiş gibi davranıyordu. "Fakat, sizin bir oğlunuz daha yok muydu Monsenyör Arminio?"

"Evet, büyük oğlum," dedi babamız, "tesadüf edemediniz işte, kendisi avda."

Yalan da değildi, o zamanlar Cosimo, ormanda elinde tüfeği tavşanların, ardıçkuşlarının peşindeydi. Tüfeği ona ben götürmüştüm, hani şu Battista'nın fare avladığı ve avlanmaktan vazgeçtikten sonra bir çiviye astığı, hafif tüfekti bu.

Kont, çevredeki av hayvanlarıyla ilgili sorular sormaya başladı. Baron sorulara üstünkörü cevaplar veriyordu, dış dünyaya karşı sabırla ve dikkatle bakma yeteneğinden yoksun olduğu için avlanmayı bilmiyordu. Her ne kadar büyüklerin laflarının arasına girmemem konusunda sıkı sıkıya tembihli olsam da söze karıştım.

"Sen ne bileceksin yavrucuğum?" dedi Kont.

"Ağabeyimin avladığı hayvanları almaya ben gidiyorum, sonra ağaç..." diyordum ki babamız sözü ağzımdan aldı:

"Sana kim söz verdi? Haydi git oyna bakalım."

Bahçedeydik, akşam olmasına karşın yaz olduğu için hava geç kararıyordu. Derken Cosimo, başında kedi kürkünden kalpağı, bir omzunda tüfeği, diğerinde mızrağı, bacaklarında tozluklarıyla çınarların ve karaağaçların arasından sessizce geldi.

"Aman da aman," dedi pek keyiflenen Kont, daha iyi görmek için yerinden kalkıp eğilip doğrulmaya başladı: "O da kim? Kim var ağaçların üstünde?"

Elbette babamız, işaret edilen yere bakacağına, "Ne var? Bilmem ki... Size mi öyle geldi..." derken iyi görüp görmediğini anlamak için Kont'un gözlerinin içine bakıyordu.

Bu arada Cosimo tam tepelerine gelmiş, bacaklarını açmış bir çatalın üstünde duruyordu.

"Ah, tabii ya, oğlum Cosimo, çocuk işte bunlar, bizi şaşırtmak için ağaca çıkmış."

"Büyük olan değil mi?"

"Evet, evet, büyük oğlum, ama daha çocuk gördüğünüz gibi, hâlâ oyun yaşında bunlar..."

"Yine de dalların üstünde böyle gezecek kadar ustalaşmış... Hele sırtındaki bunca ağırlıkla..."

"Eh, oynuyorlar işte..." Berbat bir samimiyetsizlikle yüzü kıpkırmızı kesilmişti: "Ne yapıyorsun orada? Hadi, in artık. Kont'a hoş geldiniz, de."

Cosimo, kedi kürkünden kalpağını çıkarıp eğildi. "Kont Hazretleri, size hürmetlerimi sunarım."

"Hah ha ha!" diye gülüyordu Kont, "Aferin, aferin! Monsenyör Arminio, bırakın kalsın orada. Ağaçlarda gezen genç, aferin!" Gülmeye devam ediyordu.

Genç Kont olacak o mankafa da, "*C'est original, ça. C'est tres original!*"* diye papağan gibi tekrarlayıp durmaktan başka halt etmiyordu.

Cosimo çatala oturdu. Babamız konuyu değiştirdi, Kont'un dikkatini başka yöne çekmek için çenesi açılmıştı. Fakat Kont ikide bir başını kaldırıp bakıyordu, ağabeyim de hâlâ yukarı-

* Tuhaf bu! Çok tuhaf! (Çev. N.)

daydı, bir o ağaca bir buna geçip duruyordu, tüfeğini temizliyor, tozluklarını yağlıyor, akşam çöküp hava soğuduğu için üstüne daha kalm bir şey alıyordu.

"Şuna bak şuna! Her iş de geliyor elinden bu delikanlının! Pek hoşuma gitti. Saray'a ilk gidişimde işim bunu anlatmak olacak. Piskopos oğluma, Prenses teyzeme..."

Babam kuduruyordu. Üstüne üstlük kızı ortalıkta yoktu, genç Kont da gözden kaybolmuştu.

Ortalığı kolaçan etmek için oradan uzaklaşan Cosimo, nefes nefese döndü geldi. "Battista yüzünden Kont'u hıçkırık tuttu! Kont'u hıçkırık tuttu!"

Yaşlı Kont'u bir endişedir aldı. "Ah ne nahoş bir durum! Oğlum pek mustariptir bu dertten. Aferin delikanlı, git bak bakalım geçmiş mi? Söyle de geri dönsünler."

Cosimo fırladı, bir öncekinden daha tıknefes geri döndü: "Birbirlerini kovalıyorlar. Battista, hıçkırığı geçsin diye Kont'un mintanının içine kertenkele atmak istiyor. O da istemiyor!" Ve olup biteni görmek için yine gitti.

O akşamı böyle geçirdik, aslında diğerlerinden farkı olmayan bir akşamdı, Cosimo her zamanki gibi ağaçların üstünden kaçamak olarak hayatımıza katılıyordu, ama bu kez konuklar da vardı ve ağabeyimin bu tuhaf davranışının namı bütün Avrupa saraylarına yayıldı, babamı utanç içinde bıraktı. Aslında utanmasına gerek yoktu, çünkü Estomac Kontu ailemiz hakkında olumlu izlenimlere sahip olmuş, böylece de Battista ile genç Kont nişanlanmışlardı.

10

İç içe geçmiş biçimde yayılan zeytin ağaçları, Cosimo'ya rahat ve düz yollar sunuyordu; kabuklarının sertliğine karşın, üstünden geçene ve konaklayana sabırlı ve dost ağaçlardır bunlar, kalın dalları azdır ve üstünde fazla hareket etmeye elverişli değildir. İncir ağaçlarındaysa, dallarının insanı tartıp tartmadığına her zaman dikkat etmek gerekir, ama gezintinin sonu gelmez; Cosimo, geniş yapraklarının arkasında durup güneşin yaprakların ince damarlarından sızışını seyreder, yeşil meyvelerin yavaş yavaş olgunlaştığını görür, saplarından süzülen sütü koklardı. İncir ağacı, insanı kendine benzetir, yapışkan salgısıyla, eşekarılarının vızıltılarıyla doldurur; bir süre sonra Cosimo incir ağacıyla hemhal olduğu duygusuna kapılır, bundan tedirgin olur ve çekip giderdi. Sağlam üvez ya da dut ağacı rahattır, ne yazık ki bunlar az bulunur. Ceviz ağaçları için de aynı şey söylenebilir, ağabeyimi devasa bir ceviz ağacında görecek olsam, pek çok kat ve sayısız odadan oluşan bir malikânede olduğunu düşünür, onu taklit etmek, ağaca tırmanmak arzusuna kapılırdım; bu ağacın ağaç olmakta gösterdiği güç ve kararlılık, yapraklarına kadar yansıyan, ağır ve sağlam duruşundaki inat öylesine hissedilirdi ki.

Cosimo yemyeşil meşelerin yaprakları arasında keyifle oturur (bizim korudan söz ederken, belki de babamızın seçkinci dilinin etkisiyle, hep pırnal dedim bu meşelere), ağaçların çatlak kabuklarını severdi; düşünceli olduğu zamanlar da, ağaca zarar vermek arzusuyla değil, o uzun yenilenme çabasında ona

yardımcı olmak amacıyla bu kabukları koparırdı. Çınarların da pul pul kalkan beyaz kabuğunu soyar, küflü eski altın tabakalarını ortaya çıkarırdı. Yumrularından körpe fışkınlar, kesik kesik yaprak tutamları ve kâğıdımsı yemişler veren yamru yumru karaağaç gövdelerini de severdi; ama karaağaç tırmanmak için pek uygun değildi, cılız ve sık dalları göğe doğru yükselir, geçit vermezdi. Ormanda tercih ettiği ağaçlar kayınlar ve meşelerdi: Çam ağaçları birbirine çok yakın olur, ince dalları ve iğneyapraklarıyla geçecek ve tutunacak yer bırakmazdı; atkestaneleri de tırtıklı yaprakları, dikenli meyve kabukları, yüksek dallarıyla sanki uzak durulsun diye yaratılmıştı.

Bu tanışıklığı ve ayrımları Cosimo zamanla edindi, yavaş yavaş ağaçları tanıdı; ama ilk günlerde bile, sanki bir içgüdüyle hepsi onun evrenine dahil oluyordu. Onun için dünya artık değişmiş, boşlukta dar ve eğri köprülerden; budaklar, kıymıklar ve çatlaklar halinde kalkan kabuklardan, en ufak esintiyle sapçıkların ucunda titreşen ya da ağaç eğildiğinde bir yelken gibi dalgalanan yaprak perdesinde, yaprakların sıklığına ya da seyrekliğine bağlı olarak değişen bir yeşil ışıktan oluşmuştu. Bizim dünyamız ise orada, yerde, gitgide yassılıyordu, oransız biçimlerimiz vardı ve elbette onun yukarıda yaşadığı hiçbir şeyi anlamıyorduk: O, ağaç gövdelerinin içinde yılları gösteren halkaları nasıl hücreleriyle şişirdiğine, kuzey rüzgârında küflerin lekelerini nasıl genişlettiklerine, başlarını kanatlarının en yumuşak yerine gömüp uyayan kuşların ürpertisine, tırtılların uyanışına, örümcekkuşunun yumurtadan çıkışına kulak veriyordu geceleri. Bir an gelir, kırların sessizliği bir gaklama, bir cik cik, otların arasında ani bir hışırtı, suda bir şıpırtı, taşın toprağın arasında bir koşuşturma, ağustosböceklerinin her şeyi bastıran ötüşünden oluşan gürültüden bir zerre olarak kulağa doluşur. Gürültüler birbirine karışır, tıpkı yumak olmuş yünün düğümlerini açan parmakların altında her düğümün daha ince, daha hissedilmez oluşu gibi, kulak her seferinde sesleri ayırt etmeyi becerir. Kurbağalar arka planda durmadan vırakladıkları halde nasıl seslerin akışı sürerse, yıldızların sürekli göz kırpmaları gecenin ışığını nasıl değiştirmezse, öyle. Hele bir de rüzgâr çıkar ve dinmezse, işte o zaman bütün sesler değişir ve yenilenir.

Kulağın derinliklerinde yalnızca bir kükremenin, bir uğultunun izi kalır: Denizin sesidir bu.

Kış geldi, Cosimo bir kürk ceket dikti kendine. Tavşan, tilki, sansar, dağgelinciği gibi avladığı değişik hayvanların postlarından dikti bu ceketi. O yabankedisinden yaptığı kalpak hep başındaydı. Dizleri deri kaplı, keçi kılından bir pantolon yaptı. Pabuca gelince, ağaçların üstünde hiçbir şeyin çarığın yerini tutamadığını anladı sonunda, kendisine, ne derisinden olduğunu bilmediğim, belki de porsuktan, bir çift çarık yaptı.

Böylece soğuktan korunmuş oluyordu. O zamanlar kışlar hafif geçerdi, Napoleon'un ta Rusya'dan peşinden getirdiği söylenen şimdiki soğuklar henüz yoktu. Yine de kış gecelerini açıkta geçirmek zorlu olsa gerekti.

Gece için içi kürklü tulum yapmayı akıl etmişti: Çadıra, kulübeye gerek kalmamıştı artık, bir dala asılı kürklü tulumu yetiyordu. İçine girip kayboluyor, bir bebek gibi kıvrılıp uyuyordu. Gece alışılmadık bir gürültü işitilecek olursa, torbanın ağzında önce kürk kalpak, sonra tüfeğin namlusu, sonra da fal taşı gibi açılmış gözleriyle Cosimo beliriyordu. (Karanlıkta gözlerinin kedi ya da baykuş gibi parlamaya başladığı söyleniyorduysa da, ben bunu hiç fark etmedim.)

Sabah alakarganın ötmesiyle, torbadan iki yumruğun dışarı çıktığı görülür, yumruklar yükselir, kollar gerinerek yavaşça açılır, bu gerinmeden sonra esneyen yüzü çıkardı dışarıya, sonra da omzunda asılı tüfeği ve barutluğuyla gövdesi ve çarpık bacakları (iki büklüm durmaktan, sürekli emeklemekten ya da bağdaş kurup oturmaktan bacakları çarpılmaya başlamıştı). Bacaklar dışarı çıkar, esnetilir, sırt hareketleri yapılır, kürk ceketinin altından biraz kaşınan Cosimo, uykusunu almış ve taptaze olarak güne mis gibi başlardı.

Çeşmeye giderdi, Cosimo'nun kendi icadı bir asma çeşmesi vardı, daha doğrusu doğaya yardımcı olarak yapılmış bir çeşme. Bir ırmağın çağlayan oluşturarak uçurumdan döküldüğü yerde yüksek dallarıyla bir meşe vardı. Cosimo, birkaç metre uzunluğunda bir kavak dalından bir çeşit oluk yaparak çağlayanın suyunu meşenin dallarına kadar getirdi ve böylelikle içme ve yıkanma suyu elde etti. Evet, yıkanıyordu, kaç kez göz-

lerimle gördüm, pek sık sayılmazdı, her gün değilse de yıkanıyordu; sabunu bile vardı. Aklına estiğinde çamaşır da yıkıyordu, sırf bu iş için meşeden bir leğen yapmıştı. Sonra kurusun diye eşyalarını daldan dala gerdiği bir ipe asıyordu.

Kısacası, Cosimo ağaçların üstünde her şeyi yapıyordu. Yere inmeye gerek olmaksızın, av etlerini şişte kızartmanın yolunu bulmuştu. Şöyle yapıyordu: İşe kavla bir çam kozalağını tutuşturmakla başlıyor, sonra kozalağı yerdeki ocağa atıyordu (düzgün taşlardan bir ocak yapmıştım ona), üstüne de ince dallar, çalı çırpı düşürdü mü işte size ateş hazırdı, uzun bir sopaya bağladığı ateş küreğiyle ateşi ayarlıyor, iki dalın arasına astığı şişe erişmesini sağlıyordu. Bütün bu işler dikkat gerektiriyordu, çünkü ormanda kolayca yangın çıkmasına yol açılabilirdi. Buna sebep vermemek için ocak, meşe ağacının altına, çağlayana yakın yapılmıştı, tehlike halinde istendiği kadar su bulunabilirdi.

Böylece Cosimo, biraz avladıklarından yiyip geri kalanını meyve ve sebze karşılığı köylülerle takas ederek gayet rahat yaşıyor, artık evden gelecek hiçbir şeye ihtiyaç duymuyordu. Bir gün, her sabah taze süt içtiğini öğrendik; bir zeytin ağacının, erişilmesi kolay olan, yerden iki karış yukarıdaki çatalına tırmanan, daha doğrusu arka ayaklarını dayayan bir keçiyle ahbap olmuştu, böylece elinde bir kovayla çatala inip hayvanı sağıyordu. Bir tavukla bile anlaşmıştı, söz dinleyen, kırmızı ve iri bir Padova tavuğuydu. Onun için bir ağacın kovuğuna gizli bir folluk yapmıştı, burada gün aşırı bir yumurta buluyordu, yumurtada iğneyle iki delik açıp içindekini hüp diye çekiyordu.

Bir başka sorun ise, hacetini görmekti. Başlangıçta, ora olmuş bura olmuş, pek aldırmıyordu, dünya büyüktü, nerede sıkışırsa orada yapıyordu. Sonra bunun pek hoş bir davranış olmadığını anladı. Merdanzo Deresi'nin kıyılarında bir kızılağaç keşfetti; derenin en müsait, en sapa yerindeydi, üstünde rahatça çömelecek bir çatalı vardı. Merdanzo Deresi, çevredeki herkesin atıklarını boşalttığı, sazların arasından gürül gürül akan, gizli ve karanlık bir ırmaktı. Genç Baron di Rondò, uygar bir insan gibi, yanı başındaki insanlara ve kendisine karşı saygılı yaşıyordu.

Ama Cosimo, avcı dediğin adamın hayatını tamamlayacak, olmazsa olmaz bir şeyden yoksundu: bir köpekten. Tamam, ben vardım; onun havaya attığı kurşunla vurulup düşen ardıçkuşlarını, bataklık çulluklarını, bıldırcınları bulmak için kendimi çalılıkların arasına atıyordum ya da pusuda geçen bir geceden sonra hemen fundalıkların dışında nalları diken tilkileri getirmek için bekliyordum. Ama her zaman ormana koşup onun emrine amade bekleyemiyordum: Rahiple yaptığımız dersler, çalışma saatlerim, hizmet etmek zorunda olduğum ayin, hazır bulunmam gereken aile yemekleri elimi kolumu bağlıyordu; aileyle birlikte yaşamanın getirdiği binbir türlü yükümlülüğün boyunduruğu altındaydım, üstüne üstlük her fırsatta kafama kakılan bir cümle vardı: "Bir eve, bir asi yeter!" Haksız da değildiler ve bu serzeniş bütün hayatıma damgasını vurdu.

Dolayısıyla, Cosimo hemen her zaman tek başına ava çıkıyordu, vurduğu hayvanları ele geçirmek için (bir sarıasma kuşunun kaskatı olmuş sarı kanatlarıyla dallara takılmış olduğunu görebilecek kadar talihi yaver gitmediyse) balıkçı alet edevatından yararlanıyordu: Ucunda iğneler ve kancalar olan oltasını kullanıyor, ama avını her zaman yukarı çekmeyi başaramıyordu, kaç çulluğun akıbeti, böğürtlenlikte karıncaların istilasına uğrayıp kapkara kesilmek oldu.

Şimdiye kadar yalnızca av köpeğinin görevlerinden söz ettim, çünkü Cosimo o zamanlar hep pusuya yatıp avlanırdı; günler, geceler boyunca bir dala tüner, ardıçkuşunun gelip bir ağacın tepesine konmasını ya da tavşanın çayırlığın ortasında belirmesini beklerdi. Pusuya yatmadığı zamanlarda, kuşların ötüşünü izleyerek rastgele dolaşır ya da kürklü hayvanların olası güzergâhlarında iz sürerdi. Tavşan ya da tilkinin peşinden bir tazının havlamasını işittiğinde, oradan uzaklaşması gerektiğini, bu avın, kendisi gibi umulmadık biçimde avcı olan bir münzevinin hakkı olmadığını bilirdi. İlkeli davranan biri olduğundan, şaşmaz gözetleme yerlerinden gördüğü ve nişan aldı mı mutlaka vuracağı, başkalarına ait köpeklerin izlediği ava asla tüfek doğrultmazdı. Soluk soluğa kalmış, kulak kesilmiş, bocalayan gözlerle bakan avcının patikanın ucunda belirmesini bekler ve ona hayvanın ne yöne gittiğini söylerdi.

Bir gün, yeşilliğin arasında kırmızı bir dalgalanma gördü: Hırsla soluyan, bıyıkları dikilmiş bir tilki çayırı geçip fundalıkların arasında kayboldu. Ardından "Hav! Hav! Hav!" köpekler.

Koşa koşa geldiler, burunları yerde, iki kez tilkinin kokusunu alamayıp gerisingeri döndüler.

İyice uzaklaşmışlardı ki, "Uuuiyk, uuuiyk" diye ince bir uluma duyuldu, bir köpeğinkinden çok balığınkine benzeyen sıçrayışlarla otlar yarıldı, sanki tazılardan daha sivri burunlu, daha sarkık kulaklı bir yunus çayırda yüzüyordu. Gövdesinin arkası balıktan, ayakları görünmeyen, upuzun bir hayvan, yüzgeç ya da perdeayaklarının yardımıyla bata çıka ilerliyordu. Sonunda açıklığa çıktı: Bir base idi bu.

Tazı sürüsüne katılmış, ama çok genç, neredeyse yavru olduğundan geride kalmıştı. Tazıların havlamaları daha kızgın bir tona bürünmüştü, avın izini kaybettiklerinden bir koku alma şebekesine dönüşmüş halde kıraç alanda daha geniş bir çevreye dağılmışlar, kaybettikleri kokuyu bulmak için iyice sabırsızlanırken hevesleri kaçmaya başlamıştı, şimdiden bazıları fırsattan yararlanıp bir taşın dibine işiyordu.

Gereksiz bir muzaffer edayla burnu havada ve soluk soluğa base onlara yetişti. Yine, hiç gereği yokken kurnazca havlıyordu: "Uiyk! Uiyk!"

Bir an için tilkinin izini sürmeyi bırakan tazılar ona hemen hırladılar, karşısına dikilip ısırmaya hazır ağızlarını açtılar: "Gırrrr!" Sonra hemen, ilgisiz ilgisiz kıçlarını dönüp çekip gittiler.

Cosimo, rastgele ilerleyen baseyi izliyordu; hayvan bocalamış bir halde sağa sola dönenirken ağacın üstünde onu gördü ve kuyruğunu salladı. Cosimo, tilkinin oralarda bir yerde saklandığından emindi. Tazılar dağılmıştı; zaman zaman avcıların teşvik eden, ama artık bunalmış haykırışlarıyla şevke gelip kesik ve gereksiz havlamalarla yakındaki alçak tepelerden seslerini duyuruyorlardı. Cosimo baseye: "Hadi! Hadi bul onu!" dedi.

Genç köpek, çocuğa bakmak için ara sıra dönerek, etrafı koklamak üzere atıldı. "Hadi! Hadi!"

Köpek gözden kayboldu. Cosimo, çalılardan bir hışırtı duydu, sonra patlamayla: "Auuuuuuuu! Hav! Hav!" Tilkiyi yerinden çıkarmıştı.

Cosimo, hayvanın çayırda koştuğunu gördü. Başkasına ait bir köpeğin yerinden çıkardığı bir tilkiye ateş etmek doğru olur muydu? Cosimo, hayvanın kaçmasına izin verdi, ateş etmedi. Base, köpeklerin bir şeyi anlamadıkları zaman, acaba anlamaya da hakları var mı bakışıyla burnunu kaldırıp Cosimo'ya baktı, sonra yine burnunu yere yapıştırıp tilkinin peşinden gitti.

Çenileye çenileye tilkiye koca bir tur attırdı. Tilki yine oraya döndü. Ateş etmeli miydi, etmemeli miydi? Ateş etmedi. Base, üzüntülü bir bakış attı ona. Artık havlamıyor, dili kulaklarından daha aşağı sarkıyordu, gücü tükenmişti, ama yine de koşmaya devam ediyordu.

Basenin tilkiyi yerinden çıkarması hem tazıları hem avcıları şaşırtmıştı. Patikada kocaman arkebüzüyle koşan yaşlı adama, "Hey!" diye seslendi Cosimo, "O base sizin mi?"

"Sen de, sülalen de başınızı yiyin!" diye bağırdı cinleri tepesine fırlamış görünen adam, "Biz de baselerle avlanacak tip var mı?"

"Öyleyse yerinden çıkardığı hayvanı ben vurabilirim!" diye diretti, her şey kitabına uygun olsun isteyen Cosimo.

"Elinin körüne et, bana ne, neye istersen ateş et!" diye karşılık verip koşar adım uzaklaştı adam.

Base tilkiyi oraya sürdü yine. Cosimo ateş etti ve vurdu. Base onun köpeği oldu, adını da Optimus Maximus koydu.

Optimus Maximus, gençlik hevesiyle sürüye katılmış sahipsiz bir köpeğe benziyordu. İyi de, nereden geliyordu? Bunu anlamak için Cosimo köpeği izledi.

Base, sürünerek çitleri ve hendekleri aşıyor, sonra, yukarıdaki çocuğun kendisini izleyip izleyemediğini anlamak için ardına bakıyordu. Öyle acayip bir yol izlediler ki, Cosimo sonunda nereye vardıklarını çıkaramadı. Anladığındaysa yüreği ağzına geldi: D'Ondarivaların bahçesindeydiler.

Villa kapalıydı, panjurları örtülmüştü; yalnızca çatı katındaki panjurlardan biri rüzgârda çarpıyordu. Bakımsız kalan bahçe, her zamankinden daha çok, başka bir dünyanın ormanıymış izlenimi veriyordu. Ot bürüyen ağaçlı yollarda, çalı çır-

pıyla dolan çiçek tarhlarında Optimus Maximus dört dönüyor, kendi evindeymiş gibi mutlu geziniyor ve kelebekleri kovalıyordu.

Bir çalılıkta kayboldu. Ağzında bir kurdeleyle geri döndü. Cosimo'nun kalbi hızlı hızlı çarpmaya başladı. "Optimus Maximus, bu da ne? Hıı? Söyle bana, bu kimin?"

Optimus Maximus kuyruk sallıyordu.

"Buraya getir, getir Optimus Maximus."

Cosimo, alçak bir dala indi, kuşkusuz bir zamanlar Viola'nm saçlarını bağlayan, artık solmuş bu kumaş parçasını köpeğin ağzından aldı, hatta bu köpek de ailenin taşınırken burada unuttuğu Viola'ya ait bir köpek olmalıydı. Cosimo hatırlar gibi oluyordu, önceki yaz, küçük sarışın kızın kolundaki sepette, belki yeni hediye aldığı bir yavru köpek vardı.

"Koş ara Optimus Maximus!" Base, bambuların arasına dalıp Viola'yı hatırlatan eşyalarla geri dönüyordu, ip atladığı bir sicim, bir uçurtma parçası, bir yelpaze.

Bahçenin en yüksek ağacının tepesine kılıcının ucuyla *Viola* ve *Cosimo* isimlerini kazıdı, sonra daha aşağıya, köpeğe başka bir ad vermiş olsa da kızın hoşuna gideceğinden emin, *Base Optimus Maximus* yazdı.

O günden sonra, çocuk ağaçlarda görünür görünmez, yerde hemen altında ya da yakınlarında, karnını yere yapıştırmış base Optimus Maximus da mutlaka görünürdü. Cosimo ona araştırmayı, durup beklemeyi, avı getirmeyi, av köpeklerinin yaptığı bütün işleri öğretmişti, ormanda avlamadıkları hayvan yoktu. Vurulan hayvanı getirmek için, Optimus Maximus iki önayağını ağacın mümkün olduğu kadar yükseğine dayar, Cosimo eğilip tavşan ya da çil keklik ne varsa ağzından alır, başını okşardı. Bütün yakınlıkları, kutlamaları işte bu kadardı. Ama birinden ötekine, dallarla toprak arasında kesintisiz bir konuşma, bir uyum, tek heceli havlamalar, dil ya da parmak şaklatmalar devam ederdi. Insana köpek, köpeğe insan gerekliydi, bu bağa ikisi de ihanet etmedi; dünyadaki bütün insanlardan ve bütün köpeklerden farklı olmakla birlikte insan ve köpek olarak ikisi de mutlu olmadıklarını söyleyemezlerdi.

11

Uzunca bir süre, bütün yeniyetmeliği boyunca, av Cosimo'nun dünyası oldu. Balıkçılığı da eklemeli buna, çünkü ırmağın kenarında, elinde oltası yılanbalığı ve alabalık beklerdi. Bazen, artık bizimkinden farklı duyuları ve içgüdüleri olduğunu düşünesi geliyordu insanın, sanki o tabaklanmış derileri kuşandıktan sonra bu giysilere uygun biçimde huyu suyu değişmişti.

Kuşkusuz, sürekli ağaç kabuklarına değerek; kıymığın, kılın, tüyün, teleğin oynaşan görüntüsüne, varolan dünyanın renk cümbüşüne ve sonra yaprakların damarlarında dönüp duran başka bir dünyaya ait bir kan gibi yeşilin akışkanlığına gözlerini dikerek yaşamak: Ağaç gövdesi, ardıçkuşu gagası, balık solungacı gibi insana özgü olandan çok uzak bütün bu yaşam biçimleri, derinine itildiği bu yabanıl sınırlarla kaynaşmak, onun ruhunu yeniden şekillendirebilir, insan görünüşünü yitirmesine neden olabilirdi. Oysa, ağaçlarla ortaklığından ve hayvanlarla mücadelesinden edindiği yetenekler ne olursa olsun, yeri her zaman burası, bizim yanımızdı, bu benim için gayet aşikârdı.

Tabii, seyrek olarak yerine getirdiği bazı alışkanlıklarını ister istemez kaybediyordu. Örneğin, Ombrosa'daki büyük ayinlere katılmaya çalıştı. İlk aylarda aksatmadan sürdürdü. Her pazar, tören giysilerimizi giymiş dışarıya çıktığımızda, sırtında sakladığı yerden çıkarıp giydiği eski giysileriyle, başından kürk kalpağını atıp üç köşeli şapkasını takmış olarak, nihayetinde

bayramlıklarını giymeye özen göstermiş şekilde onu dalların üstünde hazır buluyorduk. Yola koyuluyorduk, o bizi dallardan izliyordu ve böylece bütün Ombrosalıların gözleri önünde yortu yerine varıyorduk (zamanla hepsi bu görüntüye alıştı, hatta babamızın yaşadığı sıkıntı da böylelikle azaldı), bizler ölçülü, o havada zıplaya sıçraya, özellikle kışın, ağaçların çıplaklığında iyice belirginleşen tuhaf bir görüntü sergiliyorduk.

Biz katedrale girip yerlerimize oturuyorduk, o dışarıda kalıyor, büyük bir pencerenin denk düştüğü, katedralin yan sahanlıklarından birinin bitişiğindeki pırnala tünüyordu. Oturduğumuz yerden, camın ardından dalların siluetini ve şapkasını göğsüne bastırmış, başını önüne eğmiş Cosimo'nun karaltısını görüyorduk. Babam, her pazar bu pencerenin açık bırakılması için kiliseden bir müstahdemle anlaştı, böylece ağabeyim ayini ağaçtan izleyebilirdi. Ama zamanla onu göremez olduk. Pencere de kapatıldı, çünkü cereyan yapıyordu.

Onun için önceleri önemli olan şeyler, artık değildi. İlkbaharda ablamız nişanlandı. Bir yıl önce, böyle bir şey kimin aklına gelirdi? Estomac ailesi genç Kont'la birlikte geldi ve büyük bir kutlama yapıldı. Evimizin bütün odaları ışıl ışıldı, çevredeki bütün soylular gelmişti, danslar edildi. Cosimo'yu artık düşünen kimdi? Doğrusu hepimiz düşünüyorduk. Ara sıra pencerelerden dışarı, gelip gelmediğine bakıyordum; babamız üzüntülüydü, ailece yapılan bu kutlamada bile aklı fikri ondaydı, kendini bu eğlencenin dışında bırakanda. Bayan General, bütün töreni bir talim alanını yönetir gibi yönetiyor, büyük oğlunun orada bulunmaması yüzünden duyduğu üzüntüyü belli etmemeye çalışıyordu. Rahibe giysilerini çıkardığından beri tanınmaz halde olan, kafasında badem ezmesine benzeyen bir peruka, üstünde mercanlarla işlenmiş büyük bir küfeye benzeyen, kim bilir hangi terzinin elinden çıkma giysisiyle ayaklarının ucunda bir dönüş yaptığı o anda Battista'nın bile Cosimo'yu düşündüğüne kalıbımı basarım.

Cosimo gelmişti, görmedim, ama soğukta çınarın tepesine tünemiş, ışık saçan pırıl pırıl pencerelerden göz alıcı biçimde süslenmiş odaları, dans eden perukalı konukları seyrettiğini son-

radan öğrendim. Kafasından ne gibi düşünceler geçmişti acaba? Biraz olsun bizim yaşamımız gözünde tütüyor muydu? Bizim dünyamızdan onu ayıran o adımın ne kadar kısa olduğunu, dönüşün ne kadar kısa ve kolay olabileceğini hiç düşünüyor muydu? Orada ne düşünür, ne isterdi bilmiyorum. Bildiğim tek şey, kutlama süresince, son mum sönünceye, aydınlık tek bir pencere kalmayıncaya kadar, hatta daha sonra bile, oradan ayrılmadığı.

Dolayısıyla, Cosimo'nun ailesiyle ilişkisi iyi kötü sürüyordu. Hatta ailenin bir üyesiyle daha sıkı fıkı olmuştu: Yeni yeni tanımaya başladığı söylenebilecek Şövalye Avukat Enea Silvio Carrega ile. Bu yarı üşütük, kaçak, nerede olduğu ve ne yaptığına akıl sır erdirilmez adamın ailede aslında bir sürü uğraşı olan tek kişi olduğunu ve hiçbir şeyi boşuna yapmadığını Cosimo keşfetti.

Öğleden sonra, en sıcak saatte bile, kafasında kaykılmış fesi, cüppesinin yere değen uzun etekleri ayaklarına dolanarak dışarı çıkar, topraktaki çatlaklar, çitler ya da taş duvarlar tarafından yutulmuş gibi birden ortadan yok olurdu. Sürekli nöbet tutmakla oyalanan Cosimo (daha doğrusu, oyalanmaktan ziyade artık onun olağan haline dönüşen nöbetlerde, gözü neredeyse ufka kadar yayılan bir alanda iyice keskinleşmişti) bir yerden sonra onu gözden kaybediyordu. Bazen kaybolduğu yere kadar daldan dala atlayarak hızla gidiyor, ama hangi yolu tuttuğunu bir türlü kestiremiyordu. Oysa çevrede bir işaret verir gibi sürekli arılar uçuşuyordu. Cosimo, Şövalye'nin varlığıyla arılarınki arasında bir ilişkinin bulunduğu, iz bulmak için arıları takip etmek gerektiği sonucuna vardı. Ama nasıl yapacaktı? Her çiçekli bitkinin etrafında toplanmış bir arı vızıltısı vardı; yolda bu vızıltılara dalıp oyalanmamak, tali yollarda izini kaybetmemek gerekirdi, arıların gidiş gelişinin daha çok olduğu, bir çitin ardında duman gibi havaya yükselecek kadar yoğunlaştığı görünmez hava yolunu izlemek gerekliydi. Orada bir masa üstüne dizilmiş bir ya da daha çok kovan vardı ve o kaynaşmanın arasında dalıp gitmiş Şövalye.

Arıcılık, gerçekten de, amcamızın gizli işlerinden biriydi, tabii bir yere kadar gizliydi, çünkü arada sırada sofraya kovan-

dan henüz çıkarılmış, üstünden bal damlayan bir petek getiriyordu; ürününü bizim topraklarımızın dışından, bilinmesini istemediği açıkça belli olan yerlerden alıyordu. Aile işletmesinin delik cebinden kişisel olarak kurduğu bu sanayiinin hasılatını kurtarmak ister gibi bir ihtiyatlılık içindeydi, madem adam cimri değildi, birazcık balla balmumu ona ne kazandırırdı, ya da kardeşi Baron'un burnunu sokmayacağı bir şeyleri olsun, buna da sahip çıkmaya kalkışmasın arzusundaydı; belki, arıcılık gibi sevdiği pek az şeyden biri olan bir alanı, işletmecilik gibi hiç sevmediği birçok şeyle karıştırmak istemiyordu.

Ayrıca, babamız arıları evin yakınına yerleştirmesine izin vermezdi, çünkü Baron arılardan fena halde korkardı, bahçede bir arıya ya da eşekarısına rastgelecek olsa, sanki kartal kovalarmış gibi perukasını tutarak akıllara ziyan bir koşu tuttururdu ağaçlıklı yollarda. Bir keresinde, böyle kaçarken perukası uçtu gitti, onun sıçramasından ürken arı tepesine konup iğnesini kabak kafasına batırıverdi. Üç gününü sirkeli mendilleri başına bastırarak geçirdi, cins bir adamdı, en zorlu durumlarda onurlu ve güçlü davranırdı da hafif bir sıyrık, küçücük bir sivilce onu deliye döndürürdü.

Hal böyle olunca, Enea Silvio Carrega arı yetiştirme işini biraz oraya, biraz buraya bütün Ombrosa Vadisi'ne dağıtmıştı; toprak sahipleri, bir miktar bal karşılığında iki üç kovanını kendi arazilerine yerleştirmesine ses etmemişlerdi, o da dere tepe gezer, kovanların çevresinde didinip dururken, öyle el kol sallardı ki, bazen arı sokmasına karşı kara eldivenler taktığından, gören, elleri yok da pençeleri var sanırdı. Yüzüne, fesinin tepesine sardığı kara tül düşer, her nefes alıp verişinde ağzına bir yapışır, bir havalanırdı. Kovanları karıştırırken arıları uzaklaştırmak için duman saçan bir alet kullanırdı. Bütün bunlar, arı sürüsü, kara tül ve duman bulutu, Cosimo'ya bu adamın oradan kaybolmak, silinip uçup gitmek, sonra başka bir yerde, başka bir zamanda başka biri olarak yeniden doğmak için yapmaya çalıştığı bir sihir gibi görünürdü. Ne yazık ki, Avukat kötü bir hokkabazdı, çünkü manzara hiçbir defasında değişmediği gibi, üstüne üstlük bir de arı sokmuş parmağını emiyor olurdu.

Mevsimlerden bahardı. Cosimo bir sabah baktı ki, sanki hava çıldırmış, hiç duymadığı bir ses, gök gürültüsü gibi bir uğultu ortalığı titretiyor ve bir dolu ki, yere düşeceğine yatay olarak savruluyor, fırıl fırıl dönerek yoğun bir yağışla ortalığa saçılıyor. Bir arı sürüsüydü bu: Çevresinde yeşillik, çiçekler ve güneş; ne olup bittiğini anlayamayan Cosimo, için için bir telaşa kapıldı. "Arılar kaçıyor! Şövalye Avukat! Arılar kaçıyor!" diye ağaçtan ağaca sıçrayıp Carrega'yı arayarak bağırmaya başladı.

"Kaçmıyorlar, oğul veriyorlar," diye cevap verdi Şövalye; Cosimo'nun altında mantar gibi bitivermiş, ona ses etmesin diye işaret ediyordu. Sonra birden koşarak gözden kayboldu. Nereye gitmişti?

Oğul verme dönemiydi. Eski kovandan bir arı sürüsü kraliçe arıyı izliyordu. Cosimo çevresine bakındı. İşte, Şövalye Avukat, elinde bir bakır tencere ve tavayla mutfağın kapısında beliriyordu. Şimdi, tavayı tencereye vurup kulak zarını tırmalayan, insana kulaklarını tıkama isteği verip çok uzun bir çınlamayla kaybolan, son derece yüksek ve rahatsız edici tangur tungur sesler çıkarıyordu. Şövalye Avukat, bakır kapları her üç adımda bir birbirine vurarak arı sürüsünün peşinden gidiyordu. Bu sesi her çıkarışında sürü sanki bir sarsıntı geçiriyor, hızla alçalıp yükseliyor ve uğultu sanki boğuklaşıyor, arıların uçuşunda bir kararsızlık beliriyordu. Cosimo pek iyi seçemiyordu, ama sürünün, yeşilliğin bir noktasına doğru yöneldiğini ve oradan öteye gitmediğini sanıyordu. Carrega ise tencereye vurmaya devam ediyordu.

"Ne oluyor Şövalye Avukat? Ne yapıyorsunuz?" diye sordu ağabeyim ona yetişerek.

"Çabuk," diye homurdandı, "hemen arıların bulunduğu ağaca git, ama sakın ha ben gelene kadar rahatsız etme onları!"

Arılar bir nar ağacına iniyordu. Cosimo oraya vardığında önce hiçbir şey görmedi, sonra birden, bir dala asılı, kozalağa benzer kocaman bir meyve ayırt etti; birbiri üstüne yığılmış arılardan oluşmuştu, ha bire yenileri gelip yapıştıkça irileşiyordu.

Cosimo soluğunu tutmuş, nar ağacının üstündeydi. Arı salkımı hemen altındaydı, büyüdükçe sanki hafifliyordu, bir ipliğe bağlıymış gibi, daha beteri, yaşlı kraliçe arının cılız bacağı-

na asılıymış gibi ve gövdelerindeki kara ve sarı çizgilere tezat oluşturarak o hışırdayan kanatların üstüne yayılan gri renk ne kadar inceydi.

Şövalye Avukat, elinde bir kovanla hoplaya zıplaya geldi. Kovanı tersine çevirerek arı salkımına doğru tuttu. Alçak sesle, "Hadi, hafifçe salla!" dedi.

Cosimo, nar ağacını şöyle bir salladı. Sallamasıyla beraber bir arı sürüsü yaprak gibi dökülüp kovanın içine düştü, Şövalye kovandaki deliği bir tahtayla tıkadı. "İşte, tamamdır."

Böylece Cosimo ile Şövalye Avukat arasında, bir anlaşma, arkadaşlığa benzer bir işbirliği doğdu; tabii buna arkadaşlık demek abartmak olur, pek de sokulgan olmayan iki kişi arasında oluşan bir yakınlık diyelim.

Ağabeyimle Enea Silvio sulama konusunda da anlaştılar. Bu garip gelebilir, çünkü ağaçların üstünde yaşayan birinin kuyularla, kanallarla ne işi olabilir değil mi? Ama size Cosimo'nun keşfettiği, şu asma çeşme yönteminden söz etmiştim, hani suyu kavaktan olukla ta çağlayandan meşenin dallarının arasına çektiği. Pek dalgın bir adam olan Avukat'ın gözünden, kasabada su düzeniyle ilgili hiçbir şey kaçmazdı. Çağlayanın üstünde, bir kurtbağrı öbeğinin ardına gizleyerek, meşe dalları arasından oluğu çekip ağacın bir çatalına, diğer ucunu da uçurumun taşlarının arasına dayayan Cosimo'yu su içerken yakaladı (ağabeyim, vahşilere özgü ve hemen kendisinin de edindiği bir alışkanlıkla, kullanmadığı zamanlar her şeyi gizlerdi).

Bu görüntü karşısında, kim bilir aklında ne tilkiler döndüyse, Şövalye nadiren kapıldığı mutluluk anlarından birine sürüklendi. Kurtbağrı öbeğinin orada durdu, ellerini çırptı, ip atlarcasına iki üç kez zıpladı, su sıçrattı, az kalsın çağlayanla birlikte sürüklenip sarp kayalardan aşağı yuvarlanacaktı. Sonra, aklına geleni çocuğa açıklamaya koyuldu. Düşündüğü şey karışık, açıklamalarıysa karmakarışıktı. Şövalye Avukat, İtalyanca bilmediğinden değil, alçakgönüllülüğünden, çoğunlukla yerel ağızla konuşurdu, ama birden heyecanlandığı için farkında olmadan Türkçe konuşmaya başlamış ve ne dediği hiç anlaşılmaz olmuştu.

Sözün özü, daldan dala geçip vadinin çok kurak olan öteki yakasına varacak ve oraları sulayacak asma bir su yolu yapmak gelmişti aklına. Cosimo, onun tasarısını hemen sürdürerek yetkinleştirdi ve ekinleri sulamak için bazı yerlerde kanala delikler açmayı önerdi, Avukat kendinden geçmişti.

Koşup çalışma odasına kapandı, tasarılarını sayfalarca kâğıda döktü. Cosimo da öte yanda uğraşmaya koyuldu, çünkü ağaçların üstünde yapabileceği her şey çok hoşuna gidiyor, üstelik durumuna yeni bir önem ve saygınlık kazandırıyordu; Enea Silvio Carrega'da ete kemiğe bürünen beklenmedik bir yoldaş bulduğunu sandı. Alçak ağaçlarda buluşmak için sözleşiyorlar, Avukat Şövalye kucağında çizimlerle dolu kâğıt rulolarıyla merdivenden ağaca çıkıyor ve saatlerce kuracakları su yolunun gitgide karmaşıklaşan gelişmelerini tartışıyorlardı.

Fakat bir türlü bütün bunları gerçekleştirme aşamasına varamadılar. Enea Silvio pes etti, Cosimo ile görüşmelerini seyreltmeye başladı, çizimlerini hiçbir zaman bitiremedi ve bir hafta sonra konuştuklarını unuttu gitti. Cosimo bu durumdan çok etkilenmedi, bu tasarının hayatına can sıkıcı bir karışıklıktan başka şey getirmeyeceğini yolun başında fark etmişti.

Amcamız, sulama konusunda, kuşkusuz çok daha fazlasını yapabilirdi. Hevesi vardı, bu bilimin gerektirdiği özel zekâdan yoksun değildi; fakat onda düşündüğünü gerçekleştirme şevki yoktu: Yolunu kaybediyordu, tıpkı yatağını bulamayan, bir süre aktıktan sonra toprağın gözenekleri tarafından emilen su gibi, başladığı işi bitiremiyordu. Bunun nedenini kestirmek zor değildi: Arıcılıkta kendi bildiği gibi, neredeyse gizlice, kimseyle alıp vereceği olmadan, arada sırada birilerine, kimse bir talepte bulunmaksızın bir petek bal hediye ederek işlerini yürütmek varken, sulama kanalları işinde şunun bunun çıkarlarını hesaba katmak, Baron'un ya da siparişte bulunan kişinin emir ve görüşlerine boyun eğmek zoruna gidiyordu. Mahcup ve kararsız olduğundan başkalarının isteklerine karşı çıkamıyordu, ama yaptığı işten hemen soğuyor, vazgeçiyordu.

Onu günün her saati, yanında kazmalı kürekli adamlar, elinde bir metre ve harita tomarı, bir ark açılması için emirler

yağdırırken görmek mümkündü; toprağı adımlayarak ölçerdi, boyu çok kısa olduğundan adımlarını abartılı bir biçimde atardı. Bir yeri, sonra bir başkasını kazdırır, adamları durdurur, yeniden ölçü almaya koyulurdu. Akşam olur, iş paydos edilirdi. Ertesi gün, işe aynı yerden başlamaya karar vermesi zordu. Bir hafta ara da bul bulabilirsen onu koyduğun yerde!

Sulama konusuna olan büyük ilgisi; eğilimleri, arzuları ve içgüdüsüyle besleniyordu. Kalbinde hâlâ sakladığı bir anı vardı, Sultan'ın güzelce sulanan o şahane topraklarının, hayatında tek mutlu olduğu yer olan o bostanların ve bahçelerin anısı... Ombrosa'nın bağ bahçelerini sürekli o Berberî ülkesiyle ya da Türkiye'yle karşılaştırır ve yaşadığı yeri verimli hale getirme ve anılarını burada canlandırma hayaliyle yanıp tutuşur, zanaati sulama işleri üzerine olduğundan, bu değişim tutkusu sulamaya odaklanır, ama sonuç hep düşlediğinin tersine işler ve umutları boşa çıkardı.

Elinde çatal bir sopayla yeraltı sularını aramaya çıktığı da olurdu, ama gizli gizli, çünkü o zamanlar bu tuhaf uğraşlara hâlâ büyücülük etiketi yapıştırılabiliyordu. Bir keresinde Cosimo onu, elinde bir çatal sopa, topuklarının üstünde döne döne gezerken yakaladı. Bu da başkalarından gördüğü, ama bir sonuç alamayacağı, bir şeyleri tekrarlama eğilimi olsa gerekti, zaten öyle de oldu.

Enea Silvio Carrega'nın huyunu husunu anlamak, Cosimo'nun yalnızlığı seven insanlar konusunda epey fikir sahibi olmasına yaradı ve bu öğrendiklerinden ömrü boyunca yararlandı. Diyeceğim o ki, yazgısını diğer insanlarınkinden ayıranların başına neler geldiğini ona hep hatırlatan bir ders olarak, Şövalye Avukat'ın şaşkın görünüşünü hep yanı başında gezdirdi ve ona asla benzememeyi başardı.

12

Cosimo, bazı geceler, "İmdat! Haydutlar! Yakalayın!" çığlıklarıyla uyanırdı.

Daldan dala atlayarak, hemen çığlıkların geldiği yere yönelirdi. Burası, bazen küçük toprak sahiplerine ait bir köy evi olur ve kapının önüne yarı çıplak çıkmış bir aile dövünüyor olurdu.

"Vah bize! Vahlar bize! Gian dei Brughi gelip bütün mahsulümüzü kaldırdı!"

Ahali toplanırdı.

"Gian dei Brughi miydi gerçekten? Gördünüz mü?"

"Oydu! Ta kendisiydi! Yüzü maskeliydi, elinde nah şu kadar silahı vardı, arkasından iki maskeli daha geliyordu, ama emirleri veren oydu! Gian dei Brughi'ydi!"

"Nerede peki? Ne yana gitti?"

"Hah, tamam, işin yoksa Gian dei Brughi'yi yakala! Şimdiye nereyi bulmuştur kim bilir?"

Bazen de biri atı, parası, mantosu, yükü, her şeyi çalınmış halde yolun ortasına bırakılmış bağırırken bulunurdu.

"İmdat! Soygun var! Gian dei Brughi!"

"Nasıl oldu? Anlatın!"

"Tüfeğini doğrultmuş şuradan çıkıverdi, karalar içinde, sakallı, az kalsın ölüyordum!"

"Çabuk! Peşine düşelim! Ne yandan kaçtı?"

"Şuradan! Hayır, hayır galiba oradan! Rüzgâr gibi gitti!"

Cosimo, Gian dei Brughi'yi bulmayı kafasına koymuştu. Tavşanların, kuşların peşinden bir o yana bir bu yana gidip, Op-

timus Maximus'u, "Hadi bul onu, hadi," diye kışkırtarak ormanı katediyordu. Adamı bulsa, ona ne bir şey yapacağı ne de bir diyeceği vardı, istediği yalnızca bu kadar nam salmış birini görmekti. Fakat, bütün bir gece boyunca sağda solda dolandığı zaman bile ona hiç rastlayamadı. "Demek bu gece çıkmadı!" diye düşünüyordu, ama ertesi sabah, vadinin bir tarafında, bir evin önünde ya da bir sapakta yeni bir soygun konuşuluyor oluyordu. Cosimo derhal oraya gidip anlatılanlara kulak kabartıyordu.

"İyi de sen ormanda, ağaçların tepesinde yaşıyorsun," dedi bir defasında biri, "bu Gian dei Brughi'yi hiç görmedin mi?"

Cosimo çok utandı, "Şeyy... Sanmam..."

"Nasıl olsun bu dediğin," diye araya girdi bir başkası, "Gian dei Brughi kimsenin bulamayacağı deliklerde yaşıyor, hem yolda yürüse tanıyacak kimse çıkmaz!"

"Başına koyulan ödülle, onu yakalayacak olan ömür boyu rahat eder!"

"Öyle! Ama onun yerini bilen herkesin, adaletle onun kadar işi var demektir, ortaya çıkacak olurlarsa onlar da darağacını boylayacaklardır!"

"Gian dei Brughi! Gian dei Brughi! Peki ama bütün bu suçları o mu işliyor?"

"Hadi canım, o kadar çok suçla itham ediliyor ki, on tanesinden sıyırsa on birincisi asılmasına yeter!"

"Bu kıyılardaki bütün ormanlarda haydutluk etti!"

"Gençliğinde, çetesinin reisini de öldürdü!"

"Haydutlar bile onu aralarından attılar!"

"Bu yüzden gelip bizim topraklarımıza sığındı!"

"Eh, tabii biz de pek becerikli olduğumuzdan!!!"

Cosimo, işittiği her lafı gidip kazancılarla değerlendirirdi. Ormanları mesken tutanlar arasında, o zamanlar, sürüyle şüpheli seyyar satıcı vardı: Kazancılar, iskemle onarıcıları, çaputçular gibi evleri gezip akşama yapacakları hırsızlığı gündüzden kafalarında kuran çeşitli insanlar. Orman onlar için işlerini yapacakları bir gizli sığınak olmaktan ziyade yaptıkları vurguna yataklık eden bir yerdi.

"Duydunuz mu, bu akşam Gian dei Brughi bir yolcu arabasını soydu!"

"Hadi be! Eh, olur mu olur!"

"Dörtnala giden atları, geminden tuttuğu gibi durdurdu!"

"Bak, bu onun işi değil, tabii arabaya atların yerine cırcırböceği koşmadılarsa!"

"Ne diyorsunuz? Soygunu yapan Gian dei Brughi değil midir?"

"Tabii tabii, neler diyorsun sen öyle, elbette Gian dei Brughi!"

"Gian dei Brughi her şeyi yapamaz mı?"

"Ha ha ha!"

Gian dei Brughi'den böyle söz edildiğini duyunca Cosimo' nun kafası karışıyordu, oradan ayrılıp gezginlerin olduğu başka bir obaya gidiyordu.

"Söylesenize, sizce bu geceki araba soygunu Gian dei Brughi'nin işi değil mi?"

"Eğer eylemi başarıyla sonuçlandırdılarsa mutlaka Gian dei Brughi'nin işidir. Bunu bilmiyor musun?"

"Neden başarıyla sonuçlandırdılarsa onun işi oluyor?"

"Çünkü işi eline yüzüne bulaştırdıysa, o gerçekten Gian dei Brughi'dir."

"Hah ha! Ah beceriksiz!"

Cosimo hiçbir şey anlamıyordu. "Gian dei Brughi beceriksiz mi?"

Ötekiler hemen havayı değiştiriyorlardı. "Yok canıım, beceriksizin tekinden milletin bu kadar ödü patlar mı?"

"Siz onu gördünüz mü?"

"Biz mi? Onu kim görmüş ki!"

"Ama gerçekten var olduğunu biliyorsunuz değil mi?"

"Bu da iyi! Elbette var! Hem olmasa bile..."

"Olmasa bile mi?"

"... Olmasa da bir şey değişmezdi. Hah hah ha!"

"Ama herkes diyor ki..."

"Tabii derler, demeleri gerekir. Her yerde soygunlar yapan, herkesi öldüren Gian dei Brughi, o korkunç haydut! Bundan kuşkulanan varsa boyunu görelim!"

"Evlat, bundan kuşku duyacak cesaretin var mı senin?"

Sözün özü, Cosimo aşağıda, vadide Gian dei Brughi'den ne kadar korkuluyorsa, yukarılara, ormanlara doğru çıkıldıkça bu

korkunun yerini daha kuşkucu, hatta açıkça alaycı bir havaya bıraktığını anlamıştı.

Bu işlere aşina adamların gözünde Gian dei Brughi'nin beş para etmediğini anlayınca, onu görme hevesi geçti. Tam o sırada da Gian dei Brughi'ye rastlayıverdi.

Cosimo, bir öğleden sonra, bir ceviz ağacının üstünde kitap okuyordu. Bir süredir kitap okuma aşkı kabarmıştı, bütün gün tüfeği elinde, bir ispinoz ha kondu ha konacak diye beklemek sıkıcı geliyordu.

Dolayısıyla bir elinde tüfeği, diğerinde kitap, Lesage'ın *Gil Blas*'ını okuyordu. Sahibinin kitap okumasını sevmeyen Optimus Maximus onun dikkatini çekmek için ortalıkta dönenerek bahaneler arıyor, kelebek bile görse havlayıp tüfeğini doğrultturmaya çalışıyordu.

O anda, dağdan inen patikada, soluk soluğa koşan sakallı, hırpani ve silahsız bir adam göründü, peşinde kılıçlarını çekmiş iki muhafız bağırarak onu kovalıyordu: "Yakalayın! Gian dei Brughi bu! İşte enseledik!"

Haydut, peşinden gelenlerle biraz arayı açmıştı, ama yolunu şaşırmaktan ya da tuzağa düşmekten korkan biri gibi hareket etmeyi sürdürecek olursa o saat yakalanırdı. Cosimo'nun bulunduğu ceviz ağacının altlarda dalı olmadığından tırmanılacak gibi değildi, ama onun, aşılması güç yerlerde kullanmak için yanından ayırmadığı ipi vardı. Bir ucunu dala bağlayarak ipi aşağı sarkıttı. Haydut, hemen önüne düşen ipi görünce, bir an ne yapacağını bilemedi, sonra ipe asılıp çevik hareketlerle ipe tırmandı; uygun ânı kollamayı hiçbir zaman bilemeyen, ama her zaman turnayı gözünden vuran, atılgan kararsızlardan ya da kararsız atılganlardan olduğu böylece belli oldu.

Muhafızlar geldi. İp çoktan yukarı çekilmişti ve Gian dei Brughi cevizin dalları arasında Cosimo'yla diz dize oturuyordu. Yol tam burada ayrılıyordu. Muhafızların biri bir yana, diğeri öte yana gitti, sonra yeniden bir araya geldiler ve nereye gideceklerini bir türlü kestiremediler. Çevrede kuyruğunu sallayarak gezen Optimus Maximus karşılarına çıktı.

"Hey," dedi muhafızlardan biri, "bu, ağaçlarda yaşayan Baron'un köpeği değil mi? Eğer çocuk buralardaysa belki bize bilgi verir!"

"Buradayım, hemen üstünüzde!" diye seslendi Cosimo. Ama az önce bulunduğu ve haydutun saklandığı cevizden seslenmemiş, hemen yakındaki kestane ağacına geçmiş, böylece muhafızlar sağa sola hiç bakınmadan kafalarını o yana doğru kaldırmışlardı.

"Beyefendileri, günaydınlar," dediler, "acaba haydut Gian dei Brughi'yi kaçarken görmüş olabilirler mi?"

"O da kim, bilmiyorum," diye cevapladı Cosimo, "ama kaçan ufak tefek biriyse, koşarak şu yana, ırmağa doğru gitti..."

"Ufak tefek mi? İnsanın gözünü korkutacak kadar kapı gibi bir adamdır..."

"Eh, bilemem, yukarıdan hepiniz pek ufak görünüyorsunuz..."

"Beyefendilerine müteşekkiriz!" diyerek ırmağa doğru kestirmeden gittiler.

Cosimo ceviz ağacına döndü ve *Gil Blas*'ı okumaya devam etti. Gian dei Brughi, yüzü bembeyaz, toprak gibi kızıl ve kirpi gibi saçlarına sakalına kuru yapraklar, kestane kabukları ve çam yaprakları takılmış, tutunduğu dala hâlâ sımsıkı yapışmış duruyordu. Yeşil, şaşkın gözlerini Cosimo'ya dikmiş, tepeden tırnağa süzüyordu; çirkin mi çirkindi.

"Gittiler mi?" diye sordu sonunda.

"Evet, evet," dedi Cosimo arkadaşça. "Siz, haydut Gian dei Brughi misiniz?"

"Nereden bildiniz?"

"Eh, namınız pek yaygın..."

"Peki, siz de şu ağaçlardan inmeyen çocuk musunuz?"

"Evet. Ya siz nereden biliyorsunuz?"

"Canım, sizin de namınız almış yürümüş!"

Rastlantıyla karşılaşmış ve birbirlerine yabancı gelmedikleri için memnun iki nazik insan gibi birbirlerine saygıyla baktılar.

Cosimo başka ne diyeceğini bilemediğinden yeniden kitabını okumaya koyuldu.

"Merakla okuduğunuz nedir?"

"Lesage'ın *Gil Blas*'ı."

"Güzel mi?"

"Eh, evet."

"Bitirmenize çok var mı?"

"Neden sordunuz? Yirmi sayfa kadar var."

"Bitirdiğiniz zaman bana ödünç verir misiniz diye soracaktım," dedi kafası karışık bir biçimde. "Biliyor musunuz ömrüm saklanmakla geçiyor, ne yapacağımı bilemiyorum. Hiç olmazsa elimde okuyacak bir kitap olsun. Bir keresinde bir arabanın önünü kestim, içinden pek bir şey çıkmadı, ama bir kitap buldum aldım. Ceketimin içine saklayıp tepeye götürdüm; o kitap karşılığında ganimetin geri kalanını gözden çıkarırdım. Akşam feneri yakıp okumaya koyuldum... Latinceydi! Tek kelime anlamıyordum." Başını salladı. "Bakın, Latince bilmiyorum işte..."

"Canım, Latince de zordur," dedi Cosimo, farkında olmadan koruyucu bir havaya büründüğünü sezerek, "bu okuduğum Fransızca..."

"Fransızca, Toskana lehçesi, Provansça, Kastilya lehçesi, hepsini anlarım," dedi Gian dei Brughi, "hatta biraz Katalanca da: *Bon dia! Bona nit! Està la mar mòlt alborotada!*"*

Yarım saat sonra Cosimo kitabı bitirmiş ve Gian dei Brughi'ye vermişti.

Ağabeyimle haydutun ilişkisi böyle başladı. Gian dei Brughi kitabın birini bitirir bitirmez hemen geri getiriyor, bir yenisini alıyor, gizlendiği yere çekilip okuyordu.

Cosimo'ya kitapları ben sağlıyordum, evdeki kütüphaneden alıyordum, bittiği zaman geri veriyordu. Artık, kitapları daha uzun süre tutmaya başlamıştı, çünkü kendisi okuduktan sonra Gian dei Brughi'ye veriyordu ve kitaplar çoğunlukla ciltleri yıpranmış, küf tutmuş, sümüklüböcek izleriyle kaplı geliyordu, kim bilir haydut nereye koyuyordu bunları.

Belirli günlerde Cosimo ve Gian dei Brughi, belli bir ağaçta buluşmak üzere sözleşiyor, kitapları değiş tokuş ediyor ve

* İyi günler! İyi geceler! Deniz çok dalgalı! (Çev. N.)

hemen ayrılıyorlardı, çünkü orman muhafızlar tarafından sıkı denetim altındaydı. Böyle basit bir iş bile, her ikisi için de çok tehlikeliydi: Kardeşim bir suçluyla ahbaplık ettiğinden kendini temize çıkaramazdı. Ama Gian dei Brughi bir okuma çılgınlığına kapılmıştı, roman üzerine roman deviriyordu; gün boyunca saklanıp okuduğundan, ağabeyimin bir haftada okuyacağını sandığı ciltleri bir günde yalayıp yutuyor, böylece işler altüst oluyor, hadiii bir yenisini istiyordu; eğer buluşma günleri değilse, köylerdeki aileleri dehşete düşürüp Ombrosa'nın bütün güvenlik kuvvetlerini peşine takınayı göze alarak Cosimo'yu aramak için bağlara bahçelere atıyordu kendini.

Haydutun istekleriyle bastırdığı Cosimo'ya benim sağlayabildiğim kitaplar yetmez olmuş, ağabeyimi yeni kaynaklar bulmak için bir telaştır almıştı. Sahaf olan bir Yahudiyle, Orbecche ile tanışmıştı, ondan birkaç ciltlik yapıtlar alıyordu. Keçiboynuzu ağacından, penceresini tıklatıyor, kitapları henüz avlayıp getirdiği tavşan, ardıçkuşu ve çil keklikle takas ediyordu.

Bir de Gian dei Brughi'nin kendine göre zevkleri vardı, herhangi bir kitap vermek mümkün değildi, beğenmeyecek olursa ertesi gün Cosimo'ya gelip kitabı değiştirmesini istiyordu. Ağabeyim daha faydalı kitapları okumaya başladığı yaştaydı, ama, Gian dei Brughi *Telemakhos'un Serüvenleri*'ni geri getirip eğer bir daha böyle sıkıcı bir kitap verirse tepesine tünediği ağacı testereyle kesmekle tehdit edince daha yavaştan almaya mecbur olduğunu anladı.

İş bu noktaya gelince, Cosimo kendince rahat rahat okumak istediği kitaplar ile hayduta vermek amacıyla aldığı kitapları ayırmak istedi. Fakat nerede! Haydut için aldıklarına da hiç değilse şöyle bir göz atmak gerektiğini kısa zamanda hemen anladı, çünkü Gian dei Brughi gitgide daha ısrarcı ve kuşkucu olmaya başlamıştı, kitabı almadan önce konusunu biraz anlatmasını istiyordu, ağabeyim yanlış bir iş yapacak olsa, vay haline! Cosimo ona aşk romanları yutturmayı denedi: Haydut, "Vay ben aşağılık kadın mıyım da..." diye yeri göğü yıktı. Ona nasıl kitaplar vereceğini bir türlü kestiremiyordu.

Kısacası, kitap okumak Cosimo için yarım saatlik hoş bir oyalanmayken, yakasından düşmeyen Gian dei Brughi sayesin-

de, gününün amacı haline gelen bir ana uğraş oldu. Gian dei Brughi adına ve kendi adına ciltlerce kitabı karıştırmaktan, yorumlamaktan, karşılaştırmaktan, gitgide daha çok ve yepyeni kitaplar keşfetmek zorunda kalınca, edebiyat ve insanlıkla ilgili bütün bilgileri edinme tutkusu bulaşan Cosimo'ya tan vaktinden günbatımına kadar günün saatleri yetmemeye başladı ve geceleri fener ışığında okumaya devam etti.

Bir gün, Richardson'ın romanlarını keşfetti. Gian dei Brughi'nin çok hoşuna gitti. Birini bitirir bitirmez hemen bir başkasını istiyordu. Orbecche, Cosimo'ya bir yığın cilt buldu. Hayduta bir aylık kitap çıkmıştı. Rahat bir nefes alan Cosimo, Plutarkhos'un yaşam öykülerine daldı.

Bu arada, Gian dei Brughi, kirpi gibi kızıl saçları kuru yapraklarla dolu, kaşları çatık, yeşil gözleri harcadığı çabadan kan çanağına dönmüş, hecelemek için çenesini çılgın gibi oynatarak, sayfayı çevirmeye hazır tükürüklenmiş parmağı havada okuyor, okuyordu. Richardson'ı okuyunca epeydir ruhunda gömülü duran bir dilek onu eritip bitirmeye başlamıştı: Düzenli ev hayatına, akrabalarına, içten duygulara, erdeme duyduğu özlem ve kötülük ile ahlaksızlığa duyduğu tiksinti. Çevresindeki hiçbir şey artık ilgisini çekmiyor ya da bıkkınlıkla dolduruyordu içini. Yalnızca koşup yeni ciltler, hele elindeki birkaç ciltlik bir romansa ve hikâyenin yarısında kaldıysa devamını almak için Cosimo'ya gitmek dışında ininden çıkmıyordu bile. Böylesine münzevi bir hayat sürüyordu, kendisine karşı beslenen hırs fırtınasının farkında değildi; bir zamanlar yardakçısı olan orman sakinleri bile, bütün muhafızların peşinde olduğu, ıskartaya çıkmış bir haydutun kendilerine ayak bağı olmasından bıkmışlardı.

Eskiden, ciddi ve ağır suçlar işleyen haydut ahbapları, hatta ufak tefek hırsızlıklar yapan serseri tencere kalaycıları gibi başı adaletle belaya girenler çevresinden eksik olmazdı. Her hırsızlıkta, her soygunda insanlar onun gücünden ve tecrübesinden yararlanıyordu, onun ağızdan ağıza dolaşan adı bile siper oluyor ve ötekilerinin adını gölgede bırakıyordu. Soygunlara katılmayanlar da vurgunlardan pay alıyor, fırsattan yararlanıyorlardı, çünkü orman, elden çıkarılacak ya da satılacak çeşit

çeşit çalıntı ve kaçak mal kaynıyor, oralarda düşüp kalkan herkes karanlık işlere bulaşıyordu. Kendi hesabına soygun yapanlar, Gian dei Brughi'nin haberi bile olmaksızın adını kullanarak, ondan fena halde ödleri patlayan mağdurlardan neleri var neleri yoksa söğüşlüyorlardı: İnsanlar korku içinde yaşıyor, her soyguncuyu Gian dei Brughi ya da çetesinden biri sanarak kesenin ağzını açıyorlardı.

Bu güzel günler uzun süre devam etmişti; Gian dei Brughi çalışmadan geçinip gidebileceğini görmüş ve yavaş yavaş ahmaklaşmıştı. Her şey eskisi gibi devam ediyor sanıyordu, oysa düşünceler değişmişti ve kimsenin nezdinde adının saygınlığı kalmamıştı.

Gian dei Brughi'nin bundan böyle kime ne faydası olacaktı? Gözleri yaş içinde roman okumak için saklanıyor, artık ne soyguna çıkıyor ne de kimseye mal getiriyordu, ornanda kimse iş yapamaz hale gelmişti, muhafızlar her gün onu aramaya geliyor ve kimi azıcık kuşkulu görseler içeriye tıkıyorlardı. Bir de kellesine biçilen paha düşünülecek olursa, Gian dei Brughi'nin günlerinin ne kadar sayılı olduğu anlaşılır.

Böylesine namı almış yürümüş bir çete reisini kaybetmeye gönülleri razı olmayan, onun yetiştirmesi iki haydut, ona eski saygınlığını kazandırmak istedi. Ugasso ve Bel-Lore idi bunlar, çocukluklarında meyve hırsızlığı yaparak başlamışlardı işe. Sonra da haydut olmuşlardı.

Gian dei Brughi'yi ininde bulmaya gittiler. Orada, samanların üstüne uzanmıştı. "Ne oldu?" diye sordu, başını kitabından kaldırmadan.

"Gian dei Brughi, sana bir önerimiz var."

"Hımm... Neymiş?" Hâlâ okumaya devam ediyordu.

"Tahsildar Costanzo'nun evi nerede, biliyor musun?"

"Evet, evet... Hı! Tahsildar da kim?"

Bel-Lore ile Ugasso, canları sıkkın bir bakış fırlattılar birbirlerine. Kafasını şu kahrolası kitaptan kaldırmadıkça, ne dendiğinden tek kelime anlayacağı yoktu. "Bir dakika şu kitabı kapat Gian dei Brughi. Kapat da bizi dinle."

Gian dei Brughi, dizlerinin üstünde doğruldu, iki eliyle kitaba sarıldı, kaldığı yeri kaybetmemek için göğsüne bastırdı,

okumaktan bir türlü ayrılamadığından, kitabı göğsünde sıkı sıkı tutarken, burnunu içine sokacak kadar yukarı kaldırdı.

Bel-Lore'nin aklına bir fikir geldi. Oraya koca bir örümcek ağ örmüştü. Bel-Lore, çevik bir hareketle örümcekle ağını kaldırdığı gibi Gian dei Brughi'nin üstüne, kitabıyla burnu arasına attı. Zavallı Gian dei Brughi, örümcekten bile korkacak kadar hanım evladı olmuştu. Örümceğin kıvıl kıvıl ayaklarıyla yapış yapış ağını burnunda hissedince, ne olduğunu bile anlamadan dehşet dolu bir bağırtı kopardı, kitabı yere düşürdü, gözleri fırıl fırıl yuvasında dönerek, ağzından tükürükler saçarak ellerini yüzünün önünde sallamaya başladı.

Ugasso kendini yere attı ve Gian dei Brughi ayağını üstüne basamadan kitabı kaptı.

"Ver şu kitabı bana!" dedi Gian dei Brughi, bir eliyle örümcek ağından kurtulmaya, ötekiyle de kitabı Ugasso'dan geri almaya çalışıyordu.

"Olmaz, önce bizi dinle!" dedi Ugasso kitabı arkasına saklayarak.

"*Clarisse*'i okuyordum. Ver şu kitabı. En heyecanlı yerinde kaldım..."

"Dinle! Bu akşam tahsildarın evine odun götüreceğiz. Çuvaldan odun değil, sen çıkacaksın. Karanlık çökünce çuvaldan çıkıp..."

"Ben *Clarisse*'i bitirmek istiyorum!" Son örümcek ağı kalıntılarından kurtulmayı başarmış, delikanlılarla boğuşma ânını kolluyordu.

"Dinle... Karanlık çökünce çuvaldan çıkarsın, iki tabanca olacak yanında, tahsildardan bir hafta boyunca topladığı vergiyi alırsın, yatağının başucundaki kasada saklıyor..."

"Yahu, bırakın kaldığım bölümü bitireyim bari... Hadi..."

Delikanlılar, Gian dei Brughi'nin kendisine karşı çıkanların döşüne çifte silah dayadığı günleri düşünüyorlardı. Acıyla geçmişe dalıyorlardı. "Sen para keselerini alırsın, tamam mı?" diye kederle diretiyorlardı, "Bize getirirsin, o zaman kitabını geri veririz, istediğin kadar okursun. Anlaştık mı? Gelecek misin?"

"Hayır! Olmaz! Gelmem hiçbir yere!"

"Ya, demek gelmezsin... gelmezsin ha, öyleyse... Görürsün

sen!" Ugasso, kitabın son sayfasına yapıştı, ("Hayır!" diye haykırdı Gian dei Brughi) yırttı, ("Hayır! Dur dedim!") dertop etti ve ateşe attı.

"Aaaah! İt! Nasıl yaparsın bunu? Sonunu asla öğrenemeyeceğim!" Kitabı geri almak için Ugasso'nun peşinden koşuyordu.

"O halde, geliyor musun tahsildarın evine?"

"Hayır, gelmiyorum!"

Ugasso iki sayfa daha yırttı.

"Dur dedim! Oralara gelmedim daha! Yakamazsın!"

Ugasso o sayfaları da ateşe atmıştı bile.

"İt! *Clarisse*! Hayır!"

"Tamam mı, geliyor musun?"

"Ben..."

Ugasso üç sayfayı daha yırtıp ateşe attı.

Gian dei Brughi, elleriyle yüzünü kapayarak yere çöktü. "Tamam," dedi. "Ama, tahsildarın evinin önünde kitapla beni bekleyeceğinize söz verin."

Haydut bir çuvala sokuldu, tepesine bir bağ çalı yerleştirildi. Bel-Lore çuvalı sırtlamış taşıyordu. Arkasından kitapla Ugasso geliyordu. Arada sırada, çuvalın içindeki bir tepinme ya da homurdanmadan Gian dei Brughi'nin fikrini değiştirmek üzere olduğu anlaşılıyor, bunun üzerine Ugasso ona yırttığı bir sayfanın sesini duyurunca Gian dei Brughi hemen duruluyordu.

Böylece, oduncu kılığında onu tahsildarın evine kadar götürüp bıraktılar. Biraz ötede, bir zeytin ağacının arkasında pusuya yatarak onun işini bitirip yanlarına gelmesini beklediler.

Oysa Gian dei Brughi'nin acelesi vardı, karanlık çökmeden, ev ahalisi el ayak çekmeden çuvaldan çıktı. "Eller yukarı!" Ama artık o eski havası kalmamıştı, sanki kendisine dışarıdan bakıyor, halini biraz da gülünç buluyordu. "Eller yukarı, dedim... Herkes şu odaya geçsin, duvarın dibine..." Yaptıklarına kendisi dahi inanmıyordu, yapmış olmak için yapıyordu. "Herkes burada mı?" Küçük bir kızın kaçtığını fark etmemişti.

Bu işlerde bir dakika kaybetmeye gelmez. Oysa, iş uzadıkça uzuyor, tahsildar aptal numarası yapıyor, anahtarı bir türlü bulamıyordu, Gian dei Brughi artık kendisini ciddiye almadıklarını anlıyordu ve böyle olmasına içten içe seviniyordu.

Sonunda, kucağında para dolu keselerle dışarı çıktı. Anlaştıkları gibi, zeytin ağacına doğru neredeyse körlemesine koştu. "Buyurun hepsi ne var ne yoksa burada! Verin bana *Clarisse*'imi!"

Dört, yedi, on kol üstüne atıldı, onu kıskıvrak yakaladılar. Bir muhafız takımı tarafından sucuk gibi bağlanıp havaya kaldırılmıştı. "Clarisse'i görürsün kodeste!" dediler ve onu hapse attılar.

Hapishane deniz kıyısında bir kuleydi. Hemen yanı başında bir fıstıkçamı korusu vardı. Bu fıstıkçamlarından birinin tepesinden, Cosimo, Gian dei Brughi'nin neredeyse hücre penceresinin hizasına geliyor ve demir parmaklıkların arkasından yüzünü görüyordu.

Haydutun ne sorgulamaya ne de mahkemeye aldırdığı vardı; nasıl olsa sonunda asılacaktı; ama onun asıl derdi hapiste kitap okuyamadan boş boş geçirdiği günlerdi ve aklı yarım kalan romanındaydı. Cosimo, *Clarisse*'ten bir nüsha daha bulabildi ve çam ağacının tepesine gitti.

"Nerede kalmıştın?"

"Clarisse'in randevuevinden kaçtığı yerde!"

Cosimo bir süre kitabı karıştırdı, sonra, "Hah, işte tamam. Hadi bakalım," dedi ve yüzü, haydutun ellerinin sımsıkı yapıştığı parmaklıklara dönük, yüksek sesle okumaya başladı.

Soruşturma uzun sürdü; haydut kırbaçlanmaya dayanıyordu; sayısız cinayetini itiraf ettirmek için günler, günler gerekiyordu. Her gün, sorgudan önce ve sonra Cosimo okuyor, o da dinliyordu. *Clarisse* bitince onun kederlendiğini hisseden Cosimo, böyle dört duvar arasına mahkûm birisi için Richardson'ın biraz iç karartıcı olduğunu düşündü; hareketli olaylar dizisiyle ona özgürlükten yoksun kalışını azıcık unutturur diye Fielding'in bir romanını okumaya karar verdi. Mahkeme sürerken Gian dei Brughi'nin kafasında Jonathan Wild'ın başından geçenlerden başka şey yoktu.

Roman bitmeden idam günü geldi çattı. Gian dei Brughi, bir at arabasında, papaz eşliğinde hayatının son yolculuğuna çıktı. Ombrosa'da idam mahkûmları meydanın ortasındaki büyük meşe ağacına asılırdı. Insanlar çevresinde halka olurdu.

İlmek boynuna geçirildiğinde Gian dei Brughi dallardan gelen bir ıslık sesi duydu. Başını kaldırdı. Cosimo kitabı kapatmış, oradaydı.

"Sonunu söylesene," dedi mahkûm.

"Bunu sana söylemek çok üzücü Gian," diye cevap verdi Cosimo, "Jonathan'ın sonu ipte bitiyor."

"Sağ ol. Benim sonum da öyle! Hoşça kal!" diyerek kendi taburesini itti ve ipte boğulup kaldı.

Kalabalık, onun gövdesinin titremeleri kesilince çekti gitti. Cosimo, akşam çökene kadar, adamın asılı olduğu dalın üstünde ata biner gibi oturmuş bekledi. Ölünün gözlerini ya da burnunu gagalamak için ne zaman bir karga yanaşsa, kalpağını sallayarak kuşu uzaklaştırdı.

13

Cosimo bu haydutla düşe kalka, okumaya ve araştırmaya, bütün hayatı boyunca sürecek sınırsız bir heves duymaya başlamıştı. Artık onu, elinde açık bir kitap, bir dalın üstüne ata biner gibi rahatça oturmuş ya da bir ağacın çatalına okul sırasıymış gibi dayanmış, kâğıtları bir tahta parçasına yaymış, ağaçtaki bir deliğe koyduğu hokkasına uzun kaz tüyü kalemini batırıp yazarken görmek olağan bir durum haline gelmişti.

Şimdi Rahip Fauchelafleur'ün peşine düşüp ders yapmalarını isteyen Cosimo'ydu; Tacitus ve Ovidius'u, gök cisimlerini, kimya yasalarını anlatmasını istiyordu, ama yaşlı rahibin biraz dilbilgisi, biraz Tanrıbilim üzerine konuşması bile bir kuşku ve boşluk denizinde boğulmasına yettiğinden, öğrencisinin soruları karşısında kollarını açarak gözlerini göklere dikiyordu.

"*Monsieur l'Abbe*, İran'da kaç kadınla birden evlenilebilir? *Monsieur l'Abbe*, Savoi Vekili kim? *Monsieur l'Abbe*, Linneaus öğretisini anlatabilir misiniz acaba?"

"*Alors... Voyons... Maintenant...*"* diye başlıyordu rahip, sonra aklı karışıyordu, gerisini getiremiyordu.

Oysa Cosimo her türden kitabı yalayıp yutuyordu, vaktinin yarısını okuyarak, yarısını da Sahaf Orbecche'ye kitap borcunu ödemek için avlanmakla geçiriyor, her zaman anlatacak yeni bir hikâyesi oluyordu. İsviçre ormanlarında gezinirken ot toplayan Rousseau, uçurtmayla yıldırım yakalayan Benjamin Franklin, Kızılderililerle mutlu bir hayat süren Baron de la Hontan üzerine bir sürü hikâye.

* Haydi... Görelim bakalım... (Çev. N.)

İhtiyar Fauchelafleur afallamış bir halde bu konuşmalara kulak kabartıyordu, gerçekten mi ilgisini çekiyordu, yoksa ona bir şeyler öğretmekten kurtulmuş olmanın verdiği rahatlıkla mı dinliyordu, orasını bilemem; duruma razıydı ve *"Non! Dites-le moi!"** diyerek konuşmaya katılıyordu; Cosimo ona, "Biliyor musunuz, nasıl oluyor da..." diye başlayıp sorduğunda ve cevabını verdiğinde, *"Tiens! Mais c'est epatant!"*** ya da *"Mon Dieu!"**** diye bağırıyordu, bütün bunlar Tanrı'nın ona o anda açıklanan yeni nitelikleri karşısında duyduğu sevinç olabileceği gibi, dünyanın binbir kılıklı efendisi Kötülük karşısında esef etme de olabilirdi.

Ben henüz çok küçüktüm, Cosimo ise okuma yazma bilmeyenlerle dolu bir sınıfta olduğu için, kitaplarda keşfettiklerini tartışma ihtiyacını ihtiyar hocasını boğan soru ve cevaplarla karşılamaya çalışırdı. Rahibin itaatkâr ve uzlaştırıcı eğilimi, bilindiği gibi, her şeyin beyhudeliğine dair yüksek bilincinden geliyordu ve Cosimo bundan yararlanıyordu. Böylece aralarındaki hoca talebe ilişkisi tersine döndü: Cosimo hoca, rahip de talebe olmuştu. Ağabeyim öyle bir söz sahibi olmuştu ki, ağaçların üstündeki gezintilerinde titrek ihtiyarı da peşinden sürükleyebiliyordu. Koca bir öğleden sonrayı, d'Ondarivaların bahçesindeki atkestanesinin üstünde, ince bacaklarını sallatıp nadir bitkileri, batan güneşin nilüferli havuza yansımasını hayranlıkla seyrettirerek geçirtti ona; kendisi de krallık ve cumhuriyet, farklı dinlerdeki doğru ve hakikat kavrayışı, Çin'deki dinsel merasimler, Lizbon depremi, Leyden şişesi, duyumculuk üzerine kafa yordu durdu.

Benimse Yunanca dersim vardı, fakat hoca ortalıkta yoktu. Bütün aile telaşa kapılıp ortalığa döküldü, bağlar bahçeler didik didik arandı, dalgınlığına gelip de düşüp boğulmuş olmasın endişesiyle balık havuzu yoklandı. Rahip, saatler boyunca rahatsız durumda oturmaktan kaynaklanan bel ağrısından yakınarak akşam eve döndü.

İhtiyar Jansenistte, bu her şeyi edilgin kabullenme durumuyla, ruhani katılığı gereği sahip olduğu temel merakının ye-

* Hayır! Sen söyle! (Çev. N.)
** Al! Harika bir şey bu! (Çev. N.)
*** Tanrım. (Çev. N.)

niden nüksetmesinin birbirini izlediğini unutmamak gerekir. Eğer, dalgın ve yumuşak başlı bir ânındaysa, bütün insanların yasalar karşısında eşitliği, vahşilerin onuru ya da batıl itikatların zararlı etkisi gibi her yeni ve özgürlükçü düşünceyi hiç direnmeden karşılayabilir, on beş dakika sonra, bir katılık ve kesinlik nöbetinin etkisiyle, az önce bu kadar kolay kabul ettiği düşünceler birleşir ve tutarlılık ihtiyacıyla ahlaki sertliği eklenirdi. O zaman ağzından dökülen özgür ve eşit yurttaşların görevleri, doğal dini izleyen kişilerin erdemleri gibi konular amansız bir disiplinin kuralları, bağnaz bir inancın temelleri oluyordu ve bunun ötesinde karamsarlıkla gördüğü bir bozulmadan başka şey değildi, kötülükten söz eden yeni filozofların hepsi fazlasıyla yumuşak ve yüzeyseldiler, kusursuzluğa giden yol, çok çetin de olsa, uzlaşmaya da orta yolculuğa da gelmezdi.

Rahibin bu beklenmedik çıkışları karşısında Cosimo, tutarsız ve doğru olmayan şeyler söylemekle eleştirilmekten çekindiğinden tek laf etmeye kalkışmıyordu, düşüncelerinde canlandırmaya çalıştığı zengin dünya mermer bir mezarlığa dönüşüyordu. Neyse ki rahibin bu gerginlik ortamını fazla uzatmaya dermanı yetmez, sanki her kavramı bir öze indirgemek için didiklemek, kendisini elle tutulmaz, yok edilmiş gölgelerin insafına bırakılmış hissetmesine neden olur: Gözkapaklarını kırpıştırır, iç çeker, hemen esnemeye başlar, kendi mutlak mutluluğuna dönerdi.

Rahip, ruhu bir o yana bir bu yana savrulsa da, artık günlerini Cosimo'nun giriştiği araştırmaları izlemeye vakfetmişti, ağabeyimin bulunduğu ağaçlarla, Orbecche aracılığıyla Amsterdam'daki, Lizbon'daki dükkânlara sipariş ettiği yeni kitapları almak için gittiği sahafa yakın ağaçlar arasında mekik dokuyordu. Böylece kendi felaketini hazırlıyordu. Ombrosa'da, Avrupa'nın en ağır şekilde aforoz edilmiş yayınlarını sürekli izleyen bir rahip bulunduğu söylentisi kilise mahkemesinin kulağına gitti. Bir öğleden sonra, muhafızlar, rahibin hücresinde arama yapmak üzere villamızın kapısına dayandılar. Dua kitaplarının arasında Bayle'ın yapıtlarını da buldular, sayfaları bile açılmamıştı, ama rahibi yanlarına katıp götürmeleri için daha fazlasına gerek yoktu.

O bulutlu ikindi vakti, hayli hüzünlü bir sahne yaşandı, odamın penceresinden nasıl perişan halde götürüldüğünü seyredişimi hatırlıyorum, sonra geniş çekimli fiilleri çalışmayı bıraktım, nasıl olsa bir daha ders yapılmayacaktı. İhtiyar Rahip Fauchelafleur, silahlı muhafızların arasında ağaçlıklı yol boyunca uzaklaşırken gözlerini ağaçlara doğru kaldırıyordu, bir an, bir karaağaca doğru koşup tırmanmak istermiş gibi atıldı, ama dizlerinde bunu yapacak takat yoktu. O gün Cosimo ormanda ava çıktığından olan bitenden habersizdi, dolayısıyla vedalaşamadılar.

Rahibe yardım etmek için elimizden gelen bir şey yoktu. Babamız kendini çalışma odasına kapattı ve yemek yemek istemedi, çünkü Cizvitler tarafından zehirlenmekten korkuyordu. Rahip, hayatının geri kalanını hapishaneyle manastır arasında sürekli tövbe ederek geçirdi; neye inanacağını bilmese de, sonuna dek kesinlikle inanmaya çalışarak iman etmeye adanmış ömrünün sonunda, ölmeden önce neye inandığını hâlâ anlayabilmiş değildi.

Rahibin tutuklanmış olması, Cosimo'nun kendini yetiştirmek için attığı adımlara bir zarar vermedi. Avrupa'nın en büyük filozofları ve bilim adamlarıyla mektuplaşması bu döneme denk gelir; meselelerin ve karşı görüşlerin çözümlenmesinde onlara başvurmasının sebebi yalnızca büyük zekâlarla tartışma zevkinden kaynaklanmıyordu, aynı zamanda yabancı dilleri de kullanmış oluyordu. Ne yazık ki, yerini bir tek kendisinin bildiği ağaç kovuklarına soktuğu, hiçbir zaman bulunamayan bu kâğıtların akıbeti sincaplar tarafından kemirilmek ya da çürümek olacaktı; bu kovuklar keşfedilse, yüzyılın en önemli bilginlerinin kendi elleriyle kaleme aldıkları mektuplar bulunmuş olurdu.

Cosimo birkaç kez, kitapları için yağmura ve kemirgenlere karşı iyice korunaklı asma kitaplıklar yaptı; o sıra ne üzerine çalışıyor, neden zevk alıyorsa ona göre sürekli yerlerini değiştiriyordu, biraz da kitapları kuşlara benzetiyor ve onları hareketsiz, kafese konmuş gibi görmek istemiyordu, eğer böyle yapmazsa üzüleceklerini söylüyordu. Bu havada asılı rafların en sağlamlarına, Livorno'daki bir kitapçıdan parti parti gelen

Diderot ve d'Alembert'in *Ansiklopedi* ciltlerini dizerdi. Son zamanlarda kitaplarla fazla içli dışlı olmaktan her ne kadar biraz dalgınlaşmış ve çevresindeki dünyayla gitgide daha az ilgilenmişse de, şimdi *Ansiklopedi*'yi okurken *Abeille*, *Arbre*, *Bois*, *Jardin** gibi güzel tınılı seslerle söylenen bazı kelimelerden oluşan maddeler, çevresindeki her şeyi yeniden keşfetmesine yol açıyordu. Ismarladıklarının arasında, zanaat ve bazı uğraşlar üzerine el kitapları da vardı ve Cosimo yeni öğrendiklerini uygulayabilmek için sabırsızlanıyordu.

İnsanların çalışmasını seyretmek, Cosimo'nun hep hoşuna gitmişti, ama o güne dek, ağaçların üstünde sürdürdüğü hayatı, yerini değiştirip durması ve avlanması, onun her zaman yalıtılmış bir içgüdüye sahip olduğu şeklinde yorumlanmış ve haksız yere kuş muamelesi görmüştü. Oysa artık kendi geleceği için bir şeyler yapmak gayretine düşmüştü. Aslına bakılacak olursa, bunu haydutla ahbaplığına borçluydu; kendini yararlı biri kılmak, başkaları için gerekli bir iş yapmak istiyordu.

Ağaç budama işini öğrendi ve meyve yetiştiricilerine gönüllü olarak yardımcı oldu; ağaçların kuru dallarıyla düzensiz, karışık yollar kurduğu ve çiçeğe durup yaprakla, meyveyle dolmak için sanki daha düzenli biçimlere sokulmayı canları istercesine bekledikleri kış aylarında çalışıyordu. Cosimo işinde becerikliydi ve az para istiyordu: Böylece küçük toprak sahiplerinin ya da yarıcıların kendi bahçelerine uğramasını istemelerine gerek kalmadan, o zaten sabahın dupduru havasında, çıplak ve alçak ağaçlarda bacakları açık dikilmiş durur, boynunda kulaklarına kadar örten bir boyunbağı, elinde bir bıçkıyla, ne yapacağını bilen hareketlerle gereksiz dalları ve sürgünleri hırt hırt uçurduğu görülürdü. Bahçelerde de, elinde küçük bıçkısı, gölgelik ya da süs ağaçlarında sanatının inceliklerini gösteriyordu ve ormanlarda, oduncuların asırlık ağaçları yerle bir etmekten başka işe yaramayan kaba nacaklarının yerine, kendisinin yalnızca dalları ve uç tarafları temizlemekte kullandığı seri keskiyi kabul ettirmeye çalışıyordu.

* Arı, Ağaç, Koru, Bahçe. (Çev. N.)

Uzun lafın kısası, bu ağaç sevgisi, bütün gerçek sevgilerde olduğu gibi, amansız ve sancılı da olsa, büyütmek ve şekillendirmek adına yaralamayı ve kesip atmayı öğretti ona. Elbette, budarken ve ayıklarken yalnızca mal sahibinin çıkarını değil, yayanın yürüyeceği yolları en elverişli hale getirmeye çalışarak kendi çıkarını da gözetiyordu; dolayısıyla iki ağaç arasında köprü oluşturan dallara dokunmamaya özen gösterirdi, hatta diğer dalların temizlenmesinden bunlar güç kazanırdı. Böylece, Ombrosa'nm zaten pek uysal bulduğu bitki örtüsünü, sanatının katkılarıyla kendisi için daha elverişli hale getiriyor, gelecekte hem doğaya, hem kendisine dost kazandırıyordu. Bu çalışmasının meyvelerini daha ileriki yaşlarda topladı, ağaçların biçimi o zamanlarda azalan gücünün yardımına yetişti. Sonra yol yordam bilmeyen, öngörüsüz bir açgözlülüğe sahip, başta kendisi olmak üzere hiçbir şeyle barışık olmayan kuşakların gelmesi her şeyi değiştirmeye yetti, artık hiçbir Cosimo ağaçlarda boy gösteremezdi.

14

Cosimo'nun dostları artıyordu, ama düşmanları da olmuştu. Ormandaki serseriler, Gian dei Brughi'nin okuma sevdasına kapılmasından ve bunu izleyen düşüşünden sonra perperişan olmuşlardı. Bir gece ağabeyim, dişbudak ağacına asılı tulumu içinde uyurken, basesinin ormanda yankılanan havlamasına uyandı. Gözlerini açtı, aşağıdan vuran bir aydınlık vardı; bulunduğu ağacın altında ateş yakılmış, alevler ağacın gövdesini yalamaya başlamıştı bile.

Ormanda yangın! Kim çıkarmış olabilirdi yangını? Cosimo, o akşam kavla ateş yakmadığından emindi. İşin içinde kötü niyetli kişilerin bir oyunu olsa gerekti! Odun kömürü elde etmek için orman baskını yapıp ağaçları ateşe vermek ve aynı zamanda suçu Cosimo'nun üzerine yıkmak, daha da ötesi, onu diri diri yakmak istiyorlardı.

Cosimo, o an kendisini bekleyen tehlikeyi düşünmedi: Yalnızca kendi yolları ve sığınaklarıyla dolu uçsuz bucaksız krallığının yok olacağı endişesine kapıldı, bu onun için büyük bir korkuydu. Optimus Maximus, ikide bir dönüp arkasına bakarak umutsuz bir havlama koyuverip canını kurtarmak için alevlerden kaçıyordu: Yangın ormana yayılmaya başlamıştı.

Cosimo, olaylara hâkim olma yeteneğini kaybetmedi. O günlerde barınak olarak kullandığı dişbudak ağacına, her zaman yaptığı gibi bir sürü malzeme yığmıştı; bunların içinde aşırı sıcaklarda susuzluğa karşı direnci artıran bir fıçı arpa şurubu vardı. Fıçının bulunduğu yere tırmandı. Tehlikeyi anla-

yan sincaplar, yarasalar dişbudak ağacının dallarından kaçıyor, kuşlar yuvalarını terk ediyordu. Cosimo fıçıyı kaptığı gibi tıpasını açıp alevleri etkisiz hale getirmek için tam dişbudak ağacının gövdesinden aşağı boca ediyordu ki, zaten otlara, kuru yapraklara, çalılara yayılmış olan yangının çevredeki bütün ağaçlara sıçrayabileceği geldi aklına. Sonucu göze almaya karar verdi: "Gerekirse dişbudak ağacı yansın! Bu arpa şurubuyla ağacın çevresindeki henüz alev almayan yerleri ıslatabilirsem, ben bu yangını durdururum!" Fıçının tıpasını açıp dalgalı ve değirmi hareketlerle dış taraftaki alazları söndürerek yere döktü. Islanan otlar ve yapraklarla çembere alınan ateşin yayılması durdu.

Cosimo, dişbudak ağacının tepesinden hemen yanındaki kayın ağacına atladı. Zamanlaması çok iyiydi: Alevlerin sardığı, dibi yanan ağaç, sincapların ciyaklamaları arasında, büyük bir çatırtıyla yere devrildi.

Yangın o noktada sıkıştırılmış olacak mıydı? Kıvılcımlar ve alevler ortalığa saçılıyordu, ıslak yapraklardan oluşan zayıf halka, yangının yayılmasına engel olamazdı. "Yangın var! Yangın var!" diye bütün gücüyle bağırmaya koyuldu Cosimo: "Yangın vaaar!"

"Ne var? Kim bağırıyor?" diye karşılık verdi sesler. Yakınlarda bir kömürlük vardı ve Bergamolu bir grup kömürcü geceleri oradaki bir barakada kalıyordu.

"Yangın var! Tehlike vaaar!"

Bütün dağda sesler yankılanmaya başladı hemen. Ormana dağılmış olan kömürcüler, hiç anlaşılmayan lehçeleriyle birbirlerine sesleniyorlardı. Nihayet herkes dört bir yandan koşup gelmeye başladı. Yangın söndürüldü.

Bu, içinde bir dalavere olduğu belli olan ilk yangın girişimi ve hayatına kastedilmesi, Cosimo için ormandan uzak durması gerektiği konusunda bir uyarı olmalıydı. Halbuki o, yangınlardan nasıl korunulur diye kafa yormanın derdine düştü. O yıl, kavurucu ve kurak bir yaz vardı. Bir haftadır denetim altına alınamayan bir yangın, Provence tarafından, kıyıdaki ormanlara doğru ilerliyordu. Geceleri dağın doruklarında, günbatımından arta kalan ışıltılar gibi parıltıları seçiliyordu. Hava kuruy-

du, böylesi bir aşırı sıcakta otlar ve çalılıklar yalnızca büyük bir tuzak sayılırdı. Daha önce buralarda kazara ya da kasten çıkarılmış bir yangın bütün kıyıyı saran büyük bir yangına dönüşmediyse de, rüzgâr alevleri bizim taraflara doğru itiyor gibiydi. Bu tehlike karşısında Ombrosa ahalisi, kundakçıların saldırısına uğramış saman damlı kulübelerde yaşayan insanlar gibi, donakalmış bekliyordu. Gökyüzü de bu ateş toplarından muaf değil gibiydi: Her gece, tepemizden art arda kayan yıldızlar geçiyordu ve biz de üstümüze düşmesini bekliyorduk sanki.

Bu herkesi etkisi altına alan dehşet günlerinde Cosimo kendisine fıçılardan bir yığınak oluşturdu, hepsini suyla doldurup en yüksek ağaçların tepelerine ve önemli mevzilere yerleştirdi. "Az da olsa işe yaradığı görüldü," diye düşünüyordu. Hiç de memnun kalmayarak, yarı yarıya kurumuş sel sularının ve ip gibi su çıkan kaynakların akışını inceliyordu. Gidip Şövalye Avukat'a akıl danıştı.

"Ah, tabii," diye bağırdı Enea Silvio Carrega eliyle alnına vurarak. "Havuzlar! Barajlar! Bir sürü plan yapmak gerek!" Ardından, küçük çığlıklar atıp heyecanla hoplayıp zıplarken sayısız düşünce üşüşüyordu kafasına.

Cosimo onu bir sürü hesap ve taslakla baş başa bıraktı, bu arada orman sahiplerini, kamu arazisi işletmecilerini, oduncuları, kömürcüleri bu işten haberdar etti. Hepsi birlikte, Şövalye Avukat'ın yönetiminde (daha doğrusu Şövalye Avukat, onların hizmetinde, kendilerini yönetmeye ve bir arada tutmaya mecbur kaldı) ve Cosimo'nun işleri tepeden denetimi altında, su yedekleyecek yataklar yaptılar; yangın hangi noktada çıkarsa çıksın tulumbaların yeri biliniyordu artık.

Bu da yeterli değildi, yangını söndürecek bekçileri örgütlemek, tehlike ânında hemen su kovalarını elden ele geçirerek yayılmadan yangını durdurabilecek takımlar kurmak gerekliydi. Böylece, geceleri bekçilik eden ve nöbet tutup denetim yapan bir tür milis kuruldu. Cosimo, adamları Ombrosalı köylü ve zanaatkârlar arasından topluyordu. Her işbirliğinde görüldüğü gibi, bir takım ruhu, birlikler arasında birbirini geçme çabası doğdu ve hepsi kendini büyük işler yapmaya hazır hissediyordu. Cosimo da yeni bir güç, bir hoşnutluk duyuyordu: İnsanla-

rı birleştirmeye ve başkanlık etmeye dair becerisini keşfetmişti; neyse ki bu becerisini hiç kötüye kullanmadı, hayatı boyunca birkaç kez kalkıştığı her önemli durumda başarılı sonuçlar aldı.

Böylelikle anladı ki: Işbirliği insanı güçlendirir, her tek tek kişinin en üstün niteliklerini ortaya çıkarır, kendi başına yaşarken duyması nadir olan bir kıvanç verir, üstelik bu da bir sürü onurlu, maharetli ve iyi şeyler hissetmeyi hak eden insan olduğunu anlamaya yarar (insan yalnız yaşarken bunların tam tersi geçerli hale gelir, insanların başka huylarını görürsün ve bu yüzden sürekli tetikte bekliyor olursun).

Sadede gelirsek, yangın çıkan yaz, hayırlı bir yaz oldu: Herkesin çözümlemeyi gönülden istediği, kendi kişisel çıkarlarının önüne koyduğu ortak bir sorun vardı ve çekilen bu sıkıntının karşılığı herkesin uyum içinde olmasıyla ve diğer mükemmel insanların saygısını kazanmakla alınıyordu.

Cosimo, daha sonra, ortak sorun ortadan kalktığında işbirliğinin eski tadı kalmadığını, o zaman da elâleme başkanlık etmektense tek başına bir âdem olmanın yeğ olduğunu anlayacaktı. Ama o ara, başkanlık ettiği günlerde, her gecesini ormanda, her zamanki gibi bir ağacın tepesinde bir başına nöbetçilikle geçiriyordu.

Yangın çıktığını görecek olursa, ağacın tepesine astığı ve uzaktan duyulabilen, tehlikeyi haber verecek çanı hazırdı. Ombrosalılar bu yolla üç dört kez yangına ânında müdahale etmişler ve böylelikle ormanı kurtarmışlardı. Bunlar kasıtlı yangınlardı, bu işin sorumlusunun o iki haydut, Ugasso ile Bel-Lore olduğu anlaşıldı ve belde sınırlarının dışına sürüldüler. Ağustosun sonunda sağanaklar başladı; yangın tehlikesi atlatılmıştı.

O zamanlar Ombrosa'da ağabeyimle ilgili olumlu sözler dışında tek laf edilmezdi. Bu kayırıcı sözler bizim kulağımıza da gelirdi: "Fakat, nasıl da becerikli!", "Yine de, bazı işlerin pek güzel altından kalkıyor," gibi, sanki başka dinden ya da karşıt partiden birinden söz eder bir edayla tarafsız yargıda bulunmaya çalışanlar, kendilerininkinden çok farklı da olsa her şeyi anlayabilecek kadar açık fikirli olduklarını gösterir bir ses tonuyla konuşuyorlardı.

Bu havadisler karşısında Bayan Genaral tepkilerini sert ve kestirmeden ortaya koyuyordu. Cosimo'nun yangına karşı topladığı bekçilerden kendisine söz edildiğinde, "Silahları var mı?" diye soruyordu, "Talim yapıyorlar mı?" Şimdiden, savaş halinde askerî harekâtlara katılacak silahlı milisler kurmaya başlamıştı kafasında.

Babamız ise sessizce dinliyor ve oğlundan gelen havadislerin ona acı verip vermediği ya da övücü sözlerle için için kıvanç duyup duymadığı belli olmaksızın başını sallıyor, aslında ondan bir şeyler umut ettiği âna geri dönmekten başka bir şey düşünmüyordu. Herhalde doğru olan ikincisiydi, çünkü birkaç gün sonra atına atlayıp oğlunu aramaya çıktı.

Bir dizi küçük ağacın çevrelediği açıklıkta karşılaştılar. Baron, oğlunu gördüğü halde görmemiş gibi yaparak atıyla iki üç kez bir aşağı bir yukarı gitti geldi. Cosimo, zıplaya zıplaya en yakın ağaçlara doğru geldi. Babasının karşısına vardığında (yazları yabankedisi kürkünden kalpağının yerine taktığı) hasır şapkasını çıkardı:

"Günaydın muhterem pederim."

"Günaydın evlat."

"İyisinizdir umarım."

"Bu yaşta, bu sıkıntılarla ne kadar iyi olunabilirse."

"Sizi gayet iyi görmekten dolayı memnunum."

"Ben de sana aynı şeyi söyleyeceğim Cosimo. Kamu yararına çalıştığını işittim."

"Beni barındıran ormanların korunmasından başka şey yok gönlümde muhterem pederim.

"Ormanların bir kısmının bize ait olduğunu biliyor musun? Zavallı büyükannen Elisabetta'dan miras kaldı, ruhu şad olsun."

"Biliyorum muhterem pederim. Belrio denen yer. Otuz kestane ağacı, yirmi iki kayın, sekiz çam ve bir de akçaağaç var. Bütün kadastro haritaları bende mevcut. Orman sahibi bir aile ferdi olarak ilgili her kişiyi ağaçları koruma işine dahil etmek istedim."

"Biliyorum," dedi Baron, cevabını münasip bulmuş şekilde onaylayarak. "Kulağıma geldiğine göre fırıncılar, bostan-

cılar ve nalbantlar birliğiymiş," diye eklemekten de kendini alamadı.

"Öyle, muhterem pederim. Namuslu olmak şartıyla, her işkolundan insan var."

"Dük unvanıyla bütün bu vasalları soylulukla yönetebileceğini biliyor musun?"

"Başkalarından daha çok fikrim varsa, başkalarına fikir veririm, eğer kabul ederlerse tabii; ben yönetmekten bunu anlarım."

"Bu devirde yönetmenin âdeti ağaç tepelerinde yaşamak mı?" diyecekti ki, lafını yuttu Baron. Bu hikâyeyi işin içine sokmak neye yarardı ki? İçini çekti, derin düşüncelere daldı. Sonra kılıcının asılı olduğu kemerini çıkardı. "On sekiz yaşındasın... Kendini bir yetişkin olarak telakki etmenin vaktidir... Ben ömrümün sonuna geldim..." derken kılıcını yukarı doğru uzatıyordu. "Baron di Rondò olduğunu unutmadın değil mi?"

"Elbette, adımı unutmadım muhterem pederim."

"Adına ve şanına layık olacak mısın?"

"İnsan olmak adına ve onun bütün nitelikleri adına, layık olmaya çalışacağım."

"Al bu kılıcı, benim kılıcım." Baron, üzengilerinin üstünde dikeldi, Cosimo daldan eğildi ve babası kılıcı taktı.

"Sağ olun, muhterem pederim... Bu kılıcı iyi işlerde kullanacağıma dair size söz veririm."

"Hoşça kal evlat." Baron, atını çevirdi, dizginleri hafifçe çekti, usul usul uzaklaştı.

Cosimo, babasını kılıcıyla selamlaması gerekip gerekmediğini düşündü bir an, sonra babasının kılıcını ona merasim töreni için değil, kendini koruması için verdiğini düşündü ve kınından çıkarmadı.

15

Şövalye Avukat'la sık sık görüştüğü o günlerde, Cosimo onun tutumlarında bir gariplik, daha doğrusu her zamankine göre bir farklılık, az çok bir tuhaflık hissetti. Sanki o uyurgezer hali, başıboşluğundan ziyade kendisine egemen olan bir sabit fikirden kaynaklanıyordu. Artık daha sık çenesi düşüyordu, eskiden gayet yabani, şehre hiç inmeyen bir adamken, şimdi limandan çıkmaz olmuştu; milletle çene çalıyor ya da yaşlı patronlarla denizcilerin yanında basamaklara oturup gemilerin geliş gidişi veya korsanların verdiği zararlar üzerine yorumlar yapıyordu.

Berberî korsanların yelkenlileri hâlâ bizim kıyıları zorluyor, bizimkilerin kaçakçılık işlerine sekte vuruyorlardı. Aslında bu tam da korsanlık sayılmazdı, korsanlara rastlayanların akıbetinin Tunus ya da Cezayirlilere köle gitmek ya da burunlarının, kulaklarının kesildiği zamanlar artık mazide kalmıştı. Müslümanlar bir Ombrosa yük gemisini ele geçirecek oldular mı, morina balığı varilleri, Hollanda peyniri kalıpları, pamuk balyaları gibi yükleri boşalttıkları gibi yallah! Ara sıra bizimkiler cevval davranıyor, yelkenlilere mancınık atışı yapıp sıvışmayı beceriyorlardı, Berberîler de bizimkilere püskürtme atışı eşliğinde yakışıksız birtakım hareketler ve edepsiz bağrışmalarla karşılık veriyorlardı.

Kısacası bu, bazı alacaklar yüzünden sürüp giden hallice bir korsanlıktı, Paşalar bu yörelerden alacaklarını istemek zorunda olduklarını, dediklerine göre bizim tüccar ve armatörle-

rin bazı malların teslimini yapmadıklarını, hatta kendilerini dolandırdıklarını iddia ediyorlardı. Böylece yağmayla elde ettikleri malzemeyle yavaş yavaş alacaklarını tahsil etmeye çalışırken, bir yandan da itiraz ve uzlaşmalarla da olsa ticari müzakerelerini devam ettiriyorlardı. Sonuçta, iki tarafın da ipleri koparıcı bir davranışta bulunmak işine gelmezdi; denizcilik kuşku ve tehlikelerle doluydu, ama bunlar asla bir faciaya dönüşmüyordu.

Şimdi anlatacağım hikâye, bana Cosimo tarafından değişik biçimlerde anlatıldı: İçlerinden ayrıntıları en zengin olanı ve en az mantıkdışı görüneni yeğleyeceğim. Hiç kuşkusuz, ağabeyim bize kendi maceralarını anlatırken bire bin katardı, başka kaynak olmadığından, onun her dediğine sadık kalmaya çalışıyorum.

Sadede gelirsek, yangın yüzünden tuttuğu nöbetlerden geceleri uyanmayı huy edinen Cosimo, bir keresinde vadiye inen bir ışık gördü. Kedi gibi sessizce daldan dala geçerek ışığı izledi ve başında fesi, üstünde cüppesiyle Enea Silvio Carrega'nın elinde bir fener, hızlı hızlı yürüdüğünü gördü.

Her zaman tavuk gibi erkenden yatan Şövalye Avukat'ın bu saatte ortalıkta ne işi olabilirdi? Cosimo arkasından gitti. Amcasının böyle coşmuş halde yürürken sağırlaştığını ve ayaklarının ucundan başka şey görmediğini bilse de, gürültü yapmamaya çalışarak onu izledi.

Katırcıların izlediği yollardan ve kestirmelerden deniz kıyısına, çakıl taşlı sahile vardı ve fenerini sallamaya başladı. Mehtapsız bir geceydi, en yakındaki dalgaların oynaşan köpükleri dışında denizde hiçbir şey görünmüyordu. Cosimo, kıyıdan biraz uzaktaki bir çam ağacının tepesindeydi, çünkü o noktadan sonra ağaçlar seyreliyor ve daldan dala geçerek her yere ulaşmak mümkün olmuyordu. Yine de, kafasında yüksek fesiyle elindeki feneri denizin karanlığına doğru sallayan ıssız sahildeki çelimsiz ihtiyarı gayet iyi görüyordu ve bu karanlıktan, birden, çok yakından, sanki yeni yakılmış bir başka fenerin ışığı ona cevap verdi; kara, dört köşe yelkeniyle buralardakilere pek benzemeyen kürekli bir küçük tekne belirdi hızla ve kıyıya yanaştı.

Fenerlerin titrek ışığında, Cosimo sarıklı adamlar gördü: Bazıları, hafifçe kürek sallayarak kıyıda tuttukları teknede kalmıştı; diğerleri sahile inmişti, kırmızı şalvarları, kuşaklarına sokulu parlak palaları vardı. Cosimo gözünü, kulağını dört açmıştı. Amcasıyla Berberîler aralarında tam olarak anlaşılmayan, ama anlar gibi olduğu bir dilde fısıldaşıyorlardı, herhalde ünlü Frank diliydi bu. Ara sıra Cosimo, Enea Silvio'nun öbür anlaşılmaz kelimelerle karıştırırken üzerinde direttiği İtalyanca bazı kelimeler işitiyordu, bunlar gemi adlarıydı, bildik yük gemisi adları ya da Ombrosalı armatörlere ait ya da bizim limanlarla komşu limanlar arasında mekik dokuyan çektirilerdi.

Şövalyenin neler dediğini anlamak zor değildi! O korsanları, gemilerin Ombrosa'ya geliş gidiş günleri, ne yük taşıdıkları, rotaları, hangi silahlarla donatıldıkları hakkında bilgilendiriyordu. İhtiyar, geri dönüp hızla uzaklaştığına göre bütün bildiğini söylemiş olmalıydı, adamlar da o sırada teknelerine atlayıp karanlık denizde kaybolmuşlardı. Konuşmanın çabukluğundan, bu işin sık sık yapıldığı anlaşılıyordu. Kim bilir ne zamandır, Berberî tuzakları amcamızın sızdırdığı bilgilerle kuruluyordu!

Cosimo, ıssız sahilden uzaklaşacak güçten yoksun, çam ağacının tepesinde kalakalmıştı. Rüzgâr esiyor, dalgalar taşları aşındırıyor, ağaç bütün oynak yerleriyle gıcırdıyor ve havanın soğuğundan değil, az önce gördüklerinin şeytaniliğinden ağabeyimin dişleri birbirine vuruyordu.

Çocukluğumuzdan beri hep güvenilmez biri olduğunu düşündüğümüz ve Cosimo'nun yavaş yavaş değer verip acımayı öğrendiğini sandığı bu çekingen ve esrarengiz ihtiyarcık, bağışlanmaz bir hain, hatalarla dolu bir hayat yüzünden bir gemi enkazına dönüştükten sonra kendisini kucaklayan ülkesine kötülük etmek isteyen kadirbilmez bir adam olup çıkıyordu. Peki neden? Hayatı boyunca mutluluğu bulduğu tek yer olan o ülkelerin, o insanların hasreti mi onu bu işlere itiyordu? Yoksa boğazından geçen her lokmanın ona nasıl aşağılandığını hatırlatması, bu ülkeye karşı dinmek bilmez bir kin mi beslemesine neden oluyordu? Cosimo, bizim tüccarların mallarını kurtarmak için bu casusun çevirdiği entrikaları koşup haber vermek istiyor,

ama babamızın kardeşine duyduğu akıl almaz sevgi nedeniyle duyacağı üzüntüden çekiniyordu. Cosimo, şimdiden sahneyi gözünün önüne getirebiliyordu: Muhafızların arasındaki elleri kelepçeli Şövalye, çift sıra olmuş Ombrosalıların yağdırdıkları küfürler altında meydana götürülüyor, ilmeği boynuna geçiriyorlar, onu asıyorlardı... Gian dei Brughi'nin asılmasından sonra gözüne uyku girmediği gece, Cosimo bir daha asla bir idam töreninde bulunmamaya yemin etmişti ve işte şimdi bir yakınının ölüm fermanını kendi elleriyle imzalamakla karşı karşıyaydı!

Bütün bir gece ve ertesi gün boyunca bu düşünceyle kıvrandı durdu, öfkeyle bir o dala bir bu dala geçti, tekmeler salladı, kafası karışık olduğu zamanlarda hep yaptığı gibi ağaç gövdelerine sarılıp kaydı. Sonunda bir karara vardı, bir orta yol buldu: Adaleti işin içine karıştırmadan bu karanlık işlere bir son vermek için korsanların ve amcasının gözünü korkutacaktı. Gece, o çam ağacının üstünde üç dört dolu tüfekle nöbet tutacaktı (avcılık gereği bir sürü silahı vardı artık): Şövalye, korsanlarla buluştuğunda da silahları art arda patlatıp kurşunları tepelerinde ıslık çaldırarak boşaltacaktı. Bu yaylım ateşi karşısında amcasıyla birlikte korsanlar çil yavrusu gibi dağılacaklardı. Amcası da yürekli bir adam olmadığı için, tanınmış olacağı kuşkusuyla ve bundan böyle buluşma yerlerinin gözleneceğine emin olduğundan, Müslüman tayfayla kurduğu yakınlığı etraflıca gözden geçirecekti.

Cosimo düşündüğünü yaptı, çam ağacının üstünde tüfeklerini doğrultmuş halde iki gün bekledi. Ne gelen oldu, ne giden. Üçüncü gece, başında fesiyle çelimsiz ihtiyar göründü; sahildeki taşlarda sendeleyerek hızla yürüdü, feneriyle işaret verdi, içinde sarıklı denizciler olan tekne sahile yanaştı.

Cosimo'nun eli tetikteydi, ama ateş etmedi. Çünkü bu kez işler farklı görünüyordu. Sahile inen iki korsan, amcasıyla kısa bir konuşma yaptıktan sonra tekneye bir işaret yaptılar, öbürleri malları boşaltmaya başladı: fıçılar, kasalar, balyalar, çuvallar, damacanalar, peynir yüklü sandıklar. Kıyıda tek bir tekne değil, tıka basa dolu bir sürü tekne vardı, sarıklı bir sıra hamal sahile dizildi; kararsız, kısa ve hızlı adımlarla önden giden ve onlara yol gösteren amcamızı kayalıkların oradaki bir mağara-

ya kadar izlediler. Mağribiler, kuşkusuz son yağmalamaların ürünü olan mallarını oraya yığdılar.

İyi de bunun sebebi neydi? Sonradan hadisenin ne olduğu anlaşıldı: Berberî yelkenlisi bizim limanlardan birine demir atmak zorunda kalıp (onlarla bizimkiler arasında her zaman olagelen soygun mallarının yarı yarıya bölüşülmesi yükümlülüğü gibi makul bir iş gereği) gümrük denetiminden geçmek zorunda kalınca, dönüşte geri almak üzere yağmaladıkları malları güvenli bir yere gizlemeleri gerekmişti. Böylece tekne, son soygun olaylarına karışmadığını gösterecek ve bizim ülkeyle olağan ticari ilişkileri güçlendirmiş olacaklardı.

Bu işin bütün perde arkası daha sonra açığa çıktı. O sırada Cosimo, kendi kendine sorular sorarak vakit kaybetmedi. Korsanlara ait hazine, bir mağarada saklanmış duruyordu, korsanlar teknelerine dönüyor ve hazineyi orada bırakıyorlardı: Bir an önce hazineyi ele geçirmek gerekiyordu. Ağabeyim bir an, bu mallarda hak sahibi olmaları gereken Ombrosalı tüccarları gidip uyandırmayı düşündü. Ama hemen aklına, ormanda aileleriyle açlık çeken kömürcü dostları geldi. Hiç duraksamadı: Daldan dala atlayarak gri, basık kayranların çevresindeki, Bergamoluların yaşadıkları kaba saba kulübelerin olduğu yerlere doğru gitti.

"Çabuk! Toplanın! Korsanların hazinesini keşfettim!"

Kulübelerin tentelerinin, çardaklarının altından hoflayıp poflamalar, öksürme sesleri, küfürler ve nihayet meraklı haykırışlar, sorular işitildi: "Gümüş mü? Altın mı?"

"Tam olarak göremedim," dedi Cosimo. "Ama kokusundan, kurutulmuş morina balığı ve koyun peyniri olduğunu söyleyebilirim."

Bu sözler üzerine ormanda yaşayan bütün insanlar ayağa dikildi. Tüfeği olan tüfeğini, diğerleri balta, kargı, bel, kürek, özellikle de içine malları dolduracak kapları, kırık dökük kömür kovalarını ve kara çuvalları sırtlarına vurup ne varsa kaptıkları gibi ortalığa döküldüler. Büyük bir kafile yola koyuldu, "*Hura! Hota!*" diye bağırıyorlardı, kadınlar bile tepelerinde boş sepetlerle aşağı iniyorlardı, kafalarına çuval geçiren çocuklar da meşale taşıyorlardı. Cosimo ormanda çam ağacından zeytin ağacına, zeytinden ada çamına geçerek önlerinden gidiyordu.

Mağaranın ağzının bulunduğu kayalık çıkıntıyı tam dönmek üzereyken, eğri büğrü bir incir ağacının tepesinde palasını kaldırıp bağırarak tehlike işareti veren korsanın beyaz gölgesini gördüler. Cosimo, birkaç sıçrayışla tepesine vardığı korsanın böğrüne kılıcını öyle bir sapladı ki, adam sarp kayalıklardan aşağı kendini atmaktan başka çare bulamadı.

Mağarada korsan reislerinin toplantısı vardı. (Malların boşaltılması sırasında reislerin orada kaldığını fark edememişti.) Nöbetçinin çığlığını duyunca dışarı çıktılar ve yüzlerini ise bulamış, kafalarına çuval geçirmiş, kazma kürekli kadın ve erkek kalabalığıyla kuşatılmış olduklarını gördüler. Palalarını kaldırıp öne atılarak kalabalığı yarmaya çalıştılar. *"Hura! Hota!"*, "İnşallah!" nidalarıyla çarpışma başladı.

Kömürcüler daha kalabalıktı, ama korsanlar daha iyi silahlanmıştı. Yine de palalara karşı çarpışmak söz konusu olduğunda en iyi şeyin kazma kürek olduğu bilinir. "Dan! Dun!" Arap palaları çentik çentik olarak geri çekiliyordu. Tabanca tüfekler de ses ve duman çıkarmaktan başka işe yaramıyordu. Korsanların bazılarının (subayların tabii) görülmeye değer, telkâri kakmalı çok güzel tüfekleri vardı; ama mağaranın rutubetinden çakmak taşları ıslandığından tutukluk yapıyordu. Kömürcülerin uyanık olanları, subayların ellerinden tüfeklerini almak için kürekle kafalarına vurup bayıltmaya çalışıyordu. Ama tepelerindeki sarıklar yastık etkisi yarattığından bu bir işe yaramıyordu, korunmasız karınlarına diz atmak daha yerinde olurdu.

Baktılar ki taştan bol bir şey yok, kömürcüler taş atmaya başladılar. Mağribiler de aynını yaptılar. Taş yağmuru başlayınca, çarpışma daha düzenli bir görünüm kazandı, ama ortalığı kaplayan kuru morina balığı kokusuna dayanamayan kömürcüler mağaraya girmeye çalıştıkları, Berberîler de sahildeki tahliye sandalına ulaşmaya çabaladıkları için aslında her iki taraf için de büyük direnme nedenleri yoktu.

Bir an geldi ki, Bergamoluların tarafında mağaranın çıkışında onlara yer açan bir hareketlenme oldu. Müslümanlar hâlâ taş yağmuru altında direnmeye devam ederlerken, denize giden yolun açıldığını gördüler. O halde ne diye direnip duruyorlardı ki? En iyisi yelken açıp kaçmaktı.

Tekneye varır varmaz, üç korsan, üçü de soylu subaylardandı, yelkenleri açtılar. Cosimo, sahile yakın bir çam ağacından sıçrayıp seren direğine asıldı, yukarıda tutunmak için dizleriyle sarılırken kınından kılıcını çekti. Üç korsan palalarını kaldırdı. Ağabeyim, sağdan soldan güçlü kılıç darbeleriyle üçünü birden sıkıştırıyordu. Henüz kıyıya değen tekne bir o yana, bir bu yana yatıyordu. O an doğan ayın ışığında Baron'un oğluna hediye ettiği kılıç ve Müslümanların palaları parıldadı. Ağabeyim direkten aşağı indi ve kılıcını korsanlardan birinin göğsüne sapladı, adam teknenin bordasından denize düştü. Öbürlerinin darbelerini iki hamleyle savuşturarak, kertenkele gibi çevik yukarı tırmandı, sonra yine aşağı kaydı, ikinciyi şişledi, üçüncüyle kısa bir vuruşması oldu, son kez kayarak onun da hakkından geldi.

Üç Müslüman subay, sakalları yosun dolu, gövdelerinin yarısı dışarıda yarısı suda yatıyorlardı. Diğer korsanlar, taş ve kazma kürek darbeleriyle bayılmış, mağaranın ağzında yere seriliydiler. Hâlâ direğe tırmanmış duran Cosimo, muzaffer bir edayla çevresine bakınırken, o âna kadar saklanmış olan Şövalye Avukat kuyruğu tutuşmuş kedi gibi mağaradan fırladı. Başını eğerek kumsalı geçti, kıyıdan uzaklaştırmak için tekneyi itti, içine atladı, küreklere yapıştı ve var gücüyle açığa doğru çekmeye başladı.

"Şövalye! Ne yapıyorsunuz? Deli misiniz?" diye bağırıyordu direğe asılı Cosimo, "Kıyıya dönün! Nereye gidiyoruz?"

Ne münasebet, döner miydi! Belliydi ki, Enea Silvio Carrega, postu kurtarmak için korsan gemisine yetişmek istiyordu. İhaneti gün gibi açığa çıkmıştı, kıyıda kalacak olsa son soluğunu darağacında verirdi. Kürek çekiyor, çekiyordu ve Cosimo kınından çıkardığı kılıcıyla karşısına dikildiğinde, silahsız ve güçsüz ihtiyara karşı ne yapacağını bilmiyordu. Aslına bakılacak olursa amcasına zorbalık etmek hoşuna gitmiyordu, üstüne üstlük ona erişmek için direkten yere inmişti, bir teknenin içinde yere inmek de toprağa basmakla aynı şey sayılırdı, kökleri olan bir ağaçtan bir teknenin ahşap direğine atlamakla zaten kendi içsel yasalarını çiğnememiş miydi; o an üzerine düşünmek için fazlasıyla karışık bir sorundu bu. Böylece hiçbir şey

yapmıyor, ama bacakları iki yanda serende rahatça duruyordu, tekne dalgaların üstünde ilerliyor, hafif bir rüzgâr yelkeni şişiriyor, ihtiyar kürek çekmeye devam ediyordu.

Cosimo bir havlama işitti. Sevinçten yerinden sıçradı. Çarpışma sırasında ortalıktan kaybolan köpeği Optimus Maximus teknenin kıçında kıvrılıp yatmış, şimdi de hiçbir şey olmamış gibi kuyruk sallıyordu. Sonradan sonraya, fazla endişelenecek bir durum olmadığını düşündü Cosimo, amcası ve köpeğiyle teknede gidiyordu, ağaçların üstünde geçirdiği onca yıldan sonra hoş bir değişiklikti bu.

Ayın şavkı denize düşmüştü. İhtiyar, artık yorulmuştu, kürekleri güçbela çekiyor ve ağlıyor, ağlarken de söyleniyordu: "Ah, Zaira... Ah, Allah, Allah, Zaira... Ah, Zaira, inşallah..." Böyle, anlaşılmaz biçimde Türkçe konuşuyordu, gözyaşlarına boğulmuş, durmadan, Cosimo'nun hiç duymadığı bir kadının adını tekrarlıyor, tekrarlıyordu.

"Ne diyorsunuz Şövalye? Ne oluyor size? Nereye gidiyoruz?"

"Zaira.... Ah Zaira... Allah, Allah..." diyordu ihtiyar.

"Zaira kim Şövalye? Buradan gide dide Zaira'ya ulaşabileceğinizi mi sanıyorsunuz?"

Enea Silvio Carrega başıyla onaylıyor, gözyaşları içinde Türkçe konuşmaya devam ediyor ve aya karşı bu kadının adını haykırıp duruyordu.

Bu Zaira üzerine, Cosimo'nun aklı hemen tıkır tıkır çalışmaya, birtakım varsayımlar üretmeye başladı. Belki de bu esrarengiz köle adam en derin sırlarını açıklamaktaydı kendisine. Şövalye, korsan gemisine ulaşmakla, bu Zaira'ya varabileceğini sanıyordu, o halde oralarda, Osmanlı topraklarında yaşayan bir kadından söz ediyordu. Belki de bütün hayatı bu kadının hasretini çekmekle geçmişti, belki de arı yetiştirir, su yolları yaparken izlediği, bu kaybedilmiş mutluluğun hayali o idi. Belki orada, denizaşırı memleketlerdeki bahçelerde bir sevdalısı, bir karısı olmuştu, hatta büyük ihtimalle bir kızı, çocukluğundan beri görmediği bir kızı. Onu bulmak için, yıllardır bizim limanlara uğrayan Osmanlı ve Mağribi gemileriyle ilişki kurmaya çalışmış, sonunda haberlerini almış olmalıydı. Belki kızının köle

düştüğünü öğrenmişti de, para ödeyip onu kurtarmak karşılığında kendisini Ombrosa'ya uğrayan yelkenlilerin geliş gidişleriyle ilgili bilgi vermek zorunda bırakmışlardı. Belki aralarına kabul edilmek, Zaira'nın memleketine gidebilmek için onun da bedel ödemesi gerekiyordu.

Artık hilesi ortaya çıktığına göre, Ombrosa'dan kaçmak zorundaydı, bundan böyle Berberîler onu yanlarına almamazlık, kızına götürmemezlik edemezlerdi. Soluk soluğa ve kesik konuşmasına umut eden, yalvaran, hatta korku dolu sözler karışıyordu: Ya bu defa da gidemezse, ya yine talihsiz bir olay böyle yana yakıla kavuşmaya çalıştığı çocuğundan ayırırsa!

Kürek çekecek mecali kalmamıştı, tam o sırada beyaz bir gölge, bir Berberî kayığı yanaştı. Belki gemiden, sahildeki çarpışmanın seslerini duymuş, bir keşif kayığı göndermişlerdi.

Cosimo, yelkenin arkasına saklanmak için direğin yarısına kadar kaydı. İhtiyarsa, Frank dilinde, alınıp gemiye götürmesini istediğini haykırmaya başlamış, kollarını uzatıyordu. Dileği yerine getirildi: Sarıklı iki yeniçeri, elinden tuttukları gibi omzundan kavrayıp onu tüy gibi, ki zaten öyleydi, kaldırıp kayıklarına aldılar. Cosimo'nun bulunduğu tekne itildi, yelken rüzgârla şişti, böylece ölümünün geldiğini düşünen ağabeyim sağ salim kurtuldu.

Rüzgârla uzaklaşırken, korsan kayığından Cosimo'nun kulağına bir ağız dalaşının sesleri ulaşıyordu. Mağribilerin ağzından çıkan, "aşağılık" sözüne benzer bir laftı ve ihtiyarın da sersemlemiş gibi durmadan, "Ah, Zaira!" diye tekrarladığı işitiliyordu, bütün bunlar Şövalye'nin nasıl karşılandığı hakkında kuşkuya yer bırakmıyordu. Elbette korsanlar, mağarada pusuya düşürülmelerinden, ganimetlerinin kaybından, adamlarının ölümünden onu sorumlu tutuyor, ihanetle suçluyorlardı... Bir çığlık işitildi, bir cump sesi, ardından ortalık sessizliğe kesti; o an Cosimo, "Enea Silvio! Enea Silvio!" diye bağırarak dağ bayır kardeşinin izini süren babasının sesini duyar gibi oldu; yüzünü yelkenin arkasına gizledi.

Kayığın nereye gittiğini görmek için sancak direğine tırmandı. Denizin ortasında bir şey, sanki akıntıyla sürükleniyor gibiydi, bir nesne, bir tür şamandıra, kuyruklu bir şamandıra...

Üstüne ay ışığı vurduğunda bunun bir nesne değil, bir baş, püsküllü fesiyle bir insan başı olduğunu anladı, Cosimo, sırtüstü gelen Şövalye Avukat'ın simasını tanıdı, gözleri her zamanki gibi şaşkın şaşkın bakıyordu, ağzı açıktı, başından aşağısı suyun içindeydi, bir şey görünmüyordu: "Şövalye! Şövalye! Ne yapıyorsunuz? Neden tekneye çıkmıyorsunuz? Tutunun kenara! Hemen geliyorum yardıma! Şövalye!" diye bağırdı.

Fakat amca cevap vermiyordu: Suyla birlikte hareket edip duruyor, hiçbir şey görmez gibi diktiği gözleriyle şaşkın şaşkın gökyüzüne bakmaya devam ediyordu. Cosimo, Optimus Maximus'a seslendi: "Haydi oğlum! Atla suya! Şövalyeyi ensesinden yakala! Kurtar onu! Kurtar onu!"

İtaatkâr köpek, suya atladı, ihtiyarın ensesini ağzıyla tutmaya çalıştı, başaramadı, sakalından yakaladı.

"Ensesinden dedim Optimus Maximus, ensesinden!" diye diretti Cosimo, ama köpek, sakalından tutarak başı tekneye doğru getirip bordaya attı, o zaman değil ense, bedeninden geriye hiçbir şey kalmadığı anlaşıldı; yalnızca bir kafadan ibaretti, Enea Silvio Carrega'nın başı bir pala darbesiyle vücudundan ayrılmıştı.

16

Şövalye Avukat'ın akıbeti, Cosimo tarafından daha önce oldukça farklı bir biçimde anlatıldı. Rüzgâr, onun serenine tünediği tekneyi kıyıya sürüklediğinde, Optimus Maximus ağzında kesik başla peşinden geldiğinde, bir halattan yararlanarak çabucak yakındaki ağaçlardan birine atlayan Cosimo'nun çağrısıyla koşup gelen ahaliye hayli basit bir hikâye anlatmıştı: Şövalye, korsanlar tarafından kaçırılıp öldürülmüştü. Cosimo, herhalde, babasının bu ölüm haberini alıp kardeşinden feci şekilde artakalanları görünce yaşayacağı büyük acıyı düşündüğünden hikâyeyi böyle anlatmıştı, Şövalye'nin ihanetini dillere sakız ederek durumu daha da ağırlaştırmaya gönlü elvermemiş olmalıydı. Hatta, daha sonra, Baron'un yaşadığı ruhsal çöküntü kulağına gelince, amcamız için uydurma bir zafer hikâyesi düzmeye bile kalkıştı, güya Şövalye, korsanları hezimete uğratmak için gizliden gizliye, hinoğluhin bir mücadele yürütmüştü, epeydir baş koyduğu bu iş açığa çıkınca, bunu canıyla ödemek zorunda kalmıştı. Ama Cosimo, başka bazı noktaları gizlemek istediğinden, hikâye çelişki ve boşluklarla doluydu, yani vurgun mallarının korsanlar tarafından mağaraya konması, kömürcülerin bu işe karışması gibi. Olayın bu tarafı öğrenilecek olsa, bütün Ombrosa ahalisi ormana sökün edip Bergamoluların buldukları mallara el koyar, bir de onları hırsızlıkla suçlardı.

Birkaç hafta sonra, kömürcülerin ellerindekileri kursaklarına indirmiş olduklarından emin olunca, mağara baskınını

anlattı. Bir şeyler bulup almak için ormana gidenlerin elleri boş kaldı. Kömürcüler her şeyi hakkaniyetle paylaşmışlardı: Fileto fileto marinaları, domuz sucuklarını, peynirleri ve kalanlarla ormanda gün boyunca süren bir ziyafet verdiler.

Babamız iyice yaşlanmıştı ve Enea Silvio'yu kaybetmenin ona verdiği acıyla, huyunda tuhaf değişiklikler olmuştu. Kardeşinin emek verdiği işlerin kaybolup gitmemesi için şevke geldi. Arıların yetiştirilmesiyle bizzat ilgilenmek istedi, o güne kadar tek bir kovan görmemiş olsa dahi, büyük bir çalımla işe koyuldu. Konu hakkında biraz bilgi sahibi olan Cosimo'nun fikrine başvuruyordu bazen; bunu da ona akıl sorarak yapmıyordu, lafı döndürüp dolandırıp arıcılığa getiriyor ve Cosimo'nun söylediklerini dinliyordu, sonra da öğrendiklerini tel gibi gerilmiş ve kendini beğenmiş bir edayla emirler yağdırarak köylülere tekrar ediyordu, sanki bunlar herkesin bilmesi gereken şeylermiş gibi. Arı sokmasından çok korktuğu için, kovanlara fazla yaklaşmamaya çalışıyordu, ama bu korkusunu yenmeyi bildiğini göstermek istiyordu, kim bilir ne büyük bir gayret içindeydi. Aynı şekilde, bazı su yolları kazdırıp duruyordu, zavallı Enea Silvio'nun başladığı bir işi bitirmek arzusundaydı, talihsiz kardeşi niyet ettiği tek bir işi bile nihayete erdirememişti.

Baron'un bu tür meşguliyetlere duyduğu sonradan edinilmiş heves, ne yazık ki kısa sürdü. Bir gün, işi başından aşkın, sinirli bir halde kovanlarla arklar arasında gidip gelirken aniden bir çift arının dibinde bittiğini gördü. Telaşa kapıldı, elini kolunu sallamasıyla bir kovan devrildi, peşinde bir arı bulutuyla koşmaya başladı. Körlemesine koşarken, su doldurmaya çalıştıkları bir arkın içine düştü, onu çekip çıkardıklarında iliklerine kadar ıslanmıştı.

Yatağa düştü. Arı sokmasından ve soğuk algınlığından kaynaklanan ateş yüzünden bir hafta ayağa kalkamadı; sonra iyileştiği söylenir. Lakin öyle bir yılgınlığa kapıldı ki, bir daha yataktan kalkmak istemedi.

Yataktan çıkmak istemiyordu, hayatla her türlü bağını yitirmişti. Yapmak istediği hiçbir şeyi başaramamıştı: Artık kimsenin Dük olmaktan söz ettiği yoktu; büyük oğlu koskoca adam olmuştu olmasına, ama hâlâ ağaçların tepesinde geziyordu;

kardeşi katledilmişti; kızı evlenmiş, uzaklarda, kendinden de sevimsiz kişilerin yanındaydı; ben, ona can yoldaşlığı edemeyecek kadar küçük sayılırdım; karısı telaşlı ve hükümrandı. Abuk sabuk konuşmaya, Cizvitlerin evini işgal ettiklerini, bu yüzden odasından çıkamadığını söylemeye başladı, böylece, hayatı boyunca olduğu gibi acılar ve saplantılarla dolu bir haldeyken, ölüm geldi çattı.

Bir ağaçtan diğerine geçerek, Cosimo da cenazeyi izledi, ama mezarlığa girmeyi başaramadı, çünkü servilerin dalları öylesine sıktı ki, üzerlerine çıkmak mümkün değildi. Cosimo, defnedilme sırasında duvarın tepesinde hazır bulundu ve bizler tabutun üstüne birer avuç toprak atarken, o da yapraklı küçük bir dal fırlattı. Ben, hepimizin, tıpkı ağaçların üstünde yaşayan Cosimo kadar, babama hep uzak olduğumuzu düşünüyordum.

Artık, Baron di Rondò adı Cosimo'ya geçmişti. Yine de hayatı değişmedi. Doğrusu, çıkarlarımızla ve mallarımızla ilgileniyordu, ama bu sürekli olamıyordu. Kâhyalar, yarıcılar onu aradıklarında, hiçbir zaman nerede bulacaklarını bilemiyorlardı, gözüne görünmek istemediklerindeyse bir dalın üstünde bitiveriyordu.

Ailenin işleriyle uğraşmak için, Cosimo artık daha sık şehirde görünmeye başlamıştı, meydandaki büyük ceviz ağacının ya da limana yakın pırnalların üstüne tünüyordu. Ahali ona hürmette kusur etmiyor, "Baron Hazretleri" diye hitap ediyor, Cosimo'nun da ara sıra, gençlerin yapmaktan hoşlandıkları, yaşlarından büyükmüş gibi davranma numaraları takındığı oluyor, oradan, ağacın çevresinde dikilen Ombrosalılarla çene çalıyordu.

Amcamızın akıbetini, her defasında değişik bir biçimde anlatmaya devam ediyordu ve Şövalye'nin korsanlarla suç ortaklığına giriştiğini de ufak ufak ifşa etmeye başladı, lakin ahalinin öfkesine gem vurmak için, Carrega'nın ölmeden hemen önce kendisiyle paylaştığı sırrını, Zaira hikâyesini eklemeyi ihmal etmedi, böylece herkesin, ihtiyarın acıklı kaderine üzülmesini sağladı.

Cosimo, tamamen el yordamıyla, sonuçları üç aşağı beş yukarı tartarak olaylar arasındaki neredeyse gerçeğe yakın iliş-

kiye ulaştı sanırım. Böylece bunu iki üç kez anlatabildi; sonra, Ombrosalılar hikâyeyi dinlemekten bıkıp usanmadıkları için ve dinleyenlerin arasına hep yeni birileri eklendiğinden, onların da yeni ayrıntılar istemesi sonucu birtakım eklerle, lafı uzatmalarla, abartmalarla, yeni kahramanlar ve olaylar katmak durumunda kaldı ve hikâye biçim değiştire değiştire ilkinden daha da uyduruk hale geldi.

Artık Cosimo'nun her anlattığına ağzı açık kulak vermeye hazır bir dinleyici topluluğu olmuştu. Anlatmanın keyfine vardı: Ağaçların üstündeki hayatı, avları, haydut Gian dei Brughi ve Optimus Maximus, sonu gelmeyen hikâyelerin bahaneleri oldular. (Onun hayatına dair bu anıların muhtelif serüvenleri, Cosimo'nun halktan kişilere alelacele anlattığı biçimiyle aktarılmıştır, eğer yazdıklarım zaman zaman gerçeğe, insanlığın ve olayların uyumlu manzarasına uygun düşmüyorsa affınıza sığınırım.)

Örneğin, o aylaklardan biri ona şöyle soruyordu: "Ağaçlardan başka yere ayak basmadığınız doğru mu Baron Hazretleri?"

Cosimo, hemen cevabı yapıştırıyordu: "Doğru, ama bir kez yanlışlıkla oldu, bir geyiğin boynuzlarının üstüne indim. Bir akçaağaca geçtiğimi sanıyordum, meğer altımda kıpırdamadan duran, krallığa ait av hayvanlarının arasından kaçmış bir geyikmiş. Boynuzlarının üstüne ağırlığım biner binmez hayvan ormana daldı. Nasıl canımın yandığını anlatamam size! Tepesinde, her yandan delik deşik edildiğimi hissediyordum, bir yandan boynuzların sipsivri uçları batıyordu, öte yandan dikenli yapraklarla dallar yüzüme çarpıyordu... Geyik beni sırtından atmak için debelenip duruyor, bense ona sımsıkı yapışıyordum..."

Hikâyeye ara veriyor, ötekiler hemen, "Eee, nasıl sıyrıldınız bu işten Baron Hazretleri?" diye soruyorlardı.

O da her defasında yeni bir son uyduruyordu: "Geyik koştu, koştu, sürüsüne yetişince, diğer geyikler bunu tepesinde bir adamla görünce kimisi kaçmaya, kimisi de merakla yakınına gelmeye başladı. Hep omzumda taşıdığım tüfeğimi doğrulttum ben de ve gördüğüm her geyiği devirdim. Elli tane öldürdüm..."

"Elli geyiğin bir arada görülmüşlüğü var mı bizim buralarda?" diye soruyordu bu ipsiz sapsızlardan biri diğerine.

"O gün geyiklerin soyu kurudu. Çünkü elli geyiğin hepsi dişiydi, anladınız mı? Benim üstünde olduğum geyik, her dişi geyiğe yanaşmaya çalıştığında ateş ediyordum, hayvan ölüyordu. Geyik hiçbir şey anlamıyordu ve umutsuzluğa kapılmıştı. Derken... Derken kendini öldürmeye karar verdi, yüksek bir kayalığa doğru koştu ve kaldırıp attı kendini. Bense tepedeki çam ağacına tutundum ve işte karşınızdayım!"

Ya da saldırıya geçen iki geyik söz konusuydu, her boynuz darbesiyle Cosimo birinin boynuzlarından ötekininkine atlıyordu, ta ki hepsinden güçlü bir vuruş onu meşe ağacına fırlatana dek...

Sözün özü, bütün hikâye anlatanlar gibi taşkınlığa kapılmıştı, gerçekten başından geçenlerin mi, yoksa eskiler yâd edildiği zaman onların anısıyla geri gelen, içinde duygu kırıntılarının, sıkıntıların, mutlulukların, kararsızlıkların, böbürlenmelerin, kendinden tiksinmelerin yer aldığı geçmiş saatler denizinin mi ya da hani yüksekten attıkça her şeyin pek kolay göründüğü, ama değiştire değiştire anlattıkça sonunda ille de gerçekte yaşanan veya yaşarken ne olduğu görülen şeylere geri dönüldüğünün anlaşıldığı tamamıyla uydurmanın mı daha güzel olduğunu kestiremiyordu.

Cosimo henüz, yaşama isteğinin anlatma isteğine ağır bastığı, yeterince şey anlatacak kadar yaşanmadığına inanıldığı yaşlardaydı, dolayısıyla ava çıkıyor, haftalarca ortalıkta görünmüyor, sonra kuyruğundan tuttuğu ağaçsansarları, porsuklar ve tilkilerle meydandaki ağaçların üstünde beliriyor, Ombrosalı aylaklara yeni hikâyeler anlatıyor, bunlar gerçekken, anlattıkça uyduruklaşıyor, uydurdukça gerçek oluyordu.

Bütün bu coşkuda daha derin bir hoşnutsuzluk, bir eksiklik vardı, insanların kendini dinlemesini isteme arzusu başka bir arayıştan kaynaklanıyordu. Cosimo henüz aşkı tanımıyordu, aşk olmadıktan sonra görüp geçirdiklerin neye yarardı ki? Hayatını tehlikeye atmanın ne yararı vardı, tadını bile bilmediğin hayatı?

Sebze ya da balık satan kızlar geçerdi Ombrosa Meydanı'ndan ve faytonların içinde hanımefendiler, Cosimo da ağacın tepesinden, hepsine şöyle bir göz atıyordu ve hâlâ her birinde arayıp da kesinlikle bulamadığının ne olduğunu anlayabilmiş değildi. Geceleri, evlerin ışıkları yanıp da, Cosimo balrengi baykuş gözleriyle dalların üstüne tünediği zaman, aşkla ilgili hayaller kuruyordu. Çitlerin arkasında, baranlarda buluşmak üzere sözleşen çiftler, yüreğini imrenme ve kıskançlıkla dolduruyordu, karanlıkta kayboluşlarını izliyor, ama onun bulunduğu ağacın dibine uzanacak olsalar utanç içinde kaçıyordu.

Bu doğal utançtan kurtulmak için hayvanların çiftleşmesini gözetlemeye koyuldu. İlkbaharda ağaçların üstündeki dünya, bir düğün evi gibiydi: Sincaplar, neredeyse insanlarınkine benzer hareketlerle ve çığlıklar atarak çiftleşiyorlardı, kuşlar kanat çırparak, kertenkeleler de kuyrukları düğüm olmuş halde birleşmiş koşuşuyorlardı ve kirpiler kucaklaşmalarını daha hoş kılmak için sanki yumuşamış gibi görünüyorlardı. Ormanın tek basesi olmaktan hiç gözü korkmayan Optimus Maximus, sevgi uyandıran doğal sevimliliğine güvenerek, gözü pek bir cüretle kocaman dişi çoban köpeklerini ya da kurt köpeklerini tavlamaya çalışıyordu. Bazen hırpalanmaktan pestili çıkmış halde geri dönüyordu, ama tek bir şanslı birleşme bile, ona daha önce uğradığı hezimeti unutturmaya yetiyordu.

Bu arada, meydanda gevezelik etme alışkanlığından dolayı, gitgide kendinden daha az hoşnutluk duymaya başlıyordu. Ne zaman ki pazar kurulduğu gün Olivabassa şehrinden gelen biri, "Aaa, sizin de mi İspanyolunuz var!" dedi ve ona ne demek istediği sorulduğunda, "Olivabassa'da ağaçların tepesinde yaşayan bir sürü İspanyol var!" diye cevap verdi, işte o zaman Cosimo yerinde duramaz oldu, Olivabassa'ya giden ormanları geçmesi gerekiyordu.

17

Olivabassa, ülkenin orta taraflarındaydı. Cosimo, seyrek bitki örtüsüyle kaplı yerleri tehlikeli biçimde geçerek iki günde oraya vardı. Yerleşim yerinin yakınına geldiğinde, daha önce onu hiç görmemiş olan insanlar şaşkınlıkla bağırmaya, bazıları da onu taşlamaya başladı, dolayısıyla mümkün olduğunca gözlerine görünmemeye çalıştı. Ama Olivabassa'ya iyiden iyiye yaklaştığında onu gören bazı ormancıların, sığırtmaçların ya da zeytin toplayıcıların hiç de şaşırmadıklarını fark etti, hatta onu tanırmış gibi şapkalarıyla selamlıyorlardı bile ve yerel lehçeye alışkın ağızlarında tuhaf bir ezgiyle şöyle sözler çınlıyordu: *"Señor! Buenos días, Señor!"**

Mevsimlerden kıştı, ağaçların bir bölümü yapraklarını dökmüştü. Olivabassa'nın anacaddesini iki sıra çınar ve karaağaç katediyordu. Ağabeyim yaklaşınca, çıplak dalların arasında birkaç insan, hatta bazı ağaçlarda ciddi bir edayla kimi ayakta, kimi oturmuş iki üç insan gördü. Birkaç sıçrayışta yanlarına vardı.

Erkekler, tüylü üç köşeli şapkaları, geniş pelerinleriyle soylular gibi giyinmişlerdi; kadınların da aynı soylu havası vardı, başlarında dantel tüller örtülü, dallara ikişer üçer oturmuşlar, kimi nakış işliyor, gövdeleriyle hafifçe dönerek kollarını, pencere pervazı gibi dayadıkları daldan ara sıra yola bakıyorlardı.

Erkekler, acılı bir anlayışla dolu selamlar yönelttiler ona: *"Buenos días, Señor!"* Cosimo da şapkasını çıkarıp eğildi.

* Bayım! İyi günler bayım! (Çev. N.)

İçlerinden birinin, sözü en çok sayılan olduğu belliydi, şişman gövdesiyle bir çınarın çatalıyla sanki yekvücut olmuş ve bir daha oradan kalkamaz gibiydi, ileri yaşına ve tıraşlı olmasına rağmen, sakalı ve bıyığı, karaciğerinden rahatsız birininki gibi sapsarı derisini karartıp gölgeliyordu; sıska, soluk benizli, siyah giysili ve kendisi gibi tıraşlı yüzü karaya çalan komşusuna, ağaç sırası boyunca ilerleyen bu yabancının kim olduğunu sorduğu görüldü.

Cosimo, kendisini tanıtmanın vakti geldiğine karar verdi.

Şişman beyefendinin tünediği çınara vardı, eğildi: "Bendeniz Baron Cosimo Piovasco di Rondò, hizmetinizdeyim," dedi.

"Rondos? Rondos?" [Rondò mu? Rondò mu?] diye sordu şişman. *"Aragonés? Gallego?"* [Aragonlu mu? Galiçyalı mı?]

"Hayır efendim."

"Catalán?" [Katalan mı?]

"Hayır efendim. Buralardanım."

"Desterrado tambien?"

Sıska beyefendi araya girmek ve çevirmenlik yapmak ihtiyacı hissetti, tumturaklı sözlerle: "Frederico Alonso Sanchez de Guatamurra y Tobasco Hazretleri, acaba sürgünde misiniz, onun için mi böyle ağaçların tepesinde sizi görmekteyiz, diye sormaktalar."

"Hayır efendim. Ya da en azından başkalarının buyruğu gereği değil."

"Viaja usted sobre los árboles por gusto?"

Çevirmen: "Frederico Alonso Hazretleri, zatı âlinizin keyif için mi bu yolu kendinize seçtiğinizi sormaktan zevk duyarlar."

Cosimo bir an düşündü ve cevap verdi: "Kimse beni zorlamadığı halde, sanırım böylesini uygun gördüm."

"Feliz usted!" [Ne mutlu size!] diye bağırdı Frederico Alonso Sanchez, içini çekerek: *"Ay de mí, ay de mí!"* [Vay bana, vaylar bana!] dedi.

Siyah giysili olan, gitgide daha tumturaklı sözlerle açıkladı: "Efendimiz Hazretleri, zatı âlinizin bu özgürlüğü tadabildiğiniz için şahsınızı talihli addetmeniz icap ettiğini zikretmekteler, bizlerin ise Tanrı iradesinin hükmettiği bu mecburiyet karşısında boynumuz kıldan ince olduğundan, duruma katlanmaktayız," diyerek, ardından haç çıkardı.

Böylece, Prens Sanchez'in veciz nidaları ve kara urbalı adamın ayrıntılı açıklamalarıyla Cosimo, çınarlara tünemiş topluluğun hikâyesinin üç aşağı beş yukarı ne olduğunu anlayabildi. Bunlar İspanyol asilleriydi, derebeylik çıkarlarına dokunan bir tartışma yüzünden Kral III. Carlos'a başkaldırmış oldukları için aileleriyle birlikte sürgüne gönderilmişlerdi. Olivabassa'ya vardıklarında yollarına devam etmelerinin yasaklandığını görmüşlerdi; bu ülke, Katolik Majesteleri'yle yaptığı eski bir anlaşma uyarınca, İspanya'dan sürülen kişileri barındırmadığı gibi, durmadan geçmelerine bile izin vermiyordu. Bu soylu ailelerin durumuna çözüm bulmak çok zordu, ama Olivabassalı yöneticiler, hem yabancı mahkemelerle başlarının derde girmesini istemediklerinden hem de bu varlıklı yolculara engel çıkarmak için bir neden görmediklerinden, uzlaştırıcı bir yol buldular: Anlaşma uyarınca, sürgünlerin, oranın "toprağına ayak basmamaları" gerektiği belirtiliyordu; o halde ağaçlarda kalırlarsa bir mesele yoktu, her şey kuralına uygundu. Böylece sürgünler, şehir yönetiminin temin ettiği merdivenlerle çınarlara, karaağaçlara tırmanmışlar, sonra da merdivenler çekilmişti. Birkaç aydır ağaçlara tünemiş, mevsimin ılıman gitmesine, III. Carlos'un yakın bir gelecekte genel af çıkarmasına, ilahî mukadderata bel bağlayarak yaşıyorlardı. Yedeklerindeki İspanyol altınlarıyla yiyecek içecek satın alıyor, şehrin ticaretine katkıda bulunuyorlardı. Yiyecek tabaklarını yukarı çıkarmak için bir indirme çıkarma donanımı kurmuşlardı. Bazı ağaçlara da uyumaları için sayvanlar kurulmuştu. Kısacası, işleri yoluna koymayı becermişlerdi, aslında bu işte çıkarları olan Olivabassalılar bütün bu araç gereci layıkıyla onlara sağlamıştı. Sürgünlerin bütün gün boyunca parmaklarını kıpırdattıkları yoktu.

Cosimo, ilk kez ağaçlarda yaşayan birilerine rastladığından, onlara pratik konularda sorular sormakla işe başladı.

"Peki yağmur yağdığında ne yapıyorsunuz?"

"Sacramos todo el tiempo, Senor!"

Mezhebi İspanya'da yasaklanalı beri sürgünde bulunan, İsa'nın Birliği'nden Peder Sulpicio de Guadalate idi çevirmen: "Sayvanımızın altına sığınıyoruz, Tanrı'yı düşünüyor ve bize yeten şu azıcık şeyi lütfettiği için şükrediyoruz!.."

"Hiç ava çıkmıyor musunuz?"

"Señor, algunas veces con el visco."

"Ara sıra, içimizden biri vakit geçirmek için bir dala ökse bular."

Cosimo, kendisinin de karşılaşmış olduğu sorunları, onların nasıl çözümlediklerini anlamak için sorular sormaktan bıkıp usanmıyordu.

"Ya yıkanma, yıkanmak için ne yapıyorsunuz?"

"Para lavar? Hay lavendaras!" dedi Don Frederico omuz silkerek.

"Kirlilerimizi buradaki çamaşırcı kadınlara veriyoruz," diye çevirdi Don Sulpicio. "Daha doğrusu, her pazartesi kirli sepetimizi aşağı indiriyoruz."

"Hayır, hayır, elinizi yüzünüzü, yıkanmanızı kastetmiştim."

Don Frederico, sanki hiç bu sorunla karşılaşmamış gibi homurdanıp omuz silkti.

Don Sulpicio çevirmek zorunda olduğunu düşündü: "Efendimiz Hazretlerine göre bu tümüyle özel bir sorun."

"Affınıza sığınarak soruyorum, ihtiyaçlarınızı nereye yapıyorsunuz?"

"Ollas, Señor."

Don Sulpicio, aynı mütevazı ses tonuyla: "Doğrusu, birtakım büyük küpler kullanıyoruz."

Don Frederico'nun izniyle, Cosimo, Peder Sulpicio eşliğinde, topluluğun diğer bireylerini oturdukları ağaçlarda ziyaret etti. Bütün bu beyzade ve hanımefendiler, barınaklarının bütün bu kaçınılmaz elverişsizliğine rağmen, alışkanlık ve görgülerini muhafaza etmeye çalışıyorlardı. Bazı erkekler, dalların üstüne ata biner gibi otururken eyer kullanıyorlardı, yıllardır ağaçların üstünde yaşayan ve böylesi bir yöntem hiç aklına gelmeyen Cosimo'nun bu çok hoşuna gitti (üzengiler sayesinde ayakları sarkıtmak zorunluluğu olmayınca karıncalanma sorunu da ortadan kalkardı). Bazıları da, (içlerinden biri Amiral rütbeliydi) herhalde ağaçtan ağaca birbirlerini gözleyip dedikodu merakını gidermekten başka bir işe yaramayan denizci dürbünlerinden kullanıyordu. Hanımefendiler ve

küçük hanımlar, elleriyle işledikleri yastıklara oturmuşlar tığ işi yapıyor (toplulukta şöyle ya da böyle çalışan yegâne insanlar bunlardı) ya da koca koca kedileri okşuyorlardı. Bu kedilerden ağaçlarda bir sürü vardı, bir sürü kuş da vardı, genç hanımların ellerine konan ve onların hüzün içinde okşadıkları bazı serbest güvercinlerin dışında hepsi kafesteydiler (belki ökseye yakalanmışlardı).

Bu ağaç salonlarda Cosimo ciddi ciddi ağırlanıyordu. Ona kahve ikram ediyorlar, ardından hemen Sevilla'da, Granada'da kalan malikânelerinden, mallarından, ambarlarından, ahırlarından söz etmeye başlıyorlar ve itibarları iade edilip de eski durumlarına kavuşacakları gün geldiğinde onu mutlaka memleketlerine beklediklerini söylüyorlardı. Kendilerini sürgüne gönderen Kral'dan hem körü körüne bir düşmanlıkla hem de mesafeli bir saygıyla söz ediyorlardı, bazen ailelerin mücadele ettiği kişiyle kendi otoritelerinin de dayandığı krallık namını kesinkes birbirinden ayırmayı başarıyorlardı. Ara sıra da, kasten, bu iki karşıt görüşü tek bir düşüncede harmanlıyorlardı: Cosimo, söz dönüp dolaşıp Hükümdar'a geldiğinde, bundan ne anlaması gerektiğini bir türlü kestiremiyordu.

Sürgünlerin bütün davranış ve konuşmalarında, biraz onların içinde bulundukları koşullardan kaynaklanan, biraz da bile bile öyle bir hava yaratılıyormuş gibi görünen bir keder ve matem göze çarpıyordu, tıpkı bazen insanlar, tanımı iyice belirlenmemiş davalar uğruna mücadele ettiklerinde tavırlarındaki gösterişle durumu telafi etmeye çalıştıklarındaki gibi.

İlk bakışta Cosimo'ya fazla tüylü ve mat tenli görünen kızlarda da, zamanla sürekli bastırılan bir canlılık işaretinin fışkırdığı görülüyordu. İçlerinden ikisi bir çınardan öbürüne raketlerle top atarak oynuyorlardı. Pat pat pat pat, sonra küçük bir çığlık: Top yola düşmüştü. Olivabassalı yumurcaklardan biri topu kapıyor, iki peseta karşılığında yukarı getirebileceğini söylüyordu.

En sondaki karaağaçta, El Conde adında, perukasız, giysileri bakımsız bir ihtiyar yaşıyordu. Adama yaklaşırken Peder Sulpicio sesini alçalttı, ister istemez Cosimo da onun gibi yaptı.

El Conde, ara sıra bir dalı çekiyor, arkasından tepenin yamacını, uzaklarda kaybolan yer yer yeşil, yer yer kıraç görünen ovayı seyrediyordu.

Sulpicio fısıldayarak, El Conde'nin Kral Carlos'un zindanlarında tutulan ve işkence gören oğullarından birinin hikâyesini anlattı. Cosimo, bütün bu beyzadelerin sudan sebeplerle sürgünde olduklarını, zaman zaman niçin ve nasıl burada olduklarını hatırlamaları ve kendi kendilerine tekrar etmeleri gerektiğini, içlerinden yalnızca bu ihtiyarın gerçekten acı çektiğini anladı. Başka toprakları görmeyi beklercesine bu dalı çekişi, ufukta asla görmeyeceği, ne yazık ki çok uzaklarda kalmış bir ülkeye varmayı umut edercesine dalgalı geniş alanda usul usul gezinen bakışları, Cosimo'nun gördüğü, sürgünün ilk gerçek belirtisiydi. Bu beyzadelerin, El Conde'ye, onları bir arada tutan, varlıklarına bir anlam veren kişi olarak ne kadar saygı duyduklarını anladı. O, belki en yoksulları, belli ki kendi vatanlarındayken aralarında en az nüfuzlu olanıydı, ama onlara ne kadar acı çekmeleri ve umut etmeleri gerektiğini söyleyendi.

Ziyaret dönüşü, Cosimo bir kızılağacın üstünde, daha önce görmediği bir kız fark etti. İki sıçrayışta yanına vardı.

Menekşe rengi şahane gözleri olan, teni mis gibi kokan bir genç kızdı. Elinde bir kova taşıyordu.

"Herkesle tanıştığım halde nasıl oldu da sizi görmedim?"

"Kuyudan su çekmeye gitmiştim," diyerek gülümsedi. Biraz eğilen kovadan su döküldü. Cosimo taşıması için yardım etti.

"O halde siz ağaçtan iniyor musunuz?"

"Hayır, bir kuyuyu gölgeleyen eğik bir kiraz ağacı var. Oradan kovaları sarkıtıyoruz. Gelin göstereyim."

Bir avlu duvarının üstünden geçen dalı adımladılar. Kız, kiraz ağacına kadar ona yol gösterdi. Kuyu hemen altındaydı.

"Gördünüz mü Baron?"

"Baron olduğumu nereden biliyorsunuz?"

"Ben her şeyi bilirim," diyerek gülümsedi. "Kız kardeşlerim ziyaretinizi hemen haber verdiler bana."

"Top atan kızlar mı?"

"Ta kendileri, Irena ve Raimunda."

"Don Frederico'nun kızları mı?"

"Evet..."

"Sizin adınız nedir?"

"Ursula."

"Ağaçların üstünde buradaki herkesten daha iyi yürüyorsunuz."

"Daha çocukluğumda ağaçlara tırmanırdım: Granada'daki evimizin avlusunda koca koca ağaçlar vardı."

"Şu gülü koparabilir misiniz?" Bir ağacın tepesinde sarmaşık gülü çiçek açmıştı.

"Ne yazık ki hayır."

"İyi, ben koparırım sizin için." Cosimo gitti ve elinde gülle geri döndü.

Ursula gülümseyerek elini uzattı.

"Ben takmak istiyorum. Nereye takayım söyleyin."

"Saçıma, teşekkür ederim," diyerek eliyle Cosimo'ya yol gösterdi.

"Şimdi söyleyin bana," dedi Cosimo, "şu badem ağacına erişebilir misiniz?"

"Nasıl olur," dedi Ursula gülerek. "Uçmayı bilmiyorum ki!"

"Bekleyin," dedi Cosimo ve bir kement attı. "Bir sicime bağlanmaya itirazınız olmazsa, sizi makarayla çeker gibi çıkarırım oraya."

"Hayır... Korkarım," diyordu, ama bir yandan da gülüyordu.

"Bu yöntemle ben yıllardır tek başıma yolculuk ediyorum."

"Yok canım!"

Kızı badem ağacına çıkardı. Sonra kendisi de badem ağacına geçti. Genç, küçük bir ağaçtı. Üstünde dip dibe durulabiliyordu. Ursula yaptığı uçuştan dolayı hâlâ soluk soluğa ve kıpkırmızıydı.

"Korktunuz mu?"

"Hayır." Ama kalbi hızlı hızlı atıyordu.

"Gülünüzü düşürmemişsiniz," dedi Cosimo gülümseyerek, bir yandan da düzeltmek için çiçeğe dokundu.

Ağacın üstünde sıkışık oturduklarından, her hareketlerinde birbirleriyle kucaklaşıyorlardı.

"Ah!" dedi kız, Cosimo uzandı ve öpüştüler.

Aşkları böyle başladı, delikanlı mutlu ve şaşkındı, kız mutlu, ama şaşkın değildi (zaten kızlar her şeyi bilir ve şaşırmazlar). Cosimo'nun çok beklediği ve işte ansızın karşısına çıkan aşktı, hem de düşleyebildiğinden çok daha güzeldi. Güzelliğinin yanı sıra beklenmedik olan bu kadar kolayca oluvermesiydi ve Cosimo'ya o an, hep böyle gidecekmiş gibi geldi.

18

Şeftali, badem ve kiraz ağaçları çiçeğe durdu. Cosimo ile Ursula günlerini birlikte, çiçeğe durmuş ağaçların üstünde geçiriyorlardı. İlkbahar, hısım akrabanın kasvetli komşuluğunu bile neşesiyle renklendiriyordu.

Sürgünler topluluğunda, ağabeyim hemen yararlı olmayı becerdi, ağaçtan ağaca geçmenin değişik yollarını öğreterek bu soylu aileleri her zamanki ölçülülüklerinin dışına çıkıp biraz hareket etmeye özendirdi. Daha yaşlı sürgünlere misafirliğe gitme olanağı sağlayan halattan köprüler yaptı. Böylece, yaklaşık bir yıl kadar yanlarında kaldığı İspanyolların yerleşim yerini, kendi buluşu olan su depoları, fırınlar, kürklü uyku tulumlarıyla donattı. Yeni buluşlar yapma arzusu, gözde yazarlarının düşüncelerine ters gittikleri zaman bile bu beyzadelerin âdetlerine uygun davranmaktan alıkoymadı onu: Böylece, bu dindar insanların düzenli olarak günah çıkarma isteğini görünce, bir ağaç gövdesine günah çıkarma yeri oydu; sıska Don Sulpicio'nun ancak sığabileceği, tül ve demir parmaklıkla kapanan pencereciğin ardından işlenen günahları dinleyebileceği bir yerdi.

Teknik yeniliklere duyduğu kuramsal merak, sonuçta, geçerlikteki kurallara saygı göstermede yeterli olmuyordu; öneriler gerekiyordu. Sahaf Orbecche'ye mektup yazıp yokluğunda gelen kitapları Ombrosa'dan Olivabassa'ya postalamasını rica etti. Böylece Ursula'ya *Paul ve Virginie* ile *Yeni Heloise*'i okutabilirdi.

Sürgünler, büyük bir meşe ağacında sık sık bir araya geliyor, oturum sonuçlarını kaleme alıp Hükümdar'a gönderiyorlardı. Mektupların her birinin ille de birer öfkeli karşı çıkış, tehdit, hatta aşağı yukarı ültimatom olarak başlaması gerekiyordu, ama bir noktada içlerinden aklıselime davet eden biri çıkıyor, daha yumuşak başlı, daha saygılı bir yol seçilmesini öneriyor, sonunda Bağışlayıcı Majesteleri'nin hürmetle ayaklarına kapanıp affedilmeyi rica ettikleri bir dilekçeye geliyorlardı.

O zaman, El Conde ayağa kalkıyordu. Hepsinin dili tutuluyordu. El Conde, onlara tepeden bakarak, alçak ve titreyen bir sesle konuşmaya başlıyor, içindekileri sayıp döküyordu. Yerine oturduğunda, diğerleri ciddi bir edayla dut yemiş bülbüle dönüyorlardı. Bir daha kimse af dilekçesinden söz etmiyordu.

Cosimo artık topluluktan biri olmuştu ve toplantılara katılıyordu. Orada, gençliğin toy coşkusuyla filozofların düşüncelerini, hükümdarların haksızlıklarını, devletlerin nasıl akıl ve adaletle yönetilebileceğini anlatıp duruyordu. Ama içlerinden ona kulak verenler yalnızca, ileri yaşına rağmen her zaman anlamak ve tepki göstermek için didinen El Conde, birkaç kitap okumuş olan Ursula ve diğerlerinden daha uyanık olan birkaç genç kızdı. Topluluğun geri kalanı nato kafa, nato mermerdi.

İşte bu Conde, gitgide, manzara seyretme huyundan vazgeçip okunacak kitap istemeye başladı. Rousseau, onun için fazla çetin çıkmıştı, Montesquieu ise hoşuna gitmişti: Bu büyük bir adımdı. Diğer beyzadelerin bazıları, Peder Sulpicio'dan gizli, Cosimo'dan kışkırtıcı bölümlerini okumak için *Genç Kız*'ı ödünç istiyorlardı, hiçbiri beş para etmezdi. Derken, El Conde yeni öğrendiklerini neredeyse yuttuğundan, meşe ağacındaki toplantılar başka bir boyut kazanmaya başladı: İspanya'ya gidip devrim yapmaktan söz ediliyordu artık.

Peder Sulpicio, önceleri tehlikeyi sezmedi. Kendisi pek kurnaz değildi ve üstleriyle bütün hiyerarşik ilişkisi koptuğundan, insanların beyinlerini yıkayacak son zehirlerden haberli değildi. Ama kafasını toplar toplamaz (bazıları da, piskoposluk mühürlü mektuplar alınca, diyorlardı), aralarına şeytanın gizlice girdiğini, üstündekilerle birlikte ağaçları yakıp kül edecek bir yıldırım yağmurunu beklemek gerektiğini söylemeye başladı.

Bir gece, Cosimo, bir inleme sesiyle uyandı. Eline fener alıp baktığında, El Conde'nin bulunduğu karaağacın gövdesine ihtiyarın bağlanmış olduğunu ve Cizvit papazının da düğüm attığını gördü.

"Durun, Peder! Bu da neyin nesi?"

"Kutsal Engizisyon'un eli evlat! Kiliseye karşı işlediği suçunu itiraf etsin, şeytanı dışarı çıkarsın diye bugün bu bahtsız ihtiyara uzandı. Yakında da sıra sana gelecek!"

Cosimo kılıcını çekip ipleri kesti. "Siz kendinize bakın Peder! Akıl ve adalete hizmet eden başka eller de var!"

Cizvit papazı, pelerinin altından kınsız bir kılıç çekti. "Baron di Rondò, zaten ailenizin mezhebimizle ne zamandan kalan bir meselesi var!"

"Müteveffa babamın hakkı varmış!" diye bağırdı Cosimo kılıcıyla vuruşurken. "Cizvitler affetmez!"

Dalların üstünde dengelerini kaybetmemeye çalışarak çarpıştılar. Don Sulpicio mükemmel bir eskrimciydi, Cosimo kaç kez kötü durumda kaldı. Üçüncü saldırı sırasında kendine gelen El Conde bağırmaya başladı. Bunun üzerine uyanan diğer sürgünler, olup bitenin farkına vararak düelloya tutuşanların arasına girdiler. Sulpicio kaşla göz arası kılıcını ortadan yok etti ve sanki hiçbir şey olmamış gibi herkesi sükûnete davet etmeye koyuldu.

Böylesine şiddetli bir olayı bastırmak, başka bir topluluk söz konusu olsa mümkün olmazdı, ama kafalarında sorun ettikleri her düşünceyi basite indirgemeye meyilli bu toplulukta durum farklıydı. Dolayısıyla Don Frederico'nun arabuluculuğuyla Don Sulpicio ile El Conde arasında bir tür uzlaşma sağlandı ve her şey eski haline döndü.

Kuşkusuz, Cosimo güven duymamakta yerden göğe haklıydı, Ursula ile ağaçlarda gezinirken Cizvit papazı tarafından gözetlenmek endişesini taşıyordu her zaman. Don Frederico'yu kızının kendisiyle gezmemesi konusunda doldurduğunu biliyordu. Aslında, bu soylu aileler çok sıkı geleneklerle yetiştirilmiş olmalarına rağmen, sürgünde, ağaçların üstünde sürdürdükleri hayat içerisinde pek çok şeye kulak asmıyorlardı. Cosimo'nun iyi bir delikanlı olduğunu düşünüyorlardı; soyluy-

du, üstelik onlara faydası vardı ve kimse kendisini zorlamadığı halde onlarla kalıyordu; her ne kadar, Ursula'yla aralarında bir sevgi bağı olduğunu fark ediyorlar, sık sık çiçek ve meyve toplama bahanesiyle meyve ağaçlarının arasında kaybolduklarını görüyorlarsa da, karşı çıkmamak için bu durumu görmezden geliyorlardı.

Fakat Don Sulpicio'nun mesele çıkarmasından sonra, Don Frederico artık bilmezden geliyormuş gibi davranmayı sürdüremezdi. Cosimo'yu görüşmek için, bulunduğu çınara çağırdı. Uzun, kara Don Sulpicio yanı başındaydı.

"*Baron*, kulağıma geldiğine göre sık sık benim *niña* [kız] ile görülüyormuşsun."

"*Hablar vuestro idioma* [sizin dilinizi] öğretiyor bana Efendimiz."

"Kaç yaşındasın?"

"*Diez y nueve* [on dokuz] sayılırım."

"*Joven*! [Genç!] Çok genç! Kızım evlenecek yaşa geldi. *Por que* [niçin] ona eşlik ediyorsun?"

"Ursula on yedi yaşında..."

"Zaten *casarte* [evlenmeyi] mi düşünüyorsun?"

"Nasıl?"

"Kızım sana *el castellano*'yu [İspanyolcayı] iyi öğretememiş *hombre* [be adam]. Diyorum ki, kendine bir *novia* [eş] seçmeyi, bir yuva kurmayı düşünüyor musun?"

Sulpicio ile Cosimo, aynı anda bir hareket yaparak ellerini öne doğru uzattılar. Konuşma öyle bir mecraya doğru akmaya başlamıştı ki, Cizvit papazının istediği bu değildi, ağabeyimin de.

"Yuvam," dedi Cosimo, en yüksek dalları, bulutları göstererek, "işte bunlar benim yuvam, tırmanabildiğim yere kadar, yukarı çıkabildiğim..."

"*No es esto*," [Mesele bu değil] diyerek, Prens Frederico Alonso başını salladı. "*Baron*, geri döneceğimiz zaman sen de bizimle Granada'ya gelmek istersen, Sierra'nın en zengin topraklarını göreceksin. *Mejor que aquí*. [Buradan daha iyi.]"

Don Sulpicio daha fazla seyirci kalamadı: "Ama Efendimiz, bu delikanlı Voltaire'ci. Kızınızla arkadaşlık etmemesi gerekir..."

"Ah, *es joven, es joven*, [gençsiniz, gençsiniz] düşünceler değişir, *que se case*, [evlenin] evlenince geçer, hepsi geçer, Granada'ya gelsin, gelsin."

"*Muchas gracias a usted*... [çok teşekkürler size] Düşüneceğim." Kedi kürkünden kalpağını elinde evirip çeviren Cosimo eğilip selamlaya selamlaya çekildi.

Ursula'yı gördüğünde Cosimo hayli düşünceliydi. "Ursula, haberin var mı, baban benimle konuştu. Bazı şeyler söyledi."

Ursula dehşete kapıldı. "Bir daha birbirimizi görmememizi mi istedi?"

"Hayır, değil... Sürgünlüğünüz bittiğinde sizinle Granada'ya gelmemi istiyor..."

"Ah, evet! Ne güzel olur!"

"Biliyorsun, seni seviyorum, ama ben hep ağaçların üstünde yaşadım ve böyle de devam etsin istiyorum."

"Ah, Cosme, bizim orada da çok güzel ağaçlar var..."

"Öyledir elbet, ama sizinle seyahat etmek için yere inmem gerekir, bir kere indim mi de..."

"Merak etme Cosme. Şimdilik sürgündeyiz ve bu, belki hayatımız boyunca sürecek."

Bunun üzerine, ağabeyim endişelenmekten vazgeçti.

Fakat Ursula'nın tahminleri doğru çıkmadı. Kısa bir süre sonra Don Frederico, İspanya kralının mührünü taşıyan bir mektup aldı. Bağışlayıcı Katolik Majesteleri sürgün buyruğunu iptal etmişti. Sürgündeki İspanyol asilzadeleri evlerine geri dönebilir, mallarının başına geçebilirlerdi. Haber duyulur duyulmaz çınarların üstünde bir curcunadır koptu. "Dönüyoruz! Dönüyoruz! Madrid! Cadiz! Sevilla!"

Söylenti şehre ulaştı. Olivabassalılar tahta merdivenlerini kapıp koştular. Sürgünlerden kimi aşağı iniyor, ahali onları kutluyor, kimi de eşyalarını topluyordu.

"Daha bitmedi!" diye bağırıyordu El Conde, "Soylular bizi dinleyecek! Kral da!" Sürgün arkadaşlarından hiçbiri o an kendisine kulak asacak halde değildi; hanımefendiler çoktan modası geçmiş giysilerinin, gardıroplarını yenilemeleri gerektiğinin derdine düşmüşlerdi bile; El Conde ise Olivabassa halkına uzun bir nutuk atmaya koyulmuştu: "Şimdi İspanya'ya gidiyo-

ruz, göreceksiniz! Onlarla hesaplaşacağız! Bu delikanlıyla ikimiz adaleti sağlayacağız!" derken Cosimo'yu gösteriyordu. Şaşkına dönen Cosimo, hayır işareti yapıyordu.

Kucaklarda ağaçtan indirilen Don Frederico toprağa ayak basmıştı. "*Baja, joven bizarro!*" diye bağırdı Cosimo'ya. "Yiğit delikanlı, in aşağı. Bizimle Granada'ya gel."

Bir dalın üstünde büzülen Cosimo, atlatmaya çalışıyordu.

Prens: "*Como no?*" [Hayır mı?] diye soruyordu, "Oğlum sayılacaksın benim!"

"Sürgünlük bitti!" diyordu El Conde. "Uzun zamandır düşündüklerimizi uygulamaya koyabiliriz artık! Baron, ne yapacaksın ağaçların üstünde kalıp da? Artık gerek kalmadı!"

Cosimo kollarını açtı. "Ben sizden önce çıktım buralara beyler, sizden sonra da kalacağım!"

"Bizi terk mi ediyorsun?" diye bağırdı El Conde.

"Hayır, karşı koyuyorum," diye cevapladı Baron.

İlk inenlerin arasında olan ve kız kardeşleriyle birlikte bavulları bir arabaya tıkıştırmaya çalışan Ursula ağaca doğru fırladı. "O halde ben de seninle kalıyorum! Ben de kalıyorum!" diyerek merdivene koştu.

Dört beş kişi onu durdurup oradan uzaklaştırdı, merdivenleri de ağaçlardan indirdiler.

Genç kızı hareket etmek üzere olan arabaya zorla götürürlerken, "*Adios*, [Hoşça kal] Ursula, mutlu ol!" dedi Cosimo.

Neşeli bir havlama koptu. Sahibinin Olivabassa'da kaldığı süre içinde, belki İspanyolların kedileriyle sürekli tutuştuğu kavgalardan bıkmış olan Optimus Maximus hırçın bir memnuniyetsizlik göstermişti, oysa şimdi mutluluğa kavuşmuş görünüyordu. Tüylerini diken, ona tıslayan, ağaçlarda unutulmuş birkaç kediyi kovalamaya koyuldu, ama bu kez sırf oyun olsun diye.

Kimi atla, kimi daha küçük kimi daha büyük arabalarla sürgünler yola düzüldüler. Yollar tenhalaştı. Olivabassa'daki ağaçların üstünde ağabeyim bir başına kaldı. Dalların arasına takılıp kalmış birkaç tüy, birkaç kurdele ya da dantel parçası rüzgârda salınıyordu, bir eldiven, bir dantel şemsiye, bir yelpaze, mahmuzlu bir çizme görülüyordu.

19

Baron, Ombrosa'da yeniden boy gösterdiğinde dolunayla, kurbağa vıraklamalarıyla, ispinozların ötüşmeleriyle geçen bir yazdı. Kapana kısılmış kuşa benziyordu: Daldan dala sıçrıyor, üzerine vazife olan olmayan her işe burnunu sokuyordu, hırçın ve kendini beğenmişti.

Tez zamanda, vadinin öte yakasından Checchina adında bir kızın sevgilisi olduğu dedikodusu ortalıkta dolanmaya başladı. Bu kız, yanında sağır teyzesinden başka kimsenin olmadığı bir evde yaşamaktaydı ve penceresinin kenarından bir zeytin ağacının dalı geçmekteydi. İşi gücü olmayanlar, meydanda bu lakırdıların doğru olup olmadığını kaynatıyorlardı.

"Gördüm onları, kız pencerenin pervazına dayanmıştı, Cosimo da dalın üstündeydi. Elini kolunu oynatıp duruyordu yarasa gibi, kız da gülüyordu!"

"Bir süre sonra içeri atladı!"

"Yok yahu, bütün hayatı boyunca ağaçlardan yere inmeyeceğine yemin etmemiş miydi bu..."

"Canım, kuralı koyan nasıl kendisiyse, istisnaları da kendisine kalmış..."

"Eh artık, istisnalar devreye girmeye başlayınca..."

"Hadi canım, bence: Pencereden dala çıkan kız!"

"İyi de nasıl halleşiyor bunlar? Pek zahmetli olsa gerek..."

"Bence bunlar birbirlerine el bile sürmemişlerdir. Tamam, oğlan kızı tavlamaya çalışıyor ya da kız oğlana sarmış olabilir. Lakin, Baron ağaçtan hiç inmiyor..."

Öyleydi, değildi, oğlandı, kızdı, pervazdı, sıçramıştı, daldaydı, değildi derken tartışmalar uzayıp gidiyordu. Bir hanım arkadaşı olan ya da evli erkekler, sevgilileri ya da karıları başlarını kaldırıp bir ağaca bakacak olsa kızılca kıyamet kopuyordu. Onlara göre kadınlar bir araya geldikleri her fırsatta "vır vır vır" kimden söz ediyorlardı, elbette Cosimo'dan...

Checchina ya da kimse kim, ağabeyim gönül maceralarını ağaçlardan hiç inmeden sürdürüyordu. Bir keresinde onu, şiltesini sırtlamış, sanki silah, halat, balta, heybe, matara, barutluk taşır gibi bir rahatlıkla dallarda koşarken gördüm.

Dorotea adında hoş bir kadın, kendi arzusuyla, hiçbir çıkar gözetmeksizin, sırf onun hakkında fikri olsun diye ağabeyimle buluştuğunu bana itiraf etti.

"Peki nasıl bir fikir edindin?"

"Eh, pek hoşnut oldum."

Zobeida adlı bir başka kadın, bana rüyasında (kendi deyimiyle) "tüneyen adam"ı gördüğünü anlattı ve bu rüya öylesine ayrıntılı bilgiyle doluydu ki, bana soracak olursanız rüya falan değil, gerçeğin ta kendisiydi.

Tabii, ben bu hikâyelerin nasıl olup bittiğini bilmem, ama sanırım Cosimo'nun kadınların üstünde büyüleyici bir etkisi vardı. Ispanyollarla yaşadığı günlerde kendisine dikkat etme alışkanlığı edinmiş ve ayı gibi kıllı dolaşmaktan vazgeçmişti. Pantolonu, frakıyla geziyor, İngiliz usulü silindir şapka takıyordu, tıraş oluyor, perukasına özen gösteriyordu. Hatta, giysisine bakınca, ava mı yoksa bir hanımla buluşmaya mı gittiği kesinkes söylenebilirdi.

Ne var ki, Ombrosa'da, adını söyleyemeyeceğim (kızları, torunları hayattalar ve incinebilirler, ama o zamanlar bu hikâyeyi herkes bilirdi) orta yaşlı, soylu bir hanımefendi ihtiyar arabacısıyla birlikte arabasında hep yalnız başına dolaşıyor, adamı anayolun ormandan geçen bölümünden geçirtiyordu. Belli bir yere gelince, "Giovita," diyordu arabacısına, "orman kum gibi mantar kaynıyor. Haydi şu sepeti doldurup gelin," ve ona bir küfe yüklüyordu. Zavallı adam, romatizmalarına rağmen arabadan iniyor, küfeyi sırtlayıp anayoldan ayrılıyor ve çiy düşmüş eğreltiotlarının arasından kendine yol

açmaya çalışarak bir sürü kayın ağacının arasından geçiyor, bir taşmantarı ya da kurtmantarı bulabilmek umuduyla her yaprağın altına bakmak için eğiliyordu. Bu arada, hanımefendi kendinden geçmiş halde geri döneceği arabasından kayboluyor, yolu gölgeleyen dalların arasına, yukarıya uçuveriyordu. Başka da bir şey bilinmiyor, ama oradan geçenlerin, ormanın ortasında boş duran arabayı pek çok kez görmüşlüğü var. Sonra, kaybolduğu gibi gizemli bir biçimde, baygın gözlerle bakarak yeniden arabada oturur halde görünürdü. Giovita, çamur içinde, küfenin dibinde güçbela topladığı azıcık mantarla geri döner; yola çıkılırdı.

Bu hikâyeler sürüsüne bereketti, özellikle de, bazı Cenovalı hanımların, hali vakti yerinde beyleri ağırladıkları evleri (bekârlığımda bu evlere benim de gitmişliğim vardır) ve işte bu evlerden beş hanımın gidip Cosimo'yu görme hevesine kapıldıkları anlatılırdı. Bugün hâlâ Beş Serçe Meşesi olarak anılan bir meşe vardır ki, bunun hikâyesini biz ihtiyarlar biliriz. Şamüzümü ticareti yapan ve sözüne güvenilir bir adam olan Gè, bize anlattı. Güneşli, güzel bir gün Gè ormanda ava çıkmış, o meşenin yanına vardığında bir de ne görsün? Cosimo, sağına soluna beşini de dallara oturtmuş, kadınların beşi de çırılçıplak, havanın sıcaklığından istifade edip güneş tenlerine dokunmasın diye şemsiyelerini açmış, Baron da ortalarında, bunlara artık Ovidius'tan mıdır tam anlayamamış, yoksa Lucretius'tan mı, Latince şiirler okuyormuş.

Bu türden pek çok hikâye anlatılırdı, bunlardan ne kadarı doğruydu bilemiyorum: O zamanlar Cosimo da bu konularda ihtiyatlı ve utangaçtı; halbuki ilerleyen yaşlarında çenesine vurdu, başı sonu belli olmayan, kendisinin de içinden çıkamadığı hikâyeler anlatmaya başladı. Neyse, işte o zamanlar bir âdet peyda oldu, bir kız kimden olduğunu bilmediği bir gebelik mi yaşıyor, sorumluluğu hemen ağabeyime yüklemek işine gelir oldu. Bir keresinde kızın teki, zeytin toplarken birden maymununkiler kadar uzun iki kolun kendini yukarıya çektiğini anlattı... Gerisi malum, sonra ikizleri doğdu. Ombrosa, Baron'un, sahiden mi uydurma mı bilinmeyen piçleriyle doldu. Artık hepsi büyüdüler ve bazıları gerçekten de ona benzi-

yor: Ama bu, tesir altında kalmanın sonucu da olabilir, çünkü Cosimo'nun ansızın o daldan bu dala atladığını gören hamile kadınların akılları başlarından gidiyordu.

Bana gelince, doğumların sebebi olarak anlatılan bu hikâyelere hiç mi hiç inanmıyorum. Bu kadar çok kadının kanına girmiş midir bilemem, ama şunu bilir şunu söylerim: Onu gerçekten tanımış kadınların sessiz kalmayı tercih etmeleri gerekirdi.

Hem sonra, elinin altında gerçekten bu kadar çok kadın var idiyse, ne demeye mehtaplı gecelerde kedi gibi çevredeki incir, erik, nar ağaçlarından geçerek Ombrosa'nın dış surları altındaki bahçelik bölgede bulunan evlerin çevresinde sızlanarak, esneyip inleyip içini çekerek, bütün bu belirtileri denetlemeye, daha katlanılabilir, olağan şeylermiş gibi göstermeye çalıştıkça gırtlağından çıkan sesler ulumaya, miyavlamaya dönüşerek dolanıp duruyordu ki? Artık, uykularından uyanan ve bu seslere aşina olan Ombrosalılar fazla ürkmeden yataklarında döner: "Baron, hatun arıyor yine. Aradığını bir an önce bulsa da, biz de uykumuzdan olmasak bari!" derlerdi.

Uykusuzluktan mustarip, her ses işittiklerinde pencerenin önüne gönüllü koşan bazı ihtiyarlar, bostanlara doğru bakarken incir ağacının dalları arasında, gölgesi mehtabın ışığından yere yansıyan Cosimo'yu görür, "Efendimiz, bu gece uyku tutmuyor mu?"

"Yo, çoktandır dönüp duruyorum, uyanığım," diyordu Cosimo, sanki yatağa uzanmış, yüzünü yastığa gömmüş biri gibi, oysa canbaz gibi dala asılı duruyordu. "Bu akşam ne var bilemedim, bir sıcak, bir gerginlik: Belki hava dönecek, siz de hissediyor musunuz?"

"Tabii, tabii... Ama hadi ben ihtiyarım, siz ise Efendimiz, kanınızın kaynadığı..."

"İyi kötü kaynıyor, kaynıyor..."

"O halde, buradan uzaklara gitmelisiniz Baron Hazretleri, çünkü buralarda derdinize çare olacak kimse yok: Yalnızca şafakla uyanan ve şimdi uyumak isteyen yoksul aileler var."

Cosimo cevap vermeden başka bağlarda, bahçelerde kendisine bülbül aramaya giderdi. Belli sınırları ihlal etmemeyi her zaman başardı, Ombrosalılar da onun bu tuhaflıklarını hoşgö-

rüyle karşıladılar; ne de olsa, diğerlerine benzememekle birlikte yine de onların Baron'uydu.

Ara sıra, onun canı gönülden çıkardığı bu sesler, hazırda bekleyen pencerelere gidip çarpardı: Bir mumun yakılması, kadife gibi bir kahkahanın çağıltısı, ışıkla gölge arasında cilveli sözler onunla alay etmek için mi, yoksa onu davet etmek için mi ya da çağırma numarası mı, bazen anlaşılmazdı; ama bu kadarı bile, iskete gibi dalların üstünde atlayıp duran bu kimsesiz adam için ciddiye almaya, bunu bir aşk belirtisi saymaya yeterdi.

İşte, içlerinden en arsızı, üstünde hâlâ yatağının sıcaklığı, göğsü bağrı açık, dağınık saçları, dolgun dudakları arasından bembeyaz dişlerini gösteren bir gülüşle, sanki ne olduğuna bakarmış gibi pencerede biter ve hasbıhal başlardı:

"Kim var orada? Bir kedi mi ne?"

Cosimo da, "Bir erkek, yalnızca bir erkek."

"Miyavlayan bir erkek mi?"

"Hayır, yalnızca iç geçiriyorum."

"Niçin? Neyin eksik?"

"Sende olan."

"Ne ki o?"

"Gel yanıma da söyleyeyim..."

Ona karşı asla bir erkek kaba güç kullanmaya kalkışmadı ya da ondan intikam almak isteyen çıkmadı, bence bu, çok tehlikeli olmadığının belirtisiydi. Yalnızca bir defa, anlaşılmaz biçimde yaralandı. Ertesi sabah haber duyuldu. Ombrosa'nın cerrahı, iniltilerinin geldiği ceviz ağacına tırmanmak zorunda kaldı. Serçelere atılan saçmalarla doluydu bir bacağı: Bunları penseyle teker teker temizlemek gerekti. Kötüydü, ama çabuk toparlandı. Ne olduğu hiçbir zaman tam olarak bilinmedi: Cosimo daldan dala geçerken yanlışlıkla kendini vurduğunu söyledi.

Nekahet döneminde, ceviz ağacının üstünde hareket edemeden yatarken daha ciddi çalışmalara verdi kendini. O sırada, *Ağaçların Üstünde Kurulacak İdeal Bir Devlet İçin Anayasa Taslağı*'nı yazmaya başladı; dürüst insanların yaşadığı düşsel

Ağaçlık Cumhuriyeti'ni anlatıyordu burada. Yasalar ve hükümetle ilgili bir inceleme olarak yazmaya başlamıştı, ama yazdıkça, çetrefil hikâyeler uydurma eğilimi üstün geldi ve sonucunda serüvenler, düellolar ve aile hukukuyla ilgili bölüme eklenen açık saçık fıkralarla arapsaçına dönmüş bir şey çıktı ortaya. Kitabın sonu şöyle olacaktı: Yazar, ağaçların üstünde kusursuz Devlet'i kurduktan ve bütün insanlığı mutlu bir hayat sürmek için ağaçların tepesinde yaşamaya ikna ettikten sonra, kendisi ıpıssız kalan yeryüzünde yaşamak için yere iniyordu. İnecekti, ama kitap yarım kaldı. Özetini, gösterişsiz bir ifadeyle, *Ansiklopedi okuyucusu Cosimo Rondò* diye imzalayarak Diderot'ya gönderdi. Diderot da ona, teşekkürlerini belirten bir pusulayla karşılık verdi.

20

O dönem hakkında pek bir şey söyleyemem, çünkü Avrupa'ya ilk seyahatim söz konusu olmuştu. Yirmi bir yaşımı bitirmiştim ve ailenin malvarlığını gönlümce kullanabilirdim, çünkü ağabeyimin doğru dürüst para harcadığı yoktu, artık iyice yaşlanan anneciğiminse Cosimo'nunkinden fazlasına ihtiyacı yoktu. Ağabeyim, bütün malvarlığının idaresini bana bırakmak için resmî bir belge imzalamak istiyordu, karşılığında ona aylık bağlayacak, vergilerini ödeyecek ve işlere biraz çekidüzen verecektim. Topraklarımızın işletilmesi, kendime bir eş seçmekten başka şey kalmıyordu geriye ve önümde uzanan düzenli, sakin hayatı gözümde canlandırabiliyordum, yüzyılın kargaşalarla dolu sonuna rağmen gerçekten böyle yaşamayı becerdim.

Bu hayata başlamadan önce, kendime bir süre seyahat etme hakkı tanıdım. Paris'e bile uğradım, hem de yıllar sonra, trajedilerinden birinin oynanmasında hazır bulunmak üzere oraya geri dönen Voltaire'in görkemli konukseverlikle karşılanışını görecek bir zamana yetişerek. Ama bütün bunlar, elbette yazılmayı hak etmeyen benim hayatıma dair hatıralar değil: Söylemek istediğim, bütün bu seyahat boyunca, yabancı ülkelerde dahi, ağaca tüneyen Ombrosalı adamın ününün dillere destan olmasına ne kadar şaşırdığım. Bir yıllıkta bir resim bile gördüm, altında şöyle yazıyordu: *"L'homme sauvage d'Ombreuse (Rep. Genoise). Vit seulement sur les arbres."* [Ombrosalı vahşi adam. (Cenova Arşivi) Yalnızca ağaçlarda yaşar.] Resimde,

uzun sakallı ve uzun kuyruklu, tepeden tırnağa kıl tüy içinde bir yaratık olarak gösteriliyordu ve çekirge yiyordu. Bu resim, gudubet yaratıklar bölümünde, Erdişi'yle Denizkızı arasında yer alıyordu.

Böylesine hayal ürünü şeyler karşısında, genellikle bu vahşi adamın ağabeyim olduğunu açığa vurmuyordum. Ama Paris'te Voltaire onuruna verilen bir davette bunu yüksek sesle söyledim. İhtiyar filozof, koltuğa oturmuş, bir sürü hanım tarafından pohpohlanıyordu, hem ağzı kulaklarındaydı hem de kirpi gibi diken dikendi. Ombrosa'dan geldiğimi öğrenince bana çıkıştı: "*C'est chez vous, mon cher Chevalier, qu'il y a ce fameux philosophe qui vit sur les arbres comme un singe?*" [Ama, maymun gibi ağaçlarda yaşayan o ünlü filozof sizin şehrinizde değil miydi, sevgili Şövalyem?]

Bu göstermelik pohpohlamaya cevap vermemezlik edemezdim: "*C'est mon frère, Monsieur, le Baron de Rondeau.*" [Monsenyör, Baron di Rondò, benim ağabeyimdir.]

Voltaire çok şaşırdı, belki o ucubenin kardeşinin böyle normal biri olmasına da şaşırmıştı ve bana şöyle sorular sormaya başladı: "*Mais c'est pour approcher du ciel, que voltre frere reste là-haut?*" [Peki, gökyüzüne yakın olmak için mi orada duruyor?]

"Ağabeyim," dedim, "yeryüzünü iyi görmek için biraz uzaktan bakmak gerektiğini iddia ediyor." Voltaire bu cevabı çok beğendi.

"*Jadis, c'etait seulement la Nature qui creait des phenomenes vivants, maintenant c'est la Raison,*" [Eskiden yalnızca Doğa tuhaf canlılar yaratırdı, şimdiyse Akıl.] diyen bilge ihtiyar, yeniden çevresindeki yobaz Tanrıcıların gevezeliklerine daldı.

Acil bir çağrıyla seyahatimi kısa kesmek ve Ombrosa'ya dönmek zorunda kaldım. Astımı azan annemizin durumu birden ağırlaşmış, biçarecik yataklara düşmüştü.

Bahçe kapısından girer girmez, onu orada göreceğimden emin, başımı villamıza doğru kaldırdım. Cosimo, annemizin yatak odasının penceresinin önündeki dut ağacının yüksek bir dalına tünemişti. Alçak sesle, "Cosimo!" diye seslendim. Her şeyi birden anlatmaya çalıştığı bir işaretle annemizin kendini

biraz daha iyi hissettiğini, ama durumunun ciddi olduğunu, ses etmeden yukarı çıkmamı söyledi.

Oda yarı karanlıktı. Başını yüksekte tutsun diye bir yastık yığınına yaslanan annemiz, asla görmediğimiz kadar haşmetli duruyordu. Çevresinde evdeki kadınlardan birkaçı vardı. Battista henüz gelememişti, çünkü ona eşlik etmesi gereken kocası Kont bağbozumuyla meşguldü. Odanın karanlığında, Cosimo'nun kıpırdamadan durduğu ağaç dalını çerçeveleyen açık pencere göze çarpıyordu.

Annemizin elini öpmek için eğildim. Beni hemen tanıdı, elini başımın üstüne koydu. "Ah Biagio, geldin mi..." dedi. Astım göğsünü sıkıştırmadığı zamanlardaki gibi sesi bir çırpıda, çabucak, ama aklı başında çıkarak... Yine de bir şey bana çok dokundu, sanki o da ayakucunda beklermişçesine, tıpkı bana seslendiği gibi Cosimo'ya da seslendiğini işitmek... Cosimo ağacın üstünden annemize cevap veriyordu.

"İlacımı alalı çok mu oldu Cosimo?"

"Hayır, daha birkaç dakika oldu anne, biraz bekleyin, üst üste almak iyi olmaz."

Bir ara annemiz, "Cosimo, bana bir dilim portakal veriver," deyince şaşakaldım. Üstüne üstlük, Cosimo'nun pencereden bir tür denizci kancası uzatarak konsolun üstünden bir dilim portakal alıp annemizin avcuna bıraktığını görünce daha da afalladım.

Böyle ufak tefek şeyleri ondan istediğini fark ettim.

"Cosimo, şalımı ver."

Cosimo, koltuğun üstüne atıverilmiş giysileri kancasıyla karıştırıp şah alarak ona uzatıyordu. "Buyurun anne."

"Teşekkür ederim oğlum."

Cosimo'yla hep, sanki bir adım ötesindeymiş gibi konuşuyordu, ama onun ağacın üstünden uzanamayacağı hiçbir şeyi istemediği dikkatimi çekti. Böyle durumlarda benden ya da kadınlardan yardım istiyordu.

Annemiz geceleri bir türlü uyuyamıyordu. Cosimo ağacın üstünde sabahlıyor, dala astığı fenerle annemin karanlıkta kendisini görmesini sağlıyordu.

Sabahları astımdan en çok çekilen saatlerdi. Onu oyalama-

ya çalışmak tek çareydi: Cosimo kavalla hafif havalar çalıyor, kuşların ötüşünü taklit ediyor, kelebek yakalayıp odaya salıyor, salkımçiçeğinden yapılma taçlar atıyordu içeri.

Güneşli bir gündü. Cosimo ağaçta, elinde bir çanak, sabundan köpükleri pencereden içeri, hastanın yatağına doğru üflüyordu. Annemiz, gökkuşağı renklerinin uçuşup odaya dolduğunu görüyor ve çocukluğumuzda çok boş, çocuksu bulduğu eğlencelerimizi hep kınadığı zamankini andırır sesiyle: "Ne oyunu oynuyorsunuz bakalım!" diyordu. Ama, belki de ilk kez, bizim oynadığımız bir oyun hoşuna gitmişti. Sabun köpükleri yüzüne kadar geliyor, o da üfleyerek balonları patlatıyor ve gülüyordu. Dudaklarının üstüne bir köpük kondu ve öylece kaldı. Yatağa eğildik. Cosimo elindeki çanağı düşürdü. Annemiz ölmüştü.

Elemlerin ardından er geç mutlu olaylar gelir; hayatın kanunudur bu. Annemizin ölümünden bir yıl sonra, bizim civarlardan soylu bir genç kızla nişanlandım. Müstakbel eşimi, Ombrosa'da kalması konusunda ikna etmek için epey dil dökmek zorunda kaldım: Ağabeyimden korkuyordu. Daldan dala gezen, her hareketi pencerelerden denetleyen, hiç beklenmedik anlarda ortada bitiveren bir adam fikri, Cosimo'yu hiç görmediği ve Kızılderili gibi biri sandığından, onu dehşete düşürüyordu. Bu korkuyu kafasından atması için açık havada, ağaçların altında, Cosimo'nun da davetli olduğu bir öğle yemeği verdim. Cosimo, tepemizde, bir kayın ağacında, destek rafının üstündeki tabaklardan yemek yiyordu ve hakkını teslim etmem gerekir ki, yüksek tabaka yemeklerine alışık olmadığı halde durumu gayet iyi idare etti. Nişanlım biraz rahatladı, ağaçların üstünde yaşayan bir adam olmasının dışında herkes gibi biri olduğunu anlamıştı; yine de ona karşı baş edilmez bir kuşku beslemeye devam etti.

Evlenip Ombrosa'daki villada oturmaya başladığımız zaman, yalnızca konuşmaktan değil, kaynıyla karşı karşıya kalmaktan da mümkün olduğunca kaçtı, oysa zavallı, ara sıra ona demet demet çiçek ya da kıymetli kürkler getiriyordu. Çocuklarımız doğup büyümeye başladığında, karım, amcalarıyla yakın-

lıklarının onların terbiyesinde olumsuz bir etki yaratabileceğini kafaya taktı. Ombrosa'dan daha yukarıdaki, Rondò ailesinin eski derebeylik topraklarında uzun zamandır boş duran şatoyu onartıp çocukların kötü örneklerden uzak kalması için orada yaşamaya karar verene kadar da memnun olmadı.

Cosimo da, geçip giden zamanın farkındaydı, bunun işareti Optimus Maximus'tu, gitgide yaşlanıyordu, tazı sürüsüne katılıp tilki kovalamaya hevesi kalmamıştı artık, danua ya da mastı kancıklarıyla çiftleşmek için saçma sapan işlere de kalkışmıyordu. Sürekli yatıyordu, sanki ayakları üstünde durduğunda karnını yerden ayıran azıcık mesafe dik durma zahmetine değmezmiş gibi. Cosimo'nun bulunduğu ağacın dibinde boylu boyunca uzanıyor, efendisine yorgun bir bakış fırlatıyor ve zar zor kuyruğunu sallıyordu. Cosimo hoşnut değildi: Zamanın akıp gidişi karşısında, hayatı, üç dört dalın arasında bir aşağı bir yukarı gidip gelerek geçirmek onu doyumsuzluk içinde bırakıyordu. Hiçbir şeyden tam olarak memnuniyet duyamıyordu; ne avdan, ne kaçamak aşklardan, ne de kitaplardan. Ne istediğini bile bilmiyordu: Öfke nöbetlerine kapılıp sanki ağaçların tepesinde büyüyen yeni ağaçlar varmış, onların da üstüne çıkmak istermiş gibi hızla en ince, en dirençsiz dalların bulunduğu tepelere tırmanıyordu.

Bir gün, Optimus Maximus huzursuz göründü. Sanki bir ilkbahar yelinin kokusunu almıştı. Burnunu kaldırıyor, havayı kokluyor, yeniden yere atıyordu kendini. İki üç kez kalktı, çevrede dolandı, yine serildi. Birden fırladı. Bazen yavaşlıyor, arada sırada durup soluklanıyordu. Cosimo dallardan onu izledi.

Optimus Maximus ormanın yolunu tuttu. Gayet iyi bildiği bir yöne doğru gider gibiydi, her ne kadar arada sırada durup siyse de, sahibine bakıp dili dışarıda dinlense de, hemen silkinip kendine geliyor ve hiç kararsızlığa kapılmadan yoluna devam ediyordu. Böylece, Cosimo'nun pek uğramadığı, hatta hiç bilmediği yörelere, Dük Tolemaico'nun avlandığı yörelere yöneldi. Dük Tolemaico, iyice yaşlandığından, elbette kim bilir ne zamandır ava çıkmışlığı yoktu, ama bekçilerinin bol ve tetikte olduğu avlaklarına hiçbir avcı ayak basamazdı ve adamlarla arasında zaten tartışmalar geçen Cosimo, oralardan uzak

durmaya çalışıyordu. Optimus Maximus ile Cosimo, Prens Tolemaico'nun avlaklarına girmişlerdi bile, ama ikisinin de kıymetli bir av hayvanını kaldırmak gibi bir niyetleri yoktu: Base, gizli bir çağrıya uyar gibiydi, Baron ise köpeğinin nereye gittiğini öğrenmeye can atıyordu.

Derken base, ormanın bir çayırlığa açıldığı yere geldi. Sütunlar üstünde oturan iki taştan aslan, bir arma taşıyordu. Herhalde burada bir koru, bir bahçe, Tolemaico'nun çiftliğinin daha özel bir bölümü başlasa gerekti: Ama iki taştan aslandan ve çayırlığın ilerisindeki çok daha geniş, uzakta kara meşe ağaçlarının sınır çizdiği, kısacık ve yemyeşil otlu bir çayırlıktan başka şey görünmüyordu. Geride gökyüzü hafif bulutluydu. Tek bir kuş ötmüyordu.

Cosimo için o çayırlığın, insanın içini ürperten bir görünüşü vardı. Ombrosa'nın sık bitki örtüsü arasında, her zaman kendi yollarından dilediği yere varabileceğinden emin yaşamış Baron'un geçit vermeyen, gökyüzünün altında bomboş, geniş alanlara bakması, başının dönmesine yeterdi.

Optimus Maximus çayırlara atıldı, sanki gençleşmiş gibi var gücüyle koşuyordu. Cosimo, tünediği dişbudaktan ıslık çalmaya, onu çağırmaya başladı: "Gel buraya, Optimus Maximus! Nereye gidiyorsun?" Lakin, köpek onu dinlemiyor, dönüp bakmıyordu bile: Çayırlık boyunca koşuyor, koşuyordu; bir süre sonra, uzakta bir virgülden başka şey görünmez oldu, kuyruğuydu bu, o da gözden kayboldu.

Cosimo, dişbudağın tepesinde ellerini ovuşturuyordu. Basenin arada sırada kaçmasına, ortalıktan yok olmasına alışkındı, ama bu kez Optimus Maximus aşılmaz çayırlığın içinde yok olmuştu, kaçışıyla birlikte içini daraltmaya başlayan duygu, belirsiz bir bekleyişe salınıştı onu, sanki çayırlığın öte tarafından bir şey çıkıverecekti.

Bu düşünceler kafasında fırıl fırıl dönerken dişbudağın altından bir ses geldi. Elleri ceplerinde, ıslık çalarak geçen bir av bekçisi gördü. Doğrusu, çiftlikteki o korkunç bekçilerinden olamayacak kadar hırpani ve dikkatsiz görünüyordu, ama üniformasındaki işaretler Düklük armalarındandı, Cosimo da bulunduğu ağacın gövdesine iyice yapıştı. Fakat, köpeği aklına gelin-

ce merakı ağır bastı, paylar gibi bir sesle, "Hey, çavuş, bir base gördünüz mü?" diye sordu.

Bekçi başını kaldırdı: "Ah, siz miydiniz? Havada uçan avcı ile yerde sürünerek giden köpeği! Hayır, basenizi görmedim. Bu sabah ne vurdunuz bakalım?"

Cosimo, en amansız düşmanlarından birini tanımıştı: "Ne münasebet, ne vurması! Köpeğim kaçtı ve peşinden buraya kadar onu izlemek zorunda kaldım... Tüfeğim dolu değil..."

Bekçi güldü: "Ah, istediğiniz kadar doldurup canınızın istediği kadar ateş edebilirsiniz bundan böyle..."

"Ne demek istiyorsunuz?"

"Dük öldüğüne göre, kime ne artık av yasağından!"

"Öyle mi, Dük öldü mü, haberim yoktu."

"Uç ay önce defnedildi. Üstelik, birinci ve ikinci eşlerinden mirasçılarla, genç dul eşi arasındaki anlaşmazlık hâlâ sürüyor."

"Üçüncü karısı da mı vardı?"

"Seksenindeyken, ölmeden bir yıl önce yeniden evlenmişti, yirmi bir yaşında var yok bir kızla; olacak iş mi, ne delilik! Bir gün bile yanında durmayan bir eş, kadın daha yeni geldi topraklarını görmeye, hem de hiç beğenmedi buraları."

"Nasıl beğenmiyor?"

"Amaaan, işte malikânelerden ya da şatolardan birine yerleşiyor, bütün maiyetiyle birlikte geliyor, bir de peşinden eksik olmayan hayran kafilesi vardır; üç gün dedi mi hiçbir şeyi beğenmez oluyor, pek kasvetli buluyor, haydi yallah. O zaman diğer mirasçılar dökülüyor ortaya, malın mülkün üzerine atlayıp hak iddia ediyorlar. O da: 'Ah, çok mu beğendiniz, buyurun sizin olsun!' diyor. Şimdi de bu av köşküne geldi, ama ne kadar kalır derseniz, uzun sürmeyeceğini size temin ederim."

"Av köşkü nerede?"

"Aşağıda, çayırlığın, meşeliğin ardında."

"Köpeğim oraya..."

"Herhalde kemik aramaya gitmiştir. Bağışlayın, ama Efendimiz, sanki hayvanı açlıktan süründürüyormuşsunuz gibi geldi bana," dedi ve katıla katıla gülmeye başladı.

Cosimo, hiç oralı olmadı, geçit vermez çayırlığa bakıyor-

du, köpeğin geri dönmesini beklemekten başka yapacak bir şey yoktu.

Optimus Maximus bütün gün görünmedi. Ertesi sabah Cosimo, yine dişbudak ağacının tepesinde, sanki bu görüntünün kendisinde yarattığı endişeden artık kurtulamazmış gibi, çayırı gözlüyordu.

Base, akşama doğru ortaya çıktı; ancak Cosimo'nun keskin gözlerinin görebileceği bir noktaydı çayırlıkta, gitgide görüntüsü belirginleşerek yaklaştı. "Optimus Maximus! Gel buraya! Nerelere kayboldun?" Köpek durmuştu, kuyruğunu sallıyor, sahibine bakıyordu, havladı, kendisiyle gelmesi için onu çağırır gibiydi, ama efendisinin aşamayacağı bir mesafe olduğunun farkındaydı sanki, ardına bakıyordu, birkaç kararsız adım atıyordu ve işte gidiyordu. "Optimus Maximus! Buraya gel! Optimus Maximus!" Ama base, koşarak uzaklaşıyor, çayırın ötesinde gözden kayboluyordu.

Daha sonra, iki av bekçisi geçti. "Efendimiz, hâlâ orada köpeğinizi mi bekliyorsunuz? Köşkün orada gördüm, emin ellerde..."

"Ne demek istiyorsunuz?"

"Markiz'in, daha doğrusu dul Düşes'in yanında, biz ona Markiz deriz, genç kızlığındaki unvanı buydu. Sanki eskiden beri tanıdığı birine kavuşmuş gibi bayram ediyor. Efendimiz, izninizle söylemek zorundayım, bu hayvan tam bir lapacı. Aradığı yeri buldu, artık orada kalır."

İki kafadar sırıtarak uzaklaşıyorlardı.

Optimus Maximus geri dönmüyordu. Cosimo her gün dişbudak ağacının tepesinde, uzun zamandır içini yakan uzaklık, yeri doldurulmazlık ve sonsuza kadar sürebilecek bekleyişe dair bir şeyler söyleyecekmiş gibi önünde uzanan çayırlığa bakıp duruyordu.

21

Bir gün, Cosimo dişbudak ağacından bakıyordu. Güneş parladı, açık yeşilden zümrüt yeşiline dönen çayırlığa bir ışık yayıldı. İlerideki meşe ormanın karanlığında birkaç dal kımıldadı ve bir at fırladı. Eyerindeki binici, kara giysili, pelerinli, hayır hayır, etekliydi, süvari değil, bir kadın biniciydi bu, doludizgin gidiyordu ve sarışındı.

Cosimo'nun kalbi çarpmaya başladı, kadın binicinin, çok güzel olacağını tahmin ettiği yüzünü gösterecek kadar yakınlaşması umuduna kapıldı. Yakınlaşması ve güzelliği dışında bir beklentisi daha vardı, diğerleriyle iç içe geçen üçüncü bir umut dalı... Bu dal, bildik ve neredeyse unutulan bir izlenimin kimliğini saptamak ihtiyacına denk düşen, kendisinden geriye yalnızca bir hat, bir renk kalan bir anı, ama bütünüyle yeniden su yüzüne çıkarmak ya da iyisi mi şimdi var olan bir şey olarak yeniden bulmak istediğimiz bu anının, bu gitgide parlaklaşan güzellikle örtüşmesi arzusu...

Bu ruh haliyle, kadının, aslanlı sütunların yükseldiği yere, çayırlığın kendisine yakın tarafına mı geldiğini göremiyordu; bu bekleyiş acı veren bir hale dönüşmeye başladı, çünkü kadın binicinin, aslanların olduğu tarafa doğru çayırlığı dümdüz geçeceğine, köşeden köşeye bir yol tutturduğunu fark etti, böylece hemen, ormanda yine kaybolacaktı.

Onu tam gözden kaybetmek üzereydi ki, birden atının başını çevirdi ve belki biraz daha yakınına geleceği, ama yine çayırlığın karşı kıyısına yönelerek aynı biçimde gözden kaybolacağı diğer çapraz yolu izlemeye başladı.

O sırada Cosimo sıkıntıyla, ormandan çıkan iki kahverengi atlının çayırda bittiğini fark etti, hemen sıkıntısını kafasından kovmaya çalıştı, bu atlıların hiç önemi olmadığını düşünmeye karar verdi, hem kadının arkasında nasıl yalpalayıp durduklarını görmek yeterdi, adamdan bile sayılmazdı bunlar, ama yine de haklarını teslim etmek gerekirdi, canını sıkmışlardı işte.

Kadın binici, çayırlıktan ayrılmadan önce bir kez daha döndü, ama atını geriye döndürerek Cosimo'dan uzaklaştı. Hayır, işte şimdi at kendi etrafında dönerek oraya, dişbudak ağacına doğru dörtnala gelmeye başlamıştı, anlaşıldığı üzere kadın, atlıları şaşırtmak istiyordu, adamlar, kadının gittiği yönün tersine doğru uzaklaştıklarını henüz fark edememişlerdi.

İşte şimdi her şey Cosimo'nun lehine gelişiyordu: Kadın, her an daha güzelleşerek, her an onun şiddetli arzusuna biraz daha cevap vererek güneşin altında dörtnala ilerliyordu; tek tehlike, niyetinin ne olduğunu kestirememesine yol açan, rotası boyunca çizdiği zikzaklardı. İki atlı bile onun nereye gittiğini anlayamamışlar, bir sürü gereksiz yol teperek, gerçekten azimli ve efendice onu izlemeye çalışıyorlardı.

Fakat, Cosimo'nun en az umduğu şeyi yapan kadın, çayırlığın onun tarafındaki kıyısına varmış, sanki kendisini karşılasınlar diye oraya konmuş aslanlı sütunların arasından geçmişti bile ve çayırlığa, çayırlığın ötesinde uzanan her şeye usulca, veda işaretini andırır bir hareket yapmış, atın üstüne eğilerek dişbudak ağacının altından geçip dörtnala gitmeye başlamıştı ve o zaman Cosimo onu iyice görmüştü: Eyerin üstünde dimdik oturuşu, kadın havasına bürünen çocuk yüzü, gözlerinin üstünde olmaktan memnun alnı, o yüze ait olmaktan memnun gözleri, burnu ağzı çenesi boynu, ona ait olmaktan memnun her şeyiyle, on iki yaşındayken bütün günü ağaç üstünde geçirdiği o gün salıncakta sallanırken gördüğü küçük kızı en ufak ayrıntısına kadar hatırlıyordu: Sofonisba Viola Violante d'Ondariva'yı.

Demek sezdiği ilk andan, kendi kendine açıkça söyleyebileceği bu âna kadar gelen bu bilgi, Cosimo'nun içini ateş gibi yaktı. Bağırmak, dişbudak ağacına kafasını kaldırıp da kendisini

görsün diye seslenmek istedi, ama boğazından çulluk ötüşünü andırır bir ses çıktı, o da dönüp bakmadı.

Kır at, kestane ağaçları arasından dörtnala gidiyordu, toynakları yere saçılan kestanelere değdikçe dış kabuklar açılıp içlerinden ağaca benzer, pırıl pırıl iç kabuk çıkıyordu. Kadın, atını bir bu yana bir o yana yöneltiyor ve Cosimo yetişemeyeceği kadar uzağa gittiğini düşünüyor, ağaçtan ağaca geçerken, şaşkınlıkla ağaç gövdelerinin arasından yeniden ortaya çıktığını görüyor, bu da Baron'un aklmda alev alev yanan anısını daha da güçlendiriyordu. Onu çağırmak, kendi varlığını gösterecek bir işaret vermek istiyordu, ama dudaklarından yalnızca boz keklik ötüşü sesi çıkıyor, o da bu sese kulak vermiyordu.

İzleyen iki atlı, kadının ne niyetini ne de rotasını kestirebilmişler, o yakalaması mümkün olmayan bir kararlılıkla ok gibi giderken, onlar yanlış yollara girip böğürtlenlere takılıyor, balçığa batıyorlardı. Hatta arada sırada kırbacını kaldırarak ya da bir keçiboynuzu ağacından kaptığı meyveyi, nereye gitmeleri gerektiğini işaret etmek istercesine atarak atlılara emirler veriyor, yol gösteriyordu. Atlılar hemen o yöne, çayırlara ve yalıyarlara doğru dörtnala atılıyor, ama o çoktan, arkasına bile bakmadan başka tarafa dönmüş oluyordu.

"O, evet o!" diye düşünüyordu Cosimo umutla yanıp tutuşarak, adını haykırmak istiyor, ama dudaklarından ancak yağmurkuşununki gibi uzun ve kederli bir ses çıkıyordu.

Bütün bu döndürüp dolandırmalar, atlıları oyuna getirmeler, düzensiz ve engebeli bir çizgi boyunca ilerliyorduysa da, bir niyeti ortaya koymuyor değildi. Bu niyeti tahmin eden Cosimo, onu izlemenin artık mümkün olmadığına karar verince: "Öyle bir yere gideceğim ki, eğer o ise gelir. Hatta, oraya varmış bile olabilir." Kendi bildiği yollardan atlaya hoplaya d'Ondarivaların terk edilmiş eski korularına doğru yola koyuldu.

O loşlukta, o güzel kokularla dolu havada, ağaçlarla yaprakların başka bir renk ve özden olduğu o yerde, çocukluk anılarına öyle daldı gitti ki, kadın biniciyi neredeyse unuttu, unutmadıysa bile o olmayabileceğini, ama bu bekleyiş ve umudun en az onun varlığı kadar gerçek olduğunu söyledi kendi kendine.

Bir gürültü işitti. Kır atın toynaklarının çakıllı yolda çıkardığı sesti bu. Bahçede ilerlerken artık koşmuyor, yavaş adımlarla ilerliyordu; kadın binici sanki her şeye bakmak, her şeyi en ufak ayrıntılarına kadar hatırlamak istiyordu. Ahmak atlılardan iz yoktu: Onlara yollarını iyice kaybettirmiş olmalıydı.

Cosimo kadını gördü: Havuzun, küçük kulübenin, amforaların çevresinde dolanıyordu. Devasa boyutlara ulaşmış, kökleri havadan sarkan ağaçları seyrediyordu, manolya ağaçlarından bir orman oluşmuştu; ama bahçedeki kuşların yoğun ötüşmesi arasında kaybolan bir sesle hüthüt gibi kuğurarak, çayırkuşu gibi dem çekerek ona seslenmeye çalışan Cosimo'yu fark etmiyordu.

Eyerinden atlamış, atını yularından çekerek yürüyordu. Villaya vardı, atı orada bırakarak sütunlu girişten geçti. "Ortensia! Gaetano! Tarquino! Badana yapmak, kepenkleri cilalamak, duvar halılarını asmak gerek! Masayı buraya, konsolu şuraya, klavseni ortaya istiyorum, bütün tabloların yerini değiştirmek gerek."

Cosimo, o anda, dalgınlıktan fark edememişti, evi her zamanki gibi kapalı ve boş sanmıştı, oysa açıktı ve insanlar vardı: Temizlik yapan, çekidüzen veren, havalandırıp eşyaları yerlerine koyan, halıları silkeleyen hizmetçilerle doluydu. Viola geri dönmüş, Ombrosa'ya yerleşiyordu demek, çocukken ayrıldığı evine sahip çıkıyordu! Cosimo'nun sevinçle çarpan kalbi, korkuyla sıkışmaya başladı, çünkü onun dönmüş olması, böyle ne yapacağı kestirilemez ve gözü pek şekilde gözlerinin önünde bulunması, ona bir daha anılarındaki yaprakların gizemli kokusunda ve yeşilliğin arasındaki ışığın renginde bile asla sahip olamamak anlamına gelebilir; ondan kaçması, dolayısıyla çocukluk anılarından bile kaçması gerektiği anlamına gelebilir.

Kalbi bir öyle bir böyle çarparken, Cosimo onun hizmetçilerin arasında dolaştığını, divanların, klavsenin, köşede duran mobilyaların yerlerini değiştirttiğini, sonra aceleyle bahçeye geçtiğini, emirler bekleyen bir uşak, hizmetçi ordusu peşinde, atma atladığını görüyordu; bahçıvanlara dönerek ot bürüyen

çiçek tarhlarını yeniden düzenlemek, yağmurların sürükleyip götürdüğü çakıl taşlarını yeniden bahçenin yollarına yaymak, hasır iskemleleri yerleştirmek, salıncağı asmak gerektiğini söylüyordu.

Kolunu kaldırarak salıncağın kurulması için bir zamanlar asılı olduğu eski yerini işaret etti; iplerin uzunluğunu, salıncağın nereye kadar yükselmesi gerektiğini el kol hareketleriyle gösterip anlatırken, bakışları, bir zamanlar üstünde Cosimo'yu gördüğü manolya ağacına takıldı. İşte yine oradaydı.

Şaşırdı. Hem de çok. Tabii hemen toparlandı, her zamanki kurumlu havasına büründü, ama allak bullak olup şaşkınlığa düştüğü o anda gözleri, ağzı, dişleriyle tıpkı çocukluğundaki gibi gülmüştü.

"Sen!" diye seslendi, sesine son derece olağan bir şeyden söz edermiş havası vermeye çalışarak, ama hoşnutluk içindeki ilgisini saklamayı beceremeyerek: "Ah, hiç aşağı inmeden, orada öylece kaldın mı?"

Cosimo, gırtlağından serçe gibi cıvıldayarak çıkmak isteyen sesini bastırmaya çalışarak: "Evet, benim Viola, hatırladın mı?"

"Hiç, ama hiç yere ayak basmadın mı gerçekten?"

"Asla."

Sanki buna izin veren kendisiymiş edasıyla: "Gördün mü bak, başarınışsın. O kadar zor bir iş değilmiş demek!"

"Dönmeni bekliyordum..."

"Şahane! Hey, siz, nereye götürüyorsunuz o tenteyi? Her şeyi burada bırakın, ben bakarım ne olacağına!" Yeniden Cosimo'ya çevirdi başını. Tıraşsız, başında kedi kürkünden kalpağı, elinde tüfeğiyle avcı kıyafetleri giymiş Cosimo'yu süzdü: "Robinson'a benzemişsin!"

"Okudun mu Robinson'u?" dedi hemen Cosimo, olan bitenden haberdar olduğunu göstermek istercesine.

Viola arkasını dönmüştü bile: "Gaetano! Ampelio! Kuru yapraklar! Her yer kuru yapraklarla dolu!" Yeniden Cosimo'ya dönüp: "Bir saat sonra, korunun dibinde. Bekle beni." Atının sırtında, emirler vermek üzere çekti gitti.

Cosimo sık ormana daldı: Bin kat fazla sıklıkta olmasını;

yapraklardan, dallardan, dikenlerden, hanımelilerden, baldırıkaralardan oluşan bir çığ olmasını isterdi ormanın; içine gömülmek, batmak ve bütünüyle daldıktan sonra mutlu mu olduğunu, yoksa korkudan deliye mi döndüğünü anlamak isterdi.

Korunun dibindeki büyük ağacın tepesinde, dalın üstünde dizlerini kırmış, büyükbabası General Von Kurtewitz'ten yadigâr cep saatine bakıp duruyor ve "Gelmeyecek," diyordu. Oysa Viola tam saatinde, atıyla geldi: Ağacın altında atını durdurdu, yukarıya başını kaldırıp bakmadı bile; ne şapkası vardı ne de binici giysileri; neredeyse rahibeler gibi siyah bir etek, üstüne fistolu beyaz bir bluz giymişti. Üzengilerin üstünde doğrularak elini Cosimo'ya uzattı, Cosimo ona yardım etti; eyerin üstüne çıkıp oradan dala erişti, Cosimo'nun yüzüne bakmamayı sürdürerek hızla tırmandı, gözüne kestirdiği rahat bir çatala oturdu. Cosimo da onun ayağının dibine çömeldi, söze nasıl gireceğini bilemiyordu: "Demek geri döndün!"

Viola alaylı alaylı yüzüne baktı. Çocukluğundaki gibi sapsarıydı saçları. "Nereden biliyorsun?"

Cosimo şakayı anlamayarak: "Seni Dük'ün çayırlıktaki avlağında gördüm..." dedi.

"Avlak benim. Dilerim tez zamanda ısırganlar bürüsün her yanını. Biliyor musun? Yani başımdan neler gelip geçtiğini?"

"Hayır... Yalnızca dul kaldığını öğrendim."

"Ya, tabii, dulum," diye açıklarken eteğini eliyle şöyle bir düzeltti ve hızlı hızlı konuşmaya koyuldu: "Hiçbir zaman, hiçbir şey bilemezsin. Sen bütün gün ağaçların tepesinde ol, elâlemin işine gücüne burnunu sok, sonunda hiçbir şey bilme! Ailem beni zorladığı için ihtiyar Tolemaico ile evlendim, beni zorladılar. Fingirdeyip gezdiğimi, artık başımı bağlamanın vakti geldiğini söylediler. Bir yıl Düşes Tolemaico olarak kaldım, ihtiyarın yanında bir haftadan fazla durmadımsa da hayatımın en bunaltıcı yılıydı. Onun, yılanlar dolası şatolarına da yıkıntılarına da harabelerine de ayak basmam bir daha! Bundan böyle burada kalacağım, çocukluğumun geçtiği yerde. Tabii, anlaşılacağı üzere, hoşuma gittiği sürece kalacağım burada, sonra çekip gideceğim: Artık dulum, canımın istediğini yapabilirim, nihayet. Doğrusunu istersen, ben hep ak-

lıma estiği gibi davrandım: Tolemaico ile evlenmemin sebebi de böylesi işime geldiğindendir, yoksa ailem onunla evleneyim diye zorladığı için değil, ne olursa olsun evlenmemi istiyorlardı, ben de taliplerin içinden en tiridi çıkmış olanı seçtim. Böylece hemen dul kalırım, diye düşündüm, şimdi de dulum işte."

Cosimo, bütün bu havadislerin, bu kesin sözlerin yükü altında serseme dönmüştü, Viola her zamankinden uzaktı artık: Şuh dul Düşes, onun ulaşamayacağı bir dünyaya aitti ve bütün işittiklerinden sonra ancak, "Kimlerle düşüp kalkıyordun?" diye sorabildi.

"Gördün mü, kıskandın işte. Bak, kıskançlık etmene asla izin vermem bilesin."

Cosimo anlatılanlardan etkilenip çileden çıkmış, kıskanmıştı, ama hemen aklmdan: "Nasıl? Kıskanmak mı? Neden onu kıskandığımı düşünüyor? Niye bana asla izin vermeyeceğini söylüyor? Demek ki düşündüğü, bizim..." diye geçirdi.

Bunun üzerine, yüzü kıpkırmızı, sarsılmış bir halde ona bir şeyler söylemek, sormak, ondan bir şeyler dinlemek istedi, ama sert bir sesle sorguya çeken Viola oldu: "Anlat bakalım, sen neler yaptın?"

"Ah, bir sürü şey yaptım: Ava çıktım, yabandomuzu bile avladım, ama daha çok tilkidir tavşandır ağaçsansarıdır, efendime söyleyeyim ardıçkuşu, karatavuktur avladığım; sonra korsanlar, Osmanlı korsanları indi buraya, büyük bir çarpışma yaşandı, amcam bu çarpışmada öldü; bir sürü kitap okudum, kendim için ve sonu darağacında biten bir haydut dostum için; Diderot'nun *Ansiklopedi*'sinin bütün ciltlerini edindim, hatta ona mektup yazdım, o da Paris'ten cevap verdi; pek çok iş yaptım, ağaç budadım, bir orman yangınını önledim..."

"... Ve beni her zaman, her ne pahasına olursa olsun, her şeyden çok sevecek, benim için bir şeyler yapacak mısın?"

Bu çıkıştan afallayan Cosimo, "Evet..." dedi.

"Yani sırf benim için ağaçların üstünde yaşadın, beni sevmeyi öğrenmek için..."

"Evet... Evet..."

"Öp beni."

Ağacın gövdesine yasladığı Viola'yı öptü. Başını kaldırırken yüzüne baktı, o âna dek onu hiç bu kadar güzel görmediğini fark etti: "Öyle güzelsin ki..."

"Senin için," diyerek beyaz bluzunun düğmelerini çözdü. Diri göğüsleri pembe uçluydu, Cosimo göğüslerine dokunur dokunmaz Viola bir çırpıda, uçar gibi dalların arasına kaçtı, Cosimo da yüzü eteğe değerek peşinden tırmandı.

"İyi de nereye götürüyorsun beni?" diye soruyordu Viola, sanki önden giden Cosimo'ymuş gibi.

"Şuradan," diyerek ona yol göstermeye başladı, daldan dala geçerken elinden tutuyor ya da beline sarılıyor, ayaklarını nereye basacağını gösteriyordu.

Sarp bir arazide yayılmış zeytin ağaçlarında ilerliyorlardı, birinin tepesinden, o âna dek yaprakların, dalların arasından parça parça gördükleri deniz birden ortaya çıkıvermişti: Sakin, pırıl pırıl, gökyüzü gibi uçsuz bucaksız. Ufuk gepgeniş açılıyordu, tek bir yelkenlinin bulunmadığı suyun dümdüz maviliği dalgalarla ancak kırışıyordu. İç çekme gibi hafif bir su çevrintisi sahildeki çakıllara değiyordu.

Cosimo ile Viola, gözleri biraz kamaşmış olarak yeniden yaprakların loş yeşilliğine indiler. "Şuradan."

Ceviz ağacının gövdesinde baltayla açılmış eski bir yarayla oluşan leğenimsi bir oyuk vardı: Burası Cosimo'nun korunaklarından biriydi. Yabandomuzu derisi seriliydi, etrafına hasırlı bir şişe, bir çanak, ıvır zıvır şeyler konmuştu.

Viola, derinin üstüne uzandı. "Başka kadınlar getirdin mi buraya?"

Cosimo cevap vermeye çekindi. Viola: "Eğer getirmedinse yazıklar olsun sana."

"Yani... İşte, bir iki tane..."

Suratına okkalı bir tokat yedi. "Böyle mi bekledin beni?"

Cosimo elini kıpkırmızı yanağında gezdiriyor ve ne diyeceğini bilemiyordu, ama Viola her şeye hazır gibiydi: "Nasıldı o kadınlar? Söyle, nasıldılar?"

"Senin gibi değil Viola, senin gibi değil."

"Benim nasıl biri olduğumu biliyor musun, hı, ne biliyorsun?"

Yeniden yumuşamıştı, Cosimo'nun ise bu ani değişiklikler karşısında şaşkınlığı bir türlü bitmiyordu. Ona yaklaştı. Viola bal dökülmüş altın gibiydi.

"Söyle..."

"Söyle..."

Birbirlerini keşfettiler. Cosimo, Viola'yı ve o güne kadar gerçekten tanımamış olduğu kendini keşfetti. Viola, Cosimo'yu ve o her zaman farkında olduğu, ama böylesini hiç bilmediği kendini keşfetti.

22

İlk uğrak yerleri, çok eskidiği ve biçimsizleştiği için artık insan elinden çıktığı bile anlaşılmayan, kabuğun derininde kalan, büyük harflerle: *Cosimo, Viola,* hemen altında *Optimus Maximus* yazısı kazınmış o ağaçtı.

"Bu kadar yükseğe, kim, ne zaman yaptı bunu?"

"Ben. Sen gittiğinde."

Viola sarsılmıştı.

"Ya bu ne demek?" diye sorarken *Optimus Maximus* sözlerini gösteriyordu.

"Benim köpeğim. Yani senin köpeğin. Base."

"Turcaret mi?"

"Optimus Maximus adını taktım ona."

"Turcaret! Yola çıkarken onu arabaya almadıklarını anladığımda ne kadar ağladım... Seni bir daha göremeyecek olmak beni o kadar üzmüyordu, ama köpeğimi bir daha göremeyeceğim diye çok umutsuzluğa kapılmıştım!"

"O olmasa seni bulamazdım! Senin yakınlarda olduğunun kokusunu o aldı ve seni arayamaya çıkana kadar da huzursuzlandı..."

"Nefes nefese av köşküne geldiğini görür görmez hemen tanıdım... 'Bu titrek de nereden çıktı?' diyordu ötekiler. Eğilip inceledim onu: rengi, benekleri... 'Ama bu Turcaret! Ombrosa'dayken, çocukken sahip olduğum köpeğim!' dedim onlara."

Cosimo gülüyordu. Birden, Viola burun kıvırdı: "Optimus Maximus... Ne çirkin bir isim! Nereden bulup çıkarıyorsun böyle çirkin isimleri?" Cosimo'nun yüzü asıldı hemen.

Optimus Maximus'un ise keyfine diyecek yoktu. İki sahibi arasında bölünen yaşlı kalbi nihayet huzur bulmuştu, hele Markiz'i avlağın sınırında, Cosimo'nun tünediği dişbudak ağacının oraya çekebilmek için günler boyu bunca uğraştıktan sonra. Viola'yı eteğinden çekmiş, bir eşyayı kapıp peşinden gelir umuduyla çayırlığa doğru kaçmıştı ve Viola: "Ne istiyorsun canım? Nereye sürüklüyorsun beni? Turcaret! Yetti artık! Ne aksi bir hayvan bu böyle?" Ama baseyi görmek bile, hafızasında çocukluk anılarını, Ombrosa'ya duyduğu özlemi canlandırmaya yetmişti. Hemen fikir değiştirip Dük'ün av köşkünden ayrılmaya, tuhaf ağaçlarla dolu eski evine dönmeye karar vermişti.

Viola geri dönmüştü. Cosimo için hayatının en güzel dönemi başlamıştı; kır atıyla kırları bayırları aşıp geçtikten sonra, dalların arasında Baron'u görür görmez eyerinden atlayıp en az onun kadar bu konuda uzmanlaşmış olduğundan hemen dik ağaçlara, dallara tırmanan ve ona ulaşan Viola için de öyleydi.

"Ah, Viola, nerelere tırmanacağımı bilemez oldum artık..."

"Bana tırman," diyordu Viola usulca, Cosimo zaten delirmiş gibiydi.

Viola için aşk, kahramanlık alıştırmasıydı: Cesaret, cömertlik, teslimiyet ve gerilim gibi bütün ruhsal yeteneklerin sınanıp zevkle iç içe geçmesiydi. Birbirine geçmiş, dolanmış, erişilmez ağaçlar onların dünyasıydı.

Çok yüksekteki bir çatalı göstererek, "Orası!" diye bağırıyordu Viola ve oraya ulaşmak için yarışırcasına birlikte atılıyor, sonu yeni kucaklaşmalarla bitecek canbazlık hareketleri yapıyorlardı. Dallardan destek alarak ya da asılarak boşlukta sevişiyorlardı, Viola neredeyse uçarak Cosimo'nun üstüne atlıyordu.

Tutkulu Viola'nın dik kafalılığı Cosimo'nunkiyle uyuşuyor, bazen de çatışıyordu. Cosimo uzatmalardan, çıtkırıldımlıktan, incelikli yoldan çıkmalardan kaçınıyordu: Hiçbir şey doğal sevişme kadar hoşuna gitmiyordu. Cumhuriyetçi erdemlerin havası esiyordu: Sert ve utanma sıkılma olmayan dönemlerin başlangıcıydı. Gözü doymaz âşık Cosimo, bir erdem yanlısı, bir çileci, bir tutucuydu. Hep aşkın mutluluğu peşinde olsa da, her zaman şehvet düşmanı olmuştu. Öpüşmelerin, okşama-

ların, ayartıcı sözlerin, doğal şifanın yerine geçip gölgeleyecek ya da buna talip olacak hiçbir şeye güvenmeyecek kadar ileri gidiyordu. Viola ona korunmasız dorukları sunandı, onunla birlikte, Tanrıbilimcilerin vaazlarında sözünü ettikleri, sevişmekten sonraki mutsuzluğu hiç tatmadı, hatta bu konu üzerine Rousseau'ya felsefi bir mektup yazdı, Rousseau belki kafası karıştığı için cevap vermedi.

Ama Viola da incelikli, aklına eseni yapan, şımartılmış, ruhu ve kanıyla Katolik bir kadındı. Cosimo'nun aşkıyla dolup taşıyor, ama arzuları tatmin olmuyordu. Sürtüşmeler ve kuşkulu duygular bunun üzerine çıkıyordu ortaya. Ama kısa sürüyordu, çünkü hayatları ve onları çevreleyen dünya çok yönlüydü.

Yorgun düştüklerinde, dalları en sık olan ağaçların üstündeki gizli barınaklarına gidiyorlar: Yaprakların sarmal bir süs gibi gövdelerini kapladığı hamaklara ya da bez duvarları rüzgârda dalgalanan asma çadırlarına veya kuştüyü yataklarına uzanıyorlardı. Buralarda, Viola'nın eğilimleri ortaya çıkıyordu: Markiz nerede olursa olsun, çevresinde rahatlık, debdebe, karmaşık bir konfor yaratma yeteneğine sahipti; düşününce karmaşık gelse de, o her şeyi mucizevi bir kolaylıkla elde ediyordu, çünkü her istediği, ne pahasına olursa olsun derhal yerine getirilmeliydi.

Bu hava yataklarının üstüne nar bülbülleri konup ötüşüyor, perdelerin arasından çifter çifter içeri sızan gündüz kelebekleri, orada birbirlerini kovalıyorlardı. Yaz ikindilerinde uyku, yan yana yatan âşıkları yakaladığı sırada bir sincap içeri giriyor, kemirecek bir şeyler aranıyor, yumuşak kuyruğuyla yüzlerini okşuyor ya da ayak parmaklarından birini dişliyordu. Perdeleri daha ihtiyatlı kapattılar, o günlerde bir ormansıçanı ailesi çadırın tavanını kemirmeye koyuldu ve tepelerine düştü.

Birbirlerini tanımaya çalıştıkları bu dönem, hayatlarını anlatıyor, karşılıklı sorular soruyorlardı.

"Kendini yalnız hissediyor muydun?"

"Senin eksikliğini hissediyordum."

"Geri kalanlara oranla mı?"

"Hayır. Niye öyle söylüyorsun? Her zaman insanlarla yapa-

cak işlerim olmuştur: Meyve topladım, ağaç budadım, Rahip'le felsefe çalıştım, korsanlarla çarpıştım. Herkes bir şeyler yapmaz mı?"

"Yalnızca sen böylesin, onun için seviyorum seni."

Viola'nın ondan neyi yapmasını, neyi yapmamasını istediğini hâlâ tam olarak kavrayamamıştı. Arada sırada eften püften bir şey, bir söz, bir vurgu Markiz'in cinlerini tepesine çıkarmaya yetiyordu.

Örneğin, Cosimo, "Gian dei Brughi'yle roman okurdum, Şövalye ile su düzeniyle ilgili tasarıları geliştirirdim..." diyordu...

"Ya benimle, ya benimle?"

"Seninle sevişiyorum. Tıpkı ağaç budar, meyve..."

Viola sessizleşiyor, yerinden bile oynamıyordu. Cosimo hemen cinini tepesine çıkardığını fark ediyordu: Gözleri birden buz kesiyordu.

"Ne oldu, ne var Viola, ne dedim şimdi?"

Viola onu ne görür ne de işitir gibiydi, mermersi yüzüyle sanki yüz binlerce kilometre uzaktaydı.

"Hadi ama Viola, ne var, ne oldu, dinle..."

Viola yerinden kalkıyor ve çeviklikle, yardım almaksızın ağaçtan inmeye koyuluyordu.

Cosimo hâlâ yanlışının ne olduğunu anlayamamış, bunun üzerine düşünmeyi bile beceremişti, belki de düşünmeyi istemiyordu, anlamazlıktan geliyordu, suçsuz olduğunu ilan etmenin en iyi yolu buydu. "Ama Viola, beni yanlış anladın, dinle..."

En alttaki dallara kadar peşinden gidiyordu: "Böyle gitme Viola, yapma..."

Sonunda Viola konuşuyordu, ama yanma vardığı, dizginlerini çözdüğü atla; eyere atlıyor ve yola koyuluyordu.

Cosimo umutsuzluk içinde ağaçtan ağaca atlıyordu. "Dur Viola, söylesene!"

Dörtnala gitmişti bile. Cosimo dallardan onu izliyordu: "Yalvarırım Viola, seni seviyorum!" Ama, artık onu göremiyordu. Tehlikeli sıçrayışlarla kendini güven olmayacak dallara atıyordu. "Viola! Viola!"

Onu kaybettiğinden emin olduğunda hıçkırıklarını tutamı-

yordu, tam o sırada Viola başını bile kaldırmadan tırıs giderek yeniden altından geçiyordu.

"Bak, bak Viola, ne yaptığıma bak!" diyor ağaç gövdesine kafa atmaya başlıyordu (çok sağlam bir kafası vardı doğrusu).

O bakmıyordu bile. Çoktan uzaklaşmıştı.

Cosimo, ağaçların arasında zikzak çizerek geri dönmesini bekliyordu.

"Viola, umutsuzluğa düştüm!" diyerek, başı aşağıda, bacaklarından dala asılı boşluğa bırakıyordu kendini ve öfkeden köpürerek kafasına, yüzüne pat pat vuruyordu. Yıkıcı bir şiddetle dalları kırmaya koyuluyor ve az önce yapraklarla, dallarla kaplı bir karaağaç, doluya tutulmuşçasına çırılçıplak kalıyordu.

Fakat Cosimo, asla kendi canına kıymakla gözdağı vermedi, hatta hiçbir konuda gözdağı vermedi, duygusal şantajlar ona göre değildi. Yapmaya kalkışacağı şeyi yapıyordu, zaten açıkladığı zaman da yapmakta oluyordu, daha önce değil.

Viola, nasıl öngörülemeden öfkeye kapılıyorsa, öyle de sıyrılıyordu. Cosimo'nun bütün çılgınlıklarını hiç umursamazmış gibi görünüyor, ama ansızın bir şey onu etkileyip merhamet ve aşkını tutuşturuyordu. "Hayır, Cosimo, sevgilim, bekle beni!" diyor, eyerinden atlayıp bir ağaç gövdesine doğru fırlayarak tırmanmaya başlıyordu ve Cosimo'nun kolları onu yukarı çekmek için hazırda bekliyor oluyordu.

Aşk, kavga kadar öfkeli, yeniden başlıyordu. Gerçekten de aynı şeydi, ama Cosimo bunu hiç anlamıyordu.

"Niye beni üzüyorsun?"

"Çünkü seni seviyorum."

Kızma sırası Cosimo'daydı: "Hayır, beni sevmiyorsun! Seven kişi acı değil, mutluluk vermek ister."

"Seven kişi, acı pahasına da olsa, yalnızca aşk ister."

"O halde bana bile bile acı çektiriyorsun."

"Evet, beni sevip sevmediğini anlamak için."

Bu noktada Baron'un felsefesi onu izlemesini reddediyordu. "Acı, olumsuz bir ruh halidir."

"Aşk, her şeydir."

"Acıyla her zaman mücadele edilmeli."

"Aşk, hiçbir şeye hayır diyemez."

"Bazı şeyler var ki, asla kabul edemem."
"Ama kabul ediyorsun, beni sevip acı çektiğine göre."

Cosimo'nun umutsuzluk nöbetleri ne kadar gürültülü patırtılıysa, sevinç taşkınlıkları da bir o kadar önüne geçilemezdi. Ara sıra mutluluğu öyle bir noktaya varıyordu ki, sevgilisini bırakması ve hoplaması, bağırması, kadınının eşsiz güzelliğini haykırması gerekiyordu.

"Yo quiero the most wonderful puellam de todo el mundo!"

Civardaki banklarda oturan boşta gezerler ve yaşlı denizciler, onun bu beklenmedik ortaya çıkışlarına artık şaşırmıyorlardı. Pırnal ağaçlarının üstünde hoplayarak bağıra çağıra geldiği görülürdü:

Zu dir, zu dir, gunàika,
Vo cercando il mio ben,
En la isla de Jamaica,
Du soir jusqu'au matin!

Ya da:

Il y un pre where the grass grows toda de oro
Take me away, take me away, che io ci moro!
Ardından gözden kaybolurdu.

Pek derine gitmemekle birlikte, klasik ve çağdaş dillerle ilgili öğrenimi, duygularını böyle şaşaalı biçimde ifade etmesine olanak veriyordu ve ruhu ne kadar şiddetli bir heyecanla sarsılırsa, dili de o denli anlaşılmaz oluyordu. Bir keresinde, yörenin koruyucu Aziz'i gününü kutlamak için Ombrosalıların yığıldığı meydana, üstü çelenklerle süslü, bayrak çekili bereket direği dikilmişti. O sırada Baron bir çınar ağacının tepesinde göründü ve ancak onun canbaz çevikliğinin elvereceği bir sıçrayışla direğe atladı, sonuna kadar tırmandı ve *"Que viva die schöne Venus posteriör!"** diye bağırarak sabun sürülü kazıktan

* Bu sayfada çevrilmeden bırakılan cümleler, dört beş dilden karma kelimeler içermektedir. (Çev. N.)

neredeyse yere kadar kaydı, birden durdu, yeniden tepesine kadar tırmandı, ödüllerin içinden bir teker pembe peyniri kaptığı gibi o ünlü sıçrayışlarından birini yaparak çınarın üstüne uçtu, Ombrosalıları hayretler içinde bırakarak kaçtı.

Hiçbir şey Markiz'i bu taşkınlıklar kadar mutlu etmiyordu; bütün bunlar onu, Cosimo'nunkiler kadar azgın aşk gösterileriyle karşılığını vermeye kışkırtıyordu. Ombrosalılar onu ne zaman, yüzünü neredeyse atının beyaz yelesine gömmüş dolu dizgin giderken görseler, Baron'la buluşmaya gittiğini anlarlardı. At üstündeki gidişi, aynı zamanda aşktaki atılganlığının belirtilerinden biriydi, ama bu noktada Cosimo onu izleyemezdi; Viola'nın at merakına hayran olmakla birlikte, onun nezdinde gizli bir kıskançlık ve hınç nedeniydi de, çünkü Viola'nın kendisininkinden daha engin bir dünyaya hükmettiğini görüyor ve sevgilisini asla yalnızca kendine ait kılamayacağını, onu kendi âleminin sınırları içine kapatamayacağını görüyordu. Markiz de, kendi açısından, belki hem âşık, hem binici olamadığına üzülüyordu: Bazen belli belirsiz bir ihtiyaç hissediyor, aşklarının at üstünde sürmesini istiyordu, ağaçların üstünde koşup durmak artık ona yetmiyordu, ağaçların arasından, eyerinde savaşçısıyla birlikte dörtnala gitmek isterdi.

Gerçekten de hayvan bu yokuşlarla, sarp kayalarla dolu arazide yol almaktan karaca kadar iyi bir tırmanıcı olmuştu. Viola onu bazı ağaçlara, örneğin eğri büğrü gövdeli zeytin ağaçlarının üstüne çıkmaya zorlardı. At bazen ilk çatala erişirdi, Viola da böylelikle onu aşağıda değil, zeytin ağacının üstünde bağlamayı âdet edindi. Eyerden atlıyor, onu yaprakları, filizleri yerken bırakıyordu.

Derken bir gün dedikodu kumkukasının teki zeytinlikten geçerken meraklı gözlerle yukarı baktığında Baron ile Markiz'i kucak kucağa gördü, bir koşu anlatmaya gitti: "Hem kır at da bir dala çıkmıştı!" diye ekleyince, bunu onun hayal gücüne verdiler ve kimse inanmadı. Bir kez daha âşıkların sırrı korunmuş oldu.

23

Az önce anlattığım olay, Ombrosalılar, ağabeyimin eski çapkınlık hayatı hakkında nasıl bol bol dedikodu etmişlerse, şimdi gördükleri, neredeyse kendi tepelerinde fırtına gibi estiği söylenebilecek bu tutku gösterileri karşısında, sanki kendilerini aşan bir şeylerle karşı karşıyaymışlar gibi ihtiyatlı bir saygı gösterdiklerinin kanıtıdır. Markiz'in tutumunu kınamıyor değildiler: Ama daha çok, tutumunun davranışlarına yansıyan kısmıyla ilgileniyorlardı, düşüp de boynunu kırmasına neden olabilecek delice at koşturmalarına ("Kim bilir nereye gidiyor böyle ok gibi?" diyorlardı, Cosimo'yla buluşmaya gittiğini bile bile) ya da ağaçlara yerleştirdiği eşyalara laf edip duruyorlardı. Zaten her şeyi soyluların peyda ettiği bir moda, onların sayısız tuhaf işlerinden biri olarak addetmenin pek revaçta olduğu bir dönemdi ("Canım, artık herkes ağaçların tepesinde: Kadındı, erkekti demiyor kimse. Dur bakalım daha ne icatlar açacaklar başımıza!"); sonuçta, belki de daha hoşgürülü, ama kuşkusuz daha ikiyüzlü zamanlar gelip kapıya dayanmıştı.

Baron'un meydandaki pırnallara epey aralıklarla uğramaya başlaması, Viola'nın geri döndüğünün işareti olurdu. Çünkü Viola, Avrupa'nın dört yanına dağılmış bulunan mallarıyla uğraşmak bahanesiyle bazen aylarca ortalıkta görünmez, ama bu gidişler hep ilişkilerinin kötüye gittiği, Cosimo'nun onun aşktan ne anladığını anlamamakta direttiği ve bu yüzden Markiz'in gücendiği zamanlara denk gelirdi. Fakat Viola ona küs olarak yola çıkmazdı: Ayrılmadan önce ne yapıp edip barı-

şırlardı, ama her defasında artık kendisinden bıktığı, onu yanında tutmayı beceremediği için yola çıktığı kuşkusu Cosimo'yu için için yerdi, belki kendisinden kopmaktaydı, belki seyahat sırasında karşısına başka fırsatlar çıkardı ya da ölçüp biçip geri dönmemeye karar verebilirdi. Ağabeyim böyle endişeler içinde yaşıyordu. Bir yandan da ona rastlamadan önceki hayatının alışkanlıklarına, yeniden ava çıkmaya ve balık tutmaya, çiftçilikle ilgili işlerini sürdürmeye, incelemelerine, meydanda palavra sıkmaya geri dönmeye çalışıyordu, sanki başka hiçbir şey yapmamış gibi (başkalarının etkisi altında kalmamakta direnip burnunun dikine giden gençlik gururunu sürdürüyordu) ve bu aşkın ona verdiği eli çabukluktan, böbürlenmeden ötürü memnun oluyordu; fakat diğer yandan artık hiçbir şeyin ilgisini çekmediğini fark ediyordu, Viola'sız hayatın tadı tuzu yoktu, aklı fikri ondaydı. Viola'nın varlığının girdabından kurtulmaya, ruhu ustaca bir tutumlulukla tutku ve zevklerine hâkim olmaya çalıştıkça, onun ardında bıraktığı boşluğu ve onu beklememenin sabırsızlığını daha çok hissediyordu. Sözün özü, Cosimo ne sanırsa sansın, içini yakan aşk, tam Viola'nın istediği aşktı; uzakta da olsa zaferi hep kadın kazanıyordu ve Cosimo istemese de bundan zevk alıyordu.

Hiç beklenmedik bir anda Markiz geri dönüyordu. Ağaçların üstünde yine aşk mevsimi başlıyordu, aynı zamanda da kıskançlık mevsimi. Viola nerelerde kalmıştı? Neler yapmıştı? Cosimo bunu çok merak etmekle birlikte, sorup durduklarına aldığı cevaplardan da rahatsız oluyordu, cevap yerine imalarla karşılaşıyor, her ima Cosimo'ya sinsice kuşku aşılıyor ve Cosimo genç kadının kendisine eziyet etmek istediğini anlıyordu, ama söylediklerinin hepsi doğru da olabilirdi ve bu belirsizlik içinde kâh kıskançlığını gizliyor kâh şiddetle dışa vuruyordu ve Viola her seferinde onun tepkilerine farklı, beklenmedik cevaplar veriyordu; bir ona hiç olmadığı kadar bağlı görünüyor, bir onu yeniden alevlendirmekten vazgeçiyordu.

Markiz'in seyahatlerinde başından neler geçtiğini, büyük şehirlerden ve dedikodulardan uzak olduğumuz için biz Ombrosalılar bilemezdik. O günlerde bazı sözleşmeler için (Limon

satışı söz konusuydu, çünkü pek çok soylu limon ticareti yapmaya başlamıştı, bunlardan ilki de bendim.) Paris'e ikinci seyahatimi yaptım.

Bir akşam, Paris'in ünlü salonlarından birinde Viola Hanım'a rastladım. Şatafatlı saç tuvaleti ve göz kamaştıran giysisiyle onu tanımakta gecikmediğim gibi görür görmez de yüreğim ağzıma geldi, çünkü hiç kimseyle karıştırılması mümkün değildi. Aldırışsız bir havayla selamlasa da, beni hemen bir köşeye çekip cevaplarını beklemeden sorular yöneltmeyi ihmal etmedi: "Ağabeyiniz neler yapmakta? Ombrosa'ya hemen dönecek misiniz? Alın, beni hatırlaması için bunu ona verin." Göğsünden ipekli bir mendil çıkarıp elime sıkıştırdı. Sonra, ardında sürüklenen hayran kafilesinin yanına varmasını bekledi.

"Markiz'i tanıyor muydunuz?" diye sordu Parisli bir arkadaşım.

"Yalnızca uzaktan," dedim, yalan da değildi: Viola Hanım, Ombrosa'da konakladığı günlerde, Cosimo'nun yabaniliği kendisine geçmiş gibi, çevredeki soylularla içli dışlı olmazdı.

"Böylesine nadir rastlanır bir güzelliğin bunca huzursuzlukla birleşmiş olması!" dedi arkadaşım. Dedikoducular, Paris'te o sürekli âşık değiştirsin, böylesi hiç durmayan bir atlıkarıncada kimse kendini ona ait hissedemesin, kimse özel olduğu iddiasında bulunamasın istiyorlar. Ama bir bakıyorsun, aylarca ortadan kayboluyor, söylediklerine göre nedamet getirip günah çıkarmak için manastıra kapanıyormuş."

Gülmemek için kendimi zor tuttum, demek Parisliler, Markiz'in Ombrosa'da ağaç üstünde geçirdiği günlerde manastıra kapandığını sanıyorlardı; ama aynı zamanda, bunları duyacak olursa ağabeyimin ne kadar üzüleceğini düşününce, iyice canım sıkıldı.

Kötü haberlere karşı hazırlıklı olması için onu uyarmak istedim ve Ombrosa'ya döner dönmez ilk işim onu aramak oldu. Seyahatimin nasıl geçtiği, Fransa'da neler olup bittiği konusunda uzun uzun sorguya çekti beni, ama tabii siyaset ve edebiyat konusunda onun bilmediği bir şey söyleyemedim.

Sonunda, Viola Hanım'ın mendilini cebimden çıkardım.

"Paris'te bir salonda seni tanıyan bir hanımla karşılaştım, bunu selamlarıyla birlikte sana gönderdi."

Alelacele ipe bağlı sepetini aşağı sarkıttı, ipek mendili yukarı çeker çekmez koklamak için burnuna yapıştırdı. "Ah, demek onu gördün! Nasıldı? Söylesene nasıldı?"

"Çok güzel ve neşeli," dedim ağır ağır, "ama kulağıma geldiğine göre bu kokuyu burnuna çeken daha niceleri varmış."

Sanki biri elinden mendili çekip alacakmış gibi göğsüne bastırdı. Alı al moru mor bir suratla: "Sana bu yalanları söyleyenin gırtlağına sokacak bir kılıcın yok muydu?"

Bunun aklıma bile gelmediğini itiraf etmek zorunda kaldım.

Bir süre sustu. Sonra omuz silkti. "Hepsi iftira. Onun yalnızca benim olduğunu bir tek ben biliyorum." Ardından bana selam kelam etmeden daldan dala atlayarak kaçtı. Onu kendi dünyasından çıkmaya zorlayan her şeyi geri tepmeye eğilimli, bildik tavrını yeniden görmüş oldum.

O günden sonra, kederli ve çıldırmış halde oradan oraya sıçrayıp durmaktan başka hiçbir şey yaparken görülmedi. Arada sırada ıslık çalarak karatavuklarla yarışa girdiğini işitiyorsam da, ötüşü gitgide daha sinirli ve boğuk oluyordu.

Markiz geri döndü. Her zamanki gibi, Cosimo'nun kıskançlığı hoşuna gitti: Kıskançlığını bazen kışkırttı, bazen oyuna çevirdi. Böylece aşk dolu güzel günlere dönüldü, ağabeyim mutluydu.

Ama Markiz, Cosimo'yu aşk konusundaki dar kafalılığından dolayı her fırsatta iğnelemeyi ihmal etmedi.

"Ne demek istiyorsun şimdi? Kıskanç olduğumu mu?"

"Kıskanmakla iyi ediyorsun da, sen kıskançlığı akılla ehlileştirmek istiyorsun."

"Tabii: Böylece daha etkili hale getiriyorum."

"Fazla düşünüyorsun. Niye aşk bu kadar düşünülsün ki?"

"Seni daha çok sevmek için. Yaptığın her şey üzerine ne kadar çok düşünürsen, onu o kadar güçlü kılarsın."

"Ağaçların tepesinde yaşıyorsun, ama kafan fil hastalığından mustarip bunak bir noter gibi işliyor ancak."

"En yürek isteyen girişimler en sade ruhlarla yaşanır."

Cosimo, Markiz'i kaçırtana kadar veciz sözler döktürmeyi sürdürüyordu: Sonunda da peşine takılıyor, kara dertlere düşüyor, saçını başını yoluyordu.

O günlerde, bir İngiliz amiral gemisi bizim limana demir attı. Amiral, Ombrosa'nın ileri gelenlerine ve limanda demirli diğer gemilerin subaylarına bir davet verdi; Markiz davete gitti; Cosimo, o akşamdan sonra kıskançlık ıstırabının ne mene bir şey olduğunu gördü. Farklı gemilerden iki subay Viola'ya abayı yaktı; kadını elde etmek, ilgisini çekmek için sürekli karaya çıktıkları görülüyordu. Biri yelkenli İngiliz amiral gemisinde teğmendi, öteki de yelkenli gemide teğmendi, ama Napoli donanmasında. Teğmenler birer doru at kiralamışlar, Markiz'in balkonunun altında mekik dokuyorlardı ve Markiz'i gördükleri zaman Napolili İngilize, sanki onu yakıp kül edecekmiş gibi bir bakış atıyordu, İngiliz de ona aralık gözkapaklarının altından kılıç ucu gibi keskin bir bakış fırlatıyordu.

Ya Viola Hanım? O fingirdek, saatler boyunca evinde oturup pencerenin önüne yatak kılığıyla gelmeyi âdet edinmez mi, sanki daha yeni yastan çıkmış, tazecik bir dulmuş gibi. Artık onu ağaçlarda yanında bulamayan, kır atıyla dörtnala gelişinin sesini işitmeye hasret kalan Cosimo'nun aklı başından gidiyordu, sonunda (onun da) yeri Viola'nın balkonunun karşısı oldu, Viola'yı ve yelkenliden gelen teğmenleri gözlemeye koyuldu.

Rakiplerini en kısa zamanda gemilerine gönderecek bir kumpas peşindeydi ki, Viola'nın her ikisini de eşit biçimde maiyetine kabul etmeye gönüllü davrandığını görünce her ikisiyle, hatta kendisiyle de oyun oynadığı umuduna kapıldı. Bunun için onları gözaltında tutmaktan vazgeçecek değildi: İkisinden birini seçecek olduğuna dair ilk belirtiyi gördüğü an, olaya müdahale etmeye hazırdı.

Bir sabah, işte İngiliz geçer. Viola pencerede. Birbirlerine gülümserler. Markiz elinden bir pusula düşürür. Subay, pusulayı havada kapar, hemen okur, kızararak eğilir ve atını mahmuzlayıp gider. Bir buluşma! Şanslı İngiliz demek! Cosimo akşama kadar ona rahat gün yüzü göstermemeye yemin eder.

Sıra Napolilidedir. Viola ona da bir pusula atar. Subay okur, dudaklarına götürüp öper. Markiz'in kendisini mi seçtiğini sanmakta? O halde ya öteki? Cosimo hangisine karşı atağa geçecekti? Kuşkusuz, Viola ikisinden birine randevu vermişti, diğerineyse her zamanki oyunlarından birini oynamıştı. Yoksa ikisiyle de dalga mı geçiyordu?

Cosimo'nun kuşkuları, buluşmak için seçilen yerin korunun kuytularındaki bir köşk olduğunda odaklanıyordu. Markiz, kısa süre önce köşkü onartmış, içini döşetmişti; kıskançlık, Cosimo'nun içini kemirdikçe kemiriyordu, çünkü Viola'nın ağaç tepelerini kumaşlarla, sedirlerle donattığı vakitler gerilerde kalmıştı: Artık, Cosimo'nun asla giremeyeceği yerler geliyordu aklına. "Av köşkünü gözetleyeceğim," dedi Cosimo kendi kendine. "Ola ki bu teğmenlerden biriyle buluşacaksa, bu oradan başka bir yer olamaz." Bir atkestanesinin dallarının arasına tünedi.

Günbatımına yakın nal sesleri işitilir. Napolili gelir. "Şimdi ona meydan okuyacağım!" diye düşünür Cosimo ve kamışla üfleyerek ensesine sincap pisliği püskürtür. Subay yerinden sıçrar, etrafına bakınır. Cosimo daldan eğilir ve eğilir eğilmez çitin öbür yanında İngiliz teğmenin eyerinden atladığını görür, atını bir kazığa bağlamaktadır. "Öyleyse bu adam buluşacağı, diğeri belki rastlantıyla geçiyordu buradan." Kamıştan fırlayan sincap pisliği burnuna yapışır.

"*Who is there?*" diye sorar İngiliz, çitin diğer yanına geçerken Napolili meslektaşıyla burun buruna gelir, o da atından yeni inmiştir ve o da "Kim var orada?" diye sormaktadır.

"*I beg your pardon, Sir,*"* der İngiliz, "ama sizi derhal burayı terk etmeye davet etmek zorundayım!"

"Burada bulunduğuma göre, burada bulunmaya hakkım var demektir," der Napolili, "asıl ben Beyefendilerini buradan uzaklaşmaya davet etmek zorundayım!"

"Benim hakkımın yanında hiçbir hakkın itibarı olamaz," diye itiraz eder İngiliz. "*I'm sorry,*** kalmanızı tasvip edemem."

"Bu bir onur meselesi," der diğeri, "ismim bunun kanıtıdır,

* Affınıza sığınırım, Sir. (Çev. N.)

** Kusura bakmayın. (Çev. N.)

İki Sicilya Krallığı Donanması'ndan Salvatore di San Cataldo di Santa Maria Capua Vetere!"

"Sir Osbert Castlefight, bu adı taşıyan üçüncü göbeğim," diyerek İngiliz kendini takdim eder. "Benim onurum da sizi buradan uzaklaştırmaya zorluyor."

"Sizi bu kılıçla kovalamadan önce değil," diyerek öteki kılıcını kınından çeker.

"Bayım, vuruşmak mı istiyordunuz," diyerek Sir Osbert gardını alır.

Vuruşurlar.

"Evet bunu istiyordum meslektaşım, lakin bugün değil!" Kendini savunmak için atağa geçer.

Sir Osbert saldırıyı savuşturur: "Ne zamandır hareketlerinizi izliyorum teğmen, size haddinizi bildireceğim yer burasıymış!"

Eşit güçteki iki deniz teğmeni saldırı ve şaşırtma hareketlerinden yorgun düştüler. En hararetli anlarında: "Durun lütfen, Tanrı aşkına!" Av köşkünün eşiğinde Viola Hanım belirmişti.

"Markiz, bu adam..." diye bir ağızdan söze başladı teğmenler, kılıçlarını eğip birbirlerini göstererek.

Viola Hanım: "Sevgili dostlarım! Şu kılıçları kınlarına sokun rica ederim! Bir hanım hiç böyle korkutulur mu? Bu köşkü, korunun en sessiz ve gizli köşesi olarak hiçbir yere değişmezdim, işe bakın ki uykuya dalar dalmaz sizin kılıç darbelerinizin sesiyle uyanıyorum!"

"Ama Leydim," der İngiliz, "buraya sizin tarafınızdan davet edilen ben değil miydim?"

"Beni beklemek üzere burada değil miydiniz hanımefendi..." der Napolili.

Viola Hanım'ın boğazından kanat hışırtısı gibi hafif bir kahkaha çıktı. "Ha, evet, evet, sizi davet etmiştim... Ya da sizi... Ah kafam öyle karışık ki... Neyse, niye bekliyorsunuz? Girin, oturun, rica ederim..."

"Leydim, yalnız benim için bir davetin söz konusu olduğunu sanıyordum. Boş yere umutlanmışım. Saygılarımı sunarak müsaadenizi istirham ederim."

"Ben de aynı şeyi söylemek istiyordum hanımefendi, izninizle çekiliyorum."

Markiz gülüyordu: "Dostlarım... Nazik dostlarım... Öyle dalgınım ki... Sir Osbert'i bir saatte... Don Salvatore'yi başka bir saatte çağırdığını sanıyordum... Hayır, hayır, bağışlayın: Aynı saatte, ama başka yerlerde... Ah hayır, nasıl olur?. E madem ikiniz de buradasınız, niçin hep birlikte uygar insanlar gibi sohbet etmeyelim?"

Teğmenler birbirlerine, sonra da Viola'ya baktılar. "Markiz, her ikimizle de yalnızca oyun oynamak için mi ilgimizi kabul buyurduğunuzu göstermek istiyorsunuz, bunu mu anlamalıyız?"

"Niçin, nazik dostlarım? Tam tersi, tersine... Sürekli benimle ilgilenmenize aldırışsız davranamazdım... Ikiniz de öyle sevimlisiniz ki... Bu benim kabahatim... Sir Osbert'in zarafetini seçsem sizi kaybedecektim, benim tutkulu Don Salvatore'm... Teğmen San Cataldo'nun ateşliliğini seçecek olsam, sizden vazgeçmek zorunda kalacaktım Sir. Ah, niçin... Niçin bunu yapayım?"

"Niçin neyi yapasınız?" diye bir ağızdan sordu iki subay.

Viola Hanım, başını eğerek: "Niçin ikinizle de aynı anda birlikte olmayayım?.."

Atkestanesinin yükseklerinde dalların hışırdadığı işitildi. Cosimo, daha fazla kendini tutamıyordu.

Ama teğmenler onu işitemeyecek kadar altüst olmuşlardı. Bir adım gerilediler. "Bu asla olamaz hanımefendi."

Markiz güzel yüzünü kaldırıp en hoş gülümsemesiyle: "Pekâlâ, öyleyse aşkını kanıtlamak ve her istediğimi yapacağını göstermek için hanginiz beni rakibiyle de paylaşmaya hazır olduğunu söylerse onun olacağım!"

"Hanımefendi..."

"Leydim..."

Kesin bir hareketle yere eğilip gitmek için Viola'dan izin isteyen iki teğmen, birbirlerine dönüp el sıkıştılar.

"*I was sure you were a gentleman, Signor Cataldo,*"* dedi İngiliz.

"Onurlu bir insan olduğunuzdan hiç kuşkum yoktu, Mister Osberto," dedi Napolili.

* Bir centilmen olduğunuzdan hiç kuşkum yoktu, Sinyor Cataldo. (Çev. N.)

Markiz'e sırtlarını dönüp atlarına doğru gittiler.

"Dostlarım... Ne var bunda alınacak? Ahmaklar..." diyordu Viola, ama subaylar çoktan ayaklarını üzengilerine atmışlardı.

Cosimo'nun hazırlanıp dört gözle beklediği öç alma ânı gelmişti: Teğmenler acı bir sürprize doğru yaklaşıyorlardı. Lakin onların, utanmaz Markiz'den ayrılırken bile efendiliklerini bozmadıklarını görünce, birden yumuşayıvermişti. Ama bir şeyler yapmak için çok geçti! Berbat düzen artık ortadan kaldırılamazdı! Bir anda yüce gönüllülükle onları uyarmaya karar verdi: "Durun!" diye bağırdı ağaçtan, "Oturmayın eyere!"

İki subay hemen başlarını kaldırdılar. *"What are you doing up there?* Ne yapıyorsunuz yukarıda? Bu ne cüret? *Come down!"**

Arkalarından Viola Hanım'ın, her zamanki art arda patlattığı kahkalarından koyuverdiği işitildi.

İki subay şaşkındı. Bir üçüncü erkek daha peyda olmuştu, belli ki olayın tezgâhlanmasında parmağı vardı. Durum gitgide içinden çıkılmaz oluyordu.

*"In any way,*** biz dayanışmayı sürdüreceğiz," diye söz verdiler birbirlerine.

"Şerefimiz üzerine!"

"İkimiz de Leydi'yi, kim olursa olsun, bir başkasıyla paylaşmayacağız..."

"Asla, ömür boyu!"

"Birimiz buna rıza göstermeye karar verirse..."

"Durum ne olursa olsun, dayanışmayı sürdüreceğiz! Gösterirsek de, birlikte rıza göstereceğiz!"

"Anlaştık! Gidelim artık!"

Bu yeni konuşmayı işitince, Cosimo öç almaktan vazgeçtiğine pişman oldu, tepesinin tası attı. "Ne olacaksa olsun!" dedi ve dalların arasına sindi yeniden. İki subay eyerlerine atlamak üzere hamle ettiler. "Şimdi yaygarayı koparacaklar," diye düşündü Cosimo, kulaklarını kapama isteği duydu. İki haykırış çınladı. Subaylar, eyer örtüsünün altına gizlenmiş kirpilerin üstüne oturdular.

* Aşağı inin. (Çev. N.)
** Her halükârda. (Çev. N.)

"Alçaklık!" diye bağırıp avaz avaz çığlıklar ve taklalar atarak yere uçtular; öyle görünüyordu ki, bu işin Markiz'in başının altından çıktığını düşünüyorlardı.

Ama Viola Hanım onlardan daha kızgındı, yukarı doğru bağırdı: "Hain şebek, canavar!" Ve atkestanesinin gövdesine atılmasıyla ortadan yok olması bir oldu; böyle aniden gözlerinin önünden kaybolunca subaylar yer yarıldı da içine düştü sandılar.

Viola, dalların arasında Cosimo ile burun buruna geldi. Alev alev gözlerle birbirlerine baktılar, bu öfke ikisine de bir tür saflık, meleksi bir saflık katıyordu. Tam birbirlerini parçalayacakmış gibi görünürlerken, kadın: "Ah sevgilim!" diye bağırdı. "Böyle, işte böyle istiyorum seni: Böyle kıskanç ve amansız!" Kollarını boynuna dolamıştı çoktan, kucaklaşıyorlardı ve Cosimo her şeyi unutmuştu bile.

Viola, Cosimo'nun kollarında şöyle bir bocaladı, düşünceli bir edayla yüzünü onun yüzünden ayırdı: "Ama, o ikisinin de beni nasıl sevdiğini gördün mü? Beni aralarında paylaşmaya hazırlar..."

Cosimo bir an ona saldıracakmış gibi göründü, sonra dalların arasında dikildi, yaprakları dişledi, kafasını ağacın gövdesine vurdu: "Onlar birer solucaaan!"

Viola, put kesilmiş yüzüyle ondan uzaklaşmıştı. "Onlardan öğreneceğin çok şey var." Arkasını döndü ve hızla ağaçtan indi.

Anlaşmazlıklarını unutan iki çapkın, başka çözüm bulamayınca, çareyi sabırla dikenleri tek tek ayıklamakta bulmuşlardı. Viola işlerini yarıda kesti. "Çabuk! Arabama atlayın hemen!" Av köşkünün arkasında gözden kayboldular. Araba yola çıktı. Cosimo, atkestanesinin üstünde, elleriyle yüzünü örtüyordu.

Gerek Cosimo, gerekse iki eski rakibi için çileli bir dönem başladı. Viola için keyifli bir dönem olduğu söylenebilir miydi? Bence Markiz kendi kendine acı çektirmek için eziyet ediyordu onlara. İki soylu subay yapışık kardeşler gibi sürekli Viola'nın peşinde, penceresinin altında ya da davet edildiklerinde onun misafir odasında ya da uzun süre bekleyecek olsalar ikisi baş başa handaydılar. Viola ikisini de boş vaatlerle kandırıyor, müsabakadaymışlar gibi onlardan sürekli aşklarını kanıtlayacakları yeni şeyler istiyordu; her defasında isteklerine hazır ve nazır

görünüyorlardı, şimdiden onu aralarında, hatta başkalarıyla paylaşmaya da hazırdılar, bir kez ödün verme çarkına girmişlerdi, artık duramazlardı, her biri bu şekilde onu sonunda etkileyebilmeyi ve verdiği sözlerin karşılığını alabilmeyi kafasına koymuştu ve aynı zamanda aralarında verdikleri dayanışma sözüne bağlılıklarını sürdürmekle beraber içlerini kemiren kıskançlıkla biri diğerinin ayağını kaydırmak umuduyla, çağrısına uydukları bu karanlık aşağılanmanın da gitgide içine battıklarını hisssediyorlardı.

Denizci subaylardan kopardığı her yeni sözde, Viola atına atladığı gibi Cosimo'ya haber vermeye gidiyordu.

"Bak, biliyor musun İngiliz şuna şuna şuna söz verdi... Napolili de..." diye, onu tünemiş gördüğü her ağacın dibinde hemen bağırmaya başlıyordu.

Cosimo cevap vermiyordu.

"İşte bu mutlak aşk," diye Viola üsteliyordu.

"Ya, ya, mutlak sağmalık ineklik, hepiniz ineksiniz!" diye haykırıyordu Cosimo ve ortalıktan kayboluyordu.

Birbirlerini zalimce sevme yolları buydu ve artık bu yoldan nasıl çıkılacağını bilmiyorlardı.

İngiliz amiral gemisinin demir alma vakti gelmişti. "Siz kalıyorsunuz değil mi?" diye sordu Viola Sir Osbert'e. Sir Osbert gemiye dönmedi, asker kaçağı sayıldı. Dayanışma ve yarışma duygusuyla Don Salvatore de askerden kaçtı.

"İkisi de benim için askerden kaçtı!" diye muzaffer bir edayla haberi Cosimo'ya verdi. "Ya sen, sen..."

"Ben mi?" diye haykırdı Cosimo, gözlerinde öyle vahşi bir bakış belirmişti ki, Viola tek söz dahi edemedi.

Haşmetli krallarının donanmasından kaçan Sir Osbert ve Salvatore di San Cataldo, günlerini handa zar sallayarak, betleri benizleri atmış, huzursuz, birbirlerini meteliksiz bırakma yarışında geçiriyorlardı, Viola o sıra kendinden ve çevresindeki her şeyden hoşnutsuzluğunun doruklarındaydı.

Atma atlayıp ormana doğru yola koyuldu. Cosimo bir meşenin üstündeydi. Viola ağacın altında, çayırlıkta durdu.

"Yoruldum."

"O adamlardan mı?"

"Hepinizden."

"Ya?"

"Onlar bana aşklarının en büyük kanıtlarını verdiler."

Cosimo tükürdü.

"... Ama bunlar bana yetmiyor."

Cosimo gözlerini Viola'ya dikti.

"Sen aşkın mutlak teslimiyet, kendinden vazgeçme olduğuna inanmıyorsun..."

Çayırlıkta, her zamankinden güzel duruyordu ve onun çizgilerini az çok sertleştiren soğukluğu, gururlu tavrı küçücük bir hareketle eriyip gidebilir, onu kollarının arasına alabilirdi. Cosimo ona bir şey söyleyebilirdi, yanına gelmesi için herhangi bir şey, diyebilirdi ki: "Söyle, ne yapmamı istersen hazırım..." ve onun için mutluluğun kapıları yeniden açılabilirdi, gölgeleri olmayan bir mutluluğun kapıları... Oysa şöyle dedi: "İnsan var gücüyle kendi olmaya çalışmazsa, aşk da olmaz."

Viola onaylamadığını belli eden bir hareket yaptı, bu hareket yorgunluğunu da ifade ediyordu. Yine de hâlâ onu anlayabilirdi, zaten anlıyordu da, hatta dilinin ucuna, "Sen olmasını istediğim gibisin," türünden sözler geliyordu ve sonra hemen yukarı, yanma tırmanmak geçiyordu içinden... Dudağını ısırdı. "Öyleyse, tek başına, olduğun gibi kal," dedi.

"O zaman tek başıma olmamın anlamı kalmaz..." İşte bu da Cosimo'nun içinden geçenlerdi. Oysa, "O iki solucansa tercih ettiğin..." dedi.

Viola, "Dostlarımı küçümsemene izin vermem!" diye bağırırken bile aklından, "Beni ilgilendiren yalnızca sensin, yaptığım her şey senin yüzünden!" diye geçiriyordu.

"Küçümsenen biri varsa, o da benim."

"Sen değil, düşünme biçimin!"

"Ha düşüncem ha ben, ikisi aynı şey."

"O halde elveda!.. Bu akşam gidiyorum. Bir daha beni görmeyeceksin."

Villaya koştu, teğmenlere tek kelime bile etmeden yola çıktı. Sözünde durdu. Ombrosa'ya bir daha dönmedi. Fransa'ya gitti, geri dönmekten başka şey düşünemez hale gel

diğinde de siyasal olaylar onun niyetini engelledi. Devrim patlak verdi, sonra da savaş; başlangıçta olayların yeni akışıyla ilgilendi (Lafayette'in yakın çevresindendi), ardından Belçika'ya göçtü, oradan da İngiltere'ye. Londra'nın sisli ortamında, Napoleon'a karşı uzun yıllar süren savaş sırasında Ombrosa'nın ağaçlarını hayal ediyordu. Daha sonra, Hindistan Kumpanyası'yla ilgilenen bir Lord ile evlendi ve Kalküta'ya yerleştiler. Balkonundan, çocukluğundaki bahçelerinden daha tuhaf ağaçlarla dolu bir ormana bakıyordu ve her an yaprakların arasında kendine yol açan Cosimo'yu görür gibi oluyordu. Ama gördüğü bir maymunun ya da bir jaguarın karaltısıydı.

Sir Osbert Castlefight ile San Cataldo hayatlarının sonuna kadar birbirlerine bağlı kaldılar ve ömürlerini bir serüvenci olarak geçirdiler. Venedik kumarhanelerinde, Göttingen İlahiyat Fakültesi'nde, Petersburg'da II. Katerina'nın sarayında görüldüler, sonra izleri kaybedildi.

Cosimo, uzunca bir süre gözyaşı dökerek, üstünde hırpani bir kılıkla, yemeden içmeden ormanlarda başıboş dolaştı. Ağlarken, yeni doğmuş bebekler gibi bas bas bağırıyordu ve bir vakitler, bu şaşmaz avcının yaklaştığını fark eder etmez sürüler halinde kaçışan kuşlar, artık yakınına geliyor, etrafındaki ağaçların tepesine konuyor ya da başının üstünde uçuşuyordu, serçeler bir yaygaradır koparıyor, saka kuşları seslerini titretiyor, kumru kuğuruyor, ardıçkuşu cırıldıyor, çalıkuşuyla ispinoz cıvıldaşıyordu; yükseklerdeki kovuklarından sincaplar çıkıyor, ormansıçanları ve tarlafareleriyle birlikte cıyaklayarak bu koroya katılıyorlardı ve ağabeyim bu inleyen nağmeler arasında yol alıyordu.

Ardından yıkıcı bir şiddet dönemi geldi: Her ağacı, tepeden tırnağa, müthiş bir atiklikle yaprak yaprak koparark, kış gelip de ağaç yapraklarını dökmeye fırsat bulamadan çırılçıplak bırakıyordu. Sonra tepeye tırmanıyor, yalnızca kalınları kalasıya kadar bütün ince dalları kırıyor, yeniden tepeye çıkıyor, elindeki çakıyla kabukları soymaya başlıyor ve kabuğu sıyrılan ağaçların tüyler ürperten yaralarıyla beyaz gövdeleri açığa çıkıyordu.

Öfkeden küplere binmesinde, Viola'nın en ufak payı yoktu; yalnızca onu kaybetmiş, onu kendine bağlayamamış, yersiz ve aptalca bir gurur yüzünden onu yaralamış olmaktan dolayı pişmandı. Çünkü, nihayet anlıyordu ki, Viola ona her zaman sadık kalmıştı, o iki herifi peşinden sürüdüyse, bu yalnızca Cosimo'ya değer verdiğini, onun biricik âşığı olduğunu göstermek içindi ve bütün doyumsuzlukları, maymun iştahlı görünüşü, Viola'nın doruğuna vardığını bir türlü kabul edemediği aşklarını daha da, daha da artırmanın gözü doymaz hezeyanlarından kaynaklanıyordu ve o, ah o, bütün bunları hiç anlamamış, onu kaybedeceği noktaya getirecek kadar hırçınlaşmasına neden olmuştu.

Birkaç hafta boyunca, hayatında hiç olmadığı kadar yalnız, ormanda kaldı; Optimus Maximus bile yanında değildi artık, Viola onu yanında götürmüştü. Ağabeyim Ombrosa'da yeniden göründüğünde, çok değişmişti. Ben bile kendimi kandıramazdım artık: Bu kez Cosimo gerçekten delirmişti.

24

Cosimo'nun kaçık olduğu Ombrosa'da hep söylenegelirdi, ta ağaçlara çıkıp da bir daha yere ayak basmayı reddettiği on iki yaşından beri. Ama nasıl olmuşsa olmuş, sonunda bu kaçıklık herkes tarafından kabul görmüştü; bunu söylerken, yalnızca ağaçların üstünde yaşama saplantısını kastetmiyorum, onun pek çok garip huyu da nev'i şahsına münhasır biri olmasına verilmişti. Viola'yla aşklarının baharında, özellikle Ombrosa Azizi'nin kutlama şenlikleri sırasında anlaşılmaz bir dilde konuşması, çokları tarafından kutsal şeylere hakaret sayıldı, sözlerinin belki Kartacalıların, Phelagyalıların dilinde ya da Leh dilinde socinianizm* öğretisindeki sapkın nidalar olarak yorumlandı. İşte o zaman, "Baron delirdi!" diye dolaşmaya başlayan söylentiye, sağduyu sahipleri, "Ne zaman akıllıydı da şimdi delirmiş olsun!" diye cevap verdiler.

Bu biri ötekini tutmayan görüşlerin ortasında Cosimo gerçekten delirmişti. O güne kadar baştan aşağı hayvan postlarına bürünmüş gezerken, artık Amerikan yerlileri gibi başına telekler takıyordu, renk renk ibibik ya da ispinoz teleklerini yalnızca başına takmakla kalmıyor, giysilerinin üstüne de iliştiriyordu. Sonunda her yanı tüylerle, teleklerle kaplı bir ceket yaptı ve

* Hıristiyanlıkta Tanrı'yı tek güç sayan, İsa'nın Tanrısallığı, Baba-Oğul-Ruhül Kudüs üçlüsünü ve ilk günah gibi Hıristiyan öğretilerini reddeden ve İsa'nın erdemlerini izleyenlerin esenliğe kavuşacaklarını savunan İtalyan Protestan Tanrıbilimciler ve reformcular olan Faustus Socinus (1539-1604) ve amcası Laelius Socinus'un (1525-1562) görüşlerinin temellendirdiği, hoşgörüye dayanan ve Aydınlanmacılığı etkileyen, merkezi Polonya olan öğreti.

çeşitli kuşların davranışlarını taklit etmeye başladı; ağaçkakan gibi ağaç gövdelerinden solucanlar, kurtlar çıkardı, buna da hazine bulmuş gibi sevindi.

Ağaçların altına birikerek onu dinleyip eğlenen ahaliye kuşları övüyordu: Kanatlı hayvanları avlayan adamken, şimdi onların avukatı kesilmişti; kendini kâh saka, kâh peçelibaykuş, kâh nar bülbülü ilan edip onların kılığına giriyor, kuşların gerçek dostlar olduğunu bilememelerinden dolayı insanları suçluyordu, aslında bu suçlamalar bütün insanlığa yönelikti. Onun düşüncelerindeki bu değişimi kuşlar bile fark etmiş, aşağıda birikmiş onu dinleyen insanlar olsa da, Cosimo'nun yakınına geliyorlardı. Böylece konuşmasını, civar dallardaki kuşları göstererek canlı örneklerle süslüyordu.

Ombrosalı avcılar, bu özelliğinden yararlanarak onu tuzak olarak kullanmayı aralarında sık sık konuşmuşlar, ama hiç kimse Cosimo'nun civarına tüneyen kuşlara ateş etmeye kalkışmamıştı. Baron, her ne kadar artık zıvanadan çıkmış görünse de insanlarda hâlâ belli bir çekinme hissi uyandırıyordu; herkes onunla alay etmesine ediyordu, bulunduğu ağacın altında sık sık onunla dalga geçen yumurcaklardan ve aylaklardan oluşan bir kalabalık oluyordu, yine de saygı gösteriliyor, anlattıkları her zaman dinleniyordu.

Ağaçları artık yazılı kâğıtlarla ve Senaca'dan, Shaftesbury' den özdeyişler bulunan kartonlarla, birtakım nesnelerle bezeliydi: Telek demetleri, kilise mumları, küçük oraklar, çelenkler, kadın korseleri, tabancalar belli bir düzen dahilinde birbirine bağlıydı. Ombrosalılar bütün bu muammanın ne anlama geldiğini anlamak için saatlerce kafa yoruyorlardı: Soyluları mı, Papa'yı mı, erdemi mi, yoksa savaşı mı temsil ediyor diye; bence bazen hiçbir anlama gelmese de yalnızca zekâyı keskinleştirmeye yarıyor ve en kabul görmüş düşüncelerin dışında kalanların da doğru olabileceğini anlatıyordu.

Cosimo, "Karatavuğun Ötüşü", "Gagalayan Ağaçkakan", "Baykuşların Konuşmaları" gibi hikâyeler yazıp halka dağıtmaya başladı. Hatta bu kaçıklık döneminde basımcılık işini öğrendi ve yergiler, gazeteler basmaya başladı (aralarında *Saksağanların Gazetesi* de vardı), sonra hepsini tek isim altında topladı: *İki*

Ayakkıların Yol Göstericisi. Bir ceviz ağacının üstüne büyük bir tezgâh, çember, baskı makinesi, hurufat kasası, damacanayla mürekkep çıkarılmıştı ve Cosimo günlerini dizgi yaptığı sayfaları basarak geçiriyordu. Ara sıra çemberle kâğıt arasına örümcekler, kelebekler giriyor, basılan sayfalara izleri çıkıyordu; ara sıra bir ormansıçanı, mürekkebi kurumamış kâğıdın üstüne atlıyor ve kuyruğunun değmesiyle bütün sayfa çamurlaşıyordu; ara sıra da sincaplar yiyecek bir şey sanarak hurufat kasasından kaptıkları harfleri kovuklarına götürüyorlardı, tıpkı yuvarlak biçimi ve sapı nedeniyle meyve sanılan Q harfinin başına geldiği gibi, böylece Cosimo, Q harfiyle başlayan kelimeleri C harfiyle yazmak zorunda kaldı.

Hepsi iyiydi, güzeldi, fakat o döneme ilişkin benim izlenimim, ağabeyimin bunları yalnızca delirdiğinden değil, biraz da ahmaklaştığından yaptığıydı, işte bu işin dayanılmaz ve acı kısmıydı, çünkü sonuçta iyi ya da kötü, delilik doğanın dayattığı bir şeydir, oysa avanaklık doğanın güçsüzlüğüdür, karşılığı yoktur.

Kış boyunca, ağabeyimin üzerine bir tür miskinlik çöktü. Uyku tulumunun içinde, öyle yalnızca başı görünerek, yavru bir kuş gibi asılı duruyordu ve bu durum onun haline gayet uygundu; günün en sıcak saatlerinde, birkaç sıçrayışta Merdanzo Deresi'nin üstündeki kızılağaca varıp ihtiyacını gideriyordu. Uyku tulumunda bazen (karanlık bastırınca kandilini yakıp) zar zor sayfaları çevirerek bir şeyler okumaya çalışıyordu, bazen de ya kendi kendine homurdanıyor ya da bir şarkı mırıldanıyordu. Ama zamanının büyük bir kısmını uyuklayarak geçiriyordu.

Yemek için tuhaf besinleri vardı, ama yardımsever birileri merdiveni ağaca dayayıp ta yukarı kadar ikramlarını çıkaracak olursa, kendisine pirinçli sebze çorbası ve mantı sunulmasına izin veriyordu. Halk arasında bir batıl itikat peyda olmuştu, Baron'a bir şey bağışlamanın uğur getireceğine inanmaya başlamışlardı; bu da ondan çekinildiği ya da onun sevgi uyandırdığı anlamına geliyordu, ki tabii ben ikincisi olduğunu düşünüyorum. Baronluk unvanı vârisinin halkın bağışlarıyla yaşaması bana pek yakışıksız göründü, hele müteveffa babamız ya

bundan haberdarsa diye düşününce. O zamana kadar kendimde ayıplanacak bir yan bulmamıştım, çünkü ağabeyim her zaman aile rahatlığını horlamış, ufak bir aylık bağlamak dışında (zaten bu paranın neredeyse hepsini kitaplara yatırıyordu) ona karşı hiçbir yükümlülüğüm olmadığını belirten bir kâğıt imzalatmıştı bana. Ama, artık onun kendine yiyecek sağlamaktan âciz olduğunu görünce, hizmetli kostümü ve beyaz perukasıyla bir uşağımızı, çeyrek hindi ve yanında bir kadeh Borgonya şarabı bulunan tepsiyle merdivenden ağaca çıkartmayı denedim. Onun, akıl sır ermeyen, kim bilir hangi ilkesi gereğince reddeceğini sanıyordum, oysa hemen seve seve kabul etti, o günden sonra aklımıza geldikçe sofradaki yemekten ona da bir porsiyon göndermeye başladık.

Sonuç olarak, utanç verici bir çöküştü bu. Çok şükür dağdan kurtlar indi de, Cosimo meziyetlerini yeniden göstermek durumunda kaldı. Dondurucu bir kıştı, bizim ormanlara bile kar düştü. Açlık yüzünden Alp Dağları'ndan inen kurt sürüleri, bizim kıyılara dadandılar. Kurtlara rastlayan orman bekçileri korkutucu haberi getirdiler. Başlarından geçen yangınlar sırasında felaket gelip çattığında bir araya gelmeyi öğrenmiş bulunan Ombrosalılar, aç yırtıcı hayvanların yaklaşmasını engellemek için şehrin çevresine dört dönen nöbetçiler diktiler. Kimse yerleşim merkezinden uzaklaşmaya kalkışmıyordu, özellikle de geceleri.

"Aah ah, nerede o eski Baron!" diye söyleniyordu herkes.

O kötü kış, Cosimo'nun sağlığında iz bırakmadan gelip geçmedi. Kozasındaki ipekböceği gibi tulumunda tortop olmuş asılı yaşıyor, burnundan sümükler de aksa, hiç oralı değilmiş gibi görünerek çalımını bozmuyordu. Kurtlara karşı herkes alarma geçmişti ve Cosimo'nun bulunduğu yerden gelip geçenler: "Ah Baron, vaktiyle ağaçların tepesinde sen bizim için nöbet tutardın, şimdiyse biz sana nöbetçilik ediyoruz," diyerek ona çıkışıyorlardı.

Cosimo, gözleri yarı kapalı, sanki söylenenleri işitmiyor ya da dünya yıkılsa umurunda değilmiş gibi duruyordu. Ama birden başını kaldırdı, burnunu dışarı çıkardı ve kısık bir sesle: "Koyun lazım. Kurtları yakalamak için koyun lazım. Koyunlar ağaçlara yerleştirilecek. Bağlı olarak."

Kalabalık, onun ne herzeler yiyeceğini merak ettiğinden dalga geçmek için oraya toplanıyordu. Oysa o, soluyup boğazını temizleyerek tulumunda dikildi, "Nereler olduğunu göstereyim size," diyerek dalların üstünde yola koyuldu.

Cosimo, ormanla tarlalar arasındaki bazı ceviz ve meşe ağaçları gibi özenle seçtiği yerlere bağlamak için koyun ve kuzu getirmelerini istedi, mer mer meleyen canlı hayvanları, düşmeyecek şekilde dalların üstüne bağladı. Bütün bu ağaçlara doldurulmuş birer tüfek sakladı. Kendisi de koyun kılığına girdi: Başlık, cüppe, şalvar, hepsi kıvırcık koyun postundandı. Gece, ağaçların üstünde, açıkta beklemeye koyuldu. Herkes bunun, zırvalıklarmın en büyüğü olduğunu düşünüyordu.

Oysa o gece kurtların hepsi çullandı. Koyunların kokusunu alan, melemelerini işiten ve onları tepelerinde gören bütün kurtlar ağaçların dibinde dikilmiş, aç ağızlarını göğe dikip uluyarak, pençelerini ağaç gövdelerine dayamışlardı. İşte o an Cosimo üçer dörder atlayarak yaklaşmaya başladı ve bu yarı koyun yarı insan, kuş gibi tepelerinde seken yaratığı gören kurtlar ağızları açık, bön bön bakmaya başladılar. Bunun üzerine "Bam! Bam!" diye tam gırtlaklarından iki kurşun yiyorlardı. İki kurşun yemelerinin sebebi, Cosimo'nun biri boşaldıkça doldurduğu yanındaki tüfeği, bir de her ağacın üstünde zaten dolu olarak yedeklediği bir başka tüfeği kullanmasıydı, böylelikle her defasında donmuş toprağa kurtlar ikişer ikişer seriliyorlardı. Cosimo çok sayıda kurdu temizledi, her patlamada sürü şaşırıp sağa sola kaçışıyordu; ulumaların ve silah seslerinin geldiği yerlere yetişen avcılar geri kalanları haklıyorlardı.

Daha sonra, bu kurt avını, Cosimo türlü şekillerde anlattı, hangisinin doğru olduğunu bilemem. Bir tanesi şöyleydi: "Çarpışma, en âlâsıyla, istediğimiz yönde sürüyordu, son koyunun bulunduğu ağaca doğru ilerlerken dallara tırmanmayı başaran üç kurt gördüm, koyunun işini bitirmek üzereydiler. Soğuk algınlığı yüzünden gözlerim yarı kör, sersemlemiş halde kendimi fark ettirmeden kurtların neredeyse burunlarının dibine kadar vardım. Kurtlar, dalda iki ayağı

üstünde yürüyen bu koyunu görünce, kan içindeki ağızlarını koca koca açarak ona baktılar. Tüfeğim boştu, o kadar çok ateş etmiştim ki, barutum kalmamıştı; kurtların yanı başında olduğundan o ağaçtaki hazır tüfeğe ulaşınam mümkün değildi. Pek sağlam olmayan, ince bir dalın üstündeydim, ama tam tepemde kolumun erişebileceği mesafede daha sağlam bir dal vardı. Üstünde bulunduğum dalda, gövdeden yavaş yavaş uzaklaşarak, gerisingeri gitmeye başladım. Kurtlardan biri beni ağır ağır izliyordu. Ama ben üstteki dala ellerimle yapışmış, alttaki ince daldaysa yürüyormuş gibi yapıyordum; aslında yukarı asılı duruyordum. Aldanan kurt ilerleyebileceğini sandı, ince dal eğildi, o sırada ben bir hamleyle üstteki dala geçtim. Kurt, köpek havlamasına benzer bir ses çıkararak aşağı düştü, yere çarpınca kemikleri darmadağın oldu, geberip gitti."

"Ya diğer iki kurt?"

"... O ikisi kırpırdamadan beni inceliyordu. Birden cüppemi, başlığımı çıkardığım gibi üstlerine attım. Kurtlardan biri, tepesinde uçan ak koyunun karaltısını görünce ağzıyla kapmak istedi, ama daha ağır bir şeyi kapmaya hazırlandığından, içi boş kürkü kapınca sarsıldı ve dengesini kaybedip o da yere düştü, ayaklarıyla boynu kırıldı."

"Geriye bir kurt daha kaldı..."

"... Biri daha kaldı, ama ben üzerimdekileri çıkarıp birden çıplak kalınca, yeri göğü yıkan türden bir aksırık patlattım. Bu ani ve yeni patlamayla öyle yerinden sıçradı ki, aynı biçimde o da düşüp boynunu kırdı."

Ağabeyim, çarpışma gecesini böyle anlatıyordu. Kesinlikle doğru olan soğuk algınlığıydı, zaten hasta olduğu için bir de bu eklenince az kalsın canından oluyordu. Günlerce ölümle hayat arasında gitti geldi ve minnettarlıklarının ifadesi olarak, Ombrosa yerel yönetimi tedavisini üstlendi. Ağaca dayalı merdivenlerden inip çıkan hekimlerin başında bulunduğu bir hamağa yatırıldı. Yöredeki en iyi hekimler konsültasyona çağrıldı, kimi lavman yapıyor, kimi kan alıyor, kimi hardal yakısı yapıştırıyor, kimi de kompres yapıyordu. Artık

herkes delinin tekiymiş gibi değil de, yüzyılın büyük dehalarından, olağanüstü kişilerinden biriymiş gibi söz ediyordu ondan.

Hastalığı süresince böyle oldu. İyileştiği zaman, kimisi onun eskisi gibi bir bilge, kimisi de her zamanki gibi deli olduğunu söyledi. Ne var ki, o da fazlasıyla tuhaf davranmadı. Haftalık bir gazete basmaya devam etti, lakin artık adı değişmişti: *İki Ayaklıların Yol Göstericisi* değil, *Düşünen Omurgalı*'ydı.

25

O yıllarda, Ombrosa'da Hür Duvarcılar Locası kurulmuş muydu bilmiyorum: Masonluk daha sonraları, Napoleon'un ilk seferinden sonra, bizim oralardan hali vakti yerinde kentsoyluların büyük bir bölümünün ve az sayıdaki asilzadenin katılımıyla yaygınlaştı, dolayısıyla ağabeyimin Loca'yla başlangıçtaki ilişkilerinin ne olduğunu söyleyemeyeceğim. Bu konuda, aşağı yukarı sözünü ettiğim dönemde yaşanan ve değişik tanıklıklarla doğrulanan bir olayı aktaracağım.

Bir gün Ombrosa'ya iki İspanyol yolcu geldi. Mason olduğu bilinen, tatlıcı Bartolomeo Cavagna'nın evinde ağırlandılar. Kendilerini Madrid Locası'na bağlı biraderler olarak tanıtmış olmalılar ki, Cavagna onları hazır bulunsunlar diye, akşamına Ombrosa Masonlarının oturumuna götürdü; o zamanlar orman içinde bir kayranda meşalelerin, mumların altında toplanıyorlardı. Bütün bunlardan, söylentiler sayesinde ve tahmin yürüterek haberdar olundu: Kesin olan şu ki, ertesi gün kaldıkları yerden çıkan iki İspanyolun, ağaçların üstünde gizliden onları gözleyen Cosimo di Rondò tarafından izlendikleriydi.

İki yolcu, şehrin dışındaki bir hanın avlusundan girdiler. Cosimo, salkımçiçeğinin tepesinde pusuya yattı. Masalardan birinde bu ikisine kulak vermiş bir müşteri vardı; geniş siperlikli siyah şapkası gölgelediğinden yüzü seçilmiyordu. Kafa kafaya, daha doğrusu şapka şapkaya veren üçü, beyaz masa örtüsüne eğilerek sohbetlerini sürdürdüler; biraz hoşbeş ettikten sonra

meçhul adam bir kâğıt parçasına, öbür ikisinin söylediği bir şeyleri yazmaya koyuldu, adamların buyurduklarını alt alta sıraladığına göre bu bir isim listesi olsa gerekti.

"Günaydın beyler!" dedi Cosimo. Üç şapka havaya kalktı, gözleri salkımçiçeğindeki adama dikilen üç yüz açığa çıktı. Fakat içlerinden birinin, şu geniş siperlikli şapkası olanın, yüzünü kaldırmasıyla yere eğmesi bir oldu, neredeyse burnunun ucu masaya değecek gibi oldu. Ağabeyim kendisine yabancı gelmeyen bu tipi vaktinde tanır gibi olmuştu.

"*Bueonos días a usted!*"* dedi öbür iki kişi. "Buranın âdeti midir, güvercin gibi gökten inerek kendini yabancılara tanıtmak? Bunu açıklamak için hemen inip yanımıza geleceğinizi umuyoruz."

"Yüksekte olan, her yerden rahatça görülür," dedi Baron, "kimileri de suratını gizlemek için yerlerde sürünür."

"İçimizden kimse size suratını göstermek zorunda değil *señor*, kıçını da göstermek zorunda olmadığı gibi."

"Bilirim, bazı insanlar için yüzünü gölgede tutmak bir onur meselesidir."

"Lütfediniz, kimler için mesela?"

"Mesela, casuslar için!"

İki kafadar yerlerinden sıçradılar. Yüzünü öne eğmiş olan kıpırdamadı, ama ilk kez sesi çıktı.

"Ya da, gizli cemiyet üyeleri mesela..." dedi ağır ağır.

Bu karşılık çeşitli şekillerde yorumlanabilirdi. Cosimo düşündü ve güçlü bir şekilde cevap verdi: "Bu karşılığınız bayım, çeşitli şekillerde yorumlanabilir. 'Gizli cemiyet üyeleri' derken, benim bunlardan biri olduğumu mu, yoksa zatı âlinizin mi bunlardan biri olduğunu, ikimizin de mi üye olduğunu, yoksa başkalarının üye olup ikimizin olmadığını mı kastediyorsunuz veya son bir varsayımla böyle bir karşılık benden bir cevap almaya mı yarayacak?"

"*Como como como?*"** dedi kafası karışan geniş siperlikli şapkalı adam ve o kafa karışıklığıyla da yüzünü eğmesi gerektiğini unutup Cosimo'nun gözlerinin içine bakacak kadar başı-

* Size iyi günler. (Çev. N.)
** Ne ne ne? (Çev. N.)

nı kaldırdı. Cosimo onu tanıdı: Olivabassa'daki düşmanı, Cizvit papazı Don Sulpicio idi.

"Hah! Yanılmamışım! Maskeler aşağı, muhterem papaz!" diye bağırdı Baron.

"Siz! Bundan emindim!" dedi İspanyol ve şapkasını çıkarıp tepe tıraşını gösterecek şekilde eğildi. "Don Sulpicio de Guadalate, *supeior de la Compañia de Jesus.*"*

"Cosimo di Rondò, Hür ve Kabul Edilmiş Duvarcı!"

Diğer iki İspanyol da hafifçe selamlayarak kendilerini tanıttılar:

"Don Calisto!"

"Don Fulgencio!"

"Bu beyler de mi Cizvit?"

"*Nosotros tambien!*"**

"Fakat, sizin kuruluşunuz Papa'nın emriyle dağıtılmamış mıydı?"

"Sizin türünüzden sefihler ve sapkınlara fırsat vermek için değil!" diyerek Don Sulpicio kılıcını kınından çekti.

Kuruluşlarının dağıtılmasından sonra kırsal alana yayılıp yeni düşüncelere karşı mücadele vermek, dinsizlere karşı savaşmak için her bölgede silahlı milis güçleri kurmaya çalışan İspanyollardı bunlar.

Cosimo da kılıcını gururla çekmişti. Çevrelerinde bir kalabalık birikmişti. "Buyurunuz, ininiz, eğer *caballerosamente*** vuruşmak istiyorsanız!"

Az ötede ceviz ağaçlarından oluşan bir orman vardı. Ceviz çırpma zamanıydı, köylüler çırptıkları cevizleri toplamak için ağaçtan ağaca çarşaflar germişlerdi. Cosimo bir ceviz ağacına geçip çarşafa atladı, bir tür hamağa benzeyen bu kumaşın üstünde kayan ayaklarına hâkim olarak dimdik durdu.

"Asıl siz iki karış yukarı çıkıverin Don Sulpicio, ben alışık olmadığım kadar aşağı indim zaten!" dedi ve o da kılıcını çekti.

İspanyol da gerili çarşafın üstüne sıçradı. Ayakta durmak çok zordu, çünkü gövdelerinin ağırlığıyla çarşaf çöküyordu,

* İsa'nını Birliği'nin amiri. (Çev. N.)
** Biz de. (Çev. N.)
*** Yiğitçe (Çev. N.)

ama iki rakip öylesine öfke doluydular ki, yine de vuruşmaya devam ettiler.

"Tanrı'nın zaferi adına!"

"Evrenin Büyük Mimarı'nın Zaferi adına!"

Birbirlerine güçlü kılıç darbeleri savuruyorlardı.

"Midenizi deşmeden söyleyin," dedi Cosimo, "Sinyorita Ursula ne yapıyor?"

"Bir manastırda öldü!"

Cosimo bu haberle sarsıldı (ama ben, papazın bunu mahsus söylediğini sanıyorum), Cizvit bozuntusu bu durumdan yararlanarak bir dalavere çevirdi. Alttan bir hamleyle, çarşafın Cosimo'nun bulunduğu taraftaki ağaç dalına bağlı düğümünü tümüyle kesti. Cosimo seri davranıp kendini Don Sulpicio'nun tarafına atıp çarşafın ucuna tutunmasaydı, kuşkusuz aşağı düşecekti. Bu atlayışıyla kılıcı İspanyolun savunmasını aştı ve karnına girdi. Don Sulpicio kendinden geçti, çarşafta düğümü kestiği yöne doğru iki büklüm kaydı ve yere kapaklandı. Cosimo ceviz ağacına tırmandı. Öbür iki Cizvit bozuntusu, yaralı ya da ölü (ne olduğu hiçbir zaman tam olarak öğrenilemedi) yoldaşlarını kaldırıp kaçtılar ve bir daha da görünmediler.

Insanlar kanlı çarşafın başına yığıldı. O günden sonra ağabeyim genel olarak Masonluğuyla anıldı.

Mason Cemiyeti'nin gizliliği daha fazlasını öğrenmeme engel oldu. Masonlara katıldığımda, daha önce de belirttiğim gibi, Cosimo'dan, Loca'yla ilişkileri tam olarak kestirilemeyen kıdemli birader olarak söz edildiğini işittim; kimisi onun "uykuda" olduğunu söylüyordu, kimisi onun başka bir töreye geçen bir sapkın olduğunu, hatta kimisi dönek olduğunu; ama her zaman onun geçmişte yaptıklarından hep saygıyla söz ediliyordu. Onun, "Doğu Ombrosa" Locası'nı kuran, bir zamanların efsanevi Üstadı "Ağaçkakan Duvarcı" olması da muhtemel; saklanan belgelerdeki ilk ayinlerin anlatımına bakılacak olursa, bunlarda Baron'un etkisi hissedilecektir: Çaylakların gözlerinin bağlanıp bir ağacın tepesine çıkarılmalarını ve oradan iple bağlanarak aşağı indirilmelerini söylemem yeter.

Bizde ilk Mason toplantıları, kuşkusuz geceleyin ormanların içlerinde yapılırdı. Dolayısıyla, Cosimo'nun bu toplantılara katılmış olmasının doğrulanması bir yana, ya konuk gelen üyelerden aldığı risalelerden Masonik Yapılanma üzerine öğrendikleriyle Loca'yı bizzat kendisi kurmuş olsa gerekti ya da başka birileri, muhtemelen Fransa veya İngiltere'de daha önce başlamış olan ayinleri Ombrosa'ya da getirmişti. Belki de zaten var olan Masonluktan Cosimo'nun haberi yoktu da, bir gece ormanda ağaçlarda gezinirken bir kayranda şamdanların ışığı altında, üstlerinde tuhaf ayin giysileri ve eşyalarla toplantı yapan adamları tesadüfen görmüş, tepeden onları dinlemek için durmuş, sonra ortalığı karıştıracağı çarpıcı bir çıkışla araya girmiş: "Duvar örecek olursan, dışında kalacakları düşün!" gibisinden (bu sözünü pek çok kez işitmişliğim vardır) inciler döktürmüştü ve onun derin bilgisinden haberli Masonlar, özel görevler vererek Cosimo'yu Loca'ya sokmuşlar, o da önemli ölçüde yeni tören ve simgeler eklemişti.

Ağabeyim ilgilendiği sürece, Açık Hava Masonluğunun (bunu, daha sonra dört duvar arasında kapalı yapılacak toplantılardan ayırmak için söylüyorum), içine baykuşların, teleskopların, kozalakların, su pompalarının, mantarların, kartezyen dalgıçlarının, örümcek ağlarının, Pisagor cetvellerinin girdiği son derece zengin ayinleri oldu. Ayrıca bir kafatası sergisi de olurdu, ama yalnızca insanlara değil, inek, kurt ve yarasalara ait kafatasları da bulunurdu. Bütün bu nesneler ve içlerinde olağan Mason ayinlerinin malaları, gönyeleri, pergellerinin bulunduğu diğerleri, o zamanlar tuhaf bir düzen içinde dallarda asılı olurdu ve bu da yine Baron'un kaçıklığına verilirdi. Ancak şimdilerde az sayıda kişi bu muammanın daha ciddi bir anlamı olduğunu anlayabiliyor; doğrusu, önceki işaretlerle sonrakiler arasına hiçbir zaman net bir ayrım yapılamadığı gibi başlangıçtan beri bunların bazı gizli topluluklara ait ezoterik işaretler olmadığı da söylenemez.

Cosimo, Masonluktan çok daha önce çeşitli meslek birliklerine ya da yardımsever derneklerine üyeydi, Aziz Crispino ya da Kunduracılar ya da Faziletli Fıçıcılar, Dürüst Silahçılar ya da Titiz Şapkacılar gibi. Kullandığı hemen her şeyi kendi elleriyle

yaptığı için çeşitli zanaat dallarında beceri edinmişti ve pek çok meslek kuruluşuna üye olmakla övünebilirdi, bu kuruluşlar da aralarında soylu bir aileden gelme, değişik yetenekleri olan ve tarafsızlığı aşikâr bir üye bulunmasından gayet memnundular.

Cosimo'nun bu ortaklaşa hayata gösterdiği merakla, sürekli toplumdan kaçmasını nasıl bağdaştırdığını, doğrusu hiçbir zaman anlamadım; ne kadar eşi benzeri bulunmaz biri olduğunun kayda değer yanlarından biridir bu. Dalların arasında saklı kalmakta ne kadar çok kararlılık gösteriyorsa, bir o kadar da insan türüyle yeni ilişkiler kurma ihtiyacı hissettiği söylenebilir. Zaman zaman, yeni bir topluluğun örgütlenmesinde ne kadar canla başla, kılı kırk yararak yönetmelikler ve amaçlar üzerine çalışıyor, her tür göreve en uygun kişiyi seçiyorsa da, arkadaşları ona ne kadar güvenebileceklerini, onu ne zaman ve nerede bulabileceklerini asla bilemezlerdi ve an gelir kuşlara benzer ruhu uyanırdı, işte o zaman tut tutabilirsen. Birbiriyle çelişen bu davranışlar ille de aynı dürtüye bağlanmak istenirse, onun kendi zamanında mevcut her tür birlikte yaşama alışkanlığına aynı derecede düşman olduğu, bu yüzden hepsinden kaçtığı, inatla yenilerini denemek için çırpındığı: Ama bunlardan hiçbirinin ona uygun ve diğerlerinden yeterince değişik gelmediği; bu nedenle uzun sürelerle mutlak yabanıllığa kaçtığı düşünülmelidir.

Aslında, kafasındaki evrensel toplum fikriydi. İnsanları bir araya getirmeye çalıştığı her defasında, gerek yangınlara karşı nöbet tutmak ya da kurtlara karşı savunmaya geçmek gibi sonuçları gayet iyi bilinenlerde, gerek İşininin Ehli Bileyciler ya da Aydın Deri Sepicileri benzeri mesleklerle yardımlaşmasında, bunların hepsini gece yarısı ormanda bir ağacın çevresine toplamayı becerdiğinden, hep aykırı bir görüş etrafında bir gizli birlik, bir tarikat kuruyormuş havası hasıl olur ve o havayla konuşmalar da kolaylıkla özelden genele kayar, bir zanaatın basit kurallarından konuşulurken birden söz dönüp dolaşıp eşitlikçi, özgürlükçü ve adil bir dünya cumhuriyeti kurma niyetine gelip dayanıverirdi.

Sadede gelirsek, Cosimo'nun Masonluğu, katılmış olduğu gizli ya da yarı gizli topluluklarda ne yaptıysa onları sür-

dürmekten başka bir şey değildi. Kıtadaki biraderlerini ziyaret etmek için Londra Büyük Locası tarafından gönderilen Lord Liverpuck adında biri, ağabeyimin Üstad olduğu dönemde Ombrosa'ya uğradığında, onun ne kadar geleneğin dışında davrandığını görünce o kadar çok şaşırdı ki, hemen kâğıda kaleme sarılıp Ombrosa'da yeni birtakım Masonluk törenleri uygulandığını, Stuart'ların parasal desteğiyle Hannover'in tahtını devirip jakoben ülküleri hayata geçirmek için çalışmalar yürütüldüğünü Londra'ya bildirdi.

Bunun üzerine, daha önce anlatmış olduğum, Bartolomeo Cavagna'ya kendilerini mason olarak tanıtan iki İspanyol yolcu hadisesi oldu. Bunlar, Loca'nın bir oturumuna davet edilmiş, her şeyi geleneğe uygun bulmuşlardı, hatta Madrid Doğu Locası'ndaki uygulamaların tıpatıp aynısı olduğunu söylemişlerdi. İşte Cosimo'yu kuşkulandıran bu oldu, çünkü ayinlere neler kattığını kendisinden iyi kimse bilemezdi: Bu nedenle muhbirlerin peşine düşüp maskelerini indirdi ve kadim düşmanı Don Sulpicio'yu alaşağı etti.

Her ne kadar, Cosimo'nun ayinlerle ilgili yaptığı değişikliklerin onun kişisel ihtiyacından kaynaklandığını, bütün meslekle rin simgelerini yerinde olarak benimseyebileceğini düşünsem de, duvarcılık buna dahil değildi, çünkü o asla ne dört duvar örmeyi istemişti ne de arasında oturmayı.

26

Ombrosa bağlık bir yerdi. Bundan çok söz etmedimse, sebebi Cosimo'nun peşinde hep yüksek ağaçlarda gezmek zorunda kalmamdır. Geniş yamaçlarda üzüm bağları uzanır, ağustosta teveklerin yaprakları altında salkımlarında iyice büyüyüp tatlanan taneler şarap rengini alırdı. Bazı bağlar çardak biçimindeydi: Bunu, yaşlandıkça ufalıp hafifleyen Cosimo'nun ağırlığını vermeden kendisini tartan çardakların tepesinde gezinme becerisi edindiğini belirtmek için söylüyorum. Demem o ki, çevredeki meyve ağaçlarından yararlanarak bağlarda da gezer ve kazıklara tutunarak çeşitli işler görebilirdi: Kışın, yapraklarını döken asmaların demir direklere dolanan dallarını budar, yazın yaprak toplar ya da böcekleri temizler ve ardından eylülde bağbozumuna yardım ederdi.

Bağbozumunda bütün Ombrosalılar gün boyunca bağlarda olurdu, yemyeşil baranlarda rengârenk eteklerle püsküllü başlıklardan başka şey görünmezdi. Katırcılar ağzına kadar doldurdukları küfeleri fıçılara boşaltıyor; diğerleriyse yörenin soyluları, Cenova Cumhuriyeti Hükümeti ve kiliseye ve aşar olarak ödenecek vergileri denetlemek için muhafız birlikleri eşliğinde gelen tahsildarların derdini çekiyorlardı. Her yıl bir hırgür çıkardı.

Fransa'da devrim olunca, hasadın sağa sola dağıtılmasıyla ilgili taraflar arasında çıkan sorunlar "şikâyet defterleri"ne itirazların yazılmasıyla yetkililere bildirilmeye başlandı. Bu defterler, hiçbir işe yaramasa da, en azından denemiş olmak için

Ombrosa'da da tutulmaya başlandı. Bu fikir, o aralar şişenin dibini bir bulan üç beş Masonla nefes tüketmek istemediği için Loca'nın toplantılarına katılma hevesi duymayan Cosimo'dan çıktı. Meydandaki ağaçların tepesine kuruluyor, limandan ve kırsaldan gelen insanlar çevresine toplanıp haberleri vermesini bekliyorlardı, çünkü Cosimo'ya postayla bir sürü gazete, ayrıca bazı ahbaplarından mektuplar geliyordu: Aralarında, sonradan Paris belediye başkanı olan gökbilgini Bailly ve öteki kulüplere üye olan arkadaşları vardı. Her an yeni bir haber oluyordu: Necker, çimen tenisi, Bastille, kır atıyla Lafayette, uşak kılığına girmiş Kral Louis gibi. Cosimo daldan dala atlayarak açıklamalarda bulunuyor, taklitler yapıyordu: Bir dalm üstünde kürsüdeki Mirabeu oluyor, bir başkasında Jakobenlerin karşısında konuşan Marat oluyor, başka birinde Paris'ten Versaille Sarayı'na gelen dedikoducu kadınların gözüne hoş görünmek için kafasına kırmızı başlık geçiren Kral Louis oluyordu.

"Şikâyet defteri"nin ne olduğunu anlatmak için, Cosimo "Bir defter de biz tutalım!" dedi. Sicimin ucuna bağladığı bir okul defterini ağaçtan sallandırdı; herkes gelip kendince uygun bulmadığı bir şeyi yazıyordu deftere. Her türlü şikâyet ortaya dökülüyordu: Balıkçılar balık fiyatlarından, bağcılar aşar vergisinden, çobanlar otlaklıkların sınırlarından, ormancılar ormanların kamu malı olmasından şikâyet ediyorlardı, sonra akrabaları hapishanede olanlar mı istersiniz, işledikleri bir suç yüzünden kırbaç cezası alanlar mı, kadın meselesi yüzünden soylulara sayıp sayıştıranlar mı, artık ardı arkası kesilmiyordu. Cosimo'nun aklına, –bir "şikâyet defteri" bile olsa bu kadarını fazla kasvetli bulduğundan– herkesten en çok ne hoşuna giderse onu yazmasını istemek geldi. Böylelikle herkes yeniden, bu defa güzel şeyleri yazmak için defterin başına gelmeye başladı: Kimi pasta çörekten, kimi çorbadan söz ediyordu; kimi sarışın bir hatun istiyordu, öteki iki esmer hatun; kimi bütün gün yan gelip yatmak derdindeydi, kimi yıl boyunca mantar bulabilmek; kimi dört atlı arabası olsun hevesindeydi, kimi bir keçiye razıydı; kimi ölmüş anasını yeniden görebilmeyi diliyordu, kimi Olimpos'un Tanrılarını.. Sonuç olarak dünya gözüyle görmek istenen her şey deftere yazılıyor ya da resmediliyordu,

çünkü pek çoğunun okuma yazması yoktu, hatta renkli resimler bile vardı. Cosimo da yazdı, yalnızca bir isim: Viola. Yıllardan beri her yere kazıdığı isim.

Böylelikle ortaya güzel bir defter çıkmaya başladı, Cosimo, "Şikâyet ve Memnuniyet Defteri" koydu adını. Ama dolduğu zaman gönderebileceği hiçbir meclis olmadığından, defter öylece sicimin ucunda ağaca asılı kaldı, yağmurlar başlayınca yazılar silindi ve defter çürüdü; bu görüntü, yaşadıkları sefalet nedeniyle başkaldırma isteğiyle yanıp tutuşan Ombrosalıların yüreğini dağlıyordu.

Kısacası, Fransız Devrimi'nin yapılma sebeplerinin hepsi bizde de mevcuttu. Ne var ki, burası Fransa değildi, haliyle Devrim de olmadı. Bizim memlekette her zaman sebepler vardır, ama sonuçları gelmez arkasından.

Yine de Ombrosa'da çalkantılı bir dönem yaşandı. İki adım ötede, Cumhuriyet Ordusu, Avusturya-Sardunya Ordusu'na karşı savaşıyordu. Massena Collardente'deydi, La Harpe Nervia'da, Mouret o zaman sıradan bir topçu generali olan Napoléon ile tepelerde savaşıyordu, öyle ki zaman zaman rüzgârın Ombrosa'ya ulaştırdığı gümbürtüler onun toplarından çıkıyordu.

Eylülde bağbozumuna hazırlanılıyordu. Bizler için gizli ve korkutucu bir şeyler hazırlandığı kuşkusuna kapılmıştık.

Gizli birtakım konuşmalar kapı kapı dolaşıyordu:

"Üzüm olgunlaştı!"

"Tabii tabii, olgunlaştı!"

"Olgunlaştı da, toplama zamanı bile geldi!"

"Ezip suyunu çıkarmak lazım!"

"Hepimiz işe varız! Peki, sen nerede olacaksın?"

"Köprünün arkasındaki bağda. Sen? Ya sen?"

"Kont Pigna'da."

"Ben değirmendeki bağda."

"Kaç muhafız var, gördün mü? Salkımları gagalamaya karatavuklar üşüşüyor."

"Bu yıl gagalayamayacaklar ama!"

"Evet, çok karatavuk var, ama bizim de avcılığımız var!"

"Görünmek istemeyenler var. Kaçanlar var."

"Niye bu yıl bağbozumu pek çoğunun gözünde büyüdü?"

"Bizim orada ertelemeye çalıştılar. Ama bir kez üzüm olgunlaştı!"

"Olgunlaştı!"

Oysa ertesi gün, bağbozumu sessiz sedasız başladı. Bağlar, baranlar boyunca sıra sıra dizilmiş insanlarla doluydu, ama kimsenin bir şarkı tutturduğu yoktu. Ara sıra birileri bağırarak sesleniyordu: "Siz de mi geldiniz? Olgunlaşmış değil mi!" İnsan öbeklerinde bir küçük hareketlilik, belki de havadan kaynaklanan bir kasvetli hal yok değildi, çok ağır bir biçimde olmasa da karamsarlık sinmişti üzerlerine, biri hafiften bir şarkı tutturacak olsa, kimse eşlik etmediğinden hemen susuyordu. Katırcılar üzüm yüklü küfelerini fıçılara götürüyorlardı. Her zaman soyluların, piskoposun ve hükümetin payı önceden ayrılırdı, ama bu yıl öyle olmamıştı, sanki onları unutmuşlardı.

Aşar vergisi payını almaya gelen tahsildarlar gergindiler, ne yapacaklarını bilemiyorlardı. Zaman geçiyordu, hiçbir şey olduğu yoktu, hâlâ bir şeyler olacakmış hissi hâkimdi, muhafızlar müdahale etmeleri gerektiğini anlamasına anlıyorlar, ama ne yapacaklarını kestiremiyorlardı.

Cosimo, kedi gibi sessiz adımlarla çardakların üstünde ilerliyordu. Elindeki budama makasıyla sağdan soldan kestiği salkımları aşağıda bağbozanlara uzatıp her birine alçak sesle bir şeyler söylüyordu.

Muhafızların şefi sessizliğini bozdu. "Pekâlâ, hadi bakalım, aşarlıkları görelim biraz da!" Laf ağzından çıkar çıkmaz dediğine diyeceğine pişman oldu. Bağlarda, yarı gürleyen yarı uğuldayan boğuk bir ezgi çınladı: Bağbozanlardan biri elindeki askerî çalgılardan bir denizkabuğunu üfleyerek vadidekileri uyarıyordu. Her tepeden aynı ses karşılık veriyordu, bağcılar denizkabuklarını borazan gibi havaya kaldırıyorlardı ve Cosimo da bir çardağın tepesinden onlara katılmıştı.

Baranlardan, başlangıçta kesik kesik, uyumsuz, ne olduğu anlaşılmayan bir şarkı yükselmeye başladı. Sonra sesler arasında bir işbirliği, bir uyum oldu, havayı tutturdular ve koşarcasına, uçarcasına şarkıya katıldılar ve baranlarda hareketsiz, yarı saklı duran erkeklerle kadınlar, kazıklar asmalar salkımlar,

hepsi birden koşuyor gibiydiler, sanki bağ kendiliğinden bozuluyordu, salkımlar kendi başlarına küfelere girip suyu çıkarılmaya gidiyordu ve gökyüzü bulutlar güneş sanki hepsi şıraya batmıştı, şarkı daha iyi seçilmeye başlanmıştı, önce ezgisi, sonra bazı sözleri: "*Ça ira! Ça ira! Ça ira!*"* diyorlardı ve delikanlılar kızıla kesmiş çıplak ayaklarıyla üzümleri çiğniyorlardı, "*Ça ira!*" ve genç kızlar hançer gibi budama makaslarını sık yaprakların arasına daldırıp birbirine girmiş dalların arasından salkımı sapından koparıyorlardı, "*Ça ira!*" ve cendereye girmeye hazır dağ gibi yığılı salkımların üstüne küçük sinekler bulut gibi iniyordu, "*Ça ira!*" ve işte o an muhafızlar olaya el koydular: "Durun! Yeter! Kesin patırtıyı! Şarkıya başlayanı vururuz!" ve havaya ateş etmeye başladılar.

Tepelerde savaş düzeninde saf tutmuş alaylara benzeyen kalabalığın tüfeklerinden gök gürültüsü gibi bir karşılık geldi. Ombrosa'daki bütün av tüfeklerinin hepsi birden patlıyordu ve Cosimo bir incir ağacının tepesinden hücum borusunu çalıyordu. Bağları dolduran kalabalıkta bir hareketlenme oldu. Bağbozumu muydu bu, yoksa savaş mı, artık hiçbir şey anlaşılmıyordu: Erkekler üzümler kadınlar asma çubukları bağ bıçakları yapraklar kazıklar tüfekler küfeler atlar demir teller yumruklar katır çifteleri incik kemikleri memeler hepsi şarkı söyleyerek birbirine girmişti: "*Ça ira!*"

"Alın size aşarlık!" Muhafızlarla tahsildarların sonu üzüm dolu fıçılara tepeüstü girmek oldu, ayakları havada debelenip duruyorlardı. Elleri boş, tepeden tırnağa üzüm suyuna, posaya, tortuya, çekirdeğe, salkıma bulanmış, tüfekleri, fişeklikleri ve bıyıkları dahi yapış yapış geri döndüler.

Hepsi, derebeyi ayrıcalıklarının hükmüne son verdiklerini düşündüklerinden, bağbozumu bayram havasına büründü. O sırada, biz soylular ve asilzade müsveddeleri malikânelerimize kapanıp silahlanmıştık, kolay kolay pes etme niyetinde değildik. (O arada ben, bölgenin ileri gelen Hıristiyanlık karşıtı, kışkırtıcıların ünlü elebaşısı, jakobeni, dernekçisi olarak anılan, benim de böyle anılmasını yersiz bulmadığım ağabeyim yü-

* Fransız Devrimi sırasında devrimin ve devrimcilerin simgesi haline gelmiş marşın nakaratı: "Umut var! Umut var! Umut var!" (Çev. N.)

zünden, özellikle diğer soylulardan bir laf işitirim diye çekindiğim için, gerçekten evden burnumu bile çıkarmadım.) Ayrıca, tahsildarların ve muhafız birliğinin kovalandığı o gün yüzünden, kimsenin kılına bile dokunulmadı.

Kutlama hazırlıkları için hepsi çok uğraştı. Revaçta olan Fransız esintilerine uygun olarak bir Özgürlük Ağacı dikildi; yalnız, ne yapacaklarını pek de bilmiyorlardı, hem bizim oralar zaten ağaçtan geçilmiyordu, sahtesini dikmek manidar sayılmazdı. Böylelikle gerçek bir ağacı süslemeye başladılar; bir karaağacı çiçeklerle, üzüm salkımlarıyla, çelenklerle donattılar, *"Vive la Grande Nation!"** yazısı astılar üstüne. Ağacın en tepesinde ağabeyim, üç renkli bir kokart iğnelediği kedi kürkünden kalpağıyla, Rousseau ve Voltaire üzerine nutuk atıyordu, söylediklerinin tek kelimesi bile anlaşılmıyordu, çünkü aşağıdaki kalabalık halay çekerek şarkı söylüyordu: *"Ça ira!"*

Bu neşe uzun sürmedi. Büyük destek birlikleri geldi: Bunlar, aşar vergisini toplamak ve bölgenin tarafsızlığını güvenceye almak isteyen Cenova birlikleri ile Ombrosalı jakobenlerin "Evrensel Büyük Ulus"a, yani Fransız Cumhuriyeti'ne katılma isteklerini ilan edecekleri söylentisi üzerine harekete geçen Avusturya-Sardunya birlikleriydi. Isyankârlar direnmeye çalıştılar, bazı barikatlar kurdular, şehrin kapılarını kapattılar... Elbette bunlar yetmezdi! Birlikler her yandan şehre girdiler, bütün köy yollarını kestiler, kışkırtıcı olarak mimlenenlerin hepsi kodesi boyladı, Cosimo ve onunla birlikte hareket eden birkaç kişi bunlara dahil değildi, zaten Cosimo'yu yakayabilene de aşk olsun demek gerekirdi!

Devrimcilerin davası alelacele görüldü, ama sanıklar bu işle hiçbir ilgilerinin olmadığı, asıl elebaşlarının kaçanlar olduğu konusunda mahkemeyi ikna edebildiler. Böylelikle hepsi salıverildi, hem Ombrosa'da kalan birliklerin varlığı yeni bir kargaşa çıkar mı endişesine mahal bırakmıyordu. Olası düşman sızmalarına karşı bölgede kalan Avusturya-Sardunya garnizonunun komutanlığını, Provence Kontu'nun peşi sıra Fransa'dan İtalya'ya sığınan enişteniz, ablamız Battista'nın kocası, D'Estomac yapıyordu.

* Yaşasın Büyük Ulus (Çev. N.)

Böylece Battista da başıma kaldı, bundan ne kadar memnun olduğumu varın siz tahmin edin. Kendi yetmezmiş gibi, subay kocası, atları, emir erleriyle eve yerleşti. Battista, akşamlarını bize Paris'teki son önemli idamları anlatarak geçiriyordu: Hatta, gerçek bıçağı olan ufacık bir giyotini bile vardı ve bütün arkadaşlarıyla akrabalarının sonunu göstermek için, ele geçirdiği ne kadar kertenkele, yılanımsı kertenkele, solucan ve sıçan dahil olmak üzere hayvan varsa, hepsinin kafasını uçuruyordu. İşte böyle geçiriyorduk akşamlarımızı. Günlerini ve gecelerini çalılıklarla, fundalıklarla baş başa, kim bilir ormanın neresine gizlenerek geçiren Cosimo'ya gıpta ediyordum.

27

Savaş sırasında ormanda gösterdiği olağanüstü başarılar konusunda, Cosimo o kadar çok inanılmaz hikâye anlattı ki, bunlardan herhangi birinin doğruluğuna ben kefil olacak durumda değilim. Dolayısıyla, anlattıklarına sadık kalarak sözü ona bırakıyorum:

İki düşman ordusunun keşif kolları ormanda dolanıyorlardı. Çalıları hışırdatan bir ayak sesi işitir işitmez, Avusturya-Sardunya Ordusu'ndan mı, yoksa Fransız Ordusu'ndan mı askerlerin geçtiğini anlamak için, bulunduğum dalda kulak kabartıyordum.

Ufak tefek, sapsarı saçlı bir Avusturyalı teğmen, kusursuz üniformalar içindeki bir keşif koluna komuta ediyordu: Atkuyrukları ve kurdeleleri, üç köşeli şapkaları ve tozlukları, beyaz çapraz askıları, tüfekleri ve süngüleri tastamam askerleri bu engebeli patikada bile hizayı bozmadan iki sıra halinde yürütüyordu. Ormanı tanımayan, ama aldığı emirleri harfi harfine uygulamakta tereddüt etmeyen subaycık, haritada işaretli yolları izliyor, sürekli ağaç gövdelerine toslayarak, birliğin kabaralı pabuçları düz taşların üstünde kayarak ya da böğürtlenler askerlerin gözüne girerek de olsa imparatorluk ordularının üstünlüğünün bilincinde olarak ilerliyordu.

Olağanüstü askerlerdi. Ben geçitteki bir çam ağacına gelenmiş, onlara kulak veriyordum. Elimde yarım bıçak gibi bir kozalak vardı, sıranın sonundaki askerin tepesine bırakacaktım

Piyade eri kollarını açtı, dizlerini büktü ve yerdeki eğreltiotlarının üstüne yıkıldı. Kimse bunun farkına varmadı; birlik yürümeye devam etti.

Onlara yetiştim. Bu kez, tortop olmuş bir kirpiyi bir onbaşının ensesine attım. Onbaşı başını eğdi ve bayıldı. Teğmen bu kez olayı inceledi, iki adamını sedye getirmeye yolladı ve yoluna devam etti.

Keşif kolu, sanki bile bile, ormandaki en sık ardıçlığa saplanmak üzere yol alıyordu. Onları her defasında yeni bir tuzak bekliyordu. Bir külahın içine, dokunur dokunmaz adamı ısırgandan beter dalayan mavi, kıllı tırtıllardan doldurmuştum, belki yüz tanesini tepelerine yağdırdım. Müfreze geçti, gür çalılıklar arasında gözden kayboldu, öte uçtan kaşınarak, elleri ve yüzleri kırmızı beneklerle kaplı ilerlemeye devam etti.

Harika bir birlik ve olağanüstü bir komutan! Ormandaki her şey ona öylesine yabancıydı ki, başlarına gelen garipliklerin farkına bile varmıyordu, köklerine kibrit suyu da dökülse, gururlu ve yılmaz askerlerleriyle yola devam ediyordu. Bunun üzerine bir yabankedisi ailesinden yararlandım: Kuyruklarından tutup havada şöyle bir salladıktan sonra kedileri fırlatıyordum, bu iş, kedileri anlatılmaz şekilde kızdırıyordu. Büyük bir gürültü patırtı koptu, özellikle kedigiller tarafında, ardından bir sessizlik geldi, bir ara verildi. Avusturyalılar yaralarını sarıyorlardı. Keşif kolu, bembeyaz sargılarla, yürüyüşüne devam etti.

Önlerine geçmek için acele ederek, "Tek çözüm onları tutsak almaya çalışmak!" dedim kendi kendime, bir yandan da düşmanların yakma geldiğini haber vermek için bir Fransız keşif koluna rastlamayı umut ediyordum. Ama bir süredir, Fransızlar bu cephede hayat belirtisi göstermiyorlardı.

Yosunlarla kaplı bir yerden geçerken, yerde bir şeylerin kımıldadığını gördüm. Durdum ve kulak kabarttım. Sanki çakıltaşlarını döverek bir dere akıyordu, sonra bu ses sürekli bir homurtuya dönüştü ve yavaş yavaş kelimeler ayırt edilir oldu: *"Mais alors... cre-nom-de... foutez-moi-donc... tu m'emmer... quoi..."** Alacakaranlıkta gözlerimi kısarak baktığımda, o yumuşak bitki örtüsünün aslında tüylü kalpaklardan, gür sakal ve bıyık-

* Ama... hay lanet... beni rahat... canımı sıkı... ne... (Çev. N.)

lardan oluştuğunu gördüm. Hafif süvari askerlerinden oluşan bir Fransız müfrezesiydi. Kırsal alandaki kış koşullarında artan rutubete maruz kalınca bütün kıllı bölgeleri ilkbaharda küfe ve yosuna kesiyordu.

Bu öncü birliğe, Rouenli şair, Cumhuriyet Ordusu'nda gönüllü teğmen Agrippa Papillon komuta ediyordu. Doğanın cömertliğine inanan Teğmen Papillon, askerlerinin ormandan geçerken üstlerine takılıp kalan çam yapraklarını, kestane kabuklarını, kırık dalları, yaprakları, sümüklüböcekleri temizlemelerini istemiyordu. Keşif kolu, kendisini çevreleyen doğayla öylesine uyum halindeydi ki, onları ancak benim deneyimli gözlerim ayırt edebilirdi.

Konaklayan askerlerin arasında, şair-subay, uzun kıvırcık saçları tepesindeki iki köşeli şapkanın altından ince yüzüne düşmüş, ormana doğru bağırıyordu: "Ey orman! Ey gece! İşte insafınıza kaldım! Demek, bu yiğit askerlerin ayaklarına dolanan incecik bir baldırıkara dalı, Fransa'nın kaderini durdurabilecek! Ey Valmy! Ne kadar da uzaksın!"

İlerledim: *"Pardon, citoyen."**

"Ne? Kim var orada?"

"Bu ormanlarda yaşayan bir yurtsever, subay yurttaş."

"Ya! Burada mı? Nerede?"

"Tam tepenizde, subay yurttaş."

"Gördüm. O da ne? Bir kuş-adam, canavarların oğlu! Belki de siz mitolojik bir kahramansınız!"

"Ben yurttaş Rondò'yum, hem ana hem baba yönünden, insanlardan doğma olduğum konusunda sizi temin ederim, subay yurttaş. Hatta annem, Taht Savaşları'na katılmış itibarlı bir askerdi."

"Anladım. Ey zaman, ey zafer! Size inanıyorum yurttaş, bana vermek üzere geldiğinizi sandığım haberleri merak etmekteyim."

"Bir Avusturya müfrezesi sınırlarınıza girmek üzere."

"Ne diyorsunuz? Bu savaş demektir! Vaktidir! Ey dere, ey sakin dere, işte az sonra kana boyanacaksın! Haydi! Silah başına!"

Şair-teğmenin emirleriyle, hafif süvariler silahlarını ve eş

* Affedersiniz yurttaş. (Çev. N.)

yalarını topladılar, ama öylesine dağınık ve dikkatsiz hareketlerle gerinmekte, boğazlarını temizlemekte, sövmektelerdi ki, onların askerî açıdan işe yarayıp yaramayacakları konusunda endişelenmeye başladım.

"Subay yurttaş, bir planınız var mı acaba?"

"Plan mı? Planım, düşmanın üzerine yürümek!"

"Tamam, ama nasıl?"

"Nasıl mı? Sıkışık düzende!"

"Peki, bir öneride bulunmama izin verirseniz, ben olsam askerleri sabit ve dağınık düzende bırakır, düşman müfrezenin kendiliğinden tuzağa düşmesini beklerdim."

Teğmen Papillon uzlaşmacı bir adamdı ve benim planıma itiraz etmedi. Ormana dağılan hafif süvariler, yeşil çalılardan ayırt edilecek gibi değildi ve elbette Avusturyalı teğmen bu farkı anlayacak en son adamdı. İmparatorluk müfrezesi, arada sırada sert bir "Sağa dön!", "Sola dön!" emriyle, harita üzerinde işaretli rotayı izleyerek yol alıyordu. Böylece, farkına bile varmadan Fransız hafif süvarilerin burnunun dibinden geçtiler. Hafif süvariler ise, sessizce, etrafa yalnızca yaprak hışırtısı, kanat çırpışı gibi doğal sesler yayarak kuşatma hareketini uyguladılar. Ağaçların tepesinden, bıldırcın ötüşü ya da baykuş sesiyle düşman birliklerin yer değiştirmelerini ve tutulması gereken kestirme yolları onlara bildiriyordum. Hiçbir şeyden habersiz Avusturyalılar kapana kısılmışlardı.

"Durun! Özgürlük, kardeşlik ve eşitlik adına hepinizi esir alıyorum!" diye bağırıldığını işittiler birden, dalların arasından uzun namlulu bir tüfek bozuntusunu kendilerine doğrultan bir insan karaltısı fark ettiler.

*"Urràh! Vive la Nation!"** Çevredeki bütün çalılıklar, başlarında Teğmen Papillon'un bulunduğu Fransız hafif süvarilerine dönüştü.

Avusturyalıların boğuk sövgüleri işitildi, ama daha harekete geçemeden silahları alınmıştı bile. Beti benzi atsa da alnı açık, yüzü ak Avusturyalı teğmen, düşman komutana silahını teslim etti.

* Hurra! Yaşasın Ulus! (Çev. N.)

Cumhuriyet Ordusu için kıymetli bir işbirlikçi oldum, ama tıpkı bir Avusturya safının üstüne eşekarısı yuvası atıp onları kaçırttığım seferki gibi ormandaki hayvanlardan yararlanarak tek başıma avlanmayı yeğliyordum.

Avusturya-Sardunya karargâhında namım almış yürümüş, ağaçların tepelerine gizlenmiş silahlı jakobenlerden ormanın geçilmediği laflarına kadar gelip dayanmıştı. Krallık ve imparatorluk birlikleri yolda kulaklarını dört açıyorlar; kabuğundan sıyrılıp düşen kestanenin çıkardığı hafif bir gürültüden tutun sincabın cılız cıyaklamasına kadar her seste jakobenler tarafından sarıldıklarını sanıp yollarını değiştiriyorlardı. Hal böyle olunca, belli belirsiz işitilen hışırtılar, patırtılar yapıp Piemonteli ve Avusturyalı birliklere yollarını değiştirtiyor, onları istediğim tarafa yönlendirebiliyordum.

Bir gün, bu birliklerden birini dikenlikli ve sık bir fundalığa sürükleyip yollarını kaybettirdim. Fundalıkta bir yabandomuzu sürüsü gizleniyordu, top atışlarıyla gümbürdeyen dağlardaki inlerinden kaçıp sürüler halinde ormanın daha aşağı mevkilerine sığınmışlardı. Kaybolan Avusturyalılar burunlarının ucunu bile görmeden ilerliyorlardı, saldırgan homurtular salan kıllı bir yabandomuzu sürüsü birden ayaklarının dibinde bitiverdi. Kafalarını öne uzatmış hayvanlar, askerlerin bacaklarının arasına dalıp onları havaya fırlatıyor, düştüklerinde de sipsivri toynaklarıyla çığ gibi ayaklarının altına alıp eziyor, dişleriyle karınlarını deşiyorlardı. Koca birlik tümüyle bozguna uğratılmıştı. Arkadaşlarımla ben, gözcülük ettiğimiz ağaçlardan ateş ederek kalanları kovaladık. Karargâha dönenlerden kimi ayaklarının altındaki dikenli arazinin birden yersarsıntısıyla şiddetle sallandığını, kimi de yerin altından fırlayan bir jakoben çetesiyle savaşmaya tutuştuklarını, zaten bu jakobenlerin şeytanın ta kendisi olduklarını, yarı insan yarı hayvan bu yaratıkların ağaçların tepesinde ya da çalılıkların dibinde yaşadıklarını anlattı.

Saldırıları tek başıma yapmayı yeğlediğimi size söylemiştim ya da bağbozumundan sonra benimle ormana sığınan Ombrosa'dan birkaç yoldaşım bulunuyordu. Fransız Ordusu'yla olabildiğince az ilişki kurmaya çalışıyordum, ordularının ne kadar nem bir güruh olduğu malumdur, harekete geçtiler mi felaket

getirirler. Ama, Teğmen Papillon'un ileri karakoluna bayılmıştım ve teğmenin akıbetinin ne olacağı konusunda endişe etmiyor değildim. Gerçekten, şairin komutanlık ettiği müfreze için cephenin hareketsizliği ölümcül bir tehlike arz ediyordu. Askerlerin üniformalarının üstü yosun tutmuş, likenler boy vermişti, ara sıra funda ve eğreltiotu çıktığı da görülüyordu; kalpaklarına çalıkuşları yuva kuruyor ya da inciçiçekleri açıyordu; çizmeleri yere çakılıp toprağın bir uzantısı haline geliyordu: Neredeyse bütün müfreze köklenmek üzereydi. Teğmen Agrippa Papillon'un doğaya itaat etme eğilimi, bir öbek yiğidi bir hayvan ve bitki harmanına dönüştürüyordu.

Onları uyandırmak gerekliydi. Ama nasıl? Aklıma bir fikir geldi ve bunu teğmene önermeye gittim.

"Ey ay! Ateşten bir ağız, bir top güllesi kadar yuvarlak ay, barutun itici gücü tükenince göklerde sessizce yuvarlanıp usul usul yörüngesinde dönmeye devam eden ay! Yarattığın ulu toz ve kıvılcım bulutunu düşman ordularının ve tahtlarının üstüne çökertip yurttaşlarımın beni içinde tuttukları bu itibar etmeme duvarında bir zafer gediği açmam için ne zaman patlayacaksın? Ey Rouen! Ey ay! Ey kader! Ey Kurucu Meclis! Ey kurbağalar! Ey genç kızlar! Ey hayatım!"

Ve ben: *"Citoyen..."*

Sürekli sözünün kesilmesine sinir olan Papillon sertçe, "Ne var?" diye sordu.

"Subay yurttaş, demem o ki, artık tehlike arz eden bu miskinlikten adamlarınızı uyandırmanın bir yolu olmalı."

"Tanrı isterse yurttaş. Gördüğünüz gibi, harekete geçmek için yanıp tutuşuyorum ben. Sözünü ettiğiniz yol nedir?"

"Pireler, subay yurttaş."

"Kusura bakmayın, ama sizi bir yanılgıdan kurtarmak zorundayım yurttaş. Cumhuriyet Ordusu'nda pire bulunmaz. Kuşatma ve hayat pahalılığı yüzünden hepsi açlıktan öldü."

"Ben size temin edebilirim subay yurttaş."

"Sağduyulu davrandığınızdan mı söylüyorsunuz bunları, yoksa şaka mı yapıyorsunuz bilemiyorum. Gene de, üstlerime bu durumu bildireceğim, bakalım uygun görecekler mi? Yurttaş, cumhuriyet davası uğruna yaptıklarınızdan dolayı şahsım

adına size teşekkür ederim! Ey zafer! Ey Rouen! Ey pireler! Ey ay!" deyip zırvalayarak uzaklaştı.

Anladım ki, iş başa düşmüştü. İcabına bakarak bir sürü pire topladım, ne zaman ki bir Fransız hafif süvarisi görüyordum, ince bir kamışla üfleyerek üstüne bir pire fırlatıyordum, tabii şaşmaz nişancılığımla yakasından içeri atmaya çalışıyordum. Sonra bütün bölüğün üstüne avuç avuç pire saçmaya başladım. Bunlar tehlikeli işlerdi, suçüstü yakalanacak olsam, yurtseverlik namım beş para etmezdi: Tuttukları gibi beni Fransa'ya götürür, Pitt'in ajanı diye giyotine gönderirlerdi. Neyse ki müdahalem işe yaradı: Pirelerin yol açtığı kaşıntı, hafif süvarilerde kaşınmak, aranmak, pireleri ayıklamak benzeri önüne geçilmez insani ve uygar istekler uyandırdı; yosunlu urbalarını, sırt çantalarını ve mantarlarla, örümcek ağlarıyla kaplı pılı pırtılarını fırlatıp havaya atıyorlar, yıkanıp kırklanıp taranıyorlardı; nihayet yeniden kendi insanlıklarının bilincine varıyor ve uygarlık duygusunu yeniden kazanıyor, yabanıl doğalarından kurtuluyorlardı. Üstüne üstlük, çoktan unuttukları bir hareket, bir gayretkeşlik, bir savaşma ruhuyla dolup taşıyorlardı. Saldırı ânı, işte tam bu şevke geldikleri sıraya rastladı: Cumhuriyet Ordusu, düşmanın gösterdiği mukavemetin haklı olarak üstesinden geldi, cepheyi yararak Dego ve Millesimo zaferlerini kazandı.

28

Ablamız ve sığınmacı D'Estomac, Cumhuriyet Ordusu tarafından yakalanmamak için tam vaktinde Ombrosa'dan kaçtılar. Ombrosa ahalisi bağbozumu günlerine geri dönmüş görünüyordu. Bu kez Fransızlarınkine daha çok benzeyen, yani az çok bereket direğini andıran Özgürlük Ağacı dikildi. Başında kırmızı beresiyle Cosimo'nun direğe tırmandığını söylememe bile gerek yok; ama çabuk yoruldu ve çekip gitti.

Soyluların malikâneleri etrafında biraz patırtı koptu: "Soylulara ölüm, soylulara ölüm, *ça ira*!" Bu soyluların arasında ben de vardım, ama hem Cosimo'nun kardeşi olduğumdan hem de her zaman kıyısından köşesinden soylu sayıldığımızdan bana ilişmediler; hatta, ardından beni yurtsever bile ilan ettiler (öyle ki, her şey yine eski haline geri döndüğünde bu yüzden başım belaya girdi).

*Municipalité** kuruldu, başına bir *maire*** getirildi, her şey Fransız usulüydü; ağabeyim geçici kurula atandı, pek çok kişi bunu onaylamıyordu, çünkü onun kaçığın teki olduğunu düşünüyordu. Eski yönetim taraftarları durumu gülerek izliyor, hepimizin bir deli sürüsü olduğunu söylüyorlardı.

Kurul oturumları, eski Cenova valisinin sarayında yapılıyordu. Cosimo, pencerelerle aynı yükseklikteki bir keçiboynuzu ağacına tünüyor, oradan tartışmaları izliyordu. Bazen bağırıp çağırarak araya giriyor ve oyunu veriyordu. Bilindiği

* Belediye (Çev. N.)
** Belediye başkanı (Çev. N.)

üzere, devrimciler muhafazakârlardan daha şekilcidirler: İlle de bir şeye kusur buluyorlar, bu düzenin böyle devam edemeyeceğini, yok meclisin saygınlığını zedeliyormuş da, falanmış feşmekânmış diye diye, Cenova Oligarşik Cumhuriyeti'nin yerine Ligurya Cumhuriyeti kurulduğunda da, yeni yönetime ağabeyimi almadılar.

O sıralar Cosimo, *Kadın, Çocuk, İnsan Hakları; Kuşlar Balıklar ve Böcekler dahil olmak üzere Evcil ve Vahşi Hayvan Hakları; Yüksek Ağaçlar, Bostanlar ve Çayırlar dahil olmak üzere Bitki Hakları Bildirgesiyle Cumhuriyetçi Site Anayasası Taslağı*'nı kaleme almış ve dağıtmıştı. Her yöneticiye rehberlik edebilecek çok iyi bir çalışmaydı; ama kimse ciddiye almadığından çalışması ölü doğmuş oldu.

Cosimo zamanının çoğunu ormanda geçiriyordu, Fransız istihkâm bölüğü askerleri, topçu birliklerinin nakli için yol açıyorlardı. Kalpaklarının altından çıkıp koca deri önlüklerinin altında kaybolan upuzun sakallarıyla istihkâmcılar diğerlerine hiç benzemeyen askerlerdi. Bu belki de onların, geçtikleri yerlerde yıkım ve felaketten başka şey bırakmayan diğer birliklerin tersine, arkalarında kalıcı işler bırakmanın hoşnutluğu ve elinden gelenin en iyisini yapma arzusundan kaynaklanıyordu. Üstelik anlatacakları çok şey oluyordu: Memleketler katediyor, kuşatmalar ve savaşlar yaşıyorlardı; içlerinden bazıları Paris'teki o büyük olayları, Bastille'in alınışını, giyotinleri bile görmüştü; Cosimo akşamlarını onları dinleyerek geçiriyordu. Çapalarını, küreklerini yerlerine bıraktıklarında, bir ateşin çevresine toplaşıyor, kısa pipolarını tüttürerek geçmişi yâd ediyorlardı.

Gündüzleri, yolun nerelerden geçeceğini belirlemeye çalışanlara yardım ediyordu. Bu konuda kimse eline su dökemezdi: Asgari düzey farkını sağlayarak en az iniş-çıkışlı yolu izlerken, olabildiğince az ağaç kesilmesini sağlayacak yöntemleri en iyi o biliyordu. Aklında, Fransız topçu birliklerinden çok, o yörede yolu olmayan insanların ihtiyaçları vardı hep. Bu tavuk hırsızlarının oradan geçmeleri hiç değilse bir işe yarayacaktı: Masrafını kendi ceplerinden karşıladıkları bir yol yapmış olacaklardı.

Daha iyiydi: Çünkü artık kimsenin, hele cumhuriyetten imparatorluğa geçildiğinden beri, işgal birliklerine tahammü-

lü kalmamıştı. Herkes gidip yurtseverlere çatıyordu: "Görüyor musunuz dostlarınızın yaptığını!" Yurtseverler de kollarını açıyor, gözlerini göğe dikip: "Elden ne gelir? Asker işte bunlar! Bir an önce gitseler keşke!"

Napoléon'un askerleri ahırlardaki domuzlara, ineklere, keçilere bile resmen el koyuyorlardı. Aşar vergileriyse eskisinden daha beter olmuştu. Bu da yetmezmiş gibi üstüne bir de askerlik konmuştu. Bu askere çağrılma meselesini, bizde kimse kabul edebilmiş değildi: Çağrılan gençlerin hepsi ormanlara kaçıp saklanıyordu.

Cosimo, bütün bu belaları savuşturmak için elinden geleni yapıyordu: Küçük toprak sahipleri baskından korktukları için hayvanları ormana gönderdiklerinde sürülere göz kulak oluyor; Napoleon'un askerleri görüp ürünün bir bölümüne el koymasınlar diye, buğday değirmene ya da zeytin cendereye gizlice gönderilirken gözcülük ediyor; asker kaçağı gençlere ormanda gizlenebilecekleri mağaraların yerlerini gösteriyordu. Kısacası, halkı zorbalıklara karşı koruyordu; o sıralarda ormanda "keçi sakallılar" denen silahlı çeteler Fransızlara hayatı zehir etseler de, Cosimo işgal kuvvetlerine karşı herhangi bir saldırıya kalkışmadı. Cosimo, her zaman dikkafalı olduğundan, bir işi nasıl başladıysa öyle bitirmek isterdi ve başlangıçta Fransızlarla dost olduğundan, artık pek çok şey değişmiş ve beklenilenin tam tersi gerçekleşmiş de olsa, hâlâ sadakatini sürdürmek zorunda hissediyordu kendini. Hem sonra kabul etmek de gerekir ki, yaşlanmaya başlamıştı, artık ne bir taraf ne de öteki taraf için sıkıntıya girmek istiyordu.

Napoleon, kendisine taç takılacağı için Milano'ya gitti ve ardından İtalya'da birkaç yeri ziyaret etti. Gittiği her şehirde onu büyük kutlamalarla karşılıyorlar, şehrin güzel yerlerini ve anıtlarını göstermeye götürüyorlardı. Ombrosa'daki gezi programında "ağaçların tepesindeki yurtsever"i ziyaret de vardı, çünkü Cosimo'nun varlığını burada kimse takmasa bile, dışarıda, özellikle yabancı ülkelerde namı çok yaygındı.

Çok şahane bir karşılaşma olmadı. Her şey, Belediye Kutlama Komitesi tarafından, iyi bir izlenim bırakacak şekilde

hazırlandı. Güzel bir ağaç seçildi, meşe ağacı olsun istenmişti, ama en gözler önünde duran ceviz ağacı olduğu için bu ağaç bir miktar meşe yaprağıyla süslendi, Fransa ve Lombardia renklerini taşıyan şeritler, kokartlar, fiyonklar iliştirildi. Ağabeyime bayramlık giysiler giydirilip başında ünlü yabankedisi kürkünden kalpağı, omzunda bir sincapla ağaca tünetildi.

Her şey, törenin saat onda başlayacağı düşünülerek hazırlanmıştı, etraf oldukça kalabalıktı, ama elbette Napoleon saat on bir buçuktan önce ortalıkta görünmedi, yaşı ilerledikçe mesanesinden derdi artan ağabeyim, ara sıra işemek için ağaç gövdesinin arkasına saklandığından büyük sıkıntı çekti.

İmparator, iki uçlu şapkaları sallanan maiyetiyle çıkageldi. Öğlen olmuştu bile, Napoleon dallara, Cosimo'nun olduğu yöne bakıyor, gözüne güneş düşüyordu. Duruma uygun birkaç cümle etmeye başladı: "*Je sais tres bien que vous, citoyen...*" [Gayet iyi biliyorum ki siz, yurttaş...] Aynı zamanda elini gözüne siper ediyordu, "*parmiles forets...*" [ormanlar içinde] ve sıçrayarak gözüne güneş düşmeyen bir yere geçiyordu, "*parmi les frondaisons de votre luxuriante...*" [gür ağaçlarınızın dalları arasında...] ve bir adım daha öteye gidiyordu, çünkü Cosimo selamlamak için eğilince güneş yine imparatorun gözüne düşüyordu.

Bonaparte'ın rahatsız olduğunu görünce Cosimo kibarca, "Sizin için yapabileceğim bir şey var mı, *mon Empereur*? [İmparatorum]" diye sordu.

"Evet, evet," dedi Napoleon, "beni güneşten korumak için biraz daha şöyle durun rica ederim, hah, öyle, tamam..." Sonra, aklına bir şey takılmış gibi sustu, kral vekili Eugene'e dönerek: "*Tout cela me rappelle quelque chose... Quelque chose que j'ai déjà vu...*" [Bütün bunlar bana bir şeyi hatırlatıyor... Daha önce gördüğüm bir şeyi...] dedi.

Cosimo yardımına yetişti: "Siz değildiniz Majesteleri, Büyük İskender'di."

"Ah, evet," dedi Napoleon. "İskender'le Diyojen'in karşılaşmasıydı!"

"*Vous n'oubliez jamais votre Plutarque, mon Empereur,*" [Plutarkhos'unuzu asla unutmuyorsunuz İmparatorum] dedi Beauharnais.

"Yalnız, bir fark vardı," diye ekledi Cosimo, "sizin için yapabileceğim bir şey var mı diye Diyojen'e soran İskender'di ve Diyojen gölge etmemesinden başka şey ihsan etmediğini söyleyendi..."

Napoléon, nihayet aradığı cümleyi bulmuş gibi parmaklarını şaklattı. Maiyetindeki makam sahiplerinin kendisini dinleyip dinlemediğini anlamak için şöyle bir göz attı ve mükemmel bir Italyancayla: "Imparator Napoléon olmasaydım, yurttaş Cosimo Rondò olmayı çok isterdim!"

Arkasını döndü ve çekip gitti. Maiyetindekiler büyük bir mahmuz şakırtısı çıkararak arkasına düştüler.

Her şey orada bitti. Bir haftaya kalmaz Cosimo'ya *Legion d'honneur* nişanı gönderilir diye beklenebilirdi. Beklenenin tersine hiçbir şey gelmedi. Hoş, gelse de ağabeyim tınmazdı bile, ama bizim ailecek hoşumuza giderdi.

29

Gençlik, yeryüzünde çarçabuk gelip geçiyor; yaprakların, meyvelerin dökülmeye mahkûm olduğu ağaçların üstünde durumun nasıl olacağını varın siz düşünün. Cosimo yaşlanmıştı. Bunca yılı, geceleri dondurucu soğuk, rüzgâr, yağmur demeden, dayanıksız sığınaklarda ya da etrafında hiçbir korunak olmaksızın açık havada, bir evden, ocaktan, sıcak bir kâse çorbadan mahrum geçirmişti... Cosimo bacakları çarpık, kolları maymun gibi uzun, kamburu çıkmış, içinde kıllı bir kurtçuk gibi göründüğü kapüşonlu, uzun kürküyle beli bükülmüş bir ihtiyardı artık. Güneşten yanıp kavrulmuş, kestane gibi çatlamış yüzünde kırışıkların arasında iri, duru gözleri seçiliyordu.

Napoléon'un ordusu Beresina'da bozguna uğramış, İngiliz donanması Cenova'ya çıkarma yapmıştı, biz ise bütün bu altüst oluşa dair haberleri bekleyerek günlerimizi geçiriyorduk. Cosimo, Ombrosa'da görünmüyordu, ormanda, topçu birlikleri için açılan, Marengo'ya giden topların geçtiği yolun kenarında bir çam ağacının üstüne tünemiş, doğudaki, artık yalnızca başında çobanıyla keçi sürülerinin ya da odun yüklü katırların geçtiği ıssız yola bakıyordu. Beklediği neydi? Napolèon'u görmüştü, Devrim'in nasıl sonuçlandığını biliyordu, daha da beterini beklemekten başka yapacak şey yoktu. Yine de orada öylece duruyor, gözlerini dikmiş, ha deyince dönemeçte hâlâ Rusya'nın dolularıyla kaplı İmparatorluk Ordusu ille de belirecek ve tıraşsız çenesi gösüne düşmüş, ateşler içinde, ölgün yüzlü, at sırtındaki Bonaparte başlarında olacaktı... Gelip çam ağacının

altında duracak (ardında, mecali kalmamış adımların şaşkınlığı, tüfeklerin ve sırt çantalarının yere atılışı, yolun kenarında bitkin askerlerin postallarını ve çoraplarını çıkarışı, yara bere içinde ayakların üstündeki sargıların çözülüşü) ve şöyle diyecekti: "Haklıydın yurttaş Rondò: Hazırladığın anayasa taslağını şimdi ver bana; ne Direktuar'ın, ne Konsül'ün, ne İmparator'un kulak asmak istediği öğütlerini şimdi ver bana: Baştan başlayalım, Özgürlük Ağaçlarını dikelim yeniden, evrensel vatanı kuralım!" Bunlar elbette Cosimo'nun hayalleri, umutlarıydı.

Ama bir gün, Topçuların Yolu üstünde topallayarak doğudan dura aksaya gelen üç karaltı gördü. Biri topaldı, koltuk değneğine dayanıyordu; ötekinin kafası sarık gibi sargı beziyle sarılıydı; üçüncüsü içlerinden en hallice olanıydı, çünkü yalnızca tek gözünün üstünde kara bir bant vardı. Sırtlarında rengi atmış paçavralar, göğüslerinden sarkan paramparça şeritler, içlerinden birinin başında tepesi delik de olsa gerisi duran kalpak, boydan boya yırtılmış çizmeleri ve üniformalarıyla Napoleon'un Muhafız Birliği'nden oldukları belliydi. Ama silahsızdılar: Biri boş bir süvari kılıcı kınını sallıyordu, öteki bohçasını asmak için bir tüfek namlusunu sopa gibi omzuna dayamıştı. Şarkı söyleyerek gelen üç sarhoşa benziyorlardı: "*De mon pays... De mon pays... De mon pays...*"*

"Hey, yabancılar," diye ağabeyim onlara seslendi, "kimsiniz?"

"Ne tür bir kuş, şuna bak! Ne yapıyorsun yukarıda? Çamfıstığı mı yiyorsun?"

Diğeri: "Bize çamfıstığı vermek isteyen kim? Açlıktan ölüyoruz, sen de bize çamfıstığı mı yedirmek istiyorsun?"

"Ya susuzluk! Susadıkça kar yedik!"

"Biz Üçüncü Hafif Süvari Alayı'yız!"

"Tamamı mı?"

"Tamamından geriye kalanlar!"

"Üç yüz kişiden üç kişi: Az değil!"

"Hayatta kaldım ya, bu bana yeter!"

"Bunu söylemek için erken, hâlâ postu evine sermiş değilsin!"

* Ülkemin... Ülkemin... Ülkemin... (Çev. N.)

"Hay çenen tutulsun!"

"Biz Austerlitz zaferini kazananlarız!"

"Ve Vilnius'ta dümdüz edilenleriz! Ne keyif!"

"Söyle bize konuşan kuş, buralarda nerede bir şaraphane vardır?"

"Avrupa'nın yarısının fıçılarının dibini bulduk, lakin susuzluğumuz geçmedi."

"Yediğimiz kurşunlardan eleğe döndük de, şarap deliklerden sızıyor."

"Bilmemneren delik senin!"

"Bize veresiye hesap açacak bir şaraphane!"

"Bir dahaki sefere öderiz borcumuzu!"

"Napoleon öder!"

"Bırrr..."

"Çar öder! Arkamızdan geliyor, hesabı kendisine takdim edersiniz!"

Cosimo: "Buralarda şarap bulamazsınız, ama az ötede bir dere var, orada susuzluğunuzu giderebilirsiniz," dedi.

"Sen git derede boğul, baykuş!"

"Vistül'de tüfeğimi kaybetmeseydim, seni çoktan vurup ardıçkuşu gibi şişte kebap yapmıştım!"

"Durun, şunun deresinde ayağını yıkayacağım, cayır cayır yanıyor..."

"Bir de kıçını yıka..."

Sonunda üçü de ırmağa doğru yola koyuldu, çizmelerini ve çoraplarını çıkarıp ayaklarını, ellerini yüzlerini, üstlerini başlarını yıkadılar. Sabunu Cosimo verdi; gençlikte hiçbir rahatsızlık duymadıkları bedenlerinden ihtiyarlıkta tiksinenlerden olduğundan, gitgide temizliğe düşen Cosimo, yanında sabunsuz gezmiyordu. Serin su sayesinde, üç gazi, sarhoşluklarından biraz ayıldılar. Sarhoşlukları hafifledikçe sevinçleri sönüyor, hallerinden dolayı kedere düşüyorlar, iç çekip inliyorlardı; ama yine de bu keder içinde pırıl pırıl su neşe kaynağıydı, suyun tadını çıkararak şarkı söylüyorlardı: "*De mon pays... De mon pays...*"

Cosimo, yolun kenarında gözcülük ettiği yerine geri dönmüştü. Nal sesleri işitti. Tozu buluta katarak bir atlı mangası geliyordu. Üstlerinde hiç görülmedik resmî giysiler vardı; ağır

kalpakların altında sarışın, sakallı, basık yüzleri, yeşil kısık gözleri görünüyordu. Cosimo şapkasıyla onları selamladı: "Şövalyeler, hangi rüzgâr attı sizi buralara?"

Durdular. "*Sdrastvuy!* [Merhaba] Söyleyin, *batjuska*, [azizim] daha ne kadar gitmemiz gerek?"

"*Sdrastvujte*, [Merhaba] asker," dedi her dilden olduğu kadar Rusçadan da biraz anlayan Cosimo, "*Kuda vam*? [Nereye gidiyorsunuz?] Nereye varmak için?"

"Bu yol nereye götürüyorsa oraya varmak için..."

"Bu yol pek çok yere çıkar... Siz nereye gidiyorsunuz?"

"*V Pari* ." [Paris'e]

"Peki, ama Paris'e gitmek için çok daha rahat yollar var..."

"*Niet, nie Pari . Vo Frantsiu, za Napoleonom. Kuda vedijòt eta doroga?*" [Hayır, Paris değil. Fransa'ya, Napoléon'un peşine. Bu yol nereye gidiyor?]

"Eh, pek çok yere: Olivabassa'ya, Sassocorto'ya, Trappa'ya..."

"*Kak*? *Aliviabassa*? *Niet, niet.*" [Nasıl? Olivabassa mı? Hayır, hayır!]

"Tabii, eğer istenirse Marsilya'ya da gidilir..."

"*V Marsel... da, da, Marsel... Frantsia...*" [Marsilya'ya... Evet, evet, Marsilya... Fransa...]

"Ne yapmaya gidiyorsunuz Fransa'ya?"

"Napoléon, Çarımızla savaşmaya geldi, şimdi de Çarımız Napoleon'un peşinde."

"Nereden geliyorsunuz siz?"

"*Iz Charkova. Iz Kieva. Iz Rostova.*" [Harkov'dan, Kiev'den, Rostov'dan.]

"Böylece güzel yerler görmüş olmalısınız! Burası mı daha güzel, yoksa Rusya mı?"

Bir nal sesi, bir toz bulutu ve orada üstünde bir subayın oturduğu bir at durdu ve Kazaklara bağırdı: "*Von! Mar ! Kto vam pozvolil ostanovitsja*?" [Defolun! Marş! Kalmanıza kim izin verdi?]

"*Do svidanja, batjuska*!" [Hoşça kalın, azizim!] dediler Cosimo'ya, "*Nam porà*..." [Gitme zamanımız geldi...] ve atlarını mahmuzlayıp gittiler.

Subay, çam ağacının dibinde kalmıştı. Uzun boylu ve in-

ceydi, soylu ve hüzünlü bir duruşu vardı; açık başını bulutlarla kaplı gökyüzüne doğru kaldırmıştı.

"*Bonjour, monsieur,*" [Günaydın bayım] dedi Cosimo'ya, "*vous connaissez notre langue?*" [dilimizi biliyor musunuz?]

"*Da, gaspodin ofitser.*" [Evet, sayın subay] diye cevap verdi ağabeyim, "*mais pas mieux que vous le français, quand-même.*" [Sizin Fransızcanız kadar iyi değil ama.]

"*Êtes-vous un habitant de ce pays? Êtiez-vous ici pendant qu'il y avait Napoleon?*" [Bu şehrin sakinlerinden misiniz? Napoleon'dan beri burada mısınız?]

"*Qui, monsieur l'officier.*" [Evet, sayın subay]

"*Comment ça allait-il?*" [Nasıl geçti?]

"*Vous savez, monsieur, les armées font toujours des dégâts, quelles que soient les idées qu'elles apportent.*" [Bilirsiniz bayım, ülkeleri ne olursa olsun ordular her zaman zarar verir.]

"*Qui, nous aussi nous faisons beacoup de dégâts... mais nous n'apportons pas d'idees...*" [Evet, biz de çok zarar veriyoruz... ama hiçbir ülkümüz yok...]

Muzaffer olmakla beraber mahzun ve tedirgindi. Cosimo subaya yakınlık duydu, onu teselli etmek istiyordu: "*Vous avez vaincu!*" [Kazandınız mı?]

"*Qui. Nous avons bien combattu. Tres bien. Mais peutêtre...*" [Evet. İyi çarpıştık. Hem de çok iyi. Hatta...]

Haykırışlar, bir silah patlaması, bir tokuşturma sesi işitildi. "*Kto tam?*" [Kim var orada?] dedi subay. Kazaklar döndüler, yarı çıplak birilerini yerlerde sürüyorlardı ve ellerinde bir şeyler tutuyorlardı, sol ellerindeki (sağ ellerinde uzun, kıvrık, kınından çıkık, ucundan kan damlayan süvari kılıçları vardı) şeyler, üç zilzurna sarhoş hafif süvarinin sakallı kelleleriydi. "*Frantsuzy! Napoléon!* [Fransızlar! Napoléon!] Hepsi geberdi."

Genç subay, sert emirlerle onları uzaklaştırdı. Başını çevirdi. Cosimo'yla konuşmaya devam etti:

"*Vous voyez... La guerre... Il y plusieurs annees que je fais le mieux que je puis une chose affreuse: la guerre... et tout cela pour des ideals que je ne saurais presque expliquer moi-même...*" [Görüyorsunuz ya... Savaş... Onca yıldan beri korkunç bir şey için yapabil-

diğim en iyi şeyi yapıyorum: Savaş... Ve bütün bunlar benim bile açıklayamadığım ülküler yüzünden...]

"Ben de," dedi Cosimo, "yıllardır kendime bile açıklamakta güçlük çektiğim ülkülerim uğruna yaşıyorum: *mais je fais une chose tout à fait bone: je vis dans les arbres.*" [Ama daha iyi bir şey yapıyorum: Ağaçlarda yaşıyorum.]

Mahzun subay, şimdi sinirlenmişti. *"Alors,"* [O halde] dedi, *"je dois m'en aller."* [Artık gitmek zorundayım.] Asker gibi selam verdi. *"Adieu, monsieur... Quel est votre nom?"* [Hoşça kalın bayım... Adınız neydi?]

"Le Baron Cosme de Rondeau," diye yola çıkmış olan subayın ardından bağırdı Cosimo. *"Proščajte, gospodin... Et le vôtre?"* [Peki ya sizinki?]

"Je suis le Prince Andréj..." [Ben, Prens Andrey...] ve subayın soyadı nal seslerine karıştı.

30

Bakalım bu kötü başlayan ve başladığından beter devam eden 19. yüzyıl, başımıza daha ne işler açacak? Restorasyon'un karanlığı Avrupa'nın üstünde bütün ağırlığıyla hissediliyor; bütün yenilikçiler –jakobenler gibi Bonaparte'çılar da– yenilgiye uğradılar; mutlakiyetçiler ve Cizvitler yine her yeri doldurdular; gençlik ülkülerimiz, 18. yüzyılın aydınlığı ve umutları kül oldu gitti.

Düşüncelerimi gizlice bu defterde ifade ediyorsam, bunun sebebi başka yerde söyleyememdir: Ben her zaman akıllı oturaklı, büyük hamlelerde bulunmadığı gibi büyük sıkıntılara da düşmeyen, aile babası, saygın bir soyadına sahip, aydın fikirli, yasalara saygılı bir adam oldum. Siyasetteki aşırılıklar, beni hiçbir zaman gereğinden fazla sarsınadı ve dilerim böyle de sürer. Ama içimde öyle büyük bir keder var ki!

Önceleri farklıydı, yanımda ağabeyim vardı; kendi kendime: "Bizi düşünen biri var," diyordum ve ben keyfime bakıyordum. Benim için değişiklik belirtisi ne Avusturya-Rus ordularının gelişi ne Piemonte'yle birleşmemiz ne yeni vergiler ne de başka şeylerdi; ama pencereyi açtığımda, artık onu ağaçların üstüne tünemiş olarak göremez olunca her şey değişmeye başladı. Artık o yok, bana öyle geliyor ki, felsefeydi, siyasetti, tarihti pek çok şey üzerine düşünmek zorundayım, gazeteleri izliyorum, kitap okuyorum, kafa patlatıyorum, ama onun söylemek istediklerini okuduklarımda bulamıyorum, yalnızca onun yorumladıklarını değil, onun her şeyi kucaklayan, söze dökemedik-

lerini de bizzat yaşayarak gösterdiği şeyleri de bulamıyorum. Ölünceye kadar yaptığı gibi, ancak gayet amansızca kendi olarak kalınakla başka insanlara bir şeyler verebilirdi.

Ne zaman hastalandığını hatırlıyorum. Meydandaki büyük ceviz ağacına döşeğini taşıyınca fark etmiştik. Yabanıl içgüdüsü gereği, önceleri yattığı yerleri hep gizlerdi. Artık her an insanların gözü önünde olma ihtiyacı duyuyordu. İçim burkuldu: Yalnız ölmek istemeyeceğini düşünmüştüm her zaman ve bu da bir belirtiydi zaten. Merdiven dayayıp yanına bir hekim çıkardık; indiğinde yüzünü buruşturup kollarını açtı hekim.

Ben çıktım yanına. "Cosimo," diye söze başladım, "altmış beş yılı buralarda geçirdin zaten, böyle ağaç tepelerinde nasıl kalacaksın artık? Tamam, söylemek istediğini söyledin, anlayacağımızı anladık, seninki büyük bir ruhtu, bunu gösterdin, artık inebilirsin. Hayatını denizlerde geçiren birinin de karaya çıktığı bir yaş vardır."

İkna etmek ne mümkün! Eliyle hayır işareti yaptı. Hemen hemen hiç konuşmuyordu. Arada sırada yattığı yerden kalkıyor, kafasına kadar örttüğü yorganıyla bir dala oturup güneşin tadını çıkarıyordu. Bunun dışında yer değiştirdiği yoktu. Halktan yaşlı bir kadın vardı, hayırsever bir kadındı (belki de eski oynaşlarından biriydi), gidip onu temizliyor, önüne bir kap sıcak yemek koyuyordu. Ağaca dayadığımız merdiveni kaldırmıyorduk, çünkü ikide bir yardım için yanına çıkmak gerekiyordu, bir başka nedeni de her an aşağıya inmeye karar verebileceği umuduydu. (Herkes bu umudu taşıyordu; ama ben onun hamurunu biliyordum.) Meydanda, ağacın etrafında ona ahbaplık edecek birileri oluyordu her zaman, kendi aralarında çene çalıyorlar, artık yârenlik etmeye hiç hevesi kalmadığını bilseler de arada ona bir iki laf atıyorlardı.

Durumu ağırlaştı. Ağaca bir yatak çıkarıp dengeli bir şekilde yerleştirmeyi becerdik; o da seve seve yatağa uzandı. Bunu daha önce düşünemediğimiz için pişmanlık duyduk: Doğrusu ona sağlanan hiçbir rahatlığı reddetmiyordu: Ağaçların tepesinde bile olsa her zaman elinden geldiğince iyi yaşamaya bakmıştı. Hal böyle olunca, hızla onu rahat ettirebilecek önlemleri almaya başladık: Kötü havadan korunması için hasırlar gerdik,

sayvan yaptık, mangal koyduk. Biraz iyileşir gibi oldu, bir koltuk çıkarıp iki dalın arasına yerleştirdik; örtülere sarınmış, koltuğa oturarak günlerini geçirmeye başladı.

Gel gör ki bir sabah onu ne yatağında bulduk ne de koltuğunda, korkuyla yukarılara baktık: Ağacın en tepesine çıkmış, sırtında geceliği, çok yüksek bir dala ata biner gibi oturmuştu.

"Ne yapıyorsun orada?"

Cevap vermedi. Neredeyse kaskatı kesilmişti. Mucize eseri orada durur gibiydi. Zeytin devşirirken kullandığımız geniş çarşaflardan getirdik, düşecek diye endişe ettiğimizden, yaklaşık yirmi kişi ağacın altında çarşafı gerili tutuyordu.

Bu arada bir hekim ağaca tırmanıyordu; zorlu bir tırmanış oldu, iki merdiveni uç uca birbirine bağlamak gerekti. İndiğinde şöyle dedi: "Gidip papaz getirin."

Bu işi yapsa yapsa Don Pericle'nin yapacağı konusunda aramızda zaten anlaşmıştık, Cosimo'nun arkadaşıydı ve Fransızların zamanında anayasa yanlısı olmuş bir papazdı; din adamlarına yasaklanmadan önce Loca'ya yazılmıştı, başından bin türlü bela savmış ve sonunda Piskoposluk'taki görevine iade edilmişti. Üstünde ayin giysisi, elinde kutsal yiyecek kabı, ardında genç bir papaz adayıyla ağaca çıktı. Bir süre yanında kaldı, sohbet eder gibiydiler, sonra indi. "Kendisini kutsadınız mı Don Pericle?"

"Yoo, yo, her şeyin yolunda olduğunu, kendisinin iyi olduğunu söyledi." Ağzından başka laf alamadık.

Çarşafı tutan adamlar yorulmuşlardı. Cosimo tepede kımıldamadan duruyordu. Rüzgâr çıktı, hava lodosluydu, ağacın tepesi sallanıyordu, biz hazırda bekliyorduk. Derken gökte bir balon belirdi.

İngiliz havacıları kıyı şeridinde balonla uçma denemeleri yapıyorlardı. Püsküller, fiyonklar, kurdelelerle süslü hasırdan bir altlığı olan güzel bir balondu bu: İçinde, yaldızlı apoletleri, iki köşeli sivri şapkalarıyla iki subay, altlarındaki manzarayı dürbünle seyrediyorlardı. Dürbünlerini meydana çevirdiler, ağacın tepesindeki adamı, gerilmiş çarşafı, kalabalığı, dünyanın tuhaf görünüşlerini incelediler. Cosimo da başını kaldırmış, pürdikkat balona bakıyordu.

Balon, birden lodosun çevrintisine kapıldı, rüzgârda topaç gibi fırıl fırıl dönmeye başlayıp denize doğru inmeye başladı. Havacılar, cesaretlerini kaybetmeden, –sanırım– balonun basıncını düşürmeye çalışıyor, bir yandan da bir yere takılıp kalır umuduyla demirli makarayı aşağı salıyorlardı. Gümüşsü pırıltılarla havada sallanan demir, uzun bir ipin ucundaydı, balonun eğrisini izleyerek meydanın üzerine gelmiş, ceviz ağacına teğet geçiyordu, Cosimo'ya çarpacak diye telaşa kapılmıştık. Ama az sonra kendi gözlerimizle göreceğimiz şeyi ölsek tahmin edemezdik.

Ölmek üzere olan Cosimo, demir tam yanından geçerken, gençlik günlerinde görmeye aşina olduğumuz sıçrayışlarından birini yaparak ucuna yapıştı, ayakları demirin üstünde, gövdesi dertop olmuş uçarken gördük onu, rüzgârla sürüklenirken balonun hızını biraz kesmiş olsa da denizin üstünde kayboldular...

Balon, körfezi aşıp karşı kıyıya inebildi. İpin ucunda yalnızca demir asılıydı. Bir yön tutturma gayreti içindeki havacılar, olup bitenin farkında bile değildiler. Ruhunu teslim etmek üzere olan ihtiyarın, körfezin üstünden uçarken kaybolduğu farz edildi.

Böyle ortalıktan kayboldu işte Cosimo, bize ölümünden sonra bile onu toprağa verme memnuniyetini yaşatmadı. Aile kabristanındaki mezar kitabesinde şöyle yâd ediliyor: "Cosimo Piovasco di Rondò – Ağaçların üstünde yaşadı – Toprağı hep sevdi – Gökyüzüne yükseldi."

Bu satırları kaleme alırken, arada sırada kesip pencereye gidiyorum. Gökyüzü bomboş, yemyeşil kubbelerin altında yaşamaya alışmış biz Ombrosalı eski kuşaklar için bu manzara can yakıcı. Sanki ağabeyim gittikten sonra ağaçlar bir daha dik duramadı ya da insanlar ağaç kesme illetine kapıldılar. Ardından, bitki örtüsü değişti: Artık pırnallar, karaağaçlar, bodur meşeler değil; Afrika, Avustralya, kuzeyiyle güneyiyle bütün Amerika, Hindistan dalları ve kökleriyle buralara uzanıyor. Eski ağaçlar geride, yükseklerde kaldı; zeytinlikler tepelerde, çam ve kestane ağaçları dağda; kıyı şeridinde okaliptüslerden

oluşan kızıla kesmiş bir Avustralya uzanıyor, devasa incirgiller, koskoca ve bir başına dikilen bahçe bitkileri; gerisi hiç de konuksever olmayan çöl ağaçları, salkım salkım saçaklarıyla palmiyeler.

Ombrosa yok artık. Boş gökyüzüne bakarken, gerçekten var olmuş muydu diye soruyorum kendime. Bütün o dalların, yaprakların, çatalların, yaprak boğumlarının ve tüylerinin küçücük ve dipsiz bucaksız girinti çıkıntısı, ancak parça parça görünen gökyüzü, belki de yalnızca ağabeyim baştankaralar gibi hafifçe sekerek oralardan geçtiği için vardı: Hiçliğin üstüne işlenmiş nakış gibiydi; tıpkı şu kâğıtlara düştüğüm sayfalar dolusu çizikler, derkenarlar, kızgın çentikler, lekeler, boşluklardaki mürekkep sızıntısı gibiydi; o sızıntı ki, bazen parlak, koskoca çekirdekleri tane tane sıralar, bazen de nokta kadar tohumları, miniminnacık işaretler olarak yığar; kâh kendi üzerine kapanır, kâh çatallanır, kâh kenarı yapraklardan ya da bulutlardan cümle pıhtılarını birleştirir ve ardından sürçü lisan eder, daha sonra kıvrılıp toparlar ve koşar koşar ve çileyi açar ve kelimelerden düşüncelerden düşlerden bir çılgınca salkıma dolar ve sona erer.

[1957]

VAROLMAYAN ŞÖVALYE

ÇEVİREN:
Neyyire Gül Işık

1

Paris'in kızıl surları dibinde Fransa ordusu saf saf dizilmişti. Carlomagno* ordusunu denetimden geçirecekti. Uç saatten fazladır oradaydılar; hava sıcaktı; bir ilkyaz ikindisiydi, biraz kapalı, puslu; millet zırhların içinde ağır ateşe bırakılmış tencerede gibi pişiyordu. Kımıldamadan duran o şövalye dizisinde bayılmış ya da uyuyakalmış olanlar yoktu diyemeyiz, bereket, zırhları hepsini eyerlerinin üzerinde dimdik, kaskatı, hep bir örnek tutuyordu. Birdenbire, borazan üç kez çaldı: Tolgaların sorguçları durgun havada bir rüzgâr esmiş gibi yerlerinden sıçradı, o âna değin işitilen deniz uğultusuna benzer ses hemen kesildi, böylece, miğferlerin madeni boğazlarında boğulmuş bir savaşçı horultusu olduğu anlaşıldı. Ve işte, neden sonra, çukurdan yukarıya doğru ilerlediğini gördüler, doğal boyutlarından daha büyükmüş gibi görünen bir ata binmişti Carlomagno, sakalı göğsünde, elleri eyerinin ön kaşındaydı. Bugün savaş, yarın

* *Charlemagne* (742-814): I. Charles olarak da bilinir. Ortaçağ'ın en ünlü kişilerinden biri, destanlarda ve tarihte efsaneleştirilmiş Frank devlet adamı ve komutanı; 9. yüzyıl başlangıcında Papa'nın elinden imparatorluk tacını giyerek ülkesinin sınırlarını her yönde genişletti ve Roma'nın yıkılışından sonra Avrupa'da ilk birliği kurdu. Ele geçirdiği toprakları Frank kurumlarına göre örgütledi, böylece tipik Ortaçağ toplum düzeni olan derebeylik yerleşti. Eğitim ve araştırma fikrinin uyandırılması, Eskiçağ uygarlığının canlandırılması yolunda harcanan büyük çabalar dolayısıyla bir "Charlemagne Rönesansı"ndan söz edilir. Ispanya'yı fethetmiş bulunan Mağriplilere karşı yaptığı uzun savaşlardan ötürü, çevresindeki ünlü şövalyelerle birlikte Fransız kahramanlık türkülerinin başkişilerinden biri haline geldi. "Charlemagne çevrimi" destanlarını oluşturan bu yapıtlar saz şairlerinin dilinde Fransa'dan İtalya'ya taşınarak bu ülke edebiyatını hem başlangıçta, hem Rönesans döneminde önemli ölçüde etkiledi. (Çev. N.)

saltanat, bugün saltanat, yarın savaş derken, koştur babam koştur, o savaşçıların son gördüklerinden beri biraz ihtiyarlamış mıydı ne?

Her subayın önünde atını durduruyor, dönüp onu tepeden aşağı bir süzüyordu. "Ya siz kimsiniz, Fransa'nın yiğidi?"

"Bretanyalı Salomon, efendimiz!" diye yanıtlıyordu subay, sesinin yettiği kadar bağırarak; miğferinin siperini kaldırıyor, sıcaktan kıpkırmızı olmuş yüzünü açıyordu; ardından bazı yararlı bilgiler sunuyordu, örneğin şöyle: "Beş bin süvari, üç bin beş yüz piyade, bin sekiz yüz hizmetkâr, beş yıldır seferdeyim."

"Göreyim sizi Bretonlar, eksik olma yiğidim!" diyordu Carlo, sonra dıgıdık dıgıdık, bir başka süvari bölüğünün komutanına varıyor, yeni baştan başlıyordu:

"Ya siz kimsiniz, Fransa'nın yiğidi?"

"Viyanalı Ulivieri, efendimiz!" diye heceliyordu subay, miğferini açar açmaz. Hemen ardından: "Üç bin seçme süvari, yedi bin kişilik birlik, kuşatma makinesi. Tanrının inayetiyle, Frankların hükümdarı Carlo'ya şan olsun diye, zındık Fierabraccia'yı yendim!"

"İyi etmişsin Viyanalı, aferin sana!" diyordu Carlomagno, sonra maiyet subaylarına: "Atlar biraz sıska, saman tayınını artırın." Ve ilerliyordu. "Ya siz kimsiniz, Fransa'nın yiğidi?" diye yineliyordu hep o aynı tempoyla: "Tatta-tatata-tatata-tatata..."

"Montpellierli Bernardo, efendimiz! Brunamonte'yle Galiferno'nun galibi."

"Güzel kenttir Montpellier! Güzel kadınların kenti!" Maiyetindekilere: "Bir bakın bakalım, rütbesini yükseltebilir miyiz şunun."

Bu tür sözleri imparatordan duymak hoştu, ama yıllar yılıdır, hep aynı nüktelerdi yinelenen.

"Ya siz kimsiniz? Arınanızı tanıyorum..." Aslında kalkanlarının üzerindeki arınalardan hepsini tanırdı, kendilerini tanıtmalarına gerek yoktu, ama görenek böyleydi işte: Şövalyelerin adlarını bildirip yüzlerini göstermeleri gerekiyordu. Kim bilir, belki de öyle olmasa içlerinden bazıları denetlenmekten daha eğlenceli bir iş bulup kendi zırhlarını bir başkasına giydirip gönderirler diyeydi.

"Dordonalı Alardo, Amone dükünün soyundan..."

"Helal olsun sana Alardo, Papa'dan ne haber?" Ve böyle sürüp gidiyordu. "Tatta-tatata-tatata-tata- ta..."

"Mongioialı Gualfre! Sekiz bin süvari, ölüler dışında!"

Sorguçlar dalgalanıyordu.

"Danimarkalı Ogier! Bavyeralı Namo! İngiltereli Palmerino!"

Akşam çöküyordu. Miğferlerin hava delikleriyle çenelikleri arasında yüzler pek iyi seçilemez olmuştu. Artık her sözcük, her hareket önceden bilinebilirdi, yıllar yılı sürüp giden o savaşta her şey öyleydi zaten; hep aynı kurallara uygun olarak yapılan her çarpışma, her teke tek vuruşma, hatta ertesi gün kimin yeneceği, kimin alt olacağı, bağırsakları dışarı dökülme sırasının kimde olduğu, kimin eyerden düşüp kıçını yere vurmayla paçayı kurtaracağı bugünden belliydi. Geceleri, meşalelerin ışığında, demirciler zırhların üzerinde hep aynı berelere çekiç sallıyorlardı.

"Ya siz?" Kral gele gele bembeyaz zırhlı bir şövalyenin önüne gelmişti; yalnız incecik, siyah bir çizgiyle çepeçevre çevriliydi zırh; başka her yanı apak, bakımlı, çiziksiz, ek yerleri kusursuzdu; miğferinin tepesinde gökkuşağının binbir rengine dönüşen, kim bilir hangi doğu horozunun kuyruğundan yolunmuş bir sorguç yükseliyordu. Kalkanının üzerinde, geniş bir pelerinin kıvrımları arasında bir arına bulunuyordu; arının içinde kıvrılarak iki yana açılmış bir pelerin vardı, ortasında daha ufak bir başka arına, onun içinde de yine içinde daha ufak bir başka arına bulunan bir başka pelerin. Giderek incelen çizgilerle hep birbirinin kıvrımları arasında açılan bir dizi pelerin çizilmişti, ortalarında bir şey olmalıydı, ama desen o kadar ufalıyordu ki, ne olduğu seçilemiyordu. "Ya siz, şuradaki, böyle tertemiz, bakımlı..." diye yöneldi ona Carlomagno; savaş uzayıp gittikçe, yiğitlerin temizlik kurallarına her gün biraz daha boşverdiklerini görmeye alışmıştı.

"Ben..." Ses kapalı miğferin içinden bir insan gırtlağından çıkar gibi gelmiyordu, demir zırhın parçaları titreşiyordu sanki, yankıdan ötürü de hafif bir uğultu duyuluyordu.

"... Guildivernizade ve Corbentraz ve Suralı Vesai-

rezade, Aşağı Selimpia ve Fez Şövalyesi Agilulfo Emo Bertrandino'yum!"

"Yaaa..." dedi Carlomagno, aşağı sarkıttığı altdudağından borazanımsı, hafif bir ses çıktı, şöyle der gibiydi yani: "Bütün bu adları aklımda tutmaya kalksam hapı yutardım doğrusu!" Ama hemen kaşlarını çattı. "Peki, neden tolga siperinizi kaldırıp da yüzünüzü göstermiyorsunuz?"

Şövalye kılını kıpırdatmadı, ustalıkla yapılmış demir eldiveni içindeki eli eyerinin kaşını daha sıkı kavradı, kalkanı tutan öteki eli ürperir gibi kasıldı.

Carlomagno üsteledi: "Hey, yiğit şövalyem, size söylüyorum! Ne diye hükümdarınıza yüzünüzü göstermiyorsunuz?"

Miğferin hava deliklerinden açık seçik bir ses geldi: "Ben yokum da ondan, efendimiz!"

"Ha, bir bu eksikti!" diye bağırdı imparator. "Ordumuzda şimdi de varolmayan bir şövalye var, ha! Bir göreyim, bakayım."

Agilulfo bir an duraksar gibi oldu, sonra eli hiç titremeden, ama ağır ağır, tolga siperini kaldırdı. Miğferin içi bomboştu. Gökkuşağı rengi sorguçlu beyaz zırhta kimseler yoktu.

"Allah, Allah! Yaşa yaşa gör temaşa!" dedi Carlomagno. "E, peki madem yoksunuz, nasıl oluyor da hizmet veriyorsunuz?"

"İrademin gücü sayesinde, efendimiz!" dedi Agilulfo, "Ve kutsal davamıza olan inancımla."

"Ya, ya, öyledir elbette, güzel söyledin, insan görevini böyle yapmalı. Eh, varolamayan biri olarak pek becereklisiniz!"

Agilulfo sıranın sonuncusuydu. İmparator artık herkesi denetlemişti; atının başını çevirdi ve otağına doğru uzaklaştı. İhtiyarlamıştı artık, karmaşık sorunları aklından çıkarmaya bakıyordu.

Borazan 'safları bozun' borusunu çaldı. Alışılmış at keşmekeşi başladı, koskoca mızrak ormanı rüzgârda bir buğday tarlası gibi dalgalandı. Şövalyeler eyerlerinden iniyorlar, uyuşmuş bacaklarını açılsın diye hareket ettiriyorlar, seyisler atları dizginlerinden tutmuş götürüyorlardı. Sonra kargaşa ve toz bulutunun içinde şövalyeler seçildiler, kafa kafaya verip tepelerinde rengârenk sorguçlar oynaşan öbekler oluşturmuşlar, şakalaşıp

hünerler göstererek, kadın ve onur dedikoduları yaparak, saatlerce süren o zorunlu hareketsizliğin acısını çıkarıyorlardı.

Agilulfo o öbeklerden birine katılmak üzere birkaç adım attı, derken hiç nedensiz, bir başkasına geçti, ama kendine bir yer açmadı, hiç kimse de ona aldırmadı. Gevezeliklere katılmaksızın, biraz birinin, biraz ötekinin omuzları arkasında bir süre kararsız kaldı, sonra bir kenara çekildi. Alacakaranlıktı; tolgasının tepeliğindeki gökkuşağı rengi tüylerin hepsi şimdi aynı belirsiz renge boyanmıştı, ama apak zırhı orada, çayırın ortasında tek başına göz alıyordu. Agilulfo birdenbire kendini çıplak hissetmiş gibi kollarını kavuşturup omuzlarını sardı.

Sonra silkindi, hızlı adımlarla ahırlara doğru ilerledi. Orada atların tımarının kurallara uygun olarak yapılmadığı kanısına vardı, soylu seyisleri payladı, at uşaklarına cezalar verdi, bütün iş vardiyalarını denetledi, görevleri yeni baştan dağıttı, bütün işlerin nasıl yapılacağını herkese teker teker kılı kırk yararak açıkladı, iyi anlayıp anlamadıklarını görmek için kendi söylediklerini yineletti. Ve her an subay meslektaşlarının görev ihmalleri ortaya çıktığından, onları teker teker çağırıp tatlı akşam sohbetlerinden alıkoyuyor, ihmallerini nazikçe, ama şaşmaz bir titizlikle yüzlerine vuruyor, kimini nöbete, kimini devriyeye, kimini nöbetçileri denetlemeye ve benzeri hizmetlere gönderiyordu. Her zaman haklıydı, şövalyeler onu atlatmanın yolunu bulamıyorlardı, ama hoşnutsuzluklarını da gizlemiyorlardı. Guildivernizade ve Corbentraz ve Suralı Vesairezade, Aşağı Selimpia ve Fez Şövalyesi Agilulfo Emo Bertrandino örnek bir askerdi kuşkusuz, ama hiç kimse ondan hoşlanmıyordu.

2

Gece, otağ kurmuş ordular için yıldızlı gökyüzü gibi düzenlidir; nöbet sıraları, keşif subayı, devriyeler. Başka her şey, savaş durumundaki ordunun o bitmez kargaşası, beklenmedik olayların birden şaha kalkıveren atlar gibi ortaya çıktığı gündüz keşmekeşi şimdi uykuya varmıştır, Hıristiyan âleminin bütün savaşçılarını ve dört ayaklılarını yenmiştir uyku; hayvanlar sıra sıra, ayakta uyur, ara sıra nallarını yere sürter, hafiften kişner ya da anırırlar; insanlarsa kendilerini en sonunda yine miğferlerinden, zırhlarından soyunmuş, birbirinden ayrı, birbiriyle karıştırılamayacak birer kişi olarak bulduklarına memnundurlar; işte orada, horul horul horlamakta hepsi.

Öte yanda, kâfirlerin ordugâhında da her şey tıpatıp aynıdır. Aynı adımlarla ileri geri gidip gelen nöbetçiler, kum saatinden son kum taneciğinin geçtiğini görür görmez koşup nöbeti devralacakları uyandıran nöbetçi çavuşu, uykusuz gecesinden yararlanıp karısına mektup yazan subay. Hıristiyan ve kâfir keşif kolları iki yandan karşılıklı yarım mil ilerler, neredeyse ormana kadar gelir, ama orada biri bir yana, öbürü öteki yana sapar, hiç karşılaşmazlar, sonra gerisingeri ordugâha dönüp her şeyin yolunda olduğunu bildirir, gidip yatarlar. Yıldızlar ve aydede iki düşman otağın üzerinden sessizce kayıp gider. İnsan hiçbir yerde ordudaki kadar rahat uyumaz.

Yalnızca Agilulfo o rahatlıktan nasibini alamıyordu. Tam donanımlı beyaz zırhının içinde, Hıristiyan ordugâhının en derli toplu, en rahat çadırlarından birinde, sırtüstü uzanmayı

deniyor, düşüncelerini sürdürüyordu: Uykuya dalmaya hazırlanan birinin başı sonu belirsiz düşünceleri değil, hep belli bir mantık çizgisi izleyen, yerli yerince düşünceler. Çok geçmeden dirseğine dayanıp doğruluyordu, herhangi bir el işine dalma gereksinimi duyuyordu; zaten pırıl pırıl olan kılıcını parlatmak ya da zırhının ek yerlerini yağlamak gibi. Bu işler de uzun sürmüyordu: İşte, az sonra ayağa kalkıyor, mızrağını, kalkanını alıp çadırından çıkıyor, beyazımsı gölgesinin ordugâhta gezindiği görülüyordu. Sivri tepeli çadırlardan uyuyanların ağır soluklarının konseri yükseliyordu. Gözlerini yumabilmek, bedeninin bilincini yitirmek, kendi saatlerinin boşluğuna gömülmek, sonra uyanıp kendini yeniden öncekinin aynı bulmak, yaşantısının ipliklerini yeni baştan örmek ne demektir, Agilulfo bunu bilmiyordu ve varolan insanlara özgü uyuma yetisine imrenmesi de öyle, insanın aklının bile almadığı bir şeye karşı duyduğu belirsiz imrenmeydi. Şurada burada, çadırların kıyısından köşesinden çıkmış, yukarı kalkmış başparmaklarıyla çıplak ayakların görünümü onu daha fazla etkiliyor ve tedirgin ediyordu: Uykudaki ordugâh bedenlerin sultanlığıydı, içilmiş şarabın ve bir savaşçı gününün ter kokusunu yayan Adem'in gövdesinden türeyenler serilmiş yatıyor göz alabildiğine; çadırların eşiklerinde içleri boşalmış zırhlar karmakarışık yığılmıştı, sabaha hizmetkârlar ve seyisler alıp güzelce parlatsın, bir hale yola koysunlar diye bekliyorlardı. Dikkatli, sinirli, kibirli, geçip gidiyordu Agilulfo: Gerçi beden sahibi insanların bedenleri, içinde hasede benzer bir tedirginlik uyandırıyordu, ama aynı zamanda gururla, bir üstünlük duygusuyla kasılarak küçümsüyordu onları. Ünleri dillere destan olmuş meslektaşları, o şanlı şövalyeler, aslında neydiler yani? Rütbelerine, adlarına, başardıkları büyük işlere, güçlerine ve yiğitlerine tanık olan zırhları işte bir kabuğa, içi boş bir demir yığınına dönüşmüştü, insanlar ise oracıkta horlayıp duruyorlardı, yüzlerini yastıklarına gömmüş, aralık dudaklarından incecik bir salya sızıyordu. O ise, hayır, parçalanamaz, bölünemezdi: Günün ve gecenin her saatinde, falan gün Aşağı Selimpia ve Fez Şövalyesi ilan edilmiş, Hıristiyan ordusunun onurunu yüceltmek için falan, falan ve falan kahramanlıkları göstererek, İmparator

Carlomagno'nun ordusunda filan ve filan birliklerin komutanlığına atanmış bulunan Guildivernizade ve Corbentraz ve Suralı Vesairezade Agilulfo Emo Bertrandino olarak kalıyordu. Üstüne üstlük, bütün ordugâhın en güzel, en temiz zırhı, varlığının ayrılmaz bir parçası olarak onundu. Ayrıca dünyalara nam salmış nice şövalyeden daha iyi bir subaydı; hatta subayların en iyisiydi. Gelgelelim, gecenin içinde umutsuz, dört dönüyordu.

"Komutan beyzadem, bağışlayın ama, nöbeti devralmaya ne zaman gelirler acaba? Üç saattir burada kök saldım!" Nöbetçi karnı ağrıyormuş gibi mızrağına abanmıştı.

Agilulfo başını çevirmedi bile: "Yanılıyorsun, ben nöbetçi subay değilim!" dedi, yürüdü, geçti.

"Kusura bakmayın, komutanım. Hani baktım buralardan geçiyorsunuz da, sandım ki..."

Hizmette en ufak bir eksiklik Agilulfo'da her şeyi denetlemek için, başkalarının işlerinde başka yanlışlar ve ihmaller bulmak için delice bir istek uyandırırdı, uluorta, gelişigüzel yapılmış şeyler karşısında şiddetli bir acı duyardı... Ama görevlerinin arasında o saatte öyle bir denetim yapmak bulunmadığından, bu davranışı da yersiz, hatta disipline aykırı sayılırdı. Agilulfo kendini tutmaya, ilgisini ertesi gün zaten uğraşmakla yükümlü bulunduğu özel sorunlarla sınırlamaya çalışıyordu; örneğin mızrakların konduğu birtakım avadanlıkların ya da samanı kuru tutmaya yarayan gereçlerin düzenlenmesi gibi... Ama beyaz gölgesi hep geceden artakalmış bir şarap damacanası bulabilmek umuduyla mahzeni karıştıran bir çavuşun, bir nöbetçi subayın, devriye erlerinin karşısına dikiliyordu. Her seferinde Agilulfo bir an için ne yapacağını kestiremiyordu, yalnızca varlığıyla başkalarını otoriteye karşı saygıya zorlamayı beceren biri gibi mi davransın, yoksa görevli olmadığı bir yerde bulunduğundan kibarca bir adım geri çekilip hiç orada yokmuş gibi mi yapsın, bilemiyordu. Bu kararsızlık içinde, düşüncelere dalarak duralıyordu: O tavırlardan ne birini ne ötekini takınabiliyordu; yalnızca herkesi rahatsız ettiğini duyuyordu, başkalarıyla ilişki kurabilmek için bir şeyler yapmak istiyordu, örneğin çavuş edasıyla buyruklar yağdırmaya, sövüp saymaya başlamak ya da meyha-

ne arkadaşları arasında yapıldığı gibi katıla katıla gülüp açık saçık laflar etmek gibi. Böyle yapacak yerde, kibir maskesi takmış bir çekingenlikle ya da çekingenlikle dengelenen bir kibirle, anlaşılmaz bir selam mırıldanarak geçip gidiyordu; ardından, onların kendisine bir şeyler söylediklerini sanarak, "Ne?" diye şöyle bir dönüp arkasına bakıyor, ama hemen sonra kendisiyle konuşmadıklarını anlayarak oradan kaçarcasına uzaklaşıyordu.

Ordugâhın sınırlarına, ıssız yerlere doğru ilerliyor, çıplak bir yükseltiye varıyordu. Durgun geceyi yalnızca sessiz kanatlı, minik, biçimsiz birtakım gölgelerin yumuşacık uçuşu kımıldatıyordu, bir an bile bir yön tutturamayan yarasalardı bunlar. Fareyle kuş arasında ne olacağını şaşırmış o zavallı bedenleri bile elle tutulur güvenli bir nesneydi, öyle açık ağzıyla sivrisinekleri yutarak, havada kendisini oradan ortaya atabilen bir şey işte; oysa rüzgârın esintisi, uçuşan sivrisinekler ve ay ışığı Agilulfo'nun bütün o zırhının her yarığından girip çıkıyordu. Yüreğinde mayalanıp kabarmış olan belirsiz öfke birden patlak verdi: Agilulfo kılıcını kınından çekti, iki eliyle birden kavradı, alçalan her yarasaya var gücüyle indirmeye koyuldu. Sonuç sıfır. Yarasalar başı sonu belirsiz uçuşlarını sürdürüyorlardı, havanın yer değiştirmesiyle ancak sarsılıyorlardı. Agilulfo kılıcını yel değirmeni gibi savuruyordu; artık yarasalara vurmaya çalışmaktan vazgeçmişti; darbelerine bir düzen gelmişti, kılıçla eskrim kurallarına uyuyordu; işte gelecek çarpışmaya hazırlanır gibi, talim yapmaya başlamış, ters vuruş, savuşturma, aldatmaca hareketleri kuramını gösteriyordu.

Birden durdu. Orada, bir çitin arkasından tepede bir delikanlı bitivermiş, kendisini seyrediyordu. Tek silahı kılıcıydı, göğsü hafif bir zırhla korunmuştu.

"Ah, şövalyem!" diye bağırdı delikanlı, "Sizi engellemek istemezdim! Çarpışmaya mı hazırlanıyorsunuz? Şafağın ilk ışıklarıyla savaş başlayacak, değil mi? İzin verir misiniz ben de sizinle birlikte talim yapayım?" Ve kısa bir sessizlikten sonra: "Ordugâha dün geldim... Benim ilk çarpışmam olacak... Her şey beklediğimden o kadar farklı ki..."

Agilulfo şimdi yan duruyordu, kılıcını göğsüne bastırmış, kollarını kavuşturmuş, kalkanının ardına gizlenmişti. "Silahlı

çatışma durumunda komutanlıkça verilen karar ve buyruklar subaylara ve birliklere harekât başlangıcından bir saat önce bildirilir," dedi.

Delikanlı hevesi kursağında bırakılmış gibi kalakaldı, ama hafif bir kekelemeyi yenerek yine aynı coşkuyla sözü aldı: "Şimdi bakın, ben buraya şey için geldim... Babamın öcünü almak için... Siz büyüklerimden, lütfedip savaşta Emir Isoarre olacak o zındık köpekle karşılaşmak için ne yapmam gerektiğini söylemenizi istiyordum, yani tıpkı onun kahraman pederim Rossiglione Markisi Gherardo'ya yaptığı gibi!"

"Çok kolay, delikanlı!" dedi Agilulfo, sesinde şimdi biraz coşku seziliyordu, yönetmelikleri ve tüzükleri ezbere bilen, bu bilgisinden, aynı zamanda da başkalarının hazırlıksızlığını kanıtlamaktan zevk alan birinin coşkusu. "Düello, Öç Alma ve Onur Lekeleri Genel Müdürlüğü'ne bu isteğinin gerekçesini belirten bir dilekçeyle başvurursun, onlar gereğini düşünürler."

Onun, hiç değilse babasının adını duyunca şaşkınlık ve saygı göstermesini bekleyen delikanlı bu söylevin anlamından önce tonuna gücendi. Sonra şövalyenin dediklerini düşünmeye çalıştı, ama yine için için yadsımaya ve yüreğindeki coşkuyu öldürmeye çabalıyordu. "Aman şövalyem, benim derdim genel müdürlükle değil ki, beni anlıyorsunuz herhalde, yani kendi kendime diyordum ki, yüreğimdeki bu cesaretle, bir değil, yüz kâfiri gebertmeye yetecek bu ateşle... Sonra silah kullanmada da üstüme yoktur, iyi eğitildim, biliyor musunuz?.. Diyordum ki, o karışıklıkta, daha ne yana gideceğimi anlayamadan, bilmem ki... O köpeği bulamazsam, elimden kaçarsa, işte böyle durumlarda sizler ne yaparsınız, söyleyin şövalyem, yani savaşta özel bir sorununuz varsa, yalnız sizin için ölüm kalım meselesi olan bir şey yani..."

Agilulfo kuru bir yanıt verdi: "Ben sıkı sıkıya kurallara uyarım. Sen de öyle yap, yanılmazsın."

"Bağışlayın," dedi çocuk, soğuktan donmuş gibi kalakalmıştı, "Canınızı sıkmak istememiştim. Sizinle, bir soylu şövalyeyle birazcık kılıç talimi yapmak isterdim! Çünkü ben eskrimde çok iyiyimdir, ama bilirsiniz ya hani bazen sabahın körün-

de, insanın kasları uyuşmuş olur, daha ısınmamıştır, istediğin gibi çalışmaz. Size de olur mu?"

"Bana mı? Hayır, olmaz," dedi Agilulfo, sırtını dönmüş, uzaklaşıyordu.

Delikanlı konaklama yerlerine daldı. Şafaktan önceki güvenilmez saatti. Çadırların arasında insanların ilk kımıldanmaları seziliyordu. Kurmaylar daha kalk borusu çalmadan ayaktaydılar. Komutanların ve kurmay subayların çadırlarında gökyüzünden süzülen alacakaranlıkla yarışan meşaleler yakılmıştı. Akşamdan fısıldaştıkları gibi gerçekten savaş günü müydü bu başlayan? Yeni gelen tedirginliğe kapılmıştı, ama beklediğinden, kendisini oraya sürüklemiş olandan farklı bir tedirginliğe; daha doğrusu yeniden toprağa sağlamca bastığını duyma kaygısıydı bu, çünkü şimdi her dokunduğu şey sanki içi boşmuş gibi ses veriyordu.

Pırıl pırıl zırhlarını kuşanmış, tepeleri sorguçlu tostoparlak miğferler giymiş, yüzleri siperlerinin ardına gizli soylu yiğitlere rastlıyordu. Çocuk dönüp dönüp arkalarından bakıyor, tavırlarına, şöyle zırh, miğfer, omuzluklar tek parçaymış gibi bellerinin üzerinde kurumla bir yandan bir yana dönüşlerine öykünmek geçiyordu içinden. İşte, yenilmez şövalyelerin arasındaydı, silah elde onları savaşta izlemeye, onlar gibi olmaya hazırdı işte! Ama izlediği iki şövalye atlarına binmek yerine, üzerinde kâğıtlar yığılı bir masaya geçip oturdular, iki büyük komutan olmalıydılar kuşkusuz. Delikanlı koşup kendini tanıttı: "Ben müteveffa Marki Gherardo'nun oğlu, şövalye adayı Rossiglioneli Rambaldo'yum! Sevil Surları dibinde kahramanca çarpışarak şehit olan babamın öcünü almaya geldim!"

İki adam ellerini tüylü miğferlerine attılar, alt yanından, boğazlıktan ayırarak çıkardılar, masanın üzerine dayadılar. Ve miğferlerin altından iki dazlak, sarımtırak kafa, derisi biraz pörsümüş, her yanından sarkmış iki yüz, rengi solmuş kaytan bıyıklar çıktı: iki yazman, kâğıt doldurmakla ömür tüketen iki kocamış memur suratı. Parmaklarını tükürüklediler. "Bir bakalım, Rossiglione, Rossiglione..." diyerek kocaman bir kayıt defterinin sayfalarını çevirmeye başladılar. "İyi ama senin kaydını dün yaptık ya! Ne istiyorsun? Neden birliğinde değilsin?"

"Hiçbir şey, yani bilemiyorum, bu gece uyku tutmadı, savaşı düşündüm de, ben babamın öcünü alacağım, biliyorsunuz, Emir Isoarre'yi öldürmeliyim, bu iş için aramam gereken bir yer varmış... Hah, buldum: Düello, Öç Alma ve Onur Lekeleri Genel Müdürlüğü neredediir acaba?"

"Bak, bak, bak! Daha dün geldi, bugün ayağının tozuyla başımıza neler çıkarıyor! Genel müdürlüğü kim söyledi sana?"

"Şu şey şövalye var ya o söyledi, adı her neyse, hani bembeyaz zırhı olan..."

"Offf! Bir o eksikti! Varolmayan burnunu sokmadığı iş de yoktur zaten!"

"Nasıl varolmayan? Burunsuz mu yani?"

"Kendi başı nasıl olsa ağrımaz diye başkalarının başını ağrıtmaya bayılır."

"Kendi başı niye ağrımaz peki?"

"Başı var mı ki ağrısın? O öyle, varolmayan bir şövalyedir işte..."

"Varolmayan da ne demek? Ben gördüm ya işte! Bal gibi vardı!"

"Ne gördün ki? Bir demir yığını... O, varolmadan olan biridir, anladın mı, çaylak?"

Genç Rambaldo görünüşün bu denli aldatıcı olabileceğini hiç aklından geçirmemişti. Ordugâha ayak bastığından beri her şeyin göründüğünden farklı olduğunu keşfediyordu.

"Demek Carlomagno'nun ordusunda insan, varolması gerekmeksizin anlı şanlı bir şövalye, üstelik yiğit savaşçı ve gayretli bir subay olabiliyor, ha?"

"Yavaş ol bakalım! Kimse 'Carlomagno'nun ordusunda, vb...' demedi ki. Yalnızca bizim birlikte böyle böyle biri var, dedik, o kadar. Genelde neyin olabilip neyin olamayacağı bizi ilgilendirmez. Anlaşıldı mı?"

Rambaldo Düello, Öç Alma ve Onur Lekeleri Genel Müdürlüğü'nün bulunduğu çadıra doğru ilerledi. Artık zırhlara ve tüylü miğferlere bakıp aldanmıyordu: O masaların gerisindeki zırhların içinde toz toprağa bulanmış çelimsiz adamcağızların bulunduğunu anlıyordu. Zırhın içinde o kadarcık birinin varolması bile nimetti!

"Demek şimdi sen general rütbeli Rossiglione markisinin öcünü almak istiyorsun! Bakalım: Bir generalin öcünü almak için usulüne en uygun işlem üç binbaşı temizlemektir. Kolayından üç tane verelim sana, işin tamam olsun."

"Galiba anlatamadım: Benim öldürmem gereken kişi Emir Isoarre. Şanlı pederimin yaşamına son veren oydu!"

"Anladık canım, anladık, ama emir öldürmek öyle kolay iş mi sanıyorsun... Dört yüzbaşı ister misin? Sana hemen bu sabah dört kâfir yüzbaşı sağlayabiliriz. Hem bak, aslında dört yüzbaşı bir ordu komutanına karşılık tutulur, oysa senin baban topu topu tugay komutanıymış."

"Ben Isoarre'yi arayıp bulacağım, bağırsaklarını dışarı dökeceğim! Onu, başkasını değil, onu!"

"Sen bu kafayla savaş yerine soluğu mahpusta alacaksın aslanım! Ağzından çıkanı kulağın duysun! Sana Isoarre için güçlük çıkarıyorsak, bir bildiğimiz var demektir... Ya imparatorumuzun el altından Isoarre ile bir pazarlığı varsa..."

Ama iki görevliden, o âna değin kafasını kâğıtların arasına gömmüş duranı sevinçle yerinden doğruldu: "Tamam, tamam işte! Hiçbir şey yapınana gerek yokmuş! Öç almanın falan yeri değil! Ulivieri, geçen gün, iki amcasını savaşta öldüler sanıp öçlerini almıştı! Oysa amcaları bir masanın altında sızıp kalmışlarmış! Şimdi bizim elimizde fazladan iki amca intikamı var, başımız dertte yani. Şimdi eğrisi doğrusuna geliyor: Bir amca intikamını biz yarım baba intikamına eşdeğer sayarız, yani elimizde açık bir baba intikamı varmış demek."

Rambaldo öfkesinden çıldıracaktı.

"Ah, zavallı babacığım!"

"Ne oluyorsun, canım?"

Kalk borusu çalmıştı. Günün ilk ışığında ordugâh silahlı adamlarla kaynıyordu. Rambaldo, giderek düzenli mangalara ve birliklere dönüşen o kalabalığa karışmak isterdi, ama o demir tokuşmaları ona böceklerin kanat çırpması ya da içi boş kabukların çıtırtısıymış gibi geliyordu. Savaşçıların birçoğu belden yukarı zırhlarını giymişlerdi, demirden yan ve sırt parçalarının altından don paça bacaklar görünüyordu, çünkü uylukluk, bacaklık ve dizlikler eyere tırmandıktan sonra giyi-

lirdi. O çelikten gövdelerin altında bacaklar çekirge bacakları gibi incecik görünüyordu; konuşurken tostoparlak, gözsüz başlarını kımıldatışları, zırhlara bürünmüş ellerini kollarını kımıldatışları çekirgeleri ya da karıncaları andırıyordu; bütün o koşuşturmaca zaten ne idüğü belirsiz bir böcek kaynaşmasına benziyordu. Aralarında, Rambaldo'nun gözleri bir şey araştırdı: Agilulfo'nun apak zırhıyla karşılaşmayı umuyordu, o ortaya çıkarsa belki ordunun kalanı da daha bir somutlaşacaktı ya da belki karşılaştığı en sağlam varlık varolmayan şövalyeydi.

Bir çam ağacının dibinde gördü onu, yere oturmuş, ağaçtan düşen kozalakları düzgün bir plana uygun olarak, dik üçgen biçimi diziyordu. Şafağın o saatinde, Agilulfo hep dikkat isteyen bir işle uğraşma gereğini duyardı: Bir şeyleri saymak, geometrik şekiller halinde düzenlemek, aritmetik sorunları çözmek gibi. O saat, cisimlerin gece boyunca büründükleri gölge yoğunluğunu yitirip yavaş yavaş yeniden renklerini kazandıkları, ama ışığın hafiften değmesi, usulca sarıp sarmalamasıyla bir belirsiz eşikten geçtikleri saatti: İnsanın yeryüzünün varolduğuna en az güvendiği saat. Agilulfo ise, cisimleri, karşısında hep kendi iradesinin gücüyle göğüslemesi gereken kalın bir duvar gibi duyma gereksinimindeydi, ancak böylelikle kendi kendisinin kuşku götürmeyen bilincini koruyabiliyordu. Çevresindeki dünya belirsizleştikçe, anlaşılmaz oldukça o da bu yumuşacık loşlukta boğulup gittiğini duyar, boşluğun içinden açık seçik bir düşünce, bir irade hareketi, bir niyet bulup çıkaramazdı. Kendini rahatsız hissederdi: Öyle anlarda kendinden geçecek gibi olurdu sanki; dağılıp gitmemek için kimi zaman pek büyük bir çaba harcaması gerekirdi. İşte o zaman saymaya başlardı: yaprakları, taşları, mızrakları, kozalakları, eline ne geçerse onu. Ya da onları sıralar, kare ya da piramit biçiminde dizerdi. Bu tür titiz uğraşlara dalınca rahatsızlığını yener, hoşnutsuzluğunu, tedirginliğini, bezginliğini alt eder, her zamanki zihinsel berraklığına ve güvenli tavırlarına yeniden kavuşurdu.

Rambaldo onu böyle gördü, dalgın ve hızlı hareketlerle kozalakları üçgen biçiminde yerleştiriyor, sonra üçgenin üç kenarı

üzerinde kareler oluşturuyor, ardından dik kenarlardaki kozalakları toplayıp hipotenüstekilerle karşılaştırıyordu. Rambaldo burada her şeyin törelerle, törenlerle, kurallarla, formüllerle yürütüldüğünü anlıyordu, ama ya bunun altında ne vardı, altında? Oyunun bütün bu kurallarının dışında olduğunu bilmekten doğan anlatılmaz bir korku sarıyordu yüreğini... Ama sonra düşünüyordu, kendisinin de ille babamın öcünü alacağım diye tutturması, gönlündeki bu savaşına, Carlomagno'nun savaşçılarının arasına katılma ateşi de tıpkı Şövalye Agilulfo'nun öyle kozalakları koyup kaldırması gibi hiçliğe gömülüp kaybolmamak için bir töre değil miydi? Ve genç Rambaldo böylesine beklenmedik sorunların tedirginliğiyle bunalarak kendini yere attı, hüngür hüngür ağlamaya koyuldu.

Saçlarına bir şeyin konduğunu duydu, bir eldi, demirden bir el, ama hafif. Agilulfo yanı başına diz çökmüştü. "Neyin var çocuğum? Neden ağlıyorsun?"

Öteki insanoğullarındaki ruhsal çöküntü, bunalım ya da öfke nöbetleri Agilulfo'ya hemen kusursuz bir sükûnet ve güven verirdi. Varolan kimselerin kapıldıkları sarsıntı ve bunalımlara karşı bağışık olduğunu duymak ona başkalarına yukarıdan bakma ve koruyucu bir tavır takınma olanağını veriyordu.

"Bağışlayın," dedi Rambaldo, "yorgunluktan olmalı. Bütün gece gözümü kırpmadım, şimdi de kendimi şaşırmış durumdayım. Bir dakikacık olsun uyuyabilsem... Ama gün ağardı artık. Ya siz, böyle hiç uyumadan, nasıl dayanıyorsunuz?"

"Ben bir an bile uykuya dalsam kendimi şaşırırdım," dedi Agilulfo yavaşça, "daha doğrusu kendimi şaşırmam bile, hepten kaybederim. İşte bu yüzden günün ve gecenin her ânını uyanık geçiriyorum."

"Kötü bir şey olmalı..."

"Yooo." Sesi yeniden kuru, güçlü bir ses olmuştu.

"Peki, zırhınızı sırtınızdan hiç çıkarmaz mısınız?"

Beriki yine mırıldanır gibi söylendi: "Sırtım diye bir şey yok ki. Çıkarmanın da, giymenin de anlamı yok benim için."

Rambaldo başını kaldırmış, o karanlıkta bir bakışın kıvılcımını görmek istermişçesine siperin yarıklarına bakıyordu.

"Peki nasıl oluyor bu?"

"Ya başka türlüsü nasıl oluyor?"

Beyaz zırhın demirden eli hâlâ delikanlının saçlarındaydı. Rambaldo başının üzerinde onun ağırlığını ancak fark ediyordu, tıpkı bir cisim gibi, kendisine ne avutucu, ne sıkıcı, hiçbir insan yakınlığının sıcaklığını aktarmıyordu; delikanlı yine de içine gerilimli bir inada benzeyen bir duygunun yayıldığını hissediyordu.

3

Carlomagno atının üzerinde, Frank ordusunun başında ilerliyordu. Yaklaşma yürüyüşündeydiler, aceleleri yoktu; pek hızlı gitmiyorlardı. Imparatorun çevresinde yiğit şövalyeleri öbeklenmişler, sabırsız atlarını dizginliyorlardı; o sarsıntıda, dirsek dirseğe vermiş giderken, gümüşsü kalkanları bir balığın solungaçları gibi kalkıp iniyordu. Upuzun, üzeri pullarla kaplı bir balığa benziyordu ordu: yılanbalığına.

Köylüler, çobanlar, kasabalılar yol kıyısına üşüşüyorlardı. "Carlo bu, Kral Carlo!"

Onu pek alışık olmadıkları tacından çok sakalından tanıyarak yerlere kadar eğiliyorlardı. Sonra hemen doğrulup savaşçıları seçmeye çalışıyorlardı: "Bak, şuradaki Orlando!* Yok canım, Ulivieri o!" Bir tanesini bile çıkaramıyorlardı aslında, ama hiç fark etmezdi, çünkü nasıl olsa o da, öteki de oradaydılar, istediklerini görmüş olduklarına yemin etseler başları ağrımazdı.

Topluca at koştururlarken, Agilulfo ara sıra ileri doğru kısa bir koşu koparıyor, sonra durup ötekileri bekliyor, arkasına dönüp birliğin yanaşık düzen ilerleyip ilerlemediğine bakıyor ya

* *Orlando* (*Roland*): Charlemagne'ın yeğeni ve efsanevi Charlemagne çevrimi kahramanlarının en ünlüsü. Denildiğine göre, Bretanya Uç Eyaletleri kontu olan Roland, Charlemagne'ın İspanya'dan dönen artçı kuvvetlerine saldıran Vaskonlar tarafından 778'de Ronceveaux'da öldürülmüştür. Çevresindeki öteki şövalyelerin başında zamanla bir efsane kahramanı haline gelen Roland, ilkin Fransa'da *la Chanson de Roland* destanında, sonra İtalya'da, Haçlı Seferleri çağında, iki dinsel dünyayı kutsal savaş ortamında karşı karşıya getiren o ruh içinde ele alınarak, Müslümanlara karşı çarpışan Hıristiyan şövalyelerin örneği olarak görüldü. (Çev. N.)

da güneşe bakarak ufkun üzerindeki yüksekliğinden saatin kaç olduğunu hesaplamaya çalışıyordu. İçlerinde yalnızca o, yürüyüş düzenini, molaları, geceden önce varmaları gereken konak yerini düşünüyordu. Öteki soylu şövalyeler ise, canım yaklaşma yürüyüşündeydiler ya işte, hızlı da gitseler yavaş da gitseler, nasıl olsa yaklaşıyorlardı ve imparatorun yorgun, yaşlı olduğunu bahane ederek her meyhanede durup içmeye hazırdılar. Yol boyunca meyhane levhalarıyla hizmetçi kızların kıçlarından başka şey görmüyorlardı –biz de anlatalım derken ağzımızı bozuyoruz ya neyse–; bunun dışında, sanki bir sandığa kapatılmış gibi yolculuk ediyorlardı.

Çevredeki binbir şeye karşı en fazla merak gösteren yine Carlomagno oluyordu. "Aaa! Ördeklere bakın, ördeklere!" diye yaygarayı basıyordu. Yol kıyısındaki çayırlarda ordu kadar ördek vardı. Ortalarında da bir adam, ama ne halt karıştırdığı hiç anlaşılmıyordu: Elleri sırtında, çömelerek yürüyor, ayaklarını ördekler gibi dümdüz kaldırıyor, boynunu uzatıp "Vak... Vak... Vak..." diyordu. Ördekler hiç oralı değildiler, onu kendilerinden biri sayıyorlardı herhalde. Aslına bakarsanız, adamla ördekler arasında görünürde pek bir fark da yoktu, çünkü sırtındaki paçavralar toprak rengiydi (çoğu çuval parçaları birleştirilerek yapılmış gibiydi), ama yer yer tıpkı ördeklerin tüylerinin renginde yeşilimtırak griydi, ayrıca onların binbir renkteki çizgilerini andıran yamalar ve lekelerle kaplı, hem de lime limeydi.

"Hey, sen, imparatorunu böyle mi selamlıyorsun?" diye bağırdılar soylu şövalyeler; şunun bunun başına musallat olmaya dünden hazırdılar.

Adam başını çevirip bakınadı bile, ama o bağırtılardan ürken ördekler hep birlikte havalanıverdiler. Adam burnunu havaya dikti, onların uçuşlarına bakarak bir an bekledi, sonra kollarını iki yana açtı, zıpladı, böyle zıplaya zıplaya, paçavralardan salkım saçak kollarını çırpa çırpa, kahkahalarla gülerek ve keyifli "Vak! Vak!"lar çıkararak sürüyü izlemeye çalışıyordu.

Yakında bir bataklık vardı. Ördekler uçarak gidip üzerine kondular, kanatlarını toplayıp hafif bedenleriyle yüze yüze uzaklaştılar. Adam su birikintisine varınca karın üstü attı ken-

dini, suları her yana fışkırttı, acemice hareketlerle debelendi, bir "Vak! Vak!" denemesi daha yaptı, ama suya gömüldüğü için sesi bir gurultuya dönüştü, yeniden su yüzünde göründü, yüzmeye çabaladı, bir daha battı.

Elinde sazdan bir değnekle çıkagelen bir köylü kızına şövalyeler sordular: "O adam ördeklerin çobanı mı?"

"Yooo, ördeklerin çobanı benim, benim ördeklerim bunlar, onun bir ilgisi yok, o Gurdulù'dur..." dedi köylü kızı.

"Peki, ne işi var ördeklerinle?"

"Hiiiç, ara sıra tutarağı tutar böyle, ördekleri görür, feleğini şaşırır, kendini..."

"Kendini ördek mi sanır yani?"

"Ördekleri kendisi sanır... Gurdulù işte, nasıldır, bilirsiniz: Dalgacının biridir..."

"Ee şimdi nereye gitti?"

Soylu yiğitler bataklığa yaklaştılar. Gurdulìı görünürlerde yoktu. Ördekler öte yana geçmiş, paytak paytak otların arasında yürümeye başlamışlardı. Bataklığın çevresindeki eğreltiotlarından bir kurbağa korosu yükseliyordu. Adam sanki soluk alması gerektiğini o anda anımsamış gibi birdenbire başını sudan çıkardı. Burnunun ucunda, suya yansıyan, eğreltiotlarıyla kaplı o kıyının ne olduğunu kavrayamıyormuş gibi şaşkınlıkla bakındı. Her eğreltiotunun üzerinde ufacık, yemyeşil, pırıl pırıl bir hayvancık oturmuş, kendisine bakıyor, var gücüyle "Vırak! Vırak!" diye haykırıyordu.

Gurdulù, pek sevindi pek, "Vırak! Vırak! Vırak!" diye yanıtladı, o böyle seslenince bütün eğreltiotlarından suya, sudan eğreltiotlarına doğru bir kurbağa sıçrayışıdır başladı. Gurdulù da "Vırak!" diye bağırarak zıpladı, tepeden tırnağa sırılsıklam, çamurlara batmış olarak kıyıda buldu kendini; kurbağa gibi çömeldi, öylesine şiddetle "Vırak!" diye bağırdı ki, devrilen sazlar ve otlar bataklığa düştü.

"İyi de, boğulmaz mı?" diye sordular soylu yiğitler bir balıkçıya.

"E, bazen Omobo kendini unutur, kaybolur, gider... Ama boğulmaz... Asıl dert balıklarla birlikte ağa takıldığında... Bir gün kendisi balık tutmaya kalkıştığında öyle olduydu... Ağı

suya salmış, bakmış bir balıkcağız ağa takılmak üzere, ne yapsın, o balıkla o kadar özdeşleşmiş ki, kaldırıp kendini suya atmış, kendisi girmiş ağa... Omobo işte, bilirsiniz..."

"Omobo da nereden çıktı? Adı Gurdulù değil miydi?"

"Biz Omobo diyoruz."

"Ama o kız..."

"Ha, bakın, o bizim köyden değil, demek onun köyünde öyle çağırıyorlar."

"Peki, kendisi hangi köydendir?"

"Valla, öyle, dolaşır işte..."

Atlılar armut ağaçlarıyla dolu bir meyve bahçesinin yanından geçiyorlardı. Armutlar olgundu. Savaşçılar mızraklarıyla armutları şişliyor, miğferlerinin ağızlığından içeri atıyorlar, sonra saplarını tükürüyorlardı. Armut ağaçlarıyla bir sıraya dizilmiş, kimi görseler beğenirsiniz? Gurdulù-Omobo'yu. Kollarını çarpıtarak dal gibi yukarıya doğru kaldırmıştı, ellerinde, ağzında, başının üstünde, giysilerinin yırtıklarında hep armutlar vardı.

"Şuna bak!" dedi Carlomagno eğlenerek, "Kendini armut ağaçlarına benzetmiş!"

"Silkeleyeyim de görsün!" dedi Orlando ve bir sille indirdi.

Gurdulù bütün armutlarını birden koyuverdi, armutlar çayırda bayır aşağı yuvarlandı, onların yuvarlandığını gören Gurdulù da çayırlarda bir armut gibi yuvarlanmaktan kendini alamadı, böylece gözden kayboldu.

"Majesteleri, onu bağışlayınız!" dedi oradan bir ihtiyar bahçıvan. "Martinzùl kimi zaman yerinin cansız bitkiler ya da meyvelerin arasında değil, hükümdarımızın sadık kullarının yanında olduğunu anlayamıyor!"

İmparator hoşgörüyle sordu: "Peki, sizin Martinzùl dediğiniz bu kaçığın zoru ne? Kafasından neler geçtiğini kendi de bilmiyor galiba!"

"Biz nereden bilelim, efendimiz?" İhtiyar bahçıvan görmüş geçirmiş birinin sağduyusuyla konuşuyordu. "Aslında belki tam anlamıyla kaçık olduğu da söylenemez: Varolan, ama olduğunu bilmeyen biri yalnızca."

"Aman ne güzel! Bir yanda varolan, ama olduğunu bilme-

yen bu bendem, bir yanda varolduğunu bilen, ama varolmayan şövalyem. Birbirlerine pek yaraşıyorlar, inanın bana!"

Carlomagno artık eyer üstünde durmaktan yorulmuştu. At uşaklarına dayanarak, sakalının arasından soluyup söylenerek indi: "Zavallı Fransa!" İmparator yere basar basmaz, bir işaret verilmiş gibi bütün ordu durdu ve otağ kuruldu. Karavana pişirmek için kazanlar hazırlandı.

"Gurgur mudur nedir... Getirin bakayım bana, adı neydi onun?" dedi Kral.

"Adı gittiği yere göre değişir," dedi bilge bahçıvan, "peşine takıldığı Hıristiyan ya da kâfir ordusuna göre de; Gırgır da derler, Gidi-Yusuf da, N'aber Yusuf, Bin-İstanbul, Pestanzùl, Bertinzùl, Martingarip, Gariban, Hayvanherif, Vadideki Çirkin, Gian Paciasso ya da Pier Paciugo da adlarıdır. Tanrı bilir, cinin bucağında bir çiftlikte bunlardan apayrı bir ad takmış da olabilirler; bir de ne var, biliyor musunuz, adları mevsimden mevsime değişir. Galiba adlar ona hiç yapışıp kalmıyor, üzerinden akıp gidiyor. Zaten hangi adla çağırırsanız onun için fark etmez. Onu çağırırsınız, keçilerden birini çağırıyorsunuz sanır; laf arasında 'peynir' ya da 'ekmek' deyin, 'Buradayım' diye ses verir."

İki şövalye –Sansonetto ile Dudone– Gurdulù'yu karga tulumba, çuval gibi sürükleyerek getiriyorlardı. Carlomagno'nun önüne varınca ite kaka ayağa kaldırdılar. "Aç başını, hayvan! Kralın huzurunda olduğunu görmüyor musun?"

Gurdulù'nun yüzü aydınlandı; Frank özellikleriyle Mağripli özelliklerinin birbirine karıştığı, sıcak basmış bir ablak yüzdü bu: Karasarı cildini kızıl çiller basmıştı; kemerli bir burunla şiş dudaklı faraş gibi bir ağzın üzerinde, içinde kan damarları görünen su mavisi gözler; sarımtırak, kıvırcık saçlar, tutam tutam, fırça gibi bir sakal. Bütün o saç sakal ormanının arasında takılıp kalmış atkestaneleri ve pisipisiler.

Carlomagno'nun önünde yerlere kapanıp secde etmeye başladı, bir yandan da çenesi açılmıştı. O âna değin yalnızca hayvan sesleri çıkardığını işitmiş olan o beyzadeler şaşakaldılar. Sözcükleri yutarak, dili dolaşarak, bir telaş konuşuyordu, kimi zaman bir lehçeden ötekine, hatta Hıristiyan ve Mağrip dillerinin birinden ötekine dur duraksız atlıyordu. Anlaşılmaz sesler,

ipe sapa gelmez sözler arasında, aşağı yukarı şöyle demeye gelen bir söylev veriyordu: "Burnumu yerlere değdirerek, dizlerinize kapanıp arz-ı ubudiyet eylerim, naçiz majestelerinin muhteşem bendesiyim efendimiz, zat-ı âlileriniz emreyleyin, bendenizin itaati sonsuzdur." Kemerine bağlı taşıdığı kaşığı silah gibi çekti. "... Majesteleri 'hükmediyorum, emreyliyorum, yapıla' deyip de asasıyla böyle, böyle, işte asamla benim yaptığım gibi yaptı mıydı, sonra da böyle benim bağırdığım gibi 'hükmediyoruuuum, emreyliyoruuum, yapılaaaa!' diye bağırdı mıydı, siz bütün köpoğlu köpek kulları bana baş eğmek zorundasınız, yoksa kazığa oturturum hepinizi ha, en başta da seni, bunak suratlı, sakallı ihtiyar, seni!"

"Kellesini bir vuruşta mı uçurayım, efendimiz?" diye sordu Orlando, kılıcını kınından çekmişti bile.

"Efendimiz, yalvarırız, bağışlayın onu," dedi bahçıvan. "Hep böyle karıştırır işte: Kralla konuşuyorum diye kafayı dağıttı, karşısındaki mi kral, kendisi mi, hatırlamaz oldu."

Dumanları tüten kazanlardan karavana kokusu geliyordu.

Carlomagno bağışlayıcı bir tavırla: "Şuna bir tas çorba verin!" diye buyurdu.

Gurdulù ağzını gözünü oynatarak, yerlere kadar eğilip anlaşılmaz sözler ederek bir ağacın altına çekildi, yemeğine daldı.

"Şimdi ne halt ediyor?"

Gurdulù tası yere bırakmış, sanki içine girmek istermiş gibi başını sokmaya çalışıyordu. İyi yürekli bahçıvan omzundan tutup sarstı: "Martinzùl, aklını başına devşir, sen çorbayı içeceksin, çorba seni değil! Unuttun mu? Kaşıkla ağzına götürecektin hani..."

Gurdulù hırsla çorbayı kaşıklamaya girişti. Kaşığı öyle canla başla savuruyordu ki, ara sıra hedefi şaşırıyordu. Dibinde oturduğu ağacın, tam kendi başının yüksekliğinde bir oyuğu vardı. Gurdulù ağacın oyuğuna kaşık kaşık çorba dökmeye başladı.

"Senin ağzın değil o, ağacın oyuğu!"

Varolan şeylerin ortasında, sırtını kaşımak isteyen bir tay gibi keyifle yuvarlanan bu etli butlu, iri bedenin hareketlerini

Agilulfo başından beri tedirginlikle karışık bir dikkatle izlemişti; ona baktıkça başı dönüyordu sanki.

"Şövalye Agilulfo!" dedi Carlomagno. "Bakın ne diyeceğim! Bu adamı size seyis olarak atıyorum! Ne dersiniz, ha? Güzel buluş, değil mi?"

Şövalyeler alay ederek kıkır kıkır gülüyorlardı. Her şeyi (hele açık seçik bir imparator buyruğunu) ciddiye alan Agilulfo ise ilk komutlarını vermek üzere yeni seyisine döndü, ama Gurdulù çorbayı mideye indirdikten sonra, ağacın gölgesine serilip uyuyakalmıştı. Çayıra devrilmiş, ağzı açık, horluyordu, göğsü, midesi, karnı, demirci körüğü gibi inip kalkıyordu. Yağlı tas kocaman çıplak ayaklarından birinin yanına yuvarlanmıştı. Herhalde kokusunu çekici bulmuş olan bir kirpi, otların arasından çıkıp tasa yaklaştı, dibinde kalmış birkaç damla çorbayı yalamaya koyuldu. Bu arada dikenlerini Gurdulù'nun çıplak ayağının tabanına sürtüyordu, ipincecik bir çorba sızıntısını izledikçe, dikenlerini iyiden iyiye bastırmaya başladı. Avare sonunda gözlerini açtı: Onu uykusundan eden acı duygusunun nereden geldiğini anlayamadan bakışlarını çevresinde gezdirdi. Çayırın ortalık yerinde dimdik kaynanadiline benzeyen çıplak ayağı, yanında da ona bir güzel yaslanmış duran kirpiyi gördü.

"Ey ayak!" diye söylenmeye başladı Gurdulù, "Hey, sana söylüyorum, ayak! Budala gibi orada dikilmiş ne halt ediyorsun? O hayvan seni delik deşik ediyor, görmüyor musun! Ayaaak, ayak! Şapşal ayak! Beri çekilsene! Canın yanıyor, duymuyor musun? Salak ayak! Birazcık çek kendini canım, birazcık yeter! Bu kadar da budala olunur mu yahu! Ayaaak! Söz anlamaz ayak! Bak şuna, nasıl da kalbura çevirtiyor kendini! Biraz beri çekil, salak! Nasıl anlatsam, bilmem ki! Bak, dikkatli bak ama: Ben ne yaparsam sen de öyle yap, işte şöyleee..."

Böyle diyerek bacağını kıvırdı, ayağını kendine çekti, kirpiden kaçırdı.

"İşte oldu: Gördün mü ne kolaymış, gösterir göstermez sen de becerdin. Enayi ayak, neden onca zaman kendini delik deşik ettirdin sanki?"

Acıyan tabanını ovuşturdu, fırlayıp ayağa kalktı, ıslık çal-

maya başladı, bir koşu tutturdu, çalılıklara daldı, bir yellendi, derken bir daha, gözden kayboldu.

Agilulfo onu araştırmak ister gibi harekete geçti, ama nereye kaybolmuştu acaba? Önünde sık yulaf tarlaları, kocayemiş ve kurtbağrı çitleriyle yol yol olmuş, rüzgârın at oynattığı vadi açılıyordu, çiçektozu ve kelebek yüklü meltemler, gökyüzünden köpüksü, apak bulutlar gelip geçiyordu. Gurdulù, güneşin dönerken oynak ışık gölge oyunları yaptığı bu tepelerde sır olmuştu, şu ya da bu yamacın herhangi bir noktasında olabilirdi.

Kim bilir nereden, çatlak bir türkü sesi geldi: "Bayonne'un da köprüleri vay vay!.."

Vadinin tepesinde Agilulfo'nun beyaz zırhı kollarını göğsünde kavuşturdu.

"Ee, yeni seyisin hizmetine ne zaman başlıyor?" diye takıldılar şövalye meslektaşları.

Agilulfo bir otomat gibi, tonsuz bir sesle belirtti: "İmparatorun sözlü buyruğu kanun hükmünde kararname gücündedir, derhal yürürlüğe girer."

"Bayonne'un da köprüleri vay vay!.." Ses bir daha duyuldu, bu kez daha uzaklardan.

4

Bu öykünün geçtiği çağda dünyanın düzeni henüz karışıktı. Varolan hiçbir şeyin karşılık vermediği adlara, düşüncelere, kalıplara, kurumlara rastlamak olağandı. Öte yandan yeryüzü adsız, öteki şeylerden ayrımsız cisimlerle, kişilerle, yetilerle kaynaşıyordu. Öyle bir çağdı ki, varolma, iz bırakma, varolan her şeyle sürtüşme iradesi ve direnci henüz tümüyle kullanılmıyordu, çünkü çok kişi –yoksulluktan, bilgisizlikten ya da tam tersine, her şey böyle de pekâlâ yürüdüğünden ötürü– bundan hiç yararlanmıyordu, bu yüzden bir miktarı boşlukta öylece yitip gidiyordu. İşte o zaman, böyle erimiş durumda bulunan irade ve özbilincin, tıpkı algılanamayacak kadar minik su zerrelerinin yoğunlaşıp buluta dönüştüğü gibi, bir noktada yoğunlaştığı oluyordu; bu topak, rastlantı sonucu ya da içgüdüyle o zamanlar çoğu yerde açık bulunan bir ada, bir soya, askerî kadrolarda bir rütbeye, bir yerine getirilecek görevler ve saplanmış kurallar öbeğine tosluyordu; –en önemlisi– boş bir zırha rastlıyordu, en önemlisi dedim, çünkü o olmazsa varolan biri bile yok olma tehlikesiyle karşı karşıya kalırdı, siz bir de varolmayanı düşünün... Guildivernizade Agilulfo'nun da yiğitlik gösterip şanının yürümesi böyle başlamıştı işte.

Bu öyküyü anlatan ben Rahibe Teodora, Ermiş Colombano Tarikatı'ndanım. Manastırda, eski belgelerden, görüşme odasında kulağıma çalınan dedikodulardan, bir de olayları yaşamış kişilerden sağlayabildiğim tek tük tanıklıktan yararlanarak yazıyorum. Biz rahibeler askerlerle konuşma fırsatını pek bu-

lamayız: Demek istiyorum ki, bilmediklerimi de düş gücümle kafamda canlandırıyorum; elimden başka ne gelir ki? Zaten öykünün tamamı da benim için pek açık seçik değil. Anlayışla karşılamalısınız: Soylu ailelerden de gelmiş olsak, biz rahibeler köy kızı sayılırız, hep dünyanın dışında, her şeyden uzak, ilkin şatoların, ardından manastırların dört duvarı arasına kapalı yaşamışızdır; yaşamımız boyunca görüp göreceğimiz, dinsel törenler, dualar, perhizler, tarla işleri, hasat, bağbozumu, uşakların kırbaçlanması, akrabalar arasında zina olayı, bir miktar yangın, üç beş idam, ara sıra düşman istilaları, yağmalar, ırza geçmeler, veba salgınları falandır, hepsi o kadar. Bir zavallı rahibecik ne bilsin dünyayı? Ben de işte, günahlarının kefareti olarak anlatmaya başladığım bu öyküyü güçbela sürdürüyorum. Şimdi Tanrı bilir, size çarpışmayı nasıl anlatacağım; ben, Tanrı korusun, ömrüm boyu savaşlardan uzak kalmışımdır; şatomuzun eteğindeki ovada yapılan o dört beş meydan savaşının dışında demek istiyorum, biz kız çocukları burçların arasından, kaynar katran kazanlarının ortasında durup seyrederdik (sonra nice gömülmemiş ceset çayırlarda çürümeye bırakılırdı da, ertesi yaz biz oyun oynarken bir eşekarısı bulutunun altında bulurduk!), diyordum ya savaş üstüne bir şeycikler bilmem ben.

Rambaldo da bir şey bilmiyordu: Yaşamının baharında aklı fikri savaştaydı ama, bu silah başında ilk günü olacaktı. Orada, safta yerini almış, atının üstünde saldırı buyruğunu bekliyordu, ama hiç zevk aldığı yoktu. Üstü başı bir alay şeyle yüklüydü: Çelik örgüden boğazlıklı yeleği, yakalıklı, omuzluklu, karınlıklı zırhı, içeriden baktığında dışarıyı yarım yamalak görebildiği gagalı miğferi, zırhının üstünde savaş giysileri, kendinden büyük bir kalkan, sağa sola döneyim derken arkadaşlarının kafasına indirdiği bir mızrak ve altında, her yanı demirden örtülerle kaplı olduğundan, görünmeyen bir at.

Emir Isoarre'nin kanını dökerek babasının öcünü alma isteği hemen hemen geçmişti. Bütün ordu saflarının işaretlenmiş bulunduğu birtakım haritalara bakarak kendisine demişlerdi ki: "Borazan çaldığında sen atının üzerinde mızrağını doğrultup dümdüz karşıya koş, ta onu şişleyene kadar. Isoarre safların tam

o noktasında dövüşür. Yampiri gitmezsen mutlaka yakalarsın, bütün düşman ordusu dağılırsa o başka, ama böyle bir şey hemen hiçbir zaman ilk saldırıda olmaz zaten. Bak, şimdi aslında ufak bir hesap yanlışı da olabilir, ama onu sen şişleyemezsen hiç tasalanma, senin yanındaki şişleyecektir nasıl olsa." İşler böyle yürüyorduysa, Rambaldo'nun umurunda bile değildi artık.

Çarpışmanın başladığının belirtisi öksürük oldu. Rambaldo aşağılardan sapsarı bir toz bulutunun ilerlediğini gördü, bir başka toz bulutu da ayaklarının dibinden yükseldi, çünkü Hristiyan atları da dörtnala koşmaya başlamışlardı. Rambaldo başladı öksürmeye; zaten imparatorluğun bütün ordusu zırhlarının içine tıkılmış öksürüyordu, böyle öksürerekten, kâfir tozuna doğru dörtnala koşuyordu, Mağripli öksürüğü de gittikçe daha yakından duyuluyordu. İki toz bulutu birbirlerine erişti; ovanın dört bir yanı öksürüklerle ve mızrak vuruşlarıyla inledi.

İlk çarpışmada hüner, şişlemekten çok (çünkü öyle yaparsan mızrağını kalkanlara çarpıp parçalama ya da daha beteri, o hızla yüzüstü yere çakılma tehlikesi vardı), düşmanı altından alaşağı etmekti: Tam çatışma ânında mızrağı hop diye kıçıyla eyeri arasına sokmak gerekiyordu. İşler yolunda gitmeyebilirdi elbette, çünkü mızrağın ucunu yere çevirdin mi kolayca bir engele takılabilirdi ya da bir bakardın, yere saplanıp kaldıraç olmuş, mancınık gibi seni eyerinden fırlatıyor. Yani ilk safların çarpışması demek, mızraklarına yapışmış savaşçıların havada uçuşması demekti. Üstelik elinde mızrak varken insan ya dostunun ya düşmanının böğrüne vurmadan birazcık olsun sağa sola dönemediğinden, hemen öyle bir trafik tıkanıklığı oluyordu ki, bir şey anlayabilene aşkolsun. İşte o zaman geriden iki tarafın asları kılıçlarını çekmiş dörtnala yetişiyorlardı, yıldırım gibi darbeler indirerek o kalabalığı yarmaları pek güç olmuyordu doğrusu.

Sonunda düşman şampiyonları kalkan kalkana karşı karşıya geliyorlardı. Teke tek vuruşmalar başlıyordu, ama yerler artık at leşleri ve ölülerle kaplı olduğundan, savaşçılar güçbela hareket edebiliyorlardı, birbirlerine erişemediklerinden, karşılıklı sövüp sayarak içlerini boşaltıyorlardı. O noktada sövgünün niteliği ve ağırlığı büyük önem kazanıyordu, çünkü sövgünün öldürücü ya da ancak kanla temizlenen türden, dayanılmaz,

orta şiddette ya da sudan oluşuna göre farklı telafi yolları gerekebilirdi, bazen de kuşaktan kuşağa aktarılan kan davaları doğardı. Dolayısıyla, birbirinin meramını anlamak önemliydi, ama Mağriplilerle Hıristiyanların, ortada dolaşan onca Mağrip ve Hıristiyan lehçesi varken birbirlerinin meramını anlamaları kolay değildi; diyelim ki ne demeye geldiğini anlamadığın bir küfür yedin, ne yapacaktın? Yutup oturman gerekirdi, üstelik, Tanrı bilir, ömür boyu haysiyetinden olmuş olacaktın. İşte bu nedenle, çarpışmanın bu aşamasına çevirmenler de katılırdı: Hafif silahlarla donatılmış, ufak tefek atlara bindirilmiş süratli bir birliktiler, dört bir yanı dolaşır, sövgüleri havada yakalar, kime yöneltilmişlerse ânında onun diline çevirirlerdi.

"Khar as-Sus!"

"Solucan pisliği!"

"Müşrik! Sozo! Mozo! Escalvao! Marrano! Hijo de puta! Zabalkan! Merde!"

Bu çevirmenleri öldürmemek gerektiği konusunda iki taraf arasında sessiz bir centilmenlik anlaşması vardı. Zaten çevirmenler oradan oraya seğirtip dururlardı, o kargaşada, koskocaman bir ata binmiş, elleri kolları zırhlarla kaplı, kurşun gibi ağır bir savaşçıyı öldürmek kolay iş değilken, onların pire gibi sıçradıklarını bir düşünün. Ama bilinen bir gerçekti: Savaş savaştı, eh ara sıra postu deldiren de oluyordu elbette. Öte yandan, çevirmenler de birkaç dilde "orospu çocuğu" demeyi bilmelerinden yararlanarak, onca tehlikenin içine atılıyorlarsa, bu işte birtakım çıkarları vardı kuşkusuz. Eli çabuk olan, savaş alanlarından her zaman için iyi bir ürün toplayabilirdi, hele tam zamanında, yani geçtiği her yeri çekirge geçmişe benzeten piyade erleri gelmeden varabilirse.

Piyadeler, yerde yığılmış olduklarından, ıvır zıvır toplamada daha elverişli konumdadırlar, ama şövalyeler işin en civcivli ânında, eyerlerinin üstünden tepelerine bir tane indirir, ne var ne yoksa yukarıya çekiverirler. Ganimet diyorsam, ölülerden alınan eşya demek istemiyorum, çünkü ölü soymak insanın şöyle kafasını toplamasını gerektiren bir iştir, burada söz konusu olan kaybedilen eşyalar. Savaşa böyle birbiri üstüne kat kat yığılan binbir donanımla süslü gitme göreneğinden dolayı, daha

ilk çatışma bir alay akla hayale gelmez ıvır zıvır yere düşer. Eh, durum böyle olunca da kimde savaşacak hal kalır artık? Asıl vuruşma dökülenleri toplamak içindir; akşama ordugâha dönünce gelsin takas, alışveriş faslı. Döne dolaşa, bir ordugâhtan ötekine, hatta aynı ordugâhın bir alayından ötekine aktarılanlar hep aynı eşyalardır, zaten savaş dediğin gittikçe daha çok hırpalanan, berelenen eşyaların elden ele geçmesinden başka nedir ki?

Rambaldo'nun başına gelenler kendisine söylenenlere hiç mi hiç uymadı. Mızrağını doğrulttuğu gibi atıldı, iki safın karşılaşmasını heyecandan titreyerek bekledi; ama kimse birbirine değmeden, şövalyelerin her biri iki düşmanın arasından geçsin diye hesaplanmış gibiydi her şey. İki ordunun safları birbirine sırt çevirerek her biri kendi yolunda bir süre dörtnala gitti, sonra geri döndüler, vuruşmaya çalıştılar, ne var ki o ilk coşkudan eser kalmamıştı. O keşmekeşte emiri şimdi nasıl bulacaktı? Rambaldo kazık gibi bir Mağripliyle kalkan kalkana çarpıştı. İkisinden hiçbiri ötekine yol vermeye niyetli değil gibiydi: Kalkanlarıyla itişip duruyorlardı, atları da toynaklarını yere dayamıştı.

Alçıdan yapılmışçasına soluk yüzlü Mağripli konuştu.

"Çevirmen!" diye bağırdı Rambaldo. "Ne diyor bu?"

O aylaklardan biri ayak altında dolaşıyordu zaten, hemen bitiverdi: "Geçit vermeni istiyor."

"Daha neler!"

Çevirmen çevirdi, beriki yanıtladı.

"Mutlaka geçmeliymiş, görevliymiş; o geçmezse savaş planlandığı gibi yürümezmiş..."

"Emir Isoarre'nin nerede olduğunu söylesin bırakayım!"

Mağripli bağırarak alçak bir tepeyi gösterdi. Çevirmen: "Şurada, şu soldaki tepedeymiş!" Rambaldo dönüp dörtnala uzaklaştı.

Yeşil ehramlara bürünmüş emir ufku seyrediyordu.

"Çevirmen!"

"Buradayım."

"Söyle şuna; ben Rossiglione markisinin oğluyum ve babamın öcünü almaya geldim."

Çevirmen çevirdi. Emir dört parmağını birleştirip yukarı kaldırarak bana ne der gibi salladı elini.

"O da kimmiş?"

"Babam kimmiş, ha? Bu senin son küstahlığın olacak!" Rambaldo kılıcını çekti. Emir de onu taklit etti. Silahşörlüğüne diyecek yoktu. Rambaldo'nun başı dertteydi ki, az önceki alçı suratlı Mağripli soluk soluğa, bir şeyler bağırarak yetişti.

Çevirmen alelacele çevirdi: "Durun efendim! Bağışlayın, yanılmışım! Emir Isoarre sağ yandaki tepede olacaktı! Bu Emir Abdül'dür!"

"Teşekkürler!" dedi Rambaldo. "Onurlu bir savaşçısınız!" Atının başını çevirdi, Emir Abdül'ü kılıcıyla selamladıktan sonra dörtnala öteki tepeye yollandı.

Rambaldo'nun markinin oğlu olduğu söylenince Emir Isoarre "Efendim?" dedi. Kulağına birkaç kez bağırarak yinelemek gerekti.

Sonunda başını salladı, kılıcını çekti. Rambaldo üzerine atıldı. Ama tam vuruşmaya başlamışlardı ki, belki Isoarre bu da değildir diye bir kuşku doğdu içine, coşkusu biraz söndü. Olanca heyecanıyla vuruşmaya çalışıyordu ama, darbeleri indirdikçe, hasmının kimliğinden büsbütün kuşkulanıyordu.

Bu kararsızlığını az kalsın canıyla ödeyecekti. Mağripli onu gittikçe daha yakından sıkıştırıyordu ki, yanı başlarında bir kıyamettir koptu. Bir Müslüman subayı kargaşanın içine dalmıştı, birden bir çığlık attı.

O çığlığı duyan Rambaldo'nun hasmı ateşkes ister gibi kalkanını kaldırdı, yanıt verdi.

"Ne dedi?" diye sordu Rambaldo çevirmene.

"Dedi ki: Evet, Emir Isoarre, gözlüğünü hemen yetiştiriyorum!"

"Ya, demek o değilmiş!"

"Ben," diye açıkladı hasmı, "Emir Isoarre'nin gözlükçübaşıyım. Siz Hıristiyanların henüz bilmediğiniz bir aygıt olan gözlük, göz kusurlarını düzeltmeye yarayan merceklerden yapılır. Isoarre miyoptur, savaşta gözlük takmak zorundadır, ama gözlük camdan olduğu için, her vuruşunda bir tanesi kırılır. Benim görevim ona her seferinde yeni gözlük yetiştirmek. Bu nedenle sizinle olan vuruşmamı kesmeyi diliyorum, yoksa gözleri doğru dürüst görmeyen emirim güç durumda kalacak."

"Gözlükçübaşı, ha!" diye kükredi Rambaldo, öfkesinden hemen onun karnını mı deşsin, yoksa gerçek Isoarre'nin üzerine mi atılsın, bilemiyordu. Ama gözü görmez olmuş bir hasımla vuruşmak da marifet miydi sanki?

"Beni bırakmak zorundasınız beyzadem," diye sürdürdü gözlükçübaşı, "çünkü savaş planına göre Isoarre'nin kılına zarar gelmemesi gerekiyor, ama gözü görmezse hali dumandır!" Ve gözlüğü elinde sallayarak ötelere doğru bağırıyordu: "İşte emirim, gözlüğünüz geliyor!"

"Yooo!" dedi Rambaldo, bir kılıç vuruşuyla gözlüğü paramparça etti.

Aynı anda, sanki bin parça olan merceklerin şıngırtısı sonunun geldiğini belirtmiş gibi, Isoarre dosdoğru gidip bir Hıristiyan mızrağına saplandı.

"Şimdi," dedi gözlükçü, "Cennetteki hurileri görmek için gözlüğe gerek duymaz nasıl olsa." Atını mahmuzlayarak uzaklaştı.

Emirin cesedi eyerinden düştü, bacakları üzengilere takılı kaldı, atı onu sürükleyerek Rambaldo'nun ayaklarının dibine getirdi.

Isoarre'yi ölmüş, yerde sürüklenir görmenin heyecanı, onu izleyen çelişik düşünceler, sonunda babasının öcünü almış olduğunu söyleyebilmenin zaferi, emirin ölümüne gözlüğünü bin parça ederek yol açmış olmakla öcünü hakkıyla alıp almadığı sorusu, kendisini oraya kadar getirmiş olan amacından kendini birdenbire yoksun duymanın şaşkınlığı, hepsi yüreğinde bir an sürdü. Ardından duyduğu tek şey, savaşın ortasında kafasına çivi gibi saplanan o düşünceden kurtulmuş olmanın, ayaklarına kanat takmış gibi koşabilmenin, çevresine bakabilmenin, savaşabilmenin olağanüstü ferahlığı oldu.

O zamana değin emiri öldürmekten başka bir şey düşünemediğinden, savaşın düzenine hiç dikkat etmemişti, hatta bir düzeni olduğunu bile düşünmemişti. Her şey yepyeni geliyordu, savaşın çılgınlığını ve dehşetini ancak şimdi tadar gibiydi. Toprak şimdiden ölülerle çiçeklenmişti bile. Zırhlarıyla devrilmiş cesetler, demir uylukları, dirseklikleri ya da başka zırh parçaları üst üste yığılırken nasıl olanak vermişlerse öyle yatıyor-

lardı, bazılarının kolları ya da bacakları havaya dikili kalmıştı. Yer yer kalın zırhlarda gedikler açılmış, iç organlar dışarıya dökülmüştü, zırhların içinde sanki sağlam birer beden yokmuş da rastgele bağırsaklar tıkıştırılmış, onlar da ilk yarıktan fırlamış gibiydi. Bu kanlı görüntüler Rambaldo'yu pek duygulandırdı: Yoksa bütün o kabukları kımıldatanın, güçlendirenin sıcak insan kanı olduğunu unutmuş muydu? İçlerinden yalnızca bir tanesi bütün o kabuklardan ayrıydı: Yoksa Rambaldo zırhı apak şövalyenin ele avuca sığmaz yapısının bütün ordugâha yayıldığını mı sanmıştı?

Atını mahmuzladı. İster dost, ister düşman, yaşayan varlıklarla karşılaşmak isteğindeydi.

Ufacık bir vadideydi: Her yan ıpıssızdı, ölülerle üzerlerinde vızıldayan sineklerden başka kimsecikler yoktu. Savaş bir ateşkes ânında olmalıydı ya da alanın bambaşka bir yerinde kuduruyordu. Rambaldo atının üzerinde, çevresini dikkatle inceleyerek gidiyordu. Birden bir nal sesi: Bir tepenin üzerinde ata binmiş bir savaşçı. Bir Mağripli! Çevresine çabucak bir göz atıyor, atının dizginlerini gevşetiyor, kaçmaya başlıyor. Rambaldo atını mahmuzluyor, düşüyor peşine. Şimdi o da tepenin üzerinde; bakıyor Mağripli orada, çayırda dörtnala gidiyor, zaman zaman fındık ağaçlarının arasında gözden kayboluyor. Rambaldo'nun atı ok gibi: Koşmaktan başka şey beklemiyormuş sanki. Delikanlı memnun: İşte, sonunda, o cansız kabukların altında at ata, insan insana benzemiş. Mağripli sağa sapıyor. Niçin? Rambaldo şimdi ona yetişeceğine emin. Ama o ne, çalılıkların arasından bir başka Mağripli bitiveriyor ve yolunu kesiyor. Kâfirlerin ikisi birden geri dönüp Rambaldo'nun üzerine çullanıyorlar: Tuzakmış bu! Rambaldo kılıcını çekip ileri atılıyor, "Alçaklar!" diye bağırıyor.

Biri karşısına çıkıyor, miğferi kapkara, yabanarısının antenleri gibi çift boynuzu var. Delikanlı bir kılıç vuruşundan kendini kolluyor, kılıcını onun kalkanına var gücüyle indiriyor, ama at kaçınıyor, ilk Mağripli yakından sıkıştırıyor, şimdi Rambaldo kılıç kalkan oyununa girişiyor, bir yandan da dizlerini ve kalçalarını oynatarak atını kendi çevresinde dönmeye zorluyor. "Alçaklar!" diye haykırıyor, gerçekten öfkeli, çünkü gerçekten

çetin bir savaş veriyor, iki düşmanla birden baş edebilmek için didinirken gücünün azalması kemiklerine ve kanına işleyen öldürücü bir perişanlık yaratıyor, şimdi tam dünyanın varolduğuna inanmışken belki de ölecek Rambaldo ve tam da şimdi ölmek daha çok mu üzücü, daha az mı, bilemiyor.

İkisi birden sıkıştırıyorlardı. Geriliyordu. Kılıcının kabzasını sımsıkı kavramıştı: Onu bir kaybetse her şeyi kaybederdi. O anda, tam o son anda, birinin dörtnala geldiğini duydu. O sesle birlikte, sanki bir trampet çalmışçasına, iki hasını ondan ayrıldılar. Gerilerken kalkanlarını kaldırmış siper ediyorlardı, Rambaldo da döndü: Baktı, yanı başında Hıristiyan silahları taşıyan, zırhının üzerine menekşerengi tunik giymiş bir şövalye. Miğferinin tepesinde yine menekşerengi upuzun tüylerden oluşan bir sorguç dalgalanıyordu. Hafif bir mızrağı çevik hareketlerle savurarak Mağriplileri uzak tutuyordu.

Şimdi yan yanalar, Rambaldo'yla tanımadığı şövalye. O hep öyle mızrağını fır döndürüyor. İki düşmandan biri aldatıcı bir hareket yapıp mızrağını elinden kapmayı deniyor. Ama menekşe şövalye mızrağı zırhının halkasına asıyor, elini kılıcına atıyor. Kâfirin üzerine atılıyor, teke tek vuruşuyorlar. Ramboldo kim olduğunu bilmediği koruyucusunun kılıcını nasıl bir çeviklikle kullandığını görünce az kalsın her şeyi unutup seyre dalacak oluyor. Ama bir an sürüyor bu: Hemen öteki düşmanın üzerine atılıyor, kalkanlar büyük bir gürültüyle çarpışıyor.

Böylece menekşenin yanında vuruşmaya girdi. Başarısız kalan her yeni saldırıdan sonra düşmanları geri çekildiklerinde, hızlı bir değiş tokuşla biri ötekinin hasmıyla çarpışmaya başlıyor, farklı silah oyunlarıyla Mağriplileri serseme çeviriyorlardı. Bir arkadaşla dirsek dirseğe çarpışmak tek başına çarpışmaktan bambaşka şeydi: Birbirinizi yüreklendirirsiniz, bir düşmanı olma duygusuyla bir dostu olmak duygusu aynı sıcaklık içinde erir gider.

Rambaldo kendi kendisini yüreklendirebilmek için sık sık berikine sesleniyor; o ise susuyor. Delikanlı, çarpışma sırasında soluğunu idareli kullanmak gerektiğini anlayıp kendi de susuyor; ama doğrusu silah arkadaşının sesini duymadığına da biraz canı sıkılıyor.

Kavga daha da kızışıyor. Ve işte menekşe giysili savaşçı kendi Mağriplisini eyerinden alaşağı ediyor: Adam yaya kalınca çalılıklara sığınıyor. Öteki Rambaldo'nun üzerine çullanıyor, ama vuruşmada kılıcını kırıyor; tutsak düşmekten korkarak atını döndürüyor, o da kaçıyor.

"Teşekkür ederim kardeşim," diyor Rambaldo yardımına koşan şövalyeye yüzünü açıp göstererek, "hayatımı kurtardın." Ve ona elini uzatıyor. "Adım Rossiglione markilerinden Rambaldo, şövalye adayıyım."

Menekşe şövalye hiç yanıt vermiyor: Ne adını bağışlıyor, ne Rambaldo'nun uzattığı sağ elini sıkıyor, ne yüzünü açıyor. Delikanlı kızarıyor. "Neden yanıt vermiyorsun bana?" Öteki ne yapsa beğenirsiniz? Atını döndürüyor, dörtnala uzaklaşıyor. "Şövalyem, sana hayatımı borçlu olsam da bu yaptığını öldürücü bir aşağılama sayacağım!" diye sesleniyor Rambaldo, ama şövalye uzaklaşmış bile.

Bir yandan esrarlı kurtarıcısına duyduğu minnet, vuruşma sırasında doğan sessiz birliktelik, bir yandan o beklenmedik kabalık karşısında kapıldığı öfke, öte yandan zaferle biraz yatıştıktan sonra kendine hemen oyalanacak başka nesneler arama hırsıyla Rambaldo menekşe savaşçının peşine düşmek üzere atını mahmuzluyordu; bir yandan da avaz avaz bağırıyordu: "Kim olursan ol, küstahlığını ödeteceğim sana!"

Mahmuzluyor, mahmuzluyor, gelgelelim atı kımıldamıyor. Geminden tutup çekiyor, atın başı aşağı düşüyor. Eyerinden sarsıyor, sanki bir tahta atmış gibi sallanıyor. Bunun üzerine yere iniyor. Atın demirden başlığını çıkarıyor ve gözlerinin akını görüyor: Ölmüş. Zırhının iki demir levhası arasından giren bir Mağripli darbesiyle yüreğinden vurulmuş. Bacaklarını ve kalçalarını saran demir kalıplar onu olduğu yere kök salmış gibi ayakta tutmasalar, çoktan yere yığılacakmış. Kendisine o âna kadar hizmet ettikten sonra ayaküstü ölen o yiğit kısrağın acısı Rambaldo'nun yüreğindeki öfkeyi bir an bastırdı: Heykel gibi kalakalmış atın boynuna sarıldı, soğumuş burnundan öptü. Sonra silkindi, gözlerini kuruladı, yaya kaldığından, koşa koşa uzaklaştı oradan.

Ama nereye gidecekti? Bir derenin ağaçlıklı yamacında,

bozuk düzen patikalarda koşuyordu, çevresinde savaş izi görünmüyordu artık. Gizemli şövalyenin izini de yitirmişti. Artık onu elinden kaçırdığına inanarak, rastgele yürüdü, yine de, hâlâ "Ama bulacağım onu, isterse dünyanın öbür ucunda olsun!" diye düşünüyordu.

Şimdi o kavurucu sıcaktan sonra, en büyük derdi susuzluktu. Dere kıyısına su içmeye indiğinde çalıların kıpırdadığını duydu; çayırda uzun bir iple bir fındık ağacına bağlanmış bir at otluyordu, üzerindeki ağır zırh parçaları çıkarılmış, oracığa yığılmıştı. Hiç kuşku yoktu: Gizemli şövalyenin atıydı, sahibi de uzakta değildi herhalde! Rambaldo onu aramak için sazların arasına daldı.

Dere kıyısına vardığında, başını yaprakların arasına soktu; savaşçı oradaydı. Başı ve sırtı, kabuklu deniz hayvanlarını andıran zırhın ve miğferin içinde kapalıydı; ama zırhın uyluk, diz ve bacak parçalarını çıkarmıştı, sözün kısası, belden aşağısı çıplaktı ve derenin kayaları üzerinde yalınayak koşuyordu.

Rambaldo gözlerine inanamıyordu. Çünkü bu bir kadın çıplaklığıydı: Altın tüylerle kaplı dümdüz bir karın, yuvarlacık pembe kaba etler, uzun, gergin genç kız bacakları. Bu genç kız yarısı (kabuklu deniz hayvanı yarısı şimdi daha da insanlıktan uzak ve anlamsız görünüyordu) kendi ekseninde döndü, uygun bir yer araştırdı, ayaklarını akıntının iki yanına bastırıp dizlerini biraz büktü, demir zırhlı kollarını dizlerine dayadı, başını öne poposunu geriye uzattı, rahat rahat, kurumla çiş etmeye koyuldu. Yuvarlakları uyumlu, tüyleri narin, fıskıyesi nazik bir hanımcıktı. Rambaldo ona derhal sevdalandı.

Savaşçı kız dereye indi, suya doğru eğildi, hafiften ürperek çarçabuk yıkandı, pembe ayaklarıyla sıçrayarak yukarı koştu. İşte o anda kendisini sazların arasından dikizlemekte olan Rambaldo'yu fark etti. "Köpoğlu köpek!" diye bağırdı, kemerinden bir hançer çekip delikanlıya fırlattı, ama her zamanki usta silahşör hareketiyle değil, öfkesinden çılgına dönmüş, artık tabak mı olur, saç fırçası mı olur, elinde ne varsa erkeğin kafasına fırlatan sinirli kadın hareketiyle.

Yine de hançerin Rambaldo'nun alnına saplanmasına ramak kaldı. Delikanlı utanarak çekildi. Ama bir an sonra, yeni-

den karşısına dikilip ona sevdalandığını söylemenin bir yolunu bulmak için çıldırıyordu. Bir nal sesi işitti; çayıra koştu; at yoktu; genç kız sır olmuştu. Güneş alçalıyordu: Ancak o zaman bir günün geçip gittiğini fark etti Rambaldo.

Yorgun, yaya, başına gelen onca şeyden sonra, mutlu olamayacak kadar sersemlemiş, eski kaygısını daha yakıcı başka kaygılarla değiş tokuş ettiğini anlayamayacak kadar mutlu ordugâha döndü.

"Biliyor musunuz, babamın öcünü aldım, yendim, Isoarre savaşta öldü, ben..." ama karmakarışık, alaş telaş anlatıyordu, çünkü artık varmak istediği nokta başkaydı, "... işte ben tam o ikisine karşı çarpışıyordum ki, bir şövalye yetişip yardımıma koştu, sonra bir de ne göreyim, meğer asker değilmiş, kadınmış, hem dünya güzeli, yüzünü bilmem ama, zırhının üstüne menekşerengi eteklik giyiyor."

"Ha! Ha! Ha!" diye kahkahayı bastılar çadır arkadaşları; göğüslerini ve kollarını kaplayan mosmor çürüklere merhem sürmekle uğraşıyorlardı, savaştan sonra zırhlarını her çıkardıklarında olduğu gibi felaket bir ter kokusu sarmıştı ortalığı. "Demek kafayı Bradamante'ye taktın ha, civciv! Onun da senden başka derdi yok çünkü! Bradamante ya generalleri elden geçirir ya seyisleri! Kuyruğuna tuz bile eksen tutamazsın!"

Rambaldo diyecek söz bulamadı. Çadırından çıktı; güneş batıyordu, kıpkızıl. Daha dün, güneşin alçaldığını gördüğünde, kendi kendisine şöyle soruyordu: "Yarın güneş batarken ne halde olacağım acaba? Denemeyi başarmış olacak mıyım? İnsan olduğumu kanıtlamış olacak mıyım? Toprağın üzerinde yürürken iz bıraktığımı?" Ve işte o yarının günbatımı buydu, o ilk denemeler aşılmış, önemleri şimdiden yitirmişti, yeni deneme beklenmedik ve çetin türdendi, tasdik yalnızca oradan sağlanabilirdi. Bu belirsizlik içinde, Rambaldo beyaz zırhlı şövalyeye içini dökmeyi diliyordu, kendisini anlayabilecek tek kişiydi o, neden ama, sorsanız söyleyemezdi.

5

Manastırın mutfağı hücremin altında. Bunları yazarken kalaylı bakır kapların tangırtısı geliyor kulağıma: Bulaşıkçı rahibe kardeşlerim kıt soframızın çanaklarını yıkıyorlar. Başrahibe bana onlarınkinden ayrı bir görev vermeyi uygun buldu: Bu öyküyü yazma görevini. Ama aslında manastırdaki bütün işler aynı amaca yöneliktir, ruhun selametine, bu nedenle hepsi bir gibidir. Dün çarpışmayı anlatıyordum ya, bulaşıkhanenin tangırtısı kulağıma mızrakların kalkanlara ve zırhlara vuruşu, ağır kılıçların miğferlere indirdiği darbeler gibi geliyordu; avlunun ötesinde, dokumacı rahibelerin tezgâhlarının vuruşlarını işitiyordum, dörtnala koşuya kalkmış atların nal seslerine benzetiyordum: Böylelikle kulaklarının işittiklerini yarı kapalı gözlerim görüntüye, suskun dudaklarım sözcüklere, sonra yine daha başka sözcüklere dönüştürüyor, kalemim beyaz sayfada o sözcükleri kovalıyordu.

Bugün hava daha sıcak, lahana kokusu daha ağır, zihnim daha bir tembel galiba; bulaşıkçıların patırtısıyla Frank ordusunun mutfaklarından öteye geçemedim. Savaşçıları dumanları tüten karavana kazanlarının önünde görüyorum, tasların oraya buraya çarpışını, kaşıkların trampet çalar gibi tıkırdatıldığını, kepçelerin kazanların kenarlarına vuruşunu, boşalmış, dibi tutmuş tencereleri kazıyışını işitiyorum; ister Normanlarınki, ister Angioinolarınki, ister Borgonyalılarmki olsun, bu görüntü ve bu lahana kokusu her alayda yineleniyor.

Bir ordunun gücü çıkardığı gürültü patırtıdan ölçülürse,

Frankların tangır tungur ordusunun, yemek saati geldiğinde büyüklüğünü gerçekten kanıtladığını söyleyelim. Gümbürtü vadilerde, ovalarda yankılanıyor, sonunda bir yer geliyor, kâfir kazanlarından gelen eşit yankıyla kaynaşıyordu. Düşman da aynı saatte, berbat bir lahana çorbasını kaşıklamakla uğraşıyordu. Dünkü savaş bu denli patırtılı değildi. Bu kadar da berbat kokmuyordu.

Dolayısıyla, öykümüzün kahramanlarını mutfakların çevresinde canlandırmaktan başka çarem yok. İşte Agilulfo: Dumanların arasında, lahana kokusundan hiç etkilenmeden, bir kazanın üzerine eğilmiş, Alvernia Alayı aşçılarına uyarılarda bulunuyor. Ve işte genç Rambaldo, koşa koşa geliyor.

"Şövalyem!" dedi soluk soluğa, "Sonunda buldum sizi! Bir sorunum var, beni anlarsınız herhalde, şövalye olmak istiyorum! Dünkü çarpışmada öcümü aldım... karışıklıkta... hem yalnız da kaldım, bir başıma, karşımda iki düşman... tuzakmış yani... o zaman ben de... demek istiyorum ki şimdi dövüşmenin ne olduğunu öğrendim artık. Savaşta en tehlikeli yeri bana versinler istiyorum ya da önemli işler başarayım da ün salayım istiyorum... yani kutsal davamız uğruna... savunmasız kadınları, zayıf ihtiyarları kurtarayım... siz bana söyleyebilirsiniz..."

Agilulfo dönüp bakmadan önce, görev başında rahatsız edildiğine ne kadar sıkıldığını belirtmek ister gibi ona sırtını çevirerek bir an durdu; sonra başını çevirdi, rahatlıkla ve yerli yerince konuşmaya başladı, oracıkta önüne sürülen bir konuyu hemen kavrayıp uzmanlık bilgisiyle aydınlatmaktan zevk aldığı her halinden belli oluyordu.

"Değerli şövalye adayımız, bana belirttiğin kadarıyla, sanırım, şövalyelik rütbesinin, gerek savaş sırasında birliklerin başında, gerekse başka zamanlar, cesurca atıldığımız bireysel girişimlerimiz sırasında, kutsal davamızı savunmaktan ve kadınlara, ihtiyarlara, düşkünlere yardım elimizi uzatarak şan ve onur kazanmaktan başka bir yükümlülük getirmediği kanısındasın. Doğru anlamış mıyım?"

"Evet."

"Bak şimdi: Gerçekten bu saydıklarının hepsi bizim seçkin şövalye alayımızın özel görevleri arasında yer alır, ama..." Bu

noktada Agilulfo bir gülücük koyuverdi, Rambaldo'nun beyaz boğazlıktan çıktığını duyduğu ilk gülücüktü bu ve hem nazik, hem alaylı bir gülücüktü, "... ama görevlerimiz bunlarla bitmez. İstiyorsan sıradan şövalyelere, birinci sınıf şövalyelere, genelkurmay şövalyelerine düşen görevleri sana bir bir sıralayabilirim..."

Rambaldo sözünü kesti: "Şövalyem, sizi izlemek ve örnek almak benim için yeterli olacaktır."

"Demek kuramlardansa deneyimlere öncelik vermeyi yeğliyorsun; yönetmelikler buna izin veriyor. Peki, bak bugün, her çarşamba yaptığım gibi, Ordu Levazım Dairesi'nin hizmetinde denetmenlik yapıyorum. Bu görevim gereği; Alvernia ve Poitou alaylarının mutfaklarını denetlemekteyim. Beni izlersen, bu nazik hizmet dalında yavaş yavaş deneyim kazanabilirsin."

Hiç de Rambaldo'nun beklediği şey değildi bu, biraz bozuldu doğrusu. Ama sözünü geri almayı istemediğinden, Agilulfo'nun aşçıbaşılara, mahzencilere ve bulaşıkçılara yaptığı ve söylediği şeylerle ilgilenirmiş gibi göründü, hepsinin yalnızca göz kamaştıran bir silahlı serüvene atılmadan önceki hazırlık törenleri olduğunu umuyordu hâlâ.

Agilulfo yiyecek tayınlarını, çorba porsiyonlarını, doldurulacak çanak sayısını, kazanların içine neyin ne kadar sığacağını defalarca hesaplıyordu. "Şunu bil ki," dedi Rambaldo'ya, "bir orduya komuta ederken en güç şey, bir kazandan kaç tas çorba çıkacağını bilmektir. Hesaplar hiçbir alayda tutmaz. Ya nereye gittiğini, kayıtlara nasıl geçireceğini bilmediğin tayın artıkları olur ya da –azaltayım dersen– eksik kalır, birlikte hemen hoşnutsuzluk başgösterir. Her sahra mutfağının peşinde artıkları toplamaya gelen sürü sepet dilenci, yoksul kocakarı, sakat vardır. Ama tabii bu da bitmek bilmez bir kargaşaya yol açar. Duruma biraz açıklık getirmek için, her alayın kendi mevcudunun listesiyle birlikte her zaman karavana kuyruğuna giren yoksullarının da adlarını vermelerini bildirdim. Böylece her çorba tasının nereye gittiğini kesinlikle bilebileceğiz. Şimdi sen şövalyelik görevlerinde deneyim edinmek için, listeleri eline alıp imparatorluk mutfaklarını dolaşabilir, her şeyin yolunda gidip gitmediğini denetleyebilirsin. Sonra da gelip sonucu bana bildirirsin."

Rambaldo ne yapsındı? Hayır mı desin, ya şan ve onur ya da hiç mi desindi? Öyle yapsa, Tanrı bilir, saçma sapan bir şey yüzünden kariyerini tehlikeye sokardı. Gitti.

Hafakanlar basmış, kafası karışmış olarak döndü. "Evet, şey, yani bütünüyle işler yolunda görünüyor," dedi Agilulfo'ya, "aslında tam bir arapsaçı. Hem sonra, şu çorba almaya gelen yoksulların hepsi kardeş mi?"

"Nasıl, kardeş mi?"

"Ne bileyim, birbirlerine benziyorlar da... Birbirlerine su damlası gibi benziyorlar. Her alayın tıpkı öbürlerininkine benzer bir yoksulu var. Başlangıçta sandım ki hep aynı adam, bir mutfaktan ötekine dolaşıyor. Sonra listelere baktım, adlar farklı: Boamoluz, Carotun, Balingaccio, Bertella... Bunun üzerine çavuşlara sordum, denetledim: Evet, birbirini tutuyor. Ama doğrusu benzerliğin bu kadarı da..."

"Gidip kendim bakayım."

İkisi birden Lorenlilerin kesimine yöneldiler. "İşte, o adam." Rambaldo biri varmış gibi bir noktayı gösterdi. Gerçekten de biri vardı: Ama insanın gözü renkleri solmuş, binbir lekeyle dolmuş yeşilli sarılı giysileri, çillerle kaplı, tutam tutam, diken gibi bir sakalla çevrili yüzü kolay kolay seçemiyor, toprağın ve yaprakların renkleriyle karıştırıyordu.

"O Gurdulù yahu!"

"Gurdulù mu? Al sana bir ad daha! Onu tanıyor musunuz?"

"Adsız ve akla gelebilecek bütün adların takıldığı biridir o. Teşekkür ederim şövalye adayı; yalnızca hizmetlerimizdeki bir aksaklığa parmak basınakla kalmadın, imparatorun buyruğuyla atanan ve hemen sır olan seyisimi bulmama da olanak verdin."

Lorenli aşçılar birliğe tayın dağıtma işini tamamlamış, kazanı Gurdulù'ya bırakmışlardı. "Al, çorbanın hepsi senin olsun!"

"Çorbanın hepsi!" diye bağırdı Gurdulù, pencereden sarkar gibi kazanın içine eğildi, her kazanın en değerli içeriği olan, çepeçevre yapışmış kabuğu kazıyabilmek için kaşığıyla vuruyordu.

"Her şey çorba!" Sesi kazanın içinde yankılanıyordu, o böyle canla başla debelenedursun, kazan üstüne devrildi.

Şimdi Gurdulù tersine dönmüş olan kazanın altında kalmıştı. Kaşığı ağır bir çana vurur gibi vurduğu, "Her şey çorba!" diye böğürdüğü duyuldu. Derken kazan ayaklandı, tosbağa gibi yürüyüverdi, sonra tersyüz oldu ve Gurdulü yeniden gün ışığına çıktı.

Tepeden tırnağa lahana çorbasına batmış, lekelenmiş, yağlanmış, üstelik ise bulanmıştı. Suratından akan çorbayla kör olmuş gibiydi; kollarını ileriye uzatmış, "Her şey çorba!" diye haykırarak gidiyordu, gözlerini ve yüzünü kaplayan çorbadan başka şey göremiyordu; "Her şey çorba!" Sanki çevresindeki her şeyden kaşık kaşık almak ister gibi, bir eliyle kaşığını savuruyordu: "Her şey çorba!"

Rambaldo bunu görünce o kadar rahatsız oldu ki başı döndü; ama iğrenmekten çok kuşkulanmıştı: Ya orta yerde öyle kör gibi dört dönen o adam haklıysa, ya dünya içinde her şeyin dağılıp gittiği, her şeyin birbirinin rengine bulandığı bir muazzam çorbaysa? Az kalsın "İmdat! Çorba olmak istemiyorum!" diye bağıracaktı, ama baktı ki Agilulfo yanı başında, kollarını kavuşturmuş duruyor, o sahnenin bayağılığı karşısında, kendisi sanki pek uzaklardaymış gibi kılı bile kıpırdamıyor, bu korkusunu onun asla kavrayamayacağını anladı. Beyaz zırhlı şövalyenin yüreğinde hep uyandırdığı bunun tersi nitelikteki tedirginlik, şimdi Gurdulù'nun yarattığı yeni tedirginliğe bağlanıyordu. Böylece dengesini yeniden bulmayı ve sakinleşmeyi başardı.

Sesinin tonunu bozınamayı başararak Agilulfo'ya sordu: "Neden her şeyin çorba olmadığını kendisine anlatıp bu maskaralığa bir son vermiyorsunuz?"

"Bunu anlatmanın tek yolu onu belli bir görevle yükümlendirmektir," dedi Agilulfo, sonra Gurdulù'ya döndü: "Sen Frankların kralı kutsal Imparator Carlo'nun buyruğuyla benim seyisimsin. Bundan böyle her dediğimi yapmak zorundasın. Şimdi ben Cenaze İşleri ve Dinî Vecibeler Genel Müdürlüğü'nce dünkü savaşın ölülerini gömmekle görevlendirildiğimden, bir kazma kürek alacaksın, savaş alanına gideceğiz, şehit düşüp Tanrı katına ermiş kardeşlerimizin mübarek na'aşlarını defnedeceğiz."

Rambaldo'yu da çağırdı, şövalyelerin bu ikinci nazik görevini de öğrenmesi gerekirmiş.

Üçü birlikte savaş alanına doğru yürüyorlardı: Agilulfo o çevik olmak isteyen, ama iğnelerin üstünde yürüyormuşa benzeyen adımlarıyla; Rambaldo gözlerini faltaşı gibi açmış, bir gün önce mızrakların ve kılıç darbelerinin yağmuru altında geçtiği yerleri tanımakta sabırsız; Gurdulù kazma kürek omuzda, görevinin ağırlığını hiç mi hiç kavramamış, ıslık çalıp türkü çağırarak.

Geçtikleri sırttan, en kanlı çarpışmaların yapıldığı ova görünüyordu. Yerler cesetlerle örtülüydü. Pençeleriyle ölülerin omuzlarına ya da yüzlerine tutunmuş akbabalar eğilmiş, gagalarıyla deşilmiş karınları karıştırıyorlardı.

Aslında bu akbabaların işi de öyle hemen yoluna giriveren bir iş değildir. Savaş bitmek üzereyken alçaklara inerler: Ama alan çelik zırhlarının içinde sımsıkı kapalı ölülerle kaplıdır, yırtıcı kuşlar gagalarıyla ne kadar vururlarsa vursunlar, bir çizik bile atamazlar. Akşam çöker çökmez karşıt ordugâhlardan, yerde yüzükoyun sürünerek, ölü soyucular gelir. Akbabalar yeniden havalanıp gökyüzünde daireler çizerek, onların işlerini tamamlamalarını beklerler. İlk ışıklar, çırılçıplak bedenlerden ağarmış bir savaş alanını aydınlatır. Akbabalar yeniden yere konarlar, şölen başlar. Ama ellerini çabuk tutmak zorundadırlar, çünkü çok geçmeden mezarcılar gelecek, kuşlardan esirgedikleri şeyi kurtlara sunacaklardır.

Agilulfo ile Rambaldo kılıçlarını, Gurdulù küreğini savurarak, o kapkara konukları kovalayıp uçurdular. Sonra gamlı görevlerini yerine getirmeye koyuldular: Her biri kendine bir ölü seçti, ayaklarından sürükleyip tepeye, mezarına yerleştirmeye elverişli bir yere sürükledi.

Agilulfo bir ölüyü sürüklerken şöyle düşünüyordu: "Ey ölü, sen benim asla sahip olmadığım ve olamayacağım şeye sahipsin. İşte bu bedene. Aslında *sahip* değilsin: Sen bu bedensin, yani efkârlandığım zamanlar varolan insanlarda imrendiğimi fark ettiğim şeysin. Aman ne güzel şeymiş ya! Mademki bunsuz da her şeyi yapabiliyorum, kendimi ayrıcalıklı sayabilirim. Her şeyi, –yani– bana en önemli gelen her şeyi; üstelik çoğu-

nu varolan insanlardan daha da iyi beceriyorum, onların o her zamanki kabasabalık, laubalilik, tutarsızlık kusurları, o kötü kokuları olmaksızın. Gerçi varolan kimselerin yapıp ettiklerine benim asla elimden gelmeyecek bir şey ekledikleri, özel bir damga vurdukları doğru. Ama sırları burada, bu işkembe torbasındaysa, aman teşekkür ederim, eksik olsun daha iyi. Bu çıplak bedenler vadisi de beni yaşayan insanların mezbahasından daha fazla tiksindiriyor diyemem."

Gurdulù bir ölüyü sürüklerken şöyle düşünüyordu: "Ey ölü, sen benim yellenmelerimden daha pis kokular saçıyorsun. Bilmem neden herkes sana acıyıp duruyor? Hareket ediyordun, şimdi hareketin besleyeceğin kurtlara geçecek. Saçların, tırnakların uzuyordu: Şimdi saçacağın sıvılarla çayırın otları güneşin altında daha çok uzayacak. Ot olacaksın, sonra otları yiyecek olan ineklerin sütü, sütü içen çocuğun kanı olacaksın, bu böyle gidecek. Görüyorsun ya ey ceset, yaşamayı sen benden iyi beceriyorsun!"

Rambaldo bir ölüyü sürüklerken şöyle düşünüyordu: "Ey ölü, ben de senin gibi, kendimi topuklarımdan tutturup sürükletmek için geldim. Nedir beni iten bu coşku, bu savaş ve aşk tutkusu, senin açık kalmış gözlerinin, taşlara çarpıp duran başının olduğu yerden bakılınca? Bunu düşünüyorum, ey ölü, bana bunu düşündürtüyorsun; ama ne fark eder ki? Hiçbir şey. Biz yaşayanlar için de, siz ölüler için de, mezardan önceki işte bu günlerden başka gün yok ki. Dilerim onları ziyan etmeyeyim, dilerim olduğum ve olabileceğim şeylerden hiçbirini boşa harcamayayım. Frank ordusu uğruna yiğitlikler göstereyim. Gururlu Bradamante'yi kollarımla sarayım, o da beni sarsın, dilerim. Umarım sen de günlerini daha kötü geçirmemişsindir, ey ölü. Nasıl geçirmiş olursan ol, senin zarın atıldı. Benimkiyse hokkada dönüp duruyor. Ve ben, ey ölü, kendi kaygını seviyorum, senin dinlenmeni değil."

Gurdulù türkü söyleyerek cesede bir çukur kazmaya hazırlandı. Onu upuzun yere yatırdı, ölçülerini aldı, kazmayla sınırlarını çizdi, sonra yerinden kaldırdı, canla başla kazmaya girişti. "Ölü, kim bilir, belki de öyle durmuş beklerken canın sıkılıyordur!" Cesedi çukurdan çıkarıp bir yanma döndürdü,

kendi kazma sallarken seyretsin diye. "Ölü, birkaç kazma da sen indirsen fena olmaz hani..." Cesedi doğrulttu, eline bir kazma tutuşturmayı denedi. Ölü devrildi. "Tamam, anladık. Beceremiyorsun. Eh, kazmasına ben kazayım da artık çukuru sen doldurursun."

Çukur kazılmıştı: Ama Gurdulù'nun düzensiz kazma vuruşlarıyla ortaya biçimsiz, huni gibi bir çukur çıkmıştı. Şimdi Gurdulù çukuru bir denemek istiyordu. İçine girip uzandı. "Oh, ne rahat! İnsan burada böyle ne güzel dinleniyor! Ne hoş yumuşacık toprak! Böyle içinde yandan yana dönmek ne zevkli! Ölü, gel bak, ne güzel bir çukur kazdım sana!" Sonra düşünüp vazgeçti. "Ama bir dakika, madem çukuru sen dolduracaksın dedik, en iyisi ben aşağıda kalayım, sen kürekle toprağı üzerime yığ!" Birazcık bekledi. "Hadisene! Elini çabuk tut! Bu da iş mi yahu! Bak, böyle yapacaksın!" Yattığı yerden, kazmasını uzatarak toprakları aşağıya almaya başladı. Bütün yığın üzerine yıkıldı.

Agilulfo ile Rambaldo boğuk bir çığlık işittiler, korkudan mıydı, yoksa kendini böyle güzelce gömülmüş bulmanın keyfinden miydi, anlaşılmıyordu. İyice toprağın altında kalmış olan Gurdulù'yu tam zamanında çekip çıkardılar, az kalsın boğuluyormuş.

Şövalye, Gurdulù'nun işini kusurlu, Rambaldo'nunkini yetersiz buldu. Kendisi küçük bir yolun iki yanına paralel, dikdörtgen biçimi çukurların kenarlarını belirleyerek minicik, düzenli bir mezarlık yapmıştı.

Akşamüstü dönerken ormanın seyreldiği bir yerden geçtiler, Frank ordusunun marangozları mancınıklar için tomruk, ateş için odun kesiyorlardı.

"Şimdi Gurdulù, sıra geldi odun kesmeye."

Gel gör ki, Gurdulù baltasını rastgele savuruyor, yakacak odunlarla birlikte yaş tahtaları, baldırıkara demetlerini, kocayemiş çalılıklarını ve yosun tutmuş ağaç kabuklarını bir araya koyuyordu.

Şövalye, marangozların balta sallayışlarını, gereçleri, odun yığınlarını denetliyor, bir yandan da Rambaldo'ya odun toplanması sırasında bir şövalyeye düşen görevlerin neler olduğunu

anlatıyordu. Rambaldo ona kulak vermiyordu: Bütün o zaman boyunca dilinin ucunda bir soru vardı, işte Agilulfo ile gezintisi sona ermek üzereydi ve soruyu sormamıştı. "Şövalye Agilulfo!" diye sözünü kesti.

Agilulfo birtakım baltaları elden geçirmekteydi. "Ne istiyorsun?" dedi.

Delikanlı söze nereden başlayacağını bilemiyordu, yüreğindeki tek konuya girebilmek için birtakım özürler bulmayı beceremiyordu. Bu yüzden kızarıp bozararak sordu: "Bradamante'yi tanıyor musunuz?"

O adı işitince, her zamanki karmakarışık yığınlarından birini göğsüne bastırmış yaklaşan Gurdulù yerinden sıçradı. Tahta parçaları, çiçeklenmiş hanımeli dalları, ardıç meyveleri, kurtbağrı yaprakları havada uçuştu.

Agilulfo'nun elinde kılıç gibi keskin iki yüzlü bir balta vardı. Onu bir salladı, hız aldı, bir meşenin gövdesine indirdi. İki yüzlü balta ağacı bir vuruşta keserek bir yanından öteki yanına geçti, ama gövde kökünden ayrılmadı, öylesine yerli yerine oturmuştu vuruş.

Rambaldo ürkerek yerinden sıçradı. "Ne oluyor, Şövalye Agilulfo? Neyiniz var?" diye haykırdı.

Agilulfo şimdi kollarını kavuşturmuş, gövdenin çevresini dolaşarak inceliyordu. "Gördün mü?" dedi delikanlıya. "Elin bir an bile titremeyecek, kesin bir vuruş. Kesiğe bak, nasıl da dümdüz."

6

Yazmaya başladığım bu öykü düşündüğümden de güçmüş. Şimdi de ölümlülerin en büyük çılgınlığı olan karasevdayı anlatmak düşüyor bana; adağım, manastırın dört duvarı, utangaç huylu oluşum beni bugüne değin ondan uzak tuttu. Sevdadan söz edildiğini hiç işitmedim diyemem doğrusu, manastırda, günahtan nasıl uzak kalacağımızı öğrenelim diye ara sıra oturup böyle şeylerden laflarız, kafamızdaki belirsiz kavramlarla ne kadar laflayabilirsek elbette, en çok da içimizden bir zavallı rahibecik, toyluğundan ötürü gebe kaldığında ya da Tanrı korkusu bilmez bir zorba tarafından kaçırılıp da sonra geri döndüğünde kendisine neler yaptıklarını bir bir anlattığında. Demek istiyorum ki, savaş gibi, aşk üstüne de, düşleyebildiğim kadarını elimden geldiğince anlatacağım: Öykü yazma sanatı, yaşamdan anlayabildiğimiz hiçten, geri kalan bütün şeyleri çıkarmayı bilme sanatıdır; ama sayfa sona erdi mi yaşam yeniden başlar ve bir bakarız ki, bildiğimiz şey gerçekten koskoca bir hiçmiş.

Bradamante daha fazlasını mı biliyordu ki? Bütün o dişi savaşçı yaşantısından sonra, ruhunda derin bir doyumsuzluk duygusu kök salmıştı. Şövalyelik yaşantısına atılmasının nedeni katı, kesin ödünsüz olan, bir ahlak kuralına ve –silahlarla atların kullanılışında– titizce hesaplara dayanan şeylere karşı tutkusuydu. Oysa bula bula ne bulmuştu o yaşantıda? Savaşa olanca laubaliliğiyle, uluorta dalan, ter ve kana batmış iriyarı herifler, iş saatleri biter bitmez tek yaptıkları kafayı çekmek ya da o gece içlerinden hangisini çadırına alacak diye kendi peşinden aptal

aptal seğirtmekti. Çünkü, herkesin bildiği gibi, şövalyelik büyük şeydir, ama şövalyeler koca bebeklerden farksızdırlar, önemli işler başarmaya alışkındırlar, ama öyle uluorta, gelişigüzel, uymaya ant içtikleri ve kılı kırk yararak saptanıp kesinleştiklerinden, onlara düşünme zahmetini bırakmayan kutsal kuralları iyi kötü izleyerek. Savaş dediğinin nasıl olsa birazı mezbaha, birazı alışılmış işlerdir, pek öyle ince eleyip sık dokunacak yanı yoktur.

Aslında Bradamante'nin de onlardan farkı yoktu: Tanrı bilir, bu kesinlik ve ödünsüzlük heveslerine de kendi gerçek yapısına karşı çıkmak için kapılmıştı. Örneğin bütün Fransa ordusunda derbeder biri varsa o da Bradamante'ydi. Çadırı deseniz, bütün ordugâhın en dağınık çadırıydı. Erkekler, kadın işi sayılan çamaşır yıkamak, sökük dikmek, ortalık süpürmek, döküntüleri toplamak gibi işleri bile iyi kötü üstlenmişlerken, prenses gibi şımartılarak yetişmiş olan Bradamante elini sıcaktan soğuğa sürmezdi; ordu birliklerinin çevresinde hep dolaşan o kocamış çamaşırcılarla bulaşıkçılar –hepsi mi hepsi uygunsuz kadınlar– olmasa, çadırı köpek bağlasan durmaz halde olurdu. Nasıl olsa kendisi içinde oturmuyordu; gün ışıyınca zırhını giyinir, eyerine atlardı; gerçekten de silahlarını kuşandı mı bambaşka olurdu, miğferinin tepeliğinden baldırlıklarına değin pırıl pırıl parlardı, en kusursuz, gıcır gıcır donanımlarla hava atardı, zırhının üzerine giydiği gömleği menekşerengi fiyonklarla süslüydü, bir tanesi bile eksik olsa kıyameti koparırdı. Savaş alanında böyle şövalyelerin en göz alıcısı olma tutkusu kadınca bir hevesten çok, soylu yiğitlere sürekli meydan okuyuşun, onların karşısında bir üstünlüğün, gururun anlatımıydı. Dostta olsun, düşmanda olsun silahların kusursuz bakımını ve kullanılışını ruhsal kusursuzluğun belirtisi sayardı. Beklentilerine bir ölçüde karşılık verdiğine inandığı bir örneğe rastladığında da, içinde o güçlü aşk isteklerinin kadını uyanıverirdi. Bunda yine kendi kesinlik ülkülerine ters düştüğü söylenirdi: Hem sevecen, hem hırslı bir sevgiliydi. Ama erkek yola girer, denetimi elden kaçırır, dizginleri onun eline bırakırsa, Bradamante ondan hemen soğur, daha çelik ruhlu birinin peşine düşerdi. Ama artık kimi bulabilirdi ki? Hıristiyan ya da düşman aslarından hiçbirisi onu etkilemez olmuştu: Hepsinin zayıf noktalarını ve saçmalıklarını öğrenmişti.

Onu sabırsızlıkla arayan Rambaldo yüzünü ilk kez gördüğünde, Bradamante çadırının önündeki açıklıkta okçuluk talimi yapıyordu. Kısa bir tunik giymişti; çıplak kollarıyla yayı geriyordu; yüzü o zorlanmadan ötürü biraz gölgelenmişti, saçları ensesinde toplanmış, sonra darmadağın bir at kuyruğu halinde salıverilmişti. Ama Rambaldo'nun bakışları hiçbir ayrıntıya takılmadı: Kadını, endamını, renklerini, hepsini birden gördü, ondan başkası olamazdı, hemen hiç görmeden umutsuzca istediği kadındı o, başka hiçbir türlü olamazdı.

Ok yayından fırladı, gidip nişan direğine, daha önceden saplanmış bulunan üç okla bir sıraya dizildi. "Okçulukta sana meydan okuyorum!" dedi Rambaldo ona doğru koşarak.

Delikanlı oldu olası böyle koşar kadına doğru: Ama onu sürükleyen, gerçekten o kadının aşkı mıdır acaba? Yoksa her şeyden önce kendi kendisine duyduğu aşk, ona yalnızca kadının sunabileceği bir varolma güvencesini arayış mıdır? Delikanlı koşar ve sevdalanır, kendine güvensiz, mutlu, umutsuzdur, onun gözünde kadın varlığı kuşku götürmeyen kişidir, o kanıtı yalnız o verebilir. Ama kadın da hem var hem yoktur: İşte erkeğin karşısında, o da yüreği çarpıntılı, güvensiz durmaktadır, delikanlı nasıl anlamaz bunu? İkisinden hangisinin güçlü, hangisinin zayıf olduğunun ne önemi var? Eşit durumdadırlar. Ne var ki delikanlı bilmez bunu, çünkü bilmeyi istemez: Açlığını çektiği varolan kadındır, kuşku götürmeyen kadın. Kadın ise daha çok şey bilir ya da belki daha az; yine de bildikleri farklı şeylerdir; şimdi aradığı farklı bir varoluş biçimidir; birlikte okçuluk yarışına girişiyorlar; kadın delikanlıyı azarlıyor, ustalığının hakkını vermiyor, o ise bunun bir oyun olduğunun farkında değil. Çevrede Fransa ordusunun çadırları, rüzgârda dalgalanan bayraklar, sonunda saman tayınlarına kavuşmuş sıra sıra atlar. Hizmetkârlar şövalyelerin sofrasını kuruyorlar. Şövalyeler çepeçevre öbeklenmiş, çocukla ok atma yarışına giren Bradamante'yi seyrediyorlar. Bradamante diyor ki:

"Hedefi tutturuyorsun, ama hep rastlantı işte."

"Rastlantı mı? Hedefi daha bir kez bile şaşırmadım, rastlantı ha!"

"Yüz tane oku şaşırmadan atsan da rastlantı, hep rastlantı!"

"Öyleyse ne var rastlantısal olmayan? Rastlantı olmadan başarıya kim ulaşabilir ki?"

Alanın kıyısından Agilulfo ağır adımlarla geçiyordu; ak zırhının üzerinden kara bir pelerin sarkıyordu; bakmak istemeyen, ama kendisine baktıklarını bilen, umursamazlık göstermek isteyen, oysa umursamasına bal gibi umursayan, ancak başkalarının sanabileceklerinden bir başka biçimde umursamayan birinin yürüyüşüyle yürüyordu.

"Şövalyem, gel sen göster bu işin nasıl yapılacağını..." Bradamante'nin sesinden o her zamanki küçümseyici ton silinmişti, davranışında alışılmış gururdan eser kalmamıştı. Agilulfo'ya doğru iki adım ilerlemiş, yayı kertiklenmiş okuyla birlikte uzatıyordu.

Ağır ağır yaklaştı Agilulfo, yayı aldı, pelerinini omuzlarının bir silkinişiyle geriye attı, kollarını yayla birlikte öne uzattı. Hareketleri bir hedefe yaklaşmaya çalışan kasların ve sinirlerin hareketi değildi: Gücü kendi dilediği bir düzene sokuyor, okun ucunu hedefe giden görünmez çizgide durduruyor, yayı tastamam, gerektiği kadar kımıldatarak fırlatıyordu. Okun hedefe ulaşmaması olanaksızdı. Bradamante haykırdı: "İşte, nişan almak diye buna derler!"

Agilulfo'nun kılı kıpırdamadı, hâlâ titreşen yayı demirden elleriyle sıkı sıkı tutuyordu; sonra elinden yere bıraktı; pelerinine sarındı, yumruklarıyla zırhın göğüslüğü üzerinde kavuşturdu; uzaklaştı, gitti. Diyecek hiçbir şeyi yoktu ve hiçbir şey dememişti.

Bradamante yayı yerden aldı, kollarını uzatarak kaldırdı, at kuyruğu saçları omuzlarını dövüyordu: "Kim, ondan başka kim, yayı böylesine güvenle gerebilir? Kim her hareketinde onun gibi titiz ve kesin olabilir?" Böyle söylenerek otları tekmeliyor, okları çitin kazıklarında parçalıyordu. Agilulfo uzaklaşmıştı bile, başını çevirip bakmıyordu; sanki başını eğerek yürüyormuş gibi, gökkuşağı renkli sorgucu öne düşmüştü, yumruklarını göğsünde sıkmış, kara pelerinini ardı sıra sürüklüyordu.

Çevrede toplanmış bulunan soylu yiğitlerden bazıları çılgınlık nöbeti geçiren Bradamante'yi keyifle seyredebilmek için çimenlerin üzerine oturdular: "Agilulfo'ya abayı yaktığından beri zavallının rahatı huzuru kalmadı..."

"Nasıl? Ne dediniz?" O sözleri havada kapan Rambaldo, söyleyeni kolundan kavradı.

"Ya, çaylak, öyle işte, şövalye hanım kızımızın önünde daha pazularını şişiredur sen! O artık içi dışı tertemiz zırhlardan başkasını beğenmiyor! Agilulfo'ya karasevdalı olduğunu bilmiyor musun?"

"Ama nasıl olur... Agilulfo... Bradamante... nasıl yapar bunu?"

"Öyle bir yapar ki, varolan bütün erkeklerden hevesini alınca tek isteği hiç mi hiç varolmayan bir erkek olur..."

Artık her kuşkulandığında, her efkârlandığında beyaz zırhlı şövalyeye koşmak Rambaldo için doğal bir davranış biçimi olmaya başlamıştı. Şimdi de öyle yaptı, ama yine ondan bir öğüt istemek için miydi, yoksa rakip olarak karşısına dikilmek için mi, bilmiyordu.

"Hey, fıstık, yatağın için biraz çelimsiz sayılmaz mı, ha?" diye takılıyorlardı silah arkadaşları. Bradamante de epey düşkünleşmiş olmalıydı: Bir zamanlar onunla bu tonda konuşabilirler miydi hiç!

"Söylesene," diye üsteliyorlardı o saygısızlar, "diyelim ki çırılçıplak soydun, ne geçecek eline?" Ve kaba saba kahkahalar atarak gülüyorlardı.

Bradamante ile şövalyeden böyle söz edildiğini duymanın acısıyla, o öyküde kendisine hiç yer olmadığını, kimsenin onu adam yerine koymadığını anlamanın öfkesi birbirine karışıyor, Rambaldo'nun yüreğini büsbütün sıkıştırıyordu.

Bradamante şimdi eline bir kamçı geçirmiş, havada savurarak meraklıları –onlarla birlikte de Rambaldo'yu– kovalıyordu. "Ne sanıyorsunuz yani, her kim olursa olsun, herhangi bir erkeğe yapması gerekeni yaptıracak kadar kadın değil miyim sanıyorsunuz?"

Onlar da bir yandan koşarken bir yandan bağırıyorlardı: "Hih! Hih! Hih! Bradamante, bir eksiği varsa çekinme, bizden iste de tamamlayalım!"

Rambaldo, ötekilerin itip kakmasıyla, o aylak savaşçı güruhunu dağılana kadar izledi. Artık canı Bradamante'nin yanına dönmek istemiyordu; bundan böyle Agilulfo'nun yakınlığından da

tedirgin olacaktı. Rastlantı bu ya, yanında Torrismondo adında bir delikanlı vardı, Cornovaglia düklerinin küçük oğlu; suratı beş karış, yerlere bakarak, ıslık çala çala gidiyordu. Rambaldo hemen hiç tanımadığı bu delikanlının yanında yürümesini sürdürdü, içini dökme isteğiyle, çene çalmaya başladı. "Ben burada yeniyim, bilmem ki, umduğum gibi çıkmadı, her şey insanın avcundan kayıp gidiyor, hiçbir yere varamıyorsun, bir şeycikler anlayamıyorsun."

Torrismondo gözlerini kaldırmadı, ürkütücü ıslığını bir an kesip homurdandı: "Her şey iğrenç."

"Yani şey," dedi Rambaldo, "ben aslında o kadar kötümser değilim, öyle anlar oluyor ki zevkle dolup taşıyorum, hatta hayranlığa kapılıyorum, sonunda her şeyi anladım sanıyorum, hah diyorum, şu anda olup bitenleri görmek için doğru açıyı buldumsa, Frank ordusunda savaş hep böyleyse, bu diyorum, gerçekten düşlediğim şey. Ama gel gör ki hiçbir şeye güvenemiyorsun..."

"Neye güvenmek istiyorsun ki?" diye sözünü kesti Torrismondo. "Armalar, rütbeler, geçitler, sanlar... Hepsi maskaralık. Soylu yiğitlerin şanlı serüvenlerinin görüntülerini ve sloganlarını taşıyan kalkanlar demirden değil, kâğıttan hepsi: Parmağını bir yanından bastırsan öbür yanından çıkar."

Bir bataklığın kıyısına gelmişlerdi. Kıyıdaki taşlarda kurbağalar vıraklayarak zıplıyordu. Torrismondo ordugâhtan yana dönmüş, çit kazıklarının tepelerinde, yükseklerde dalgalanan bayrakları, sanki her şeyi silmek isteyen bir el hareketiyle gösteriyordu.

"Ama imparatorluk ordusu..." diye karşı çıktı Rambaldo (yüreğindeki burukluğu dışarıya dökebilmek istemişti, ama ötekinin her şeyi çılgınca yadsıyışı karşısında yaya kalmıştı, şimdi kendi acılarının tam yerini kavrayabilmek için ölçüyü kaçırmamaya gayret ediyordu), "Şunu kabul etmek gerekir ki, imparatorluk ordusu yine de kutsal bir dava uğruna çarpışıyor, Hıristiyanlığı kâfirlerden koruyor."

"Ne savunma var, ne saldırı, hiçbir şeyin anlamı yok," dedi Torrismondo. "Savaş dünya durdukça sürecek, ne kazanan olacak ne kaybeden, sonsuza değin böyle karşılıklı siperlerde çakılı kalacağız. Bir taraf olmasa öteki tarafın hiçbir varlığı kalmayacak, artık onlar da, biz de neden savaştığımızı çoktan unuttuk... Şu kurbağaları işitiyor musun? Bütün yapıp ettiklerimizde, on-

ların vıraklamalarından, kıyıdan suya, sudan kıyıya sıçramalarından fazla anlam yok..."

"Benim için öyle değil," dedi Rambaldo, "benim gözümde, tam tersine, her şey fazla kalıplaşmış, fazla düzenli... Erdemi, yiğitliği gözlerimle görüyorum görmesine de, hepsi öyle sopsoğuk ki... Varolmayan bir şövalyenin olması, açık söyleyeyim, ürkütüyor beni... Yine de ona hayranım, yaptığı her şey öylesine kusursuz ki, varolsa bu kadar güven veremezdi insana, neredeyse –kızardı– Bradamante'yi anlıyorum... Hiç kuşkusuz, Agilulfo ordumuzun en üstün nitelikli şövalyesi..."

"Öööö!"

"Ne demek öööö?"

"O da bir göz boyamaca, hem de ötekilerden beter."

"Göz boyamaca dediğin de nedir? Yaptığı her şeyi ciddi olarak yapıyor."

"Hiçbir şey yaptığı yok! Hepsi masal... O da yok, yaptığı işler de yok, söylediği şeyler de, hiçbir şey yok, hiçbir şey..."

"Öyleyse, ötekilerin yanında bu kadar sakıncalı bir durumdayken nasıl oluyor da orduda o yeri tutuyor? Yalnızca sanıyla mı?"

Torrismondo bir an ses çıkarmadı, sonra yavaşça şöyle dedi: "Burada sanlar da yalancıdır. İstesem her şeyi havaya uçururum. Üzerine basacak bir toprak parçası bile kalmaz."

"O zaman hiçbir şey kurtulmaz mı?"

"Kurtulur belki. Ama burada değil."

"Kim? Nerede?"

"Kutsal Gral Şövalyeleri!"*

* *Gral (ya da Graal)*: Ortaçağ inancına göre, İsa'nın havarileriyle yediği son yemeğinde kullandığı tas. En tanınmış efsane gruplarından birine konu olmuştur. Şövalye romanları Gral'i arayanların serüvenlerini ve onun yüzünden ortaya çıkan çekişmeleri anlatır. Gral efsanesi 12.-13. yüzyılların en şaşırtıcı şiir ürünlerinden biridir, şövalyelik efsanelerini, Citeaûx Tarikatı'nın din ülküsünü ve pagan efsanelerini kendinde toplar. Bu efsanenin, zamanında Roma Kilisesi'nin resmî görüşünden uzaklaşan ve ona cephe alan sapkın tarikatlarca, Hıristiyanlığın doğudan Avrupa'nın kuzey bölgelerine Roma'dan değil, başka yollarından geçip içinde İsa'nın kanının toplandığı Kutsal Gral ile birlikte getirildiğini ileri sürerek, kilisenin yerine bir başka dinsel yetke yaratabilmek amacıyla çıkarıldığı düşünülmektedir. Burada çizilen, işe "kutsal savaş" ile başlayıp kolayca şiddete yönelen *Gral Şövalyeleri Tarikatı* görüntüsü de daha çokçağın sapkın tarikatlarından esinlenmiş. (Çev. N.)

"E, nerede onlar?"
"Iskoçya ormanlarında."
"Sen gördün mü?"
"Hayır."
"Peki ne biliyorsun?"
"Biliyorum işte."

Sustular. Yalnızca kurbağaların vırakladığı işitiliyordu. Rambaldo'nun yüreğini bir korku sarıyordu, sanki o vıraklama her şeye egemen oluyormuş, onu da bir yemyeşil, yıvışık, kör solungaç vuruşunda boğacakmış gibi. Ama Bradamante'yi hatırladı, savaşta kılıcını çekmiş haliyle nasıl göründüğünü, korkusunu unutuverdi: Savaşmak, onun o zümrüt gözlerinin önünde yiğitlikler göstermek için sabırsızlanıyordu.

7

Burada, manastırda, her tövbekâra günahlarından arınması için bir kefaret, sonsuz selamete ulaşmak için bir yol bulunur. Benim payıma düşen de bu öyküyü yazmak: Çetin bir kefaret bu, çetin. Dışarıda güneşli bir yaz, vadiden bağrışmalar, çalkalanan suların sesi geliyor, hücrem yüksekte, daracık penceremden nehrin çizdiği bir dönemeci görüyorum, köy delikanlıları soyunmuş, suya girmişler, ötede, salkımsöğüt fidanlarının arkasında genç kızlar da giysilerini çıkarmış, suya iniyorlar. Delikanlılardan biri, suyun altından yüzerek gitti, gitti, şimdi başını çıkardı, bakıyor, kızlar da çığlık çığlığa bağırarak onu birbirlerine gösteriyorlar. Orada ben de olabilirdim, soylu arkadaşlar, kendi düzeyimde delikanlılar, hizmetçiler, uşaklarla. Neyleyeyim ki kutsal görevimiz gelgeç dünya nimetlerine sırt çevirip kendimizi kalıcı bir şeye adamamızı gerektiriyor. Kalıcı bir şey... bu kitap da, kül olmuş yüreklerle yerine getirdiğimiz bütün dinsel görevlerimiz de daha şimdiden kül olup gitmemişse... şuracıkta, nehirde, yaşamla titreşen ve suda halka halka yayılan aşk oyunlarından bile çabuk kül olup gitmemişse... Bir heves, başlıyorsun yazmaya, ama bir an geliyor, kalemden tozlu mürekkepten başka şey akmaz oluyor, bir damlacık yaşam sızmıyor, yaşamın tümü dışarıda, pencerenin dışında, senin dışında; artık bundan böyle yazdığın sayfaya asla sığamayacakmışsın, bir başka dünya açamayacak, gereken sıçrayışı yapamayacakmışsın gibi geliyor. Belki de böylesi daha iyidir, belki de neşeyle yazdığın zamanlar ne mucizeydi, ne Tanrının

inayeti: günahtı, putlara tapınmaydı, kibirdi belki. Bunların dışında mıyım öyleyse? Hayır, yazmakla iyiye doğru gitmedim: Yalnızca sabırsız, dünyadan habersiz gençliğimin birazını tükettim. Bu kırgın sayfalar ne işime yarayacak? Kitap olsun, adak olsun, değeri senin değerinden öteye geçmez ki. İnsan yazmakla kendini kurtarır diye bir şey yok. Yazarsın, yazarsın, bir de bakarsın ki ruhun elden gitmiş bile.

Öyleyse başrahibeye gidip kaferetimi değiştirmesini, beni kuyudan su çekmeyle, kenevir eğirmeyle, nohut ayıklamayla görevlendirmesini mi isteyeyim? Yararı olmaz. Yine yazıcı rahibe görevimi, elimden geldiğince yerine getireceğim. Şimdi de şövalyelerin şölenini anlatmam gerekiyor.

İmparatorluğun bütün görgü kurallarına aykırı olarak, Carlomagno sofraya daha ötekiler gelmeden, zamansız otururdu. Oturunca da ekmek, peynir, zeytin, yeşil biber, yani sofraya ne konulmuşsa, çöplenmeye başlardı. Üstelik elleriyle çöplenirdi. Mutlak iktidar, en ılımlı hükümdarların bile dizginleri sık sık koyuvermelerine, gelişigüzel davranışlarda bulunmalarına yol açar.

Soylu yiğitler üçer beşer sökün ediyorlardı, süslü tören giysilerini giymişlerdi, sırmaların, dantellerin arasından yine zırhlı gömleklerin demir ağları görünüyordu, ama delikleri iri iriydi, zırhlar ise bayramlık zırhlardı, ayna gibi pırıl pırıl, ama kılıçla şöyle bir vursan darmadağın oluverecek cinsten. İlkin Orlando gelip imparator amcasının sağına yerleşti, sonra Montalbanolu Rinaldo, Astolfo, Baionalı Angiolino, Normandiyalı Riccardo ve bütün ötekiler.

Masanın öteki ucuna Agilulfo gelip oturdu, hep o lekesiz savaş zırhıyla. Asla acıkmazdı, ne dolduracak midesi, ne çatalı götürecek ağzı, ne Borgogna şarabıyla ıslatacak damağı vardı da sofraya niçin otururdu? Yine de saatler saati uzayıp giden o şölenlerden hiç eksik olmazdı, oysa Agilulfo o saatleri hizmetinin gerektirdiği işlerle daha iyi değerlendirmeyi pekâlâ bilirdi. Bilmesine bilirdi de, aslında dava şuydu: Bütün ötekiler gibi, imparatorun sofrasında bir yere hakkı vardı ya, o yeri doldurmalıydı ve şölen törelerine de, günün bütün öteki törelerinde gösterdiği titizlikle uyardı.

Yemekler mi? İşte orduda her zaman ne yenirse o: hindi dolması, kaz çevirmesi, dana kebabı, süt domuzu, yılanbalığı, mercanbalığı, falan filan. Uşaklar tepsileri sunar sunmaz soylu yiğitler atılıyorlar, elleriyle tutup tutup koparıyorlar, yemeklerin suyunu zırhlarına bulaştırıyorlar, her yana salça sıçratıyorlardı. Kargaşa savaştakinden geri kalmıyordu: Çorba kâseleri devriliyor, kızarmış tavuklar havada uçuyor, açgözlünün biri olduğu gibi tabağına boşaltmadan önce, uşaklar yemek tepsilerini zorla çekip götürüyorlardı.

Masanın Agilulfo'nun bulunduğu ucunda ise her şey tertemiz, sakin, düzenliydi, ama bir o yemek yemeyen şövalye için, sofranın kalanı için olduğundan fazla hizmetkâr gerekiyordu. Her yanda kirli tabaklar karmakarışık yığılmışken –o kadar ki iki yemek arasında tabak değiştirmeye bile fırsat kalmıyor, herkes nerede yiyebilirse orada, hatta ara sıra örtünün üstünde yiyorken–, Agilulfo bir kere durmadan önüne yeni yeni yemek kapları, irili ufaklı tabaklar, çanaklar, biçim biçim, boy boy bardaklar, çatallar, bıçaklar, çorba kaşıkları, tatlı kaşıkları konulmasını istiyordu, üstelik bıçaklar iyice bilenmiş değilse, getirenin vay haline, hem temizlikten yana öylesine titizdi ki, bir bardağın ya da tabağın üzerinde bir donuk leke oldu mu hemen geri gönderiyordu. Sonra her şeyden alırdı: Azıcık, ama alırdı; bir kap yemeği bile geri çevirmezdi. Örneğin yabandomuzu kızartmasından ince bir dilim kesip alır, bir tabağa eti, küçük bir tabağa sosu koyar, sonra çok iyi bilenmiş bir bıçakla eti incecik şeritler halinde keser, bu şeritleri bir başka tabağa aktarır, üzerlerine sos döker, sosu içlerine çekmelerini beklerdi, böyle güzelce soslanmış et parçalarını bir başka kaba alır, ara sıra bir uşak çağırıp kirli tabağı geri gönderir, yerine temizini isterdi. Bu işlerin her biriyle yarım saat kadar oyalanırdı. Hele hele tavuk, sülün, bıldırcın yendiğinde neler olduğunu hiç sormayın, özel olarak getirttiği birtakım sipsivri bıçaklarla üzerlerinde saatlerce kuyumcu gibi çalışır, en incecik bir kemiğin üzerine yapışıp kalmış son incecik inatçı et lifini sıyırabilmek için bıçağı birkaç kez değiştirirdi. Şarap da alırdı. Sürekli olarak oradan oraya boşaltır, önündeki bir alay kadehin ve bardağın birinden ötekine aktarır, paylaştırır, maşrapalarda karıştırır, arada bir

uşaklardan birine uzatırdı, götürüp yenileriyle değiştirsin diye. Bol bol da ekmek tüketirdi: Ekmek içinden minimini birbirine eşit toplar yuvarlayarak masa örtüsünün üzerine düzenli sıralar halinde dizer; ekmek kabuğunu ufalayarak kırıntı yapar, kırıntılardan ufak piramitler oluşturur, sonunda uşaklara bir fırça getirip masa örtüsünü süpürmelerini buyurur, derken yeniden başlardı.

Bütün bu uğraşlarının ortasında, sofradaki konuşmaların tek sözünü kaçırmaz, tam zamanında lafa karışırdı.

Soylu şövalyeler sofrada nelerden mi konuşurlar? Neden konuşacaklar, her zamanki gibi böbürlenip dururlar işte.

Alır sözü Orlando: "Şunu söylemem gerekiyor ki, Aspramonte çarpışmasında durum kötüye gidiyordu, bereket ben Kral Agolante'yi düelloda yendim de Durlindana'yı elinden aldım. Kılıca öyle bir yapışmıştı ki, sağ kolunu bir kılıç vuruşuyla kestiğimde, yumruğu Durlindana'nın kabzasını sımsıkı kavramış olarak kaldı da ancak kerpetenle açabildim."

Agilulfo lafı ağzına tıkar: "Niyetim seni yalancı çıkarmaktır sanma, ama raporlara göre Durlindana düşman tarafından Aspramonte çarpışmasından beş gün sonraki ateşkes görüşmeleri sırasında teslim edilmiştir. Nitekim, anlaşma koşullarından biri gereğince Frank ordusuna terk edilen hafif silahlar listesinde kayıtlıdır."

Alır sözü Rinaldo: "Zaten Fusberta olayının yanında ne önemi var onun? Pireneler'i geçtiğimizde ben o ejderle boğuşmuş, kılıcını bir vurunca gövdesini ikiye ayırmıştım, üstelik hepiniz bilirsiniz ki ejderlerin derisi elmastan serttir."

Agilulfo altta kalır mı hiç: "Şimdi olayları şöyle yerli yerince bir gözden geçirelim: Pireneler'i geçiş harekâtı nisan ayında yapılmıştı, nisan ayında da, herkesçe bilindiği gibi, ejderler deri değiştirirler, yeni doğmuş bebekler kadar yumuşacık ve narindirler."

Şövalyeler: "Canım her neyse, o gün olmuş, başka bir gün olmuş, orada olmuş, başka bir yerde olmuş, oldu ya ona bak, kılı kırk yarmanın ne âlemi var..."

Ama keyifleri kaçmıştır. Şu Agilulfo var ya, her şeyi hatırlardı, her olayı belgeleyebilirdi, en ünlü, herkesçe gerçek sayılan, hiç

görülmemiş olanların bile ayrıntılarıyla anlattıkları yiğitlikleri, şöyle akşamları alay komutanlığına rapor edilecek sıradan hizmet olaylarına çevirmekte üstüne yoktu. Zaten dünya dünya olalı, savaşta olup bitenlerle, sonradan anlatılanlar arasında fark vardır, hem sonra bir savaşçının yaşamında bazı olayların gerçekten olması ya da olmaması o kadar önemli değildir; ortada insanın kişiliği vardır, değil mi efendim, gücü vardır, sonra tutarlı davranışları vardır, bunlara bakılır, işler tam şöyle şöyle gitmemişse bile pekâlâ da gitmiş olabileceğine, benzeri bir durumda bundan sonra öyle gidebileceğine inanılır. Ama Agilulfo gibi birinin yaptıklarını, ister gerçek, ister uydurma olsun, destekletecek hiçbir şeyi yoktur: Ya günbegün yazılı olarak rapor edilmiş, kayıtlara geçirilmiştir ya da boşlukta kalır, kapkara boşlukta. Agilulfo'ya kalsa meslektaşlarını da kendine benzetmek ister; onlar ise Bordeaux şarabıyla kafayı çekip böbürlenirler, bugün hiç varolmadan düne mal olan tasarılarla, bir süre birine, bir süre ötekine atfedildikten sonra, kendilerine uygun kahramanı her zaman bulup onun üstünde kalan söylencelerle şişinirler.

Ara sıra içlerinden biri Carlomagno'yu tanıklığa çağırır. Ama imparator o kadar çok savaş yapmıştır ki hepsini birbirine karıştırır artık, hatta şu anda yaptığı savaşı bile doğru dürüst hatırlayamaz. Onun görevi savaşa gidip vuruşmak, çok çok bir sonraki savaşı düşünmektir; yapılıp bitmiş savaşlar nasıl gitmişse gitmiş; tarih yazarlarının ve saz şairlerinin anlattıklarını pay bırakarak dinlemek gerekir; imparator öyle herkesin peşi sıra dolaşıp eğrisini doğrusundan ayırmaya kalkışsa vay haline. Ancak askerî kadroları, rütbeleri, soyluluk sanlarının ya da toprakların bağışını ilgilendiren bir anlaşmazlık çıktığı zamanlar kral fikrini söylemek zorundadır. Fikri diyorsam, o da bir noktaya kadar elbette: Aslında Carlomagno'nun kendi iradesi pek ağırlık taşımaz, sonuçları düşünmesi, eldeki belgelere göre yargılaması, yasalara ve göreneklere uyarak çözümlemesi gerekir. Bu nedenle, düşüncesini sorduklarında omuzlarını kaldırır, ortadan bir şeyler söyler, kimi zaman da "Amaaan! Kim bilir! Savaş zamanı değil mi, at atabildiğin kadar!" diyerek geçiştirir. Ekmek içlerinden minimini yuvarlaklar yaparak –aslına uygun anlatılmış olmasalar bile yine de Frank ordusunun yüzünü

ağartan– her olaya bir itirazda bulunan o Guildivernizade Şövalye Agilulfo'ya canından bezdirecek bir angarya yüklemek gelir içinden, ama en usandırıcı hizmetlerin onun gayretkeşlik etmek için dört gözle beklediği fırsatlar olduğunu söylemişlerdir kendisine, onun için böyle bir çareden yarar ummaz.

Derken Ulivieri dedi ki: "Agilulfo, azizim, neden bu kadar ince eleyip sık dokuyorsun anlamıyorum. Yiğitliklerimizin şanı halkımızın belleğinde devleşiyor ya, bu da onların gerçek bir zafer, kazandığımız sanların ve rütbelerin haklı temeli olduğunun kanıtı sayılır."

"Benimkilerin değil," diye lafı ağzına tıktı Agilulfo. "Ben her sanımı ve sıfatını kesinleşmiş, tartışma götürmez belgelerle kanıtlanmış yiğitliklerle aldım!"

"Sen onu kavuğuma anlat!" dedi bir ses.

Agilulfo yerinden fırladı. "Bunu kim söylediyse hesabını verecek!"

"Sakin ol, uslu dur," dedi ötekiler: "Madem senin hep başkalarının yiğitliklerine itirazın oluyor, birilerinin de çıkıp seninkileri eleştirmesini önleyemezsin..."

"Ama ben kimseyi aşağılamıyorum. Yalnızca yer, tarih ve belge belirterek olayları saptıyorum!"

"Konuşan bendim. Ben de olayları saptayacağım." Genç bir savaşçı ayağa kalktı, benzi solmuştu.

"Geçmişimde tartışma götürecek bir şeyler bul da göreyim seni, Torrismondo," dedi Agilulfo; delikanlı gerçekten de Cornovaglialı Torrismondo'ydu. "Örneğin, bana şövalyelik silahlarının, bundan tam on beş yıl önce, İskoçya kralının kızı Sofronia'nın bekâretini iki haydudun saldırısından kurtardığımdan ötürü kuşandırıldığını tartışabilir misin?"

"Evet, tartışırım: İskoçya kralının kızı Sofronia on beş yıl önce bakire değildi!"

Masanın bir başından öbürüne bir mırıltı dolaştı. O zamanlar yürürlükte bulunan şövalyelik yasalarına göre, soylu kökenlerden gelme bir genç kızın bekâretini kesinleşmiş bir tehlikeden kurtaran kişiye derhal şövalyelik silahları kuşandırılırdı; ama artık bakire olmayan bir soylu hanımı tecavüzden kurtarmanın ödülü yalnızca bir onur belgesi ve üç maaş ikramiyeydi.

"Yalnızca benim şövalyelik onuruma değil, kılıcımla koruduğum bir soylu hanıma karşı da aşağılama sayılan böyle bir iddiayı nasıl ileri sürebilirsin?"

"Sürebilirim de ondan."

"Kanıtların?"

"Sofronia benim annemdir!"

Soylu yiğitlerin bağrından şaşkınlık çığlıkları koptu. Yani genç Torrismondo şimdi Cornovaglia düklerinin çocuğu değil miydi?

"Evet," diye açıkladı Torrismondo, "yirmi yıl önce, o zamanlar on üç yaşında bulunan Sofronia doğurdu beni. İşte İskoçya hanedanının madalyonu." Göğsünü karıştırarak altın zincire asılı bir madalyon bulup çıkardı.

O âna değin yüzünü ve sakalını bir tabak akarsu karidesine eğmiş bulunan Carlomagno, gözlerini kaldırma zamanının geldiğine karar verdi. "Genç şövalye," dedi, sesinde en yüce imparatorluk yetkisiyle, "sözlerinizin ne kadar vahim olduğunun farkında mısınız?"

"Tümüyle," dedi Torrismondo, "hem de başkalarından önce kendi açımdan."

Çevrede çıt çıkmıyordu: Torrismondo, küçük oğul olarak şövalye sanını alma olanağını bulduğu Cornovaglia dükünün evladı olduğunu reddediyordu. Piçliğini ilan etmesi demek, hanedandan bir prensesin çocuğu bile olsa, ordudan uzaklaştırılmayı göze alması demekti.

Ama Agilulfo için durum daha da ağırdı. Kötü niyetli kişilerin saldırısına uğrayan Sofronia'ya rastgelip de namusunu kurtarmadan önce, beyaz bir zırhın içinde serüven arayarak dünyayı dolaşan bir sade savaşçıydı. Daha doğrusu (çok geçmeden öğrenildiği gibi), içinde savaşçı bile bulunmayan boş bir zırhtı. Sofronia'yı savunmada gösterdiği yiğitlik ona şövalyelik silahlarını kuşanma hakkını vermişti; o sıralar Aşağı Selimpia Şövalyeliği de açık olduğundan, o sanı almıştı. İmparatorun hizmetine girişi, ödüller, madalyalar, terfiler, sanlar daha sonra eklenmişti, yani o olayın sonucu sayılırdı. Kurtardığı Sofronia'nın bekâretinin aslında varolmadığı kanıtlanacak olursa, şövalyeliği uçup gidecekti, daha sonra yaptığı şeylerin

hiçbirinin bir değeri kalmayacaktı, bütün adları ve sıfatları iptal edilecek, bedeni gibi varolmayacaklardı.

Torrismondo anlatıyordu: "Annem daha çocuk yaştayken bana hamile kalmış, annesiyle babası durumu öğrenince kızarlar diye korkarak Iskoçya'daki krallık sarayından kaçmış, yaylalarda dolaşmaya başlamış. Beni gökkubbenin altında, bir fundalıkta dünyaya getirmiş, beş yaşıma gelinceye kadar İngiltere'nin kırlarında, ormanlarında büyütmüş. Bu ilk anılar ömrünün en güzel dönemidir, ona da bu adam gelip son verdi. O günü hatırlıyorum. Annem beni mağaramıza bekçi bırakmıştı; kendisi her zaman yaptığı gibi, tarlalara meyve hırsızlığına gidiyormuş. Yolda kendisinden yararlanmak isteyen iki haydutla yüz yüze gelmiş. Belki de sonunda arkadaş bile olurlarmış, aslında annem sık sık yalnızlıktan yakınırdı. Ama kendine şan arayan şu içi boş zırh çıkagelmiş, haydutları kovalamış. Annemin kral soyundan olduğunu anlayınca korumasına almış, en yakın şato olan Cornovaglia Şatosu'na götürmüş, düklere emanet etmiş. Ben de bu arada mağarada yapayalnız, aç kalmışım. Annem ilk iş olarak düklere terk etmek zorunda kaldığı minicik yavrusundan söz etmiş. Uşaklar meşalelerle gelip beni aradılar, şatoya götürdüler. Cornovaglialarla hısım olan İskoçya Hanedanı'nın onurunu kurtarmak için dükle düşes beni evlat edindiler. Yaşantım bütün soylu ailelerin küçük evlatlarınınki gibi sıkıcı oldu, binbir kayda şarta bağlandı. Bir daha annemi görmeme izin vermediler, o da uzak bir manastıra çekilip rahibe oldu. Yaşamımın doğal gidişini saptıran o bir alay yalanın ağırlığı bugüne değin üzerimden kalkmadı. Şimdi, işte, sonunda gerçeği söyleyebildim. Ne olursa olsun, benim için bugüne değin olanlardan daha beteri olamaz."

Bu arada sofrada tatlı servisi yapılmış, suluboya renklerinde katmer katmer bir pandispanya getirmişti, ama o birbirini izleyen açıklamalar zinciri öyle bir şaşkınlık yaratmıştı ki, dili tutulmuş ağızlara hiçbir çatalın yaklaştığı görülmüyordu.

"Ya siz, bu öyküye ne dersiniz?" diye sordu Carlomagno, Agilulfo'ya. "Şövalye" demediğini herkes fark etti.

"Düzmecedir. Sofronia genç kızdı. Çiçek gibi tertemiz. Adım da, onurum da öyle olmasına bağlı."

"Dediğinizi kanıtlayabilir misiniz?"

"Sofronia'yı arayacağım."

"Aradan on beş yıl geçtikten sonra onu bıraktığınız gibi bulacağınızı mı sanıyorsunuz?" diye haince sordu Astolfo. "Dövme demirden yapılmış zırhlarımızın bile ömrü çok daha kısadır."

"Kendisini o dinibütün aileye emanet ettiğimin hemen ertesinde rahibe olmuştu."

"Bu devirde, on beş yılda, Hıristiyanlığın hiçbir manastırı saldırılardan, yağmalardan korunamamıştır, her rahibe de cüppesini en az dört beş kez çıkarıp giyecek vakit bulmuştur..."

"Her ne olursa olsun, bekâret kaybı bir saldırgan gerektirir. Her kimse onu bulur, Sofronia'nın hangi tarihe kadar genç kız sayılabileceği konusunda tanıklığını alırım."

"Dilerseniz size derhal yola çıkma izni veririm," dedi imparator, "sanırım şu anda en büyük istediğiniz tartışma konusu edilen sanınızı ve silah taşıma hakkınızı kaybetmemektir. Bu delikanlı gerçeği söylüyorsa sizi hizmetimde tutmam olanaksız, hatta varlığınızı hiçbir bakımdan, birikmiş ödenekleriniz açısından da nazarı itibara alamam." Carlomagno iş bitiren birinin memnunluğuyla konuşmaktan kendini alamamıştı, "Gördünüz mü, şu ukaladan yakayı kurtarmanın yolunu nasıl da bulduk," der gibiydi.

Beyaz zırh şimdi iyice öne doğru eğilmişti, içinin boş olduğunu hiçbir zaman yapmadığı gibi belli ediyordu. Duyulur duyulmaz bir sesle konuştu: "Evet, hükümdarım, yollara düşeceğim."

"Ya siz?" Carlomagno, Torrismondo'ya döndü. "Evlilik dışı bir ilişkiden doğmuş bulunduğunuzu bildirmekle soyunuz gereği hakkınız olan rütbeyi koruyamayacağınızın farkında mısınız? Hiç değilse babanızın kim olduğunu biliyor musunuz?"

"Beni asla resmen tanıyamaz..."

"Öyle demeyin, hiç belli olmaz. Her erkek, yaşı ilerledikçe, ömrünün bilançosundaki hesapları açıksız kapatmaya bakar. Ben de gözdelerimden olan bütün çocuklarımı resmen tanıdım, üstelik sayıları da kabarıktı hani, Tanrı bilir, içlerinde benden olmayan birileri de vardır."

"Babam bir erkek değil."

"E, kim öyleyse? Şeytanbaşı mı?"

"Hayır efendimiz," diye yanıtladı Torrismondo istifini bozmadan.

"Kim peki?"

Torrismondo salonun ortasına doğru ilerledi, bir dizini yere dayadı, gözlerini gökyüzüne kaldırdı, şöyle konuştu: "Kutsal Gral Şövalyeleri Tarikatı."

Şölen sofrasında bir mırıltı dolaştı. Şövalyelerden birkaçı istavroz çıkardılar.

Şöyle açıkladı Torrismondo: "Efendim, annem pek yaramaz, ele avuca sığmaz bir çocukmuş, hep şatonun çevresindeki ormanların kuytuluklarına dalarmış. Günlerden bir gün, ormanın derinliklerinde Kutsal Gral Şövalyeleri'ne rastlamış, orada dünya nimetlerinden uzak kalarak moral eğitimi için kamp kurmuşlarmış. Çocuk o savaşçılarla oyunlar oynamaya başlamış, o günden sonra da ailesinin gözetiminden kaçınayı başardıkça soluğu o kampta alıyormuş. Gelgelelim o çocuk oyunlarından karnında bir çocukla dönmüş."

Carlomagno bir an durup düşündü, sonra dedi ki: "Kutsal Gral Şövalyeleri'nin hepsi bekâret andı içmişlerdir, hiçbiri seni resmen oğlu olarak tanıyamaz."

"Zaten ben de böyle bir şeyi istemem," dedi Torrismondo. "Anneciğim bana hiç belli bir şövalyeden söz etmedi, bütünüyle Kutsal Tarikatı baba bilip sayınayı öğretti bana."

"Öyleyse," diye ekledi Carlomagno, "bütünüyle tarikat bu tür bir antla bağımlı değildir. Yani kendini bir çocuğun babası ilan etmesini engelleyecek bir şey yok. Kutsal Gral Şövalyeleri'nin yanlarına varır da kendini topluca tarikatın ortak çocuğu olarak kabul ettirirsen, tarikatın ayrıcalıkları göz önüne alındığında, askerî hakların soylu bir ailenin evladı olduğun zamankinden farklı olmaz."

"Gideceğim," dedi Torrismondo.

Frankların ordugâhında o akşam yolculuk akşamı oldu. Agilulfo donanımını ve atını titizce hazırladı, seyisi Gurdulù ise battaniyeleri, koşumları, tencereleri tavaları rastgele kucakladı, nereye gittiğini görmesini engelleyecek koca bir yığın yaptı,

efendisine ters yönde yola koyuldu, atını dörtnala koşturmaya başlayarak, nesi var nesi yok yolda kaybetti.

Agilulfo ayrılırken uğurlamaya kimse gelmedi, yalnızca gariban seyisler, at uşakları ve demirciler geldi, onlar şövalyeler arasında pek ayrım yapmazlardı, bu subayın ötekilerden daha ukala, ama daha mutsuz olduğunu da sezmişlerdi. Carlomagno'nun soylu yiğitleri, yola çıkış saatinin bildirilmediği özrüyle gelmediler, aslında pek de özür sayılmazdı: Agilulfo şölenden kalktıktan sonra kimseyle tek söz etmemişti. Ayrılışı yorumlanmadı: Görevleri hiçbiri açıkta kalmayacak biçimde başkalarına devredildikten sonra, varolmayan şövalyenin yokluğu sanki ortak bir karar verilmişçesine, sessizlikle geçiştirilmeye layık görüldü.

Üzülen, hatta üzüntüden ne yapacağını şaşıran tek kişi Bradamante'ydi. Çadırına koştu, "Çabuk!" diye dadıları, hizmetçileri, halayıkları çağırdı, "Çabuk!" Giysileri, zırh parçalarını, mızrakları, koşumları havalara savuruyordu, "Çabuk!" Hem bunu her zaman soyunurken ya da öfkesi başına sıçradığında yaptığı gibi yapmıyordu, derleyip toplanacak ne varsa listesini çıkarıp yollara düşmekti niyeti.

"Her şeyimi hazır edin, gidiyorum, gidiyorum, burada bir dakika daha kalamam artık, gitti o, bu orduya anlam veren tek kişi, yaşamıma ve savaşıma anlam verebilecek tek erkek gitti, şimdi geriye ne kaldı ki: Ben de aralarında olmak üzere, bir sürü ayyaş zorba, yaşamak dediğin yataklarla tabutlar arasında yuvarlanmak; o, yalnız o bütün bunların gizli geometrisini, düzenini, nereden gelip nereye gittiğini anlamak için gereken kuralı biliyordu!"

Böyle diyerek sefer zırhının parçalarını kuşanıyor, menekşerengi gömleğini giyiyordu, göz açıp kapayıncaya kadar eyerinin üstüne fırladı, her şeyiyle erkeksiydi, yalnızca gerçekten kadın olan bazı kadınların erkeksi olmak istediklerinde takındıkları o mağrur tavır dışında. Ve atını mahmuzladı, dörtnala kaldırdı, çit kazıklarını sökerek, çadır iplerini koparark, bakkaliye tezgâhlarını devirerek, koskoca bir toz bulutu içinde kayboldu.

Yaya olarak onu aramaya koşan Rambaldo da o toz bulu-

tunu görüp seslendi: "Nereye gidiyorsun Bradamante, nereye? Ben burada senin için duruyorum, sense kalkmış gidiyorsun!" Şöyle demek isteyen sevdalıların inatçı öfkesiyle bağırmıştı: "Ben buradayım, gencim, aşk doluyum, nasıl olur da benim aşkımdan hoşlanmaz, beni iten, beni sevmeyen şu kadın ne ister ki? Benim kendisine verebileceklerimden, vermem gerekenlerden fazla ne ister?"; böyle çılgına dönen âşık hiç aklına getirmez ki, bir yerde ona olan sevdası aynı zamanda kendinedir, ona sevdalanmış olan kendinedir, ikisinin birlikte olabilecekleri ve olmadıkları şeye duyduğu sevdadır. Ve Rambaldo o çılgınca telaşıyla çadırına koştu, atını, silahlarını, heybelerini hazırladı, o da yollara düştü, çünkü savaşta ancak mızrakların uçları arasında bir kadın ağzı gördüğün zaman iyi vuruşursun, her şey yaralar, toz bulutu, at kokusu her şey, yalnızca o gülümsemenin tadını taşır.

O akşam Torrismondo da ordugâhtan ayrıldı, o da hüzünlüydü, o da umutlu. Ormana yeniden kavuşmak istiyordu, çocukluğunun nemli, karanlık ormanına, annesine, mağara günlerine ve daha gerilerde babalarının tertemiz tarikatına; gizli bir konaklama yerinin ateşlerinin çevresinde, bembeyaz giysileri içinde silahlı, suskun nöbet bekleyen, alçacık dalların neredeyse eğreltiotlarına değdiği, verimli topraktan hiç güneş görmeyen mantarların bittiği, ormanın en sık yerinde.

Carlomagno bacakları biraz titreyerek şölenden kalktı, bütün o beklenmedik yolculukların haberini aldıktan sonra otağına doğru ilerliyor, Astolfo'nun, Rinaldo'nun, Yabanıl Guidon'un, Orlando'nun sonradan hep saz şairlerinin dillerine destan olan serüvenlere doğru yola çıktıkları zamanları hatırlıyordu; şimdiyse o eski muharipleri zorunlu hizmet yükümlülükleri dışında şuradan şuraya kıpırdatmanın yolu yoktu. "Gitsinler, yapsınlar, gençtirler nasıl olsa," diyordu Carlomagno, eylem adamlarına özgü, harekette her zaman bereket olduğunu düşünme alışkanlığıyla; ama yüreğinde artık yeni yeni şeylerin gelişine sevinmekten çok, eskilerin kayboluşuna acınan ihtiyarların burukluğunu duyuyordu.

8

Ey kitap, akşam oldu, ben de daha hızlı yazmaya başladım artık, nehirden yukarılardaki çavlanın sesinden başka ses gelmiyor, penceremde dilsiz yarasalar uçuşuyor, bir köpek havlıyor ara sıra, samanlıklardan sesler duyuluyor. Başrahibe bana ödeteceği kefareti iyi seçmiş galiba: Bazen bir bakıyorum, kalemim kâğıdın üstünde almış başını gidiyor, ben de peşi sıra koşuyorum. Gerçeğe doğru koşuyoruz, kalem ve ben, hep bir beyaz sayfanın dibinden çıkagelmesini beklediğim gerçeğe; bu manastıra kapanıp kefaretini ödediğim bütün gevşekliklerimi, doyumsuzluklarımı, kinimi kalem vuruşlarıyla geçmişe gömebildiğim zaman ancak ulaşabileceğim gerçeğe.

Sonra ufak tefek şeyler, bir fare tıkırtısı (manastırın tavan arası fare yuvası), penceremi çarptıran bir beklenmedik esinti (işimi bırakmaya dünden hazırım ya, hemen panjuru açmaya koşuyorum), bu öykünün bir olayının sona erip bir başka olayının başlaması ya da yalnızca bir satırbaşı yetiyor, bir bakıyorum, kalemim kurşun gibi ağırlaşmış, gerçeği kovalayan koşu kararsızlaşmış.

Şimdi sıra Agilulfo ile seyisinin yolculukları sırasında gelip geçtikleri ülkeleri anlatmaya geldi: Hepsini bu beyaz sayfaya sığdırmalıyım, tozlu anayolu, nehri, köprüyü, işte Agilulfo hafif adımlarla ilerleyen atının üstünde gidiyor, dıgıdık dıgıdık, o bedensiz şövalyenin ağırlığı yok, atı hiç yorulmadan millerce gidebilir, efendisi deseniz o zaten yorulmak nedir bilmez. Şimdi köprüde ağır nal sesleri var: do-go-dok, do-go-dok! Atının

boynuna sarılmış Gurdulù, iki baş birbirine öyle yakın ki, at mı seyisin kafasıyla düşünüyor, seyis mi atm kafasıyla, belli değil. Kâğıdın üzerine yer yer açılarla kırılan bir düz çizgi çekiyorum, Agilulfo'nun yolu bu. İleri geri dönüp dolaşan bu karalama da Gurdulù'nun yolu. Uçuşan bir kelebek gördü mü, peşinden sürüyor atını Gurdulù, kendisini atın değil, kelebeğin eyerinde sanıyor, böylece yoldan ayrılıp çayırlarda dolaşmaya koyuluyor. O böyle dönüp dolaşadursun, Agilulfo kendi yolunu dosdoğru izleyerek ilerliyor. Gurdulù'nun anayoldan ayrılarak saptığı yollar bazen görünmez kestirmelerle çakışıyor (ya da binicisi yönetmediğinden, at kendince bir yol seçip oraya dalıyor), onca dolambaç yaptıktan sonra bizim avare kendini yine anayolda efendisinin yanı başında buluyor.

Buraya, nehir kıyısına bir değirmen çizeceğim. Agilulfo durup yolu soruyor. Değirmenci kadın nazikçe yanıtlıyor, şarap ve ekmek sunuyor, ama o geri çeviriyor. Yalnızca atı için saman kabul ediyor. Yol hem tozlu, hem güneşli; iyi yürekli değirmenciler şaşıyorlar, şövalye nasıl olmuş da susamamış diye.

O gittikten sonra, dörtnala kalkmış bir manga asker patırtısıyla Gurdulù geliyor: "Efendimi gördünüz mü?"

"Efendin de kim?"

"Bir atlı işte... Hayır: Bir at..."

"Yani sen bir atın mı hizmetindesin?"

"Yooo... Atım bir atın hizmetinde..."

"Ya atın üzerinde kim var?"

"Şey... O belli değil!"

"Ya senin atm üzerinde kim var?"

"Bilmem! Kendisine sorsanıza!"

"Sen de yemek içmek istemez misin?"

"İsterim, isterim! Yemek de isterim! İçmek de isterim!" Ve tıkınıyor.

Bu şimdi çizdiğim, çevresi surlarla sarılı bir kent. Agilulfo'nun bir kapısından girip bir kapısından çıkması gerekiyor. Kapıdaki nöbetçiler yüzünü göstermesini istiyorlar; yüzünü göstermeyen kimseyi içeri sokmama buyruğu almışlar, çünkü çevreyi haraca kesen korkunç bir haydut olabilirmiş. Agilulfo olmaz diyor, nöbetçilerle vuruşuyor, geçidi zorluyor, kaçıyor.

Bu, kentin ötesinde çizdiğim de orman: Agilulfo ormanın her yanını dolaşıyor, sonunda korkunç haydudu bulup ininden çıkarıyor. Silahını alıyor, zincire vuruyor, alıp kendisine geçit vermek istemeyen bekçilerin önüne sürüklüyor. "İşte, korktuğunuz haydudu zincire vurdum!"

"Ah, Tanrı senden razı olsun, ak şövalye! Ama söyle bize, kimsin, miğferinin siperini neden kaldırmazsın?"

"Adım yolumun sonunda," deyip kaçıyor Agilulfo.

Kentte kimileri onun bir savaşçı melek, kimileri Araftaki ruhlardan biri olduğunu söylüyor. Biri diyor ki: "Atı sanki üzerinde binici yokmuş gibi hafif koşuyordu."

Buradan, ormanın bittiği yerden bir başka yol geçiyor, o da kente varıyor. Bradamante de bu yoldan geliyor. Kenttekilere diyor ki: "Ak zırhlı bir şövalyedir aradığım. Buradadır, biliyorum."

"Hayır, yok," diye yanıtlıyorlar.

"Yoksa var demektir."

"Öyleyse git neredeyse orada ara. Buradan kaçtı, gitti."

"Gerçekten gördünüz mü onu? İçinde bir insan varmış gibi duran bir beyaz zırh..."

"İnsan yoktuysa ne vardı peki içinde?"

"Hiçbir insanın olamayacağı bir şey!"

"Sizin işleriniz şeytan işine benziyor," diyor bir ihtiyar, "seninkiler de, ey sesi baldan tatlı şövalye!"

Bradamante atını mahmuzlayıp uzaklaşıyor.

Az sonra, kentin meydanında Rambaldo atını dizginliyor. "Buradan bir şövalye geçti mi?"

"Hangisi? İki tane geçti, sen üçüncü oluyorsun."

"Ötekini kovalayan."

"İçlerinden biri erkek değilmiş, doğru mu?"

"İkincisi kadındır."

"Ya birincisi?"

"Hiçbir şey değildir."

"Ya sen?"

"Ben mi? Ben... Erkeğim."

"Neyse, Tanrıya şükür!"

Agilulfo peşinde Gurdulù ile dörtnala gidiyordu. Yola koşa

koşa bir genç kız çıktı: Saçları darmadağınık, giysileri paramparça, yere diz çöktü. Agilulfo atını durdurdu. "İmdat, soylu şövalyem," diye yalvardı kadın, "buradan yarım mil ötede bir sürü vahşi ayı soylu hanımım dul Priscilla'nın şatosunu kuşattı. Şatoda yalnızca biz birkaç savunmasız kadın yaşıyoruz. Kimse ne içeri girebiliyor, ne dışarı çıkabiliyor. Beni burçlardan aşağıya halatla sarkıttılar, o canavarların pençelerinden kurtulmam mucizedir. Ne olur şövalyem, gel, kurtar bizi!"

"Kılıcım her zaman dul hanımların ve savunmasız kimselerin hizmetindedir," dedi Agilulfo. "Gurdulù, bu küçük hanımı atının eyerine al da bizi hanımının şatosuna götürsün."

Bir dağ patikasından gidiyorlardı. Seyis öndeydi, ama yola bakmıyordu bile; kollarının arasında oturan kadının göğsü giysilerinin yırtıklarından pespembe, dolgun görünüyordu, Gurdulù'nun aklı başından gidiyordu.

Genç kız dönmüş, Agilulfo'yu seyrediyordu. "Efendinin tavırları ne kadar da soylu!" dedi.

"Oh, oh..." diye yanıtladı Gurdulù, o ılık göğse el atmakla meşguldü.

"Her sözüyle, her hareketiyle öylesine güvenli ki..." diyordu kız, gözlerini Agilulfo'dan ayırmadan.

"Oh..." diyordu Gurdulù, dizginleri bileklerine dolamış, bir insan bedeni nasıl böyle hem sert, hem yumuşacık olabilir diye iki eliyle birden araştırıyordu.

"Ya o sesi," diyordu kız, "keskin, madensi..."

Gurdulù'nun ağzından çıka çıka bir boğuk inilti çıkıyordu, zaten ağzını kızın boynuyla omzunun arasına gömmüş, mest olup gitmişti.

"Kim bilir hanımım onun tarafından ayılardan kurtarılmaktan ne kadar memnun olacak... Ah, nasıl da imreniyorum ona... Aaa, şuna bak. Yoldan çıkıyoruz! Ne oldu, seyis efendi daldın mı?"

Patikanın bir dönemecinde bir keşiş dilenci çanağını uzatıyordu. Rastladığı her dilenciye üç metelik olarak saptadığı sadakasını veren Agilulfo atını durdurdu, kesesini karıştırdı.

Keşiş paraları cebine indirirken: "Tanrı sizden razı olsun şövalyem," dedi ve kulağına bir şeyler fısıldamak için eğilme-

sini işaret etti: "Karşılığını hemen vereceğim: Dul Priscilla'dan sakının! Bu ayı masalı bir tuzak! Ayıları kendi eğitmiştir, anayoldan geçen en yiğit şövalyeleri kendisini kurtarsınlar diye çağırtır, doymak bilmez şehvetini böyle giderir."

"Herhalde doğru söylüyorsunuz kardeşim," diye yanıtladı Agilulfo, "ama ben şövalyeyim, gözyaşları içindeki bir kadın resmen yardım dileğinde bulunuyorsa geri çeviremem."

"Şehvetin alevlerinden korkunuz yok mu?"

Agilulfo kaçamak yanıtladı: "Şey... Bakalım ne olacak..."

"O şatoda biraz oyalanan bir şövalyeden geriye ne kalır, biliyor musunuz?"

"Ne kalır?"

"İşte gözünüzün önünde. Ben de bir zamanlar şövalyeydim ve Priscilla'yı ayılardan kurtardım. Halimi görüyorsunuz." Gerçekten de hali hal değildi.

"Deneyiminizi aklımdan çıkarmayacağım, kardeşim, ama denemeyi göğüslemeye kararlıyım." Ve Agilulfo atını mahmuzladı, Gurdulù ile hizmetçiye yetişti.

"Bilmem bunca dedikoduyu nereden bulur bu keşişler," dedi kız şövalyeye, "Dinsel olsun olmasın, hiçbir çevrede bunlardaki kadar dedikodu, bunlardaki kadar fitne fücur yoktur."

"Bu civarda çok keşiş var mı?"

"Kum gibi kaynıyor. Hep yeni yeni birileri çıkageliyor."

"Ben onlardan biri olmayacağım," dedi Agilulfo "Haydi, acele edelim."

"Ayıların homurtusunu işitiyorum!" diye bağırdı kız. "Korkuyorum! İndirin beni de şu çalılığın ardına saklanayım."

Agilulfo şatonun bulunduğu açıklığa vardı. Her yan ayılardan kapkara kesilmişti. Şövalyeyle atını görünce dişlerini gıcırdattılar, omuz omuza verip yolunu kestiler. Agilulfo kılıcını değirmen gibi savurarak saldırıya geçti. Kimisini şişledi, kimisini sersemletti, kimisini hırpaladı. Atının üstünde Gurdulù da onu izledi, ayıları şişle kovaladı. On dakika sonra, ayıların kimisi post olup yerlere serilmiş, kalanlar ormanın kuytuluklarına sığınmışlardı.

Şatonun kapısı açıldı. "Soylu şövalyem, minnet borcumu sizi konuk ederek ödeyebilir miyim?"

Eşikte, hizmetçileri ve halayıklarıyla çevrili Priscilla belirmişti (bizimkileri oraya götürmüş bulunan genç kız da aralarındaydı; nasıl etmişse etmiş, eve dönmüştü, sırtında az önceki paçavralar değil, güzel temiz bir önlük vardı).

Agilulfo, peşinde Gurdulù ile şatoya girdi. Dul Priscilla pek öyle selvi boylu, etine dolgun sayılmazdı, ama bakımlıydı, göğüsleri pek iri değildi, ama iyice dışarıya taşmıştı, kara gözleri fıldır fıldırdı, uzun lafın kısası, diyecek sözü olan bir kadındı. Oracıkta, Agilulfo'nun beyaz zırhının önünde diller döküyordu. Şövalye kibar davranıyordu, ama sıkılgandı.

"Guildivernizadelerden Şövalye Emo Bertrandino Agilulfo," dedi Priscilla, "adınızı biliyorum, kim olup kim *olmadığınızı* da."

O belirtme üzerine Agilulfo tedirginliğinden kurtulur gibi oldu, sıkılganlığı bıraktı, güvenli bir tavır takındı. Yine de eğildi, bir dizini yere değdirdi, "Hizmetinizdeyim!" dedi, sonra yay gibi ayağa fırladı.

"Sizden söz edildiğini çok duydum," dedi Priscilla, "ne zamandır sizinle karşılaşmayı çok istiyordum. Böylesine kuş uçmaz, kervan geçmez bir yere hangi rüzgâr attı sizi?"

Agilulfo dedi ki: "Çok geç kalmadan, bundan on beş yıl önceki bir bekâreti aramaya çıktım."

"Bu denli eğreti bir hedef peşinde koşan bir şövalyeye de hiç rastlamamıştım," dedi Priscilla. "Ama madem aradan on beş yıl geçmiş, şatomda konuk olmanızı dileyerek sizi bir gece daha yolunuzdan alıkoyarsam vicdanım sızlamayacak demektir."

Agilulfo ev sahibesinin yanında şatoya girdi; hanımla birlikte birbirini izleyen iç içe salonlarda gözden kaybolunca ya değin öteki kadınların hepsinin gözü ondaydı. Kadınlar sonra Gurdulù'ya döndüler.

"Aman da ne yakışıklı seyismiş böyle!" dediler ellerini çırparak. Gurdulù maymun gibi ortalarında durmuş kaşınıyordu. "Ne yazık ki pireleri var, pek de kötü kokuyor!" dediler. "Haydi, gelin, çabucak yıkayalım şunu!" Alıp kendi dairelerine götürdüler, çırılçıplak soydular.

Priscilla, Agilulfo'yu iki kişi için hazırlanmış bir sofraya götürmüştü.

"Azla yetinmeye alışık olduğunuzu biliyorum, şövalyem, ama sizi onurlandırmak için başlangıç olarak bu sofraya buyur etmekten daha iyi bir yol bilmiyorum." Sonra fettan bir tavırla: "Tabii, yüreğimdeki minnet duygularını göstermek için bu kadarcıkla yetinmeyeceğim."

Agilulfo teşekkür etti, şato sahibesinin karşısına oturdu, parmaklarının arasında biraz ekmek kırıntısı ufaladı, birkaç saniye sustu, hafifçe öksürdü, havadan sudan söz etmeye koyuldu.

"Hanımefendi, bir gezgin şövalyenin kısmetine gerçekten çok çeşitli ve tuhaf serüvenler çıkar. Bu serüvenleri birkaç öbekte toplayabiliriz. Birinciler..." Böyle güzel güzel, yerli yerince, bilgili konuşmayı sürdürdü, kimi zaman bir aşırı titizlik kuşkusu uyandırıyordu, ama bunu gidermek için derhal başka bir konuya atlıyor, ciddi sözlerin arasına nükteler, şakalar karıştırarak lafı ustalıkla bağlıyor, olaylar ve insanlar hakkında ne fazla olumlu, ne fazla olumsuz, karşısındakinin rahatça benimseyebileceği yargılar ileri sürüyordu; ayrıca kibarca sorular sorarak onu kendi düşüncesini söylemeye özendiriyordu.

"Ah, sohbetinize doyum olmuyor!" dedi Priscilla, mutluluktan uçuyordu. Agilulfo birden, konuşmaya başladığındaki gibi apansız, sessizliğe gömüldü.

Priscilla ellerini çırptı. "Çalsın sazlar, söylesin kızlar!" Salona lavta çalan kızlar girdi. İçlerinden biri *Tek boynuz gülü derleyecek* şarkısını söyledi, ardından, *Gel, ey nazlı yasemin, yastığımı şen eyle...* şarkısını.

Agilulfo müziği ve şarkıcıları güzel sözlerle övdü.

Bir grup genç kız raks ederek içeriye girdi. İncecik entariler giymiş, başlarına çelenkler takmışlardı. Agilulfo demir eldivenleriyle masada tempo tutarak dansa eşlik ediyordu.

Şatonun bir başka kanadında, maiyetteki hanımların dairelerinde edilen dansların da ondan geri kalır yanı yoktu. Genç bayanlar yarı çıplak oyunlar oynuyorlar, oyuna Gurdulù'yu da katmak istiyorlardı. Seyis, sırtında hanımların ödünç verdikleri bir kısa entariyle, yerinde durup topu kendisine atmalarını bekleyecek yerde, topun peşinden koşuyor, ille de ele geçirmeye çalışarak, hanımlardan biraz birinin, biraz ötekinin üzerine çullanıyor, o keşmekeş arasında derken bir başka esin alıyor,

kadınla birlikte çevrede serili duran yumuşacık minderlerden birine yuvarlanıveriyordu.

"Ay, ne yapıyorsun? Olmaz, olmaz, koca eşek seni! Ay, bakın ne yapıyor bana, olmaaaz, ben top oynamak istiyorum, ay ay ay!"

Gurdulù kendinden geçmişti. Yaptırdıkları ılık banyodan sonra, mis gibi kokuların, o pembe beyaz bedenlerin ortasında, artık tek istediği havadaki ıtır kokularına karışıp gitmekti.

"A, a, yine geldi, öff, anneciğim, adama bak yahu, aaa!"

Ötekiler hiçbir şey yokmuş gibi top oynuyorlar, şakalaşıyorlar, gülüyorlar, şarkılar söylüyorlardı: *Ay, ay, ay, gökyüzünde gezen ay...*

Gurdulù'nun ötekilerin arasından ayırıp aldığı küçük hanım sonunda uzun bir çığlık kopardıktan sonra, arkadaşlarının yanma dönüyordu, yüzü biraz kızarmış, biraz sersemlemiş gülerek el çırpıyor, "Haydi, haydi, bana da atm!" diyerek oyuna bıraktığı yerden başlıyordu.

Çok geçmeden Gurdulù bir başkasının üzerine yıkılıyordu.

"Hoşt, yallah, sıktın ama, ay çok kabasın yani, olmaz dedim sana, canımı yakıyorsun, bana baksana sen..." ve pes ediyordu küçük bayan.

Oyunlara katılmayan başka diğer tazeler ve hatunlar oturmuş çene çalıyorlardı:

"... Çünkü, biliyorsunuz ya Filomena Clara'yı kıskanıyordu, halbuki..." bir de bakıyordu Gurdulù onu belinden kavramış, "Aman ödüm patladı!.. Halbuki diyordum, Viligelmo aslında Eufemia ile kırıştırıyormuş... Hey, nereye götürüyorsun beni?.." Gurdulù onu omzuna vurmuştu, "... Anladınız mı? Öteki saloz o her zamanki kıskançlığıyla..." Hatun Gurdulù'nun omzundan aşağı sarkmış, gevezeliğini, el kol hareketlerini sürdürüyordu; sonunda öylece gözden kayboluyordu.

Çok geçmeden yüzü pancar gibi kızarmış, askılarından biri kopmuş, gerisingeri dönüyordu, bıraktığı yerden başlıyordu yine: "Ne diyordum ha, Filomena Clara'nın saçını başını yolmaya kalkıştı, oysa öteki..."

Bu sırada şölen salonundaki rakkaselerle sazendeler çekilmişlerdi. Agilulfo şato sahibesine Imparator Carlomagno'nun çalgıcılarının en sık çaldıkları besteleri sıralıyordu.

"Hava da kararıyor," diye belirtti Priscilla.

Agilulfo doğruladı: "Gece oldu, kopkoyu bir gece."

"Size hazırlattığım oda..."

"Teşekkür ederim. Parktaki bülbülü işitiyor musunuz?"

"Size hazırlattığım oda... Kendi odamdır..."

"Konukseverliğinize gerçekten hayran oldum... Bülbül şu meşede ötüyor. Pencereye yaklaşalım."

Kalktı, demirden kolunu kadına uzattı, pervaza yaklaştı. Bülbülün dem çekmesinden esinlenerek bir dizi şiirsel ve mitolojik anıştırmada bulundu.

Ama Priscilla kısa kesti: "Yani, bülbül sevdasından ötürüyor. Biz de..."

"Ah, mine'l-aşk!" Agilulfo sesinde öyle sert bir tonla haykırmıştı ki, Priscilla ürktü. Şövalye birdenbire aşk tutkusu üzerine bir söyleve girişti. Priscilla sımsıcak duygular içindeydi; onun koluna girerek, üzeri tavanlıklı kocaman bir yatağın egemen olduğu bir odaya sürükledi.

Agilulfo soluk almadan söyleniyordu: "Eski çağlarda aşk bir Tanrı sayıldığından..."

Priscilla kapıya çifte kilit vurdu, şövalyeye yaklaştı, başını zırhına eğdi, dedi ki: "Birazcık üşüdüm ben, ocak da sönmüş..."

Agilulfo'nun aklına geldi. "Sıcak odalarda mı, soğuk odalarda mı sevişmenin daha sağlıklı olduğu konusunda eskilerin düşünceleri farklıdır. Ama çoğunun öğüdü..."

"Ah, aşk üstüne bilmediğiniz de yok..." diye fısıldadı Priscilla.

"Çoğunun öğüdü, boğucu sıcaklıktan kaçınmakla birlikte, belli oranda doğal ılıklığın bulunması yolundadır..."

"Kadınları çağırıp ateşi yaktırayım mı?"

"Ben kendim yakarım." Ocağın içinde kümelenmiş hazır duran odunları inceledi, çeşitli odun türlerinin verdikleri farklı alevleri övdü, açık ya da kapalı yerlerde ateş yakmanın ayrı ayrı yöntemlerini sıraladı. Priscilla'nın iç çekmesiyle sözü yarıda kaldı; bu yeni söylevlerinin aşk titreşimlerini yok ettiğini fark etmiş gibi, Agilulfo ateş konulu söylevini, duyuların ve duyguların ateşi benzetmeler ve değindirmelerle süslemeye başladı.

Priscilla şimdi gözlerini yarı kapamış, gülümsüyor, çıtır-

damaya başlayan alevlere ellerini uzatarak diyordu ki: "Ah, ne güzel bir ılıklık... Bunun tadını yatakta, yorganların arasında çıkarmalı..."

Yatak konusu Agilulfo'ya yeni bir dizi gözlemde bulunma fırsatı verdi: Ona kalırsa, yatak yapmak çetin bir sanattı ve Fransa'daki hizmetçiler o sanattan habersizdiler, en soylu saraylarda bile çarşaflar doğru dürüst katlanmıyordu.

"Yoo, hayır, yani benim yatağım da mı?.." diye sordu dul hanım.

"Hiç kuşku yok, sizin yatağınız bir kraliçenin yatağıdır, imparatorluğun bütün topraklarında bir eşi benzeri yoktur, ancak, çevrenizde yalnızca size layık şeyler görme dileğimden ötürü, şu kırışığı fark ederek kaygılanınama gücenmeyiniz.."

"Ah, o kırışık!" diye bağırdı Priscilla; Agilulfo'nun etkisiyle şimdi o da kusursuzluk illetine tutulmuştu.

Yatağı kat kat açtılar, ufak tefek kabarıklıklar, kat yerleri, fazla gergin ya da gevşek kısımlar bulup hayıflanıyorlardı, bu arayış bir an dayanılmaz bir ıstıraba dönüşüyor, bir an göğün gittikçe daha yüksek katlarına yüceliş oluyordu.

Yatağı somyasına değin kaldırdıktan sonra, Agilulfo kurallarına uygun olarak yeniden yapmaya başladı; karmaşık bir işti, hiçbir şey rastlantıya bırakılmamalıydı, birtakım gizli hünerler katılması gerekiyordu. Agilulfo bütün bunları dul hanıma ayrıntılarıyla açıklıyordu. Ama ikide bir beğenmediği bir şeyle karşılaşıyor, yeni baştan başlıyordu.

Şatonun öteki kanatlarından bir bağırtı, daha doğrusu önüne geçilmez bir böğürtü ya da anırma koptu.

Priscilla yerinden sıçradı: "Ne oluyor?"

"Hiç," dedi şövalye, "seyisimin sesi."

O bağırtıya daha tiz başka bağırmalar karışıyordu, yıldızlara kadar yükselen iç çekişleri gibi.

"Ya şimdi ne oluyor?" diye sordu Agilulfo.

"Ne olacak, kızlar," dedi Priscilla, "oyun oynuyorlardır, gençlik işte."

Böylece gecenin seslerine kulak kabartarak yatağı düzeltmeyi sürdürüyorlardı.

"Gurdulù bağırıyor..."

"Şu kadınlar da ne şamata ediyorlar ya..."

"Bülbül..."

"Ağustosböcekleri..."

Yatak kırışıksız, hazırdı. Agilulfo dul hanıma döndü. Hanım çırılçıplaktı. Giysileri edeplice yere inivermişlerdi.

Agilulfo belirtti: "Çıplak hanımlara, duyuların en yüce coşkusu olarak, zırhlı bir şövalyeye sarılmaları öğütlenir."

"Aferin sana: Tereciye tere satıyorsun!" dedi Priscilla. "Dün doğmadım ya ben!"

Ve böyle diyerek, bir sıçrayışta Agilulfo'nun üzerine tırmandı, kollarıyla bacaklarını zırhın çevresine doladı.

Bir zırhı bütün kucaklama biçimlerini birbiri ardınca denedi, sonra aygın baygın yatağa süzüldü.

Agilulfo başucuna diz çöktü: "Saçların..."

Priscilla soyunurken, tepesinde toplanmış bulunan saçlarını çözmemişti. Agilulfo insanın duyularının coşmasında saçların en büyük payı olduğunu açıklamaya koyuldu. "Bir deneyelim, bakalım."

Demirden ellerinin kararlı, ama nazik hareketleriyle kadının örgülerden yapılmış topuzunu çözdü, saçlarını göğsüne, omuzlarına döktü.

"Ama," diye ekledi, "kadını, bedeni çıplak, başıysa yalnız külfetli bir topuzla değil, tüller ve taşlarla da süslenmiş olarak görmek isteyenlerin de bir bildiği var kuşkusuz."

"Bir daha deneyelim mi?"

"Saçlarınızı kendim tarayacağım."

Taradı da: Saç örme, örgüleri kıvırıp süslü firketelerle tepede tutturmadaki ustalığını kanıtladı. Sonra tüllerle, değerli taşlarla süsleyerek şatafatlı bir baş yaptı. Bu iş bir saatini aldı, ama Priscilla şövalyenin uzattığı aynada kendini ömründe görmediği kadar güzel gördü. Onu gelip yanına uzanmaya çağırdı.

"Derler ki," dedi Agilulfo, "Kleopatra her gece yatağında bir zırhlı savaşçı düşlermiş."

"Ben hiç denemedim," diye itiraf etti kadın. "Bütün erkekler zırhlarını çok daha önce çıkarırlar."

"İyi öyleyse, şimdi denersiniz." Ve usulcacık, çarşafları kı-

rıştırmadan, bütün silahlarıyla birlikte yatağa girdi, mezara girmiş gibi derli toplu, boylu boyunca uzandı.

"Kılıcınızı da askısından çıkarmayacak mısınız?"

"Aşk tutkusunda ölçülü davranmak diye bir şey yoktur."

Priscilla mutluluktan kendinden geçerek gözlerini yumdu.

Agilulfo dirseğine dayanarak doğruldu.

"Şömine tütüyor. Kalkıp bir bakayım, baca neden çekmiyor."

Pencerede ay doğuyordu. Agilulfo şömineden yatağa doğru dönerken duraladı: "Hanımefendi, gelin, bu gecikmiş ay ışığını şatonun burçlarından seyredelim."

Kadını pelerinine sardı. Öyle sarmaş dolaş kuleye tırmandılar. Ay, ormanı gümüşle kaplıyordu. Kukumav ötüyordu. Şatonun bazı pencereleri hâlâ aydınlıktı, ara sıra çığlıklar, kahkahalar, inlemelerle karışık seyisin anırtıları geliyordu.

"Doğada varsa yoksa hep sevda..."

Odaya geri döndüler. Şömine sönmek üzereydi: Yere çömelip közlere üflediler. Oracıkta yan yana dururlarken, Priscilla'nın pembe dizleri şövalyenin madeni dizliklerine değiyor, daha suçsuz, yepyeni bir yakınlık doğuyordu aralarında.

Priscilla yatağına yeniden uzandığında pencerelerde ilk gün ışığı belirmişti bile.

"Bir kadının yüzünü şafağın ilk ışıkları kadar değiştiren şey yoktur," dedi Agilulfo, Priscilla'nın yüzü en uygun ışığı alsın diye yatağı tavanlığıyla birlikte başka yere çekmek zorunda kaldı.

"Nasılım?" diye sordu dul hanım.

"Dünya güzelisin."

Mutluydu Priscilla. Ama güneş hızla yükseliyordu, ışınlarını izleyebilmek için de Agilulfo yatağın yerini durmadan değiştirmek zorunda kalıyordu.

"Şafak söküyor," dedi. Sesi değişmişti bile. "Şövalyelik görevim bu saatte yola koyulmamı gerektirir."

"Bu kadar erken, ha!" diye sızlandı Priscilla. "Tam da şimdi!"

"Çok üzgünüm, soylu hanımefendi, ama beni çağıran daha önemli bir görev var."

"Ah, o kadar güzeldi ki..."

Agilulfo dizini yere dayadı. "Kutsayın beni Priscilla." Kalktı, seyisi çağırdı. Şatonun her yanını dolaştı, sonunda buldu onu: Tükenmiş, bitkin düşerek, köpek kulübesine benzer bir yerde uyuyakalmıştı. "Çabuk, atına atla!" Ama onu sırtlayıp kendisi bindirmek zorunda kaldı. Yükselişini sürdüren güneş, ormanın yapraklarının altına iki atlının resmini çizdi: Seyis, eyerinin üstünde dengesini güç tutturan bir çuval gibi, şövalye incecik salınan bir selvi gölgesi.

Şatonun soylu hanımlarıyla halayıklar Priscilla'nın çevresini sarmışlardı:

"Nasıl oldu hanımefendi, nasıl oldu?"

"Ah, nasıl anlatsam, bilmem ki! Bir erkek, bir erkek ki..."

"Ah, söyleyin, anlatın, nasıl?"

"Bir erkek... bir erkek... Bir gece boyunca, hiç durmadan, bir cennetti..."

"Ama ne yaptı? Ne yaptı?"

"Nasıl söyleyeyim ki? Ah, güzeldi işte, güzel..."

"Ama hani şeymiş ya? Ama siz... Diyorsunuz ki..."

"Nasıl olduğunu şimdi bilemeyeceğim... Neler, neler... Ee ya siz, o seyisle?..

"Ne? A, ne bileyim, sen biliyor musun? Hayır. Sen! Yok, yok hatırlamıyorum..."

"Nasıl olur? Gürültünüz bize kadar geliyordu hanımlar..."

"Aman, kim bilir, zavallıcık işte, ben hiç hatırlamıyorum, e, ben de hatırlamıyorum... Belki sen... Yok canım: Ben mi? Hanımefendi, siz şövalyeyi anlatın, ne olur, ha? Nasıldı Agilulfo?"

"Ah, Agilulfo!"

9

Eski bir tarihçeyi neredeyse okunmaz olmuş kâğıtlardan izleyerek bu kitabı yazan ben, ancak şimdi fark ediyorum ki sayfalar, sayfalar doldurmuşum da öykünün daha başındayım; asıl şimdi başlıyor olay, Agilulfo ile seyisi, Sofronia'nın bekâretinin kanıtını bulabilmek için serüvenli yolculuklarına düzülüyorlar, yolları hem izleyen hem izlenen Bradamante'nin, sevdalı Rambaldo'nun ve Gral Şövalyeleri'ni arayan Torrismondo'nun yollarına karışıyor. Ama olaylar kalemimden su gibi akacak yerde, ipin ucunu kaçırıyorum, daha ne kadar çok yolculuğu, engeli, kovalamacayı, aldatmacayı, düelloyu, turnuvayı kâğıda aktarmam gerektiğini düşününce her şey arapsaçına dönüyor. Manastır yazmanlığı, hiç durmadan sözcükleri arayıp tarama, her şeyin en derindeki özünü düşünme kefareti bakın beni nasıl değiştirdi: Sıradan okurların –bu âna kadar aralarında ben de olmak üzere– en büyük eğlence saydıkları şey, yani her şövalye romanını oluşturan serüven örgüsü bana şimdi gereksiz ıvır zıvır, soğuk bir süsleme öğesiymiş, düşüncemin en nankör yanıymış gibi geliyor.

Koşa koşa, alelacele anlatmak isterdim, her sayfayı bir destanı dolduracak kadar düellolar ve çarpışmalarla renklendirmeyi isterdim, ama durup da şöyle yazdıklarımı yeniden bir okuyayım desem, bir de bakıyorum, kalem kâğıdın üzerinde iz bırakmamış, sayfalar bembeyaz.

Dilediğim gibi anlatabilmem için bu beyaz sayfadan kızıl kayaların yükselmesi, kâğıdın unufak olup iri taneli, çakıllı bir

kuma dönüşmesi, üzerinde diken diken katırtırnaklarının bitmesi gerekirdi. Ortasından kıvrıla büküle uzanan belli belirsiz bir patikadan mızrağını eyerine asmış, atının üstünde dimdik Agilulfo'yu geçirirdim. Ama bu beyaz sayfa, bir kır yolundan başka, şurada alçak bir gökkubbeye dönüşmeliydi, hem o kadar alçak ki, yolla arasında yalnızca gaklayarak uçan kargalara yer kalmalıydı. Kalemle kâğıda izler kazımanın yolunu bulmalıyım, ama hafif izler, çünkü çayırın içinde, otların arasında gizli bir yılanın geçişi sezilmeli, fundalıkların arasında bir tavşan dolaşmalı, işte bakın, şimdi açığa çıkmış duruyor, kısacık bıyıklarıyla çevresini kokluyor; hop, kayboldu bile...

Pürüzsüz sayfada her şey hiç görünmeksizin, yüzeyde hiç farklılık olmaksızın kımıldıyor, tıpkı yeryüzünün kırış kırış kabuğunda aslında her şeyin kımıldadığı, ama hiçbir şeyin değişmediği gibi; çünkü yalnızca bir tek madde her yana yayılmıştır, tıpkı üzerine yazı yazdığım kâğıt gibi büzüşen, farklı kalıplar, farklı yoğunluklar, çeşitli renk ayrımları olan, ama yine de, tüylü, telekli ya da kaplumbağa kabuğu gibi tümsekli öbekleşmelerinde bile, hep bir düz yüzeyin üzerine sürüştürülmüş gibi görünen bir yaygınlık; o tüylülük, teleklilik ya da tümseklilik kimi zaman kıpırdar gibidir ya da çepeçevre yayılmış tekdüze maddeye dağılmış bulunan farklı niteliklerin ilişki ve oranlarında, özde hiçbir şey değişmeksizin, bazı farklılıklar olur. Diyebiliriz ki, burada, yerini değiştirdiği kesin olan tek kişi Agilulfo'dur, atı demiyorum, zırhı demiyorum, zırhın içinde, ata binmiş, yollara düzülmüş olan o yalnız, o kendi derdine düşmüş, o sabırsız şey. Onun çevresinde dallarından kozalaklar düşüyor, çakıltaşlarının arasından dereler akıp gidiyor, derelerde balıklar yüzüyor, tırtıllar yaprakları kemiriyor, kaplumbağalar sert karınlarını yere sürüyorlar; ama bu hareket yalnızca bir göz aldatmacası, denizin dalgaları gibi başı sonu belirsiz bir çalkalanma. Ve o dalgada çalkalanıp duruyor Gurdulù, çevresindeki cisimlerin halısına tutsak, kozalaklarla, balıklarla, tırtıllarla, yapraklarla birlikte o da aynı hamura basılmış, yerkabuğunun bir kabartısından başka bir şey değil.

Bu kâğıdın üstünde Bradamante'nin, Rambaldo'nun ya da öfkeli Torrismondo'nun koşusunu belirtmek ne kadar da güç

oluyor! Tekdüze yüzeyde bir kabartı olmalıydı, kâğıdı altından bir topluiğneyle çizmiş gibi hafif bir kabartı, o kabarıklık, o yöneliş hep yeryüzünün o ortak hamuruyla dolu, ona batmış olmalıydı; duygu ve güzellikle ve acı da işte tam o noktada olmalıydı, gerçek sürtüşme, gerçek hareket de orada.

Ama böyle bembeyaz sayfaları unufak etmeye, içlerine mağaralar ve vadiler kazmaya girişir, kırışıklıklar ve çizikler yaparak soylu yiğitlerin at koşturmalarını orada okursam, öyküyü nasıl sürdürebilirim? En iyisi, anlattıklarıma yardımcı olacak bir harita çizmek, güzelim Fransa'yı, gururlu Britanya'yı, kapkara dalgalarla dolu Manş Denizi'ni, şurada, yukarıda, dağlık İskoçya'yı, burada, aşağıda, sarp Pireneler'i, hâlâ kâfir elinde bulunan İspanya'yı, yılanların anası Afrika'yı göstermek. Sonra minimini oklarla, çarpı işaretleriyle, sayılarla kahramanlarımızın yolculuklarını teker teker belirtebilirim. İşte oldu: Biraz dolambaçlı olmakla birlikte kestirme sayılacak bir çizgiyle Agilulfo'yu İngiltere'ye ayak bastırıyorum, Sofronia'nın on beş yıldır çekildiği manastıra doğru ilerletiyorum.

Agilulfo oraya varıyor ki ne görsün: Manastırın yerinde bir yıkıntı.

"Çok geç kaldınız, soylu şövalyem," diyor bir ihtiyar, "o talihsiz kadınların çığlıkları bu vadilerde hâlâ çınlıyor. Çok zaman olmadı, bu kıyılara akın yapan Mağripli korsanlar manastırı yağmaladılar, bütün rahibeleri tutsak alıp götürdüler, surları da ateşe verdiler."

"Götürdüler mi? Nereye?"

"Köle olarak satmak için Fas'a, efendiciğim."

"O rahibelerin arasında, önceki yaşantısında İskoçya kralının kızı Sofronia olarak bilinen biri de var mıydı?"

"Rahibe Palmira demek istiyorsunuz! Olmaz olur mu? O haydutlar onu hemen sırtlarına vurdular! Genç kız sayılmazdı ama, yine de hoş kadındı doğrusu. O korkunç herifler saldırdığında nasıl da avaz avaz bağırıyordu, bugün gibi hatırlıyorum."

"Yağmada bulundunuz demek?"

"Bulunmayıp da ne yapalım, biz köy halkı, bütün ömrümüz meydanda geçer zaten."

"Peki, yardımlarına koşmadınız mı?"

"Kimin yardımına, yani? Bakın şimdi, beyzadem, her şey öyle birdenbire olup bitti ki... Bizim ne komutanımız vardı, ne deneyimimiz... Yüzümüze gözümüze bulaştırmaktansa hiçbir şey yapmayalım, daha iyi dedik."

"Bakın ne diyeceğim, bu Sofronia, manastırda, gerçekten dinibütün bir rahibe miydi?"

"Bu zamanda gerçi rahibenin de türlüsü oluyor, ama Rahibe Palmira bütün piskoposluğun en dindar, en namuslu rahibesiydi."

"Çabuk, Gurdulù, limana gidelim, Fas'a doğru yelken açalım."

Bu şimdi ince, dalgalı çizgilerle gösterdiğimin hepsi deniz, deniz de değil de, Okyanus. Şimdi Agilulfo'nun binip yolculuk ettiği geminin resmini yapıyorum, birazcık bu yana da koskocaman bir balina resmi çiziyorum, oldu işte, bir de şöyle iki yana doğru açılmış bir parşömen ruloyla süsleyelim, içine de "Okyanus!" diye yazalım. Bu ek, geminin geçtiği yolu gösteriyor: Dilerseniz bir de balinanın yolunu gösteren ok çizebilirim; aaa! İkisi kesişiyor. E, demek oluyor ki Okyanusun bu noktasında balinayla gemi toslaşacak, balinayı daha büyük çizdiğime göre de çarpışmadan gemi zararlı çıkacak. Şimdi bütün yönlerde birbirini kesen birçok ok çizeyim de, bu noktada gemiyle balina arasında dehşetli bir çarpışma geçtiği anlaşılsın. Agilulfo aslanlar gibi dövüşüyor, mızrağını balinanın sağrısına saplayıveriyor. Fışkıran iğrenç yağla tepeden aşağı duş yapıyor, işte bu fıskıyeyi de şöyle dört bir yana saçılan çizgilerle gösteriyorum. Gurdulù derseniz, balinanın sırtına atlıyor, gemiyi falan unutup gidiyor. Hayvan kuyruğunu şöyle bir çarpıyor, aman, gemi alabora oldu. Demir zırhlı Agilulfo'ya taş gibi Okyanusun dibine inmekten başka yapacak iş kalmıyor. Dalgalara gömülmeden önce seyisine sesleniyor: "Sen Fas'a git! Ben yaya geliyorum!"

Gerçekten de, millerce derinliğe dalan Agilulfo, denizin dibindeki kumlara ayak basıyor ve başlıyor hızlı hızlı yürümeye. Sık sık deniz canavarlarına rastlayıp kılıcını savurarak kendini koruyor. Bu zırh içinde deniz dibinde dolaşmanın tek sakıncası nedir, siz de bilirsiniz: Paslanmak. Ama tepeden tırnağa balina

yağıyla sıvandığından, ak zırhın üzerinde şimdi onu her türlü zarardan koruyacak bir yağ katmanı bulunuyor.

Okyanusa bir de denizkaplumbağası resmi yapıyorum. Gurdulù, denizin kendisinin içinde değil, kendisinin denizin içinde durması gerektiğini anlayıncaya kadar bir kova tuzlu su yutmuştur; sonunda koskocaman bir denizkaplumbağasının kabuğuna tutunmuştur. Biraz yolculuğu hayvanın gönlüne bırakarak, biraz sille tokat atıp yönetmeye çalışarak, Afrika kıyılarına varıyor. Burada, Mağripli balıkçıların suya saldıkları bir ağa takılıyor.

Ağları tekneye çeken balıkçılar bir de ne görsünler: Zıp zıp zıplayan barbunya balıklarının ortasında giysileri çürümüş, yosun tutmuş bir adam!

"İnsan balığı tuttuk! İnsan balığı!" diye bağrışıyorlar.

"Ne insan balığı be! Gidi-Yusuf'un ta kendisi!" diyor balıkçıbaşı. "Gidi-Yusuf bu, ben tanıyorum!"

Gerçekten de, Gidi-Yusuf, Gurdulù'nun hiç farkına varmadan düşman hatlarını geçip sultanın otağına vardığında Müslüman mutfaklarında kendisine verilen addı. Balıkçıbaşı askerliğini İspanya'daki Mağrip ordusunda yapmıştı; Gurdulù'nun sağlam yapılı ve yumuşak huylu olduğunu bildiğinden yanına aldı, onu inci avcısı yapmaya niyetlenmişti.

Balıkçılar bir akşam, Fas kıyısında taşların üzerine oturmuş, çıkardıkları istiridyeleri teker teker açıyorlardı, Gurdulù da yanlarındaydı; bir de ne görsünler, sudan ilkin bir sorguç, bir miğfer, ardından bütün bir zırh çıkmaz mı? Zırh yürüye yürüye kıyıya kadar geldi.

"Istakoz-adam! Istakoz-adam!" diye bağrıştılar balıkçılar, korkularından koşup kayalıkların arasına saklandılar.

"Ne ıstakoz-adamı be!" dedi Gurdulù. "Benim efendim bu! Yorgunluktan bitkin düşmüşsünüzdür şövalyem. Onca denizi yaya geçtiniz!"

"Hiç de yorgun değilim," diye yanıtladı Agilulfo. "Ya sen burada ne yapıyorsun?"

İspanya gazisi söze karıştı: "Sultanın hesabına inci arıyoruz, her akşam bir başka gözdesine yeni bir inci armağan eder de."

Üç yüz altmış beş gözdesi olan sultan her gece birini onurlandırırmış, yani her gözde yılda yalnızca bir gece ziyaret kabul edermiş. Sultan ziyaret ettiği gözdesine bir inci armağan edermiş, bu nedenle tacirler kendisine her gün taze taze bir inci bulmakla yükümlüymüş. Ama o gün tacirler ellerindeki malı tüketmişler, mutlaka bir inci bulsunlar diye balıkçılara haber salmışlarmış.

İspanya gazisi Agilulfo'ya dedi ki: "Madem denizin dibinde elinizi kolunuzu sallaya sallaya yürüyorsunuz, gelip bizim çalışmalarınıza katılsanıza!"

"Bir şövalye kâr amacına yönelik girişimlere asla el atmaz, hele din düşmanlarınca yürütülüyorsa. Ey kâfir, bu seyisimi kurtarıp doyurduğunuz için size minnetim sonsuz, ama sultanınızın bu gece üç yüz altmış beşinci gözdesine armağan edecek inci bulamaması umurumda bile değil."

"Ama bizim çok umurumuzda," dedi balıkçı, "çünkü bulamazsak kırbaçlatırlar bizi. Bu gece ötekilere benzemeyen bir gerdek gecesi. Sıra yeni bir gözdede, sultan onun yüzünü daha hiç görmemiş. Neredeyse bir yıl oluyor, korsanlardan satın almışlardı, şimdiye kadar sırası gelsin diye beklemiş. Şimdi sultanın onun ziyaretine eli boş gitmesi yakışık almaz, hem üstelik hanım sizin dindaşınız, İskoçya Krallarının soyundan gelme Sofronia, Fas'a köle olarak getirmişlerdi, hemen hükümdarımızın haremine aldılar."

Agilulfo heyecanlandığını belli etmedi.

"Ben sizi bu dertten kurtaracağım," dedi. "Tacirler sultana yeni geline alışılmış bir inci yerine uzaklardaki ülkesinin özlemini giderecek bir armağan götürmesini önersinler: Yani tam takım bir Hıristiyan savaşçısı zırhı."

"Peki o zırhı nereden bulacağız?"

"Benimki ne güne duruyor?" dedi Agilulfo.

Sarayın harem dairesinde, Sofronia odasında akşam olsun diye bekliyordu. Oymalı penceresinin kafesinden bahçedeki palmiyeleri, havuzları, çiçek tarhlarını seyrediyordu. Güneş alçalıyor, müezzin ezan okuyor, bahçede günbatımının mis kokulu çiçekleri açıyordu.

Kapıya vuruyorlar. Vakit geldi. Yo, her zamanki haremağalarıymış. Sultanın yolladığı bir armağanı getiriyorlar. Bir zırh. Apak bir zırh. Anlamı ne ola ki? Sofronia yine yalnız kalarak pencereye yaklaştı. Neredeyse bir yıldır oradaydı. Cariye diye satın aldıklarında, kendisine sultanın az önce boşadığı bir gözdenin sırasını vermişlerdi, on bir ayı aşkın bir süre sonra gelecek bir sırayı. Öyle günlerce, elini sıcaktan soğuğa vurmadan haremde oturmak da manastırdakinden beter bir sıkıntıydı.

"Korkmayın, soylu Sofronia," dedi bir ses omuz başında. Zırh dile gelmişti!

"Bir zamanlar lekesiz iffetinizi kurtarmış olan Guildivernizadelerden Agilulfo'yum ben."

"Ay! İmdat!" diye yerinden sıçramıştı sultanın gözdesi.

Bunun üzerine toparlandı: "Ha, evet, bu beyaz zırh bana yabancı gelmemişti zaten. Yıllar önce bir haydut benden yararlanmaya kalkıştığında tam zamanında yetişmiştiniz..."

"Şimdi de dininizden olmayan bir eşe varmanın kahrından kurtarmak için tam zamanında yetiştim işte."

"Ya... Hep siz, eksik olmayın, e mi..."

"Şimdi, sizi iş bu kılıcımla koruyarak, sultanın sarayından yanıma alıp götüreceğim."

"Ya... Ne demezsin..."

Haremağaları, sultanın ziyaretini haber vermeye geldiklerinde, kılıçtan geçirildiler. Sofronia, bir pelerine bürünmüş bahçelerde şövalyenin yanında koşturuyordu. Muhafızlar alarm verdiler. Ak zırhlı şövalyenin hedefini hiç şaşmayan kılıcının karşısında ağır yatağanlar pek işe yaramadı. Agilulfo'nun kalkanı bütün muhafız birliğinin mızrak saldırısına karşı durdu. Gurdulù atları getirmiş, bir hintincirinin gerisinde bekliyordu. Limanda Hıristiyan diyarına yelken açmaya hazır bir kalyon bekliyordu. Ve Sofronia geminin güvertesinden, kumsaldaki hurma ağaçlarının uzaklaştığını gördü.

Şimdi buraya, denizin üstüne, kalyonu çiziyorum. Deminki gemiden biraz daha büyük yapayım da, balinaya rastlarsa bile bir felaket olmasın. Bu eğri çizgiyle kalyonun yolunu gösteriyorum, San Malo Limanı'na kadar varıyor. Şu işe bakın: Şurada, Biscaille Körfezi'nin hizasında kesişen çizgiler öylesine arap-

saçına dönmüş ki... İyisi mi kalyonu birazcık daha şu taraftan geçireyim, sonra şuracıktan, şuracıktan, hay aksi şeytan, gitti Bretanya kayalıklarına tosladı! Battı gemi, dosdoğru denizin dibine iniyor, Agilulfo ile Gurdulù güçbela Sofronia'yı kurtarıp kıyıya çıkarıyorlar.

Sofronia bitkin. Agilulfo onu bir mağarada barındırıp seyisiyle birlikte Carlomagno'nun ordugâhına ulaşmaya karar veriyor: Bekâretin henüz sapasağlam, kendi adının yasal hakkı olduğunu bildirecek. Ben şimdi Bretanya kıyısında mağaraya bir çarpı işareti koyuyorum ki, sonra aradığımda bulabileyim. Gelgelelim yine aynı noktadan geçen şu çizgiye: Artık haritam her yönde çizilmiş çizgilerden öyle karmakarışık oldu ki, bunun ne olduğunu anlayamıyorum. Ha, evet, Torrismondo'nun yolunu gösteren bir çizgiydi bu. Demek, tasalı delikanlımız tam buradan geçiyor, Sofronia ise mağaranın içinde serilmiş yatıyor. O da mağaraya yaklaşıyor, giriyor, görüyor onu.

10

Torrismondo oraya nasıl mı gelmişti? Agilulfo Fransa'dan İngiltere'ye, İngiltere'den Afrika'ya, Afrika'dan Bretanya'ya geçedursun, Cornovaglia düklerinin manevi küçük oğlu da Kutsal Gral Şövalyeleri'nin gizli ordugâhını bulabilmek için Hıristiyan diyarının ormanlarını altüst etmişti. Kutsal Tarikat her yıl yer değiştirdiğinden ve varlığını yabancılara asla belli etmediğinden, Torrismondo yolculuğu sırasında sürecek hiçbir iz bulamıyordu. İçinde Gral adıyla birleşmiş olan bir seziyi izleyerek, rastgele dolaşıyordu; ama sofu şövalyelerin tarikatı mıydı aradığı, yoksa İskoçya fundalıklarında kendi çocukluğunun anılarını mı kovalıyordu? Kimi zaman, karaçamlardan kapkara kararmış bir vadinin birden önünde açılışı ya da dibinde köpüklerden bembeyaz kesilmiş bir ırmağın uğuldadığı kurşuni kayalardan bir uçurum yüreğini anlatılmaz bir heyecana boğuyor, o da bunu bir uyarı sayıyordu. "İşte, galiba buradalar, yakında olmalılar." Ve o topraklardan hüzünlü bir av borusunun sesi yükselirse, Torrismondo'nun bütün kuşkuları siliniyor, her kuytuluğu karış karış arayarak bir iz arıyordu. Sonunda rastlaya rastlaya yolunu şaşırmış bir avcıya ya da sürülerini otlatan bir çobana rastlıyordu.

Uzak Curvaldia ülkesine vardığında, bir köyde mola verdi, köylülerden Tanrı aşkına biraz kara ekmekle peynir istedi. "Vermesine seve seve verirdim, küçük bey," dedi bir keçi çobanı, "gel gör ki, ben de karım da, çocuklarım da bir deri bir kemik kaldık. Şövalyelere verdiğimiz haraç o kadar yüksek ki!

Şu orman sizin meslektaşlarınızla dolup taşıyor, yalnız giysileri farklı. Ordu kadarlar, iaşeye gelince, hepsi bizim boynumuzun borcu oluyor!"

"Ormanda yaşayan şövalyeler, ha? Nasıl giyiniyorlar peki?"

"Beyaz pelerin, altın miğfer, iki yanında bir çift kuğu kanadı."

"Çok da sofular, öyle mi?"

"Dindarlıklarına diyeceğim yok elbet. Ellerini paraya sürüp kirletmiyorlar, çünkü el sürecek metelikleri yok. Ama zorbalık desen tümen tümen, bize de eyvallah demek düşüyor! Şimdi elimizde avcumuzda bir şey kalmadı: Kıtlık var. Bir daha geldiklerinde, ne vereceğiz onlara?"

Delikanlı koşa koşa ormanın yolunu tutmuştu bile.

Çayırların arasından, bir derenin durgun sularında bir sürü kuğu salınarak yüzüyordu. Torrismondo onları izleyerek kıyıdan gidiyordu. Ağaçların arasından bir arp sesi geldi: "Dling, dling, dling!" Delikanlı yürüdükçe ses bir ardından gelirmiş, bir önünden gidermiş gibiydi: "Dling, dling, dling." Ağaçların seyreldiği yerde bir insan gölgesi belirdi. Miğferi beyaz kanatlarla süslü bir savaşçıydı, elinde bir mızrakla ufak bir arp tutuyor, ara sıra akort ediyordu: "Dling, dling, dling!" Tek söz etmedi; bakışları Torrismondo'dan kaçmıyor, ama onu hiç algılamıyormuş gibi üzerinden kayıp gidiyordu, yine de sanki delikanlıya eşlik eder gibiydi: Ağaç gövdeleri ve fundalıklar onları birbirlerinden ayırdığında, yine arpının "Dling, dling, dling!" sesleriyle onu çağırıyor, yolunu bulmasını sağlıyordu. Torrismondo onunla konuşmak, bir şeyler sormak isterdi, ama suskun, çekingen izliyordu onu.

Ağaçların seyreldiği bir açıklığa geldiler. Her yanda elleri mızraklı, altın zırhlar giymiş, upuzun beyaz pelerinlere sarınmış savaşçılar vardı, her biri bir başka yöne dönmüş, bakışları boşlukta kaybolmuş, kımıldamadan duruyorlardı. İçlerinden biri bir kuğuyu gagasına mısır taneleri tıkıştırarak besliyordu, ama gözlerini başka yana çevirmişti.

Çalgıcının yeni bir arpejine, at üstündeki bir savaşçı, borusunu kaldırıp uzun uzun çalarak karşılık verdi. Sustuğunda,

bütün o savaşçılar yerlerinden kımıldadılar, her biri kendi yönünde, birkaç adım attılar, sonra yine put kesildiler.

Torrismondo olanca cesaretini topladı: "Şövalyeler, yanılıyorsam bağışlayın beni, ama siz Gral..." diyecek oldu.

Omuz başından bir ses sözünü kesti: "Sakın ola adımızı ağzına almayasın!" Saçı sakalı apak bir şövalye yanı başında hareketsiz duruyordu. "Biz böyle derin dinsel düşüncelere dalıp gitmişken, gelip rahatımızı kaçırman yetmedi mi?"

"Ah, bağışlayın, ne olur!" diye ona döndü delikanlı. "Aranızda bulunmaktan öylesine mutluyum ki! Sizi ne kadar çok aradım, bir bilseniz!"

"Niçin?"

"Çünkü..." sırrını açığa vurmak için duyduğu delice istek kutsal bir kavrama karşı çıkarak günah işleme korkusunu bastırdı, "... Çünkü ben sizin oğlunuzum!"

İhtiyar şövalye hiç tınmadı. Bir an sustuktan sonra: "Burada ne babalar bilinir, ne oğullar," dedi. "Kutsal Tarikat'a giren kişi dünyadaki her türlü akrabalık bağını koparır."

Torrismondo kendini itilmişten çok, düşkırıklığına uğramış hissetti: Keşke o lekesiz babaları öfkelenseler, beklediği gibi kendisini reddetselerdi; kanıtları önlerine serer, kan bağından dem vururdu; ama olasılıkları hiç yadsımaksızın, ilke gereği hiçbir tartışmaya girilmeyeceğini belirten böylesine umursamaz bir yanıt doğrusu cesaret kırıcıydı.

"Sonsuz bir hayranlık beslediğim bu Kutsal Tarikat'ın çocuğu olarak tanınmaktan başka bir dileğim yok," diye ayak diredi.

İhtiyar dedi ki: "Madem Tarikatımıza böylesine hayransın, tek dileğinin buraya kabul edilmek olması gerekir."

Torrismondo bu yeni olanağı hemen çekici buldu. "Kabul edilebilir miyim dersiniz?" diye bağırdı.

"Layık olduğun zaman, evet."

"Ne yapmam gerekiyor?"

"Yavaş yavaş bütün tutkularından arınıp kendini Gral'in aşkına bırakman."

"A, ama o adı siz söylüyorsunuz ya işte?"

"Biz şövalyeler söyleyebiliriz; siz, bu inancın yabancıları, hayır."

"İyi ama, neden burada herkes susuyor da bir tek siz konuşuyorsunuz?"

"İnancımıza yabancı olanlarla ilişkiler benim görevimdir. Sözcüklerin çoğu temiz olmadığından, şövalyeler onları ağızlarına almamayı yeğlerler, dudaklarından yalnızca Gral'in sesi duyulsun isterler."

"Söyleyin, başlangıç olarak ne yapayım?"

"Şu akçaağaç yaprağını görüyor musun? Üzerinde bir çiğ damlası var. Sen hiç kımıldamadan öylece dur, gözlerini yaprağın üzerindeki çiğ damlasına dik, o damlaya bakarken, dünyadaki her şeyi unut, onunla bir ol, ta kendi benliğini yitirdiğini, varlığının her yanına Gral'in sonsuz gücünün işlediğini duyana kadar."

Ve onu bir başına bırakıp gitti. Torrismondo gözlerini su damlasına dikti, baktı, baktı, aklına kendi dertleri geldi, yaprağın üzerine iniş yapan bir örümceğe baktı, baktı, sonra yeniden su damlasını seyretmeye başladı, bir ayağı karıncalanmıştı, kımıldattı, öff! Canı sıkılıyordu. Çevresinde ağır adımlarla yürüyen şövalyeler ormanın içinde ağızları açık, gözleri yuvalarından uğramış bir görünüp bir kayboluyorlardı, yanlarında dolaşan kuğuların yumuşacık tüylerini ara sıra şöyle bir okşuyorlardı. Kimi zaman içlerinden biri kollarını iki yana açıp iç çekişiyle karışık bir çığlık atarak kısa bir koşu koparıyordu.

Torrismondo civarda yeniden beliren ihtiyara sormadan edemedi: "Şunlara da ne oluyor?"

"Ne mi oluyor? Esrime," dedi ihtiyar. "Böyle dalga geçer, burnunu her şeye sokarsan asla tadamayacağın bir şey. O biraderlerimiz sonunda her şeyle tam bütünleşmeye ulaşmışlar."

"Ya öbürleri?" diye sordu delikanlı: Bazı şövalyeler sanki tatlı ürpertiler geçiriyorlarmış gibi kalçalarını çalkalayarak gidiyor, ağızlarını buruşturuyorlardı.

"Onlar henüz ikisi arası bir aşamadalar. İşe yeni başlayan acemi şövalye kendini güneşle ve yıldızlarla bütünleşmiş duymadan önce, ancak daha yakındaki şeyleri kendi içindeymiş gibi duyar, ama çok yoğun bir biçimde. Bu daha çok gençleri etkiler. Derenin akışı, dalların uğultusu, toprağın altında mantarların büyüyüşü bu gördüğün biraderlerimize çok hafif, hoş bir gıdıklanma duygusu veriyor."

"Aradan bir süre geçince yorulmazlar mı?"

"Yavaş yavaş daha ileri aşamalara ulaşırlar, içlerini yalnızca daha yakınlardaki şeylerin titreşimleri değil, göklerin sonsuz soluğu kaplar, giderek duygularından koparlar."

"Herkese böyle olur mu?"

"Pek az kişiye olur. Eksiksiz biçimiyle içimizden ancak birine, seçilmiş kişiye, Gral Kralı'na olur."

Ağaçların seyreldiği bir alana gelmişlerdi, üzeri tavanlıklı bir tahtın önünde bir alay şövalye silah talimi yapıyordu. Tavanlığın altında oturmuş, daha doğrusu büzülüp kalmış, hareketsiz duran biri vardı, insandan çok mumyayı andırıyordu, yine Gral üniforması giymişti, ama daha bir şatafatlı türünden. Kestane gibi kuruyup kalmış yüzünde gözleri açık, hatta faltaşı gibiydi.

"Ama, yaşıyor mu bu?" diye sordu delikanlı.

"Yaşamasına yaşıyor da, artık Gral'in aşkına kendini öylesine kaptırmış ki, ne yemeğe gereksinim duyar, ne kımıldamaya, ne ihtiyaçlarını görmeye, neredeyse solumaya bile gereksinimi kalmamıştır. Görmez, duymaz. Kafasından neler geçtiğini kimsecikler bilmez: Düşünceleri hiç kuşkusuz, uzak gezegenlerin yörüngelerinin yansımasıdır."

"Peki, madem görmüyor, öyleyse neden önünde askerî geçit resmi yapıyorlar?"

"Gral'in törelerinde var da ondan."

Şövalyeler kendi aralarında eskrim alıştırmaları yapıyorlardı. Gözlerini boşluğa dikmiş, kılıçlarını kesik hareketlerle oynatıyorlardı, ama adımları sanki bir an sonra ne yapacaklarını bilemiyorlarmış gibi sert ve aniydi. Yine de bir tek vuruşta bile kaçırmıyorlardı.

"İyi de, o uykuda gezer halleriyle nasıl vuruşabiliyorlar?"

"Kılıçlarımızı oynatan içimizdeki Gral'dir. Evrensel aşk dehşet verici bir öfke biçimini alabilir ve bizi, düşmanlarımızı sevgiyle şişlemeye itebilir. Tarikatımız savaşta asla yenilmez, çünkü biz hiçbir çaba göstermeksizin, hiçbir seçim yapmaksızın vuruşuruz, bırakırız kutsal öfke bizim bedenlerimizde kendini göstersin."

"Ve işler hep yolunda gider, ha?"

"Kendini her türlü insan iradesi kalıntısından sıyırmış, kendi en ufak kımıldanışlarını bile Gral'e bırakmış olan kişi için, evet."

"En ufak kımıldanışları mı? Yani şimdi siz yürüyorken de mi?"

İhtiyar uyur gezer gibi ilerliyordu.

"Elbette. Ayağını kımıldatan ben değilim: Bırakıyorum, Gral kımıldatsın. Bir dene. Hepimiz öyle başlarız."

Torrismondo denedi, ama –bir kere– kesinlikle başaramıyordu ve –ikincisi– hiç zevk alınıyordu bu işten. Yemyeşil yapraklarla dolu, kuş uçuşlarıyla, sincap sesleriyle çınlayan orman vardı çevresinde, koşmak, her yana dalmak, av hayvanlarını yuvalarından dışarı uğratmak, o gizi, o yabancı doğayı kendi benliğiyle, gücüyle, çabasıyla, cesaretiyle göğüslemek isterdi. Oysa orada durup bir inmeli gibi ayakta sallanmak zorundaydı.

"Kendini bırak," diye tembihliyordu ihtiyar, "bırak her şey seni senden alsın."

Torrismondo dayanamadı: "Aslını isterseniz ben başka şeylerin beni almasındansa, kendim başka şeyleri almayı yeğlerim."

İhtiyar dirseklerini yüzünün üstünde çaprazlayarak hem gözlerini, hem kulaklarını kapadı: "Önünde gidecek daha çok uzun bir yol var, çocuğum."

Torrismondo Gral ordugâhında kaldı. Öğrenmeye, babalarına ya da biraderlerine (artık onlara ne diyeceğini bilemez olmuştu) öykünmeye çabalıyordu, fazla bireysel gelen her duyguyu bastırmaya, Gral'in sonsuz aşkıyla özdeşleşerek eriyip gitmeye çabalıyordu; şövalyelerde esrime uyandıran o anlatılmaz duyguların en ufak belirtilerini algılamaya dikkat kesilmişti. Gelgelelim günler birbiri ardınca geçip gidiyordu, arınma yolunda en ufak bir adım bile atamıyordu. Onların en sevdikleri ne varsa, Torrismondo'nun içini sıkıyordu: O sesler, o müzik, hep öyle titreşmeye hazır bekleyiş. Hele biraderlerinin sürekli yakınlığı, o giyinişleri, hafif zırhları ve altın miğferleri, bembeyaz tenleriyle kimi yaşlanmış, kimi narin, alıngan, kıskanç gençler, öfkeleri burnunda dolaşmaları yok muydu, gittikçe daha çok sinirine dokunuyordu. Üstelik her hareketlerini

Gral'in yaptırdığı özrüyle, davranışlarında ahlaksal laçkalığa kapıp koyuveriyorlar ve hep öyle lekesiz kaldıklarını iddia ediyorlardı.

Bir zamanlar kendisini de öyle gözleri boşlukta yitip gitmiş, ne yaptıklarına bile bakmadan üretip ardından hemen unutuvermiş oldukları düşüncesine katlanamıyordu.

Haraç toplama günü geldi çattı. Ormanın çevresindeki bütün köyler belli zamanlar Gral Şövalyeleri'ne belli miktarda peynir tekerleği, havuç sepeti, arpa çuvalı ve süt kuzusu vermek zorundaydılar.

Köylülerden bir heyet geldi: "Demek istiyorduk ki bu yıl Curvaldia diyarının her yanında mahsul kötüydü. Çocuklarımızı bile neyle doyuracağımızı bilmiyoruz. Kıtlık karşısında zengin yoksul ayrılığı kalmadı. Dinibütün şövalyeler, yalvarırız, bu seferlik haracımızı bağışlayın."

Gral Kralı sayvanın altında her zamanki gibi suskun, kıpırtısız oturuyordu. Birden karnının üstünde kavuşturduğu ellerini ağır ağır açtı, gökyüzüne kaldırdı (upuzun tırnakları vardı), ağzından bir ses çıktı: "Hiiiiii..."

O sesi işiten bütün şövalyeler mızraklarını doğrultarak zavallı Curvaldialıların üstlerine yürüdüler.

"İmdat! Kendimizi savunalım bari!" diye bağırdılar köylüler. "Koşun, baltalarımızı, tırpanlarımızı alalım." Ve çil yavrusu gibi dağıldılar.

Gece bastırınca şövalyeler gözlerini gökyüzüne dikip boru ve davul sesleri eşliğinde Curvaldia köylerine yürüdüler. Yabalarla, bağ bıçaklarıyla silahlanmış köylüler sıra sıra şerbetçiotu dizilerinin, çitlerin arasından fırlayıp yollarını kesmeye çalıştılar. Ama şövalyelerin aman vermeyen mızrakları karşısında etkisiz kaldılar. Savunma hatlarını yaran şövalyeler altlarındaki ağır savaş atlarıyla taştan ve samandan yapılmış kulübelerin üzerine çullanıyor, atlarının nalları altında ne bulurlarsa eziyorlar, kadınların, buzağıların, minimini çocukların çığlıklarını duymuyorlardı bile. Şövalyelerden bazıları yanan meşaleler getirmiş, damları, samanlıkları, ahırları, yoksul buğday ambarlarını ateşe veriyorlardı; köyler giderek içinden çığlıklar, kuzu melemeleri duyulan birer ateş çemberine dönüşüyordu.

Şövalyelerle birlikte akına sürüklenmiş olan Torrismondo çılgına dönmüştü. "Ama niçin, söyleyin, niçin?" diye bağırarak, sözünü dinletebileceği tek kişi bildiği ihtiyarın peşinden koşuyor, bar bar bağırıyordu. "Her şeye karşı yüreğinizin sevgiyle dolu olduğu yalanmış demek! Hey, dikkat, şu ihtiyar kadıncağızı ezeceksiniz! Bu zavallılara karşı nasıl böyle davranabilirsiniz? İmdat, beşik alevler içinde kaldı! Aman, ne yapıyorsunuz?"

"Gral'in hikmetini soruşturmaya kalkma, ey müptedi!" diye uyardı ihtiyar. "Bunları yapan biz değiliz ki; hareketlerimizi yönlendiren içimizdeki Gral'dir! Onun öfkeli aşkına bırak kendini!"

Ama Torrismondo eyerinden atlamış, bir anaya yardıma koşmuştu, onun yere düşen bebeğini almış, kucağına veriyordu.

"Olmaz, ürünümün hepsini almayın! O kadar emek vermiştim!" diye haykırıyordu bir yaşlı adam.

Torrismondo yanı başında bitti: "Bırak o çuvalı, haydut seni!" diyerek bir şövalyenin üzerine atıldı, zorla aldığı çuvalı elinden çekti.

"Tanrı seni korusun! Yanımızdan ayrılma!" dediler, ellerinde yabalar, soğan bıçakları, baltalarla bir duvarın gerisine sığınmış, kendilerini korumaya çalışan o biçareler.

"Yarım daire biçiminde dizilip her birlikte üzerlerine saldıralım!" diye bağırdı Torrismondo ve Curvaldia köylülerinin başına geçti.

Şimdi şövalyeleri evlerden dışarıya kovalıyordu. İhtiyar şövalye ve ellerinde meşaleler tutan başka iki şövalye ile yüz yüze geldi. "Düşmana satılmış bu, yakalayın!"

Dehşetli bir kavga koptu. Curvaldialılar kebap şişleriyle, kadınlarla çocuklar taşlarla girişiyorlardı. Birden bir boru sesi işitildi: "Geri çekilin!" Curvaldialıların şiddetli tepkisi karşısında şövalyeler birçok yerden geri püskürtülmüşlerdi, şimdi de köyü boşaltıyorlardı.

Torrismondo'yu sıkıştırmakta olan manga da geriledi. "Haydi biraderlerim!" diye bağırdı ihtiyar, "bırakalım Gral nereye dilerse oraya götürsün bizi!"

Ötekiler dizginleri toplayarak hep bir ağızdan haykırdılar. "Zafer Gral'indir!"

"Yaşa, varol! Kurtardın bizi!" Köylüler Torrismondo'nun çevresinde toplanıyorlardı. "Sen de şövalyesin, ama vicdanlıymışsın! Demek böylesi de olurmuş! Bizimle kal! Bundan böyle ne dilersen dile bizden!"

"Artık... Ne dilediğimi ben biliyor muyum ki..." diye kekeliyordu Torrismondo.

"Bu savaştan önce biz de bir şey bilmiyorduk, insan olduğumuzun bile farkında değildik... Şimdiyse her şeyi yapabilirmişiz... Yapmak istiyormuşuz... Yapmalıymışız gibi geliyor... Acı bile verse..." Ve dönüp ölülerine ağlaşıyorlardı.

"Sizinle kalamam... Kim olduğumu bilmiyorum... Elveda..." Ve atına atladığı gibi uzaklaştı.

"Geri dön, geri!" diye bağrışıyorlardı köylüler, ama Torrismondo köyden uzaklaşmaktaydı zaten, Gral ormanı, Curvaldia gerilerde kalıyordu.

O ülke senin, bu ülke benim, avare dolaşmaya başladı Torrismondo. O güne değin tek ülkü olarak Kutsal Gral Şövalyeleri Tarikatı'nı düşlediğinden, başka her onuru, her zevki küçümsemişti. Şimdi o ülkü yıkılıp gitmişti, ya tedirginliğine nasıl bir hedef belirleyecekti?

Ormanlarda yaban meyveleri toplayarak, yol üstünde duraladığı manastırlarda fasulye çorbası içerek, kayalık kıyılarda denizkestanesi yiyerek karnını doyuruyordu. Ve günün birinde, Bretanya kıyısında yine bir mağarada kestane ararken yatmış uyuyan bir kadın ilişti gözüne.

Kendisini diyar diyar dolaştıran istek, yumuşacık bir bitki örtüsüyle kaplı, toprağı öpüp geçen bir alçak rüzgârın estiği yerler, güneşsiz, berrak günler isteği, şimdi o solgun dolgun yanaklara inmiş o upuzun kara kirpikler, kendinden geçmiş bedenden fışkıran o sıcaklık, kabarık göğsün üzerine bırakılmış o el, o ıslak dağınık saçlar, o dudaklar, o kalçalar, o parmaklar, o soluk karşısında yatışır gibiydi sanki o istek.

Torrismondo üzerine eğilmiş, seyre dalmıştı ki, Sofronia gözlerini açtı:

"Bana bir kötülük etmezsiniz, değil mi?" dedi yumuşaklıkla. "Bu ıssız kayalıklarda ne arıyordunuz?"

"Benliğimde hep eksik olan bir şeyi arıyordum, ne oldu-

ğunu ancak şimdi, sizi görünce anladım. Bu kıyıya nereden geldiniz?"

"Rahibeyim, beni bir Müslümanla evlenmeye zorladılar, ama ben üç yüz altmış beşincisi olduğumdan aslında sultanın karısı olmadım hiç, çünkü o Hıristiyan savaşçı beni alıp buraya getirdi, üstelik bir de dönüş yolculuğunda gemim battı, kazazede oldum, zaten giderken de korkunç korsanların eline düşmüştüm."

"Anlıyorum. Peki, yalnız mısınız?"

"Kurtarıcım şuraya, imparatorun karargâhına kadar gitti, anladığım kadarıyla birtakım işlemler yaptırması gerekiyormuş."

"Sizi kılıcımla korumayı önermek isterdim, ama yüzünüzü gördüğümde yüreğime düşen ateş büsbütün alevlenir de, beni dürüst saymayacağınız davranışlara sürükler diye korkuyorum."

"Aman aman, böyle şeyleri dert etmeyin, görmüş geçirmiş bir kadınım ben. Ne var ki, her seferinde, işin tam can alıcı noktasında kurtarıcım çıkageliyor, hep aynı kişi."

"Bu sefer de gelir mi?"

"Kim bilir, bir de bakarsınız, gelmeyiverir."

"Adınızı bağışlar mısınız?"

"Azira ya da Palmira. Sultanın hareminde ya da manastırda oluşuma göre değişir."

"Azira, bana öyle geliyor ki, sizi her zaman sevdim... Daha önce de benliğimi sizde yitirmiştim..."

11

Carlomagno atının üstünde, Bretanya kıyısına doğru ilerliyordu. "Şimdi göreceğiz, şimdi göreceğiz, Guildivernizade Agilulfo, sakin olun. Söylediğiniz gibiyse, yani bu kadın on beş yıl önceki bekâretini hâlâ koruyorsa, bir diyeceğim yok, şövalye atanmanızda hiçbir usul sakatlığı kalmıyor, o delikanlı da bizi kandırmaya kalkışmış demektir. Emin olabilmek için kadın işlerinden anlayan bir bacıyı da maiyetimde getirdim; bilirsiniz ya, biz askerler böyle konularda pek becerikli sayılmayız..."

Gurdulù'nun atına tünemiş giden kocakarı söyleniyordu: "Başüstüne efendimiz, başüstüne, temiz iş çıkaracağım, isterse ikiz olsun..." Kulağı ağır işitiyordu, görevinin ne olduğunu henüz tam kavrayamamıştı.

Mağaraya ilkin ellerinde meşalelerle iki maiyet subayı giriyorlar. Ve şaşkınlık içinde gerisingeri dönüyorlar: "Efendimiz, söz konusu bakire genç bir askerle sarmaş dolaş yatar durumda."

Âşıklar yaka paça imparatorun huzuruna çıkarılıyorlar.

"Sofronia, sen, ha!" diye bağırıyor Agilulfo.

Carlomagno delikanlıya yüzünü açmasını buyuruyor.

"Torrismondo!"

Torrismondo, Sofronia'ya doğru atılıyor: "Demek sen Sofronia'sın! Ah, anneciğim!"

Imparator soruyor: "Bu delikanlıyı tanıyor musunuz, Sofronia?"

Kadın, benzi kül gibi, başını eğiyor, duyulur duyulmaz bir sesle: "Torrismondo ise, onu ben büyüttüm."

Torrismondo eyerine atlıyor.

"Mahremimle zina ederek iğrenç bir suç işledim! Beni bir daha asla görmeyeceksiniz!" Atını mahmuzluyor, ormana doğru, sağa sapıyor.

Agilulfo da atını mahmuzluyor: "Beni de bir daha görmeyeceksiniz! Adım sanım yok artık! Elveda!" Sola sapıyor, ormana dalıyor.

Herkes üzülerek öylece kalakalıyor. Sofronia yüzünü elleriyle örtüyor.

Sağ yandan bir nal sesi geliyor. Torrismondo ormandan dörtnala dönüyor. Bağırıyor: "Ama nasıl olur? Az önceye kadar bakireydi o! Nasıl da hemen düşünmedim? Bakireydi, bakire! Annem olamaz!"

"Lütfedip açıklasanız," diyor Carlomagno.

"Aslında," diyor Sofronia, "Torrismondo benim oğlum değil, erkek kardeşim, daha doğrusu üvey kardeşim. Kral babam savaşa gittikten bir yıl sonra annemiz İskoçya Kraliçesi, galiba Kutsal Gral Şövalyeleri'yle bir rastlantı sonucu karşılaştıktan sonra dünyaya getirmiş onu. Kral döneceğini haber verince o kötü yürekli yaratık (ne yazık ki annemizi böyle nitelemek zorundayım), kardeşimi gezmeye çıkarttırmak bahanesiyle bana ormanda yolumu kaybettirdi. Eve dönen kocasına korkunç bir yalan söylemiş. Demiş ki ben daha on üç yaşındayken evden kaçıp bir piç dünyaya getirmişim. Yanlış anlaşılmış bir evlat saygısından ötürü, annemizin bu sırrını hiçbir zaman ele vermedim. Henüz küçücük bir bebek olan üvey kardeşimle birlikte fundalıkların arasında yaşamımı sürdürdüm, hem de o yıllar, daha sonra Cornovaglia düklerinin beni zorla kapatacakları manastırda geçireceklerimin yanında özgür ve mutlu sayılırdı. Bu sabah, yani otuz üç yaşıma kadar, erkek nedir bilmedim; ne yazık ki bir erkekle ilk karşılaşmam da mahremimle zina yoluyla oldu..."

"Şu işe bir bakalım," diyor Carlomagno uzlaştırıcı bir tavırla. "Mahremle zina durumu hâlâ varit, ama üvey kardeşler arasında olunca en vahim biçimi sayılmaz..."

"Mahremle zina olayı falan yok, kutsal majesteleri! Yüreğini serin tut Sofronia!" diye bağırıyor Torrismondo yüzü se-

vinçle parlayarak: "Kökenlerimi araştırırken bir sır öğrendim, ömrüm boyunca da gizli tutmak istiyordum: Annem sandığım kişi, yani sen, Sofronia, İskoçya Kraliçesi'nin kızı değilsin, Kral'ın bir köylünün karısından doğma evlilikdışı kızısın. Kral eşini, yani şimdi annem olduğunu öğrendiğim kişiyi seni evladı olarak benimsemeye zorlamış, ama o da üvey analığını göstermiş işte. Şimdi anlıyorum her şeyi! Kral onu istemediği bir analığa zorlayınca, o da seni başından def etmek için fırsat kollamaya başlamış; bunun için de ayaküstü işlediği bir günahın meyvesi olan beni sana mal etmiş. Sen İskoçya Kralı'yla bir köylü kadının çocuğusun, ben Kraliçe'yle Kutsal Tarikat'ın çocuğuyum, aramızda hiçbir kan bağı yok yani, tek bağımız az önce özgürce kurduğumuz ve senin yeniden kurmayı dilemeni bütün yüreğimle istediğim aşk bağıdır."

"Eh, galiba işler yoluna giriyor," diyor Carlomagno ellerini ovuşturarak. "Aman geç kalmadan şu bizim yiğit şövalyemiz Agilulfo'yu bulalım da adının sanının kurtulduğunu bildirelim bari."

Bir şövalye koşa koşa geliyor: "Ben gidip bildireyim, efendimiz!" Rambaldo'dur bu.

Ormana dalıyor. Başlıyor seslenmeye:

"Şöövaaalyeeeem! Şövalye Agilulfoooo! Guildivernizaaade Şövalyeee! Guildivernizade ve Corbentraz ve Suralı Vesairezade, Aşağı Selimpia ve Fez Şövalyesi Agilulfo Emo Bertraaandiiinooo! Her şey yoluna girdiiii! Geri dönüüüün!"

Çağrısına yalnızca yankı karşılık veriyor.

Rambaldo ormanın her patikasını karış karış araştırmaya başladı, patikalardan başka yamaçları ve dere yataklarına da seslenerek, kulak kabartarak bir belirti, bir iz araştırarak dolaştı. İşte bir nal izi. Bir noktada daha belirgin, sanki hayvan orada duraklamış gibi. O noktadan sonra nal izleri daha hafifliyor, sanki at başını alıp gitsin diye özgür bırakılmış. Ama aynı noktadan bir başka iz, demir pabuçlu bir ayağın izleri ayrılıyor. Rambaldo o izin ardına düştü.

Soluğunu tutuyordu. Bir açıklığa geldi. Bir meşe ağacının dibinde gökkuşağı rengi sorguçlu bir miğfer, bir beyaz zırh, uyluk, kol, el parçaları, yani Agilulfo'nun bütün donanımı yerlere

saçılmıştı; kimi parçalar düzenli bir piramit oluşturma niyetiyle yerleştirilmiş gibiydi, kimileri yere öylece yuvarlanmıştı. Kılıcın kabzasına bir not iliştirilmişti: "Bu zırhı Rossiglioneli Şövalye Rambaldo'ya bırakıyorum." Altında yarım kalmış bir karalama vardı, sanki atılacakken hemen vazgeçilmiş bir imza gibi.

"Şövalye!" diye sesleniyor Rambaldo, miğfere, zırha meşeye, gökyüzüne dönerek. "Şövalye! Zırhınızı yeniden kuşanın! Fransa'nın ordusunda ve soyluları arasındaki yeriniz tartışma götürmüyor artık!" Bir yandan zırhın parçalarını birleştirmeye, ayakta durdurmaya çabalayarak bağırıyor. "Varsınız şövalye, bunu kimse yadsıyamaz artık!" Hiçbir yanıt çıkmıyor. Zırh ayakta durmuyor, miğfer yere yuvarlanıyor. "Şövalyem, onca zaman yalnızca iradenizin gücüyle dayandınız, her şeyi sanki varmışsınız gibi yerli yerince yapmayı başardınız, şimdi neden böyle birdenbire teslim oluyorsunuz?" Ama artık ne yana döneceğini kendi de bilmiyor. Zırh boş, eskiden olduğu gibi boş değil, Şövalye Agilulfo adı verilmiş ve şimdi denizde bir su damlası gibi eriyip gitmiş olan o şeyden de boşalmış.

Rambaldo şimdi kendini zırhını çıkarıyor, soyunuyor, beyaz zırhı kuşanıyor, Agilulfo'nun miğferini giyiyor, kılıcını, kalkanını eline alıyor, atına atlıyor. Böyle donanmış olarak imparatorun ve maiyetinin huzuruna çıkıyor.

"Hah, Agilulfo döndünüz demek, her şey yolunda ya?"

Ama miğferin içinden bir başka ses karşılık veriyor. "Ben Agilulfo değilim majesteleri!" Siper kalkıyor, Rambaldo'nun yüzü görünüyor. "Guildivernizade Şövalye'den geriye kala kala beyaz zırhıyla onu bana bıraktığını belirten bir pusula kaldı. Şimdi savaşa atılmaktan başka şey düşünmüyorum!"

Alarm boruları çalıyor. Bir kalyon filosu Bretanya'ya bir Mağripli ordusu çıkarmış. Frank ordusu koşup saf tutuyor. "İşte dileğin gerçekleşti," diyor Kral Carlo, "vuruşma zamanı geldi çattı. Taşıdığın silahları onurlandır. Agilulfo çetin cevizdi, ama askerliğine diyecek yoktu doğrusu!"

Frank ordusu istilacılara kafa tutuyor, Mağrip cephesinde bir gedik açıyor, genç Rambaldo gediği ilk zorlayanların arasında. Dövüşüyor, vuruyor, kendini savunuyor, adamakıllı hırpalanıyor, adamakıllı hırpalıyor. Birçok hasmına yeri öptürüyor.

Mızrağına kaç düşman sığarsa, birbiri ardına şişliyor Rambaldo. İstila birlikleri geri çekiliyorlar, kıyıda demirli duran kalyonlarının çevresine öbekleniyorlar. Frank güçlerinin sıkıştırmasıyla, yenilenler denize açılıyorlar, geride kalanlar Bretanya'nın boz topraklarını Mağripli kanıyla suluyorlar.

Rambaldo savaştan zaferle ve yarasız çıkıyor; ama zırhı, Agilulfo'nun o apak, el değmemiş, pırıl pırıl zırhı şimdi tepeden tırnağa çamurlara batmış, düşman kanına bulanmış, ezilip berelenmiş, çizilmiş, paralanmış, sorgucunun tüylerinin yarısı yolunmuş, miğferi çarpılmış, kalkanı tam gizemli arınasının üzerinden sıyrılmış. Delikanlı şimdi onu kendi zırhı gibi, yani Rossiglioneli Rambaldo'nun zırhı gibi duyuyor, ilk sırtına taktığı anların rahatsızlığı artık gerilerde kalmış, zırh üzerine eldiven gibi oturuyor artık.

Bir tepenin sırtında, dörtnala gidiyor. Vadinin dibinden tiz bir ses çınlıyor: "Hey, sen, tepedeki, Agilulfo!"

Kendisine doğru dörtnala gelen bir şövalye var. Zırhının üzerinde menekşerengi bir tunik. Bu kendisini izleyen Bradamante. "Sonunda buldum seni, beyaz şövalye!"

İçinden ona hemen "Bradamante, ben Agilulfo değilim, Rambaldo'yum!" diye bağırmak geliyor, ama bunu ona yakından söylemek daha doğru olur diye düşünüyor, atının başını çevirip ona doğru ilerliyor.

"Sonunda bana doğru gelen sen oluyorsun, ele avuca sığmaz şövalye!" diye bağırıyor Bradamante. "Bir gün senin de bana koştuğunu görmek için neler vermezdim, gelişigüzel, uluorta, eline nasıl gelirse öyle iş görmeyen, peşim sıra koşuşan hödük sürüsüne benzemeyen tek erkek!" Bunları söylerken atının başını çeviriyor, ondan kaçarmış gibi yapıyor, ama ikide bir başını döndürüp o da oyuna katılıyor, peşinden kovalıyor mu diye bakıyor.

Rambaldo konuşmak için sabırsızlanıyor: "Görmüyor musun ki ben de sarsağın biriyim, her kımıldanışımdan istek, doyumsuzluk, tedirginlik akıyor? Ama benim de tek istediğim ne istediğini iyi bilen biri olmak!" diyecek ona, ama bunu söyleyebilmek için de, gülüp duran ve "İşte, hep düşlediğim gün bu!" diye ırırıldanan Bradamante'yi dörtnala kovalıyor.

Kızı gözden kaybetti. Issız, otlarla kaplı bir vadide şimdi. Bradamante'nin atı bir dut ağacına bağlanmış. Her şey onu izlediği ve kadın olduğunu aklından geçirmediği o ilk seferi andırıyor. Rambaldo atından iniyor. İşte: Bradamante orada, yosunlarla kaplı bir bayıra uzanmış. Zırhını çıkarmış, topaz rengi kısa bir tunik giymiş. Yattığı yerden ona kollarını açıyor. Rambaldo, beyaz zırhın içinde ilerliyor. "Ben Agilulfo değilim, bak şu sevdalandığın zırha, bak şimdi nasıl da bir bedenin ağırlığıyla hırpalanıyor, içindeki benim genç ve çevik bedenim bile olsa. Görmüyor musun insanüstü lekesizliği nasıl da yitirdi bu zırh, içinde vuruşulan, her darbeye açık bir giysi, sabırlı ve yararlı bir gereç olup çıktı?" demenin tam zamanı işte. Böyle demek istiyor, istemesine istiyor da, orada kalakalıyor, kıza doğru kararsız birkaç adım atıyor. Belki de en iyisi başını açmak, zırhını çıkarmak, Rambaldo olduğunu söylemek, örneğin şimdi işte, Bradamante dudaklarında bekleyen bir gülümseyişle gözlerini yummuşken. Delikanlı kaygıyla zırhını çıkarıyor: Şimdi Bradamante gözlerini açacak, kendisini tanıyacak... Yoo: Sanki varolamayan şövalyenin görünmeyen yaklaşmasını bakışıyla rahatsız etmek istemezmiş gibi bir eliyle yüzünü örttü. Ve Rambaldo onun üzerine atılıyor.

"Oh, evet, emindim!" diye bağırıyor Bradamante, gözleri kapalı. "Bunun olabileceğinden her zaman emindim!" Ona sarılıyor, ikisi aynı ateş içinde birleşiyorlar. "Oh, evet, evet, emindim bundan!"

Bu iş de olup bittiğine göre, sıra geldi göz göze bakışmaya.

"Beni görecek," diye düşünüyor Rambaldo bir gurur ve umut şimşeğinde, "her şeyi anlayacak, böylesinin yerinde ve güzel olduğunu anlayacak ve ömür boyu sevecek beni!"

Bradamante gözlerini açıyor. "Sen, ha!"

Yattığı yerden fırlıyor, Rambaldo'yu itiyor.

"Sen! Sen!" Ağzı öfke dolu, gözlerinden yaşlar fışkırarak haykırıyor: "Sahtekâr seni!"

Ayağa sıçrıyor, kılıcını kapıyor, Rambaldo'nun üzerine yürüyor, vuruyor, ama keskin yanıyla değil, kafasına kafasına vurup sersemletiyor, delikanlının silahsız kollarını belki kendisini savunmak, belki de onu kucaklamak için açarken tek söyle-

yebildiği şu oluyor: "Söyle ama, söyle, güzel olmadı mı yani?.." Sonra kendinden geçiyor, kulağına çalınan son ses çekip giden Bradamante'nin atının nal sesleri.

Tadını bilmediği öpücükleri dilenen âşık mutsuzsa, o tadı tadar tatmaz yasaklandığını görene ne demeli? Rambaldo korkuya meydan okuyan asker yaşantısını sürdürüyor. Kavga nerede kızışmışsa, orada kendine mızrağıyla yol açıyor. Kılıçların fırtınasında menekşerengi bir şimşek gördüğünde "Bradamante!" diye haykırarak koşuyor, ama hep boşuna.

Derdini açmayı dilediği tek kişi yok olmuş. Kimi zaman konaklama yerlerinde dolaşırken, bir göğüs zırhının kalçalar üzerinde dimdik duruşu ya da bir dirsekliğin birden kalkıverişiyle yerinden sıçrıyor, çünkü Agilulfo canlanıyor belleğinde. Ya şövalye eriyip gitmediyse ya kendine bir başka zırh bulduysa? Yaklaşıp şöyle diyor Rambaldo: "Sayın meslektaşım, sakın alınmayın, ama miğferinizin siperini bir kaldırır mısınız acaba?"

Her seferinde bir boş çukurla karşılaşmayı umuyordu: Oysa her seferinde bir çift burulmuş bıyığın üstündeki bir burunla yüz yüze geliyordu. "Bağışlayın," diye mırıldanıyor başını alıp gidiyordu.

Agilulfo'yu arayan biri daha var, o da Gurdulù, rastladığı her boş tencerenin, tavanın, bacanın, kovanın önünde durup bağırıyor: "Beyefendiciğim! Buyurun beyefendiciğim!"

Yol kıyısında bir çayıra oturmuş, boş bir şarap şişesinin ağzından içeri doğru uzun bir söylev veriyordu ki, bir ses onu çağırdı: "İçeride kimi arıyorsun, Gurdulù?"

Torrismondo bu, Carlomagno'nun huzurunda görkemli bir düğün yaparak Sofronia ile başgöz olmuş, yanında eşi, ardında kalabalık bir maiyetle, atının üstünde, imparatorun kendisini kont olarak atadığı Curvaldia'ya gidiyor.

"Efendimi arıyorum," diyor Gurdulù.

"O şarap şişesinde mi?"

"Benim efendim varolmayan biridir, bir zırhın içerisinde olmadığı gibi bir şarap şişesinin içerisinde de olmayabilir."

"Ama efendin hava cıva oldu gitti!"

"Ne yani, ben şimdi hava cıvanın mı seyisiyim?"

"Peşimden gelirsen benim seyisimsin."

Curvaldia'ya vardılar. Az kalsın tanıyamayacaklardı. Köylerin yerinde taş konakları, değirmenleri, kanallarıyla kentler doğmuştu.

"İyi insanlar, işte geri döndüm, sizinle kalacağım..."

"Yaşasın! Ne iyi! Yaşasın şövalye! Yaşasın gelin!"

"Sevincinizi vereceğim habere saklayın: Bundan böyle kutsal adının önünde eğileceğiniz Carlomagno bana Curvaldia Kontu sanını verdi!"

"Aa... Ama şey... Carlomagno mu?.. Doğrusu şey, yani..."

"Anlamıyor musunuz? Artık bir kontunuz oldu! Gral Şövalyeleri'nin haracından sizi hep ben koruyacağım!"

"A, biz onların hepsini nice zamandır Curvaldia'nın her yanından kovduk, gittiler! Bakın, biz onca zaman hep boyun eğdik... Ama şimdi gördük ki ne şövalyelere ne kontlara borçlu olmaksızın gül gibi geçinip gidebilirmişiz... Topraklarımızı işliyoruz, elişi atölyeleri, değirmenler falan yaptık, kendi yasalarımızı geçerli kılmayı, kendi sınırlarımızı savunmayı kendimiz üstlendik, yuvarlanıp gidiyoruz işte, bir eksiğimiz yok. Siz yürekli bir gençsiniz, bizim için yaptıklarınızı unutacak değiliz... Bizimle birlikte kalmanızı isteriz... Ama eşit koşullarda..."

"Eşit koşullarda, ha? Kontunuz olayım istemiyorsunuz demek? Ama bu imparatorun buyruğu, anlamıyor musunuz? Hayır demeniz olanaksız!"

"Eh, hep böyle derler zaten: Olanaksız... Gral'in adamlarını başımızdan def etmek de olanaksız görünüyordu... Hem o zamanlar daha elimizde tırpanlarımızla yabalarımızdan başka şeyimiz de yoktu... Biz kimseye zarar vermek istemeyiz küçük bey, hele sizi incitmeyi hiç istemeyiz... Değerli bir gençsiniz, bizim bilmediğimiz nice şeylere alışıksınız... Burada eşit koşullara razı olup aramızda kalın, zorbalık etmeye kalkışmazsanız, kim bilir, belki yine başımıza geçersiniz..."*

"Torrismondo, onca zahmetten yoruldum artık," dedi Sofronia tül peçesini kaldırarak. "Bu insanlar aklı başında görünü-

* Avrupa tarihinde, kentlerin imparatorun yetkisine karşı çıkarak özyönetim yoluna sapmaları aslında Carlomagno döneminden daha sonra, 11. yüzyıl dolaylarında gerçekleşen bir olgudur. (Çev. N.)

yorlar, üstelik bize nazik davranıyorlar, kent de başka birçoklarından daha güzel ve daha iyi donatılmış gibi görünüyor... Neden uzlaşmanın yolunu aramayalım?"

"Ya maiyetimizdekiler?"

"Hepsi Curvaldia yurttaşı olurlar," dedi kentliler "ve ne hak ediyorlarsa onu alırlar."

"Yani şimdi varolup olmadığını bile bilmeyen şu seyis Gurdulù'yu da kendime eşit mi sayacağım?"

"O da öğrenecektir... Dünyada varolduğumuzu biz de bilmiyorduk... Varolmayı da öğrenir insan..."

12

Ey kitap, işte sonuna vardın. Son günlerde baş döndürücü bir hızla yazmaya başladım. Bir satırdan öbürüne, ülkeden ülkeye, denizden denize, kıtadan kıtaya sıçrıyordum. Nedir bu kapıldığım çılgınca telaş, bu sabırsızlık? Gören de bir şey bekliyorum sanır. Ama buraya dünyanın hiç durmadan değişen durumlarından yakayı kurtarmak için sığınan rahibeler ne bekleyebilirler ki? Dolduracak yeni sayfalardan ve manastır çanının alışılmış vuruşlarından başka ne bekliyorum ben?

İşte, sarp patikadan yukarı doğru bir atm nal sesleri geliyor, işte tam manastırın kapısında durdu. Atlı kapıyı çalıyor. Daracık penceremden göremiyorum, ama sesini işitiyorum.

"Hey, iyi yürekli rahibeler, dinleyin beni, hey!"

Ama o ses değil mi bu, yoksa yanılıyor muyum? Evet, o, ta kendisi! Bu sayfalarda o kadar uzun uzun çınlattığım Rambaldo'nun sesi! Rambaldo'nun ne işi var burada?

"Hey, iyi yürekli rahibeler, Tanrı aşkına söyleyin, bir savaşçı kadın, şu ünlü Bradamante bu manastıra mı sığındı?"

İşte, Bradamante'yi dünyanın dört bucağında arayan Rambaldo sonunda buraya da gelecekti nasıl olsa.

Kapıdaki rahibenin sesini işitiyorum: "Hayır, asker kardeş, burada savaşçı falan ne gezer, yalnızca senin günahlarının bağışlanması için yalvaran zavallı dindar kadınlar var!"

Şimdi pencereye koşup bağıran ben oluyorum: "Evet, Rambaldo, buradayım, bekle beni, geleceğini biliyordum, şimdi iniyorum, seninle geleceğim!"

Ve çarçabuk başörtümü, manastırda alnıma sardıkları sargıları, cüppemi, çile gömleğimi çıkarıyorum, çekmecemden topaz rengi kısa tuniğimi, zırhımın parçalarını, bacaklıkları, miğferi, mahmuzları, menekşerengi gömleğimi alıyorum. "Bekle beni Rambaldo, buradayım, ben, Bradamante!"

Evet, kitap. Bu öyküyü anlatan Rahibe Teodora ile savaşçı Bradamante, ikimiz aynı kadınız. Biraz savaş alanlarında, vuruşmalar, aşklar arasında at koştururum, biraz manastıra kapanıp başımdan geçen öyküleri düşünür, kâğıda geçiririm, anlamak için. Gelip buraya kapandığımda Agilulfo'nun karasevdasıyla mutsuzdum, şimdi genç ve tutkulu Rambaldo için çıra gibi yanıyorum.

İşte bunun için, bir an geldi, kalemim koşmaya başladı. Ona doğru koşuyordu; gelmekte gecikmeyeceğini biliyordu. Sayfanın yararlı yanı onu çevirdiğindedir, ardında kitabın bütün sayfalarını zorlayan, darmadağın eden yaşam vardır. Kalemi iten güç, o seni yollar boyunca koşturan zevktir. Başladığın ve hangi öyküyü anlatacağını bilemediğin bölüm manastırdan çıktığında döneceğin köşe gibidir, seni bir ejderhayla mı, bir korsan güruhuyla mı, bir büyülü adayla mı, bir yeni aşkla mı yüz yüze bırakacak, bilemezsin.

Koşa koşa geliyorum, Rambaldo. Başrahibeye allahaısmarladık bile demiyorum. Beni eskiden beri tanır onlar, bilirler ki kavgalardan, kucaklaşmalardan, aldatmacalardan sonra geleceğim yer hep bu manastırdır. Ama bu kez farklı olacak... Olacak...

Geçmiş zamanda anlattıktan, heyecanlı yerlerde şimdiki zamana kaydıktan sonra, işte, ey gelecek, senin atının eyerine atladım. Daha temelleri atılmamış kentlerin kulelerinin burçlarından hangi bayrakları dalgalandırarak karşılıyorsun beni? Bir zamanlar sevdiğim şatolardan ve bahçelerden hangi yangınların dumanları yükselecek? Hangi beklenmedik altın çağdır hazırladığın, sen ele avuca sığmayan, sen bedeli yüksek hazinelerin habercisi, sen fethedilmeyi bekleyen krallığım benim, ey gelecek...

[1959]

1960 Notu

Bu kitapta 1950-1960 arasındaki on yılda yazdığım üç öyküyü bir araya getiriyorum, ortak yanları inanılmaz olmaları ve uzak çağlarda, hayal ürünü ülkelerde geçmeleridir. Bu ortak nitelikleri nedeniyle, birbirinin eşi olmayan başka nitelikleri de bulunmasına karşın, bir "çevrim" dediğimiz şeyi oluşturdukları düşünülüyor, hatta bir "tamamlanmış çevrim" (yani kapanmış, çünkü yenilerini yazmayı düşünmüyorum). Şimdi onları yeniden okumam ve bugüne değin her aklıma geldiğinde yanıtlamaktan kaçındığım sorulara yanıt vermem için iyi bir fırsat çıktı işte: Neden yazdım bu öyküleri? Ne söylemek istiyordum? Sonuçta ne söylemiş oldum? Bugünkü yazın tablosunda bu tür anlatının ne anlamı var?

Ben önceleri, o zamanlar kullandıkları terimle "yeni gerçekçi" öyküler yazıyordum. Yani benim değil de başkalarının başına gelmiş ya da gelmiş olabileceğini ya da gelebileceğini tasarladığım öyküler anlatıyordum; o başkaları, "halktan" denilen kişilerdi, ama hepsi de biraz düzendışıydılar, garip kişiler, düşüncelerin ve duyguların öyle pek izini sürmeksizin, yalnızca söyledikleri sözlerle ve yaptıkları işlerle temsil edilebilirlerdi. Kıvrak bir biçemle yazıyordum, kısacık tümcelerle. Vermeyi istediğim şey belli bir atılım, belli bir tavırdı. Açık havada ve kamusal alanda geçen öykülerden hoşlanıyordum, örneğin bir istasyonda, rastlantısal olarak bir araya gelen insanlar arasında olabilecek ilişkileri içeren türden; psikoloji, iç dünya, iç mekânlar, aile, görenekler, toplum (özellikle de toplumun saygın kesimi) beni ilgilendirmiyordu – galiba o zamanlardan bu zamana değişmedim de.

Partizan öyküleriyle işe başlamam bir rastlantı değildi: O öyküler iyi gidiyordu, çünkü tehlike dolu, baştan sona hareketli, birazcık zalimce, birazcık böbürlenici, günün ruhuna uygundu, anlatının tuzu biberi olan "gerilimi" içeriyordu. Kısa bir roman da yazmıştım, 1946'da, *Örümceklerin Yuvalandığı Patika*, yeni gerçekçi sertlikle ortalığı kırıp geçirmiştim, gelin görün ki eleştirmenler "masalsı" olduğumu söylemeye başladılar. Ben o oyunu üstleniyordum: Gayet iyi anlıyordum ki, marifet proletaryadan ve gündelik hayattaki şiddet olaylarından söz ederken masalsı olabilmektir, öyle ya, şatolarla kuğulardan dem vururken masalsı olmakta hiçbir hüner yoktur.

Böylece daha başka yeni gerçekçi romanlar yazmayı denedim, o yıllardaki halk yaşantısından konular üstüne, ama başarılı olmuyordu, sonunda el yazması halinde çekmecemde bırakıyordum. Keyifli bir tonda yazmaya koyulsam sahte geliyordu; gerçek çok daha fazla karmaşıktı; her türlü biçemleştirme sonunda özentili kaçıyordu. Daha düşünceli, daha kaygılı bir ton kullansam her şey griye dönüşüp bulanıklaşıyor, hüzünleniyordu, o kendime özgü perdeyi, yani yazanın bir başkası değil de ben olmamı haklı gösterecek şeyi yitiriyordum. Aslında değişen şey nesnelerin müziğiydi: Partizanlık döneminin ve savaş ertesinin başıbozuk yaşantısı zaman içinde uzaklaşmaktaydı, insana olağandışı öyküler anlatan bütün o garip tiplere rastlanmaz olmuştu ya da belki hâlâ rastlanıyordu da, insanın içinden onlarla ve öyküleriyle özdeşleşmek gelmez olmuştu. Gerçeklik farklı, dıştan bakıldığında daha normal raylara oturmaktaydı, kurumsallaşmaktaydı; halk sınıflarını kurumlarının dışında görebilmek güçleşmişti; ben de artık düzenli bir kategorinin parçası olmuştum: Büyük kentlerin gri takım elbiseli, beyaz gömlekli entelektüel personelinin. Ama suçu dış etmenlere yüklemek fazlasıyla kolaydır diye düşünüyordum; belki de ben sahici bir yazar değildim, birçokları gibi, bir değişim çağının dalgasına kapılıp bir şeyler yazmış biriydim ve sonra yazarlık damarım tükenmişti.

Böylece, kendi kendime ve her şeye dargın, özel bir oyalamaca gibi, 1951'de *İkiye Bölünen Vikont*'u yazmaya koyuldum. Bir yazı tarzındansa bir başkasını ileri sürmek gibi bir niyetim hiç mi hiç yoktu, ahlakçı bir alegori de amaçlıyor değildim, hele hele dar anlamıyla politik alegoriyi hiç. Tabii ki pek ayrımında olmasam da, o yılların ha-

vasından tedirgindim. Soğuk savaşın ortasındaydık, havada öyle bir gerilim, öyle sağır bir parçalanma vardı ki, göze görünür imgelerle kendini belli etmiyordu, ama ruhlarımıza egemendi. İşte hepten hayal ürünü bir öyküyü yazmakla, kendim de ayrımına varmadan yalnızca o özel ânın acısını değil, aynı zamanda dışına çıkmak için gereken itkiyi de dile getirmiş oluyordum; demek istiyordum ki olumsuz gerçeği edilginlikle kabullenmiyordum, o gerçeğe Direniş yazınının özellikleri olan hareketi, böbürlenmeyi, sertliği, biçem tutumunu, amansız iyimserliği yeniden katınayı başarıyordum.

Başlangıçta yalnızca bu itkiden yola çıkmıştım ve kafamdaki bir öyküden, daha doğrusu bir imgeden. Yazdığım her öykünün kaynağında kafamda dönüp dolaşan bir imge vardır, kim bilir nasıl doğmuştur da ben onu belki yıllardır sürüklemekteyimdir. Yavaş yavaş içimden o imgeyi başı sonu belirli bir öyküye dönüştürmek gelir ve aynı zamanda –ama iki süreç çoğu kez birbirine koşut ve birbirinden bağımsızdır– giderek o öykünün herhangi bir anlam içerdiğine inanırım. Ama yazmaya başladığımda bütün bunlar zihnimde henüz boşluklarla dolu bir durumdadır, belli belirsizdir. Ancak yazarken her şey gidip yerli yerine oturur.

Gelelim öykümüze, bir süredir boylu boyunca ikiye bölünmüş, parçalarının her biri kendi yoluna giden bir adam düşünüyordum. Modern bir savaştaki bir askerin öyküsü mü? Ama o her zamanki anlatımcı hiciv bin kez kullanılmıştı: Eski zaman savaşlarından biri daha uygun, Türkler, bir pala darbesi, yo, hayır: Bir top güllesi daha iyi, böylece bir yarının yok olduğu düşünülür ve sonradan ortaya çıkar. Öyleyse top kullanan Türkler mi? Evet, Türk-Avusturya savaşları, 17. yüzyıl sonu, Prens Öjen, ama hepsi belirsiz bırakılacak, tarihsel roman beni ilgilendirmiyordu (henüz). Demek ki: Adamın bir yarısı hayatta kalacak, öteki yarısı ikinci bir aşamada çıkagelecek. İkisini birbirinden nasıl ayırmalı peki? Etkileyiciliği kesin olan sistem bir yarıyı iyi, öbür yarıyı kötü yapmak, R.L. Stevensonvari bir karşıtlık, *Dr. Jekyll ile Mr. Hyde* gibi, *Master of Ballantrae*'deki kardeşler gibi. Böylece öykü kusursuz bir geometri izleyen bir şemaya göre kendi kendine kuruluyordu. Eleştirmenler de hatalı bir iz sürmeye başlayabilirlerdi: Beni aslında ilgilendirenin iyilik ve kötülük sorunu olduğunu söyleyeceklerdi. Hayır, o konu beni hiç de ilgilendiriyor değildi, iyilikle kötülüğü bir an bile düşünmüş değildim. Bir ressam nasıl bir şekli belirginleş-

tirmek için alışılmış bir renk kontrastı kullanırsa, ben de beni ilgilendiren şeyi, yani ikiye bölünüşü belirginleştirmek üzere pek kullanılmış bir anlatısal kontrasta başvurmuştum.

İkiye bölünmüş, sakat kalmış, eksik, kendi kendine düşmandır çağdaş insan; Marx ona "yabancılaşmış" demişti, Freud "bastırılmış"; eskiden bir uyum durumu varmış ki yitirilmiş, yeni bir bütünlük aranmakta. Öyküye bilinçli olarak vermeyi istediğim ideolojik-ahlaksal anafikir buydu. Ama onu felsefi düzlemde işleyip derinleştirmek yerine, anlatıya her parçası diğerleriyle iyice bağlantılı bir düzenek görevini yapacak bir iskelet, lirik düş gücünün serbest çağrışımlarından kan ve can vermeyi yeğledim.

Çağdaş insanın sakatlık türlerini örneklemeyi öykümün kahramanına yükleyemezdim, o zaten anlatının düzeneğini ilerletmekle yeterince meşguldü, o işi çevredeki figürlerden bazıları arasında paylaştırdım. İçlerinden biri –denebilir ki yalnızca basit bir öğretici rolü bulunan tek figür,– marangoz Pietro Usta, ne işe yarayacaklarını düşünmemeye gayret ederek elden geldiğince geliştirilmiş darağaçları ve işkence araçları yapar, tıpkı.... Tabii ki tıpkı atom bombaları ya da her şekilde toplumda nasıl kullanılacaklarını bilmediği gereçler yapan, günümüzün bilim adamı ya da teknisyeni gibi; yalnızca "kendi işini iyi yapma" gayretinde olmak insanın vicdanını rahatlatmaya yetmez. Somut insanlıkla bütünleşmemiş (ya da özgür olmayan), "saf" bilim adamı konusu Doktor Trelawney'in kişiliğinde de ortaya çıkar, oysa o bambaşka bir biçimde doğmuştu, Stevenson zevkine uygun, o ortama başka imaların çağrıştırdığı bir ikincil figür olarak, derken o da giderek kendi ruhsal bağımsızlığını kazandı.

Cüzamlılardan ve Hügonotlardan oluşan iki koro daha karmaşık bir imgelem biçiminin ürünüdürler, belki de eski yerel tarih geleneklerinden esinlenerek hayaller yaratan bir lirik temelden doğmuşlardır (Ligurya ya da Provans bölgelerinin iç kesimlerindeki cüzamlıların yaşadığı köyler; Nantes Fermanı'ndan ya da daha önceleri, Aziz Bartholome gecesinden sonra Fransa'dan kaçan Hügonotların Cuneo'daki yerleşimleri). Cüzamlılar benim için hedonizmi, sorumsuzluğu, mutlu çöküşü, estetizmle hastalık ilintisini, bir bakıma çağdaş, ama aslında bütün zamanlarda görülen sanatsal-yazınsal dekadantizmi temsil etmişlerdir. Hügonotlar ise ikiye bölünme olgusunun öbür yarısı olan ahlakçılıktırlar, ancak imge olarak daha

da karmaşık bir şeydirler, çünkü o noktada işe bir tür aile sırrı karışmaktadır (soyadımın –bugüne değin doğrulanmamış da olsa- varsayımsal kökeni): Max Weber'e göre kapitalizmin ve onun benzeri, yapıcı bir ahlakçılık üstüne temellendirilmiş her toplumun protestan kökenlerinin (alaycı, ama aynı zamanda hayranlık içeren) görüntüsü; ve dinsiz bir dinsel etiğin –bu, satirik olmaktan çok duygu paylaşımına dayanıyor– anıştırılması.

İkiye Bölünen Vikont'un bütün öteki kişileri sanırım anlatı örgüsündeki işlevselliklerinden öte bir anlam taşımıyor. İçlerinden bazılarında oldukça başarılı olduğumu düşünüyorum –yani figür kendince bir yaşam kazanmış durumda,– örneğin dadı Sebastiana, bir de –kısa bir süre sahnede görülen– ihtiyar Vikont Aiolfo. Kızın (küçük çoban Pamela) kişiliği ise, ancak ikiye bölünen kahramanın insanlıktan çıkmışlığıyla karşıtlık oluşturan bir kadınsı somutluğun şematik imgesidir.

Ya o, Medardo, ikiye bölünmüş kahraman? Onun öbürleri kadar özgürlüğü olmadığını söyledim, çünkü yol haritası kurguyla olan buluşmalarına göre önceden saptanmış durumdadır. Ama öyle kıstırılmış halde de olsa, henüz yazarın zihninde tam netlik kazanmamış bir şeye denk düşen bir temel belirsizliği ortaya koymayı başarır. Benim niyetim insanın bütün bölünmüşlüklerine karşı savaşmak, bütünlüğünü koruyan insanı dilemekti, bu kesin. Ama gerçek şu ki, başlangıçta henüz bütünlüğünü koruyan Medardo, hiç belirlenmemiş olduğundan, ne kişiliği var ne de çehresi; sonunda bütünlüğüne yeniden kavuşan Medardo hakkında da bir şey öğrenemiyoruz; öyküde yaşamakta olan kendi kendinin yarısı olarak Medardo'dur. Ve o iki yarı, insanlıktan çıkmış o iki karşıt imge, aslında daha insaniydi, çelişkili bir ilişkiye yol açıyordu, kötü yarı, olanca mutsuzluğuyla acındırıyordu, iyi yarı da o vakarlı haliyle alaycılık uyandırıyordu; ve her ikisine de karşıt görüş açılarından, insanın asıl oluş biçimi olan ikiye bölünmeye övgü düzdürüyor, "kalın kafalı bütünlük"ü aşağılattırıyordum. Acaba, bir ikiye bölünüş çağında doğduğundan, öykü sonunda amacına aykırı olarak, ikiye bölünen bilinci mi anlatıyordu? Ya da daha doğrusu, insanın gerçek bütünlüğü belirsiz bir bütünlük ya da hazır bulunuş ya da evrensellik serabında değil de, insan neyse onun, doğal ve tarihsel verinin ve insanın kendi gönüllü seçiminin inatla derinleştirilmesinde midir, kendi kendini kurmasında mıdır, kişisel bir beceride, biçemde,

ta sonuna değin izlenmesi gereken, iç kurallardan ve etken vazgeçişlerden oluşan kişisel bir yasada mıdır? Kendi içinden gelen bir itkiyle, öykü beni her zaman için asıl anlatı izleğim olan ve öyle kalan şeye çağırıyordu: Bir kimse kalkıp gönüllü olarak kendine zor bir kural koyar, sonra da onu son sonuçlarına değin izler, çünkü o kural olmasa ne kendisi ne de başkaları için kendi kendisi olamayacaktır.

Aynı izleği bir başka öyküde, birkaç yıl sonra, 1956-57'de yazılmış *Ağaca Tüneyen Baron*'da da buluruz. Burada da yapıtın oluşum tarihi, kaynağındaki ruh durumunu aydınlatır. Tarihsel devinimde üstlenebileceğimiz rolü yeniden düşündüğümüz bir çağdaydık, yeni umutlarla yeni burukluklar birbirini izliyordu. Her şeye karşın, zaman insanı iyiye doğru götürüyordu; sorun bireysel bilinçle tarihin gidişi arasında doğru ilişkiyi bulmaktı.

Orada da kafamda bir imge vardı: Bir ağaca çıkan bir çocuk; çocuk ağaca çıkar, sonra başına ne gelir? Ağaca çıkar ve bir başka âleme girer; yo, ağaca çıkar ve olağandışı kişilerle karşılaşır; tamam: Ağaca çıkar ve bu ağaçtan o ağaca, günler ve günlerce gider de gider, dahası, bir daha aşağı inmez, yere inmeyi reddeder, ömrünü ağaçların tepesinde geçirir. İnsan ilişkilerinden, toplumdan, politikadan vb kaçışı anlatan bir öykü mü yazmak istiyordum? Yo, fazlasıyla alışılmış ve etkisiz olurdu: Ancak başkaları gibi yerde yürümeyi reddeden o kişiyi insanlardan kaçan biri değil de, çağının deviniminin parçası olan, tekniğin gelişiminden yerel yönetime, aşklara meşklere değin, etken yaşamın her yanma katılmayı isteyen, sürekli olarak kendini başkalarına iyilik etmeye adamış biri çizecek olursam o oyun beni ilgilendirmeye başlıyordu. Ama başkalarıyla gerçekten *birlikte* olmanın tek yolunun başkalarından ayrılmak, o rahatsız benzersizliğini ve yalnızlığını yaşamının her ânında kendi kendine ve diğerlerine inatla dayatmak olduğunu hep bilerek; şairin, kâşifin, devrimcinin yönelimi de budur ya.

Örneğin, İspanyolların olayı daha yazmaya başlarken kafamda netlik kazanmış bulunan az sayıda olaydan biriydi: Geçici nedenlerden ötürü ağaç tepesinde bulunan ve o nedenler sona erince aşağıya inen kimseyle, kendi içinden geldiğinden ötürü "tüneyen" ve orada bulunmasına hiçbir neden olmadığında da ağaç tepesinde kalan kimse arasındaki çelişki.

İkiye Bölünen Vikont'ta henüz açıkça önermiş olmadığım eksiksiz adam, burada, *Ağaca Tüneyen Baron*'da bütünlüğünü kendini çetin ve kısıtlayıcı bir disipline sokarak gerçekleştiren kişiyle özdeşleşiyordu. Bu kahramanımla, benim için alışılmadık bir şey oluyordu: Onu ciddiye alıyordum, ona inanıyordum, kendimi onunla özdeşleştiriyordum. Şunu da ekleyeyim ki, pek de olanaklı görünmeyen, ağaçlarla kaplı bir ülkeyi yerleştirmek için geçmişten bir çağ araştırırken, kendimi 18. yüzyılın ve o yüzyılla onu izleyen yüzyıl arasındaki tarihsel çalkantıların büyüsüne kaptırmıştım. Ve işte romanın başkişisi, Baron Cosimo di Rondò, olayın güldürü çerçevesinden çıkarak, gözümde gayet net kültürel özellikleri olan bir ahlaksal portre oluşturuyordu; tarihçi dostlarının İtalyan Aydınlanmacıları ve jakobenleri üstüne yaptıkları araştırmalar hayal gücüm açısından değerli bir dürtü oluyordu. Kadın kahraman (Viola) da etik ve kültürel görüş açılarının oyununa katılıyordu: Aydınlanmacı belirginlikle çelişkili olan, bütüne yönelen barok ve daha sonraki romantik itki ki, her zaman için yıkıcı bir itkiye dönüşme tehlikesini içerir, hiçliğe doğru bir koşudur.

Demek istiyorum ki, *Ağaca Tüneyen Baron* aklıma *İkiye Bölünen Vikont*'tan çok farklı olarak geldi. Zamanın dışında kalan, sahnesi belli belirsiz, kişileri çizgisel ve simgesel olan, kurgusu çocuk masalına benzer bir öyküdense, yazarken sürekli olarak tarihsel bir nazire yapmaktı beni çeken: Ünlü olayların ve kişilerin belirdiği bir dizi 18. yüzyıl görüntüsü; hayal ürünü olan, ama yerli yerince, özlemle betimlenmiş bir peyzaj ve doğa; başlangıçtaki gerçekdışılığı bile haklı gösterebilecek ve inanılabilir kılacak bir serüven; kısacası, giderek sözün en geleneksel anlamıyla *romanın* keyfine varmıştım.

O roman ortamının kendiliğinden doğurduğu ikincil kişilere gelince, diyecek pek fazla bir şey yok. Hepsinin ortak özelliği yalnız birer kişi olmaları, her biri bir başka hatalı yalnızlık biçiminde, tek doğru yalnızlık biçiminde yaşayan başkişiyi çevreliyorlar. Örneğin Avukat, Doktor Trelawney'in birçok özelliğini yineliyor. Sıra dışı kişilikler yetiştiren büyük bir asır olan 18. yüzyıl o acayip tipler galerisini yerleştirmek için özellikle oluşmuştu sanki. Ama öyleyse Cosimo da kendi sıra dışılığına evrensel bir anlam vermeye çabalayan bir sıra dışı kişi olarak anlaşılabilir mi? Öyle kabul edilirse, *Ağaca Tüneyen Baron* amaçladığım sorunu sonuna kadar getirmiyordu. Şu açık ki, bugün sıra dışı olmayan kişilerin dünyasında yaşıyoruz, en basit bireysel-

likleri bile reddedilen kişilerin dünyasında, öyle ki, insanlar önceden belirlenmiş davranışların soyut bir toplamına dönüşmüş durumdalar. Bugün sorun, insanın benliğinin bir bölümünü yitirmesi değil artık, tümünü yitirmesi, hiç var olmamasıdır.

Evrenle bir bütün oluşturduğundan, organik maddeden ayrışmayan, bu nedenle henüz varolmadığını söyleyebileceğimiz ilkel insanla başladık, derken yavaş yavaş ürünler ve durumlarla bir bütün oluşturduğundan, hiçbir şeyle sürtüşmeyen, çevresindeki şeylerle (doğa olsun, tarih olsun) ilişkisi (savaşım ve savaşım yoluyla uyum) kalmamış, o yüzden varolmayan, ancak soyut bir düzenek gibi "işleyen" yapay insana varmış bulunuyoruz.

Bu düşünceler bağlamı, uzun süredir kafamda yer etmiş bulunan bir görüntüyle yavaş yavaş özdeşleşti: yürüyen ve içi bomboş olan bir zırh. Öyküsünü yazmayı denedim (1959'da), *Varolmayan Şövalye* çıktı ortaya; üçlüde son olarak yer alabileceği gibi, Şarlman'ın şövalyelerinin tarihsel önceliğine saygı olarak ilk başa da konulabilir, hem öteki iki öyküyle ilişkisinde, sonsözden çok bir giriştir. Ama aynı zamanda, tarihsel açılımların 1951 ya da 1957'dekinden daha belirsiz olduğu bir dönemde yazılmış bir kitaptır; daha büyük bir felsefi sorgulama çabasının ürünüdür, ama bu arada lirizme daha fazla kapılarak sonuçlanır.

Varolmayan savaşçı Agilulfo, toplumumuzun bütün çevrelerinde pek yaygın bulunan bir insan tipinin temel psikolojik özelliklerine büründü; bu kahraman üzerinde hemen pek rahat çalışabildim. Agilulfo formülünden (irade ve bilinçle donatılmış bir varolmayış) bir mantıksal karşıtlama süresiyle (yani düşünceden yola çıkıp imgeye vararak; oysa genelde bunun tersini yaparım), bilinçten yoksun varlık ya da nesnel dünyayla genel özdeşlik formülünü elde ettim, böylece seyis Gurdulù'yu yarattım. Bu kahramanım birincisinin ruhsal bağımsızlığına erişemedi. Bunca şaşılacak yan yok, çünkü Agilulfo örneklerine her yerde rastlanıyor, Gurdulù örneklerine ise ancak etnoloji kitaplarında rastlanır.

Biri bedensel bireysellikten, öteki bilinç bireyselliğinden yoksun olan o iki kişi bir öyküyü taşıyamazlardı; onlar, var olmayla var olmamanın aynı kişide çatıştığı daha başka kahramanların canlandıracakları konunun yalnızca habercisiydiler. Henüz ne olup ne olma-

dığını bilmeyen kişidir genç; öyleyse genç biri olmalıydı bu öykünün kahramanı. Stendhal tipi soylu bir yiğit olan Rambaldo, bütün gençlerin yaptıkları gibi, var olmanın kanıtlarını arar. Var olmanın kanıtı bir şeyler gerçekleştirmektir; Rambaldo, uygulamanın, deneyimin, tarihin ahlakıdır. Bana bir genç daha gerekiyordu, Torrismondo, onu da mutlağın ahlakı olarak çizdim, ona göre varlığın kanıtı kendinden başka bir şeyden, kendinden önce var olandan, önce bir bütünken kopup ayrıştığı şeyden kaynaklanmalıdır.

Genç adam için kadın kuşkusuz *var olandır*; böylece iki kadın çizdim: Biri Bradamante, çelişki olarak, savaş olarak sevda, yani Rambaldo'nun yüreğini çalan kadın; öteki –pek az değindiğim– Sofronia, barış olarak aşk, doğuş öncesi uykunun özlemi, Torrismondo'nun gönlünün sultanı. Bradamante, savaş olarak sevda, kendinden başka olanı, yani var olmayanı arar, bundan ötürü Agilulfo'ya tutkundur.

Geriye mistik deneyimi, bütün içinde eriyip yitme olarak varolmayı örneklemek kalıyordu, yani Wagner, Samurayların Budizmi ve sahnede Gral Şövalyeleri belirdiler. Sonra –bu kavrama karşıt olarak– tarihsel deneyim olarak varoluş, o güne değin tarihin dışında bırakılmış bir halkın bilinçlenmesi kalıyordu, böylece dünyada olduklarını bile bilmeyecek kadar yoksul ve ezilmiş olan ve varlıklarını mücadele yoluyla öğrenecek olan Curvaldialıları Gral Şövalyeleri'ne karşı çıkardım.

Artık dilediğim bütün öğeler hazırdı; onları içlerinde taşıdıkları o birazcık varoluşsal kaygıyla kımıldanmaya bırakmak yeterdi; ama bu kez *Ağaca Tüneyen Baron*'da olduğu gibi, anlattığım öyküye sonunda ben kendim de inanacak, dalıp gidecek değildim; mademki bir öyküydü, şu "eğlence" diye adlandırılan şeylerden olmalıydı. Bu "eğlence" formülünü ben hep eğlenmesi gerekenin okuyucu olması diye anlamışımdır: Öykünün yazarı için de bir eğlence olması anlamına gelmez bu, yazar olaylarla arasına mesafe koyarak anlatmalıdır, soğukkanlı atılımlarla coşkuları, özdenetimle içtenlik anları birbirini izlemelidir, aslında bu en fazla yoran ve sinirleri gereken yazış biçimidir. O zaman o yazma çabasını da somutlaştırıp bir kişiye dönüştürmek geldi aklıma: Böylece yazman rahibeyi yarattım, sanki anlatan oymuş gibi yaptım, bu da benim daha rahatlıkla, daha içtenlikle çalışmama olanak veriyor, öyküyü sürükleyip götürüyordu.

Gördüğünüz gibi, her üç öyküde de "ben" diyen birine gereksinim duydum, bu herhalde masal anlatımına özgü nesnel soğukluğu, modern anlatımın galiba vazgeçilmez saydığı bu lirik ve yakınlaştırıcı öğeyle gidermek içindi. Her seferinde marjinal ya da her neyse kurgu içinde bir işlevi bulunmayan bir kişi seçtim: *İkiye Bölünen Vikont*'ta bir çocuk "ben", bir tür Carlino di Fratta, çünkü böyle durumlarda her şeyi çocuk gözüyle görmekten daha uygun bir düzen yoktur. *Ağaca Tüneyen Baron*'da başkişiyle özdeşleşme yolunda içimden gelen o fazla güçlü itkiyi giderme sorunum vardı, orada da o malum Serenus Zeitblom düzeneğini devreye soktum; yani daha ilk satırlardan, "ben" olarak Cosimo'nun tam zıddı karakterli bir kişiyi öne sürdüm: durmuş oturmuş, sağduyu dolu bir erkek kardeş. Bu kez, *Varolmayan Şövalye*'de, anlatının tümüyle dışında kalan bir "ben" buldum, bir karşıtlık oyunu daha yaratmış olmak için de, o "ben" bir rahibe olsun dedim.

Bir anlatıcı-yorumlayıcı "ben"in varlığı, dikkatimin birazını olaydan yazma eylemine, yaşamın karmaşıklığıyla, o karmaşıklığın abece göstergeleri biçiminde aktarıldığı sayfa arasındaki ilişkiye kaydırdı. Ve bir an geldi, salt bu ilişkiyle ilgilenir oldum, öyküm yalnızca rahibenin beyaz sayfa üzerinde koşuşturan kaz tüyünden kaleminin öyküsüne dönüşüyordu.

Bu arada, anlatı ilerledikçe, öykünün bütün kişilerinin nasıl birbirlerine benzediklerini fark ediyordum, hepsi aynı kaygının etkisi altında kımıldanıyorlardı ve rahibe, kaz tüyü kalem, benim dolmakalemim, ben kendim aynı kişiydik, aynı şey, aynı kaygı, aynı doyumsuz arayıştık. Anlatıcıların –sanırım herhangi bir şey yapan herkesin– başına gelen şeydir, kafasından geçen şey elindeki işe –yani öyküye– yansır, ben de o düşünceyi son bir anlatı oyununa dönüştürdüm. Öykücü rahibeyle savaşçı Bradamante'yi aynı kişi yaptım. Aklıma son anda gelen bir sürpriz bu, sanırım size söylediğimin dışında hiçbir özel anlam taşımıyor. Ama siz ille de, ne bileyim, içselleştirici zekâyla dışa dönük canlılığın bir bütün olması gerektiği anlamına falan geldiğini düşünmeyi yeğliyorsanız, o sizin bileceğiniz iş.

Bu üç öyküyü dilediğiniz gibi yorumlamak da sizin bileceğiniz iş, şimdi onların doğuş aşamaları üstüne anlattıklarım sizi bağlamasın. Ben, varlığını insanoğlu olarak gerçekleştirme yolundaki deneyimleri konu alan bir üçlü yazmak istedim: *Varolmayan Şövalye*'de

varlığın fethedilişi, *İkiye Bölünen Vikont*'ta toplumun dayattığı kırılmaların ötesinde bir bütünlüğe ulaşma arzusu, *Ağaca Tüneyen Baron*'da bireysel bir kendini belirleme eylemine bağlılık sayesinde ulaşılacak bireysel olmayan bir bütünlüğe ileten bir yol: özgürlüğe yaklaşmanın üç basamağı. Aynı zamanda "açık" diye adlandırılan türden üç öykü olsun istedim ve her şeyden önce, görüntülerin mantık çerçevesinde birbirlerini izleyişinden dolayı, birer öykü olarak ayakta dursunlar, ama gerçek yaşamlarına okuyucuda uyandırdıkları ve önceden kestirilemeyen soru-yanıt oyunlarıyla başlasınlar istedim. Dilerim çağdaş insanın atalarının soyağacı olarak görülsünler, çizdiğim her yüzden çevremizdeki kişilerin, sizin, benim kendimin bazı hatlarımız sezilsin.

Italo Calvino

Haziran 1960
Çeviren: Neyyire Gül Işık

Rekin Teksoy (1928, İstanbul - 30 Mayıs 2012, Antalya) Hukuk öğrenimi gördü. Niccolò Machiavelli, Italo Calvino, Cesare Pavese, Dino Buzzati, Pier Paolo Pasolini, Curzio Malaparte, Oriana Fallaci, Milan Kundera gibi yazarlardan inceleme, roman, öykü ve şiir çevirileri yaptı. Carlo Goldoni'den çevirdiği *İki Efendinin Uşağı* Avni Dilligil en iyi çeviri ödülünü kazandı. Giovanni Boccaccio'nun *Decameron*'unu ilk kez eksiksiz olarak Türkçeleştirmesi üzerine İtalya Cumhurbaşkanı'nca Kültür Şövalyesi sanıyla ödüllendirildi. Dante Alighieri'nin *İlahi Komedya*'sını ilk kez şiir biçiminde Türkçeleştiren çevirisi de İtalyan Senatosu Çeviri Ödülü'ne değer bulundu. Yazdığı *Rosa Luxemburg* adlı oyun Tiyatro Ayna-Dilek Türker tarafından iki yıl Küçük Sahne'de oynandı. *Arkın Sinema Ansiklopedisi*, *Cumhuriyet Ansiklopedisi* gibi ansiklopedilerin yayın yönetmenliğini yaptı. TRT 2 televizyonunda 601 hafta boyunca Sinema ve Edebiyat kuşağını hazırlayıp sundu. 1983-2005 yılları arasında İstanbul Üniversitesi İletişim Fakültesi'nde Sinema Sanatı ve Sinema ve Edebiyat İlişkileri dersleri verdi. *Rekin Teksoy'un Sinema Tarihi*'nden sonra (Oğlak Yay., 2005), *Komünist Manifesto* (Oğlak Yay., 2006) çevirisi, *Turkish Cinema* (Oğlak Yay., 2008) yayımlandı.

Filiz Özdem (İstanbul, 19 Temmuz 1965) İtalyan Lisesi'nden mezun olduktan sonra İÜ Edebiyat Fakültesi Felsefe Bölümü'nü bitirdi, aynı bölümde yüksek lisans programına devam etti.

Çeşitli dergi ve gazetelerde şiirleri, yazıları, yorumlayıcı sanat metinleri ve çevirileri yayımlandı. Urfa, Balıkesir, Mersin, Mardin, Kars, İstanbul, Maraş, Denizli üzerine şehir monografileri hazırladı. Pier Paolo Pasolini, Luigi Malerba, Italo Calvino, Edmondo de Amicis ve Carlo Collodi'nin çeşitli kitaplarını çevirdi.

Yapıtları

Şiir: *Saydam ve Seyirci*, Maltepe Sanat Galerisi Yayınları, 1999.

Roman: *Korku Benim Sahibim* (YKY, 2007), *Düş Hırkası* (YKY, 2009), *Yalan Sureleri* (YKY, 2010).

Çocuk kitapları: Kitap Kurtları İçin dizisi: *Hayvanlar Âlemi – Doğadaki Dostlarımız* (YKY, 2010); *Kuşlar Bize Neler Söyler?* (YKY, 2010); *Tavşan Dağa Küserse, Kaplumbağa Koşarsa* (YKY, 2011), *Pirenin Yorganı, Karıncanın Rüyası* (YKY, 2011), *Eşek Dersem Çık, Keçi Dersem Kaç* (YKY, 2012).
Yeryüzünden Binbir Efsane – Bakır Dağlar, Kör Kuyular, Büyülü Kuşlar (YKY, 2010); *Esrarengiz Arkadaşın Fısıldadıkları* (YKY, 2011); *Simay – Ninem Diş Perisi Oldu* (YKY, 2011); *Rosros ile Zenzen – Üzüm Satan Kedileri ve Balık Tutan Köpekleri* (YKY, 2012); *Baykuş ile Çobanyıldızı* (YKY, 2012).

Neyyire Gül Işık Yükseköğrenimini İtalya'da Floransa Üniversitesi Edebiyat ve Felsefe Fakültesi'nde yaptı. Yurda dönünce İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Fransız ve Roman Dilleri ve Edebiyatları Bölümü'ne okutman olarak girdi (1971). 1986'da yeni kurulan İspanyol Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı'nın yönetimine atandı. Bu görevlerini 1997 güzüne değin kesintisiz sürdürdü.

Madrid Complutense Üniversitesi'nde Türk Dili ve Edebiyatı dersleri veriyor, yazarlık ve çevirmenlik uğraşını sürdürüyor.

Montale'nin Şiir Evreninde Anlamsal Yapılar (1978), *İspanya, Bir Başka Avrupa* (1991) başlıklı kitaplarından başka, I. Svevo'dan *Zeno'nun Bilinci* (Azra Erhat Çeviri Ödülü) ve *Yaşlılık*; I. Calvino'dan *Varolmayan Şövalye*; L. Sciascia'dan *Oyunun Kuralı*; Juan Goytisolo'dan denemeler (*Yeryüzünde Bir Sürgün* –seçki–, 1993) ve *Osmanlı'nın İstanbulu* (2002); Ortega y Gasset'ten denemeler (*Tarihsel Bunalım ve İnsan* –seçki–, 1992), *İnsan ve Herkes* (1995), *Üniversitenin Misyonu* (1998); Antonio Muñoz Molina'dan *Ne Mutlu!* (1999) başlıklı çevirileri vardır.

Italo Calvino'nun 50'li ve 60'lı yıllarda yazdığı *İkiye Bölünen Vikont, Ağaca Tüneyen Baron* ve *Varolmayan Şövalye* adlı romanlarını, hayattayken *Atalarımız* başlığı altında toplamasının nedeni, yazarın kendi deyişiyle "çağdaş insanın atalarının soyağacını çıkarmak"tır. Çevremizdeki her insanın, kendimizin dahi yüzünde onların izleri saklıdır çünkü... *Ağaca Tüneyen Baron*'un ilk kez özgün dilinden yapılan çevirisinin yer aldığı *Atalarımız*'da Medardo'nun, Cosimo'nun ve Agilulfo'nun kişiliğinde savaşlardan, yıkımlardan, değişen değerlerin çağından geçen insanların kişiliğinde billurlaşan, aslında insanlık tarihinin kaybetme ve kazanma hikâyeleridir...

Kapak fotoğrafı: Metehan Özcan

527812
ADL

ISBN 978-975-08-1392-4
26 TL
9 789750 813924